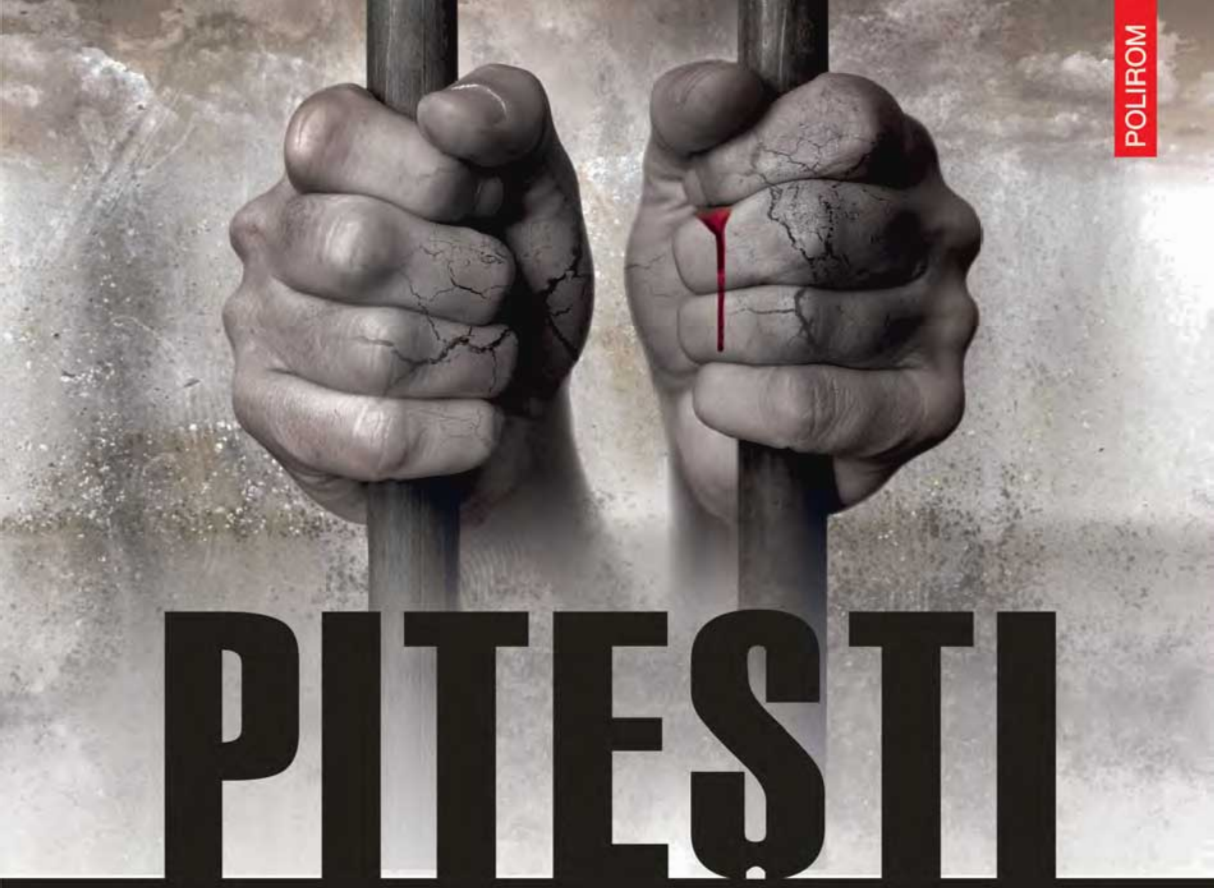

POLIROM

PITEȘTI

CRONICA UNEI SINUCIDERI ASISTATE

Ediția a II-a

ALIN MUREȘAN

Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului
și Memoria Exilului Românesc

Alin Mureşan (n. 1983, Oradea) a absolvit Facultatea de Ştiinţe Politice, Administrative şi ale Comunicării, secţia Jurnalism, a Universităţii „Babeş-Bolyai" din Cluj-Napoca. A mai publicat *Experienţe carcerale în România comunistă* (coeditor, Polirom, vol. I, 2007, vol. II, 2008, vol. III, 2009, vol. IV, 2010), *Piteşti. Cronica unei sinucideri asistate* (ediţia I, Polirom, 2007), *Casa terorii. Documente privind penitenciarul Piteşti (1947-1977)* (coeditor, Polirom, 2010). În prezent, este expert în cadrul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului şi Memoria Exilului Românesc şi masterand în istorie contemporană la Facultatea de Istorie, Universitatea din Bucureşti. Este iniţiatorul şi coordonatorul proiectului www.fenomenulpitesti.ro şi autorul scenariului filmului *Demascarea* (2010, regia Nicolae Mărgineanu).

Preşedintele consiliului ştiinţific: Vladimir Tismăneanu
Preşedinte executiv: Ioan Stanomir
Director ştiinţific: Mihail Neamţu
www.iiccmer.ro

Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului
şi Memoria Exilului Românesc

Alin Mureşan

PITEŞTI

Cronica unei sinucideri asistate

Ediţia a II-a revăzută şi adăugită

„I-am mulţumit lui Dumnezeu că n-a făcut omul veşnic.
Acest gând a fost sprijinul meu atunci...
şi de atunci de-a lungul anilor mei trişti.”

Aurel Vişovan, victimă a acţiunii din Piteşti

Cuprins

Cuvânt înainte la ediţia a doua 9
Lista abrevierilor 13

1945-1948 : primii ani de comunism 15

Capitolul I – Acțiunea violentă 19

Suceava (octombrie 1948-octombrie 1949) 19
Alexandru Bogdanovici. Primele încercări 21
Judecarea proceselor – catalizatorul „reeducării” 25
Activitatea ODCC 27
Intervenţia Securităţii. Biroul Operativ şi Mihai Stângă 28
Plecarea lui Ţurcanu către Piteşti. Activitatea ODCC după aprilie 1949 30
Concluzii 32
Piteşti (aprilie 1949-august 1951) 34
Manevrele lui Eugen Ţurcanu. Primele încercări de a continua „reeducarea” 36
Confiscarea acţiunii de către Serviciul Operativ 39
Schimbarea metodei. Pregătirile pentru declanşarea acţiunii violente 42
Etapele sistemului 47
Camera 4-spital 53
Extinderea în închisoare 57
Primii morţi 61
Interludiul Braşov. Moartea lui Cornel Niţă 62
Uciderea lui Alexandru Bogdanovici 66
Exportarea acţiunii : Canal, Târgu Ocna, Gherla 70
Tudor Sepeanu şi reluarea violenţelor 71
Oprirea violenţelor. Evacuarea penitenciarului 78

Braşov (martie 1950-februarie 1951) 80
Gherla (iunie 1950-decembrie 1951) 83
Atragerea administraţiei 84
Începerea violenţelor 88
Primenirea agresorilor. Lotul Târgşor 93
Camera 99 99
Cazul Vintilă Vais 103
Lotul Piteşti. Ultimele încercări 106
Consideraţii generale. Particularităţi 108
Târgşor (august 1949-noiembrie 1950) 111
Târgu Ocna (mai 1950-mai 1951) 117
Peninsula (iunie 1950-iulie 1951) 125

Capitolul II – Procesele 130

Cauzele opririi acţiunii 130
Procesul Eugen Ţurcanu (noiembrie 1954) 132
Desfăşurarea procesului 139
Procesul Tudor Sepeanu (aprilie 1957) 141
Adevăruri interzise 144
Procesul 145
Procesul Valeriu Negulescu (iunie 1957) 149
Procesul 151

Capitolul III – Personajele 156

Alexandru „Şura" Bogdanovici 156
Ion Bogdănescu 163
Constantin Bogos 165
Virgil Bordeianu 168
Gheorghe Calciu (pr. Gheorghe Calciu-Dumitreasa) 170
Gheorghe Caziuc 175
Radu Ciuceanu 178
Petru Cojocaru 180
Dan Dumitrescu 182
Iosif Fuchs 185

Gheorghe „Gelu” Gheorghiu 187
Coriolan „Cori” Gherman 189
Constantin Juberian 190
Titus Leonida 193
Mihai Livinschi 196
Dumitru „Dan” Lucinescu 199
Alexandru Mărtinuş 201
Eugen Munteanu 203
Vichente „Tibi” Murarescu 207
Constantin „Costache” Oprişan 209
Pafnutie „Nuti” Pătrăşcanu 212
Constantin „Costache” Păvăloaie 216
Vasile Păvăloaie 219
Cornel Pop 221
Alexandru Popa „Ţanu” 224
Nicolae Purcărea 228
Vasile Puşcaşu 230
Constantin „Tache” Rodas 234
Grigore Romanescu 236
Emil „Milu” Sebeşan 238
Tudor Stănescu (pr. Teodor Stănescu) 240
Gheorghe Stănică 242
Ion Stoian 244
Eugen Ţurcanu 247
Octavian Voinea 257

Capitolul IV – Administrația 260

Rolul administraţiei 260
Gheorghe Pintilie 264
Marin Jianu 267
Iosif Nemeş 270
Tudor Sepeanu 274
Ion Marina 280
Alexandru Dumitrescu 284

Capitolul V – Instantanee macabre 287

Capitolul VI – Concluzii 295

Bibliografie 307

Anexe 315

1. Lista deţinuţilor politici care au trecut prin acţiunea violentă din Piteşti 315
2. Victime ale acţiunii violente din Piteşti şi Gherla 328
3. Oficiali ai regimului comunist implicaţi în „demascări” 330
4. Fosta închisoare Piteşti în 2010 331

Index de antroponime 333

Index de toponime 342

Cuvânt înainte la ediția a doua

În istorie, niciun subiect nu este definitiv şi epuizat, cu atât mai mult unul care ţine de istoria recentă, predispus modificării de interpretare în urma apariţiei a noi surse. Ideea unei ediţii revăzute şi adăugite a volumului nostru a apărut încă de la scrierea celei dintâi, din mai multe considerente. Am decis să tratăm în mod profesionist subiectul acţiunii din Piteşti din respect şi preţuire pentru victimele ei, dar şi din dorinţa ca acestea să poată avea acces la rezultatul muncii noastre. Moartea părintelui Gheorghe Calciu, la puţină vreme după ce i-am luat un scurt interviu despre Piteşti, ne-a determinat să intensificăm eforturile de a definitiva manuscrisul. Vârsta înaintată şi starea precară de sănătate a multora dintre cei pe care i-am intervievat, precum şi accesul greoi la arhive au condus la decizia de a accepta publicarea cărţii chiar în lipsa documentelor referitoare la subiect. Pe de altă parte, decizia a avut şi câteva avantaje majore, fiindcă ne-a înlesnit identificarea a noi martori, precum şi criticile constructive ale celor deja intervievaţi.

Preocuparea noastră pentru subiect a rămas însă intactă, lucru dovedit şi de publicarea, la sfârşitul lui 2009, a volumului *Casa terorii. Documente privind penitenciarul Piteşti (1947-1977)*, în colaborare cu Dumitru Lăcătuşu. Din 2007 până astăzi am avut acces la mai multe arhive şi am reuşit identificarea documentelor fundamentale legate de Piteşti. Pe deasupra, colegii din Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului în România (astăzi Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului şi Memoria Exilului Românesc) au definitivat proiectul de fotocopiere a fişelor matricole penale ale foştilor deţinuţi politici, care ne-au fost de un real folos în completarea vidului de informaţii despre foarte multe personaje ale cărţii. Este de ajuns să menţionăm faptul că, pe această bază documentară solidă, am reuşit identificarea nominală a aproape tuturor celor care au trecut prin Piteşti în perioada decembrie 1949-august 1951.

Cantitatea imensă de informaţii la care am avut acces între timp, atât prin documentarea în arhive, cât şi prin noile volume de memorii apărute şi mai ales prin continuarea interviurilor cu victimele acţiunii, a făcut necesară rescrierea aproape integrală a cărţii, păstrând intacte doar câteva fragmente şi structura primei ediţii. Accesul la arhive ne-a permis în sfârşit şi introducerea unui capitol suplimentar, „Administraţia", în care am creionat portretele principalelor personaje din Ministerul de Interne responsabile pentru acţiunea violentă, insistând, desigur, pe implicarea concretă în desfăşurarea evenimentelor şi pe felul în care le-au influenţat.

Deşi uzanţa ne cere să numim cartea de faţă „ediţia a doua revăzută şi adăugită", în realitate ea este o lucrare complet nouă faţă de volumul apărut acum trei ani. Pentru cititorul familiarizat cu acesta din urmă, am păstrat structura iniţială şi împărţirea pe capitole, la care s-a adăugat îmbunătăţirea mai sus menţionată a portretizării responsabililor, dar altminteri, cu excepţia câtorva pagini, vorbim despre un volum rescris integral. Acolo unde a fost posibil, am verificat toate persoanele şi informaţiile amintite cu mai multe surse, în aşa fel încât să reducem la minimum erorile de nume ori date. De un real folos în acest demers ne-a fost ajutorul constant al victimelor, atât prin interviurile *in extenso* pe

care ni le-au oferit, cât şi prin discuţiile informale. Spaţiul limitat al unei cărţi nu ne permite să redăm mai mult de câteva fragmente din cele peste 30 de interviuri folosite, dar acest neajuns va fi remediat prin publicarea lor pe site-ul www.fenomenulpitesti.ro, o nouă direcţie de dezvoltare a preocupării noastre pentru subiect şi pentru victime. De altfel, site-ul îşi propune să prezinte, în timp, toate aspectele şi personajele care nu şi-au găsit locul în volumul de faţă din considerentele mai sus enunţate.

Am primit de-a lungul timpului şi câteva reproşuri legate de publicarea portretelor agresorilor şi victimelor în acelaşi capitol, „Personaje", fără o delimitare clară între cele două categorii. Or, această delimitare este aproape imposibil de făcut tocmai din cauza naturii perverse a acţiunii, care urmărea ştergerea acestei graniţe. Exemplele sunt numeroase : cine poate hotărî dacă un Dan Dumitrescu a fost victimă sau agresor ? Dar Octavian Voinea, Cornel Pop, Constantin Oprişan şi atâţia alţii ? Pe de altă parte, demersul nostru este unul moral doar prin tratarea cu onestitate a subiectului, şi nu prin pretenţia deţinerii adevărului absolut. Nu am dorit niciun moment să ne transformăm în judecător şi să stabilim cine a fost maculat şi cine a fost imaculat în Piteşti, tocmai pentru că am înţeles condiţiile cu totul excepţionale în care au trăit tinerii de acolo. Şi apoi, cine ne dă nouă astăzi dreptul moral de a acuza din comoditatea libertăţii ? Iată motivele pentru care am păstrat abordarea şi în această a doua ediţie, cu atât mai mult cu cât, aflând tot mai multe detalii despre fiecare personaj, am realizat că agresorii benevoli se pot număra pe degetele de la o mână. Mai mult decât atât, nu trebuie uitat un lucru esenţial : înainte de a trece prin Piteşti, cu toţii au fost condamnaţi de regimul comunist. Nimeni nu a intrat în închisoare cu intenţia de a-şi tortura colegii. Pentru respectarea adevărului istoric, am prezentat etapele prin care au trecut cei prezentaţi în carte, fie ele de victimă, informator sau agresor (în cazurile evidente şi semnificative, i-am menţionat şi pe cei care au activat ca informatori după eliberarea din închisoare), dar în niciunul din cazuri nu am emis judecăţi de valoare, ci am prezentat faptele aşa cum le-am identificat. Repetăm faptul că nu ne permitem să condamnăm niciuna din cedările foştilor deţinuţi, după cum nici nu am lăudat actele de curaj, convinşi fiind că rolul istoricului este acela de cronicar, nicidecum de judecător.

Selecţia deţinuţilor incluşi în capitolul mai sus menţionat s-a făcut pe baza mai multor criterii : importanţa lor în desfăşurarea evenimentelor din Piteşti, cantitatea şi calitatea informaţiilor de care dispunem pentru fiecare dintre ei, spaţiul limitat al volumului, precum şi apariţia unora dintre ei în filmul documentar *Demascarea*, gândit de la bun început ca fiind complementar volumului de faţă. În mod firesc, deţinuţii cu portretul cel mai complet sunt cei care au avut parte de anchete foarte dure şi lungi, îndeosebi cei din procesele „Eugen Ţurcanu" şi „Valeriu Negulescu". Din păcate, am fost nevoiţi să renunţăm la mai multe portrete prezente în prima ediţie din considerente de spaţiu, dar acest neajuns va fi remediat, măcar parţial, prin publicarea lor pe site-ul www.fenomenulpitesti.ro.

În ceea ce priveşte sursele documentare, ne-am manifestat şi în prima ediţie neîncrederea faţă de multe din declaraţiile smulse prin tortură deţinuţilor (vezi în acest sens şi capitolul „Concluzii"). În cazul oficialilor implicaţi, intervine şi dorinţa de a înlătura suspiciunile anchetei în ceea ce priveşte responsabilitatea lor, astfel încât nu puţine sunt declaraţiile voit mincinoase. Totuşi, unele dosare ascund informaţii extrem de importante care întregesc tabloul evenimentelor, astfel încât am ales să ne folosim numai de acele date care, prin confruntarea cu alte surse sau prin alte metode specifice, s-au dovedit a fi veridice sau măcar verosimile. Cum niciun filtru nu este însă perfect, iar abundenţa informaţiilor predispune la erori, ne facem datoria să subliniem riscul lor de subiectivitate.

Pentru uşurarea lecturii publicului larg, am hotărât şi de această dată evitarea încărcării excesive a aparatului critic, motiv pentru care numeroase note de subsol conţin mai multe trimiteri. Din aceleaşi considerente, am folosit denumirea „Partidul Comunist Român" inclusiv pentru perioada în care el a purtat denumirea „Partidul Muncitoresc Român"

(1948-1965) şi cea de „Braşov" deşi în epocă el s-a numit „Oraşul Stalin" (1950-1960). Am citat documentele cu grafia lor originară, astfel încât ele abundă în greşeli gramaticale. Deoarece semnalarea lor ar fi îngreunat foarte mult lectura, am făcut-o doar acolo unde ele sunt flagrante.

Complexitatea evenimentelor de la Piteşti face imposibilă denumirea lor printr-un termen care să le exprime atât esenţa, cât şi toate particularităţile. Din acest motiv, am utilizat termenul neutru „acţiune (violentă)" şi, pentru evitarea repetiţiei obositoare, pe cel de „demascare". Pentru că acesta din urmă a fost folosit de agresori cu un înţeles inexact şi mincinos, l-am marcat în text cu ghilimele, formulă la care am recurs şi atunci când am vorbit despre „reeducarea" non-violentă de la Suceava şi Târgşor. În al doilea rând, termenul face trimitere la filmul documentar omonim, al cărui titlu înglobează şi o dimensiune morală, pe care suntem siguri că privitorii ageri o vor sesiza.

În ceea ce priveşte situaţia fostei închisori Piteşti, semnalată în prima ediţie, din fericire ea a cunoscut o uşoară îmbunătăţire în anii din urmă. Corpul principal al clădirii, fostul celular, este în continuare sediul unei firme private şi, fiind renovat, nu mai aduce aminte deloc de destinaţia lui iniţială, dar corpul administrativ şi o parte din capul T-ului, care adăpostea secţia corecţie (inclusiv camera 4-spital), au fost declarate monument istoric grupa „A" de către Ministerul Culturii la începutul lui 2009, făcând imposibile atât demolarea, cât şi alte intervenţii distructive. Clădirea rămâne însă în proprietate privată. Ne exprimăm şi pe această cale speranţa că actualii proprietari vor avea bunăvoinţa şi înţelepciunea să acorde interesul cuvenit acestui spaţiu atât de plin de semnificaţii.

Se cuvine şi un cuvânt de mulţumire pentru toţi cei care ne-au sprijinit în decursul anilor în demersul nostru de cercetare. Întrucât orice proiect de acest gen nu se poate înfăptui decât prin conjugarea eforturilor şi ajutorul foarte multor persoane şi reprezentanţi de instituţii, am fi vrut să îi putem aminti aici pe toţi cei în cauză. Din cauza spaţiului limitat, cu scuzele de rigoare pentru cei nenominalizaţi, îi vom pomeni doar pe cei care ne-au inspirat ideea iniţială, ne-au încurajat permanent şi ne-au bucurat cu prieteniile domniilor lor : Ruxandra Cesereanu şi Raul Volcinschi, fost deţinut politic.

Suntem bucuroşi că apariţia prezentei ediţii se datorează şi bunei receptări a cărţii apărute la Editura Polirom în 2007. Sperăm ca eforturile considerabile făcute de toţi partenerii acestui proiect (Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului şi Memoria Exilului Românesc, Fundaţia Konrad Adenauer România, Fundaţia Arsenie Boca şi www.fenomenulpitesti.ro) pentru a pune la dispoziţia publicului un volum de o calitate cât mai bună la un preţ rezonabil să contribuie la o cel puţin la fel de bună răspândire a acestei ediţii, întrucât dorinţa noastră principală este aducerea la cunoştinţa unui public cât mai larg a evenimentelor din Piteşti.

Pentru că întregul proiect este dedicat victimelor, dorim să încheiem cu exprimarea recunoştinţei pentru toţi cei care au acceptat să stea de vorbă cu noi şi să facă un dureros salt în timp : Arhimandrit dr. Zareh Baronian, Gheorghe Bâgu, pr. Gheorghe Bej, Tiberiu Beşchea, Aurel Brazdă, Mihai Buracu, pr. Gheorghe Calciu-Dumitreasa, Radu Ciuceanu, Gheorghe Clinciu, Mircea Cojocaru, Petru Cojocaru, Iulian Constantin, Corneliu Cornea, George Cuşa, Paul Dumitrescu, Grigorie Frunză, Gelu Gheorghiu, Inocenţiu Glodeanu, Vasile Ilea, Dumitru Ispas, Nicolae Itul, Titus Leonida, Dan Lucinescu, Gheorghe Marian, pr. Alexandru Muntean, pr. Nagy Géza, Silvestru Nanu, Eugen Otparlic, Marcel Petrişor, Lucian Plapşa, Valeriu Popa, Ioan Popescu, Traian Popescu, Nicolae Purcărea, Constantin Rodas, Ioan Petru Săbăciag, Emil Sebeşan, pr. Teodor Stănescu, Gheorghe Stănică, Aurel Suciu, Ştefan Taban.

Autorul

Lista abrevierilor

AANP – Arhiva Administraţiei Naţionale a Penitenciarelor
ANIC – Arhivele Naţionale Istorice Centrale
CC PMR – Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Român
CFR – Căile Ferate Române
col. – colonel
CNSAS – Consiliul Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii
DGP – Direcţia Generală a Penitenciarelor
DGPCM – Formaţiunea 0951 Bucureşti
DGPCUM – Direcţia Generală a Penitenciarelor, Coloniilor şi Unităţilor de Muncă
DGSP – Direcţia Generală a Securităţii Poporului (Securitatea)
DGSS – Direcţia Generală a Siguranţei Statului (Siguranţa)
DLCM – Direcţia Lagăre şi Colonii de Muncă
D.O. – domiciliu obligatoriu
DPLC – Direcţia Penitenciare, Lagăre şi Colonii de Muncă
DRSP – Direcţia Regională a Securităţii Poporului
FDC – Frăţiile de Cruce
lt. col. – locotenent-colonel
MAI – Ministerul Afacerilor Interne
NKVD – *Narodnîi Komissariat Vnutrennih Del* (Comisariatul Poporului pentru Afaceri Interne)
ODCC – Organizaţia Deţinuţilor cu Convingeri Comuniste
PCdR – Partidul Comunist din România
PCR – Partidul Comunist Român
PNL – Partidul Naţional Liberal
PNŢ – Partidul Naţional Ţărănist
PSD – Partidul Socialist Democrat
PTT – Poştă, Telefon, Telegraf
RPR – Republica Populară România
RSR – Republica Socialistă România
slt. – sublocotenent
SSI – Serviciul Secret/Special de Informaţii
TBC – tuberculoză
UNSR – Uniunea Naţională a Studenţilor din România
UTC – Uniunea Tineretului Comunist

1945-1948: primii ani de comunism

Partidul Comunist din România a fost înfiinţat în 1921 şi s-a afiliat aproape instant Internaţionalei Comuniste, acţionând în realitate ca o filială ce îi urmărea interesele chiar şi atunci când ele intrau în contradicţie flagrantă cu cele ale statului în care îşi desfăşura activitatea. Ca urmare a susţinerii URSS în conflictul privind Basarabia şi ulterior a implicării în răscoala împotriva autorităţilor române de la Tatarbunar, PCdR a fost interzis prin lege şi a rămas în ilegalitate şi obscuritate până la sfârşitul celui de-al Doilea Război Mondial. În această perioadă, numărul membrilor săi a variat între 300 şi 1.600[1] , atât din cauza dificultăţii activităţii în clandestinitate, cât mai ales a naturii antiromâneşti a acţiunilor pe care le susţinea şi întreprindea.

Apariţia PCdR în prim-planul politicii din România a fost înlesnită de turnura pe care a luat-o războiul odată cu contraofensiva sovietică pe frontul de Răsărit. Pe măsură ce devenea tot mai clar că Germania şi aliaţii ei se îndreaptă spre înfrângere, forţele din ţară au căutat să reorienteze politica României şi pe 23 august 1944 au organizat o lovitură de stat în urma căreia Regele Mihai I l-a înlăturat de la putere pe mareşalul Ion Antonescu. Printre susţinătorii acţiunii s-a numărat şi unul din liderii comuniştilor din România, Lucreţiu Pătrăşcanu, cu toate că partidul pe care îl reprezenta era aproape inexistent pe scena politică. Ca o consecinţă directă, în cadrul guvernelor conduse de generalii Rădescu şi Sănătescu, comuniştii au reuşit să acapareze posturi-cheie, graţie implicării ruseşti, Pătrăşcanu fiind răsplătit cu poziţia de ministru al Justiţiei.

Moscova nu s-a mulţumit însă cu atât şi a impus un guvern monocolor condus de dr. Petru Groza. Din acest moment au început atât infiltrarea aparatului de stat, cât şi activitatea represivă împotriva duşmanilor politici şi ideologici. Primele acţiuni de intimidare a opozanţilor au fost luate în zilele imediat următoare numirii lui Petru Groza : în intervalul 6 martie-1 iunie 1945, aproape 2.000 de persoane au fost internate în lagărele de la Caracal şi Slobozia, aflate sub pază militară sovietică[2] .

---

1. Dennis Deletant, *Teroarea comunistă în România. Gheorghe Gheorghiu-Dej şi statul poliţienesc, 1948-1955*, Editura Polirom, Iaşi, 2001, p. 21.
2. Alexandru-Alin Spânu, „Organizarea şi activitatea Direcţiei Generale a Poliţiei (6 martie 1945-31 decembrie 1947)" în Consiliul Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii, *Arhivele Securităţii*, volumul II, Editura Nemira, Bucureşti, 2006, p. 17 ; a se vedea şi Interviu cu Nicolae Purcărea în Cosmin Budeancă (coord.), *Experienţe carcerale în România comunistă III*, Editura Polirom, Iaşi, 2009, p. 160.

Extinderea măsurilor de acest tip a dictat necesitatea epurărilor şi purificărilor organismelor responsabile cu ordinea publică. Spre exemplificare, în vara lui 1946 ministrul de Interne Teohari Georgescu organizase deja o primă epurare a vechilor cadre din minister, dar şi o primenire a acestora cu elemente pregătite de comunişti, iar numărul de angajaţi ai Direcţiei Generale a Poliţiei s-a dublat în intervalul 1944-1947. Totodată, au început să apară şi cursuri de pregătire pentru noii recruţi, cu dublul scop de a-i deprinde cu fundamentele activităţii şi de a-i îndoctrina[3].

Prefaţată de linşajul mediatic găzduit de oficiosul *Scânteia*, care se îndrepta împotriva tuturor celor care erau de altă orientare politică, represiunea fizică a adversarilor politici s-a desfăşurat în mai multe etape. Începând cu anul 1945 au fost urmărite şi anchetate mai multe persoane care făceau parte din organizaţiile anticomuniste create : Sumanele Negre (condusă de Gavrilă Olteanu), Graiul Sângelui (sub ordinele generalului Aurel Aldea), Mişcarea Naţională de Rezistenţă (cunoscută şi ca grupul „Popp-Bujoiu"), organizaţia „T" (iniţiată de Remus Ţeţu). La toate aceste acţiuni au participat mai multe instituţii cu atribuţii în ceea ce priveşte ordinea şi siguranţa publică, dintre care amintim Direcţia Generală a Poliţiei, Formaţiunile Patriotice de Luptă (conduse de Emil Bodnăraş), Corpul Detectivilor (în care a activat şi Alexandru Nicolschi), Serviciul Special de Informaţii (supravegheat politic tot de Bodnăraş) şi, din iunie 1947, Direcţia Generală a Siguranţei Statului, care a reunit atribuţiile tuturor organismelor de mai sus. Printre cadrele DGSS se regăseau Alexandru Nicolschi, Vladimir Mazuru, Marin Jianu, Mişu Dulgheru şi Tudor Sepeanu, cu toţii personaje care vor ocupa roluri-cheie şi în Securitate, după înfiinţarea ei la 30 august 1948.

Partidul Comunist simţea nevoia legitimării publice, astfel că un pas important în consolidarea puterii l-a reprezentat falsificarea alegerilor din noiembrie 1946, după un plan minuţios stabilit la Moscova cu câteva luni mai devreme[4]. În ciuda tuturor măsurilor luate împotriva opoziţiei (cenzura presei, boicotarea manifestărilor, intimidarea liderilor) şi a strategiei electorale de alianţe cu facţiuni desprinse din partidele istorice şi cu alte formaţiuni aparent populare, comuniştii grupaţi în Blocul Partidelor Populare au avut nevoie de fraudarea masivă a rezultatului final pentru a putea înregistra un scor de 83,81%.

Simpla înfrângere electorală a adversarilor nu era însă suficientă pentru o ideologie al cărei principal mesaj era ura. În urma unei abile înscenări, pe 14 iulie 1947 o serie de lideri ai Partidului Naţional Ţărănesc au fost arestaţi la Tămădău, acuzaţi de spionaj, de organizarea unui guvern în exil şi de instaurarea dictaturii lui Ion Antonescu. La sfârşitul lunii, PNŢ era scos în afara legii, iar Partidul Naţional Liberal şi Partidul Social Democrat Independent s-au dizolvat de la sine. Mai mult decât atât, chiar şi PNL-Tătărescu s-a retras din viaţa politică în luna noiembrie. În

3. Dennis Deletant, *op. cit*, p. 61 ; Alexandru-Alin Spânu, *art. cit.*, pp. 14-15.
4. A se vedea stenograma discuţiilor pe această temă între conducerea Partidului Comunist bolşevic din URSS şi liderii PCR din aprilie 1946 în *** *Istoria comunismului din România. Documente perioada Gheorghe Gheorghiu-Dej (1945-1965)*, volum editat de Mihnea Berindei, Dorin Dobrincu, Armand Goşu, Editura Humanitas, Bucureşti, 2009, pp. 47-59.

scurtă vreme, liderii tuturor acestor partide au fost arestaţi şi condamnaţi la ani grei de închisoare, mulţi găsindu-şi sfârşitul în temniţele comuniste. Practic, la sfârşitul anului ultimul obstacol important în acapararea completă a puterii de către comunişti a fost regele Mihai I, forţat să abdice pe 30 decembrie.

1948 a fost anul consolidării puterii politice. În ciuda tuturor acţiunilor anti-democratice (dar în numele democraţiei), România nu era deloc pregătită pentru un asemenea regim, faţă de care era cu totul refractar. Măsurile luate în prima jumătate a anului s-au succedat rapid şi au vizat transformarea completă a societăţii : dizolvarea Adunării Deputaţilor (24 februarie) şi organizarea alegerilor pentru noul for legislativ, Marea Adunare Naţională (28 martie), unificarea PCR-PSD (21-23 februarie), modificarea Codului Penal (27 februarie), adoptarea noii Constituţii (13 aprilie), naţionalizarea întreprinderilor industriale, bancare, de asigurări, miniere şi de transport (11 iunie), reforma învăţământului (2-3 august) şi legea cultelor (4 august)[5] , pentru a le enumera doar pe cele mai importante.

Subordonarea societăţii a presupus eliminarea a două mari categorii : elitele (politice, intelectuale, militare, bisericeşti) şi generaţia liant dintre vechea societate şi viitor, pentru ca noile generaţii să poată fi crescute şi manipulate de către regim fără a avea reperele şi modelele din trecut. Această generaţie liant este reprezentată, în orice societate, de vârfurile studenţeşti. De altfel, victimele acţiunii au făcut parte din două categorii : liderii studenţilor, atât din punct de vedere intelectual, cât mai ales civic şi politic, pe de o parte, şi studenţi obişnuiţi, prinşi (unii dintre ei, cu totul întâmplător ori periferic) în mişcări mai mult sau mai puţin active de rezistenţă anticomunistă. Prezenţa celor din urmă îşi găseşte o dublă justificare. În primul rând se urmărea inculcarea ideii că şi cea mai mică formă de opoziţie este crunt pedepsită de către regim, pentru a timora şi descuraja orice fel de acţiuni pe viitor. În acelaşi timp însă, compromiterea şi distrugerea vârfurilor necesitau prezenţa unor martori, care să transmită mai departe acest lucru şi să sufere, astfel, un al doilea efect de timorare.

După proclamarea Republicii Populare Române şi cucerirea definitivă a puterii, Partidul Comunist a declanşat o teroare sistematică împotriva opozanţilor politici, fie ei reali sau imaginari. Această teroare a fost îndreptată împotriva întregii societăţi, „duşmanii poporului" provenind atât din rândurile burgheziei, cât şi din rândurile ţărănimii şi muncitorimii. Sistemul carceral comunist a fost unul de exterminare a deţinuţilor politici, prin condiţiile de detenţie, lipsa igienei, înfometare, practicarea torturii, brutalitatea gardienilor, munca forţată, precum şi vârsta înaintată a unor arestaţi. Metodele inumane folosite în anchetarea deţinuţilor politici sunt recunoscute de un document oficial păstrat în arhiva Comitetului Central al Partidului Comunist Român, care le împarte în patru mari categorii :

1. folosirea bătăii, a subalimentaţiei prelungite şi a torturii, în scopul obţinerii unor declaraţii acuzatoare ;

5. Florian Banu, *„Un deceniu de împliniri măreţe". Evoluţia instituţională a Securităţii în perioada 1948-1958*, Editura Tipo Moldova, Iaşi, 2010, pp. 76-77.

2. presiuni morale pentru constrângerea anchetaţilor să declare ceea ce li se impunea ;
3. falsificarea unor declaraţii date de cei anchetaţi şi folosirea unor scrisori plastografiate pentru a obţine recunoaşterea unor fapte ;
4. redactarea unor declaraţii în lipsa anchetaţilor sau consemnarea unor răspunsuri ireale, pe care anchetaţii erau constrânşi să le semneze[6] .

Comunizarea ţării impunea prezenţa unui puternic aparat represiv, creat la 30 august 1948 prin transformarea Direcţiei Generale a Siguranţei Statului în Direcţia Generală a Securităţii Poporului (Securitatea). Ea se subordona direct Ministerului de Interne şi era condusă de directorul general Gheorghe Pintilie, secondat de adjuncţii Alexandru Nicolschi şi Vladimir Mazuru, toţi trei fiind agenţi ai serviciilor secrete sovietice şi având grad de generali. Scopul Securităţii era bine definit, întrucât ea urmărea „apărarea cuceririlor democratice şi asigurarea securităţii Republicii Populare România contra duşmanilor din interior şi exterior”[7] . Teroarea a fost impusă, în primii ani, îndeosebi de represiunea violentă prin arestări, anchete, torturi, stabilirea condamnărilor (justiţia era practic aservită Securităţii, numeroase victime reclamând faptul că pedepsele lor erau cunoscute încă din faza anchetării), dar şi prin reţelele de informatori din cadrul închisorilor – practică ce avea să fie extinsă la nivelul întregii societăţi odată cu desfiinţarea oficială a detenţiei pe motive politice.

Dacă, din punct de vedere socio-politic, impunerea PCR ca forţă dominantă a fost mult facilitată de presiunile diplomatice şi militare, transformarea conştiinţei şi mentalităţii unui popor cu totul străin de comunism necesita eforturi mult mai mari. Altfel spus, cu cât rezistenţa era mai mare, forţa necesară înfrângerii sale trebuia să crească proporţional. Aceasta era atmosfera în care a fost imaginată şi aplicată una din cele mai dure, macabre şi inumane acţiuni represive din istoria modernităţii[8] .

---

6. *Documentar privind unele măsuri necorespunzătoare folosite în anchetarea cazului Lucreţiu Pătrăşcanu*, Arhiva Comitetului Executiv al PCR, dosar 264, vol. XX, ff. 343-363, *apud* Marius Oprea, „Securitatea şi moştenirea sa”, în Ruxandra Cesereanu (coord.), *Comunism şi represiune în România. Istoria tematică a unui fratricid naţional*, Editura Polirom, Iaşi, 2006, p. 31.
7. Ioan Ciupea, Stăncuţa Todea, „Represiune, sistem şi regim penitenciar în România. 1945-1964”, în Ruxandra Cesereanu (coord.), *op. cit.*, p. 39.
8. Dat fiind că scopul principal al capitolului de faţă este introducerea cititorului în atmosfera anilor 1945-1948, datele prezentate sunt sumare. Pentru detalii, a se vedea Comisia Prezidenţială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România, *Raport final*, editori Vladimir Tismăneanu, Dorin Dobrincu, Cristian Vasile, Editura Humanitas, Bucureşti, 2007, pp. 155-173 ; Dennis Deletant, *op. cit.*, pp. 15-90 ; Gheorghe Onişoru, *Operaţiunea Tămădău : Desfiinţarea Partidului Naţional Ţărănesc (1947)*, Institutul Naţional pentru Studiul Totalitarismului (în continuare INST), Bucureşti, 2008 ; Florian Banu, *op. cit.*, pp. 52-79 ; Virgiliu Ţârău, *Alegeri fără opţiune. Primele scrutinuri parlamentare din Centrul şi Estul Europei după cel de-al Doilea Război Mondial*, Editura Eikon, Cluj Napoca, 2005, pp. 427-493 ; Robert Fürtös, Gheorghe Mihai Bârlea (coord.), *Alegerile parlamentare din 19 noiembrie 1946. De la memoria colectivă la cercetarea istorică*, Fundaţia Academica Civică, Bucureşti, 2007, dar şi lista de lucrări generale din bibliografia prezentului volum.

Capitolul I

Acțiunea violentă

Suceava (octombrie 1948-octombrie 1949)

Deşi acţiunea de „demascare” este strâns legată de Piteşti, unde ea s-a născut şi s-a dezvoltat, germenii ei se găsesc în penitenciarul Suceava, astăzi sediul prefecturii judeţului omonim. Construită în 1880 de către administraţia austro-ungară a Bucovinei, în aceeaşi clădire cu tribunalul din localitate, închisoarea adăpostise până la sfârşitul celui de-al Doilea Război Mondial atât deţinuţi de drept comun, cât şi deţinuţi politici (comunişti şi mai ales legionari, după 1941). Capela care funcţiona în incintă a fost desfiinţată de administraţia comunistă în 1948, ca un prim semn al noii stări de fapt, cu puţin timp înainte de popularea închisorii cu loturile masive de arestaţi din toată regiunea Moldovei.

Penitenciarul Suceava era prevăzut cu subsol, parter şi două etaje, iar celularul era împărţit în patru secţii principale : secţia I se găsea la subsol, secţia a II-a adăpostea la parter în general reţinuţii care nu aveau situaţia penală clarificată, iar secţiile III şi IV, de la etaje, erau destinate celor aflaţi în anchete[1]. Denumită de către deţinuţi „mormântul fără cruce”, clădirea închisorii avea forma pătrată, în timp ce curtea interioară era străjuită de un gard de scânduri înalt de circa 4 metri. Dacă la subsol erau numai celule, la parter şi la etaje de o parte şi de alta a culoarului se găseau atât celule, cât şi camere mari, care puteau adăposti mai mulţi deţinuţi – un element care a contribuit la răspândirea facilă a discuţiilor despre „reeducare”. Prin specificul lor, celulele ofereau condiţii de trai greu de suportat : deţinuţii dormeau pe rogojini în loc de saltele, necesităţile fiziologice se făceau într-o tinetă, iar apă se putea bea dintr-un ulcior special[2].

Pentru că Securitatea din Suceava nu avea un sediu adecvat unde să-şi poată întreprinde anchetele, Ministerul de Interne i-a repartizat câteva camere chiar în sediul închisorii. Aşa se face că toate anchetele reţinuţilor s-au desfăşurat în incinta penitenciarului, ţipetele celor torturaţi făcându-se auzite deseori pe celular. De cele mai multe ori, anchetele aveau loc noaptea, iar reţinuţii au remarcat faptul că anchetatorii miroseau deseori a băutură[3]. O victimă a Sucevei apreciază numărul

1. Andrei Muraru (coord.), *Dicţionarul penitenciarelor din România comunistă (1945-1967)*, Editura Polirom, Iaşi, 2008, pp. 477-479.
2. Dumitru Bordeianu, *Mărturisiri din mlaştina disperării*, ediţia a doua, Editura Scara, Bucureşti, 2001, pp. 27-28, 36.
3. *Ibidem*, p. 40.

celor închişi aici la 600[4]. Cert este faptul că imediat după arestările din 15 mai 1948, închisoarea s-a populat masiv cu loturi întregi de reţinuţi pentru activitate anticomunistă, iar anchetele au început aproape imediat.

Întrucât loturile depuse acopereau toate judeţele Moldovei, iar Securitatea Suceava nu dispunea de personalul necesar pentru cercetarea lor (Direcţia Anchete avea un singur angajat în 1949[5]), în penitenciar au fost aduşi anchetatori din zonele de provenienţă ale celor reţinuţi, familiarizaţi, măcar în parte, cu activitatea acestora. Mai mulţi foşti deţinuţi au lăsat mărturie asupra violenţei extreme care s-a folosit în anchetele din penitenciar : Petre Măzăreanu a fost bătut cu frânghia udă, afundat într-o cadă cu apă pentru a fi trezit din leşin, apoi lovit în continuare ; Constantin Olaru a fost obligat să îl implice în activitatea lui împotriva regimului pe tatăl său, mai târziu fiind chiar pus să îl lovească pentru a-i recunoaşte acuzaţiile mincinoase[6] ; Dan Lucinescu a fost bătut la tălpi până când i s-a cangrenat laba piciorului stâng şi a scăpat cu greu de amputarea piciorului[7] ; Gheorghe Parizianul fusese introdus într-o etuvă la temperatură ridicată şi lovit în mod repetat peste cap ; Dumitru Moisiu nu s-a putut mişca zile în şir după ce a fost torturat într-o sesiune de anchetă[8]. Introdus într-o celulă în vederea anchetării, Dumitru Bordeianu a fost lăsat să aştepte în mijlocul vaietelor femeilor torturate şi al strigătelor colegilor săi : „Mamă ! De ce m-ai mai făcut ? ”[9].

Violenţele necontrolate au dus inclusiv la decese. Ion Buliman a fost bătut în timpul nopţii cu o cărămidă în piept, ceea ce i-a declanşat o hemoptizie masivă. Dându-şi seama de gravitatea condiţiei sale fizice, însă dorind să mai scoată unele informaţii de la el, anchetatorii l-au confruntat cu un coleg de lot, căruia Buliman i-a arătat prin semne că nu a mai putut rezista. Avea „o faţă cadaverică, făcând eforturi disperate pentru a se ţine în picioarele care refuzau parcă să-l sprijine […] Abia mai putea să vorbească, iar în timpul povestirii se oprea din când în când pentru a-şi recăpăta forţa, să poată continua mărturisirile”[10]. A decedat în ziua următoare.

Printre cei care au condus cercetările, au ordonat torturile sau au participat direct la ele se regăsesc comisarul şef Alexandru Pompilian (ulterior arestat şi condamnat de regim), comisarul ajutor Ioan Aramă, comisarul Ştefan Bălăceanu, comisarul Octavian Blehan, inspectorul Ciupagea, Isac/Ioan Popic (şeful DRSP Suceava între 1948-1951), Danielevici, Israil Rukenstein, comisarul L. Cernenschi/ Ciornenschi, comisarul ajutor Berheci, comisarul Iosif Davidovici, comisarul

4. Dan Lucinescu, *Jertfa (Transfigurări)*, Editura Siaj, Bucureşti, 2008, p. 83.
5. Marius Oprea, *Banalitatea răului. O istorie a Securităţii în documente. 1949-1989*, Editura Polirom, Iaşi, 2002, p. 92.
6. Neculai Popa, *Coborârea în iad. Amintiri din închisorile României comuniste*, Editura Vremea, Bucureşti, 1999, pp. 30, 46.
7. Dan Lucinescu, *op. cit.*, pp. 75-76.
8. Dumitru Bordeianu, *op. cit.*, pp. 45, 51.
9. *Ibidem*, p. 48.
10. Neculai Popa, *op. cit.*, pp. 39-40.

Şniţer/Schnitzer. Primele declaraţii ale reţinuţilor au început să apară la 1 iunie 1948, la mai puţin de două săptămâni distanţă de la data arestării, iar perioada de vârf a atrocităţilor s-a înregistrat în intervalul iunie-iulie, când sute de reţinuţi au fost trecuţi prin chinurile anchetelor.

Aceasta era atmosfera în care s-au găsit aruncaţi sute de tineri, majoritatea studenţi cu vârste între nouăsprezece şi douăzeci şi cinci de ani, fără o experienţă bogată de viaţă, şi poate că nu întâmplător aici au apărut primele discuţii legate de diverse acţiuni şi atitudini ce pot fi adoptate în vederea uşurării condiţiilor de trai. Deşi s-a speculat mult pe seama genezei „reeducării", nu există dovezi care să ateste inducerea ideii incipiente de către organele statului sau de către alte persoane, toate indiciile conducând către unul din studenţii închişi în Suceava.

Alexandru Bogdanovici. Primele încercări

Arestat la 20 mai 1948, Bogdanovici era şeful grupului legionar „Universitatea" din Iaşi, care reunea organizaţiile mai multor facultăţi, şi mai fusese închis în două rânduri în perioada interbelică. A intrat în contact cu anchetatorii din primele zile ale deţinerii sale la Suceava, căci prima sa declaraţie este datată 1 iunie. Probabil că poziţia sa de şef al grupului, firea neastâmpărată şi o experienţă precedentă în detenţia din 1946 l-au condus spre a propune o schimbare de atitudine a celor arestaţi, prin studierea ideologiei marxist-leniniste şi renunţarea la poziţiile anticomuniste. De altfel, el recunoaşte în anchetă că înainte de arestare îşi dorise să înfiinţeze un cerc de aprofundare a ideologiei legionare[11], aşa încât ideea în sine nu îi era străină.

Stările sufleteşti şi evoluţia gândirii sale sunt greu de reprodus în totalitate, mai ales în lipsa informaţiilor exhaustive despre destinul său în închisoare, dar este de presupus că Bogdanovici, descris de colegii săi ca un tip inteligent şi cultivat[12], a sesizat că datele noii sale arestări sunt sensibil diferite faţă de cele precedente, când atât condiţiile de detenţie, cât şi perspectivele pedepsei au fost suficient de umane cât să îi permită dobândirea „sentimentului legionar"[13] în lagăr. Nu este mai puţin adevărat că această mărturisire îl indică drept un personaj cu convingeri dobândite oarecum circumstanţial, ceea ce a putut contribui la uşurinţa cu care a acceptat, fie şi numai formal, schimbarea de atitudine cu 180 de grade faţă de regimul comunist.

Pe de altă parte, anchetatorii care se ocupau de loturile studenţeşti au speculat slăbiciunile unora dintre cei interogaţi şi au început să le ofere diverse favoruri celor care colaborau cu informaţii. A fost cazul lui Maximilian Sobolevschi, dar mai ales al lui Eugen Ţurcanu, care au realizat un istoric detaliat al organizaţiei din

11. Arhiva Consiliului Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii (în continuare, ACNSAS), fond Penal, dosar nr. 1190, vol. 1, f. 66.
12. Dan Lucinescu, *op. cit.*, p. 86.
13. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1190, vol. 5, f. 96.

care făcuseră parte în liceu. Mai mult decât atât, Ţurcanu – un student la Facultatea de Drept din Iaşi care renunţase de ani de zile la simpatiile sale legionare, înscriindu-se în organizaţia de tineret a Partidului Comunist şi în organizaţia studenţească filo-comunistă, dar fusese reţinut pentru activitatea sa din adolescenţă – făcuse deja cunoştinţă în şcolile de partid cu ideea conform căreia tuturor celor care au greşit faţă de regim li se oferă posibilitatea reabilitării[14], astfel că urmărea să discute despre modalităţile practice prin care se putea pune la dispoziţia reprezentanţilor statului. Ţurcanu însuşi a oferit o serie de argumente pentru care s-a angajat în acţiunea de „reeducare" : ştia că aceasta era în vederile regimului şi o socotea necesară în închisoare ; la Siguranţa Iaşi citise într-un ziar o declaraţie a ministrului de Interne Teohari Georgescu, care spunea că penitenciarele trebuie să devină institute de „reeducare", idee reluată frecvent în anchetele din Suceava ; Ţurcanu credea că ea se putea realiza cu ajutorul unor elemente care, lămurite din punct de vedere politic, vor părăsi organizaţiile din care făceau parte[15]. El i-a mărturisit lui Sobolevschi că a luat legătura cu inspectorul Ciupagea pentru a afla exact cum se pot reabilita şi aşteaptă un răspuns de la Bucureşti. Încurajat de perspectiva eliberării, Sobolevschi i-a cerut să nu-şi uite colegii de lot în caz de reuşită[16]. Dar în acelaşi timp, atmosfera generală din închisoare era în continuare una de rezistenţă, Sobolevschi însuşi luând parte la discuţiile ostile regimului purtate în camera sa între iulie-noiembrie 1948.

Rezultatele s-au lăsat aşteptate întrucât principalul organ represiv se afla în plin proces de restructurare. De îndată ce Securitatea a luat fiinţă la 30 august 1948, cu structuri şi oameni noi, condusă direct de către agenţi sovietici cu pregătire în domeniul spionajului şi contraspionajului, frământările din rândul reţinuţilor de la Suceava au fost canalizate spre o colaborare directă, bazată pe cererea de informaţii dintre rândul celor închişi.

Între timp, Alexandru Bogdanovici încerca să câştige adepţi pentru ideile sale, ceva mai conturate în această primă perioadă. Prin discuţii cu mai mulţi deţinuţi, el încerca să îşi mărească aria de influenţă, pentru a-şi crea o platformă cu care să vină în întâmpinarea regimului, fără prea mare succes însă. Ţurcanu spune că în primele tentative de „reeducare", din octombrie 1948, Bogdanovici era urmat de doar trei reţinuţi : Vasile Puşcaşu, Toma Simionovici şi Ştefan Moraschi[17]. În ceea ce priveşte forma pe care o imprimase „reeducării", Bogdanovici şi apropiaţii săi învăţau şi intonau cântece progresiste, discutau reformele întreprinse de comunişti şi organizau mici „seminarii ideologice", prezentând diverse subiecte pe care le discutau în grup[18], dar numărul lor a rămas mic, iar motivaţia lor, confuză : „Efectele încercării de reeducare a lui Bogdanovici au fost neînsemnate, iar cei ce se apropiau de el erau mai mult atraşi de modul cum vorbea, de inteligenţa lui, sau

14. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 16, ff. 49-50.
15. *Ibidem*, vol. 6, f. 176.
16. *Ibidem*, vol. 3, f. 241.
17. *Ibidem*, vol. 6, f. 187.
18. *Ibidem*, f. 188.

veneau din simpla dorinţă de a citi o carte sau a auzi ce scrie în ea. Trebuie spus că majoritatea celor ce-l ascultau vorbind erau elevi”[19].

Există mai multe explicaţii pentru insuccesul acţiunii timpurii. În primul rând, pe celular erau închişi atât elevi şi studenţi, cât şi oameni cu experienţă, care nu au privit cu ochi buni niciun fel de cedare (nici măcar formală) în faţa regimului, cei mai tineri urmându-le îndemnul de a se feri de astfel de gesturi. De asemenea, a contat şi situaţia juridică încă incertă, deoarece mulţi sperau să nu fie condamnaţi, îndeosebi cei cu activitate redusă. Acesta este şi motivul pentru care Eugen Ţurcanu nu a întreprins nimic semnificativ până după procesul său. În fine, persoana lui Alexandru Bogdanovici, cunoscut legionar transformat peste noapte în militant comunist, nu era agreată de mulţi şi nici nu prezenta încredere într-o eventuală negociere cu regimul.

Începutul conflictului dintre Ţurcanu şi Bogdanovici se găseşte tocmai în această perioadă, cu toate că s-a acutizat abia mai târziu. Dacă ultimul dorea numai să înşele regimul prin promisiuni, educaţie marxistă formală şi intonarea cântecelor progresiste în celule, Ţurcanu era convins de puterea comunismului şi urmărea să se pună cu totul la dispoziţia regimului, astfel încât a acceptat colaborarea ca informator, conform spuselor sale, încă din noiembrie 1948[20], folosindu-se de câţiva dintre cunoscuţii săi, care nu înţelegeau exact cui şi pentru ce servesc informaţii banale despre discuţiile din celule şi atmosfera generală din închisoare. Incertitudinea în ceea ce priveşte destinul reţinuţilor a catalizat toate acţiunile favorabile regimului: marea majoritate sperau să nu fie condamnaţi în instanţă şi erau convinşi că singurele capete de acuzare ce li se pot aduce se referă la activitatea dusă după decembrie 1945, data semnării unui acord de neagresiune între conducerile Partidului Comunist şi Mişcării Legionare. Tocmai de aceea, mulţi dintre ei au tăinuit iniţial activitatea din perioada anterioară pactului şi au fost surprinşi când li s-au solicitat cu insistenţă destăinuiri complete.

Pe lângă cererea lui Eugen Ţurcanu de a discuta cu oficialităţile pentru a afla cum se pot reabilita cei închişi, printre deţinuţi s-a vorbit şi despre un memoriu redactat de Alexandru Bogdanovici, despre al cărui conţinut nu ştim foarte multe. Acest prim memoriu a avut încuviinţarea unuia dintre liderii legionarilor din închisoare[21], în încercarea de a salva de rigorile temniţei pe tinerii fără o activitate bogată. Cobâlaş era de acord cu semnarea memoriului de către tineri, cu condiţia să nu provoace cedări de conştiinţă, dat fiind faptul că era convins că doar şefii grupurilor vor fi condamnaţi. Unul dintre reţinuţi a aflat că tonul memoriului era mai degrabă neutru şi cerea Guvernului şi Partidului cărţi pentru a se putea reeduca, fără a se referi explicit la încetarea activităţii anticomuniste[22], ceea ce a condus

19. Neculai Popa, *op. cit.*, p. 59.
20. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 6, f. 271.
21. E vorba, în primul rând, de Nicolae Cobâlaş, cel care avea să plătească ulterior cu viaţa acest lucru, fiind implicat în anchetarea lotului „Eugen Ţurcanu”.
22. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 3, ff. 241v, 291v.

probabil spre lipsa oricărui răspuns şi, prin urmare, la redactarea unui al doilea memoriu, mult mai direct.

Efectul lui a fost dublu : pe de o parte a stârnit Securitatea să se implice activ şi să speculeze tulburările din sânul reţinuţilor spre folosul propriu, pe de altă parte, tonul acuzator la adresa activităţii anticomuniste a determinat dezavuarea acţiunii lui Bogdanovici (şi a lui Bogdanovici însuşi) de către ceilalţi reţinuţi, ceea ce a făcut inutile încercările sale de a-şi recruta noi adepţi, în ciuda asigurărilor date în discuţiile private că atitudinea sa este strict de faţadă : „când e vorba de comunişti, sau dai totul sau nu dai nimic – cu aceştia nu merge cu jumătăţi de măsură". Nicolae Cobâlaş recunoştea mai târziu că din acel moment a rupt complet relaţiile cu Bogdanovici, „deoarece o cam luase razna, trecând la atacuri personale împotriva unora dintre noi"[23]. Nu este foarte clar dacă aceste memorii au ajuns vreodată la organele de partid – Ţurcanu spunându-i unui coleg în decembrie 1948 că memoriul lui Bogdanovici a rămas în sertarele administraţiei, acesta nefiind crezut din cauza trecutului său legionar şi a faptului că în toate acţiunile pe care le întreprinsese se folosise de legionari[24] – dar ceea ce ştim sigur este că Securitatea a aflat despre încercările lui Bogdanovici şi a devenit interesată de ele.

Tot în noiembrie 1948, parte dintre anchetatorii rămaşi în închisoare încep să îi ceară lui Ţurcanu informaţii din rândul celor închişi, cu privire la atmosfera generală şi la discuţiile care se poartă în celule. Există mai multe indicii că acesta este momentul în care acţiunea a fost confiscată de Securitate, întrucât unui reţinut ca Ţurcanu astfel de informaţii nu îi erau de niciun folos. Mai mult decât atât, el a fost scos de administraţia penitenciarului ca planton la etaj, înlesnindu-i-se astfel circulaţia în celule pentru a intra în contact cu cât mai multe persoane (de altfel, plasarea informatorilor Securităţii în poziţii mobile în cadrul penitenciarelor avea să fie folosită pe scară largă de acum înainte). Un alt argument îl reprezintă încercarea lui Ţurcanu de a-şi recruta ajutoare în munca de informare, unul dintre cei aleşi fiind chiar colegul său de lot, Maximilian Sobolevschi. În a doua jumătate a lui noiembrie, Ţurcanu a fost mutat de la subsol pe secţia etajului I şi i-a spus acestuia că poate ieşi din închisoare numai dacă oferă informaţii despre activitatea legionară din penitenciar. Nehotărât, Sobolevschi i-a cerut un timp de gândire şi a acceptat după câteva zile, oferindu-i ulterior informaţii verbale. În paralel, Ţurcanu însuşi încerca să adune date : nu s-a rezumat la a-şi îndeplini sarcina de a servi mâncare reţinuţilor, ci a făcut şi câteva servicii interzise de regulament unora dintre ei, transmiţând cărţi ori pachete cu alimente pentru Crăciun de la o cameră la alta[25], probabil pentru a-şi crea o poziţie favorabilă. Cu toate acestea, profilul activităţii sale în folosul regimului era discret, astfel că până la începutul lui 1949, doar Alexandru Bogdanovici era cunoscut de către masa celor închişi ca promotor al „reeducării".

23. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 3, ff. 130, 133.
24. *Ibidem*, vol. 5, ff. 247v-248.
25. *Ibidem*, vol. 3, f. 242.

Judecarea proceselor – catalizatorul „reeducării”

După ce în a doua jumătate a lui 1948 închisoarea Suceava s-a transformat în sediul direcţiei de anchete a Securităţii, găzduind schingiuirile comise în timpul cercetărilor, în ianuarie-martie 1949 mascarada juridică a continuat cu organizarea proceselor în incinta penitenciarului, judecate de un complet al Tribunalului Militar Iaşi. Desfăşurarea proceselor a fost o simplă formalitate, acuzaţii neavând dreptul să se apere, în timp ce judecătorii au avut doar rolul de a citi condamnările stabilite dinainte de către echipele de anchetă. Pedepsele au fost foarte mari în raport cu aşteptările multora dintre reţinuţi, marea majoritate primind între cinci şi cincisprezece ani de închisoare. Nici cei care se arătaseră dispuşi compromisului cu regimul nu au primit circumstanţe atenuante : Bogdanovici a primit optsprezece ani de muncă silnică, iar Ţurcanu şapte ani de închisoare corecţională. Însă cel mai important stimul pentru „reeducare” a fost faptul că nimeni nu a fost iertat de pedeapsă, nici măcar cei fără activitate, acuzaţi doar de tăinuire.

Momentul pronunţării sentinţelor a fost determinant pentru dezvoltarea ulterioară a „reeducării”, deoarece toţi deţinuţii aveau acum situaţia juridică clarificată şi nu se mai puteau baza pe indulgenţă ori noroc. Practic, ele i-au forţat pe mulţi deţinuţi (îndeosebi dintre cei lipsiţi de experienţă) să adopte o atitudine tranşantă faţă de acţiune, fie ea favorabilă ori negativă. Abia în acest moment s-au înscris în rândurile „reeducării” cei mai mulţi dintre studenţi, deşi unii dintre ei cochetaseră cu o atitudine conformistă şi anterior proceselor : Eugen Ţurcanu, Eugen Munteanu, Ion Bobu, Ion Negură, Adrian Prisăcaru, Vasile Puşcaşu, Virgil Mitan, Alexandru Mărtinuş, Mircea Cucu, Eugen Dimitrov, Corneliu Melinte, Virgil Bordeianu, Mihai Livinschi, Anton Livinschi, Niculae Livinschi, Octav Grama, Constantin Bogos, Maximilian Sobolevschi, Gheorghe Caziuc, Andon Zaharia, Constantin Unişor, Sandu Mihai, Gavrilă Vatamanu, Constantin Sofronie, Ştefan Moraschi, Octavian Zbranca, Leonard Gebac şi alţii[26].

Este de subliniat faptul că niciunul dintre ei nu ştiau cu exactitate ce presupunea activitatea lor. Iată ce spune Ion Stoian, unul dintre cei care s-au remarcat ulterior printre liderii acţiunii violente din penitenciarul Gherla, despre motivele pentru care s-a alăturat „reeducării” : „am fost determinat să particip în primul rând din cauza condamnării de 8 ani pe care o luasem la judecarea procesului lotului dela Bacău şi prin aceasta urmăream să mi se uşureze condamnarea şi am vrut să scap mai repede din închisoare, la aceasta a mai contribuit şi o frică ca să nu suport consecinţele unei eventuale măsuri împotriva mea”[27]. Mai mult decât atât, el pusese condiţia să nu se rupă de Mişcarea Legionară, în care încă mai credea.

Faptul că un număr destul de semnificativ de studenţi au acceptat să activeze pentru „reeducare” îşi găseşte mai multe explicaţii. În primul rând, deja trecuseră

26. *Ibidem*, vol. 1, f. 77 ; *Ibidem*, vol. 3, ff. 10v, 292v, 302v ; *Ibidem*, vol. 6, ff. 272-273.
27. *Ibidem*, vol. 4, f. 63.

aproape circa opt-nouă luni de detenţie, în condiţii extrem de grele pentru majoritatea celor condamnaţi, astfel că rezistenţa fizică şi psihică începuseră să scadă. Apoi, condiţiile din camera 15 de la etajul II, unde a pornit cea mai importantă mişcare de acest tip, erau foarte propice, prin aceea că aici au fost închişi mai mulţi dintre deţinuţii cu slabe convingeri anticomuniste (unii dintre ei, ca Ţurcanu, fiind chiar comunişti), iar influenţa şefilor de loturi scăzuse după condamnările mari. Eugen Ţurcanu trece în revistă principalele activităţi ale comitetului de „reeducare" din această perioadă :

> …discuţii organizate asupra problemelor religioase ; asupra felului greşit cum am văzut lucrurile înainte adică pe timpul cât am activat legionăreşte ; prelucrări din vol. I opere alese Lenin ; prelucrări după articolele apărute în ziare pe care întâmplător le puteam avea, cum a fost plenara CC PMR din 3-5 martie 1949 ; discuţii în legătură cu filosofia materialistă în anti-teză cu cea idealistă ; prelucrarea unui volum al romanului *Vara lui 1914* ; sau a altor probleme cu caracter democratic ; se făceau poezii şi cântece despre *reeducare* sau poezii şi vorbiri comemorative cum a fost pentru ziua de 6 martie 1949 [aniversarea a 4 ani de la instalarea primului guvern comunist – n.n.][28].

Frământările au fost sesizate de toţi deţinuţii, Bogdanovici purtând discuţii în această perioadă cu Eugen Ţurcanu pentru a se pune de acord în privinţa unei acţiuni concertate, menită a-i salva pe studenţi de închisoare. Rezultatul a fost înfiinţarea, la începutul lui martie 1949, a unui organism însărcinat cu coordonarea activităţii de „reeducare" din întreg penitenciarul, Organizaţia Deţinuţilor cu Convingeri Comuniste (ODCC). Ţurcanu şi-a arogat singur meritele înfiinţării ODCC, iar organizarea biroului său de conducere după modelul organizaţiilor comuniste pare să-i confirme declaraţiile : exista un secretar (în persoana lui Ţurcanu) şi responsabili pe probleme (propagandă şi agitaţie, cadre, cultură, organizatoric). Ceilalţi membri ai ODCC au fost, în această primă perioadă, Alexandru Bogdanovici, Leonard Gebac, Eugen Munteanu, Alexandru Mărtinuş şi Ştefan Moraschi[29].

Impunerea lui Eugen Ţurcanu ca nou lider al acţiunii de „reeducare" pare astfel destul de firească : metoda „reeducării" pur ideologice a lui Bogdanovici se dovedise perfect inutilă judecând după sentinţele Tribunalului Militar, iar unul din motivele principale era neîncrederea (atât a administraţiei, cât şi a deţinuţilor) în persoana fostului şef al grupului legionar „Universitatea" din Iaşi. Pe de altă parte, Ţurcanu reuşise să-şi câştige o poziţie favorabilă în faţa reprezentanţilor Securităţii din închisoare prin activitatea sa de informator şi avea avantajul ruperii (deloc formale) de legionarism încă din 1946, fiind membru al UTC şi UNSR. În plus, condamnarea sa la şapte ani de închisoare i-a întărit atât resentimentele faţă de legionari, pe care îi considera vinovaţi pentru arestarea sa, cât şi determinarea de a face orice pentru a se elibera.

28. *Ibidem*, vol. 6, f. 365.
29. *Ibidem*, vol. 1, ff. 89v, 156-157.

Activitatea ODCC

Comitetul principal de „reeducare" s-a format în camera 15 de la etajul II, în care erau închişi Ţurcanu, Bogdanovici, Gebac, Eugen Munteanu şi Mărtinuş (devenit ulterior comitetul ODCC) şi a propus ca prim pas citirea şi interpretarea cărţilor marxiste. Înlesnirea accesului la cărţi într-o perioadă de maxime restricţii a venit din partea administraţiei închisorii, ceea ce confirmă declaraţia lui Alexandru Popa că acţiunea „se desfăşura cu ştirea administraţiei şi cu sprijinul ei". Dar nu este mai puţin adevărat că, deşi Ţurcanu milita pentru o transformare reală a atitudinii deţinuţilor, realitatea demonstra că cei care s-au înscris în acţiune au făcut-o dintr-un calcul oportunist. Popa admite că el însuşi a acceptat să citească din cărţile ideologice, realizând că „nu voi putea să ies niciodată cu pecetea de legionar din puşcărie, şi că deci nu este nici o speranţă de a eşi din puşcărie", în urma unei discuţii cu prietenul său Bogdanovici. Un alt argument îl constituie condiţia impusă de comitetul ODCC pentru înscrierea în „reeducare": renunţarea la credinţa creştină şi proclamarea ateismului. Or, este evident că astfel de transformări nu se întâmplă peste noapte, în grup: „De acest lucru erau convinşi însăşi (sic!) conducătorii reeducării, care nu vedeau în reeducare o transformare a legionarilor ci pur şi simplu realizarea unor scopuri imediate sau mai îndepărtate ale deţinuţilor"[30]. Nici această activitate de agitaţie şi propagandă nu a dat rezultate, dar a avut rolul său în desfăşurarea ulterioară a evenimentelor, căci a permis identificarea deţinuţilor cu convingeri maleabile, dintre care unii au fost utilizaţi mai târziu în impunerea formelor violente ale acţiunii. În paralel cu activităţile din cameră, unii deţinuţi continuau să dea note informative administraţiei (sau altor deţinuţi aflaţi în legătură cu administraţia) despre atmosfera generală şi atitudinea diverselor persoane.

Nemulţumit de insuccesul activităţii ODCC, Eugen Ţurcanu şi-a intensificat eforturile şi l-a convins la scurtă vreme pe Bogdanovici să treacă în plan secund, spre a-i facilita lui propulsarea la conducerea acţiunii. La începutul primăverii lui 1949, Bogdanovici îşi îndemna apropiaţii să îl urmeze pe acesta: „Misiunea mea s-a terminat. Deacum intră Eugen pe ring. Ai încredere în el, pentrucă este un mare cap, dar mai ales se bucură de o încredere oarbă din partea Securităţii"[31], ceea ce denotă contactele pe care amândoi le-au avut cu reprezentanţii organului represiv. Mai mult decât atât, Bogdanovici s-a grăbit să ceară în camera 17 ca activitatea nedeclarată în anchete să fie transmisă Securităţii. Ţurcanu i s-a opus supărat, în timp ce Popa „Ţanu" s-a speriat: „Ce-ai înebunit, mă? Păi, dacă se desgroapă tot trecutul, nu intrăm din nou în proces?". În cele din urmă, a recunoscut că a greşit, dar şi-a exprimat convingerea că tot la această soluţie se va ajunge[32].

Probabil şi această lipsă de tact a contribuit la neîncrederea lui Ţurcanu, căci din acel moment s-a folosit de Eugen Munteanu pentru a-l ţine sub observaţie pe

30. *Ibidem*, ff. 64, 70.
31. *Ibidem*, f. 89.
32. *Ibidem*, ff. 98v-99.

rivalul său[33], speculând rezervele pe care şi Munteanu le avea faţă de acesta. Unul din motivele care au determinat adâncirea prăpastiei dintre Ţurcanu şi Bogdanovici până la duşmănie a fost declaraţia ultimului că în timpul celui de-al Doilea Război Mondial a făcut parte din serviciul de spionaj antonescian, având misiuni în URSS[34]. Un asemenea lucru (informaţia se regăseşte şi în declaraţiile de anchetă ale lui Bogdanovici, iar Ţurcanu a avut confirmarea acestui lucru la scurt timp după primirea notei de la Munteanu) era văzut în ochii regimului comunist drept înaltă trădare.

Eugen Munteanu a funcţionat în această perioadă ca informator al lui Eugen Ţurcanu, care îi spunea că notele sale informative sunt necesare Securităţii şi l-a avertizat să îşi desfăşoare activitatea pe ascuns, fără ca Bogdanovici să ştie de ea. Acesta a aflat însă după o vreme, probabil din discuţiile cu Mihai Stângă, şi a căutat să-l contracareze pe Munteanu, cerând şi el apropiaţilor prin luna iunie un soi de note informative. Ele n-au avut însă niciun rezultat, pentru că cei din jurul lui Bogdanovici se fereau de a discuta problema convingerilor politice şi, fiind neinstruiţi, erau foarte uşor descoperiţi ca informatori[35].

Intervenţia Securităţii. Biroul Operativ şi Mihai Stângă

În perioada aprilie-mai 1949 a sosit în închisoare ofiţerul politic Mihai Stângă, un personaj controversat, primul reprezentant al Securităţii sosit cu instrucţiuni clare privind specularea tensiunilor dintre deţinuţi şi culegerea de informaţii. Stângă fusese numit în funcţia de referent al penitenciarului Suceava de către colonelul Iosif Nemeş, şeful Serviciul Operativ, un organ al Securităţii creat în martie 1949 special pentru coordonarea agenturii informative din penitenciare, la ordinele lui Gheorghe Pintilie (directorul general DGSP) şi ale lui Alexandru Nicolschi (subdirectorul general DGSP).

Fost muncitor, Stângă a fost primit printre cadrele Ministerului de Interne odată cu instalarea regimului comunist şi a lucrat în cadrul DRSP Braşov până la numirea sa ca titular al Biroului Operativ Suceava, funcţie în care a fost ajutat timp de două luni de un fost coleg de la Braşov, plutonierul major Mihai Papuc. Serviciul Operativ fusese înfiinţat în cadrul Direcţiei Generale a Penitenciarelor, dar răspundea direct conducerii Securităţii, respectiv generalului Gheorghe Pintilie, şi nu conducerii DGP, cum ar fi fost normal. Această stare de fapt a generat încă de la început tensiuni, mai ales că directorul penitenciarului Suceava, Aurel Tiron, nu primise

33. Munteanu nu a fost singurul deţinut care a avut acest rol, Ţurcanu cerându-i acelaşi lucru şi fostului său coleg Maximilian Sobolevschi, pe care l-a mutat în acest scop, cu ajutorul gardianului, în camera 15 de la etajul II al închisorii, acolo unde era închis şi Bogdanovici. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 3, ff. 231v-232.
34. ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 236131, f. 121.
35. *Ibidem*, ff. 121-122.

instrucţiuni cu privire la rolul lui Stângă, ştiind doar că este numit de Securitate. Cum unul din scopurile Serviciului era verificarea cadrelor regimului, administraţia din Suceava l-a suspectat că urmăreşte în primul rând supravegherea informativă a conducerii închisorii, şi nu a deţinuţilor, cum era în realitate, astfel că nu i-au dat nicio sarcină de îndeplinit. Mai mult decât atât, directorul a încercat să-i interzică accesul la deţinuţii politici sub pretextul regulamentului, care prevedea că numai el şi gardienii au voie să ia contact cu aceştia.

Stângă n-a ţinut cont de acest lucru şi, bazându-se pe puţinele instrucţiuni primite de la Bucureşti, a luat legătura cu unii dintre ei chiar a doua zi. Astfel a aflat de la doi deţinuţi care lucrau la o gazetă de perete că în închisoare are loc o acţiune de „reeducare" şi că s-a înfiinţat o organizaţie politică în acest scop, pentru care vor cere aprobarea conducerii. Neştiind ce să facă, Stângă şi Papuc au decis să amâne luarea unei hotărâri până la sosirea anunţată în închisoare a colonelului Nemeş[36].

Până la sosirea acestuia însă, Stângă a organizat o percheziţie în timp ce deţinuţii erau scoşi la plimbare şi a confiscat o hârtie de pungă scrisă cu ordinea de zi a unei şedinţe, nume de deţinuţi şi întrebările puse de fiecare (probabil o minută a unei şedinţe a biroului ODCC). Papuc a trimis hârtia la Bucureşti, cu doar câteva zile înainte de vizita colonelului Nemeş la Suceava din jurul datei de 1 iunie 1949, determinată de raportul lui Stângă despre înfiinţarea ODCC, dar şi de semnalările lui Isac Popic, şeful DRSP Suceava[37], care ştia de „reeducare" încă de la primele ei manifestări.

Nedumerit de rolul său, Stângă a căutat să primească instrucţiunile detaliate promise de Nemeş, fără a avea însă sorţi de izbândă. Totuşi, în acele zile a primit aprobarea scrisă de a intra în celule, astfel că a putut intra în discuţii cu membri comitetului ODCC[38]. Alexandru Bogdanovici ceruse printr-un memoriu directorului închisorii ca ODCC să primească aprobarea oficială, însă acesta l-a rupt, cerându-i să nu-l mai deranjeze cu prostii[39]. Încet, dar sigur, Stângă absorbea informaţiile primite şi îşi creiona o imagine din ce în ce mai clară asupra atmosferei şi rivalităţilor din Suceava, transmiţând totul la Bucureşti. Răspunsul primit îi cerea să nu oprească acţiunea de „reeducare", ci să îşi recruteze informatori pentru a afla cine o conduce şi o alimentează[40]. În afară de discuţiile din sânul ODCC, pe care le cunoştea în detaliu, el aflase şi de atitudinea fermă, aproape violentă, a unui grup de deţinuţi din jurul lui Dan Dumitrescu împotriva grupului „reeducării" şi de eforturile făcute de aceştia pentru a contracara în penitenciar acţiunile ODCC. Lucrurile ajunseseră atât de departe, încât Bogdanovici se gândea să înlocuiască deja compromisul ODCC cu un alt organism, pentru a putea continua acţiunea[41].

În decursul inspecţiei sale în închisoare, care a durat două-trei zile, Nemeş a stat de vorbă cu mai mulţi deţinuţi, inclusiv cu unii informatori, dar s-a arătat neîncrezător

36. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 2, ff. 1-2v.
37. *Ibidem*, vol. 10, f. 14.
38. *Ibidem*, vol. 2, ff. 3-4.
39. *Ibidem*, f. 5.
40. *Ibidem*, vol. 10, f. 9.
41. *Ibidem*, vol. 2, f. 8.

faţă de scopurile acţiunii ODCC. De altfel, imediat după plecarea sa au fost introduse o serie de restricţii suplimentare în regimul de detenţie, suspendându-se complet legăturile cu familiile şi ridicându-se toate obiectele care deserveau „reeducării": creioane, cărţi, hârtie. Tot acum, colonelul Nemeş a subliniat în mod univoc direcţia care interesa regimul, cerându-i lui Stângă să organizeze o reţea de informatori în închisoare[42], în timp ce directorul închisorii a fost destituit pentru că făcea anumite favoruri deţinuţilor. Toate aceste decizii au fost luate de Nemeş după informarea conducerii Securităţii[43]. Pe de altă parte, măsurile luate de el au condus la demoralizarea celor din comitetul ODCC şi la înfrânarea elanului lor.

Plecarea lui Ţurcanu către Piteşti. Activitatea ODCC după aprilie 1949

Ascensiunea lui Eugen Ţurcanu în graţiile Securităţii a fost extrem de rapidă dacă ţinem cont de faptul că, la începutul lunii aprilie 1949, el deja ştia că urma să fie transferat la închisoarea Piteşti[44] şi s-a asigurat că nu lasă lucrurile nerezolvate în urma sa, cerându-i lui Maximilian Sobolevschi să-l urmărească discret pe Bogdanovici şi să-i raporteze personal tot ce a observat atunci când se vor reîntâlni[45]. Lucrul acesta a fost determinat de faptul că din discuţiile purtate cu referentul Mihai Stângă, pe care l-a impresionat prin hotărâre chiar de la început, Ţurcanu a realizat că regimul dorea în primul rând informaţii, privind cu neîncredere acţiunea de „reeducare"[46], lucru pentru care îl învinovăţea pe Bogdanovici.

Cum Ţurcanu se bucura de dubla încredere a Biroului Operativ Suceava şi a anchetatorilor Securităţii, cu care colaborase încă din perioada cercetărilor, nu pare deloc întâmplătoare selecţionarea sa şi a câtorva apropiaţi ai săi pentru primul lot de deţinuţi care a fost transferat din Suceava la Piteşti, pe 22 aprilie 1949: Leonard Gebac, Ion Negură, Constantin Unişor, Constantin Istrate, alături de Gheorghe Andreşan, Mircea Bârsan, Dumitru Bordeianu, Nicolae Cojocaru, Ioan Comănici, Gheorghe Costea, Mircea Crăciunescu, Mihai Dănilă, Ioan Huţuleac, Vasile Ignătescu,

42. *Ibidem*, vol. 10, ff. 2-3.
43. Nemeş ţinea legătura în mod curent cu colonelul Gavrilă Birtaş, şeful Direcţiei I (Informaţii interne) a Securităţii, însă acesta raporta, la rândul său, lui Gheorghe Pintilie şi Alexandru Nicolschi. Este de presupus, prin urmare, că deciziile luate de Nemeş au fost în fapt executarea ordinelor celor doi şefi ai Securităţii. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 10, f. 43v-44.
44. În mod similar, Ţurcanu ştia încă din decembrie 1948 că procesele celor reţinuţi vor avea loc în incinta penitenciarului, fapt pe care l-a dezvăluit colegului său de lot, Octavian Zbranca, ceea ce demonstrează încă o dată încrederea pe care începea să o primească din partea Securităţii. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 5, f. 247v.
45. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 1, f. 32.
46. *Ibidem*, f. 92.

Virgil Lungeanu, Mircea Macovei, Eugen Măgirescu, Vasile Maxim, Virgil Mitan, Gheorghe „Gioga" Parizianu, Gheorghe Reus, Ion Scutaru, Silviu Şestac, Petre Tudose şi alţii.

Plecarea lui Ţurcanu a fost un alt semn că Securitatea îl preferă pe acesta pentru o acţiune pe placul regimului. În încercarea de a recupera din terenul pierdut, Bogdanovici i-a predat referentului Stângă statutul şi carnetul de evidenţe al ODCC. Nici acest lucru nu l-a ajutat însă, pentru că Stângă îi reproşase deja lui Ţurcanu organizarea după formulă comunistă[47], în condiţiile în care din ODCC făceau parte foşti legionari. Nu după multă vreme, la începutul lunii iulie, ODCC s-a dizolvat la cererea expresă a lui Stângă, dar activitatea de culegere a informaţiilor din închisoare a continuat[48].

În ciuda eforturilor sale, masa deţinuţilor era în continuare ostilă „reeducării", astfel că Bogdanovici şi administraţia au recurs la o nouă soluţie. Pe baza unor liste întocmite de conducerea comitetului său, o serie de deţinuţi cu poziţii importante în ochii colegilor, care se manifestau împotriva acţiunii lor, au fost izolaţi într-o secţie specială. Printre aceştia s-au numărat : pr. Nicolae Pâslaru, avocatul Nicolae Pâslaru, pr. Dumitru Mitoiu, Dumitru Moisiu, Constantin Lupoaie, Aurelian Marcu Stoica, Dan Dumitrescu, Dan Lucinescu, Constantin şi Dumitru Străchinaru, Eugen Berza, Constantin şi Ion Sărăcuţu, Ion Preotescu, Neculai Măgirescu, Mircea Târnoveanu, Mircea Lateş, Emil Condurache, Aurel Gherase, Iulian Constantin, Constantin Dănilă, Ioan Gruia, Mihail Lapteş, Aurel Olaru, Mihai Verigheanu[49]. Un alt scop al izolărilor era acela de a demonstra regimului că printre deţinuţi erau două tabere, majoritatea nefiind de acord cu poziţiile intransigente ale şefilor şi cerând separarea de ei[50]. Efectele mişcării strategice au fost însă nule.

Sesizând neîncrederea deţinuţilor faţă de persoana sa, Bogdanovici a renunţat public, dar în mod formal, la conducerea „reeducării" în august 1949. Profitând de acest moment, Eugen Munteanu s-a contrat puternic atât cu el, cât şi cu apropiaţii lui, ameninţându-l pe Popa „Ţanu" că dacă îl mai susţine, se va „arde urât", întrucât Bogdanovici era considerat „trădător"[51].

Deşi şi-a dat seama că informaţiile erau singurul lucru care interesau regimul şi a încercat o redresare parţială, Bogdanovici a continuat să subestimeze regimul, sperând că acţiunea sa strict formală şi de suprafaţă va putea da rezultate. Principala lui greşeală a constat în echivalarea regimului comunist cu reprezentanţii săi slab pregătiţi, ca Mihai Stângă, despre care s-a exprimat că „este un ciocănar prost, pe care-l duc de nas cum vreau. Tot ceea ce-i spun crede, şi face tot ceea ce-i cer, aşa că în privinţa aceasta n-am nici o grije"[52].

47. *Ibidem*, ff. 90, 92.
48. *Ibidem*, f. 93.
49. *Ibidem*, vol. 3, f. 303 ; Interviu cu Iulian Constantin, arhiva personală a autorului.
50. *Ibidem*, vol. 1, f. 95.
51. *Ibidem*, f. 94v.
52. *Ibidem*, f. 97.

Încercări de a duce activitate de „reeducare" au avut loc pe perioada verii lui 1949 în mai multe camere şi celule din penitenciar : 1, 3, 6, 7, 9, 11, 13, 15, 17 (de la etajul II), 33 (de la etajul I). Deţinuţii identificaţi cu activitate în această perioadă sunt Alexandru Bogdanovici, Alexandru Popa „Ţanu", Virgil Bordeianu, Maximilian Sobolevschi, Eugen Munteanu, Lucian Haralambie Pascaru, Ştefan Dorneanu, Gheorghe Roşca, Constantin Bogos, Alexandru Mărtinuş, Ştefan Moraschi, fraţii Mihai, Anton şi Nicolae Livinschi şi alţii.

Încă de la începutul frământărilor, deţinuţii au fost divizaţi, marea majoritatea privind cu reţinere toate încercările de activitate pe linia „reeducării". La scurtă vreme după procesele de la sfârşitul iernii 1948/1949, Dan Lucinescu i s-a împotrivit lui Alexandru Bogdanovici, care începuse să cânte alături de câţiva studenţi imnul internaţionalei comuniste, „Bandera rosa", în timp ce unii deţinuţi îşi făceau rugăciunea[53]. Reproşurile lui Lucinescu i-au stârnit şi pe ceilalţi deţinuţi şi nu mult a lipsit ca incidentul să degenereze într-o altercaţie fizică. Nici în septembrie 1949, după cel de-al doilea transfer al deţinuţilor la Piteşti, când mai rămăseseră doar câţiva într-o cameră mai mare, spiritele nu s-au potolit : Dan Dumitrescu şi Aurelian Stoica au încercat să-l agreseze fizic pe Constantin Bogos, care se alăturase echipelor „reeducării" şi se hotărâse să-şi declare toată activitatea ascunsă în anchetă[54].

Concluzii

„Reeducarea" de la Suceava a luat naştere atunci când cele două grupări (Bogdanovici şi Ţurcanu) s-au intersectat şi au fost preluate şi îndrumate din mers de către oficialii Securităţii spre culegerea de informaţii din rândul deţinuţilor. Primul, un legionar cu atitudine pro-comunistă formală, ce urmărea eliberarea din închisoare a tinerimii arestate, a trebuit să se adapteze din mers în funcţie de solicitările regimului şi de acţiunile lui Ţurcanu, pe care mai întâi l-a admirat pentru determinarea lui, iar mai apoi l-a intuit ca încurcându-i planurile, şi a ajuns la o formă a acţiunii care, după toate probabilităţile, nu avea nimic comun cu ideea de la care pornise. Cel de-al doilea, un comunist cu foste afinităţi legionare superficiale[55], ce urmărea doar propria sa eliberare, dar a ştiut de la început ce doreşte, încercând să prevină solicitările regimului, încurcat de atitudinea oportunistă şi falsă a lui Bogdanovici (care avea însă avantajul începătorului), a ajuns exact la formula pe care o intuise de la început. Deşi, după părerea noastră, punctul de plecare al „reeducării" a venit din partea acestor deţinuţi şi nu dinspre autorităţile comuniste, preluarea, dezvoltarea şi manevrarea acţiunii de aici încolo li se datorează în cea mai mare parte. Acţiunile lor aveau să se despartă complet, destinele lor personale de asemenea, dar sfârşitul le-a fost identic : ambii aveau să fie ucişi de propria viziune asupra „reeducării".

53. Dan Lucinescu, *op. cit.*, p. 87.
54. ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 210316, vol. 1, f. 5.
55. Pentru detalii, a se vedea portretul lui Eugen Ţurcanu din capitolul „Personajele".

În ceea ce-i priveşte pe ceilalţi deţinuţi care s-au alăturat acţiunii, după cum am mai arătat, ei nu ştiau exact ce presupune aceasta, neavând decât o idee foarte vagă asupra compromisurilor pe care trebuie să le facă. Destinele lor au urmat unul din cele două cursuri : fie şi-au adâncit treptat căderea şi au ajuns personaje importante în dezvoltările violente ale acţiunii de la Piteşti, Gherla sau Peninsula, mai mult sau mai puţin voluntar (Alexandru Popa „Ţanu", Mihai Livinschi, Ion Stoian, Vasile Puşcaşu, spre a da doar câteva exemple), fie s-au speriat de brutalităţile la care avea să se ajungă şi, beneficiind de o conjunctură favorabilă, au reuşit să se strecoare fără a mai fi în centrul evenimentelor (cazurile lui Ion Negură, Ion Bobu, Constantin Unişor, Constantin Sofronie).

Studenţii rămaşi la Suceava după transferul din aprilie au fost mutaţi în închisoarea Piteşti în trei loturi principale : primul pe 19 septembrie 1949 (din care au făcut parte Eugen Berza, Gheorghe Caziuc, Emanoil Condurache, Gheorghe Mătase), al doilea pe 21 octombrie 1949[56] (Alexandru Bogdanovici, Constantin Bogos, Constantin Buţan, Dan Dumitrescu, Constantin Iulian, Dan Lucinescu, Alexandru Mărtinuş, Constantin Păvăloaie, Ion Turtureanu) şi ultimul lot pe 26 februarie 1950 (Corneliu Costăchescu, Petru Dănilă, Nicu Ioniţă, Ioan Pintilie), însă se poate spune cu certitudine că acţiunea de „reeducare" a încetat în închisoare odată cu transferul din octombrie, care îi conţinea pe ultimii săi corifei.

O observaţie importantă se impune în acest context : deşi s-a vorbit mult despre „metoda Makarenko"[57] de reeducare a deţinuţilor, ea nu apare deloc în discuţiile despre şi din Suceava, cu toate că încă din aprilie 1949 acţiunea a fost confiscată de către regimul comunist. De altfel, în afară de faptul că asemănările dintre „metoda Makarenko" şi acţiunea din Piteşti sunt doar tangenţiale şi, uneori, intuitive, întrucât pedagogul sovietic nu şi-a explicat niciodată în public sistemul aplicat, nu există până în momentul de faţă nicio dovadă, măcar indirectă, că prima ar fi creat-o sau inspirat-o pe cea de-a doua. Dimpotrivă, elementele comune ca folosirea colectivului, discursul propagandistic, specularea unui moment tensionat din sânul colectivităţii (Makarenko vorbeşte despre „explozie", dar în multe alte locuri se declară împotriva violenţei fizice) au constituit doar cadrul pentru aplicarea metodei din Piteşti : ele nu explică însă nici tortura neîntreruptă şi morbidă, nici insistenţa cu care era batjocorită credinţa. Pe deasupra, scopul acţiunii nu era cel urmărit de pedagogul sovietic decât la nivel de discurs, întrucât regimul nu era interesat de a obţine „oameni noi" pe care să se bazeze, ci pur şi simplu să batjocorească şi să distrugă reprezentanţii unei clase sociale ostile.

---

56. Datele transferurilor menţionate în text sunt cele de primire a deţinuţilor în închisoarea Piteşti, şi nu cele de plecare din Suceava, la care nu am avut acces. Singura excepţie o reprezintă data de 21 octombrie, lotul acesta ajungând în Piteşti pe 5 noiembrie 1949, după un tranzit în Jilava şi Văcăreşti. De altfel, transferurile dintr-o închisoare într-alta durau de regulă câteva zile sau chiar săptămâni, până când trenul-dubă colecta deţinuţi din mai multe centre de detenţie şi îi depunea pentru o perioadă în Jilava, centrul de triere al tuturor celor închişi.
57. A se vedea în acest sens principalele sale opere, *Steaguri pe turnuri*, ediţia a treia, Editura de Stat Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1959 şi *Poemul pedagogic,* ediţia a doua, Editura de Stat pentru Literatură Ştiinţifică şi Didactică, Bucureşti, 1951.

Piteşti (aprilie 1949-august 1951)

Construit între 1937-1941 după standarde internaţionale, penitenciarul Piteşti era cel mai modern spaţiu de detenţie din ţară. Cu toate că multe din facilităţile prevăzute în proiectul iniţial (încălzire centrală, ateliere, capelă, grupuri sanitare) nu au ajuns să fie utilizate de către deţinuţi din cauza regimului de detenţie impus de administraţia comunistă[1], condiţiile de trai dinaintea declanşării acţiunii violente au produs o plăcută impresie primilor sosiţi în închisoare[2].

Situată în extremitatea nordică a oraşului, foarte aproape de halta Piteşti Nord şi la 500 de metri de sediul Securităţii din oraş, clădirea era prevăzută cu patru nivele : subsol, parter şi două etaje, dispuse în forma literei „T", care adăposteau 96 de încăperi cu o capacitate cumulată de circa 700-800 de persoane[3]. Perimetrul ansamblului de 1.064 de metri era înconjurat de un zid de cărămidă înalt de 2,5-3 metri, de-a lungul căruia au fost construite şase posturi de pază pentru supravegherea deţinuţilor aflaţi la plimbare în curţile exteriore, dar şi pentru asigurarea securităţii.

Celulele erau dispuse diferit în cele două secţiuni ale clădirii : dacă pe coada sau capul T-ului (poreclită „scurta" de către deţinuţi) ele se găseau de o parte şi alta a unui culoar de beton, pe piciorul T-ului (denumit „lunga") cele două şiruri de celule aveau fiecare câte un culoar cu lăţimea de un metru la exterior. Cele două culoare comunicau între ele doar la extremităţi, dând forma unui dreptunghi, în timp ce în interior ele erau despărţite de un gol, care a fost acoperit la un moment dat cu plasă, pentru a preveni sinuciderile. Baia şi spălătoria se aflau la subsol, pe capul T-ului, dar grupuri sanitare existau la fiecare etaj, la capătul şirului de celule. Scara principală, de serviciu, se găsea la intersectarea capului T-ului cu piciorul său, dar pentru ieşirile la plimbare era folosită o altă scară de pe capul T-ului. Penitenciarul dispunea şi de o infirmerie, o cameră mai mare decât celelalte

1. Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, pp. 424-425.
2. Interviu cu Corneliu Ioan Cornea, în Cosmin Budeancă (coord.), *Experienţe carcerale în România comunistă I*, Editura Polirom, Iaşi, 2007, p. 32.
3. Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, p. 424 ; Dumitru Lăcătuşu, „Penitenciarul Piteşti : istoric şi regim concentraţionar", în *idem*, Alin Mureşan (eds.), *Casa terorii. Documente privind penitenciarul Piteşti (1947-1977)*, Editura Polirom, Iaşi, 2010, p. 36.

încăperi, pe partea dreaptă a capului T-ului de la etajul I. Infirmeria a fost însă desfiinţată în 1948[4], iar camera a devenit cunoscută drept 4-spital şi avea să găzduiască cele mai importante momente ale acţiunii violente.

În primii ani de funcţionare, închisoarea adăpostea în principal reţinuţi de drept comun, aflaţi în arest preventiv, dar din 1942 acestora li s-au adăugat şi elevii minori arestaţi pentru activitate legionară – unii dintre ei aveau să revină în închisoare pentru a cunoaşte acţiunea violentă din 1949-1951. Numărul lor varia între 60 şi 130. Odată cu reorganizarea sistemului penitenciar din octombrie 1944, Piteştiul a fost definit ca „penitenciar principal de clasa I-a", de „detenţiune"[5] (pedepse medii). După 23 august 1944, numărul deţinuţilor politici a crescut semnificativ, înlocuind ca proporţie pe cei închişi pentru delicte de drept comun. Spectrul politic al deţinuţilor era extrem de larg : foşti poliţişti sau jandarmi deveniţi indezirabili odată cu schimbarea regimului politic, membri ai partidelor politice istorice (în principal, PNŢ şi PNL), regalişti, legionari, apolitici şi chiar frontierişti[6]. Totodată, la Piteşti exista şi o secţie pentru femei, în timp ce o altă secţie a închisorii funcţiona ca depozit al Securităţii Piteşti, unde erau depuşi cei aduşi pentru cercetări. Din acest motiv, pe aici au trecut majoritatea sprijinitorilor grupurilor de luptători în munţii din zona Argeşului şi Muscelului. Secţia cunoscută drept „celular" se afla pe piciorul T-ului şi adăpostea deţinuţii condamnaţi la pedepse de muncă silnică şi temniţă grea[7], în timp ce condamnaţii la închisoare corecţională se găseau pe capul T-ului.

Regimul comunist a stabilit în toamna lui 1948 un nou sistem de repartizare a deţinuţilor politici, în funcţie de categoria socială din care făceau parte, iar studenţii au fost trimişi în închisoarea Piteşti[8]. Cronologic, primul lot transferat care avea să cunoască acţiunea violentă i-a cuprins pe legionarii arestaţi din 1941, precum Valeriu Gafencu, Ioan Ianolide sau Aurel Pandurescu. A urmat apoi un lot mare de studenţi de la Cluj, condus de Ioan Bohotici şi Ion Munteanu, care a tranzitat

4. Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, p. 426 ; Dumitru Lăcătuşu, *art. cit.*, în *idem*, Alin Mureşan (eds.), *op. cit.*, p. 37 ; *Cf.* Planurile închisorii publicate în *Ibidem*, pp. 347-350 ; Dumitru Bordeianu, *op. cit.*, pp. 94-95.
5. Dumitru Lăcătuşu, *art. cit.*, în *idem*, Alin Mureşan (eds.), *op. cit.*, pp. 39-41.
6. Odată cu intrarea în vigoare a noului Cod Penal în 1948, trecerea frauduloasă a frontierei era considerată delict politic şi era pedepsit ca atare, considerându-se că fuga din ţară reprezenta o ofensă la adresa noii orânduiri. Conform articolului 267, atât cel care comitea delictul, cât şi cel care îi înlesnea fuga primeau aceeaşi pedeapsă, care varia între trei şi zece ani de închisoare corecţională.
7. Pedepsele primite în instanţă se încadrau în trei categorii principale, în funcţie de gravitatea lor. În ordinea crescătoare a importanţei (şi, automat, şi a cuantumului pedepsei), acestea sunt : închisoare corecţională (de regulă, până în şapte ani), temniţă grea (în general, între cinci şi cincisprezece ani), muncă silnică (între zece şi douăzeci şi cinci ani sau muncă silnică pe viaţă). Trebuie spus însă că prevederile Codului Penal referitoare la condiţiile de încarcerare a deţinuţilor nu au fost respectate aproape deloc.
8. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 10, f. 133v.

Piteştiul prin octombrie-noiembrie 1948, în perioada premergătoare judecării procesului lor. Loturile mari au început să se succeadă însă abia după finalizarea proceselor în care erau implicate, începând cu primele luni ale lui 1949.

Primele victime ale acţiunii violente au sosit în închisoare la începutul lunii februarie şi făceau parte dintr-un lot de legionari de la Facultatea de Medicină din Bucureşti, repartizat la camera 1-corecţie[9]: Nuti Pătrăşcanu, Traian Blaga, Aristotel Popescu, Valeriu Popa, Ion Ghiţulescu, Gheorghe Soroiu, Tiberiu Beşchea, Corneliu Tudorică, Andrei Boncea, dar şi deţinuţi din alte loturi, ca Dragoş Hoinic, Octavian Voinea, Constantin Oprisan, Florian Dumitrescu, Traian Popescu, Constantin Merişca şi alţii. Următorul transfer important a fost cel venit de la Suceava pe 22 aprilie, care i-a cuprins pe Eugen Ţurcanu, Leonard Gebac, Constantin Unişor, Ion Negură şi Constantin Istrate, ajunşi la Piteşti după obişnuitul ocol pe la închisoarea de tranzit Jilava. La scurtă vreme după sosirea acestora în închisoare, cele două grupuri au început să aibă contacte între ele, înlesnite de faptul că Soroiu şi Gebac fuseseră colegi de facultate în Iaşi. Cum în acea perioadă regimul de detenţie era încă destul de lejer, Soroiu s-a deplasat de mai multe ori în camera celor cinci în luna aprilie, astfel că şi-a dat seama repede că aceştia sunt adepţii „reeducării" din Suceava şi se arătau ferm anti-legionari. Deşi Pătrăşcanu l-a sfătuit să nu mai meargă pe la ei, Soroiu s-a încăpăţânat şi în perioada următoare a avut mai multe discuţii în contradictoriu cu aceştia. Acţiunea s-a născut şi a luat amploare la secţia corecţie, întrucât atât grupul din jurul lui Ţurcanu, cât şi cei din jurul lui Pătrăşcanu şi Soroiu erau condamnaţi la pedepse corecţionale, iar în această perioadă nu se făcea comunicarea între secţii cu regimuri diferite de detenţie.

Manevrele lui Eugen Ţurcanu. Primele încercări de a continua „reeducarea"

Consecvent faţă de atitudinea sa din Suceava şi faţă de indicaţiile primite de la colonelul Nemeş, Ţurcanu era hotărât să-şi continue activitatea de informator şi la Piteşti, astfel că a căutat să intre în legătură cu reprezentanţii Securităţii încă din primele zile. Pus într-un mediu necunoscut şi lipsit de contactele pe care le avusese în închisoarea din nordul Moldovei, a căutat să se orienteze la faţa locului şi a cerut în mod repetat gardienilor să fie scos la raportul directorului, Alexandru Dumitrescu, însă a fost amânat în repetate rânduri. Atât de mult l-a exasperat pe gardianul de pe secţie, încât acesta l-a implorat pe director să îl asculte, căci altminteri se va „pune cu bătaia pe el de îl ia mama dracului"[10].

9. Camerele şi celulele din Piteşti erau cunoscute printre deţinuţi nu doar după numărul lor, ci şi după fosta lor destinaţie (spital, biserică), după locaţie (parter, subsol) sau după secţia din care făceau parte (corecţie).
10. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 10, f. 137v.

În cele din urmă Dumitrescu a acceptat o discuţie pe secţie, din care a aflat că Ţurcanu a dus muncă informativă la Suceava, colaborând cu referentul Mihai Stângă, sub conducerea directă a lui Nemeş şi cu ştirea ministrului adjunct MAI responsabil pentru Miliţie şi Penitenciare, Marin Jianu. Pentru că înţelesese că e o muncă ce priveşte Securitatea la nivel naţional, Ţurcanu a fost foarte mirat de faptul că în Piteşti nu a regăsit aceeaşi situaţie şi s-a oferit voluntar să ofere informaţii, cerând să vorbească cu un reprezentant al Securităţii Piteşti[11]. Dumitrescu a acceptat, nu fără mirare, să-i înlesnească contactul cu un ofiţer de la Securitate, atunci când va veni cineva în închisoare, aşa încât pe 15 mai Ţurcanu s-a întâlnit cu colonelul Mihail Nedelcu, şeful DRSP Piteşti, şi se pare că a reuşit să îl convingă pe acesta că poate fi util Securităţii, întrucât Nedelcu i-a cerut directorului să îl utilizeze ca informator. Mai mult decât atât, i-a indicat ca în cazul în care vor fi şi alţi deţinuţi dispuşi să dea informaţii, să le ceară în scris, urmând ca denunţurile să le păstreze pentru a le putea preda organelor competente, şi probabil că i-a sugerat şi să adopte o atitudine de încurajare a activităţii informatorului, fiindcă Dumitrescu a început să-i facă o serie de favoruri. Astfel, i-a înlesnit comunicarea cu soţia sa, i-a permis să circule în penitenciar pentru a putea să ia legătura cu legăturile sale informative (cei câţiva prieteni veniţi cu el de la Suceava) şi i-a dat voie să citească volume din biblioteca închisorii[12].

Drept urmare, timp de o lună de zile Ţurcanu a raportat atât verbal, cât şi în scris mai multe „abuzuri" care se petreceau în închisoare. Încercând să câştige încrederea directorului, în afară de informaţiile date (care îl ajutau direct pe Dumitrescu în împiedicarea încălcărilor de regulament, pentru care ar fi răspuns direct), el i-a povestit şi dedesubturile acţiunii informative din Suceava, arătându-i că Bogdanovici încercase să-l păcălească pe referentul Mihai Stângă, căruia i-a predat doar unele note, profitând de lipsa de interes a acestuia[13].

Ţurcanu pretinde că în urma discuţiilor cu Dumitrescu a rămas „subînţeles, stabilit că pe viitor voi lucra ca informator şi voi ţine legătura cu dânsul"[14]. Ceea ce va recunoaşte în mod clar în ancheta de mai târziu este că a acţionat „din ordinul anumitor persoane ce aveau sarcini de conducere în acea instituţie", nominalizându-i, printre alţii, pe director şi pe colonelul Iosif Nemeş[15]. La sfârşitul lui mai 1949, Ţurcanu i-a raportat directorului şi alte încălcări de regulament din închisoare, inclusiv faptul că deţinuţi din secţii diferite îşi transmiteau mâncare unii altora, dar devenea din ce în ce mai frustrat de lipsa posibilităţilor de informare. Astfel, el a propus folosirea unor informatori necunoscuţi veniţi de la Suceava (parte din ei fiind deja deconspiraţi faţă de cei pe care trebuiau să-i tragă de limbă), care să fie mutaţi în camere mai mari, după ce în prealabil Dumitrescu îi va verifica pentru a

11. *Ibidem*, vol. 1, f. 87.
12. *Ibidem*, f. 85.
13. *Ibidem*, vol. 10, ff. 139-140.
14. ****Memorialul ororii. Documente ale procesului reeducării din închisorile Piteşti, Gherla*, Editura Vremea, Bucureşti, 1995, p. 136.
15. *Ibidem*, p. 108.

se convinge că se menţin pe poziţie. Directorul s-a conformat, iar după nici două săptămâni a început să primească note scrise din partea acestora. Acestea i-au permis să ia o serie de măsuri pentru împiedicarea comunicării prin calorifere şi a transmiterii de pachete cu mâncare de la o secţie la alta. Informaţiile care nu îl priveau direct le-a trimis la Securitatea din Piteşti ori şefului său direct de la DGP, colonel Ion Baciu[16].

Despre puterile primite brusc de Ţurcanu a vorbit în anchetă şi Maximilian Sobolevschi, care pretinde că, în vara lui 1949, Ţurcanu şi colegii săi de cameră Gebac, Negură şi Unişor primeau supliment de mâncare. Ţurcanu era nu doar planton, ci mergea şi la bucătărie, la infirmerie şi în alte părţi, având practic libertate maximă de mişcare în cadrul închisorii, lucru de neînchipuit pentru un simplu deţinut. De asemenea, era scos deseori la raport şi trimitea pe Gebac ori Negură în diferite camere[17], probabil pentru a obţine informaţii. Nu întâmplător primise Ţurcanu această libertate totală pentru el şi acoliţii săi, ci pentru a afla cine sunt liderii deţinuţilor din penitenciar şi să obţină informaţii despre aceştia[18]. Se pregătea astfel identificarea şi izolarea vârfurilor studenţilor.

După mai multe discuţii cu cei din grupul lui Ţurcanu, Soroiu le-a transmis colegilor săi de celulă că aceştia erau decişi să înceapă o activitate de „reeducare" şi că doreau să îi consulte în privinţa modalităţii în care să o realizeze. În acest sens, Gebac urma să vină în camera 1-corecţie ca să le citească o scrisoare din partea lui Ţurcanu. Grupul lui Pătrăşcanu, care nu era de acord cu intenţiile lor, a stabilit să simuleze că dorm în momentul în care acest lucru se va întâmpla, pentru a nu intra în conflict deschis cu ei[19], şi nu încape îndoială că Gebac a sesizat stratagema. Dacă la început cei de la 1-corecţie au fost de părere că anchetele grele i-au determinat pe cei veniţi de la Suceava să-şi schimbe atitudinea şi încercau să îi înţeleagă, la scurtă vreme au realizat că întreţinerea legăturilor cu ei este periculoasă, Negură şi Gebac ameninţându-i că vor da socoteală pentru poziţia lor şi că la capătul drumului se află „învierea sau moartea"[20].

De aici încolo, evenimentele s-au succedat cu repeziciune : la câteva zile de la refuzul tacit al scrisorii trimise la camera 1-corecţie, Ţurcanu a dat o notă informativă direcţiunii despre „activitatea legionară" de acolo (denunţul a fost arătat mai târziu anchetaţilor de către Dumitrescu, care nu a negat provenienţa acestuia, spunând că Ţurcanu le vrea binele). Imediat au început schimbările în toată închisoarea[21]. Pe 8 iunie 1949 au fost introduse restricţii severe : deţinuţii erau complet izolaţi şi nu aveau voie să se întâlnească între ei, nu erau scoşi niciodată la aer, nici măcar

16. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 10, ff. 141v-143v.
17. ******Memorialul ororii…*, p. 481.
18. *Ibidem*, p. 108.
19. *Ibidem*, pp. 339-341.
20. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 2, f. 182.
21. Informaţiile din documente sunt contradictorii, dar se pare că restricţiile au fost impuse în urma vizitei lui Iosif Nemeş. În orice caz, ele nu puteau veni dinspre directorul Dumitrescu, a cărui putere era limitată din acest punct de vedere.

pentru aerisirea hainelor de pat, nu aveau libertate de mişcare ori discuţii nici în interiorul celulei, ci erau obligaţi să stea la marginea patului, ieşirea la baie era făcută în grabă şi printre loviturile gardienilor, în serii de câte treizeci de deţinuţi care primeau cel mult jumătate de oră pentru a-şi face necesităţile şi a se spăla. Cum mulţi nu ajungeau la rând, îşi făceau nevoile în gamelele din care mâncau, întrucât în celulă era doar o tinetă de 20 de litri pentru urină[22].

La scurtă vreme de la denunţul lui Ţurcanu, Dumitrescu a efectuat o percheziţie la camera 1-corecţie, găsind nişte mărţişoare făcute de Unişor, fapt care a constituit pretextul pentru anchetarea, a doua zi, a lui Aristotel Popescu, Gheorghe Soroiu, Traian Blaga, Nuti Pătrăşcanu şi Aurel Tacu. Acestora li s-a cerut să recunoască în scris că s-au organizat după model legionar în celulă şi fac educaţie în spirit legionar. Cei cinci au refuzat să recunoască aceste acuzaţii şi au fost trimişi la izolare în „neagra" pentru trei zile[23].

Confiscarea acţiunii de către Serviciul Operativ

Toate acestea demonstrează legăturile puternice pe care Ţurcanu reuşise să şi le stabilească cu administraţia închisorii la doar câteva săptămâni de la sosirea sa în Piteşti. Dumitrescu a fost legătura directă a lui Ţurcanu până la sosirea în inspecţie a colonelului Nemeş, la începutul lui august 1949. Acesta fusese informat de cei de la Securitatea Piteşti cu privire la activitatea lui Ţurcanu şi l-a impulsionat la rându-i pe Dumitrescu să se folosească de el, întrucât se bucură de sprijinul regimului. De asemenea, i-a transmis că el este însărcinat cu problema informaţiilor, cerându-i toate notele strânse până atunci, şi că în câteva zile va sosi în penitenciar o persoană care se va ocupa în locul său de toată această activitate.

Într-adevăr, după o scurtă întârziere, la începutul lui septembrie 1949 a apărut primul ofiţer politic, Ion Marina, care a început o strânsă colaborare cu Ţurcanu. Dumitrescu notează că atitudinea lui Ţurcanu s-a modificat radical după întâlnirile cu Nemeş şi Marina : acesta s-a transformat dintr-un deţinut supus şi retras într-unul cu puteri maxime în penitenciar[24]. Colonelul Nemeş are şi o explicaţie pentru acest lucru : dacă la început Ţurcanu a fost lăsat să lucreze ghidându-se după propriile reguli, după o vreme Nemeş şi Marina au început să-i ceară mai mult material, atât despre propria persoană, cât şi despre toţi ceilalţi deţinuţi, moment în care el a început „să vadă că pe noi ne interesează mai mult material şi atunci el şi-a luat avânt mai mare. Mai bine zis Ţurcanu a simţit că în felul aceste este încurajat în această acţiune"[25].

22. ******Memorialul ororii…*, p. 203.
23. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 2, f. 183.
24. Gheorghe Andreica, *Reeducările comuniste. Volumul I : Eugen Ţurcanu, ruşinea speciei umane*, Editura Ex Ponto, Constanţa, 2007, pp. 120-123.
25. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 10, f. 45v.

Din acest moment, rolul lui Alexandru Dumitrescu avea să se diminueze treptat, întrucât Marina a preluat toată munca pe linie informativă, sprijinit şi de ordinul DGP cu care se prezentase în închisoare : avea dreptul la un birou personal şi permisiunea de a lucra cu dosarele celor închişi, dar şi puterea de a transfera deţinuţi de la o cameră la alta, cu înştiinţarea directorului, şi acces liber în celule. Materialul informativ cules era predat în fiecare sâmbătă colonelului Nemeş[26].

Ion Marina fusese recrutat pentru Serviciul Operativ din cadrul Miliţiei Cluj şi, după un scurt curs de instruire, a fost trimis la închisoarea Ocnele Mari, unde nu a dat rezultate din cauza lipsei colaborării administraţiei de acolo. Judecând însă după primele sale acţiuni din Piteşti, putem bănui că şi slaba sa pregătire a contribuit la acest eşec : timp de o lună de zile a lucrat la grefa închisorii, pentru a fi conspirat faţă de ceilalţi angajaţi, însă în felul acesta nu a obţinut niciun fel de rezultat, aşa încât Nemeş i-a cerut să ia contact cu deţinuţii şi i-a sugerat şi metoda[27]. Marina a primit în biroul său mai mulţi deţinuţi sub pretextul culegerii datelor personale, pe care a încercat subtil să-i racoleze prin favoruri, întrebându-i dacă au nevoie de ceva. Întrucât nimeni nu a cerut altceva decât dreptul la muncă, Marina a plusat lipsit de tact şi l-a întrebat pe unul din ei ce l-a determinat să se facă legionar, astfel că printre deţinuţi s-a răspândit repede zvonul că ofiţerul urmăreşte să îi reeduce ideologic, forţându-l să întrerupă întrevederile[28].

Directorul Dumitrescu i l-a prezentat pe Ţurcanu ca pe un deţinut care a mai dat informaţii şi în care se poate avea o „încredere oarecare”[29]. Marina s-a apropiat repede de acesta, bucuros să găsească un punct de sprijin în activitatea sa, şi a început să îi preia notele. L-a folosit pentru a cunoaşte toată realitatea din penitenciar, începând să se plimbe pe culoare cu el şi observând prin vizetele celulelor manifestările celor închişi şi, la cererea lui Nemeş, care îi solicitase să-l recompenseze pentru munca depusă, a hotărât să-i ofere o masă de la popota ofiţerilor, pe lângă mâncarea pe care o servea în celule[30]. Aşa se explică de ce Ţurcanu era mult mai bine hrănit decât toţi ceilalţi deţinuţi şi şi-a putut impune cu uşurinţă forţa fizică. Poziţia pe care şi-a câştigat-o i se datorează colonelului Nemeş, care „avea pentru acest Ţurcanu o părere foarte bună. Spunea că el consideră că acesta este leal şi că este un om foarte inteligent şi că ar vrea el să aibă mulţi ca acesta cu care să facă treabă […] Nemeş mai afirma că are planuri cu acest Ţurcanu şi că el dacă va continua acesta muncă poate fi recompensat şi cu aceia că va scăpa mai devreme din Penitenciar”[31]. Acestea nu sunt singurele avantaje pe care administraţia i le-a creat lui Ţurcanu, după cum am mai arătat : a beneficiat de mai multe scrisori către familie şi soţie, a primit pachete de acasă, alimentele confiscate de la alţi deţinuţi, şi i s-a permis chiar să-şi facă o pereche de pantaloni la croitorul închisorii[32].

---

26. *Ibidem*, ff. 146-147.
27. *Ibidem*, vol. 3, f. 31v.
28. *Ibidem*, vol. 2, ff. 15-16.
29. *Ibidem*, f. 16.
30. *Ibidem*, f. 22.
31. *Ibidem*, ff. 22-23.
32. *Ibidem*, vol. 10, f. 107.

Pe de altă parte, lui Marina îi convenea să lase totul în sarcina lui, fiindcă acesta era mult mai hotărât şi mai bine pregătit să acţioneze, având deja o reţea de informatori, în timp ce încercările proprii s-au soldat cu un eşec lamentabil, lucru recunoscut chiar de el şi motivat prin aceea că deţinuţii erau „toţi oameni culţi şi subtili aşa că riscam să ştie mai degrabă ei ceva dela mine decât eu dela ei”[33].

Într-una din plimbările celor doi prin închisoare, l-au surprins pe Gheorghe Soroiu comunicând în alfabetul mut cu un deţinut de la secţia muncă silnică. Cei doi l-au chemat pe Dumitrescu pentru a lua măsuri şi l-au confruntat pe Soroiu, care a negat că ar fi vorbit cu cineva. Îmboldit de Marina, directorul i-a tras două palme lui Soroiu, pe care îl cunoştea deja după izolarea de la „neagra”, şi l-a trimis într-o celulă de la etajul II până în momentul în care acelaşi Marina avea să-l solicite pentru a intra în acţiunea violentă[34].

Cu altă ocazie, Ţurcanu a aflat că unul dintre informatorii trimişi de el într-o celulă le-a mărturisit celorlalţi că misiunea sa este să-i tragă de limbă, dar că nu va face decât minimul necesar pentru a-şi uşura traiul în închisoare. Dumitrescu l-a chemat în birou pe respectivul şi l-a lovit, moment în care Ţurcanu i-a dat şi el o palmă, spre surprinderea directorului, care i-a interzis să mai procedeze astfel. Acesta a fost momentul în care Dumitrescu a observat că, din deţinutul retras şi supus care sosise la Piteşti, Ţurcanu a căpătat „mai multe îndrăzneală în acţiuni”, iar după ce i-a observat purtarea prietenoasă, familiară faţă de ofiţerul politic, i s-a întărit pe deplin bănuiala că „acest deţinut legionar Ţurcanu Eugen a fost trimis în mod special pentru această muncă la Penit. Piteşti de la Penit. Suceava”[35].

Parte din acţiunile lui Ţurcanu au fost sesizate de grupul deţinuţilor care se opuneau unei eventuale acţiuni de „reeducare”, iar cei care au fost izolaţi la „neagra” au reuşit să îi prevină pe foştii colegi de celulă să fie foarte prudenţi, întrucât ei au fost anchetaţi din cauza unei note informative dată de Ţurcanu. Pe 6 august 1949 ei au fost mutaţi într-o altă secţie a penitenciarului, cunoscută ca „depozitul SSI”. În zilele următoare au fost aduşi pe secţie şi lideri ai altor loturi din închisoare : Chirică Balanişcu, Octavian Voinea, Traian Popescu, Adrian Cărăuşu, Florian Dumitrescu, Vasile Pătraşcu, Gheorghe Ambrozie, Cezar Stănescu, Constantin Oprişan, Eugen Măgirescu, Paul Limberea[36]. Sesizând din aceste izolări şi restricţii că se pregăteşte ceva, Pătrăşcanu şi celelalte vârfuri au hotărât să refuze „reeducarea” dacă li se va propune, pe motiv că nu mai vor să facă politică, dată fiind situaţia lor. Izolarea vârfurilor urmărea să rupă legăturile dintre ei şi membrii grupurilor, pentru ca aceştia din urmă să cedeze mai uşor, lipsiţi de influenţa şefilor. Pe de altă parte, ea a avut şi un efect pe termen lung, slăbindu-li-se rezistenţa fizică celor care urmau să intre şi ei mai târziu în torturi.

Lunile august şi septembrie nu au fost marcate, prin urmare, de mari evenimente, constituind proverbiala linişte dinaintea furtunii. În plus, cantitatea de informaţii

33. *Ibidem*, vol. 2, f. 19.
34. *Ibidem*, vol. 10, f. 147.
35. *Ibidem*, ff. 147v-148.
36. Costin Merişca, *Tragedia Piteşti. O cronică a „reeducării” din închisorile comuniste*, Institutul European, Iaşi, 1997, p. 11

care putea fi scoasă de la deţinuţi prin discuţii era limitată, mai ales după deconspirarea informatorilor lui Ţurcanu, astfel că la un moment dat s-a ajuns la un impas. Prima măsură de a contracara afluxul tot mai slab de note a fost luată de Ţurcanu la sfârşitul lui septembrie 1949, odată cu dizolvarea izolării şi sosirea unui alt lot mare de la Suceava, prin recrutarea de noi informatori.

Nici efectele acestei măsuri nu l-au satisfăcut pe Ţurcanu, căci în urma vizitei colonelului Nemeş de la sfârşitul lui octombrie-începutul lui noiembrie 1949, s-a hotărât schimbarea modului de acţiune, cerută de lipsa rezultatelor metodei vechi. Deşi nu i-a spus lui Dumitrescu despre ce metodă e vorba, probabil dorind să primească şi el instrucţiuni sau aprobări de la Bucureşti înainte de a-i da drumul, Nemeş i-a amintit acestuia că la conferinţa cu toţi directorii de penitenciare din ţară din luna iunie li s-a atras atenţia în mod ferm să nu relateze nimănui evenimentele din închisorile lor, nici partidului, nici directorului general al DGP[37].

Schimbarea metodei. Pregătirile pentru declanşarea acţiunii violente

Următorul pas a fost făcut tot după o vizită a colonelului Nemeş, care a discutat cu Dumitrescu, Marina şi Ţurcanu despre necesitatea ca deţinuţii să se „demaşte" unii pe alţii în camere mari. Din păcate documentele păstrate nu consemnează dacă Nemeş a intrat în detalii privind înţelesul pe care îl atribuia „demascărilor" sau dacă metoda folosirii violenţei a venit din altă parte, declaraţiile fiind astfel redactate încât nu se insistă deloc pe detaliile care ar putea pune regimul într-o situaţie delicată. Ţurcanu a propus folosirea camerei 1-corecţie, care era deja destul de populată[38], însă probabil că a ales-o şi pentru că avea informaţii destul de bogate despre cei aflaţi aici, pe care le putea folosi împotriva lor. După această discuţie, Nemeş i-a cerut în particular lui Dumitrescu să nu se sperie dacă la un moment dat se va ajunge la bătaie, ca să nu compromită acţiunea, ci să ia măsurile de izolare care se impun în cazul în care va fi chemat, pentru a lăsa impresia că totul este o revoltă a deţinuţilor, fără legătură cu administraţia[39].

Prima bătaie generală a avut loc în jurul datei de 25 noiembrie 1949, iar printre victime s-au numărat Marin Aldea, Andrei Andreev, Coriolan Gherman, Mircea Cojocaru, Andrei Boncea, Horia Crinu, Luca Chiţulescu, Pimen Iorga. Grupul din jurul lui Ţurcanu era destul de restrâns şi număra alte cinci persoane: Leonard Gebac, Constantin Sofronie, Friederich Cordun, Maximilian Sobolevschi şi Gheorghe Bâgu. După discutarea unor subiecte de ideologie marxistă, câţiva studenţi s-au declarat de acord cu o acţiune de „reeducare" (Ion Perşinaru, Constantin Craiu, Gheorghe Tăuţan, Viorel Burculeţ şi alţii), iar mai apoi aceştia din urmă au sărit la

37. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 10, ff. 148v-149.
38. *Ibidem*, f. 150.
39. *Ibidem*.

propriu pe ceilalţi deţinuţi din cameră. Bătaia a durat circa un sfert de oră şi nu toţi cei din grupul lui Ţurcanu au participat la ea[40].

O parte dintre cei bătuţi au fost trimişi în altă cameră, făcând loc pentru un alt lot important. Pe 3 decembrie, Nuti Pătrăşcanu, Aristotel Popescu, Traian Blaga, Gheorghe Soroiu, Aurel Tacu, Ion Ghiţulescu, Tiberiu Beşchea şi alţii au fost aduşi în camera 1-corecţie, unde după nici două zile, Gheorghe Bâgu şi Ţurcanu au făcut o primă încercare de „reeducare" prin discutarea unor probleme de economie politică şi ideologie. Discursurile ţinute de grupul Ţurcanu aveau ca scop mai degrabă să testeze reacţiile celorlalţi deţinuţi decât de a convinge pe vreunul de justeţea viziunii comuniste.

Soţia lui Eugen Ţurcanu şi logodnica lui Bâgu au fost colege de bancă în liceu, astfel că cei doi au fost destul de apropiaţi în săptămânile de dinaintea începerii bătăilor. Deşi nu făcea parte din grupul lui, Bâgu l-a simţit foarte hotărât pe Ţurcanu, iar acest lucru, coroborat cu spaima lui de închisoare şi de condiţii grele[41], l-a făcut să adopte în discursul său o poziţie care să fie pe placul acestuia :

> N-am cunoscut şi nici n-am avut posibilitatea să cunoaştem filosofia materialistă. A venit deci timpul să ne schimbăm. Astăzi suntem victime ale unei educaţii impuse de regimul carlist şi antonescian. Suntem obligaţi să ne reanalizăm şi să luăm hotărâri majore pentru viaţa noastră viitoare. Când ne vom convinge că am fost pe poziţii greşite […] atunci vom deveni cetăţeni utili societăţii. […] Nu consideraţi că ar fi bine să începem cu aceste lecturi şi discuţii, cu conferinţe şi mai târziu să cerem dreptul la muncă ? Ar fi bine să iertăm unele abuzuri, să ne reeducăm, să ne reabilităm. Să cerem reabilitarea prin muncă[42].

Marea majoritate a deţinuţilor s-au abţinut de la comentarii. Nesatisfăcut de lipsa reacţiilor, Ţurcanu a luat cuvântul şi a încercat să îi provoace, acuzând crimele comise de legionari de-a lungul timpului, majoritatea celor din cameră fiind

40. ******Memorialul ororii…*, pp. 347-348 ; Interviu cu Mircea Cojocaru, arhiva personală a autorului.

41. Semnificativ în acest sens este un pasaj din volumul de memorii al lui Gheorghe Bâgu despre perioada dinaintea arestării sale : „Din cauza panicii nu reuşeam să fiu obiectiv, să analizez faptele şi să văd adevărul. În această nelinişte sufletească în care trăiam, găseam tot felul de explicaţii. Încercam să-mi dau curaj. Câteodată mă luau frigurile, îmi clănţăneau dinţii şi mă cuprindea o frică de moarte. Mă temeam de închisoare, de întuneric, de frig, de foame, îmi era frică de necunoscut şi nu-mi găseam odihna. Noaptea nu mai puteam să dorm şi aşteptam din clipă în clipă să fiu arestat. Ziua umblam năuc de acasă la universitate şi apoi de la universitate acasă. Din când în când mai treceam şi pe la liceul «Aurel Vlaicu» unde eram pedagog… dar cu câtă frică ! Mă temeam şi de umbra mea. Umblam cu rost şi fără rost. Nu mai mâncam şi mă uscam văzând cu ochii, mă gândeam că situaţia aceasta mă duce la nebunie şi că voi sfârşi la balamuc, dar reveneam admiţând că poate tot mai bine este la închisoare decât la casa de nebuni. Ce vremuri ! Ce vremuri de cazne, de durere şi incertitudine ! " (Gheorghe Bâgu, *Mărturisiri din întuneric*, Editura Tehnică, Bucureşti, 1993, pp. 8-9).

42. *Ibidem*, p. 95.

condamnaţi pentru activitate legionară. Mai apoi l-a acuzat direct pe Nuti Pătrăşcanu că atitudinea celor ca el este motivul pentru care sunt închişi : „Cât vrei să mă mai ţii în puşcărie ? ”[43]. Solicitat să răspundă, Pătrăşcanu a fost prudent, explicând că toţi deţinuţii doresc o reeducare, dar că ea trebuie realizată altfel decât împroşcând cu noroi în vechile credinţe, cu atât mai mult cu cât credea că mulţi tineri au căzut pradă unui idealism nevinovat. În acest moment, Ţurcanu l-a acuzat de ipocrizie şi a sărit pe el, lovindu-l cu o gamelă în cap, moment în care şi cei din grupul său au venit să-l ajute. Gheorghe Bâgu susţine că următoarele două victime au fost un anume Ionescu[44], student la Academia Comercială, care se opusese lui Ţurcanu spunând că, din moment ce îşi ispăşesc pedeapsa în închisoare, nu e nevoie de reeducare, şi Paul Dumitrescu, care a refuzat să spună informaţiile nedeclarate în anchetă[45].

Relatările despre această bătaie sunt contradictorii şi uneori chiar la aceeaşi persoană întâlnim variante diferite. Totuşi, urmărind datele care rămân constante în toate mărturiile şi declaraţiile, putem reconstitui evenimentele certe, respectiv discuţiile pe argumente pentru şi împotriva unei „reeducări” (cum era numită în cameră), taberele care s-au format (pe de o parte, moldovenii Gebac, Cordun, Sofronie, Ţurcanu, Constantin Craiu, Gheorghe Tăuţan, Ion Griga, iar pe de alta Pătrăşcanu, Tacu, Soroiu, Blaga, Aristotel Popescu şi Paul Dumitrescu), atitudinea lui Ţurcanu, pasiv până la discursul lui Pătrăşcanu, pe care l-a atacat cu prima ocazie, precum şi bătaia generală, care a avut rolul de a-i anihila pe cei care nu erau de acord cu „reeducarea” propusă de suceveni. Spre deosebire de prima acţiune însă, după bătaia generală s-a trecut şi la lovirea individuală a victimelor.

Paul Dumitrescu susţine că încăierarea a pornit de Sfântul Nicolae, pe 6 decembrie 1949, de la un conflict inventat, unul dintre apropiaţii lui Ţurcanu, Gheorghe Tăuţan, acuzându-l pe nedrept pe Radu Maiorescu că l-a înjurat. Cum Ţurcanu se aştepta la o ripostă fizică, l-a imobilizat pe Dumitrescu într-un sac confecţionat ad-hoc, după care l-a lovit împreună cu ajutoarele sale cu pumnii şi picioarele[46]. O altă victimă adaugă că, după bătaia generală, s-a trecut la lovirea individuală a oponenţilor, iar pe unii dintre ei Ţurcanu a început să-i întrebe diverse lucruri din trecutul lor. Rolul jucat de Gheorghe Bâgu este destul de incert, existând atât informaţii că ar fi bătut, cât şi că s-ar fi rezumat la cuvântarea care a precedat agresiunea fizică[47]. Oricare ar fi adevărul, cazul său este simptomatic pentru

43. *Ibidem*, p. 97.

44. Probabil Ioan Ionescu, născut la 16 noiembrie 1921 în Ocnele Mari, judeţul Vâlcea. A fost arestat la 14 ianuarie 1949 şi condamnat la un an şi şase luni de închisoare corecţională ca student în anul IV la Academia Comercială. Nu ştim când a sosit în Piteşti, dar a plecat spre Gherla la 2 iunie 1950 (Arhiva Administraţiei Naţionale a Penitenciarelor [în continuare AANP], fond Fişe matricole penale). Din toate datele pe care le deţinem, acesta este personajul care corespunde cel mai bine descrierii lui Bâgu.

45. Gheorghe Bâgu, *Mărturisiri din întuneric…*, pp. 105-106.

46. Interviu cu Paul Dumitrescu, arhiva personală a autorului.

47. Nuti Pătrăşcanu şi Eugen Ţurcanu susţin în declaraţiile de anchetă din 1953 că Bâgu ar fi participat la bătăi, părere împărtăşită şi de istoricul Mircea Stănescu. Totuşi,

destinele multor tineri care au trecut prin Piteşti, informaţiile contradictorii şi greu de triat conducând deseori la macularea injustă a foştilor deţinuţi.

Elementul decisiv pentru paralizarea oponenţilor nu a fost însă nici surpriza atacului, nici violenţa loviturilor, deşi ambele au avut rolul lor, ci intervenţia administraţiei închisorii de partea grupului Ţurcanu. Victimele povestesc că directorul şi gardienii şi-au făcut apariţia în cameră după prima bătaie generală, alarmaţi de agitaţia de mai devreme. Ţurcanu i-a raportat directorului că legionarii din cameră au sărit să îi bată pe cei care doresc să se reeduce în faţa regimului. Fără să aştepte o confirmare, Dumitrescu şi-a organizat gardienii în două şiruri, obligând deţinuţii menţionaţi de Ţurcanu să treacă prin culoarul format şi să suporte loviturile lor. În acest fel, cei care s-au opus acţiunii au fost bătuţi pentru a doua oară, de data aceasta direct de către administraţie, realizând că nu există nicio scăpare şi că nu au cui să se plângă.

Pe unii dintre ei i-a lovit Dumitrescu însuşi: „Şi ultimul pumn care mi l-am luat, din care mi s-au dus trei măsele, Dumitrescu mi l-a dat. Mi-a tras una şi nu mai ştiu… Doi gardieni te propteau când ajungeai la Dumitrescu şi el pac! Şi era ultimul pumn… Eram grămadă toţi peste alţii, plini de sânge, plini de nu pot să spun… Şi ne-a' luat şi ne-a' târât pe paturi”[48]. Valeriu Popa îşi aduce aminte că au fost loviţi în podul palmei cu bastoanele până când n-au mai simţit nimic, apoi dezbrăcaţi la pielea goală, întinşi pe cimentul de pe culoar şi loviţi la fund timp de aproximativ o oră[49].

Intervenţia directorului fusese programată din timp, la fel ca şi declanşarea bătăilor. Cu toate că fusese avertizat să nu lipsească din penitenciar în ziua respectivă, Marina a trebuit să meargă după el în locuinţa de serviciu, anunţându-l că deţinuţii s-au luat la bătaie. Speriat, Dumitrescu a luat-o la fugă spre închisoare, fiind ajuns din urmă de ofiţerul politic, care a încercat să-l liniştească: „O nu fiţi aşa speriat că nu se mai bat întrucât în secţie se afla primul gardian Ciobanu Gheorghe care a luat imediat măsuri şi bătaia s-a oprit imediat, acuma vă aşteaptă numai pe D.voastră să anchetaţi”[50]. Marina i-a spus apoi să nu permită deţinuţilor să raporteze nimic şi i-a înmânat lista cu cei care trebuiau pedepsiţi.

Colonelul Nemeş şi-a făcut din nou apariţia în închisoare, ca după fiecare (sau înainte de orice) moment important al acţiunii, de data aceasta pentru a-l certa pe Dumitrescu pentru că s-a speriat degeaba şi nu a obţinut rezultate bune. Nemulţumit

---

sursele documentare mai sus menţionate nu sunt cele mai credibile, mai ales că Pătrăşcanu ajunsese la o formă de schizofrenie în urma trecerii repetate din poziţia de victimă în cea de agresor şi invers (a se vedea portretul lui Nuti Pătrăşcanu în capitolul „Personaje”), iar declaraţiile sale din anchetă sunt pline de elemente fabulatorii. De cealaltă parte, niciunul din supravieţuitorii din cameră intervievaţi (Paul Dumitrescu, Valeriu Popa, Tiberiu Beşchea, Mircea Cojocaru) nu au putut afirma cu certitudine că l-au văzut pe Gheorghe Bâgu lovind, deşi unii dintre ei erau înclinaţi să creadă acest lucru. Mircea Stănescu, *Reeducarea în România comunistă (1945-1952). Aiud, Suceava, Piteşti*, *Braşov*, Editura Polirom, Iaşi, 2010, p. 129.

48. Interviu cu Tiberiu Beşchea, arhiva personală a autorului.
49. Interviu cu Valeriu Popa, arhiva personală a autorului.
50. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 10, f. 151.

de cantitatea de informaţii obţinută, s-a consultat cu Marina şi Ţurcanu în încercarea de a muta centrul acţiunii către o cameră mai mare, capabilă să găzduiască mai mulţi deţinuţi. Marina şi Ţurcanu au propus camera 4-spital, fosta infirmerie, însă directorul s-a opus, motivând că sunt mulţi bolnavi de TBC care trebuie îngrijiţi. În ciuda faptului că el era răspunzător pentru ce se întâmpla în penitenciar, Dumitrescu ajunsese să fie ignorat de Nemeş (şi, prin urmare, şi de ceilalţi doi), astfel că lucrurile s-au petrecut după voia şefului Serviciului Operativ, iar în zilele care au urmat discuţiei, camera 4-spital a fost eliberată şi apoi populată cu viitoarele victime, pe baza unei liste întocmită, probabil, de Ţurcanu. Mai mult decât atât, atunci când Dumitrescu s-a opus iarăşi mutărilor, Marina a luat lucrurile în mâinile sale şi l-a anunţat pe director că va face singur mutările[51].

Metoda pe care avea să o aplice Ţurcanu i-a fost dezvăluită unui colaborator de-al său, Maximilian Sobolevschi, căruia i-a spus, după prima bătaie de la 1-corecţie, că are destule informaţii pentru a demasca şefii legionari şi că după ei vor urma cei mulţi şi mărunţi. El punea accentul pe ruperea şi compromiterea şefilor, pentru a-i determina pe cei din subordinea acestora să cedeze mai uşor[52]. După ce i-a bătut până la inconştienţă, Ţurcanu l-a chemat în celulă pe directorul Dumitrescu pe 10 decembrie, pentru a-i demonstra că Pătrăşcanu şi ceilalţi vor să-şi facă demascarea, adică să declare în scris toate informaţiile pe care le-au ascuns în anchetă despre activitatea lor anticomunistă. Pătrăşcanu mărturiseşte un episod sugestiv din această perioadă când, la sugestia lui Dumitrescu, a fost obligat să folosească sintagma „în urma discuţiilor” în loc de „în urma conflictului”. De altfel, toţi cei care îi vor urma vor da declaraţii pe care vor fi forţaţi să noteze că dau informaţiile de bunăvoie, nicidecum în urma torturilor, pentru a ţine secretă acţiunea de la Piteşti, pe de o parte, şi pentru ca notele să lase impresia colaborării victimelor cu regimul, pe de altă parte. Primul lot de torturaţi a scris declaraţii între 10 şi 17 decembrie 1949 în faţa direcţiunii, iar într-una din seri Ţurcanu l-a instruit pe Pătrăşcanu cum să procedeze în acţiune, cerându-i chiar părerea despre unii colegi de lot care ar putea fi utilizaţi şi ei[53].

După ce erau torturate, victimele erau preluate de grupul Ţurcanu şi forţate să lovească la rândul lor pe alţii, refuzul însemnând o nouă tură de bătaie. Pe 11 sau 12 decembrie 1949, Pătrăşcanu şi Ţurcanu l-au bătut pe Aurel Tacu, singurul care nu cedase după prima rundă de torturi.

> Domnule, omul ăsta n-a spus nimic. N-am mai pomenit aşa ceva. Zâmbea. Ăia dădeau până nu mai puteau, iar el zâmbea. […] Gemea aşa, se abţinea. Dar chiar să rezişti în felul ăsta… n-am mai pomenit. Cât am stat eu cu el, vreo două săptămâni, n-a strigat deloc. Când am plecat eu de-acolo, el mai rămăsese, dar n-a vrut să-şi facă demascarea. Noi ceilalţi ne-am făcut-o toţi, toată camera, numai el a refuzat. Şi, repet, toată lumea din cameră a luat bătaie, în afară de Nuti, pe care îl ameninţa doar ca să ne sperie pe noi. Iar noi credeam aşa de mult în el, că nu ne-am pus problema că e de partea lor[54].

51. *Ibidem*, ff. 153, 155.
52. ****Memorialul ororii…*, p. 475.
53. *Ibidem*, p. 353.
54. Interviu cu Tiberiu Beşchea, arhiva personală a autorului.

Tacu a făcut o criză nervoasă, iar doctorul penitenciarului l-a întrebat pe Ţurcanu ce s-a întâmplat, arătând că nu era informat asupra torturilor din închisoare. De altfel, foarte puţine persoane din administraţie erau la curent cu evenimentele în această perioadă, ceea ce înseamnă că regimul nu avea încredere în toţi oamenii săi, dorind să păstreze secretul asupra acţiunii de la Piteşti. O altă măsură luată de conducere pentru limitarea informaţiilor a fost ordinul directorului către prim-gardienii Ciobanu şi Mândruţă să nu primească raport de la deţinuţii din celulele în care se bate nici la deschidere, nici la închidere. Atunci când unii dintre cei bătuţi au încercat să spună ceva, răspunsul era : „Dute'n p… m… de bandit, ce, mie ţi-ai găsit să-mi raportezi”[55].

Etapele sistemului

Odată cu declanşarea torturilor la începutul lui decembrie 1949 s-a pus la punct şi sistemul după care avea să se desfăşoare întreaga acţiune violentă atât în Piteşti, cât şi mai târziu în Gherla, Târgu Ocna, Braşov şi Canal, cu mici variaţii în funcţie de condiţiile existente în respectivele penitenciare. În urma repetatelor discuţii ale lui Ţurcanu cu Nemeş, Marina şi Dumitrescu, s-a convenit că, pentru a obţine toate informaţiile posibile de la deţinuţi, majoritatea ascunse în cadrul anchetelor premergătoare proceselor în care au fost condamnaţi, trebuia folosită o stratagemă. Întrucât aproape toţi cei închişi fuseseră bătuţi în anchetă şi mulţi dintre ei rezistaseră fără să dezvăluie toate informaţiile, simpla lor torturare, oricât de feroce şi fără limite, nu putea da rezultate complete.

Cea mai bună metodă de a scoate informaţiile de la ei era de a le câştiga încrederea şi a-i provoca la discuţii libere, amicale. Înăsprirea regimului de detenţie din iunie 1949 şi-a avut rolul său : în doar câteva luni, deţinuţii au fost aduşi la limita rezistenţei fizice şi morale, prin înfometare, izolare completă de lumea exterioară, dar şi unii de alţii, precum şi prin tratamentul dur şi degradant la care erau supuşi de către gardieni. Odată aduşi în această stare, ei erau introduşi în camere unde se aflau şi o serie de alţi deţinuţi, care fuseseră prelucraţi deja şi lucrau în folosul agresorilor, dar care se prefăceau a le fi prieteni, provocându-i la discuţii amicale despre regimul aspru, despre familia lăsată în libertate şi activitatea lor politică. Victimele, ale căror unice contacte cu alte fiinţe în ultimele luni se rezumaseră la strigătele gardienilor când erau scoşi la toaletă, însoţite de apelativul „banditule”, erau reconfortate de căldura umană care îi întâmpina, iar rezultatul era că marea majoritate se deschideau în faţa colegilor de suferinţă. Detaliile obţinute astfel de către cei puşi să îi tragă de limbă pe nou-veniţi erau folosite mai târziu în torturi, pentru a-i forţa să facă mărturisiri complete, sau constituiau pur şi simplu motivaţia schingiuirii lor. De foarte multe ori, cei care îi întâmpinau pe

55. ******Memorialul ororii…*, pp. 208, 353.

nou-veniţi erau foşti prieteni, cunoştinţe ori colegi de facultate, astfel că reţinerile dispăreau brusc.

Au existat, bineînţeles, şi cazuri când deţinuţii şi-au dat seama că ceva nu este în regulă şi s-au ferit de a intra în discuţii ori în prea multe detalii cu cei din cameră, însă acestea au fost puţine. Motivele erau diferite : unii fuseseră anunţaţi prin codul Morse bătut în ziduri (cazuri extrem de rare, date fiind toate restricţiile din penitenciar şi supravegherea permanentă), alţii erau puşi în gardă de vorbe sau gesturi atipice ale foştilor prieteni, iar, după ce primele loturi fuseseră torturate deja, erau vizibile urme de bătăi la mulţi dintre cei din cameră. În rest, marea majoritate a victimelor au căzut în această capcană şi au dezvăluit unele informaţii pe care le ascunseseră în anchete. Această primă fază avea şi un scop ascuns, întrucât pe măsură ce taberele se separau şi intrau în conflict, cei care fuseseră traşi de limbă dobândeau resentimente puternice faţă de cei care îi păcăliseră, nu doar din cauza torturilor la care îi supuneau, ci şi pentru că le înşelaseră încrederea. Totuşi, după încheierea acţiunii şi odată cu trecerea timpului, ei au realizat că nimeni nu se deda la favoruri pentru Securitate de bunăvoie, ci siliţi de ameninţarea torturii. Unele victime au avut ocazia să îşi vadă agresorii la duşuri, observând că trupurile le erau brăzdate de răni ori că nu mai aveau fese din cauza bătăilor încasate.

După o perioadă care putea varia de la două-trei zile la câteva săptămâni, în funcţie de numărul de deţinuţi din cameră, de cantitatea informaţiilor care erau scoase, de atitudinea victimelor, dar şi de contextul general al acţiunii (existând perioade în care lucrurile erau accelerate ori frânate de evenimente paralele cu voinţa agresorilor), şeful camerei ori altcineva din conducerea ei găsea un pretext pentru începerea unui conflict prima dată verbal, dar care degenera instantaneu într-unul de o violenţă extremă. Exista şi un scurt discurs ţinut înainte de începerea bătăilor, în care victimele erau anunţate că ceilalţi deţinuţi din cameră s-au dezis de trecutul lor politic şi că fac tot ce pot pentru a servi regimul comunist. Ţurcanu era cel care dezvolta aceste discursuri, în calitatea sa de iniţiator al sistemului, în timp ce în celulele în care el nu era prezent discursul fie lipsea, fie era superficial.

Ţurcanu era cel care declanşa şi bătaia, acolo unde era prezent, iar semnul stabilit cu acoliţii săi diferea de la o cameră la alta : o mişcare bruscă a mâinii, a căciulii ori a altui obiect, de obicei însoţită de un îndemn verbal de tipul : „Pe ei ! ”. În acest moment, toţi cei care îi trăseseră de limbă pe nou-veniţi puneau mâna pe bâte şi se aruncau pe aceştia din urmă, lovind în neştire, de cele mai multe ori fără să ţină cont de zona corpului în care îi atingeau. Sigur că cei mai duri erau acoliţii lui Ţurcanu din lotul iniţial de la Suceava şi cei care înnebuniseră în bătăi ori trecuseră de mai multe ori prin toate etapele, fiind permanent supravegheaţi tocmai ca să facă exces de zel. Unii dintre cei care loveau (trecuţi şi ei prin torturi) încercau, pe cât era posibil, să facă mai mult zgomot decât daune ori încercau să atenueze loviturile, însă toate acestea pe ascuns şi cu mari riscuri, fiindcă, dacă erau observaţi, erau trecuţi şi ei în rândurile celor torturaţi.

Şocul produs de violenţa ieşită din comun, dar şi de conştiinţa faptului că foşti prieteni şi colegi îi atacau din senin şi aparent fără motiv, ducea la prăbuşirea

sufletească instantanee. Năuciţi de schimbarea bruscă a condiţiilor şi debusolaţi de schimbarea cu 180 de grade a ierarhiilor valorilor (dacă în primele zile se vorbea laudativ despre valorile fireşti, dintotdeauna ale tinerilor, după izbucnirea conflictului, aceleaşi valori şi persoane erau demonizate), acei deţinuţi care aveau o fire mai slabă şi la care instinctele de apărare şi supravieţuire erau mai pregnante au cedat şi au trecut de partea agresorilor la prima interpelare[56]. Totuşi, aceste cazuri au fost foarte puţine, cele mai notabile fiind ale lui Nuti Pătrăşcanu şi al lui Nicolae „Călin" Zaharia.

În ceea ce priveşte bătaia propriu-zisă, prima fază era cea a lovirii la comun şi se dădea cu pumnul, palma, piciorul ori ciomagul în orice zonă a corpului sau a capului. Când erau anihilaţi şi paralizaţi de şoc şi durere fizică, se trecea la torturarea individuală, pe rând, a tuturor celor din cameră, în timp ce restul deţinuţilor priveau îngroziţi schingiuirea colegilor şi prietenilor. Grozăvia atrocităţilor avea un rol important în demoralizarea şi înspăimântarea victimelor, mai ales că torturarea lor putea dura oricât între o zi şi câteva săptămâni sau chiar luni, până când se intra în următoarea fază, în care li se cereau pentru prima dată informaţii. Practic, până în acel moment, tinerii erau bătuţi fără să le fie foarte clar de ce. Acesta era alt moment de cumpănă, întrucât victimele trebuiau să decidă dacă îşi trădează colegii rămaşi în libertate, uneori chiar membri de familie, ori dacă îi înfruntă pe agresorii lor – verbal, desigur, întrucât fizic era deja imposibil. Având în vedere că fuseseră supuşi torturării timp de câteva zile şi nopţi, ori, în alte cazuri, câteva săptămâni de zile, numărul celor care cedau începea să crească.

Dincolo de torturile fizice (bătăi la tălpi, la fese, călcatul în picioare, lovituri în stomac ori organe, statul în diferite poziţii fixe zile întregi, fără posibilitatea de a se mişca etc.), şi celelalte episoade ale zilei constituiau prilej de chinuire a victimelor. Astfel, mesele erau servite fie prin turnarea mâncării fierbinţi pe gât, fie obligând victimele să se aşeze în patru labe, cu mâinile la spate, şi să se folosească doar de gură, ba uneori să şi guiţe ca porcii. Scoaterea „la program" (adică la toaletă) se făcea în grabă maximă o dată pe zi, iar cine nu apuca să îşi facă nevoile era nevoit să şi le facă mai târziu în celulă. Era un nou prilej de batjocură pentru agresori :

> Câţiva dintre noi sunt bolnavi – au diaree. Printr-o ridicare de mână, se arată (nu e voie să se vorbească) că trebuie neapărat să se folosească tineta. E o scenă oribilă ! Omul se aşează pe acest WC improvizat, sub privirile scrutătoare a şapte-opt roboţi (agresori – n.n.). Îşi strânge dinţii şi-şi schimonoseşte faţa de durerea venită dela stomac. E stingherit peste măsură, că ceea ce a fost făcut fără martori acum a devenit obiect de spectacol pentru şaizeci şi cinci de oameni ! În ochi i se citeşte sfiala de care e cuprins în această situaţie penibilă şi totodată privire îi revarsă implorare – să fie înţeles de ceilalţi, sau poate să i se respecte acest mic drept personal. Unii din paznici se arată revoltaţi ! Terorizatului, i se reproşează că strică aerul în cameră şi că ceilalţi sunt obligaţi să asiste la această scenă. Primeşte calificative, atribuite omului care nu

56. Uneori, fără ca aceasta să fie o regulă, victimele erau întrebate înainte de începerea bătăilor dacă sunt de acord să se schimbe şi să renunţe la vechile crezuri trecând de partea agresorilor. Însă foarte puţini deţinuţi au cedat în acest fel.

> respectă buna cuviinţă : e nesimţit, şi-a pierdut calităţile specifice omului, e pe o treaptă inferioară animalului. Cel terorizat se arată ca şi cum ar accepta toate aceste judecăţi ca definitive, ca şi cum ar admite superioritatea celor care îl înconjoară ! Apoi, e luat la palme şi scuipat în ochi. Cu pantalonii târâş, într-o resemnare totală, se îndreaptă cu paşi mici spre locul lui, unde-şi ia poziţia obligatorie[57].

Cei care aveau ghinionul să găsească plină singura tinetă din celulă erau obligaţi să-şi facă necesităţile în gamelele din care mâncau, fără să aibă dreptul să le arunce ori să spele gamela, astfel că unii deţinuţi îşi îngurgitau fecalele de bunăvoie pentru a putea primi mâncare. Dormitul era şi el un chin, victimele fiind obligate să stea în pat întinse pe spate, cu pătura până la piept şi mâinile deasupra păturii, ca să nu poată să se sinucidă. Dacă vreunul adormea şi se mişca în somn, plantoanele care stăteau de gardă peste noapte îi loveau violent cu ciomagul, ceea ce, coroborat cu tensiunea strânsă în timpul zilei în urma bătăilor, făcea somnul imposibil pentru mulţi dintre deţinuţi. Alţii nu au fost lăsaţi să doarmă în mod intenţionat timp de câteva zile, ajungându-se până la zece, cincisprezece în cazurile extreme, pentru a-i doborî fizic. La un moment dat a fost introdusă o nouă metodă de tortură – statul în poziţie fixă, care presupunea aşezarea în fund, cu mâinile pe genunchi şi privirea aţintită la vârful picioarelor timp de săptămâni întregi. La orice tresărire, deţinuţii erau loviţi violent cu bâta, însă după zile întregi de stat în aceeaşi poziţie fixă, mulţi dintre ei preferau (şi chiar căutau) să fie loviţi, pentru că astfel aveau posibilitatea de a se mişca măcar câţiva centimetri şi a se mai dezmorţi puţin.

> Iar comitetu' ştiţi prin ce îşi exercita teroarea faţă de ceilalţi ? Stăteau adunaţi acolo ciorchine şi observai la un moment dat cum unu' mătură cu privirea toată camera. Imediat te întrebai pe cine fixează şi vedeai că face semn cu degetu' : „Vino aici ! " Pe jumătate erai pierit. Aş vrea să vă specific un lucru : conştiinţa că nu exista scăpare, conştiinţa că această groază, această spaimă era permanentă, asta reducea enorm de mult din posibilităţile de rezistenţă ale individului, chiar în sinea lui. Chiar în sinea lui… Adică n-aveai nicio şansă, niciunde. La cine să mergi ?[58]

După mai multe zile ori săptămâni de tortură, victima era chemată într-un colţ al camerei, unde se aflau membrii comitetului de agresori, care îi cereau să ofere informaţii pe mai multe planuri, în primul rând cele din libertate, legate de activitatea politică şi organizaţiile din care făcea parte – practic, tot ce ascunsese Securităţii în anchete – şi din cadrul închisorilor, când trebuia să îi denunţe pe acei membri ai administraţiei care au favorizat-o ori au ajutat-o în vreun fel. După ce se încheia „audierea" tuturor celor torturaţi (desigur, unii refuzau să vorbească şi erau schingiuiţi în continuare), victimele erau obligate să treacă informaţiile în scris : în faţa directorului, la început, iar mai târziu direct în camera de baie organizată de

57. Grigore Dumitrescu, *Demascarea*, Jon Dumitru – Verlag & Mediana Edit, München--Bucureşti, 1996, p. 93.
58. Interviu cu Petru Cojocaru în Cosmin Budeancă (coord.), *Experienţe carcerale în România comunistă III*, p. 348.

administraţie pentru Ţurcanu. În plus, ei erau obligaţi în mod cinic să îşi înceapă notele informative cu următoarea formulare : „Subsemnatul… deţinut, în urma unui proces de gândire pe care mi l-am făcut singur, am ajuns la concluzia că am fost necinstit în declaraţiile mele date la anchetă în faţa Securităţii şi ţin din proprie iniţiativă să aduc la cunoştinţă următoarele”[59].

Victimelor li se cerea apoi să se autoflageleze public prin batjocorirea propriei persoane, a familiei, a credinţei, a prietenilor şi a tuturor modelelor etice ori de altă natură, etapă al cărei scop era distrugerea lor psihică prin încărcarea conştiinţei cu cele spuse la adresa a tot ce le era drag. Sadismul unora dintre agresori s-a putut manifesta în voie în această fază când îi forţau pe nefericiţii obligaţi la această pseudo-spovedanie publică să insiste pe anumite episoade, în general acelea care erau sesizate drept punctul lor sensibil. Invariabil, victimele erau nevoite să afirme că mamele lor erau femei de moravuri uşoare, că taţii lor erau hoţi şi adulteri, că se practicau orgii sexuale în casă, de cele mai multe ori incestuoase, că profesorii lor au fost nişte demagogi care i-au înşelat, că preoţii erau păcătoşi şi veroşi, iar societatea care i-a format – decăzută moral şi spiritual. Evident că deţinuţii erau astfel obligaţi să mintă şi să inventeze acuze la adresa familiei şi modelelor, iar în timp s-a ajuns la grozăvii greu de închipuit, de tipul orgiilor sexuale cu animale ori descrieri amănunţite de înşelăciuni şi blasfemii. Unul dintre cei astfel torturaţi (ajuns mai târziu agresor şi executat în urma mascaradei din procesul Ţurcanu) a exclamat derutat în cameră :

> [Cornel Popovici] : Cum adică, părinţii mei mi-au vrut răul ? Profesorii pentru care am rămas cu un cult până aici, ne vor fi vrut şi ei răul ? Au ţinut cu tot dinadinsul să ne azvârle în faţa viitorului complet nepregătiţi ? … Cine poate să-mi spună ? Odată ce mi-am propus să mă lepăd de toţi şi de toate în care am crezut că trebuie să cred cu sfinţenie, ce va mai rămâne de mine ? Spuneţi-mi, vă rog, fiindcă nu ştiu cu ce să înlocuiesc acele valori morale. Nu ştiu încotro s-o apuc […] acum, când vă vorbesc, nu ştiu şi nu sunt sigur că sunt eu, că mai exist ! Pentru că nu mai cred în nimeni şi nimic ![60].

Mutaţiile sufleteşti care s-au produs în aceste momente au fost extreme, iar regizorii întregului sistem mizau pe aceasta. Aşa cum se lamenta Cornel Popovici, victimele nu mai ştiau încotro să o apuce, fiind total golite de crezuri şi de înţeles. Singura variantă pentru cei care se prăbuşeau sufleteşte era trecerea de partea agresorilor, care le conferea o relativă stabilitate şi siguranţă emoţională şi mai ales fizică. Pericolele nu treceau cu totul, întrucât au fost numeroase cazuri în care membri ai comitetelor de bătăuşi au fost schingiuiţi încă o dată (sau de mai multe ori) pentru că erau prinşi cu informaţii ascunse ori manifestau milă faţă de cei

59. Mărturia lui Octavian Voinea redactată de Gheorghe Andreica, *Masacrarea studenţimii române în închisorile de la Piteşti, Gherla şi Aiud*, editat de Gheorghe Andreica, f.e., f.l., f.a., pp. 78-80.
60. Ştefan Ioan I. Davidescu, *Călăuză prin infern*, vol. II, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2003, pp. 154-155.

torturaţi, dar situaţia lor era totuşi mai bună decât a celor care suportau bătăile şi chinurile în continuare. În plus, se conta pe faptul că, odată cu pierderea echilibrului sufletesc şi decăderea morală a victimelor, următorii paşi se făceau cu mai mare uşurinţă.

Acelaşi principiu a fost aplicat şi în etapa următoare, când, după ce ofereau toate informaţiile cerute şi se terminau batjocoririle publice, victimelor li se cerea să devină la rândul lor agresori : fie prin lovirea unor prieteni (înainte de terminarea ciclului de etape), fie, şi mai rău, să se transpună în pielea agresorului pentru a ajuta la trecerea prin toate etapele a altor deţinuţi. Practic, victimele erau obligate să se transforme în agresori pentru alte viitoare victime, pe care trebuiau să le tragă de limbă, la început, şi să le tortureze mai apoi. Este de prisos să adăugăm că cei care refuzau acest sinistru rol erau trecuţi încă o dată prin toate etapele de tortură, deseori şi mai furibunde din cauza încăpăţânării lor. Interveneau aici şi diverse procese psihologice, agresorii căutând să se răzbune pe cei mai îndărătnici, pentru că tăria morală a acestora le releva propria slăbiciune. Alţii se foloseau de starea fizică deplorabilă în care se aflau, susţinând că nu pot nici să ţină bâta în mână, cu atât mai puţin să lovească cu ea. Nu înseamnă însă că cei care au lovit au făcut-o cu ură ori erau decăzuţi complet din punct de vedere moral. Dimpotrivă, este cunoscut cazul lui Constantin Oprişan, care în unele cazuri şi-a prevenit viitoarele victime că va fi nevoit să le lovească, iar când o făcea, avea ochii în lacrimi[61].

Rolul acestei ultime etape era multiplu. În primul rând, decăderea morală era completă în momentul în care victima devenea la rândul ei agresor, atât faţă de colegi şi prieteni, cât şi faţă de propria persoană. Apoi, se miza pe co-implicarea deţinuţilor în torturi pentru o ambiguizare a vinovăţiilor, care trebuie să conducă la păstrarea secretului asupra acţiunii din Piteşti, dar şi la învrăjbirea deţinuţilor. Comuniştii au mizat pe aceea că niciunul dintre cei care au fost obligaţi să tortureze nu vor avea curajul să mărturisească, însă acest lucru s-a întâmplat totuşi, îndeosebi după 1989. Confuzia legată de vinovăţii a fost însă întreţinută atât de persoane interesate, cât şi – din păcate – de victime însele, care nu au reuşit să depăşească traumele prin care au trecut şi să îi ierte pe cei care au acţionat asupra lor la comanda unor păpuşari ascunşi. Acuzele nejustificate de „torţionar" şi „călău" sunt încă de actualitate, deşi credem că nu putem pune pe picior de egalitate pe deţinuţii care au fost obligaţi să lovească, după ce luni de zile au îndurat torturi de tot felul, cu un Alexandru Nicolschi ori Nicolae Pleşiţă[62]. Sigur, lipsa informaţiilor despre destinele individuale ale tuturor celor trecuţi prin sistem a condus şi ea la această ambiguitate.

O menţiune necesară : nu toţi deţinuţii de la Piteşti, Gherla şi celelalte închisori în care s-a aplicat acest sistem au parcurs toate etapele descrise mai sus şi nu toate

61. Mihai Timaru, *Amintiri de la Gherla*, Editura de Vest, Timişoara, 1993, pp. 55-56.
62. Distincţia este destul de simplă şi vine dinspre psihologie : este vorba de caracterul voliţional al actelor indivizilor, care în mod evident lipsea în cazul imensei majorităţi a agresorilor din Piteşti, dacă nu chiar tuturor.

experienţele au fost identice. Au existat o sumedenie de factori care au influenţat destinele personale ale fiecăruia dintre cei supuşi torturilor, cum ar fi închisoarea în care a făcut cunoştinţă cu acţiunea, celula, momentul în care au avut de pătimit (fiindcă au existat momente de intensitate maximă, dar şi perioade de relativ relaş), componenţa comitetului de agresori (unii fiind mai sadici ori nebuni, alţii simulând doar) sau importanţa politică a victimei (de pildă, cei arestaţi pentru trecerea ilegală a frontierei nu aveau la fel de multe informaţii ascunse ca unii conducători de organizaţii anticomuniste). Cu siguranţă însă că niciuna dintre victime nu a scăpat de torturi şi nici nu a beneficiat de favoruri din cauza prieteniei cu unul sau altul dintre agresori. Excepţiile sunt rarisime şi greu de confirmat : este cazul lui Ion Negură, care fusese coleg cu Ţurcanu şi care a fost auzit de o victimă când i-a mulţumit personal acestuia pentru că nu l-a obligat să bată. Ioan Săbăciag spune că Negură într-adevăr nu a schingiuit cât timp a fost cu el în cameră[63] şi nu există alte mărturii cum că ar fi făcut-o în alte celule, însă desigur că nu există suficiente date despre traseul său în acţiune ca să putem fi siguri că exceptarea sa a fost permanentă.

Există numeroase etapizări ale acţiunii din Piteşti, în general convenindu-se asupra cifrei 4, chiar dacă etapele în sine variază destul de mult de la un autor la altul. În ceea ce ne priveşte, considerăm că treptele încep nu doar din momentul încetării agresiunii fizice, ci odată cu sosirea în penitenciar. Eliminând condiţiile de înfometare şi celelalte care ţin de regimul dur de închisoare pe considerentul că, deşi cu un rol important în slăbirea rezistenţei victimelor şi mai accentuate îndeosebi la Piteşti, ele au existat în toate penitenciarele şi lagărele din România comunistă, vedem următoarele stadii prin care victimele au fost forţate să treacă :

I. câştigarea încrederii şi obţinerea de informaţii despre activitatea politică ;
II. torturarea ;
III. autodenunţul acţiunilor anticomuniste din exteriorul, dar şi din interiorul închisorii ;
IV. autoflagelarea morală ;
V. transformarea forţată în agresor.

Exceptarea torturilor din etapele acţiunii ni se pare a fi o gravă eroare, având în vedere faptul că întreaga acţiune gravitează în jurul constrângerii la participare a victimelor prin schingiuiri.

Camera 4-spital

Aflată pe partea vestică a capului T-ului, fosta infirmerie era cea mai spaţioasă şi luminoasă cameră din întreg penitenciarul, ceea ce a determinat şi alegerea ei de către Eugen Ţurcanu pentru continuarea acţiunii pe scară largă. Camera avea atât

63. Interviu cu Ioan Petru Săbăciag, arhiva personală a autorului.

paturi supraetajate pe trei niveluri, cât şi priciuri[64] aşezate pe lungimea ei, dar şi câteva mese unite sub un cearşaf. Geamurile mari aveau gratii, dar nu erau închise cu obloane[65], ceea ce a permis deţinuţilor să ia contact vizual cu exteriorul – cel puţin înainte de începerea torturilor. Acest detaliu a fost foarte important pentru unele victime : Gheorghe Stănică îşi aduce aminte că a văzut pe geam crucea unei biserici, iar această imagine l-a întărit pe tot parcursul încercărilor la care a fost supus în lunile care au urmat[66].

Imediat după ce colonelul Nemeş a hotărât peste capul directorului ca acţiunea să fie extinsă şi continuată la camera 4-spital, ofiţerul politic Marina a avut grijă să o populeze cu cei vizaţi să fie „demascaţi", dar şi cu cei care trebuiau să acţioneze în grupul lui Ţurcanu. Rând pe rând au sosit în cameră Nuti Pătrăşcanu, Coriolan Gherman, Viorel Burculeţ, Alexandru Popa, Adrian Prisăcaru, Gheorghe Roşca, Vasile Andronache, Mihai Livinschi, Vasile Puşcaşu, Mihai Levitchi, Eugen Munteanu, Maximilian Sobolevschi, Virgil Bordeianu, Constantin Bogos, Octavian Zbranca (dintre agresori), respectiv Alexandru Bogdanovici, Emil Constantinescu, Vlad Drăgoescu, Constantin Păvăloaie, Constantin Străchinaru, Mircea Târnoveanu, Mihai Lungeanu, Gheorghe Mătase, Nicolae Gojinschi, Constantin Sgârcea, Eugen Curelescu, Aurel Vişovan, Petru Cojocaru, Cornel Luca, Iordan Răitaru, Ioan Petrică, Caius Petric. A fost pentru prima dată când interesele acţiunii au călcat în picioare regulamentul strict al închisorii, pentru că unele victime aveau pedepse de muncă silnică şi nu aveau ce să caute în secţia corecţional[67].

În seara lui 24 decembrie 1949, Ţurcanu şi-a pregătit terenul pentru ziua următoare prin discuţii individuale cu mai multe personaje din jurul său, pentru a se asigura că îi vor fi alături. A discutat cu Popa „Ţanu", Mihai Livinschi, Gheorghe Roşca, Virgil Bordeianu şi Alexandru Bogdanovici. Pe Bordeianu l-a întrebat dacă rămâne pe poziţiile avute la Suceava şi, fără să intre în detalii, i-a spus că îi va plăcea „ce se va întâmpla cu legionarii"[68]. Majoritatea agresorilor nu ştiau însă ce va urma. Ei şi-au manifestat disponibilitatea de a se reabilita faţă de regim, crezând că activitatea se va menţine pe aceleaşi linii ca la Suceava, dar Ţurcanu, pentru a nu compromite secretul acţiunii, nu le-a destăinuit decât celor foarte apropiaţi ce

64. Priciurile erau paturi primitive alcătuite dintr-o scândură mare de lemn şi erau lipite de perete, la mică înălţime faţă de nivelul solului. Spaţiul dintre prici şi podea era denumit de către deţinuţi „şerpărie".
65. Ştefan Ioan I. Davidescu, *op. cit.*, p. 188 ; Viorel Gheorghiţă, *Et ego. Sărata. Piteşti-Gherla-Aiud. Scurtă istorie a devenirii mele*, Editura Marineasa, Timişoara, 1994, p. 149.
66. Interviu cu Gheorghe Stănică, arhiva personală a autorului.
67. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 1, f. 65 ; *Ibidem*, vol. 2, f. 433v ; *Ibidem*, vol. 3, ff. 256, 347v ; *Ibidem*, vol. 4, ff. 259-261 ; ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1137, vol. 3, f. 111v ; Arhivele Naţionale Istorice Centrale (în continuare ANIC), fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 34/1953, f. 2 ; Costin Merişca, *op. cit.*, p. 16 ; Interviu cu Petru Cojocaru, arhiva personală a autorului.
68. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1137, vol. 3, f. 61.

anume va presupune prima demascare din camera 4-spital. Pe Vasile Puşcaşu, de exemplu, l-a întrebat doar dacă e hotărât să îl urmeze „fără murmur şi fără şovăire”[69]. Când unii colaboratori s-au speriat de intensitatea bătăii şi au încercat să se strecoare fără să lovească, Ţurcanu a trecut la ameninţări, aşa încât şi respectivii au început să bată „cu tot zelul”[70].

Singurii despre care ştim sigur că erau în temă cu metoda violentă sunt Nuti Pătrăşcanu şi Coriolan Gherman, probabil nu întâmplător singurii care o experimentaseră deja la camera 1-corecţie. Ţurcanu le-a arătat că a doua zi va începe bătaia şi le-a repartizat chiar şi victimele, alese dintr-un colţ retras, poreclit în batjocură „mănăstirea” datorită atitudinii cuvioase a celor de colo : Mihai Lungeanu, Constantin Sgârcea, Vasile Păvăloaie, Emil Constantinescu, Constantin Străchinaru şi Gheorghe Mătase. În timpul bătăii asupra acestui grup au sărit şi Gheorghe Roşca, Adrian Prisăcaru şi Virgil Bordeianu, deşi ultimul susţine că a venit din proprie iniţiativă să-l lovească pe Mătase[71].

Şi de această dată violenţele au debutat într-o zi de sărbătoare religioasă, după ce prima încăierare majoră avusese loc de Sfântul Nicolae. În dimineaţa primei zilei de Crăciun, Ţurcanu i-a anunţat pe toţi cei din cameră că grupul său venit din Suceava s-a hotărât să se despartă de trecutul care i-a adus în închisoare şi că doresc să se facă utili societăţii. Apoi le-a cerut tuturor să îşi precizeze poziţia favorabilă sau ostilă acţiunii lor de „reeducare”, dar nu a primit prea multe răspunsuri, majoritatea preferând să tacă ori să zâmbească[72].

Aproape imediat, grupul lui Ţurcanu s-a năpustit asupra celorlalţi deţinuţi şi au început să-i lovească cu brutalitate. După sperietura iniţială, victimele au reacţionat, dar Ţurcanu a bătut în uşa celulei şi a strigat după gardieni, care erau pregătiţi să intervină. Conform scenariului dinainte stabilit, directorul a întrebat ce s-a întâmplat, iar Ţurcanu i-a relatat că doreşte să îşi schimbe atitudinea faţă de regim, însă există deţinuţi în cameră care i s-au împotrivit violent. Iarăşi Dumitrescu i-a luat la rând pe toţi cei indicaţi de Ţurcanu şi, după ce s-a dezbrăcat tacticos de veston, a început să-i lovească cu o coadă de mătură. Bineînţeles că efectul intervenţiei administraţiei a fost cel dorit :

> Când am văzut că directoru’ închisorii bate, când am văzut că la strigătu’ lu’ Ţurcanu năvăleşte directoru’ – care era cel mai mare în închisoare – cu gardienii, atuncea mi-am dat seama că toată treaba este făcută de undeva de sus, şi că Ţurcanu şi cu cei care erau alături de el aveau această încuviinţare. Nu puteam spune că erau unelte, la ora aceea nu puteam gândi lucrul ăsta. Dar totul se făcea cu aprobarea lor, şi participând conducerea închisorii se tăia pentru toţi deţinuţii orice speranţă de-a reclama ceva cuiva, de-a căuta un pic de dreptate undeva. Deci s-a terminat[73].

69. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 1, f. 236v.
70. *Ibidem*, vol. 3, ff. 251v-252.
71. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1137, vol. 3, f. 66.
72. Interviu cu Petru Cojocaru în Cosmin Budeancă (coord.), *Experienţe carcerale în România comunistă III*, p. 345.
73. *Ibidem*, p. 346.

Paralizaţi astfel şi bătuţi iarăşi a doua zi, deţinuţii s-au convins repede că orice opoziţie este nu doar imposibilă, ci şi inutilă. Tot acum a fost introdusă şi o nouă metodă de maculare a victimelor prin solicitarea unora dintre ei să-şi lovească şeful de lot, sub ameninţarea bătăii. Cei care ezitau erau atenţionaţi imediat de Ţurcanu : „Dacă nu dai, îţi dau eu şi-ţi arăt cum trebuie să dai ! ”[74]. Metoda aceasta avea să fie folosită mai târziu pe scară largă, fiindcă ea transforma victima în agresor şi inducea un complex de vinovăţie anume urmărit de cei care au organizat acţiunea.

Maximilian Sobolevschi relatează şi el felul în care s-a desfăşurat prima agresiune, care l-a şocat profund, cu toate că era în tabăra agresorilor : „Bătaia a avut aspecte deosebit de crâncene, a fost de o bestialitate de nemaipomenit, au căzut în nesimţire vr’o 3 inşi în urma acestei bătăi şi într-adevăr cel care a fost bătut cel mai grozav a fost Bogdanovici Alexandru care după cum a spus Ţurcanu într-adevăr a fost urcat călare peste toţi ceilalţi”[75].

Oarecum neaşteptată, trecerea lui Bogdanovici din rândul corifeilor „reeducării” în rândul primelor ei victime fusese pregătită din timp de Ţurcanu, care fusese înştiinţat de informatorii săi de la Suceava că rivalul său şi-a continuat comportamentul oportunist şi după aprilie 1949. Adevăratul motiv al torturării lui Bogdanovici însă l-a constituit mefienţa cu care era el privit de către colonelul Nemeş, realitate de care Ţurcanu s-a lovit în nenumăratele sale discuţii cu acesta.

Acţiunea de „demascare” a lui Bogdanovici fusese minuţios pregătită de Ţurcanu, care le-a cerut informatorilor săi Nuti Pătrăşcanu, Vasile Andronache, Viorel Burculeţ şi Coriolan Gherman să stea de vorbă cu acesta în zilele premergătoare schingiuirii, pentru a-l trage de limbă şi a avea material acuzator împotriva lui. Aparent cei patru nu au avut un mare succes, pentru că cei mai activi în „demascarea” lui Bogdanovici au fost alţi informatori, veniţi cu el de la Suceava, Maximilian Sobolevschi şi Adrian Prisăcaru. Simţind pericolul de a nu fi luat în seamă de regim dacă nu se descotoroseşte de Bogdanovici, cu atât mai mult cu cât acesta discutase cu directorul Dumitrescu la câteva zile după sosirea sa din Suceava pentru a-şi oferi serviciile administraţiei (discuţie care cu siguranţă a ajuns şi la urechile lui Ţurcanu[76]), el le-a spus acoliţilor săi că vrea să-l vadă „călare peste toţi ceilalţi bătuţi”[77].

Interesant este şi felul în care unii agresori s-au adaptat din mers noii direcţii a acţiunii, din frică sau oportunism. Simptomatic este cazul lui Alexandru Popa, care nu s-a sfiit să îl „demaşte” pe bunul său prieten Bogdanovici, deşi cu doar câteva zile mai devreme încercase să-l prevină că nu este bine văzut şi ar trebui să aibă grijă cum se poartă[78]. Mai mult decât atât, Popa a plusat şi, probabil înfricoşat şi el de turnura violentă a evenimentelor, l-a şi lovit pe Bogdanovici. Aflat în aceeaşi situaţie, Mihai Livinschi a participat şi el la „demascarea” prietenului său, probabil

74. *Ibidem*.
75. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 3, f. 251v.
76. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 10, ff. 210v-211.
77. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 3, f. 250.
78. ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 34/1953, f. 4.

intimidat de ameninţările celor din jurul lui Ţurcanu[79]. Amândoi l-au lovit însă mai blând decât ar fi vrut Ţurcanu, astfel că acesta a sărit pe el „să vedeţi cum se bate". Speriat, iniţiatorul „reeducării" de la Suceava i-a strigat „Eugene, am fost oportunist, dar n-am trădat"[80]. Mai târziu, Bogdanovici a încercat să îşi rezolve problema discutând cu Ţurcanu, dar acesta l-a luat iar la bătaie : „dar ce-ţi închipui tu, mă, că eu am două atitudini". În toată perioada care a urmat, Ţurcanu l-a bătut zilnic de unul singur[81].

După încetarea bătăilor, Ţurcanu le-a spus celor agresaţi că nu au voie să vorbească între ei şi că trebuie să dea informaţii în scris, lucru care se va şi întâmpla din 27 sau 28 decembrie 1949 : s-a scris la grefa închisorii, sub supravegherea ofiţerului politic Ion Marina, şi în văzul angajaţilor. Cât timp s-au dat aceste declaraţii, între 27 şi 30 decembrie, Ţurcanu a fost plecat din cameră pe timpul zilei, încă un semn al puterii deosebite de care se bucura în penitenciar. Continuând modelul aplicat în Suceava, Ţurcanu a înfiinţat un comitet de cameră, responsabil pentru respectarea programului impus de agresori, din care au făcut parte Alexandru Popa, Mihai Livinschi, Adrian Prisăcaru, Maximilian Sobolevschi, Vasile Puşcaşu, Gheorghe Roşca, Viorel Burculeţ şi Vasile Andronache[82]. Astfel de comitete au fost mai târziu introduse în toate camerele în care a fost extinsă acţiunea violentă, iar cei care le alcătuiau erau consideraţi pe deplin „reeducaţi", bucurându-se de încrederea lui Ţurcanu[83].

Extinderea în închisoare

Ţurcanu şi-a perfecţionat metoda din mers, în funcţie de materialul rezultat din „demascări" şi mai ales de reacţia colonelului Nemeş la rezultatele muncii sale. Aşa se face că şi acest al doilea lot a trecut prin torturi doar câteva zile până să fie solicitat să ofere note informative, ceea ce a condus inevitabil la unele omisiuni din

79. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1137, vol. 3, f. 61v. Popa fusese ameninţat de Eugen Munteanu încă de la Suceava că dacă îl va mai susţine pe Bogdanovici se va „arde urât", fiindcă acesta din urmă nu este doar oportunist, ci „trădător". ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 1, f. 94v.
80. ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 34/1953, f. 7v.
81. *Ibidem*, f. 9.
82. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 1, ff. 65, 237v, 416v.
83. Totuşi, la fel de adevărat este şi faptul că şi membrii comitetelor erau deseori priviţi cu suspiciune de Ţurcanu, mai ales atunci când nu aplicau întocmai indicaţiile sale ori manifestau o minimă bunăvoinţă faţă de victime. Au existat mai multe cazuri de agresori membri de comitet care au fost trecuţi prin torturi pentru astfel de gesturi ori pentru că din demascările altora a reieşit că ascunseseră diverse lucruri din trecutul lor, cele mai cunoscute fiind cazurile lui Gheorghe Caziuc şi Nuti Pătrăşcanu (a se vedea portretele celor doi în capitolul „Personajele").

declaraţii ; nu întâmplător cei care mai târziu au fost surprinşi, pe baza declaraţiilor altora, că au ascuns diverse episoade făceau parte din aceste prime serii de victime.

Primul transfer în vederea extinderii acţiunii în întreg penitenciarul a avut loc la 30 decembrie 1949, când un grup de circa douăzeci şi cinci de deţinuţi, victime şi agresori, a fost mutat la camera 3-biserică de la parter, pe coada T-ului. Cel care a luat conducerea în celulă a fost Adrian Prisăcaru, activ încă de la Suceava, care a propus înfiinţarea unui comitet format din el însuşi, Virgil Bordeianu şi Maximilian Sobolevschi. Nu avem informaţii despre alte bătăi, dar comitetul le cerea deţinuţilor să îşi declare activitatea subversivă din libertate şi din închisoare. Doar cea de-a doua era făcută în mod public, evenimentele din afara penitenciarului fiind declarate în şoaptă comitetului, care apoi le putea confrunta cu alte declaraţii[84]. Deşi iniţial Bogdanovici a fost şi el mutat la 3-biserică şi a încercat să-şi facă demascarea, a fost întors din drum imediat, Ţurcanu ameninţându-l : „deacum încolo vom fi tot timpul împreună, vreau să te am lângă mine”[85].

Din prima serie au fost păstraţi la 4-spital doar câţiva deţinuţi, unii dintre ei pentru a maltrata viitoare victime : Gheorghe Roşca, Nuti Pătrăşcanu, Viorel Burculeţ, Vasile Puşcaşu, Mihai Livinschi, Vasile Badale, Coriolan Gherman, Vasile Andronache, Alexandru Mărtinuş, Constantin Bogos, Constantin Străchinaru, Constantin Dănilă, Emil Constantinescu, Ion Petrică, Aurel Predescu, Caius Petric, Ion Petrică[86] şi alţi câţiva. Dintre cei sosiţi în cameră pe 30 decembrie 1949 sunt cunoscuţi Eugen Berza, Nicolae Călinescu, Grigore Romanescu, Ion „Nelu” Popescu, Cornel Pop, Vichente Murarescu, Grigore Romanescu, Gheorghe Popescu, Iulian Constantin, Iosif V. Iosif, Ion Turtureanu, Ion Struţeanu, Emil Sebeşan, Ion Angelescu, Ion Soare, Vasile Mătărângă, Ioan Berghezan, Vasile Moroianu, Vasile Păvăloaie, Vasile Duşmanu, Nicolae Zaharia, Constantin Boceanu, Constantin Petrescu, Dănilă Laitin, Lucian Plapşa, Constantin Păvăloaie, Radu Ciuceanu, Laurenţiu Trifan, Mircea Cucu, Iosif Fuchs, Ioan Steier[87]. Ultimii doi au trecut în echipele de agresori în urma unor discuţii avute cu Ţurcanu, fără să fie bătuţi, în timp ce Nicolae Zaharia a cedat după prima lovitură.

Emil Sebeşan relatează că pretextul pentru începerea bătăii a fost înfruntarea Ţurcanu-Angelescu, ultimul fiind revoltat de faptul că un coleg deţinut îşi permite să dea ordine în cameră. Deşi Sebeşan, Radu Ciuceanu şi Ion Soare au încercat să îi sară în ajutor, au intervenit ceilalţi suceveni, scenele ce au urmat fiind de o duritate extremă. În afară de bătăile la tălpi, la fese ori pe spate (agresorii erau dotaţi cu bâte), victimele au fost aşezate, după torturare, în stive, unele peste altele, după care au fost iarăşi supuse schingiuirilor, pornind din vârful stivelor[88]. Inutil de

84. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1137, vol. 3, ff. 196v-199.
85. ****Memorialul ororii…*, p. 358 ; ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 3, f. 252v.
86. Costin Merişca, *op. cit.*, p. 17.
87. ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 210856, ff. 3v-4 ; ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 6, f. 26v ; *Ibidem*, vol. 5, f. 334 ; ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1137, vol. 3, f. 106v.
88. Interviu cu Emil Sebeşan, arhiva personală a autorului.

adăugat că în momentul în care cei din rândurile de jos susţineau alţi zece deţinuţi, presiunea era atât de mare, încât sfincterele cedau.

În înţelegere cu Ţurcanu, Popa „Ţanu" a anunţat colectivul camerei că s-a format un comitet de „demascare" şi că fiecare trebuie să-şi declare opţiunea. Apoi, pentru a-i fi testată fidelitatea, lui Constantin Bogos i s-a cerut să relateze public toate informaţiile pe care le oferise mai devreme comitetului. Surprins, acesta a început să vorbească despre Constantin Buţan, care nu era în cameră, dar a fost chestionat asupra colegilor care se aflau atunci în 4-spital. Când un student din Timişoara a încercat să răspundă, a fost lovit şi a început bătaie generală, care l-a descumpănit pe Bogos :

> Nu pricep nimic. Văd şi pe cei ce îi ştiam legionari că au sărit la bătaie de partea lui Ţurcanu. Văd apoi că sunt luaţi câte unul şi alţii din lotul cu care venisem la bătaie, care se extinde. Stam nemişcat în mijloc împreună cu Mărtinuş, zăpăcit şi speriat. La un moment dat se apropie de mine Roşca Gheorghe care îmi spune : *Ce stai aşa, dă şi tu, că acuş te clepşesc.* Şi în acelaş moment intervine Ţurcanu Eugen care conducea bătaia şi îmi spune : *Ce mă, ţi-e milă de legionari ? Dă în Iulian !* Cu Iulian activasem în mişcarea legionară. Deşi îl uram ca fiind un legionar fanatic, totuşi nu bătusem pe nimeni până atunci şi îmi venea greu. Îi dădeam încet – fiind şi slab –. Observând acest lucru Roşca Gh. m-a dat deoparte spunând că-s ca o muiere. Bătaia a continuat cu mare scandal până ce majoritatea au fost bătuţi[89].

În acest timp, directorul Dumitrescu a început să se sperie de turnura pe care au luat-o evenimentele, conştient fiind că el este cel răspunzător de tot ceea ce se întâmplă în închisoare. După ce a văzut mai mulţi deţinuţi bătuţi în cameră, a cerut să se oprească bătăile, ştiind că sunt interzise de regulamentul de funcţionare al închisorii, dar s-a izbit de opoziţia lui Marina, care i-a înjurat pe deţinuţi spunând că „deabia acum începe grosul". Dumitrescu l-a sunat pe Nemeş, cerându-i insistent să vină în inspecţie ca să se convingă de gravitatea situaţiei, însă acesta a refuzat şi i-a reproşat că este mai fricos decât o femeie : „tu să-ţi vezi de treaba ta să nu te amesteci acolo, acolo dau numai eu ordin şi ori cine te va întreba dece sunt lucrurile aşa săi spui că eu am dat ordin şi să mă întrebe pe mine […] ce dracu eşti aşa de fricos". Pentru că nu a reuşit să îl convingă, Nemeş l-a cerut pe Marina la telefon, căruia i-a vorbit în limba maghiară şi i-a cerut probabil să se opună deciziei lui Dumitrescu de a opri totul. Ulterior, Marina a încercat să-l convingă că nu are dreptate, fiindcă acţiunea era dirijată direct de „domnul ministru", iar el (Marina – n.n.) fusese trimis special pentru acest lucru în închisoare[90].

Neavând unde să pună deţinuţii să-şi scrie declaraţiile, Marina a cerut o sală liberă, dar ca să evite orice contact cu Dumitrescu a hotărât să amenajeze o încăpere specială pentru Ţurcanu în camera de baie, unde a trimis o masă lungă şi două bănci. Aici şi-au scris „demascările" marea majoritate a deţinuţilor trecuţi prin torturi. Mai mult, pentru a păstra secretul acţiunii şi a nu crea posibilitatea

89. ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 210316, vol. 1, f. 10.
90. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 10, ff. 156-157.

victimelor de a vorbi cu altcineva, cei grav bătuţi care aveau nevoie de îngrijire medicală nu erau trimişi la infirmerie, ci trataţi în cameră de studenţii medicinişti. În acest scop, Ţurcanu şi Coriolan Gherman au cerut în repetate rânduri pansamente, iod, valeriană şi alte medicamente de la sanitarul închisorii[91].

Al treilea lot mare care a cunoscut torturile la camera 4-spital i-a conţinut, printre alţii, pe Alexandru Măţăuanu, Chirică Balanişcu, Mihai Jianu, Gheorghe Şerban, Cornel Niţă, Gheorghe Boldur-Lăţescu, Ion „Pill" Lupaşcu, Cornel Popovici, Silvestru Nanu, Constantin Barbă, Gheorghe Măruţă, Flaviu Brezeanu, Gheorghe Plop, Constantin Merişca, Gheorghe Vătăşoiu, Ioan Gheorghiu, Constantin Vaman, Mircea Selten, Ion Rizeanu, Vasile Brânduş, Nicolae Oanţă, Ion Stancu, Constantin Nistor, Justin Ştefan Paven, Paul Mărăcine, Titus Pittini, Titus Oişteanu, Simion Enăchescu, Eugen Fâlfănescu, Teodor Nisipeanu, Gheorghe Lăpuşneanu, Iustin Morărescu, Mircea Lungu, Adrian Lupescu, Andrei Balla, Gheorghe Clinciu, Grigore Dumitrescu, Idris Abdul Ferid, Cornel Poenaru, Gheorghe Blejan, Nicolae Cârla, Aurel Meteşan, Dumitru Ştefănescu, Anghel Popovici, Traian Niculescu, Grigore Dumitrescu, Eugen Ionescu, Miron Preda[92].

Unii deţinuţi au observat deja că în cameră erau studenţi „mai graşi şi roşii la faţă", dar şi unii cu vânătăi şi pete de sânge pe albul ochilor, intuind că au avut loc bătăi, astfel că etapa de culegere a informaţiilor prin discuţii nu s-a bucurat de un succes deosebit. Sesizând lipsa de eficienţă, Ţurcanu a hotărât să devanseze momentul declanşării violenţelor. Astfel, la 21 ianuarie 1950, la nici două zile de la sosirea deţinuţilor în cameră, Ţurcanu a cerut imperativ să se facă linişte. Prima victimă a fost studentul la Teologie Constantin Vaman, care a zâmbit auzindu-i cererea, lovirea sa repetată dorind să atragă atenţia celor din cameră asupra seriozităţii evenimentelor.

După ce a reaşezat victimele în cameră în funcţie de dorinţele lui, Ţurcanu i-a obligat să stea în poziţie fixă timp de două ore, cu spatele drept, capul în jos şi mâinile în buzunar ; printre ei erau aşezate câteva plantoane, care trebuiau să se asigure că nu se poate comunica nici măcar prin semne sau priviri. Seara au fost bătuţi de grupul lui Ţurcanu până la ora stingerii. În timpul nopţii, din când în când, plantoanele îi trezeau cu lovituri de ciomag, cerându-le să se gândească. Timp de zece zile, victimele au fost bătute fără să ştie de ce şi fără să li le spună nimic concret. La sfârşitul acestei perioade i-a întrebat ce cred că se întâmplă cu ei, iar Mihai Jianu şi-a exprimat bănuiala că Ţurcanu ar fi un agent al Securităţii care îl reanchetează. Acesta l-a înjurat şi apoi a explicat camerei că există două tabere, iar cei care vor „demasca" tot, vor avea posibilitatea să devină cinstiţi.

91. *Ibidem*, vol. 1, f. 239 ; *Ibidem*, vol. 10, f. 157v.

92. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1137, vol. 2, f. 6 ; ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 210856, ff. 3v-4 ; ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 2, f. 434 ; *Ibidem*, vol. 4, ff. 427-428, 434v-435 ; *Ibidem*, vol. 5, f. 335 ; *Ibidem*, vol. 6, f. 44 ; *Ibidem*, vol. 13, f. 26v ; Costin Merişca, *op. cit.*, pp. 20-21 ; Interviu cu Silvestru Nanu în Cosmin Budeancă (coord.), *Experienţe carcerale în România comunistă I*, pp. 238-239.

Acesta a fost prima serie în care printre agresori s-a regăsit şi un număr consistent de foste victime, care trebuiau să-şi demonstreze schimbarea : Cornel Pop, Ion „Nelu" Păunescu, Iosif Iosif, Nicolae Călinescu, Constantin Păvăloaie, dar şi Ioan Steier, Vasile Puşcaşu, Gheorghe Roşca, Ion Petrică, Iosif Fuchs, Coriolan Gherman şi alţii. Ameninţarea era permanentă şi pentru agresori însă, fiindcă şi în acest lot, cei care nu au lovit cu destulă tărie, au fost trecuţi în rândul victimelor : este cazul lui Nicolae Călinescu şi Ion „Nelu" Păunescu[93].

Deşi trecuse doar o lună de la debutul violenţelor, deja spectrul lor se diversificase în mod substanţial : s-a lovit cu băţul în palmă, cu curelele şi ciomegele pe spate până la sânge, cu pumnul, piciorul şi vârful ciomagului în stomac. Ţurcanu a început să aplice una din metodele lui preferate, apăsând victimele cu genunchii pe stomac şi piept şi lovind-o cu pumnii în faţă. Alteori, îşi lovea victimele cu capul de ciment şi îi strângea de gât până se sufocau.

Primii morţi

În această perioadă de plină expansiune a acţiunii s-au produs şi primele decese, obligând administraţia să ia măsuri ilegale pentru a acoperi realitatea. Aduşi la capătul puterilor de torturile îndurate, studenţii Gheorghe Şerban şi Gheorghe Vătăşoiu s-au sinucis aruncându-se în golul dintre scări la distanţă de o săptămână unul de altul, la mijlocul lui februarie 1950, profitând de neatenţia gardienilor care îi însoţeau. Dacă reacţia lui Marina a fost una de bravadă la auzul veştii morţii celor doi („nu-i pare rău de deţinut, cât îi pare rău de materialul ce trebuia să-l scoată dela el, deoarece fusese un mare bandit şi ştia multe"[94]), directorul s-a panicat, imaginându-şi că va fi tras la răspundere, şi a refuzat să semneze actul de deces, deşi medicul închisorii, Ion Ionescu, şi ofiţerul sanitar, Ioan Cioltar, i-au spus că nu are urme de bătaie. Marina vorbise cu doctorul Ionescu şi i-a cerut să scrie că victima suferea de sifilis şi s-a sinucis din nebunie. Ionescu a refuzat şi pretinde chiar că l-a înfruntat pe Marina, dar până la urmă a trecut drept cauzele morţii fractură la baza craniului, zdrobirea craniului şi hemoragie internă[95].

Dumitrescu a încercat să-l tempereze şi pe Ţurcanu, însă acesta i-a arătat că Şerban nu fusese torturat, ci s-a sinucis din „fanatism"[96]. Directorul l-a sunat apoi direct pe Marin Jianu şi l-a chemat insistent la Piteşti, spunându-i că are de rezolvat o situaţie foarte gravă. Jianu s-a arătat surprins că a fost chemat doar pentru un deces, iar Nemeş i-a certat pe cei care au anunţat familia celui mort să vină să ridice cadavrul, cerându-le să revină asupra deciziei. De altfel, peste doar câteva zile,

93. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 4, f. 426 ; *Ibidem*, vol. 7, ff. 167-169 ; Costin Merişca, *op. cit.*, pp. 20-21
94. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 1, f. 93v.
95. *Ibidem*, f. 189.
96. *Ibidem*, f. 99v.

Direcţia Generală a Penitenciarelor a trimis un ordin scris ca familiile deţinuţilor politici să nu mai fie anunţate în caz de deces. Dumitrescu a încercat să-l determine pe ministrul Jianu să oprească violenţele ieşite din comun, dar acesta l-a repezit, asumându-şi responsabilitatea şi sfătuindu-l ironic să bea ţuică pentru a-şi reveni[97].

Iosif Nemeş a susţinut în ancheta de mai târziu că el a cerut încetarea bătăilor atât după moartea lui Şerban, cât şi a lui Vătăşoiu[98], dar torturile au continuat în Piteşti, ceea ce ne facem să credem că afirmaţia sa este mincinoasă şi urmărea doar uşurarea situaţiei sale. În orice caz, metoda în sine nu-l deranja deloc pe şeful Serviciului Operativ: „Subsemnatul nu am oprit bătaia deoarece pe deoparte m-a bucurat faptul că deţinuţi se bate deoarece scoteau informaţi mai multe şi pe de altă parte vedeau că unitatea legionară se sparge”[99].

Sinuciderea lui Vătăşoiu de pe 20 februarie l-a adus în pragul exasperării pe Dumitrescu şi a provocat o nouă dispută violentă între el şi Marina, căruia i-a reproşat că l-a nenorocit, întrucât ei nu au dreptul să omoare deţinuţi pe care statul nu i-a condamnat la moarte, şi i-a spus că nu mai vrea să rămână în Piteşti. Şi de această dată, Marina i-a cerut să nu îi mai pară rău de mort şi să nu-l provoace, fiindcă „*mă duc şi i-au pistolul şi-i împuşc pe toţi* (a spus apoi o înjurătură la adresa deţinuţilor din penitenciar)”[100]. Într-o altă discuţie cu Nemeş, acesta i-a spus: „Desigur că Ministerul cunoaşte – doar eu nu fac ce fac de capul meu – O să moară 10 bandiţi şi pentru asta să mă împuşte pe mine partidul că i-am omorât – însă cel puţin ştiu că am terminat cu legionarii”.

Îngrijorarea lui Dumitrescu este confirmată şi din alte surse: deţinutul Gheorghe Miulescu era o cunoştinţă din tinereţe a directorului, astfel că acesta a încercat să-l protejeze atunci când l-a văzut în închisoare. La sfatul lui Dumitrescu, Miulescu s-a cerut la raport ca să poată discuta în privat cu el, şi a aflat astfel că în Piteşti se petrec lucruri îngrozitoare şi că singura soluţie de salvare este să nu vorbească nimic cu colegii de celulă. Miulescu a ajuns peste puţină vreme la sanatoriul Târgu Ocna, fiind grav bolnav de TBC, şi a decedat acolo[101]. Pe de altă parte, sanitarul susţine că atunci când doctorul Ionescu a refuzat să treacă un diagnostic fals, realizând că victima a murit din cauza bătăilor, Dumitrescu este cel care l-a ameninţat: „dacă ţi s-a urât cu binele, nu-i face bilet de înmormântare. Fă ce ştii”[102].

Interludiul Braşov. Moartea lui Cornel Niţă

Informaţiile care ieşeau în urma torturilor erau atât de utile Securităţii şi acţiunea a devenit atât de importantă pentru regim, încât oficialii îl anunţau pe Ţurcanu

97. *Ibidem*, ff. 94-96.
98. *Ibidem*, vol. 10, f. 46v.
99. *Ibidem*, f. 47v.
100. *Ibidem*, vol. 1, f. 96v.
101. Interviu cu Nicolae Itul, arhiva personală a autorului.
102. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 1, ff. 240-241.

dinainte de transferurile de deţinuţi. El a ştiut că în luna februarie 1950 deţinuţii elevi urmau să fie transferaţi la Târgşor, iar spre sfârşitul aceleiaşi luni doi dintre primii săi colaboratori, Maximilian Sobolevschi şi Adrian Prisăcaru, au fost trimişi în închisoarea Braşov special pentru a scoate informaţii de la un deţinut considerat important de Securitate. Cei doi au fost duşi în biroul directorului pentru o discuţie cu Ţurcanu şi Nemeş, iar ultimul le-a propus să efectueze activitate informativă la Braşov. După ce au acceptat, Ţurcanu i-a spus în particular lui Sobolevschi că, dacă e nevoie, poate să acţioneze ca la Piteşti[103]. Acesta este primul semn că administraţia urmărea exportarea acţiunii şi în alte penitenciare. La sfârşitul lui martie 1950, cei doi au fost ţinuţi la Securitatea Piteşti timp de patru zile, iar pe 28 martie au fost duşi cu maşina la Braşov, unde vor încerca să pună în aplicare indicaţiile primite, fără prea mare succes însă, din cauza opoziţiei administraţiei închisorii de acolo, care nu era la curent cu acţiunea[104].

Pe măsură ce timpul trecea, informaţiile se adunau şi tot mai mulţi deţinuţi treceau prin chinurile torturilor. La mijlocul lunii februarie agresorii au aflat în urma bătăilor repetate asupra mai multor deţinuţi că tânărul Cornel Niţă este responsabil pentru uciderea unui soldat sovietic imediat după terminarea războiului, declanşând o dublă dramă. Dumitru Climescu, care îl indicase pe Niţă drept cel care i-a sugerat să acţioneze, recunoscuse totodată că el este autorul crimei. Conştient de gravitatea faptei şi de pedeapsa pe care urma să o primească, Climescu a căutat să se sinucidă, fiind mutat într-o cameră de la etajul II unde era sub supravegherea lui Ţurcanu şi a lui Prisăcaru. Pe de altă parte, Cornel Niţă a fost torturat la camera 4-spital pentru că a refuzat să recunoască presupusul ordin[105].

> După câteva întrebări, însoţite de ameninţările de rigoare, văzând că răspunsul era nesatisfăcător, Ţurcanu a asmuţit haita contra lui. Repezindu-i câţiva pumni, l-a vârât într-un cerc format din 6-7 torţionari care l-au luat în primire cu pumnii şi picioarele, zvârlindu-l de la unul la altul că pe o minge, până când a căzut jos, ameţit. L-au udat cu apă, să se trezească, şi i-au dat un mic răgaz că să se hotărască să vorbească. Trebuia să spună ce ştia despre omorârea unui soldat sovietic prin părţile lui şi dacă luase şi el parte la acea crima politică. Probabil că existau ceva informaţii în legătură cu amestecul lui Cornel în acea afacere şi Ţurcanu voia să smulgă de la el confirmarea, dar bietul băiat fie că nu ştia, fie că le era frică să declare, rezista cu dârzenie să afirme ceva şi nu zicea decât : „nu ştiu nimic ! ”.
>
> Văzând că nu voia să vorbească, au început să-l bată la tălpi, fără să-l descalţe. Loviturile primite prin încălţăminte sunt mult mai violente, pentru că durerile se localizează în special la cap ; apoi l-au pus să facă manej, lovindu-l din nou cu pumnii, până când a căzut iarăşi în nesimţire. […]
>
> După ce l-au lăsat puţin să-şi mai revină, în care timp Ţurcanu se plimba furios şi se gândea la o nouă metodă de schingiuire, îl auzim că dă ordin să i se lege mâinile la

103. ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 34/1953, f. 11 ; ******Memorialul ororii…***, p. 477.

104. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 1, f. 32 ; *Ibidem*, vol. 3, f. 255v. Pentru detalii, a se vedea subcapitolul „Braşov”.

105. *Ibidem*, vol. 3, ff. 253, 256.

spate şi-i face semn lui Vasile Puşcaşu, namila care avea cea mai mare forţă dintre ei, să-l ridice în sus. Urcându-se în picioare pe marginea priciului, Puşcaşu îl prinse de mâinile legate şi răsucindu-i-le, îl suspenda în aer, într-o poziţie care sugera imaginea crucificării. Bietul copil, cu capul complet vârât în piept, a mai avut puterea să scoată un strigat sfâşietor în momentul când i s-au luxat braţele, apoi făcea eforturi disperate să tragă aer în piept.

În jurul lui, vreo patru sau cinci torţionari îl loveau cu ciomegele, cu un sadism îngrozitor, peste cap, peste picioare, într-o infernală poftă de distrugere a vieţii. După câteva zeci de lovituri, dintre care unele cu vârful ciomagului în stomac şi în piept, i-au dat drumul să cadă de la înălţime. S-a prăbuşit inert, cu faţa la pământ fără să se mai poată mişca din loc. I-au dezlegat mâinile ce se bălăbăneau pe lângă corp, cu articulaţiile complet zdrobite, şi după ce i-au mai vărsat o cană cu apa peste cap, l-au târât pe un pat de fier, în mijlocul camerei.

Abia mai răsufla. După un timp a început să delireze. Probabil făcuse o hemoragie internă. Vorbea fără şir şi ciomăgarii din jurul lui făceau haz, bătându-şi joc de cuvintele fără înţeles ce le scotea în neştire. Ţurcanu comenta – încruntat cu ciracii lui despre îndărătnicia „banditului" şi se bătea cu pumnul în piept că până la urmă o să-l facă să vorbească :

– Am eu ac de cojocul lui, ticălosu' ! Crede că se joacă el cu mine ? O să vadă el care-i mai tare ! […]

Când şi-au dat seama că murise, au început să intre în panică. Se învârteau speriaţi pe lângă el Gherman, Roşca, Puşcaşu, căutând să şteargă urmele de violenţă, spălându-i sângele de pe corp şi de pe picioare, dar vânătăile care apăreau acum mai proeminente nu se lăsau deloc ascunse. Doar Ţurcanu rămase în aparenţă calm şi îndreptându-se către uşă a bătut să-l anunţe pe miliţian. Mi-au rămas întipărite în suflet cuvintele pline de cinism cu care a vestit moartea sărmanei victime :

– Domnu' şef, anunţaţi doctorul că a încetat să bată inima unui „bandit" ! [106]

Şi în această cameră îngrijirea celor cu răni foarte grave o făceau studenţii la Medicină aleşi de Ţurcanu : Nuti Pătrăşcanu, „Cori" Gherman şi Mihai Jianu. Gheorghe Măruţă a fost solicitat să-şi lovească toţi colegii de lot, în calitatea sa de şef, şi a suportat consecinţele refuzului său : Ţurcanu i-a tras o palmă atât de puternică, încât în cădere şi-a rupt o mână şi a nimerit cu capul în tinetă. Loviturile de pumn i-au fracturat câteva coaste şi i-au provocat leşinul, ceea ce nu l-a împiedicat pe Ţurcanu să-l bată în continuare şi să îl calce în picioare[107].

Un episod stângaci l-a avut în centru pe Nuti Pătrăşcanu la începutul lunii aprilie. Şeful Securităţii din Piteşti, colonelul Mihail Nedelcu, a încercat să-i organizeze o evadare, pentru a-l putea folosi ca informator în libertate pe lângă cei rămaşi nearestaţi. Nedelcu i-a povestit planul directorului Dumitrescu şi i-a cerut un gardian membru de partid, necăsătorit, care să-l însoţească timp de o lună pe Pătrăşcanu peste tot. Acesta a fost trimis în camera 4-spital cu ordinul de a adopta

106. Relatare Justin Ştefan Paven, *apud* Ilie Bădescu (coord.), *Grupul de cercetare „Rezistenţa la comunism"*. Mulţumim doamnei Claudia Buruiană şi pr. Moise de la Mănăstirea Oaşa pentru că ne-au pus la dispoziţie materialele grupului.

107. Gheorghe Andreica, *Mărturii… mărturii… – Din iadul temniţelor comuniste –*, Editura 2000, Bucureşti, 2000, pp. 58-59.

poziţii anticomuniste, pentru ca atunci când urma să fie scos, deţinuţii să creadă că plăteşte pentru periculozitatea sa. Directorul i-a reproşat lui Nedelcu uşurinţa cu care se încrede într-un deţinut ca Pătrăşcanu, dar acesta i-a spus că el doar execută ordinele de la Bucureşti[108].

Fapt este că Ţurcanu şi ceilalţi deţinuţi nu erau la curent cu această manevră, astfel că Nuti a fost lovit în momentul în care a anunţat că el se menţine pe poziţie „legionară". Speriat, a cerut să-i vorbească lui Ţurcanu şi în cele din urmă i-a spus acestuia că a fost chemat la Securitatea din Piteşti şi i s-a propus să lucreze pentru ei[109]. În cele din urmă evadarea organizată a lui Pătrăşcanu nu a mai avut loc.

Încurajaţi de rezultatele obţinute în primele luni, organizatorii au decis diversificarea şi extinderea acţiunii în cadrul închisorii, iar în perioada februarie-aprilie 1950 ea a continuat în mai multe celule. Cele mai importante au fost camera 2-parter, camera 5-parter, camera 3-corecţie şi camera 4-spital. În acelaşi timp, la ordinele administraţiei, Ţurcanu pregătea extinderea acţiunii la secţiile temniţă grea şi muncă silnică prin torturarea câtorva deţinuţi ce urmau să acţioneze ulterior ca agresori împotriva foştilor colegi sau subordonaţi : Constantin Oprişan, Eugen Măgirescu, Ieronim Comşa, Ion Munteanu, Dumitru Bordeianu şi alţii.

Lucrurile aveau să se schimbe din martie 1950 şi planurile lui Ţurcanu au suferit modificări din cauza factorilor externi, căci din primăvară regimul avea nevoie de forţă de muncă pentru Canalul Dunăre-Marea Neagră. Imediat după ce Ministerul de Interne a stabilit categoriile de deţinuţi care pot lucra acolo, o comisie medicală a ministerului a vizitat penitenciarele din ţară pentru a verifica starea candidaţilor posibili. Şeful Serviciului Medical al DGP, Epaminonda Tomorug, a văzut astfel cu ochii lui urmele de bătăi de pe feţele şi corpurile victimelor din Piteşti, fiind informat şi de doctorul Ionescu că deţinuţii se bat între ei în incinta închisorii şi unii ajung la suicid. Tomorug i-a răspuns că Ministerul cunoaşte acest lucru şi l-a sfătuit să îşi vadă conştiincios de muncă.

Tomorug susţine că i-a întrebat pe deţinuţii care prezentau echimoze cum le-au dobândit, dar nu a reuşit să obţină niciun alt răspuns decât cel stabilit de echipele de agresori încă dinaintea sosirii comisiei medicale, anume că au căzut şi s-au lovit. Raportul care descria situaţia a ajuns apoi la directorul general al DGP, Ion Baciu, cu cererea unei inspecţii administrative[110], dar situaţia de fond nu s-a schimbat semnificativ.

În aceeaşi perioadă, deţinuţii au fost triaţi şi din punct de vedere politic de către o comisie din care au făcut parte locotenent colonelul Marin Constantinescu[111] şi

108. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 10, ff. 168-170.

109. ****Memorialul ororii…*, pp. 367-369.

110. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 2, ff. 190, 196-198.

111. Marin Constantinescu, născut la 29 ianuarie 1912 în Gruiu, judeţul Ilfov. General-maior. A fost secretarul organizaţiei de partid din Prefectura Poliţiei Capitalei (1947), comisar-şef în Prefectura Poliţiei Capitalei (? – februarie 1948), inspector general în DGP (februarie 1948 – ?), directorul Direcţiei Pază din DGP (iulie 1951– ?),

Iosif Nemeş. Cum la Canal erau acceptaţi doar deţinuţi cu condamnări până în zece ani (majoritatea acestora fiind de închisoare corecţională) datorită regimului ceva mai permisiv şi a legăturilor cu exteriorul, iar Ţurcanu nu trecuse încă prin „demascări" toată secţia corecţional, a fost nevoit să apeleze la o stratagemă. Practic, în momentul în care ajungea în faţa comisiei un deţinut de care Ţurcanu mai avea nevoie, el îi făcea un semn lui Marina, care îl transmitea mai departe colonelului Nemeş[112]. Mişcarea a fost sesizată la un moment dat de Constantinescu, care s-a înfuriat : „Măi Nemeş eu nu înţeleg rostul acestor semne, dacă vă feriţi de mine atunci face-ţi (sic !) voi trierea că eu plec. Ceţi (sic !) închipui că eu nu l-am văzut pe Mircea şi pe Ţurcanu când îţi face semne ? Ba l-am văzut şi nu înţeleg ce rost are să-mi ascunde-ţi (sic !) că vroiţi să opriţi deţinuţii care nu şi-au făcut demascarea, spune-mi că ăsta nu şi-a făcut demascarea şi nu-l trecem pe tablou"[113].

În ciuda faptului că lt. col. Constantinescu a cerut administraţiei să hrănească deţinuţii ceva mai bine în zilele dinaintea plecării şi să-i scoată la plimbare de două ori pe zi, ca să se întremeze şi să nu fie declaraţi inapţi pentru muncă[114], primul lot s-a întors în Piteşti imediat. Atât data acestui transport[115], cât şi motivele pentru care el a fost întors din drum sunt contradictorii, varianta cea mai plauzibilă fiind aceea că erau în continuarea prea slăbiţi pentru a putea depune efort fizic susţinut.

Uciderea lui Alexandru Bogdanovici

Bătut fără încetare de la declanşarea violenţelor în 25 decembrie 1949 până în aprilie 1950, la sfârşitul lui ianuarie Bogdanovici era deja o rană de sus până jos şi nu se mai putea mişca, mirosind a urină şi a materie organică aflată în descompunere. Deşi nu se mai putea apăra deloc şi nu mai schiţa niciun gest, Ţurcanu îl lovea în continuare ca pe un sac de box[116]. Explicaţiile torturării până la suprimare a lui

---

comandantul Centrului de Coordonare Constanţa (iunie-octombrie 1953), comandantul penitenciarului Văcăreşti (noiembrie 1953-1957), locţiitor al directorului general al DGPCM (1961, 1963, 1967). Doina Jela, *Lexiconul negru. Unelte ale represiunii comuniste*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2001, p. 81 ; Mihai Burcea, Marius Stan, Mihail Bumbeş, *Dicţionarul ofiţerilor şi angajaţilor civili ai Direcţiei Generale a Penitenciarelor. Aparatul central (1948-1989)*, Editura Polirom, Iaşi, 2009, pp. 149-150 ; Gheorghe Crişan, *Piramida puterii : Oameni politici şi de stat între 23 august 1944 – 22 decembrie 1989*, Editura Pro Historia, Bucureşti, 2001, p. 79.

112. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 1, f. 122.
113. *Ibidem*, vol. 10, ff. 190-191.
114. *Ibidem*, f. 192.
115. Unii deţinuţi indică data de 27 martie, alţii cea de 15 aprilie 1950. Oricare ar fi data corectă, este cert că ea se învârte în intervalul sfârşit de martie-aprilie 1950. *Cf*. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 4, f. 262 ; *Ibidem*, vol. 5, f. 27 ; Interviu cu Emil Sebeşan, arhiva personală a autorului.
116. Gheorghe Andreica, *Mărturii… mărturii…*, p. 60.

Bogdanovici sunt multiple, deşi este greu de conceput că acestea pot fi motive pentru uciderea unui om în asemenea condiţii.

În primul rând, după cum am mai arătat deja, colonelul Iosif Nemeş îşi făcuse o părere foarte proastă despre el şi nu avea deloc încredere în acţiunea sa de „reeducare", motiv pentru care a şi căutat să o deturneze spre ceea ce interesa regimul cu adevărat – strângerea de informaţii despre toţi opozanţii, fie ei exteriori sau interiori. De altfel, aceasta a fost atitudinea Securităţii din primul moment şi este cauza principală a intrării în scenă a lui Eugen Ţurcanu, care a ştiut să se plieze de la început pe cerinţele ofiţerilor : încă de la Suceava, colonelul Popic i-a transmis că Securitatea nu este interesată de dorinţa de reeducare a deţinuţilor sau de comportamentul lor în închisoare, ci de informaţiile care pot fi smulse de la ei[117]. Neîncrederea funciară a lui Nemeş i s-a transmis treptat, dar sigur şi lui Ţurcanu, care a început prin a-i spiona activitatea de la Suceava prin alţi deţinuţi până ce i s-a confirmat oportunismul, a continuat prin „demascarea" duplicităţii sale în Piteşti şi mai apoi cu schingiuirea sa timp de patru luni de zile în căutarea unei morţi agonizante.

Un al doilea motiv care pare să fi contribuit la decizia suprimării sale l-a constituit o serie de informaţii pe care Bogdanovici le-a mărturisit despre el însuşi în urma torturilor la care a fost supus. Astfel, el a recunoscut că în timpul celui de-al Doilea Război Mondial a lucrat pentru serviciul de spionaj al armatei pe frontul de est, în Basarabia, ajutat şi de faptul că vorbea limba rusă la perfecţie[118], lucru considerat înaltă trădare de către regimul comunist de la Bucureşti. Se pare că Bogdanovici ar fi recunoscut şi împuşcarea unui evreu (nu ştim dacă mortal sau nu) în timpul pogromului de la Iaşi din 1941. Directorul Dumitrescu a dorit să se convingă de acest lucru şi l-a chemat pe Bogdanovici în biroul său, lovindu-l peste ceafă în momentul în care acesta i-a confirmat. Ulterior, la proxima vizită a lui Nemeş, directorul i-a povestit ce-a aflat, iar şeful Serviciului Operativ i-a spus lui Ţurcanu, de faţă cu Marina : „acest bandit trebue făcut înger". Ulterior, Dumitrescu l-a găsit pe Bogdanovici la infirmerie într-o stare deplorabilă, nemaiavând controlul sfincterelor[119], iar deţinuţii îl vedeau torturat încontinuu.

Unul dintre cei care l-a bătut până aproape de sfârşit, Vasile Puşcaşu, recunoaşte că Ţurcanu i-a cerut în mod expres să-l omoare : „Pentru Bogdanovici Alex am primit misiunea pe când mă aflam în camera 4 Spital de a-l tortura şi la camera 3 dela secţia corecţie de a-l extermina"[120]. Dumitru Bordeianu l-a întâlnit pe culoarele închisorii în această perioadă şi spune că nu mai putea umbla decât sprijinit de gardian :

> Capul lui enorm, cu ochii adânc înfundaţi în orbite – atât mai era viu în el – te înspăimânta ; se citea în ochi suferinţa pe care o pricinuise miilor de camarazi. Privirea aceea,

117. ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 34/1953, f. 53.
118. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 3, ff. 19-22.
119. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 3, ff. 211-212.
120. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 1, f. 237.

a unui mort cu ochii încă vii, m-a urmărit până în clipa în care scriu aceste pagini şi mă va urmări până voi muri. În momentul când privirile noastre s-au întâlnit – cu o voce muribundă, dar destul de clară – Bogdanovici mi-a şoptit : *Frate, aşa se plătesc greşelile !* [121].

La începutul lui aprilie 1950, Ţurcanu l-a întrebat pe Popa „Ţanu" dacă Bogdanovici suferea de rinichi[122], simţind că starea rivalului său este gravă şi sfârşitul aproape. Silvestru Nanu susţine că spre sfârşit Bogdanovici nu mai era în toate minţile[123] ; a murit pe 19 aprilie 1950, după o îndelungată stare de agonie :

Stătea întins pe prici, cu ochii aproape imobili, privind undeva, dincolo de tavan, şi nu scotea un cuvânt. În tot timpul cât am stat cu el, nu l-am auzit rostind decât câteva cuvinte. Se putea citi pe faţa lui o amară descurajare care cred că a contribuit în mare măsura la grăbirea sfârşitului său. […] După scoaterea lui din cameră, în tăcerea apăsătoare care se lăsase, Ţurcanu a ţinut să-i facă un scurt panegiric :
– Aşa vor pieri toţi oportuniştii care îşi închipuie că pot înşela bunăvoinţa regimului ! [124]

Imediat după decesul lui Bogdanovici, acţiunea a trecut într-o nouă etapă : cea a pregătirii de cadre pentru viitor. Ţurcanu fusese informat de Securitate că în lunile următoare parte din deţinuţi vor fi transferaţi în alte penitenciare de execuţie, din cauza unor factori externi „demascării" : bolnavii de TBC trebuiau trimişi la penitenciarul sanatoriu Târgu Ocna, iar cei cu condamnări până în zece ani erau ceruţi la Canal. Ca să se asigure că munca începută de el va continua şi în închisorile şi coloniile de destinaţie pentru a cuprinde în timp tot sistemul penitenciar, dar şi pentru că decesele din săptămânile anterioare creaseră un puternic disconfort birocratic, el a primit aprobarea administraţiei de a transforma camera 4-spital într-o şcoală de îndoctrinare pentru acei deţinuţi pe care i-a considerat pregătiţi să îi continue linia. Astfel, la sfârşitul lunii aprilie diverse materiale propagandistice comuniste au fost puse la dispoziţia deţinuţilor, iar directorul le-a ţinut un discurs celor care au intrat în cameră :

Prin felul cum v-aţi comportat până acum (se referea la participarea şi conducerea de către noi a acţiunii de *demascare*), aţi dovedit că v-aţi rupt de trecut şi că doriţi să vă reabilitaţi. Veţi merge într-o cameră, unde vi se vor creia alte condiţii de viaţă. Să aveţi conştiinţa clară că, aceste condiţii mai bune de viaţă, le-aţi câştigat prin munca voastră în acest penitenciar şi nu le-aţi primit ca pomană din partea regimului[125].

Printre deţinuţii care au participat la această veritabilă şcoala de cadre s-au numărat Alexandru Popa „Ţanu", Viorel Negrilă, Leonard Gebac, Gheorghe Tăuţan,

121. Dumitru Bordeianu, *op. cit.*, p. 83.
122. ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 34/1953, ff. 10v-11.
123. Interviu cu Silvestru Nanu în Cosmin Budeancă (coord.), *Experienţe carcerale în România comunistă I*, p. 239.
124. Relatare Justin Ştefan Paven, *apud* Ilie Bădescu (coord.), *Grupul de cercetare „Rezistenţa la comunism".*
125. ****Memorialul ororii…*, p. 208.

Tudor Stănescu, Vichente Codrea, Viaceslav Holdevici, Constantin Păvăloaie, Constantin Bogos, Gheorghe Popescu, Gheorghe Roşca, Alexandru Mărtinuş, Virgil Bordeianu, Constantin Sofronie[126]. Popa „Ţanu" susţine că au primit „cărţi progresiste de literatură şi ţigări, având – în acelaşi timp – şi patru ore de plimbare pe zi, în curtea mare a penitenciarului" şi că Ţurcanu le-a cerut să dezvolte metoda informativă acolo unde vor fi transferaţi, punându-i chiar în situaţii ipotetice noi în care s-ar putea trezi, ca să vadă cum ar reacţiona. Cât despre literatura progresistă la care au avut acces, ştim doar că Ţurcanu le-a recomandat să reţină „metoda" şi „orientarea generală" din romanul *Tânăra gardă* al lui Aleksandr Fadeev. Un alt participant arată că în celulă erau ziare în care se regăseau articole ale pedagogului sovietic Anton Makarenko[127].

Împărţiţi pe grupe de studiu de câte zece oameni, din care unul citea cu voce tare cartea pentru ceilalţi, ei comentau împreună volumele primite de la administraţie[128]. De asemenea, deţinuţii au confecţionat o gazetă de perete pe o pătură inscripţionată cu tencuială de zid, afişată lângă uşa de intrare, şi un alt avizier care conţinea diverse cugetări şi maxime marxiste, din cărţile puse la dispoziţie de administraţie. Directorul nu s-a lăsat convins de această mascaradă, ştiind că doar în urmă cu câteva luni aceleaşi cărţi erau folosite pentru igiena personală a deţinuţilor, însă colonelul Nemeş i-a răspuns : „mă da prost mai eşti, nu te credeam aşa prost, tu crezi că noi credem sută la sută ce spun ei ; însă vrem să vedem cum gândesc şi din felul cum gândesc noi putem vedea ce anume este bun şi ce anume este rău şi pe ce drum merg […] şi să nu uiţi un lucru că omul se poate reeduca dacă ştii cum să-l trezeşti la realitate"[129].

Se pare că astfel de şcoli s-au instituit în mai multe celule în acea perioadă, deşi nu avem informaţii certe despre acest lucru. Emil Sebeşan spune că în camera în care se găsea în această perioadă nu existau cărţi, ci se purtau discuţii teoretice pe teme de ideologie marxistă în cadrul unor colective de deţinuţi printre care se aflau Viorel Burculeţ, Constantin Maftei, Octavian Zbranca, Sandu Mihai, Vasile Badale, Dănilă Laitin, Mihai Livinschi, Gheorghe Roşca, Nicolae Zaharia[130].

Au existat numeroase păreri că acţiunea din Piteşti poate fi denumită reeducare tocmai datorită înfiinţării acestei „şcoli" la camera 4-spital în aprilie-mai 1950. Trebuie să adăugăm însă câteva elemente esenţiale : cei selecţionaţi să participe la discuţiile din această cameră erau cu toţii oameni pe care Ţurcanu se baza (sau intenţiona să se bazeze) în acţiunea sa. De asemenea, el ştia că urmează transferuri importante de deţinuţi la alte închisori, aşa încât credem că 4-spital a fost în această

126. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 4, f. 360 ; *Ibidem*, vol. 5, f. 455 ; ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 210316, vol. 1, f. 13 ; Mircea Stănescu, *op. cit.* p. 228.
127. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1137, vol. 3, f. 199v ; ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 5, f. 335 ; ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 34/1953, f. 10.
128. Ştefan Ioan I. Davidescu, *op. cit.*, pp. 189-203.
129. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 10, f. 173v.
130. Interviu cu Emil Sebeşan, arhiva personală a autorului.

perioadă o şcoală de cadre, şi nu de îndoctrinare. Dacă s-ar fi dorit cu adevărat schimbarea concepţiilor politice ale victimelor, modelul „şcolii" de la 4-spital ar fi fost utilizat în toate camerele în care au avut loc torturi, or, acest lucru nu s-a întâmplat. Ţurcanu i-a prevenit că „vor avea de întâmpinat greutăţi pe unde se vor duce, dar să nu se descurajeze, că oamenii liberi nu pot înţelege aşa uşor o metodă *revoluţionară* de *reeducare* ca aceea dela Piteşti. Că aceea este singura metodă justă şi că ei au o experienţă câştigată acolo şi deci ştiu ce au de făcut pe acolo unde se vor duce"[131]. Prin urmare, Ţurcanu nu doar că era informat în avans de transferurile de deţinuţi care vor urma, dar ştia foarte bine şi că numai parte din Securitate şi din administraţie era la curent cu acţiunea pe care o aplica.

Exportarea acţiunii : Canal, Târgu Ocna, Gherla

Imediat ce s-a terminat pregătirea celor din 4-spital, deţinuţii au început să fie împărţiţi în diverse penitenciare. Primul transfer a fost către colonia Peninsula (Valea Neagră) de la Canal pe 26 mai 1950, iar printre cei trimişi aici s-au numărat Andrei Balla, Francisc Barabaş, Constantin „Bob" Boceanu, Ion Bogdănescu, Viorel Burculeţ, Ion Buzdug, Mircea Cojocaru, Marin Dondoe, Ioan Griga, Constantin Iulian, Constantin Jitariuc, Victor Lichi, Pompiliu Lie, Eugen Mărgineanu, Gheorghe Oprea, Ion Petrică, Titus Pittini, Iordan Răitaru, Toma Simionovici, Constantin Sofronie, Ilie Ţăranu şi alţii. Acestui lot i s-a adăugat un al doilea, la fel de consistent, pe 5 iunie 1950 : Nicolae Bobohalmă, Gheorghe Boldur-Lăţescu, Ioan N. Dumitriu, Simion „Sică" Enăchescu, Eugen Fâlfănescu, Grigore Frunză, Iosif Fuchs, Coriolan „Cori" Gherman, Constantin Iova, Ion „Pill" Lupaşcu, Gheorghe Măruţă, Alexandru Măţăuanu, Iustin Morărescu, Ion Peţanca, Mircea Selten, Constantin Tonciulescu, Octavian Văideanu, Silviu Verzotti şi alţii[132].

Mărimea acestor două loturi (identificate incomplet) se explică prin aceea că acţiunea violentă cuprinsese doar secţia corecţional în închisoarea Piteşti, ceea ce a permis trecerea acestor deţinuţi prin „demascări", dată după care ei deveneau dispensabili. Ţurcanu s-a asigurat însă că şi la Peninsula va avea deţinuţi care să-i urmeze linia, şi într-adevăr dintre cei de mai sus aveau să se remarce mai târziu mai ales Ion Bogdănescu, Simion Enăchescu, Coriolan Gherman şi Lie Pompiliu.

Pe 30 mai 1950 a plecat un alt lot substanţial, spre Târgu Ocna : Constantin Buţan, Adrian Cărăuşu, Eugen Dimitrov, Constantin Aurel Dragodan, Romulus Eutuşanu, Dumitru Formagiu, Virgil Ionescu, Nicolae Ionescu-Galbeni, Pimen Iorga, Nicolae Itul, Corvin Matei, Eugen Otparlic, Nuti Pătrăşcanu, Ion Păun, Justin Ştefan Paven, Constantin Petrescu, Constantin Străchinaru, Aurel Tacu, Constantin Voicescu, care i-au găsit aici pe cei sosiţi din Piteşti cu diverse transporturi în lunile

131. *********Memorialul ororii*…, p. 317.

132. Listele aproape complete ale loturilor transferate dinspre Piteşti spre celelalte centre de detenţie sunt disponibile pe www.fenomenulpitesti.ro.

februarie-martie : Gheorghe Ardeleanu, Radu Constandache, Ion Ghiţulescu, Gheorghe Iftode, Alexandru Virgil Ioanid, Gheorghe Niţescu, Ioan „Jenică" Popescu şi alţii.

Închisoarea Gherla a fost un alt centru de detenţie care a primit foarte mulţi deţinuţi trecuţi prin „demascări", ceea ce avea să creeze premisele mutării centrului de greutate al acţiunii către acest penitenciar. Deţinuţii trimişi aici au fost împărţiţi în două loturi mari, plecate la interval de două zile : Remus Ambruş, Vasile Andronache, Marcel Armeanu, Constantin Barbă, Constantin Bogos, Liviu Boieriu, Octavian Botez, Victor Cicherschi, Dumitru Climescu, Corneliu Ioan Cornea, Constantin Craiu, Gheorghe Cuşa, Traian Găbureac, Teodor Iamandi, Mihai Jianu, Mihai Livinschi, Adrian Lupescu, Constantin Merişca, Vichentie Murarescu, Crăciun Oprea, Vasile Păvăloaie, Alexandru Popa „Ţanu", Grigore Romanescu, Vasile Toldişan, Ioan Voin, Octavian Zbranca au ajuns în Gherla pe 7 iunie 1950, iar pe 9 iunie li s-au adăugat Gheorghe Blejan, Ioan Cerbu, Francisc Ciura, Marin Covaciu, Gheorghe Ionescu, Corneliu Melinte, Ovidiu Muntean, Izidor Mureşan, Silvestru Nanu, Gheorghe Popescu, Gheorghe I. Popescu, Emil Sebeşan, Constantin Unişor.

În urma acestor transferuri masive, penitenciarul Piteşti a rămas fără o bună parte din deţinuţii politici, astfel că există puţine informaţii despre ce s-a întâmplat în decursul verii lui 1950. Singurele mişcări cunoscute sunt mutările deţinuţilor din secţia muncă silnică în camerele de la subsol, unde au fost împresuraţi cu informatori ce aveau sarcina de a-i descoase în vederea pornirii bătăii la o dată ulterioară, şi câteva acţiuni izolate spre sfârşitul verii la camera 1-corecţie (unde au activat Gheorghe Caziuc, Ion Perşinaru, Ion Pop, Iuliu Manu[133]) şi camera 4-spital (Eugen Ţurcanu, Virgil Bordeianu, Alexandru Mărtinuş, Titus Leonida, Nicolae Zaharia şi alţii[134])

Pe de altă parte, o schimbare importantă în structura DGP a determinat şi ea acalmia relativă din această perioadă, Serviciul Operativ fiind restructurat şi botezat Serviciul Inspecţii. În consecinţă, colonelul Nemeş a fost înlăturat din funcţie şi înlocuit cu colonelul Tudor Sepeanu, iar ofiţerul politic Ioan Marina a fost înlocuit de două cadre proaspăt instruite pentru munca de informaţii : Mircea Mihai şi Pavel Asandei, ultimul înlocuit la scurtă vreme de Marin Iagăru.

Tudor Sepeanu şi reluarea violenţelor

Lipsa evenimentelor majore din închisoare în lunile mai-iunie se explică astfel prin tăierea comunicării directe cu Securitatea, până la predarea către sublocotenentul Mircea Mihai[135] a informatorilor şi a materialului obţinut. Primele sale ordine au

133. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1137, vol. 3, f. 200.

134. *Ibidem*, vol. 4, f. 26.

135. După absolvirea unui curs de instruire de două luni şi jumătate în Bucureşti la o şcoală condusă chiar de Tudor Sepeanu, candidaţii care au fost răspândiţi în penitenciare pentru a prelua munca informativă de la predecesorii lor au primit şi gradul de sublocotenent.

fost să intre în legătură cu Eugen Ţurcanu şi să cunoască realităţile din teren, după care să se prezinte la Bucureşti cu noi informaţii. Sepeanu avea ordin direct de la Gheorghe Pintilie să obţină informaţii de la deţinuţi şi lucra sub spectrul ameninţării, fiind proaspăt exclus din partid pentru câteva pete importante din biografia sa, aşa încât a preluat bucuros acţiunea violentă din Piteşti de la predecesorul său, care i-a mărturisit că s-a ajuns şi la bătaie, dar că rezultatele sunt foarte bune.

Eugen Ţurcanu a adoptat şi el o atitudine prudentă în momentul schimbării, nefiind sigur de orientarea noului ofiţer politic, astfel că nu i-a raportat nimic deosebit lui Mihai, sugerând însă că aşteaptă noi ordine. Acestea aveau să sosească la mijlocul lui iunie, când Sepeanu a venit în prima sa vizită, şi i-a transmis să continue acţiunea aşa cum o făcuse până atunci, să evite încăierările (probabil că era prea curând după seria de decese din primăvară, care îi pusese într-o poziţie delicată), dar să menţină o stare foarte tensionată între cele două tabere din închisoare. Sepeanu a cerut extinderea acţiunii la camerele mari de la subsol, din secţia de muncă silnică, şi i-a cerut lui Ţurcanu o listă cu deţinuţii care pot fi demascaţi. I-a mai cerut apoi ca timp de două-trei luni să încerce culegerea de informaţii prin discuţii libere, urmând ca apoi să le dea „deţinuţilor un cutremur de nouă grade”[136].

Probabil informat de Nemeş că directorul Dumitrescu s-a speriat uşor şi i-a făcut probleme în desfăşurarea activităţii, Sepeanu a venit hotărât să-l elimine pe acesta din ecuaţia „demascărilor”. Sub pretextul că nu mai vrea să îl hărţuiască aşa cum a făcut-o Nemeş, i-a spus că nu va mai avea nicio sarcină pe linie informativă, toată munca fiind preluată de slt. Mihai. În acelaşi timp, i-a interzis accesul pe secţia în care aveau loc demascările! Puterea pe care şi-o aroga Sepeanu era întărită de înalţi oficiali ai Ministerului de Interne, mai ales de către ministrul adjunct Marin Jianu, ceea ce l-a obligat pe Dumitrescu să se supună. De altfel, Jianu a şi venit în inspecţie în închisoare prin iulie-august 1950, fiind pus la curent de Tudor Sepeanu cu detaliile acţiunii. În calitate de director, Dumitrescu a vrut să-i conducă pe cei doi pe secţie, dar a fost repezit de Sepeanu, care i-a pus mână în piept şi i-a cerut să îşi vadă de treburile lui şi să-i lase în pace[137].

Ţurcanu a cerut aprobarea pentru a relua demascările în luna august, dar nu a primit un răspuns favorabil decât în septembrie, când, susţine Mircea Mihai, au început torturile[138]. Cel mai probabil însă, din septembrie a început doar acţiunea de strângere de informaţii de la deţinuţii de muncă silnică, după planul propus de colonelul Sepeanu. În realitate, şi acest moment esenţial în dezvoltarea acţiunii violente a coincis cu sărbătoarea Sfântului Nicolae, probabil deloc întâmplător. Torturile s-au declanşat aproape simultan în camerele 1, 2 şi 3 de la secţia de muncă silnică, pe 6 decembrie 1950, iar la camera 1-subsol bătaia a fost declanşată de însuşi Ţurcanu :

136. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 1, ff. 26-32 ; *Ibidem*, vol. 2, f. 27.
137. *Ibidem*, vol. 1, ff. 109-113.
138. *Ibidem*, vol. 2, f. 28.

> La un moment dat zice : „Pe ei ! ” Şi atuncea au apărut ciomege, cozi de mătură, picioare de scaun, şi o parte dintre amicii noştri care veniseră cu scopul acesta au sărit pe noi şi a început bătaia. Sigur, elementul acesta al surprizei, al nedumeririi, al buimăcelii… „Ce se întâmplă ? Ce se întâmplă ? ” …ne-a dat gata. Ne-a paralizat ! […] Ştiu că i-a răspuns [Stere – n.n.] Anagnoste, care era lângă mine. Era un macedonean grozav de gură, student la Litere. […] Nu ştiu ce-a răspuns, dar Ţurcanu l-a doborât dintr-o palmă. Şi ne-a’ bătut zdravăn câteva ore, ne-a’ tot bătut, până când la un moment dat Ţurcanu a zis : „Gata, dezbrăcarea la pielea goală ! ” Ne-a’ lăsat cămaşa de pe noi şi strictul necesar. Restul la magazie. Şi cu ăstea am rămas ani de zile, până m-am eliberat. Am trecut prin toată pleiada, prin toată gama de schingiuiri posibile[139].

În această cameră au cunoscut torturile Dumitru Ispas, Dragoş Hoinic, Mihai Dănilă, Florian Dumitrescu, Nicu Ioniţă, Dinu Mateescu, Ştefan Andronic, Gheorghe Reus, Viorel Gheorghiţă, Vasile Pătraşcu, Petre Arapu, Constantin Paragină, Alexandru Muntean, Nicolae Chivulescu, Gheorghe Chivulescu, Stere Anagnoste, Ion Godea, Moise Bărcuţeanu, Ilie Neamţu, Nicolae Purcărea, Ioan Gherasim, Gheorghe Ciornea, Ioan Scutaru, Aurel Pandurescu, Florian Dumitrescu, Constantin Bucur, Ion Păunescu, în timp ce printre agresori s-au numărat Alexandru Mărtinuş, Dan Dumitrescu, Constantin Oprişan, Tudor Stănescu, Valentin Blăgescu, Constantin Mărculescu[140].

Bătăile din această perioadă au fost extrem de violente, din două motive principale. Pe de o parte, victimele erau deţinuţi cu condamnări mari, deci aveau multe informaţii care interesau, iar unii dintre ei erau ceea ce comitetele numeau „fanatici”, oameni foarte rezistenţi. Apoi, după un an de zile de la începutul acţiunii, agresorii au avut timp să-şi perfecţioneze metodele de tortură şi chiar să inventeze unele noi :

> Comitetul de „reeducare” stătea pe două paturi. Mărtinuş ne-a cerut să ne facem demascarea şi noi n-am răspuns nimic. El te lua la anchete, te întreba, şi după fiecare anchetă te bătea. Te întindea pe prici, te ţinea strâns cu picioarele afară de pe prici şi te bătea la tălpi până când leşinai… Te mai lăsa, iar te bătea, iar te lăsa. Însă cel mai chinuitor era când trebuia să stai pe marginea patului, cu mâ’nile pe genunchi şi cu privirea fixă. N-aveai voie să te pleci într-o parte sau în alta, pentru că aveai planton lângă tine care te lovea la fiecare mişcare. Şi după aceea, dă-ţi seama, că de la bătăile pe care le-am primit în prima zi, mă dureau toate oasele, dar trebuia să stau în poziţie aia. Înţepeneai, nu mai puteai să te mişti deloc. Te mişcai doar la prânz când îţi dădea’ gamela, când te duceai să iei mâncare de la uşă, încolonat, şi noaptea, când te întindeai pe pat. Atuncea te mai destindeai, te mai dezmorţeai. Până când s-a intrat în anchete serios, au început cu mizeriile : cu frecatul pe jos, cu flotări… Trebuia să stai pe vine şi să freci mozaicul între priciuri, să freci, să freci, să freci, până când nu mai puteai. […] După aia, când au început bătăile, era groaza aceasta pe care o trăiai când vedeai

139. Interviu cu Nicolae Purcărea în Cosmin Budeancă (coord.), *Experienţe carcerale în România comunistă III*, pp. 166-167.

140. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1137, vol. 1, f. 205v ; Interviu cu Nicolae Purcărea în Cosmin Budeancă (coord.), *Experienţe carcerale în România comunistă III*, pp. 166-169 ; Costin Merişca, *op. cit.*, p. 32 ; Viorel Gheorghiţă, *op. cit.*, pp. 158-159.

că lângă tine e bătut unu' şi tu nu puteai să faci nimic, doar să stai nemişcat. Parcă loviturile lui le simţeai şi tu… Da' le simţeai din plin. Te strângeai de parcă se formaseră nişte reflexe pe care tu nu puteai să le stăpâneşti, pentru că ştiai că o să-ţi vină şi ţie rândul şi trăiai în permanenţă : „Oare pe cine cheamă ? Pe cine cheamă ? " Trăiai cu această senzaţie că acum îţi vine rândul, că acum te ia şi pe tine. Şi aşa era : luau pe unii şi pe alţii… […] Stăteam cu ochii aţintiţi în podea sau undeva fix. Şi n-aveai voie să te mişti deloc, că dacă te mişcai, te lovea'[141].

La camera 2-subsol comitetul a fost condus de Titus Leonida, Virgil Bordeianu, Tudor Stănescu, Cornel Pop, Ieronim Comşa, Octavian Voinea, Ion Munteanu, Ion „Nelu" Popescu, Constantin Sgârcea, dar în cameră au mai fost şi Liviu Baruţia, Ion Păunescu, Andrei Lazăr, Constantin Bucur, Ion Scutaru, Ion Comănici, Emanoil Condurache, Ioan Gheorghiu, Virgil Lungeanu, Iosif Iosif, Gheorghe Cucoli, Silviu Şestac, Fag Negrescu, Virgil Coifan. Mai târziu au fost Dragoş Hoinic, Florică Dumitrescu, Constantin Oprişan[142].

În această etapă a desfăşurării acţiunii situaţia era sensibil diferită din cauza experienţei acumulate în lunile precedente, ceea ce a permis dezvoltarea ei prin încălcarea şi mai flagrantă a regulamentului închisorii. Aşa se face că în camera 3-subsol au trecut prin bătăi şi deţinuţi care aveau condamnări de temniţă grea sau de închisoare corecţională, cu toate că transferul lor în altă secţie nu era permis. Şi aici torturile au început pe data de 6 decembrie, imediat după ce discursul în favoarea „reeducării" a lui Ţurcanu a fost ignorat. Comitetul de agresori numit de el a fost condus de Nicolae Zaharia, ajutat de Constantin Juberian, Constantin Păvăloaie, Eugen Măgirescu, şi pentru o perioadă de Petru Cojocaru, Nicolae Marinescu şi Mihai Sofron. Printre victime s-au numărat Ion Huţuleac, Dumitru Bordeianu, Ion Grigoraş, Vasile Ungureanu, Paul Bandu, Gheorghe Andrişan, Vasile Maxim, Petru Tudose, Aurel Pandurescu, Nicolae Nedelcu, Ion Pintilie, Eugen Berza, Romulus Proistosescu, Dan Lucinescu, Neculai Popa, Gheorghe Gheorghiu, Vlad Drăgoescu, Vasile Ungureanu, Fag Negrescu, Ion Comănici, Ghiuriţă Eneea, Virgil Mitan[143].

A venit Ţurcanu în cameră, că el avea cheile, şi ne-a pus problema reeducării… Noi aproape toţi i-am întors spatele : şi cei care nu trecuserăm prin torturi, dar şi cei care trecuseră prin asta, oamenii lui, ca să nu se dea de gol… A chemat câţiva cetăţeni la el şi-au discutat ceva, da' nu ştiam ce. Pe urmă a plecat şi a zis că o să se întoarcă peste vreo două ore. Şi, într-adevăr, după vreo două ore s-a întors şi ne-a întrebat din nou dacă acceptăm reeducarea. Noi am procedat la fel : mi-aduc aminte că eu m-am întors cu spatele la el şi vorbeam cu cineva când deodată am auzit : „Pe ei ! " Un vacarm… Nu

141. Interviu cu Nicolae Purcărea în Cosmin Budeancă (coord.), *Experienţe carcerale în România comunistă III*, pp. 167-168.

142. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1137, vol. 2, f. 25v ; ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 2, f. 434.

143. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 4, f. 361 ; *Ibidem,* vol. 14, f. 79 ; Neculai Popa, *op. cit.*, pp. 70-75 ; Dumitru Bordeianu, *op. cit.*, *passim*.

ştiai cine loveşte, nu ştiai de cine să te aperi, pe cine să ajuţi, nu ştiai care-i victima şi care-i călăul, ca să spun aşa… Bătaia a durat vreo jumătate de oră, după aceea a venit masa şi după asta a început demascarea propriu-zisă. […] În seara aceea, după ce o venit masa, ne-au pus în rând pe cei care nu eram reeducaţi, în genunchi, să facem curăţenie. Şi trebuia să frecăm cimentul în patru labe, dar să nu atingem podeaua cu genunchii. Mergeam în rând prin camere (roteşte mâna, arătând direcţia cum mergeau – n.n.), iar ei şedeau printre priciuri cu ciomege sau pe priciuri şi ne băteau cu călcâiele… După masă, la închidere, acelaşi lucru…

Îmi amintesc că după masă, cred că în prima zi, după ce ne-au bătut rău şi ne-au pus să ştergem cimentul, eram în spatele lui Romulus Proistosescu din Piteşti. În urma lui curgea sângele, că avea capu' spart… Io luasem o căciulă sau nişte ciorapi, nu îmi mai amintesc, şi frecam, şi-am avut un şoc psihic… Domne, am început să râd… Şi cum lustruiam cimentul de sânge, mi-am zis în sinea mea : „Domne, legionar ţi-o trebuit să fii, freacă, băiete, înainte ! " Şi zâmbeam… Şi unul dintre ei a observat că zâmbesc : „Uite, ăstuia nici nu-i pasă, râde ! " Ce-a urmat, vai de capul meu…[144]

Unii dintre cei care trecuseră deja prin torturi au fost solicitaţi şi ei să-şi dovedească ataşamentul faţă de comitetul de agresori şi au fost obligaţi să lovească (Dumitru Gheorghieş, Cornel Pop), dar au fost apoi pedepsiţi pentru că loveau cu milă – este cazul lui Dumitru Bordeianu[145]. Bordeianu l-a prevenit pe Gelu Gheorghiu că trebuie să ţipe cât mai tare în timp ce el se preface că îl loveşte, însă Ţurcanu a devenit suspicios după bătaie, când l-a văzut pe Gheorghiu fără urme de violenţă, şi i-a întins ciomagul. Ca de fiecare dată în astfel de cazuri, atunci când Bordeianu a refuzat să lovească, spunând că îi e milă, Ţurcanu l-a încercat şi pe Gheorghiu, dar s-a lovit de o nouă împotrivire : „Eu sunt împotriva violenţei, nu am lovit pe nimeni în viaţa mea şi nici nu voi lovi, şi nimeni nu mă poate judeca fiindcă nu vreau să-mi lovesc semenul ! "[146].

Pe lângă bătăile deja obişnuite, în cameră s-au dezvoltat şi metode noi de tortură. Una dintre victime îşi aminteşte că agresorii le cereau să se arunce unii peste alţii în stive, punând presiune pe cei care stăteau jos, strigând în batjocură : „Până la tavan ! ". Tot aici s-au folosit pe scară largă solicitări fizice care par imposibil de îndeplinit chiar şi pentru un om în toată puterea, cu atât mai puţin pentru nişte deţinuţi distrofici. Astfel, Aurel Pandurescu a fost văzut de mai mulţi oameni cum a stat două zile fără întrerupere într-un picior, pe marginea tinetei, până când s-a prăbuşit leşinat de epuizare. Neculai Popa a făcut o sută de genuflexiuni, după care i s-a cerut să se lovească singur cu şezutul de ciment de cincizeci de ori. Altă dată a făcut trei sute de genuflexiuni cu mâinile întinse în sus, iar după ce le-a terminat, agresorii i-au cerut să continue până nu mai rezistă. Prăbuşit la pământ, a fost lovit şi călcat în picioare până când a simţit că face pe el. Agresorii l-au trimis să-şi facă nevoile sub prici, ca apoi să-i ceară să le mănânce. Într-unul din rarele

144. Interviu cu Neculai Popa în Cosmin Budeancă (coord.), *Experienţe carcerale în România comunistă II*, Editura Polirom, Iaşi, 2008, p. 313.
145. Neculai Popa, *op. cit.,* p. 81.
146. Dumitru Bordeianu, *op. cit.*, pp. 160-162.

momente de îngăduinţă, i s-a permis să amâne momentul, pe care Popa l-a evitat, aruncând conţinutul gamelei pe ascuns cu ocazie ieşirii la toaletă[147].

Intensitatea schingiurilor a şocat inclusiv administraţia, în ciuda faptului că deja era obişnuită cu acţiunea. Dumitrescu a văzut câteva victime dezbrăcate la cabinetul medical şi a rămas şocat de rănile adânci de pe corp şi fese. Doctorul Ionescu i-a relatat însă că situaţia este mult mai gravă decât o vede :

> Ce Dle Dir. te-ai sperat ? Dar să fi văzut Dta când am tăiat cu bisturiul şi am dat drumul la puroi, că am luat câte un lighean de puroi de la fiecare deţinut şi încă mie nu mi-au fost prezentaţi deţinuţii la vizita medicală decât după ce s-au făcut mai bine, cazurile grave le-au pansat ei acolo în secţie folosindu-se de uni dintre deţinuţii care au fost studenţi la medicină […] Eu credeam că odată cu plecarea lui Nemeş Iosif şi Marina Ioan am scăpat de această nenorocire, fiind obligat să muncesc şi eu şi of. sanitar triplu, însă văd că situaţia în loc să se schimbe în mai bine s-a înrăutăţit mult. Dacă acum nu mor deţinuţii aceasta se datoreşte în mare măsură munci istovitoare de toată ziua atât a mele cât şi a oficiantului sanitar, altfel ar fi nenorocire, ar fi murit zeci de deţinuţi majoritatea cazurilor fiind foarte grave şi expuse la infecţii mortale[148].

Au existat decesuri şi în această perioadă : Ion Pintilie[149], Paul Limberea, Chirică Balanişcu. Ofiţerul politic a raportat acest lucru, probabil puţin speriat, fiindcă deşi nimic nu era interzis, nici uciderile în torturi nu erau specificate ca fiind permise, însă răspunsul lui Tudor Sepeanu l-a determinat să închidă ochii : „Dacă au murit, au murit, ce să le fac eu. […] Mi se rupe în paişpe, dă-i dracului. Lasă-i să se bată, dacă moare mult îmi pasă, morţii cu morţii, vii cu vii”[150].

Pe 6 decembrie 1950, demascările au pornit şi la secţia temniţă grea de la parter, centrul de greutate al acţiunii regăsindu-se în camerele 1, 2 şi 3-parter (sau 3-biserică). Începutul brutalităţilor i-a aparţinut aceluiaşi Eugen Ţurcanu, ajutat de un comitet format din Gheorghe Caziuc, Octavian Tomuţa, Mircea Ionescu, Virgil Coifan, cărora li s-au adăugat mai târziu Silviu Suciu, Inocenţiu Glodeanu şi Gheorghe Mătase. Printre studenţii torturaţi în această secţie s-au numărat Chirică Balanişcu, Mihai Scutaru, Sergiu Mandinescu, Gheorghe Şufaru, Gheorghe Calciu,

147. Neculai Popa, *op. cit.*, p. 84, 85, 87, 89.

148. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 1, ff. 120v-121.

149. Născut pe 30 decembrie 1926 în Tecuci, judeţul Galaţi, a fost arestat la 1 iunie 1949 şi condamnat la 7 ani muncă silnică. În Piteşti a fost transferat pe 26 februarie 1950. În seara lui 13 ianuarie 1951, agresorii i-au cerut să înghită o gamelă cu zeamă suprasaturată de sare, după care i-au refuzat accesul la apă. A doua zi dimineaţa „era complet tumefiat. Edemele faciale erau atât de mari încât îi împiedicau vederea. Ar mai fi putut fi salvat dacă ar fi fost internat în spital [...] Spre seară se produse blocajul renal şi începu intoxicarea rapidă a organismului, implicit a creierului şi a sistemului nervos [...] Pintilie se scula de pe locul lui şi, în liniştea ce se lăsă brusc în cameră, începu o peroraţie în franceză, mişcându-se agitat : *Voici Professeur, cette terible constelation, voici Professeur ! !* ”, după care, Pintilie se prăbuşi pe ciment. Peste două ore el fu scos din cameră” – Dan Lucinescu, *op. cit.*, p. 156 ; AANP, fond Fişe matricole penale.

150. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 2, f. 29.

Roman Braga, Constantin Turcu, Romulus Pop, Adrian Băcilă, Mircea Feneşan, Teodor Şuşman, Paul Limberea, Ion Fuică, Constantin Paragină, Constantin Vaman[151].

Nici cei de la secţia corecţie nu au scăpat de torturi. Deţinuţii nou-sosiţi în Piteşti la sfârşitul lui 1950 şi la începutul lui 1951 au fost şi ei trecuţi prin torturi în camera 1-corecţie, unde acţiona un comitet compus din Constantin Juberian, Dan Dumitrescu, Vlad Drăgoescu şi Mihai Iliescu[152]. Este de remarcat faptul că unii deţinuţi erau plimbaţi prin mai multe camere, fie pentru a ajuta la declanşarea bătăilor ori la culesul informaţiilor în celulele în care nu existau lideri puternici, fie pentru a determina prin comportamentul lor cedarea victimelor. Aşa s-a întâmplat cu Constantin Oprişan, fost şef al Frăţiilor de Cruce (organizaţia de tineret a Mişcării Legionare), cunoscut de majoritatea deţinuţilor legionari, Florian Dumitrescu, Dragoş Hoinic sau Cornel Pop.

Ultimul lot a fost torturat între martie-mai 1951 şi a cuprins mai mulţi elevi sau studenţi foarte tineri, proaspăt sosiţi în închisoare. Profitând de faptul că nu intraseră în contact cu alţi deţinuţi din Piteşti şi nu erau preveniţi de ce se întâmplă aici, câţiva provocatori au încercat să-i determine să ducă „viaţă legionară” : să ţine şedinţe, să intoneze cântece, să spună rugăciuni în comun. Printre cei care aveau această misiune s-au numărat Constantin Păvăloaie, Cornel Costăchescu, Octavian Tomuţă şi Octavian Voinea. După ce au început bătăile, această „viaţă legionară” li s-a imputat de către exact oamenii care i-au provocat să o ducă. Cum în cameră erau şi doi deţinuţi de origine maghiară, Nagy Géza şi Dézmeri Zsombor, provocatorii au încercat să găsească o metodă similară pentru a-i atrage în discuţii împotriva regimului. Astfel, Octavian Tomuţa le-a dăruit nişte mărţişoare cu semnul Gărzii de Fier, confecţionate de către un alt provocator, în semn de prietenie între Mişcarea Legionară şi mişcarea maghiară de extremă dreapta a lui Ferenc Szálasi[153], cu toate că cei doi nu erau szálasişti. Mai mult decât atât, cei doi se descurcau destul de greu să poarte o conversaţie în limba română, chiar şi declaraţiile din anchetă fiind date în maghiară[154].

Torturile au început în ultimele zile ale lunii martie 1951 şi au fost aplicate de Eugen Ţurcanu, Titus Leonida, Tudor Stănescu, Constantin Juberian, Gheorghe Gorbatâi, Mihai Iliescu, Constantin Păvăloaie, Ieronim Comşa, Corneliu Costăchescu. Dintre victimele acestei serii îi amintim pe Constantin „Tache” Rodas, Aurel Suciu, Mihai Buracu, Ioan Crainic, Ilie Chebeleu, Corvin Paşca, Nagy Géza, Dézmeri Zsombor, Liciniu Blaga, Florin Crăciun Burchi, Ioan Fiedler, Ioan Cantemir, Pavel Mihalcovici, Gheorghe Biaş, Valeriu Ciurescu, Emilian Brânzei, Ion Obrejan, Alexandru Muntean, Marin Cracă, Horia Drăghici, Marin Dumitrescu, Mircea Ionescu, Petru Dănilă. Pe parcursul „demascărilor” au fost aduşi şi în această cameră Dragoş Hoinic, Constantin Oprişan şi Aurel Pandurescu[155].

---

151. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1137, vol. 2, ff. 152v ; *Ibidem*, vol. 3, ff. 204, 245, 258v ; Costin Merişca, *op. cit.*, p. 34.
152. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 4, f. 362 ; *Ibidem,* vol. 14, f. 80.
153. *Ibidem*, vol. 8, f. 314v-315.
154. Interviu cu pr. Nagy Géza în Cosmin Budeancă (coord.), *Experienţe carcerale în România comunistă I*, p. 232.
155. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 4, ff. 362-363 ; *Ibidem*, vol. 8, f. 314 ; ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1137, vol. 1, f. 206.

Cele mai dificile momente pentru aceste loturi s-au consumat de Paştele anului 1951, când în mai multe camere victimele au fost obligate să ia parte la scenete blasfemiatoare, în cadrul cărora textele rugăciunilor au fost înlocuite cu variante scabroase, iar simbolurile religioase au fost batjocorite şi trivializate. Studenţii la Teologie au fost primii vizaţi, precum şi cei despre care comitetele ştiau că au o sensibilitate creştină aparte – „misticii", cum au fost denumiţi cu intenţie persiflantă. Deşi grozăviile la care au fost forţaţi să ia parte i-au traumatizat pe participanţi, efectul nu a fost nici unitar, nici permanent, nereuşind să altereze structura lor sufletească :

> Că nu am fost la înălţimea martirilor Bisericii Creştine, este adevărat. Am fost oameni, nu sfinţi şi ne-am comportat ca atare, fiecare pe măsura harului (puterilor) primite de la Dumnezeu. Am fost slabi ? Se poate. Ticăloşi însă, cu oarecari excepţii, n-am fost, or, acest lucru rămâne esenţial. Blasfemia, dealtfel, era însoţită, de obicei, de murmurul concomitent al unei rugăciuni profunde : *Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine, păcătosul*, taină neînţeleasă de victimă, nebănuită de torţionari[156].

Oprirea violenţelor. Evacuarea penitenciarului

Bătăile au încetat în luna mai 1951 din motive care ne rămân încă necunoscute. Cert este că Ţurcanu nu era nici ameninţat, nici descurajat, căci a ţinut o şedinţă cu câţiva dintre cei pe care se baza (Tudor Stănescu, Dumitru Gheorghieş, Gheorghe Mătase, Alexandru Mărtinuş, Constantin Juberian, Titus Leonida, Ieronim Comşa, Virgil Coifan, Eugen Măgirescu, Valentin Blăgescu, Cornel Pop, Dan Dumitrescu, Constantin Păvăloaie) pentru a face un memoriu prin care să reclame rejudecarea celor care primiseră condamnări mici din cauză că nu au declarat totul la Securitate. Şi acest moment s-a constituit într-o încercare pentru cei din jurul său : Gheorghe Caziuc şi Octavian Tomuţa s-au declarat împotriva acestei idei şi au fost excluşi de Ţurcanu din grup (deşi se pare că fără violenţă), în timp ce alţii au încercat să pluseze. Astfel, Juberian a cerut introducerea unei prevederi care să stipuleze ca aceia care vor mai activa împotriva regimului comunist după eliberare să primească pedeapsa cu moartea.

Probabil că Ţurcanu ştia că urmează ca închisoarea Piteşti să fie evacuată, fiindcă a încercat să îi prelucreze pe cei din cameră, explicându-le diferenţa dintre ce s-a întâmplat la Suceava şi ce s-a întâmplat la Piteşti. Pentru a demonstra onestitatea demersului, le-a explicat acţiunea din Piteşti în termeni marxişti : acumulările cantitative (nemulţumirile faţă de şefi) au produs un salt calitativ (demascarea şi ruperea de trecut). Mai mult decât atât, le-a explicat şi folosirea corectă a termenilor de „bandit" (cei care se menţin pe poziţie anticomunistă), „cinstit" (cei încadraţi în acţiune) şi „oportunist" (cei care se înscriu în acţiune fără să fie cinstiţi)[157]. Deţinuţii au realizat şi o gazetă de perete scrisă cu funingine pe

156. Viorel Gheorghiţă, *op. cit.*, p. 165.
157. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 4, ff. 367-370.

pânză, pentru a-şi demonstra dragostea faţă de clasa muncitoare, cu toate că aveau la dispoziţie şi hârtie, şi creioane[158].

Între timp, Ţurcanu triase imensul material informativ rezultat din „demascări" cu ajutorul lui Alexandru Mărtinuş, Cornel Pop, Titus Leonida, Tudor Stănescu şi Dumitru Gheorghieş, grupând infracţiunile pe categorii[159]. Pe deasupra, Ţurcanu le-a cerut celor din cameră să realizeze o sinteză a celor mai bune metode pe care le-au folosit, ca să le poată utiliza şi în închisorile în care vor fi împrăştiaţi, unde aveau datoria de a ocupa posturile de conducere – plantoane, frizeri, sanitari, ajutoare ale gardienilor[160].

Atmosfera de îndoctrinare a continuat până la sfârşitul lui iulie 1951, când această a doua „şcoală de cadre" de la 4-spital a fost desfiinţată în urma unei percheziţii în întreg penitenciarul. Materialul de propagandă a fost confiscat, inclusiv gazeta de perete, iar deţinuţii au fost împrăştiaţi în celule. Eugen Ţurcanu a fost repartizat într-o celulă cu Constantin Juberian, Dan Dumitrescu şi Titus Leonida, cărora le-a povestit că refuzul deţinuţilor de a accepta „reeducarea" prin discuţii l-a determinat să „folosească metodele de constrângere la camera 1 de pe etaj". Tot acum, el s-a exprimat că se va sinucide dacă „demascările" vor fi interzise[161], ceea ce ne arată că era pe deplin conştient de ceea ce făcuse şi că rezultatul final nu putea fi decât la extrem : fie un succes total, fie moartea. Nu este foarte clar dacă începuse să simtă că acţiunea nu mai este agreată de regim, deşi interzicerea bătăilor i-a dat probabil de gândit, însă premoniţia cu privire la soarta lui avea să se dovedească adevărată.

Studenţii au părăsit închisoarea din Piteşti la sfârşitul lui august cu destinaţia Gherla. Primul transfer spre închisoarea clujeană a avut loc pe 16 august 1951 şi i-a conţinut pe Adrian Băcilă, Valentin Blăgescu, Gheorghe Chirculescu, Nicolae Chivulescu, Petru Cojocaru, Dan Diaca, Enea Ghiuriţă, Inocenţiu Glodeanu, Iosif V. Iosif, Titus Leonida, Dumitru Lucinescu, Eugen Măgirescu, Sergiu Mandinescu, Eugen Munteanu, Nagy Géza, Aurel Pandurescu, Ion Păunescu „Salzburg", Traian Popescu, Tudor Stănescu, Silviu Suciu, Octavian Tomuţa, Eugen Ţurcanu, Constantin Vaman.

Peste mai puţin de două săptămâni, al doilea şi ultimul lot de studenţi pleca spre Gherla : Avram Anghel, Dumitru Gheorghe Bordeianu, Gheorghe Calciu, Ieronim Comşa, Ioan Gh. Dumitriu, Gheorghe „Gelu" Gheorghiu, Ioan Godea, Dragoş Hoinic, Dumitru Ispas, Constantin Juberian, Alexandru Mărtinuş, Dumitru „Dinu" Mateescu, Virgil Mitan, Constantin Oprişan, Constantin Paragină, Gheorghe „Gioga" Parizianu, Vasile Pătraşcu, Ion Păunescu „Daia", Constantin Păvăloaie, Cornel Pop, Aurel Popa, Gheorghe Reus, Mihai Tufeanu, Aurel Vişovan, Octavian Voinea, Nicolae „Călin" Zaharia.

158. *Ibidem*, vol. 14, f. 88.
159. *Ibidem*, vol. 4, f. 372 ; *Ibidem*, vol. 14, f. 90.
160. *Ibidem*, vol. 14, f. 88.
161. *Ibidem*, vol. 4, ff. 371-372 ; *Ibidem*, vol. 14, ff. 89-90.

Braşov (martie 1950-februarie 1951)

Din punct de vedere cronologic, prima tentativă de a exporta acţiunea violentă în sistemul penitenciar din România a avut loc la închisoarea Braşov începând cu luna martie 1950, iar propunerea a venit direct din partea Securităţii, interesată să afle informaţii de la anumiţi deţinuţi închişi acolo, care nu puteau fi transferaţi la Piteşti. Cel care a determinat mişcările de mai târziu a fost Gavrilă Birtaş, şeful Direcţiei I Informaţii Interne din Securitate, şi totodată unul din puţinii ofiţeri care cunoşteau acţiunea din Piteşti. De altfel, la crearea Serviciului Operativ, Gheorghe Pintilie i-a propus lui Birtaş conducerea acestuia, însă din motive necunoscute nouă el a refuzat şi l-a propus pe colonelul Nemeş în locul său[1].

Birtaş era direct interesat de informaţiile care îi veneau din închisori şi i-a reproşat lui Nemeş că nu primeşte nimic de la Braşov. Soluţia găsită pentru compensarea activităţii slabe a Biroului Operativ din închisoare (titularul era în acea vreme Marcel Maier, provenit din Securitatea Suceava) a fost transferarea a doi deţinuţi informatori de la Piteşti, motiv pentru care i-a cerut lui Marina să-i furnizeze propunerile[2]. Acesta s-a consultat la rându-i cu Ţurcanu şi au stabilit ca cei doi să fie Adrian Prisăcaru şi Maximilian Sobolevschi, care au fost preluaţi de Direcţia Regională a Securităţii Piteşti în seara de 24 martie 1950, imediat după închidere. În mod cu totul excepţional, transferul acestora nu a fost făcut de Direcţia Generală a Penitenciarelor, cum ar fi fost normal, ci de o maşină a Securităţii, patru zile mai târziu[3].

Cei doi au discutat atât cu Ţurcanu, care le-a transmis că pot să folosească bătaia în caz de nevoie, cât şi cu colonelul Nemeş, care i-a ademenit cu un regim de închisoare mai permisiv (dreptul la pachete, plimbare, ţigări) şi cu insinuarea că dacă vor obţine rezultate bune, ar putea fi eliberaţi înainte de termen. La mijlocul lui aprilie, Nemeş s-a deplasat la Braşov pentru a le cere să obţină informaţii de la

1. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 3, ff. 4v-5.
2. *Ibidem*, vol. 10, ff. 24v-25, 35, 46v.
3. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 3, f. 255v. Conform fişei matricole penale, Adrian Prisăcaru a fost înregistrat în închisoarea Braşov o zi mai târziu, pe 29 martie 1950.

deţinutul Octavian Corneliu[4] şi le-a pus la dispoziţie o cameră din celular. Cum acesta era internat în infirmerie, Prisăcaru i-a cerut gardianul să fie şi el mutat acolo. Informaţiile apoi obţinute au fost trecute în scris şi predate colonelului Nemeş la următoarea sa vizită. Nu avem cunoştinţă despre eventuale torturi aplicate lui Corneliu.

Activitatea celor doi a fost repede observată de restul deţinuţilor, astfel că deconspirarea lor a restricţionat posibilităţile de informare. Practic, până la vizita lui Nemeş din 15 august nu s-a întâmplat nimic deosebit. De la această dată administraţia închisorii a fost atrasă oarecum de partea acţiunii în urma intervenţiei Serviciului Inspecţii[5], care l-a prezentat pe directorul Mihai Bertea drept omul de legătură căruia să îi fie predate notele.

Impulsionaţi de implicarea administraţiei, Prisăcaru şi Sobolevschi i-au cerut directorului ca unul din ei să fie numit planton în vederea începerii unei acţiuni similare celei din Piteşti, dar acesta a ezitat, probabil speriat de metoda aleasă. În săptămânile care au urmat, agresorii au căutat să-şi recruteze câteva ajutoare pentru momentul declanşării violenţelor, în lipsa sprijinului Biroului Inspecţii. De altfel, Tudor Sepeanu i-a reproşat violent lipsa de activitate lui Marin Iagăru (trimis mai târziu disciplinar la Piteşti) : „futuţi mama ta, dacă nu vei face treabă vei fi chemat la Bucureşti la DGP, unde vei fii schimbat şi trimis în altă parte”[6]. Cel care a catalizat cu adevărat începerea acţiunii a fost noul ofiţer politic trimis la Braşov, sublocotenentul Pavel Asandei, care lucrase o scurtă perioadă pe aceeaşi funcţie în penitenciarul Piteşti şi îi cunoştea pe Prisăcaru şi Sobolevschi.

Pe 10 octombrie 1950, Asandei l-a numit planton pe Prisăcaru, iar până la sfârşitul lunii s-a lăsat convins de cei doi să înceapă demascările, după ce aceştia l-au informat că este singura modalitate prin care mai pot culege informaţii. Mutat la camera 3, ceva mai mică şi mai potrivită acţiunii, Adrian Prisăcaru a ţinut un mic

4. Octavian Corneliu, născut la 10 septembrie 1916 în Codlea, judeţul Braşov. Avocat. A fost arestat la 4 octombrie 1948 şi acuzat de activitate legionară. În momentul sosirii lui Prisăcaru şi Sobolevschi în Braşov nu era condamnat. Este foarte posibil să nu fi acceptat să colaboreze cu ancheta. De altfel, Corneliu a fost condamnat abia în 1955 la şapte ani de închisoare corecţională. A fost închis la Jilava, Braşov, Văcăreşti, Târgu Ocna. A fost eliberat la 11 ianuarie 1956 şi rearestat la 12 septembrie 1958. Nici de această dată nu a fost condamnat, ci a fost internat administrativ (procedură legală care evita instanţa de judecată atunci când acuzarea nu avea probe) pentru treizeci şi şase de luni, pedeapsă prelungită ulterior cu alte treizeci şi şase de luni. A executat pedeapsa în coloniile de muncă Culmea şi Periprava, fiind eliberat la 6 mai 1964. AANP, fond Fişe matricole penale.
5. Maximilian Sobolevschi vorbeşte în continuare de colonelul Iosif Nemeş, dar acesta fusese destituit încă din luna mai. Intervenţia pe lângă directorul Bertea a fost făcută, probabil, de Tudor Sepeanu. Nu este exclus însă nici ca Nemeş să fi păstrat atribuţii legate de „demascări” în postul său de inspector al DGP, cu atât mai mult cu cât prezenţa lui a fost semnalată şi la Târgu Ocna în această perioadă.
6. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 2, f. 291.

discurs prin care a cerut victimelor să declare tot ceea ce au ascuns la Securitate. Lovindu-se de refuzul lor, i-a bătut, fiind ajutat de Sobolevschi şi unul din recruţi, Ion Ţigău. Brutalităţile au fost sistate curând, pentru că agresorii nu au astupat gurile celor din cameră şi s-au speriat de ţipetele lor, care puteau alarma administraţia. Totuşi, a doua zi cei bătuţi au trecut la scrierea unor note informative.

Alţi doi deţinuţi au fost duşi în cameră pentru a fi bătuţi la o săptămână distanţă de prima serie. Ion Ismană a fost torturat în mai multe rânduri atât în celulă, cât şi în camera şefului de secţie, dar a reuşit să strige pe geam suficient de tare cât să fie auzit de director, de gardieni şi de ceilalţi deţinuţi. Directorul a venit în cameră împreună cu slt. Asandei, căruia i-a cerut să rezolve problema. Lui Ismană i-a fost refuzată cererea de a fi mutat din cameră, astfel că în zilele următoare a dat şi el declaraţiile solicitate, dar ulterior a vorbit cu deţinuţii din celelalte camere despre ce a păţit şi astfel toată închisoarea a fost prevenită să se ferească de agresori. Lucrul acesta a făcut imposibilă recrutarea unor noi adepţi, cu excepţia unui deţinut pe care Prisăcaru şi l-a apropiat cât timp a fost internat în infirmerie la sfârşitul lui decembrie – începutul lui ianuarie[7]. Este de reţinut faptul că la Braşov nu au mai existat încercări de demascări în forţă, ceea ce ne face să credem că, deşi ei nu o spun, administraţia le-a interzis acest lucru lui Prisăcaru şi Sobolevschi. De altfel, situaţia s-a calmat complet după acest incident, singura activitate curentă a informatorilor fiind redactarea unui raport lunar asupra stării de spirit din penitenciar.

Cei doi au părăsit închisoarea Braşov la 13 februarie 1951 cu destinaţia Canalul Dunăre-Marea Neagră[8]. Această primă încercare de a testa sistemul de la Piteşti în altă închisoare a fost un eşec din mai multe motive. Exportarea sa la Braşov a fost pripită şi improvizată, iar utilizarea a doar doi agresori cu experienţa Piteştiului era de natură să îngreuneze lucrurile. Deşi a existat un minim sprijin din partea administraţiei penitenciarului, el nu a fost imediat şi nici suficient în condiţiile în care regimul la care erau supuşi deţinuţii din Braşov era mult mai permisiv decât cel din Piteşti. Mai mult decât atât, directorul a dat înapoi la prima încercare de agresiune fizică, iar ofiţerul politic nu a avut nici abilitatea, nici puterea de a se impune, aşa cum s-a întâmplat la Piteşti. Nu e mai puţin adevărat, însă, că miza acţiunii din Braşov era prea mică pentru conducerea de la Bucureşti. De altfel, aceasta se va dovedi a fi principala problemă în încercarea comuniştilor de a răspândi sistemul violent prin ţară.

Putem trage concluzia că eşecul Braşovului s-a datorat insuficientei planificări a Securităţii şi ignoranţei faţă de condiţiile diferite de la faţa locului, care i-au forţat pe Sobolevschi şi Prisăcaru să improvizeze din mers, dar, şi mai important, să conştientizeze că misiunea lor nu este atât de importantă pentru autorităţi cum s-ar fi aşteptat, de unde şi delăsarea lor spre sfârşitul şederii în această închisoare.

7. ******Memorialul ororii…*, pp. 484-488.

8. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 3, f. 275.

Gherla (iunie 1950-decembrie 1951)

Unul din cele mai vechi spaţii de detenţie din spaţiul românesc, înfiinţat în 1787 de către împăratul Iosif al II-lea pe amplasamentul cetăţii construite la mijlocul secolului al XVI-lea, avea o lungă tradiţie de represiune, dar şi de muncă în cadrul diverselor ateliere ce funcţionau în incintă încă din 1817[1]. Cea mai importantă modificare faţă de condiţiile din Piteşti o reprezenta tocmai scoaterea la muncă în atelierele închisorii, ceea ce făcea mult mai dificilă torturarea deţinuţilor şi păstrarea secretului asupra acţiunii. Caracteristicile proprii închisorii, precum şi lipsa unui plan concret pentru implementarea acţiunii în Gherla şi sprijinul inconstant al administraţiei, au determinat agresorii să se adapteze din mers.

Regimul a aranjat din timp transferul deţinuţilor şi încă de la sfârşitul lui mai 1950 i-a cerut directorului penitenciarului Gherla, Tiberiu Lazăr, să pregătească o secţie izolată cu pază severă şi interdicţia oricăror legături, inclusiv interzicerea plimbărilor, pentru un număr mare de condamnaţi[2]. În momentul în care au plecat dinspre Piteşti pe 7 iunie 1950, studenţii „reeducaţi" ştiau doar că trebuie să aplice metoda şi în închisoarea de destinaţie, fără a avea o idee foarte clară despre cum să câştige încrederea administraţiei de acolo. Pe de altă parte, pe trenul-dubă câţiva dintre ei şi-au disputat verbal conducerea grupului, atribuită în cele din urmă de Vasile Puşcaşu şi Vasile Andronache lui Alexandru Popa „Ţanu", pe considerentul că vorbeşte mai bine. Planul de acţiune a fost stabilit în primele zile de carantină, petrecute în camera 99 de la etajul III, una din cele mai mari din penitenciar. Câţiva dintre studenţii care au stat aici (Alexandru Popa, Vasile Puşcaşu, Constantin Bogos, Mihai Livinschi, Octavian Zbranca, Vasile Andronache) a hotărât să caute să se răspândească în mai multe celule şi să studieze atmosfera din închisoare şi să identifice care erau deţinuţii cu o atitudine anticomunistă activă. Chiar de a doua zi, în urma repartizării pe celule, Puşcaşu şi Andronache au fost numiţi şefi de cameră la 102, Livinschi şi Zbranca la 103, Popa şi Bogos la 104[3].

---

1. Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, pp. 320-321.
2. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 2, f. 75.
3. ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 34/1953, f. 16.

Atragerea administraţiei

Un ajutor nesperat a venit din partea unui grup de informatori care funcţiona deja în închisoare, condus de deţinutul Alexandru Matei, fost membru de partid. Deţinuţii apropiaţi administraţiei Gherla fuseseră informaţi că urmează să vină un transfer important de studenţi de la Piteşti, astfel că au încercat să ia legătura cu ei din primele zile, ca să se pună la dispoziţie unei eventuale acţiuni în vederile regimului. Aşa au făcut, printre alţii, Octav Grama (fost membru ODCC la Suceava, dar netrecut prin Piteşti), Gheorghe Bărgăoanu, Nicolae Livinschi (fratele lui Mihai, şi el fost membru ODCC), Cristian Paul Şerbănescu.

Popa „Ţanu" a căutat să-l convingă pe Matei că acţiunea pe care au dus-o la Piteşti, despre care i-a vorbit în detaliu, este cinstită faţă de regim, dă rezultate bune şi că autorităţile de la Bucureşti au aprobat bătaia, în încercarea de a forţa începerea „demascărilor" şi în Gherla. Matei s-a declarat de acord cu ideea, dar l-a consultat pe ofiţerul politic Gheorghe Sucigan, sosit în închisoare deodată cu lotul de studenţi de la Piteşti[4]. Pentru a fi convingător, acesta din urmă a trimis la Bucureşti mai multe declaraţii luate de la studenţi, dar răspunsul s-a lăsat aşteptat.

Materialul bogat trimis la Serviciul Inspecţii a atras însă atenţia înalţilor oficiali şi, în luna iulie 1950, Marin Jianu a venit în inspecţie şi a vizitat câteva celule de pe etajul III. Jianu le-a spus celor apropiaţi demascărilor : „Veţi putea continua şi aici, ceea ce aţi început la Piteşti (se referea la acţiunea de «demascare») însă să aveţi grije să păstraţi conspirativitatea acestei acţiuni. În această problemă veţi sta de vorbă numai cu tov. Sublocotenent (arătându-l pe Dl. Slt. Sucigan Gh.)"[5]. Chiar şi această întâlnire a fost regizată pentru a părea că totul porneşte din sânul deţinuţilor. Un martor al discuţiei arată că Jianu i-a întrebat dacă sunt mulţumiţi de mâncare, dacă mai au declaraţii de făcut despre activitatea din libertate şi ce vor să facă în continuare. Abia după ce unul dintre agresori a anunţat că vor să continue demascările, Jianu i-a încurajat şi le-a propus să înceapă cu muncitorii din închisoare[6]. Mai mult decât atât, ministrul a intrat în detalii despre felul în care trebuie să bată şi ce informaţii interesează regimul, cerându-le să fie mai ponderaţi, pentru că „la Piteşti am fost prea duri"[7]. Totuşi, discuţia nu şi-a găsit un corespondent în realitatea

4. *Ibidem*, f. 17. Faptul că Matei, şi nu Popa sau vreun alt student sosit din Piteşti, avea legături cu Sucigan este firesc, pentru că Biroul Inspecţii a preluat toţi informatorii existenţi în închisoare de la direcţiune. Studenţii fiind proaspăt sosiţi, nu aveau încă dosare de colaboratori.
5. *Ibidem*, f. 21v.
6. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 5, f. 336.
7. De altfel, Jianu le-a mărturisit că el a renunţat la bătaie de când a discutat cu un anchetator sovietic, care i-a spus că se pot obţine mai multe rezultate folosind capul, şi nu pumnul. Această atitudine avea să fie folosită peste un deceniu în reeducarea non-violentă de la Aiud, cu rezultate la fel de eficiente. *Cf*. Demostene Andronescu, *Reeducarea de la Aiud. Peisaj lăuntric. Memorii şi versuri din închisoare*, Editura Christiana, Bucureşti, 2009.

de pe teren, căci violenţele aveau să depăşească pe alocuri inclusiv exagerările din Piteşti.

Primele bătăi au avut loc în zilele imediat următoare sosirii studenţilor în închisoare[8], la camera 106. Se pare însă că această bătaie s-a născut din excesul de zel al lui Sorin Pintilie, cel care se erijase în liderul celulei, fără să existe încă consimţământul administraţiei pentru începerea „demascărilor". De altfel, majoritatea cunoscuseră acţiunea încă de la Piteşti, cu excepţia lui Petre „Puiu" Năstase, Florea Cambera, Nicolae Suciu, Gheorghe I. Popescu[9]. Pentru ei, momentul declanşării violenţelor a constituit un şoc năucitor :

> Majoritatea celor din cameră încep să se aşeze în grupuri de câte doi, dintre care unul lovea pe celălalt, iar acela accepta loviturile fără să crâcnească. Nu ştiam cine sunt ceilalţi, dar privirea mi-a fost atrasă de o pereche dintre care unul mic de statură lovea pe altul de două ori ca el, fără ca acesta să schiţeze vreun gest de apărare. Cum am aflat mai târziu, cel care lovea era Aristotel (Aligo) Popescu, iar lovitul Ovidiu Munteanu[10].

Speriat de bătăi, dar şi de faptul că a auzit cum câţiva dintre colegii săi de lot vorbeau cu agresorii despre persoane nearestate, Petre Năstase a încercat să scape de torturi simulând nebunia. În dimineaţa de după începerea bătăilor, el l-a stropit cu mâncarea fierbinte pe gardianul care îl servise, a ieşit pe hol şi a strigat : „Săriţi, arde închisoarea ! Foc ! Arde închisoarea". A fost oprit înainte să încerce să se arunce în golul dintre scări şi dus în faţa directorului Tiberiu Lazăr, căruia i-a mărturisit că în camera sa au loc bătăi conduse de colegi deţinuţi. Lazăr, care nu era la curent cu demascările, l-a chemat pe Sorin Pintilie în biroul său şi l-a avertizat să nu mai bată, în timp ce Năstase a fost dus la celula „neagra"[11]. Directorul a vorbit apoi cu mai mulţi deţinuţi din ambele tabere, încercând să înţeleagă de ce s-au luat la bătaie. După ce victimele i-au arătat echimozele, el le-a cerut tuturor să renunţe la brutalităţi, fiindcă reeducarea adevărată se face doar prin convingere. Aceeaşi măsură a fost impusă şi ofiţerului politic.

Activitatea de „reeducare" a continuat în camera 106, însă după alte coordonate. La sugestia directorului, agresorii au revenit la o formă ideologică, bazată pe discuţii despre materialismul dialectic, munca socialistă şi romanele progresiste. Mai târziu, pe 23 august 1950, camera a fost împodobită cu figurile lui Lenin şi Stalin, cu diverse lozinci comuniste şi cu poezii democrate. La toate acestea au participat Sorin Pintilie, Ioan Cerbu, Radu Şotel, Ioan Regman, Ovidiu Muntean,

---

8. Petre Năstase, victimă a acestei prime agresiuni din Gherla, menţionează data de 6 iunie 1950, însă atunci deţinuţii încă nu sosiseră de la Piteşti. Cel mai probabil ea a avut loc pe la mijlocul lunii iunie. Petre Gregory C. Anastasis (Puiu Năstase), *Temerarii*, ediţie îngrijită de Gheorghe Andreica în regie proprie, Editura Metafora, Constanţa, 2004, pp. 212-213.
9. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 2, f. 189.
10. Petre Gregory C. Anastasis (Puiu Năstase), *op. cit.*, p. 214.
11. *Ibidem.*, pp. 214-222.

Petre Năstase, Nicolae Suciu, Gheorghe Popescu, Florea Cambera, Costin Merişca, Alexandru Costin[12].

O încercare de a reporni acţiunea a fost semnalată şi la camera 102, unde un comitet compus din Vasile Puşcaşu, Vasile Andronache şi Gheorghe Tăuţan a anunţat restul deţinuţilor că demascările vor continua şi în Gherla, iar cei care au declaraţii de făcut au fost îndemnaţi să ceară raport la administraţie. Totuşi, aici nu au avut loc bătăi, ci s-au discutat probleme ideologice : evoluţia omului, romane progresiste, discursul antireligios etc. Câţiva deţinuţi au cerut să-şi facă demascarea, probabil mai degrabă din raţiuni tactice, fiindcă sublocotenentul Sucigan s-a declarat nemulţumit de calitatea informaţiilor primite. De asemenea, la camera 107 un comitet din care făceau parte Gheorghe Popescu şi Gheorghe Blejan a dus „demascări" lipsite de violenţă în aceeaşi perioadă[13].

Decizia directorului de a interzice bătaia l-a înfuriat pe şeful Serviciului Inspecţii, Tudor Sepeanu. Acesta s-a deplasat la Gherla de îndată ce Sucigan i-a raportat evenimentele de la începutul lunii iunie şi l-a certat pe Lazăr că a oprit „o linie trasată de noi încă dela Piteşti şi care a dat bune rezultate", cerându-i să nu se mai amestece. Directorul s-a opus însă, invocând regulamentul închisorii, care îi interzicea bătăile. Cum Sepeanu s-a răstit la el să nu facă pe deşteptul fiindcă „ştie mai bine că ce are de făcut şi ce metode întrebuinţează pentru ajungerea scopurilor sale"[14], Lazăr i-a cerut un ordin scris pentru acest lucru. Drept răspuns, Lazăr a fost schimbat din funcţie şi transferat la închisoarea Tecuci, primind numeroase explicaţii contradictorii privind motivaţia acestei decizii. Adevărul l-a aflat ulterior de la colonelul Sepeanu, care i-a spus că poate nu era transferat dacă nu se „încăpăţâna" atât de tare[15]. Îndepărtarea lui Lazăr la începutul lui iulie 1950 arată o dată în plus importanţa acţiunii de demascare pentru regim şi puterea de a influenţa deciziile DGP pe care o avea Tudor Sepeanu, un simplu şef de serviciu.

Momentul Petre Năstase l-a forţat pe Sucigan să ia măsura izolării formale a tuturor celor din grupul lui Popa „Ţanu". Totuşi, el îi vizita şi le primea notele informative celor care cereau „raport confidenţial". Pe 1 august i-a repartizat în diferite funcţii mobile, pentru a putea cuprinde mai bine penitenciarul, lui Popa revenindu-i funcţia de planton pe etajul III. În săptămânile următoare Popa a făcut presiuni pentru a obţine numirea şi altor colegi în posturi-cheie, lucru care s-a întâmplat după ce i-a predat ofiţerului politic o listă cu comportamentul tuturor celor veniţi din Piteşti. Aflând că în trecut funcţionase o echipă sanitară formată din deţinuţi, el a obţinut şi reînfiinţarea ei, mizând pe aceea că cei care vor face parte din ea vor avea libertatea de a circula în toată închisoarea (celular, ateliere, infirmerie).

12. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 2, f. 189.
13. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1137, vol. 2, ff. 10-11 ; ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 5, f. 336.
14. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 5, f. 19.
15. *Ibidem*, vol. 2, f. 77.

Toate eforturile grupului său din această perioadă s-au concentrat pe câştigarea încrederii şi apoi pe primirea ordinului de începere a „demascărilor". Ca să convingă administraţia că pot obţine multe informaţii de la deţinuţi prin metoda lor, Popa le-a cerut deţinuţilor Gheorghe Clinciu, Ion Lunguleac, Narcis Petru şi Gheorghe Niculescu să îşi redacteze demascările exterioare, pe care le-a predat apoi lui Sucigan, împreună cu cele ale lui Aristotel Popescu, Tiberiu Beşchea, Vasile Popa, Francisc Ciura şi Ovidiu Munteanu. Dacă pentru primii acest lucru a fost o premieră, cel de-al doilea grup trecuse prin aceeaşi experienţă şi la Piteşti. Şi alţi deţinuţi au scris note în această perioadă, unii dintre ei chiar în faţa lui Sucigan : Teodor Iamandi, Vasile Toldişan, Anton Dabija Stănescu etc[16].

Colonelul Sepeanu a vizitat iar închisoarea Gherla în luna august, pentru a-i anunţa pe subordonaţii săi din Biroul Inspecţii că a primit „demascările", însă le-a cerut din motive de conspirativitate ca de acum înainte să le aducă personal la Bucureşti, evitând poşta. El a lăudat munca informativă dusă de studenţii veniţi de la Piteşti, l-a încurajat pe Alexandru Matei să continue activitatea şi i l-a indicat drept model lui Sucigan : „vedeţi că dela acesta puteţi învăţa şi voi, acesta cunoaşte aici cum trebue dusă munca informativă"[17]. De altfel, Sepeanu a vizitat lunar închisoarea în această perioadă, iar în septembrie i-a spus lui Matei că a aprobat ca Popa „Ţanu" să bată anumiţi legionari[18].

În paralel, Popa şi-a pregătit câţiva apropiaţi pe care urma să se bazeze atunci când condiţiile îi vor permite, învăţându-i cum să redacteze notele informative, cum să culeagă şi cum să verifice informaţiile : Vasile Puşcaşu, Aristotel Popescu, Vichente Murarescu, Gheorghe Popescu, Ioan Cerbu, Ion Voin, Grigore Romanescu. Profitând de vizita în închisoare a colonelului Ludovic Zeller, subinspector general şef în cadrul DGP, şi având informaţii că un deţinut trimitea scrisori acasă printr-un gardian, Popa a înscenat o confruntare între cei doi vinovaţi în faţa lui Zeller. Pentru că amândoi au negat filiera, deţinutul a fost trimis în celula 96, unde a fost torturat de Vasile Puşcaşu până ce a cedat. A doua zi, a fost dus iar în faţa colonelului Zeller şi a recunoscut că încălcase regulamentul. Fără îndoială că Zeller a fost satisfăcut de rezultat, deşi nu este clar în ce măsură a ştiut ce s-a întâmplat peste noapte.

Speculând aceste reuşite, dar şi faptul că Alexandru Matei avea doar informaţii parţiale despre unii deţinuţi, Popa, Mihai Livinschi şi Vasile Puşcaşu l-au convins să-i propună lui Sucigan începerea demascărilor violente[19]. Matei i-a arătat o listă cu felul în care s-au organizat muncitorii în închisoare şi a sugerat ca soluţie de contracarare mutarea lor la etajul III împreună cu studenţii „reeducaţi". Mai mult decât atât, el i-a propus subtil şi să închidă ochii la bătăi în cazul în care muncitorii nu se vor lăsa convinşi de discuţii : „să fie ciocăniţi puţin adică constrânşi de către

16. ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 34/1953, ff. 18-19.
17. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 1, f. 163.
18. *Ibidem*, f. 56v ; ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 7, f. 278v.
19. ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 34/1953, f. 21.

studenţi”[20]. Sucigan s-a speriat iniţial şi i-a refuzat, dar la proxima sa deplasare la sediul Serviciului Inspecţii, pe 3 octombrie 1950, i-a arătat lui Sepeanu materialul primit de la Matei şi i-a cerut instrucţiuni. Abil, acesta i-a întors întrebarea şi când Sucigan i-a relatat propunerea lui Matei, a exclamat bucuros : „da, foarte bine, lasă să se bată între ei, numai voi să nu-i bateţi, voi să nu vă amestecaţi între ei, lăsaţii să se frece ei unii pe alţii, că aceştia au ascuns multe la securitate în timpul anchetei şi au multe de spus”[21].

În ceea ce priveşte paternitatea ideii introducerii violenţei în Gherla, lucrurile nu sunt foarte clare. Documentele Securităţii indică faptul că ea a venit dinspre deţinuţi spre administraţie, dar există şi o mărturie care pare să sugereze contrariul : Gheorghe Sucigan a observat că Sepeanu vorbise cu informatorul rezident Alexandru Matei cu circa o lună înainte ca acesta să îi propună înfiinţarea camerelor de izolare de la etajul III[22]. Acest lucru, coroborat cu insistenţele brutale ale lui Sepeanu pentru cât mai multe informaţii, dar şi cu lejeritatea cu care a aprobat bătăile între deţinuţi, l-au pus pe gânduri pe subordonatul său, care nu a îndrăznit totuşi să îl acuze direct în anchetele de mai târziu.

Începerea violenţelor

Odată primit acceptul, prima măsură a fost identificarea celor treizeci de deţinuţi care să fie demascaţi în camerele de izolare. Popa, Livinschi şi Puşcaşu au întocmit lista la cererea lui Matei, cel care era omul de legătură între grupul agresorilor şi Biroul Inspecţii, hotărând să introducă în celule şi câţiva oameni de încredere (Ioan Cerbu şi Ion Voin la camera 102, respectiv Aristotel Popescu, Mihai Niţulescu, Nichifor Vereşmorteanu şi Adrian Lupescu la 103). De asemenea, ei au cerut înfiinţarea unei celule suplimentare de tortură, camera 96, unde Vasile Puşcaşu avea nevoie de ajutorul a alţi doi agresori, Vichente Murarescu şi Grigore Romanescu.

Întreg mecanismul dezvoltat era menit a masca atât influenţa ieşită din comun a unor simpli deţinuţi ca Popa sau Matei, cât şi implicarea administraţiei. La distanţă de câteva zile din momentul în care a redactat lista cu deţinuţii care trebuie mutaţi în camerele 102 şi 103, Alexandru Popa a primit aceeaşi listă de la gardienii de pe secţie, cu dispoziţia de a efectua mutările, sub semnătura slt. Gheorghe Sucigan ; doar patru nume fuseseră adăugate, probabil la cererea lui Alexandru Matei. Înainte de a efectua mutările, Popa „Ţanu” şi-a instruit apropiaţii ca în primele zile să se concentreze exclusiv pe scoaterea informaţiilor prin discuţii amicale, dar în acelaşi timp să fie atenţi ca ceilalţi deţinuţi trecuţi prin Piteşti să nu-i prevină în vreun fel pe cei destinaţi schingiuirilor. Peste câteva zile, conducerea a aprobat şi înfiinţarea camerei 96 ca centru de tortură.

20. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 1, f. 165.
21. *Ibidem*, f. 166.
22. *Ibidem*, f. 191.

Practic, la mijlocul lunii septembrie 1950, Popa avea oameni împrăştiaţi în tot penitenciarul : în echipa medicală (Mihai Jianu, Dumitru Ungureanu, Vladimir Călinici), în ateliere (Constantin Bogos, Octavian Zbranca, Marin Covaciu, Vasile Andronache, Mircea Lungu, Silvestru Nanu), pe şantierul de construcţii (Constantin Barbă, Mihai Leviţchi, Sandu Mihai, Gheorghe Popescu, Dănilă Laitin), la munci interioare (Mihai Livinschi – frizer, Valer Moldovan – zugrav, Gheorghe Niculescu, Sorin Pintilie – bucătărie). Desigur, nu toţi cei care au fost trimişi de agresori în aceste poziţii erau şi convinşi de justeţea cauzei demascărilor : unii erau înfricoşaţi, alţii s-au strecurat, iar câţiva dintre ei chiar aveau să fie bătuţi mai târziu pentru că nu au acţionat conform aşteptărilor. Ceea ce este însă sigur este că toţi ţineau legătura, direct sau prin interpuşi, cu Popa „Ţanu", care aduna şi tria toate informaţiile, având o imagine de ansamblu asupra atitudinii majorităţii deţinuţilor din închisoare. Pe baza acestor date, el hotăra cine va fi următoarea victimă a demascărilor[23].

Momentul decisiv pentru declanşarea bătăilor l-a constituit o întâlnire în biroul lui Gheorghe Sucigan desfăşurată la sfârşitul lui septembrie între ofiţerul politic, informatorii lui din închisoare (Alexandru Matei, Cristian Paul Şerbănescu, Octav Grama) şi Alexandru Popa. Curios asupra mersului acţiunii, Sucigan i-a întrebat pe informatorii de la 102 şi 103 dacă au obţinut material. Când aceştia au raportat că există informaţii, dar că cei care le deţin nu le-ar recunoaşte de bunăvoie, Sucigan i-a întrebat direct : „dar dacă i-aţi bate, ce credeţi, ar recunoaşte ? ". Semnalul a fost receptat de agresori, Popa exclamând satisfăcut : „au recunoscut ei alţii, mai ai dracului ca ăştia"[24].

Planul detaliat a fost adus la cunoştinţa viitorilor agresori de către Popa imediat după întâlnirea cu Sucigan. Pentru că mobilitatea lor pe secţie era redusă, „Ţanu" a stabilit ca bătăile să înceapă la jumătate de oră după ce el va duce mâncarea pe camere (până atunci, sarcina distribuirii mâncării îi revenise unui alt deţinut). Echipele de agresori trebuiau să imobilizeze şi să lege victimele la ochi şi la gură, ca să nu vadă şi să nu poată striga după ajutor, iar metodele de tortură recomandate au fost bătaia cu ajutorul curelei şi a cozilor de mătură. Responsabili pe camere au fost numiţi Ion Cerbu (102) şi Aristotel Popescu (103)[25].

Pregătirea pentru declanşarea violenţelor a fost una destul de complexă. Aristotel Popescu, care cedase în urma torturilor din Piteşti şi încerca să activeze în grupul lui Popa, a fost bătut din nou în Gherla pentru că Popa „Ţanu" a aflat că nu îşi făcuse demascarea completă. Abia după această corecţie fizică, Popescu a fost trimis în camera 103 pentru a conduce ostilităţile alături de Nichifor Vereşmorteanu, Mihai Niţulescu şi Adrian Lupescu. Pe de altă parte, montarea psihologică a fost şi ea determinantă, căci atât Popa „Ţanu", cât şi Alexandru Matei i-au cerut lui Popescu „să fie bătuţi până când vor urina sânge", pentru că „de aici din Gherla trebue să iasă 3 vagoane de armament"[26]. Nu este deci de mirare că mulţi dintre

23. ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 34/1953, ff. 22-23.
24. *Ibidem*, f. 23v.
25. *Ibidem*, f. 24.
26. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 2, ff. 191-192.

agresori aveau să facă excese de zel în torturarea victimelor, mergând până la uciderea lor involuntară.

După ce în luna septembrie mai mulţi informatori au fost trimişi în ateliere pentru a culege date compromiţătoare despre activitatea muncitorilor, în primele zile ale lui octombrie 1950, camerele de la etajul III în care au fost aduşi studenţii şi muncitorii destinaţi „demascărilor" au devenit camere de izolare. Trimiterea în ateliere a unor deţinuţi torturaţi peste noapte în camere ar fi fost prea riscantă pentru agresori, astfel că violenţele au început abia după introducerea izolării, la 6 octombrie. Sucigan a ales inclusiv gardienii care să facă paza la etajul III, bazându-se pe Augustin Văşcan, Tiberiu Gabor, Nichi Dănilă şi Vasile Gavrilaş, pentru că ei „le satisfac toate cerinţele" oamenilor lui Popa „Ţanu"[27]. Comitete de agresori au funcţionat concomitent la camerele 96 (Vasile Puşcaşu, Grigore Romanescu, Vichete Murarescu), mai târziu la 98 (aceiaşi trei), 102 (Ioan Cerbu, Ion Voin, Marin Aldea), 103 (Aristotel Popescu, Mihai Niţulescu, Nichifor Vereşmorteanu, Adrian Lupescu), 104 (Mihai Livinschi, Gheorghe Bărgăoanu, Cornel Popovici).

Intensitatea bătăilor din camera 103 a depăşit inclusiv calculul iniţial al agresorilor, astfel că s-a ajuns foarte repede la decese. Bătăile au început atunci când Aristotel Popescu i-a numit „bandiţi" pe cei din cameră, iar Ion Pangrate i-a răspuns printr-o înjurătură. Acesta a fost apoi schingiuit în mai multe reprize, întrerupte de leşinuri, până când urina lui a căpătat culoarea neagră şi un miros greu de suportat. Trântit pe pat, l-a văzut cu coada ochiului pe Vasile Dâmbu cum s-a întins într-o serie de spasme tremurătoare înainte de a muri. Îngrozit, Pangrate şi-a făcut cruce cu limba în cerul gurii şi a rostit în gând rugăciunea „Tatăl nostru", scăpând şi o lacrimă pe obraz, deşi a încercat să se abţină, intuind pericolul. Agresorii i-au observat reacţia, dar l-au lăsat în pace, considerând că e pe moarte şi el. A doua zi, Aristotel Popescu a venit în cameră îmbrăcat în costumul lui Dâmbu[28].

Torturile au fost la fel de intense şi la camera 102, sub conducerea lui Ion Voin şi Ioan Cerbu. Primul câştigase încrederea lui Popa „Ţanu" turnând un deţinut care îl sfătuise să accepte „reeducarea" pentru avantaje şi a primit sarcina de a schingiui doi muncitori: Ion Cristea şi Vasile Seilă. Ordinul a fost direct: „să fiu cât se poate de dur şi să-i bat serios pentru a vorbi", iar Voin l-a executat întocmai, torturându-l pe Ion Cristea timp de şapte zile, începând cu seara lui 27 septembrie 1950.

Metoda aplicată a fost cea obişnuită: s-a împrietenit cu Cristea şi au dormit unul lângă altul în pat, dar acesta, prudent, a refuzat să intre în detalii despre activitatea sa anticomunistă, spunându-i că e mai bine să nu ştie mai mult decât strictul necesar. Apoi, la ordinul lui Popa şi Matei (care i-a cerut „să-i batem la sânge"), împreună cu Ioan Cerbu şi un comitet alcătuit pe loc, au sărit pe cei doi. Ion Cristea a fost aşezat pe rogojină şi lovit cu coada de mătură, după cum spune chiar Voin, „foarte rău" de către toţi cei din comitet, în timp ce era întrebat diverse lucruri. Fiind seară, după jumătate de oră Voin a dat stingerea în cameră, dar a pus

27. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 1, f. 148.
28. Gheorghe Andreica, *Mărturii… mărturii…*, pp. 106-107.

plantoane pe lângă Cristea care să îl ţină treaz toată noaptea şi să-l ancheteze. Aşa s-au desfăşurat lucrurile timp de o săptămână, timp în care „a fost bătut încontinuu atunci când credeam de cuvinţă (sic!)". Vasile Păvăloaie recunoaşte şi el că l-a bătut pe Cristea:

> Eu personal l-am lovit la tălpi şi spate cu un băţ şi cu cureaua la [spaţiu gol – n.n.] lucru pe care l-am făcut pe rând toţi din echipă. Am fost planton în timp ce el stătea în poziţie cu mâinile în sus, noaptea şi ziua fără să doarmă. Însă torturat şi terorizat mai tare a fost de către Voin Ion şi Cerbu Ion care i-au pus sare în mâncare fără să-i dea apă şi l-au îndopat forţat cu mâncare, lovindu-l cu pumnii şi palmele peste faţă[29].

Distrus de bătăi şi privarea de somn, Cristea a fost scos şi mutat la camera 90, unde a murit a doua zi, pe 7 octombrie[30]. Voin s-a speriat de ce a făcut şi a fost atenţionat de Popa: „După moartea lui Cristea Ion legionarul Popa Alexandru a venit la mine şi mi-a spus că nu trebuia să-l omorâm. După aceasta eu nu am arătat nimănui acest lucru deoarece îmi era frică în urma crimei pe care am comis-o şi care nu îmi făcea cinste"[31]. Unii agresori încercau să-i liniştească pe cei îngrijoraţi, ca Aristotel Popescu, dar justificările lor par mai degrabă menite să-şi adoarmă propria conştiinţă: Mihai Niţulescu şi Adrian Lupescu s-au ascuns după ordinul lui Sucigan, care le-ar fi spus să-i bată până vor cădea laţi[32].

Gheorghe Sucigan s-a panicat şi el când a văzut că în decurs de două ore agresorii au provocat două morţi, certându-i că exagerează în dorinţa lor de a afla totul deodată. Situaţia lui era însă destul de dificilă: dacă ar fi oprit „demascările" cu totul, nu mai avea material informativ de predat lui Sepeanu, care îi certa violent pe toţi ofiţerii politici care nu aveau rezultate. Cum deţinuţii i-au promis că vor evita decesele de acum înainte, Sucigan a acceptat să continue presiunile fizice, dar la o intensitate mai scăzută[33].

Se pare că Alexandru Matei a fost tras la răspundere de unii reprezentanţi ai Ministerului de Interne pentru aceste decese. Totuşi, chiar dacă informaţia este corectă, ea nu a avut consecinţe ieşite din comun, ci a vizat doar o temperare a violenţelor, pentru a nu pune regimul în situaţia dificilă de a explica morţile a zeci de deţinuţi. Tocmai de aceea, Grama le-a cerut agresorilor să îşi modifice puţin abordarea, înlocuind bătaia excesivă cu alte metode de tortură ca statul în poziţii fixe pentru perioade lungi de timp, privarea de somn, sărarea exagerată a mâncării[34], probabil în urma negocierilor duse cu Sucigan.

Indicaţiile lui Grama au fost rapid puse în practică în camera 103, unde pe 12 octombrie a fost adus Alexandru Fulicea, colaborator apropiat al lui Dâmbu, deja

29. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 1, f. 448.
30. *Ibidem*, vol. 5, ff. 34-35, 60-61.
31. *Ibidem*, ff. 61-62.
32. *Ibidem*, vol. 2, f. 192.
33. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 1, f. 168.
34. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 2, ff. 192v-193.

torturat în altă celulă. Fulicea şi Ion Pangrate au fost obligaţi să stea într-un picior toată noaptea, dar primul a căzut la un moment dat şi agresorii n-au reuşit să îl scoale, în ciuda încercărilor repetate. În dimineaţa următoare, Pangrate i-a raportat gardianului Roman că este torturat, dar acesta i-a răspuns doar printr-un oftat mut. Episodul s-a repetat de mai multe ori, deşi Pangrate era constant bătut cu centura peste fundul gol, până când gardianul a exclamat exasperat : „Cine v-a adus pe voi aici, criminalilor, ca să omorâţi oamenii ? Într-o zi, cu mâna mea am să vă împuşc pe toţi şi voi răspunde eu de ce am făcut. *Reeducaţii* tăceau”[35].

Chinurile au continuat pentru victime încă o săptămână. Într-o seară, Aristotel Popescu a adus un pumn de sare pe care l-a transformat în soluţie suprasaturată, oferind-o lui Pangrate. Sperând că va muri din cauza unui blocaj renal, acesta a înghiţit-o şi s-a tăvălit pe podea toată noaptea, întrucât agresorii i-au interzis să bea apă. Dimineaţa Pangrate l-a implorat pe gardianul Roman să-i dea ceva de băut, iar acesta i-a oferit o gamelă de apă, certându-l totodată pe Popescu, pe care îl văzuse că s-a dus după sare la bucătărie în seara precedentă. Reacţia gardianului însă a fost determinată de faptul că îl cunoştea şi îl respecta pe Pangrate din perioada în care a lucrat în ateliere[36]. Altminteri astfel de gesturi de bunăvoinţă nu se întâmplau niciodată.

Salvarea a fost doar temporară, pentru că Popescu şi ceilalţi agresori l-au bătut apoi la pielea goală „până la limita dintre viaţă şi moarte”. Sesizat probabil de gardian, Sucigan a venit în cameră şi s-a interesat de situaţie, trimiţându-i la izolare pe oamenii lui Popescu, după ce Pangrate i-a raportat că este torturat încontinuu. Măsura a fost însă una de faţadă, în realitate ei fiind mutaţi într-o celulă de jos, din care Pangrate i-a auzit cum jucau bâza. De altfel, unul din principalii responsabili ai demascărilor, Octav Grama, i-a vizitat în celula de izolare şi le-a transmis să stea liniştiţi, că lucrurile merg bine[37].

A doua zi Sucigan s-a întors în cameră împreună cu directorul Gheorghiu, care i-a cerut să îi readucă pe agresori fiindcă încă nu l-au făcut „om” pe Pangrate. Disperat de ce-l aştepta iarăşi, acesta a fugit la fereastră strigând că este torturat, a spart geamul şi şi-a secţionat gâtul. Fulicea a bătut cu pumnii în uşă cerând ajutor, speriat de sângele care îi ţâşnea la 2 metri, înainte ca Pangrate să ceară cu ultimele puteri să fie întins pe acelaşi loc în care a murit Dâmbu. Pangrate avea să scape în cele din urmă datorită doctorului Viorel Bărbos, care l-a internat în infirmerie şi l-a îngrijit timp de patru luni şi jumătate[38].

În acest timp, la camera 102 au fost aduşi pentru a fi torturaţi Ştefan Taban, Cornel Căliman şi Dionisie Tiutiu, bătuţi inclusiv de gardianul Nichi Dănilă. Sucigan l-a prevenit însă pe Aristotel Popescu că dacă va mai muri cineva, vor fi acuzaţi de omor. Totuşi, pentru că Taban era un personaj important pentru regim

35. *Ibidem*, vol. 5, f. 40 ; Gheorghe Andreica, *Mărturii… mărturii…*, pp. 108-109.
36. Gheorghe Andreica, *Mărturii… mărturii…*, pp. 110-111.
37. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 2, f. 192v.
38. Gheorghe Andreica, *Mărturii… mărturii…*, pp. 113-116.

(fusese paraşutat din Germania şi anchetat de Alexandru Nicolschi), i-a cerut să folosească bătaia, dar şi privarea de somn şi celelalte metode[39].

Pe parcursul toamnei au mai fost torturaţi şi alţi muncitori ori personaje importante pentru regim, în diverse camere. Printre victime s-au numărat Nicolae Zeriu (şeful Corpului Muncitoresc Legionar Timişoara), Ion Chirilă (din grupul de rezistenţă armată condus de Nicolae Doran), Ion Bălan (şef de organizaţie), maiorul Romeo Ionescu, Iosif Gavagină, Marin Mandiu, Macovei Pop, Filip Oprea (paraşutat în Munţii Bucovinei), Ion Tâmpa (ajutorul al Corpului Muncitoresc Legionar Timişoara), Artemie Colibaba (şef legionar în judeţul Rădăuţi), Ion Botoacă, Simion Telea, Petre Marinescu, Emil Gligor şi alţii[40]. Ion Tâmpa „a fost serios bătut şi supus la eforturi fizice din care cauză în noaptea zilei de 1 Decembrie 1950 a murit în camera 102", deşi agresorii şi gardianul s-au speriat şi l-au chemat pe medic, care a încercat să-i facă două injecţii pentru a-l întări[41].

Agresorii au beneficiat de mai multe avantaje în urma colaborării cu Biroul Inspecţii. Astfel, deşi regulamentul prevedea că doar cei condamnaţi pentru trecerea ilegală a frontierei aveau dreptul să primească pachete de acasă, mai mulţi lideri ai demascărilor au primit pachete cu alimente de la rude, cu aprobarea directorului Gheorghiu şi a ofiţerului politic Sucigan : Alexandru Popa „Ţanu", Nicolae şi Mihai Livinschi, Vichente Murarescu, Cornel Popovici, Constantin Bogos, Vasile Toldişan şi alţii. Unii dintre ei au primit chiar dreptul la vorbitor cu rudele : Vasile Toldişan (cu soţia), Nicolae şi Mihai Livinschi (cu mama lor), Octav Grama (cu soţia), Silvestru Nanu (cu tatăl), Cristian Paul Şerbănescu (cu unchiul). De asemenea, alimentele confiscate din diferite motive (majoritatea pentru depăşirea limitei de kilograme permise) deţinuţilor care aveau dreptul la pachet erau împărţite de ofiţerii politici tot liderilor demascării, astfel încât Popa, Grama, Matei, Şerbănescu şi alţi câţiva au beneficiat în numeroase rânduri de miere, unt, brânză, slănină, prăjituri, bomboane, ţigări – toate lucruri la care deţinuţii de rând nu puteau decât să viseze. Recompensarea colaboratorilor cu favoruri şi alimente era una din principalele metode de apropiere a informatorilor şi fusese aprofundată de ofiţerii politici în şcoala de cadre organizată de Tudor Sepeanu în februarie-aprilie 1950[42].

Primenirea agresorilor. Lotul Târgşor

Pe 10 decembrie 1950 a ajuns în Gherla un transport de deţinuţi elevi aduşi de la închisoarea Târgşor care avea să influenţeze semnificativ desfăşurarea acţiunii violente. Printre ei se afla şi un grup din zona Moldovei, apropiat de ideile

39. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 2, f. 193v.
40. *Ibidem*, vol. 1, f. 448 ; *Ibidem*, vol. 2, ff. 194 ; 262 ; *Ibidem*, vol. 5, f. 41 ; *Ibidem*, vol. 6, ff. 21, 112.
41. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 5, f. 41.
42. ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 33/1953, ff. 43-45.

„reeducării" încă din perioada de detenţie din Suceava, care încercase, deşi fără prea mare succes, să continue activitatea şi la Târgşor. Popa „Ţanu" şi apropiaţii lui au simţit potenţialul grupului de a da cadre noi pentru „demascări", necesare odată cu transferul tot mai multor loturi de deţinuţi către coloniile de muncă, şi au purces la intimidarea lor într-o întâlnire special aranjată.

Octav Grama şi Popa „Ţanu" le-au reproşat elevilor că acţiunea lor nu a dat rezultate în Târgşor fiindcă nu a avut „miez" (o reţea de informatori) şi că metoda „reeducării" prin convingere este una oportunistă şi caducă, iar pentru a-i convinge, i-au luat la bătaie pe doi dintre ei, Florin Bârsan şi Romeo Iosipescu. Puşi astfel în gardă, elevii s-au reorientat rapid, cei mai mulţi dintre ei, în frunte cu Stoian, adoptând punctul de vedere al lui Popa. De altfel, Stoian l-a turnat imediat pe un coleg de al său, Mihai Niţă, care se plânsese directorului că la camera 99 au loc torturi. Totodată, el i-a îndepărtat din grupul său pe Bârsan, Iosipescu şi Iosif Cobzaru, încropind un alt comitet, format din Traian Ungureanu, Marcel Buta, Ioan Ignat şi Octavian Toma. Ungureanu a fost repede înlocuit însă cu Ştefan Apăvăloaie, fiindcă s-a opus introducerii torturilor[43].

Cazaţi în camera 99, una dintre cele mai mari din închisoare, elevii au primit mână liberă de la Popa „Ţanu" şi Mihai Livinschi să pornească acţiunea între ei. Stoian a discutat cu cei doi metodele de tortură pe care urma să le aplice, Livinschi dându-i chiar un picior de pat pentru momentul declanşării busculadei, pe care şi l-a ascuns sub mânecă. Pasul următor a fost discutarea metodei în cadrul comitetului din cameră. Practic, Stoian le-a cerut să se declare pentru sau împotriva demascărilor, sub ameninţarea că cei care vor refuza, vor fi „constrânşi" să o accepte. Unul dintre elevi, Nicolae Burghelea, a fost lovit cu palma peste faţă, spre a fi dat ca exemplu. Odată lămurite lucrurile în comitet, Stoian a extins discuţia la nivelul întregii camere, în care erau circa şaizeci-şaptezeci de elevi. Din aceştia, opt au refuzat să-şi facă demascarea, deşi au fost ameninţaţi cu bătaia : Gheorghe Cîrtea, Corneliu Bododel, Gheorghe Banciu, Vasile Ilea, Mihai Mucea, Iulian Cocâlnău, Petre Măzăreanu[44].

Pe 24 decembrie 1950, după o scurtă perioadă în care s-au făcut demascările verbale şi fiecare a vorbit despre el, deşi mai degrabă formal şi superficial, s-a trecut la prima victimă : Mihai Niţă. Agresorii l-au obligat să frece pe jos în cameră, spre amuzamentul lor, mai apoi punându-i şi pe ceilalţi rezistenţi la acelaşi exerciţiu. Neintuind mecanismele acţiunii, Niţă i-a raportat cu prima ocazie gardianului Augustin Văşcan faptul că este bătut în cameră şi i-a cerut să fie izolat în altă celulă, altminteri va intra în greva foamei. Văşcan i-a spus totul lui Sucigan, care i-a cerut să îl mute în camera 104. Aici a fost bătut de Mihai Livinschi cu piciorul de la pat la tălpi şi la fund, mai târziu fiind lovit şi de Cornel Popovici şi de Stoian, care adusese declaraţiile date de Niţă la camera 99. Speriat de ce i s-a întâmplat lui

43. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 4, ff. 7v-9.
44. *Ibidem*, f. 12.

Niţă, Traian Carpiuc i-a cerut şi el lui Văşcan să fie mutat, ca să nu păţească la fel, dar situaţia s-a repetat : a fost dus la 104 şi torturat la Livinschi. Întors în camera 99, a fost bătut şi aici până când a ajuns la concluzia că şi-a făcut demascarea şi a început să bată la rându-i[45].

Din acest prim lot au fost torturaţi circa 30 de elevi, dar în timp componenţa camerei a suferit modificări. Mihai Livinschi, Vichente Murarescu, Octav Botez şi Liviu Boeru au îngroşat rândurile agresorilor la începutul lui 1951, iar una din primele misiuni ale noului comitet a fost torturarea deţinuţilor care urmau să plece la colonia de muncă Baia Sprie : Mihai Niţă, Octavian Mogoş, Gheorghe Mântulescu, Dan Staicu, Vasile Alupei, Sorin Botez, Pavel Mihalcovici[46]. Tot în această perioadă, profitând de lotul de la Târgşor, Popa a mai înfiinţat trei camere pentru demascări : 80 (sub conducerea lui Liviu Boieriu), 81 (Vichente Murarescu) şi 82 (Octav Botez)[47], dar activitatea lor a fost scăzută.

În tot acest timp, strângerea informaţiilor din toată închisoarea continua prin intermediul deţinuţilor infiltraţi în poziţii cheie. După eliberarea lui Vladimir Călinici la 31 ianuarie 1951, locul său în echipa sanitară a fost luat de Aristotel Popescu, pregătit de Sucigan şi Popa „Ţanu" pentru munca informativă ; de altfel, în aprilie 1951 Popescu avea să semneze chiar şi un angajament oficial de informator. Principalele sale misiuni au fost supravegherea doctorului Viorel Bărbos, pe care Popa îl suspecta de favoruri făcute victimelor, şi a unui alt membru al echipei sanitare, Mihai Jianu, şi el bănuit de lipsă de sinceritate. Notele lui Popescu au confirmat amândouă bănuielile[48], iar Jianu avea să fie pedepsit pentru atitudinea sa.

Pe măsură ce acţiunea lua amploare, au fost înfiinţate şi alte celule pentru tortură. Pe 13 decembrie 1950 Ion Voin a fost însărcinat cu pornirea acţiunii la camera 101, fiind lăudat de Popa „Ţanu" pentru activitatea depusă până atunci şi experienţa pe care o câştigase, dar accentul trebuia să cadă pe metodele de epuizare fizică prin exerciţii şi poziţii chinuitoare în detrimentul bătăilor propriu-zise. Muncitorii chinuiţi aici începând cu Ajunul Crăciunului au fost Pavel Franco, Nicolae Păduraru şi Gheorghe Ardei[49], ultimul fiind un fost membru al grupării de rezistenţă armată condusă de Gheorghe Arsenescu. Profitând de diversitatea condamnaţilor care îşi executau pedeapsa în Gherla, Securitatea a supus anchetelor suplimentare conduse de echipele lui Popa „Ţanu" mai multe persoane care avuseseră un rol important în rezistenţa anticomunistă şi de la care nu reuşiseră să scoată tot ce îi interesa prin ancheta clasică. Aşa se face că au fost schingiuiţi în Gherla numeroşi membri ai grupurilor de rezistenţă armată sau sprijinitori ai lor, ca Gheorghe Hachenselner, Martin Moater, Nicolae Horescu, Mihai Timaru, Constantin

45. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 4, ff. 10-11.
46. *Ibidem*, ff. 10v, 205-206.
47. ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 34/1953, ff. 27v-28.
48. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 2, f. 194v.
49. *Ibidem*, vol. 5, f. 42.

Paragină, şi este foarte probabil ca multe din informaţiile oferite de ei sub tortură să fi condus la prinderea unora dintre cei care rezistau încă în munţi[50].

Peste iarnă violenţele s-au mai temperat, probabil datorită deceselor înregistrate, însă deja trecuse suficient timp pentru ca acţiunea să cuprindă mare parte din etajul III al închisorii. Practic, la începutul lui 1951 „demascări" aveau loc în camerele 96 şi 98 (cu un comitet condus de Vasile Puşcaşu, Vichente Murarescu, Grigore Romanescu), 99 (Ion Stoian, ajutat de Marcel Buta, Gheorghe Simionovici, Gheorghe Gorgos, Florin Bârsan), 102 (Ioan Cerbu, Ion Voin, Marin Aldea), 103 (sub conducerea lui Aristotel Popescu, Mihai Niţulescu, Nichifor Vereşmorteanu, Adrian Lupescu) şi 104 (unde acţionau Mihai Livinschi, Gheorghe Bărgăoanu, Cornel Popovici)[51].

Au existat însă şi celule în care acţiunea a continuat pe tot parcursul iernii. Liderii camerei 98, Vasile Puşcaşu şi Vichente Murarescu, au acţionat în perioada noiembrie 1950-martie 1951 asupra mai multor deţinuţi ca Ioan Rău, Niculae Biriş, Gheorghe Hachenselner, Ştefan Stana, Martin Moater, Virgil Botez, Garofil Dimciu, Vasile Dumitru, Simion Telea. Majoritatea victimelor erau împiedicate să doarmă şi ţinute în picioare cu mâinile ridicate şi cu greutate atârnată de spate, dar Vasile Puşcaşu, cunoscut ca unul dintre cei mai violenţi agresori, a lovit în numeroase rânduri cu coada măturii la tălpi, pe fese sau chiar în piept[52].

Un caz special în această cameră a fost cel al deţinutului de drept comun Vasile Dumitru, adus spre a fi torturat de către Gheorghe Sucigan de la închisoarea Dej, unde fusese pedepsit pentru indisciplină. Sucigan li s-a adresat vulgar agresorilor : „îi dai câte un pumn, f… dumnezeii mamei lui, de să-l urci la *pod* (podul închisorii era locul în care erau duse bagajele celor care mureau – n.n.)". Dumitru a fost lovit în piept şi pe spate de către Vasile Puşcaşu, Vichente Murarescu şi Grigore Romanescu, dar se pare că a fost bătut şi de agresori din alte camere (Alexandru Popa, Octav Grama, Cristian Şerbănescu)[53]. Fiind un tip recalcitrant, el a încercat de mai multe ori să raporteze gardienilor că este schingiuit, o dată reuşind să vorbească cu Sucigan, dar singurul rezultat a fost un supliment de tortură. După mai multe bătăi, Vasile Dumitru a murit. Gardianul Nichi Dănilă l-a certat pe Puşcaşu pentru această crimă, spunându-i că el nu înţelege astfel de lucruri. În cele

50. Agresorii susţin că Hachenselner a divulgat numele şi adresele celor care îi sprijineau pe membrii grupului Arsenescu, Moater şi Horescu ar fi recunoscut legăturile pe care le avea grupul lui Spiru Blănaru şi elementele de sprijin din rândul populaţiei. În lipsa informaţiilor scrise, nu putem şti cu certitudine dacă datele oferite erau corecte sau, aşa cum s-a mai întâmplat, doar pentru a pune Securitatea pe piste false, cu toate că tindem să credităm prima variantă. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 6, ff. 52-53.
51. ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 34/1953, f. 28v ; Costin Merişca, *op. cit.*, pp. 28-30.
52. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 6, ff. 21-22, 32.
53. *Ibidem*, f. 32 ; ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 34/1953, f. 30.

din urmă, Puşcaşu l-a turnat pe gardian ofiţerului politic, cerându-i să nu se mai amestece în lucruri care nu îl privesc[54].

Şi la camera 104 au fost înregistrate bătăi la sfârşitul lui ianuarie-mijlocul lui februarie 1951. După ce o perioadă de câteva zile colaboratorii demascărilor au creat o atmosferă ostilă regimului pentru a antrena şi viitoarele victime în activităţi interzise, pe 29 ianuarie agresorii s-au năpustit asupra lui Constantin Pilat, legându-l de mâini şi lovindu-l până la ora 4 dimineaţa. Exasperat, Pilat a oferit o serie de informaţii fabulatorii pe probleme de „spionaj" – noua obsesie a grupului Popa „Ţanu". De altfel, din această perioadă au început exagerările ridicole, cantitatea informaţiilor făcând irelevantă calitatea lor, ceea ce a condus la intoxicarea Securităţii. De exemplu, obligat să spună cât mai multe, Pilat a vorbit despre transporturile de trenuri dintre România şi URSS, despre spionajul făcut pentru imperialişti, titoişti, liberali, despre organizaţiile pe care le-a cunoscut, armele pe care le-a ascuns, persoanele care l-au găzduit, persoanele care deţineau valută străină etc[55]. În cameră au mai fost torturaţi Dumitru Burtea, maiorul Romeo Ionescu, Traian Smultea, iar din comitet au făcut parte Mihai Livinschi, Vasile Puşcaşu, Cornel Popovici, Mircea Târnoveanu, Traian Găbureac[56].

În alte camere, ca de pildă la 105, acţiunea luase forma primară a unei „reeducări" prin conferinţe şi discuţii. Cu toate acestea, deţinuţii care ascundeau informaţii importante erau duşi pentru anchete brutale în camerele 96, 97, 98, unde cel mai activ agresor a fost Vasile Puşcaşu, ajutat ocazional de Alexandru Popa, Mihai Livinschi, Cornel Popovici şi Cristian Paul Şerbănescu[57]. După modelul lui Ţurcanu, Popa a încercat să-şi înspăimânte victimele, făcându-i să creadă că nu va exista niciodată scăpare: lui Pilat i-a spus că va rămâne legat de el indiferent în ce închisoare va ajunge şi chiar în libertate. Mai mult decât atât, l-a ameninţat că dacă nu-i va respecta ordinele, îi va ucide familia şi l-a prevenit să nu caute să fugă peste graniţă după eliberare, căci puterile sale sunt mai mari decât ale Securităţii[58]. Desigur că un astfel de discurs pare astăzi uşor ridicol, însă nu trebuie să uităm atmosfera de groază în care trăiau victimele săptămâni sau luni la rândul, astfel că nu e de mirare că mulţi cedau presiunilor psihologice de acest gen.

În lipsa violenţelor, majoritatea agresorilor provocau discuţii împotriva regimului în camerele în care erau trimişi şi încercau să adune informaţii. Aşa a procedat Gheorghe Popescu, care în perioada ianuarie-mai 1951 a fost plimbat prin camerele 57, 53 şi 55[59], dar şi alţi deţinuţi, cărora li se cereau tot mai multe note.

Repornirea bătăilor pe scară largă a fost consecinţa directă a dorinţei Biroului Inspecţii. Gheorghe Sucigan i-a adunat pe liderii agresorilor într-o celulă pe data de 20 martie 1951 şi i-a întrebat cum se simt, dacă mai pot şi mai doresc să continue

54. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 6, ff. 32v, 90.
55. *Ibidem*, vol. 7, f. 186.
56. *Ibidem*, f. 192.
57. *Ibidem*, f. 190.
58. *Ibidem*, f. 202.
59. *Ibidem*, vol. 5, f. 340.

acţiunea, sugerându-le totodată un răspuns pozitiv prin promisiunea reabilitării faţă de regim. Toţi cei prezenţi (Vasile Puşcaşu, Vichente Murarescu, Ioan Cerbu, Mircea Târnoveanu, Cornel Popovici, Alexandru Popa şi Ion Voin) s-au declarat de acord cu reluarea torturilor[60]. Agresorii conduşi de Ion Voin şi Cornel Popovici i-au torturat în această perioadă la camera 101 pe Ion Preotescu, Ion Stoia, Paul Cotârlă (membru în grupul de rezistenţă condus de Nicolae Doran), maiorul Constantin Ionescu (membru în grupul colonelului Vasile Popa din Turnu Severin)[61].

Colaborarea cu agresorii nu era nicio garanţie că pericolul a trecut definitiv. Deconspirat ca oportunist de notele lui Aristotel Popescu, Mihai Jianu a fost bătut la sfârşitul lui martie de Alexandru Popa, care i-a cerut să-şi facă din nou demascarea, după care l-a trimis pentru alte torturi în camera 106, sub îndrumarea lui Vasile Puşcaşu, Constantin Bogos şi Marcel Armeanu[62].

Începutul lunii mai 1951 a găsit închisoarea Gherla mai săracă cu câteva sute de deţinuţi trimişi la Canalul Dunăre-Marea Neagră, astfel că agresorii au fost nevoiţi să se reorganizeze. Camera 101 a fost desfiinţată, iar Ion Voin a devenit ajutorul lui Vichente Murarescu la 103 până pe 25 mai 1951. De la această dată, Popa „Ţanu" a promovat o serie nouă de agresori, recrutaţi în mare parte dintre cei care fuseseră torturaţi în lunile dinainte : Emil Sebeşan, Sever Pinţa, Gheorghe Rădoi, Francisc Ciura, Octavian Potra, Nicolae Păduraru, Nicolae Andronescu, Mihai Niţulescu, Nichifor Vereşmorteanu[63].

Printre deţinuţii torturaţi în luna iunie s-au numărat : Emilian Duicu (favorizator al grupului de rezistenţă armată Petru Domăşneanu), Vinug Gavruş, Sabin Văran (fost deputat în Marea Adunare Naţională), Anghel Vlad (membru al grupului de rezistenţă Ştefan Popa), Nicolae Măran[64]. Un al doilea lot a plecat spre Canal pe 24 iunie 1951 şi a cuprins mai mulţi agresori : Ion Voin, Ioan Cerbu, Corneliu Melinte, Emil Sebeşan, Mihai Niţulescu, Octavian Potra[65].

Torturile atroce din această perioadă au determinat o nouă serie de decese. În perioada august-septembrie 1951, Aristotel Popescu a fost chemat să îi îngrijească pe Petre Popescu (avea echimoze şi edeme pe tot corpul) şi Ion Dincă (plin de vânătăi, nu putea urina şi delira). Toate încercările sale de a-i resuscita au fost zadarnice, ambii decedând în scurt timp. Popescu fusese bătut de Ioan Cerbu, Grigore Romanescu şi Aurel Şindrilaru, dar lovitura fatală i-a fost aplicată de Alexandru Popa, care l-a bătut cu un picior de prici peste piept. După această bătaie, Popescu n-a mai putut mânca deloc[66].

Agresorii nu lăsau nimic la voia întâmplării şi căutau să protejeze administraţia de orice eventual pericol : pentru că urmele de violenţă nu puteau fi trecute drept

60. *Ibidem*, f. 43.
61. *Ibidem*.
62. *Ibidem*, vol. 7, f. 173.
63. *Ibidem*, vol. 5, f. 44.
64. *Ibidem*.
65. *Ibidem*, f. 64.
66. *Ibidem*, f. 257.

cauză a morţii fără să o incrimineze, Aristotel Popescu a falsificat fişele celor decedaţi. Deţinuţii i-au ascuns aceste cazuri doctorului Bărbosu, spre nemulţumirea acestuia, care ştia că el va fi cel tras la răspundere[67].

Camera 99

Vara anului 1951 a adus modificări importante în desfăşurarea acţiunii în închisorile din România. Centrul de greutate s-a mutat complet în Gherla odată cu oprirea torturilor din Piteşti la sfârşitul lunii mai, iar această stare de fapt s-a consolidat în luna următoare, când a violenţele au căpătat o şi mai mare intensitate în penitenciarul clujean. Torturile atroce din perioada iunie-septembrie 1951 au transformat camera 99 în echivalentul macabru al camerei 4-spital din Piteşti.

> Camera 99 era o cameră mare, circa 25/15 m, avea mai multe geamuri cu gratii în peretele dinspre curte. În celălalt perete, cel opus, geamurile fuseseră zidite. […] În camera 99 propriu-zisă intrai printr-o cameră mai mică, de ¾ metri, unde era şi WC-ul, care de fapt servea drept cameră de tortură. Camera 99 nu avea paturi sau priciuri, în partea unde erau geamurile erau numai rogojini întinse pe jos şi pături[68].

Şi de această dată scenariul a fost respectat întocmai, iar agresorii au creat o atmosferă propice discuţiilor împotriva regimului până pe 12 iunie 1951, când la strigătul lui Vasile Puşcaşu „până când cu legionarismul", s-au închis geamurile de la cameră şi victimele au fost imobilizate şi bătute. Gheorghe Paraschiv, de exemplu, a fost trântit la pământ, legat la ochi şi gură cu un şervet şi bătut la tălpi, la fund şi la cap până la leşin. În toată săptămâna care a urmat a fost ţinut în poziţie fixă (în şezut, cu mâinile atingând vârful picioarelor) zi şi noapte, cu două plantoane lângă el, ca să nu poată dormi. Ulterior a fost anchetat de Vichente Murarescu, Ion Stoian, Grigore Romanescu. Vasile Puşcaşu, dar şi de către Sucigan, care l-a bătut pentru că încercase să mărturisească faptul că declaraţiile luate sub tortură erau false. În urma corecţiei fizice – a fost lovit cu capul de pereţi – Paraschiv a revenit speriat : „să trăiţi domnule slt. tot ce am spus este adevărat"[69].

Perioada de maximă intensitate a torturilor a început însă la 1 iulie 1951. Sub conducerea lui Vasile Puşcaşu şi Mihai Livinschi au fost torturaţi aici în perioada iulie-octombrie o serie întreagă de persoane care erau bănuite a ascunde material important pentru regim : Constantin Ionescu, pr. Papken Keropeian, Alexandru Piticar, Constantin Teja, Ilarie Rusu, Traian Popescu „Macă", Iosif Marghita, Vintilă Vais, Virgil Maxim, Constantin Lupoaie, Aurel Obreja, Aurelian Marcu Stoica, Ion Ismană, Dumitru Neagu, Adrian Vinu, Dan Tudor, Anghel Avram,

67. *Ibidem*, vol. 2, f. 196.
68. Mihai Timaru, *Memorial din cotul Carpaţilor...*, INST, Bucureşti, 2005, p. 78.
69. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1l14, vol. 7, ff. 3-6, 25.

Adrian Herlea, Gheorghe Bălan, Mihai Timaru, Alexandru Prodan, Valeriu Iorga, Nicolae Măgirescu, Savel Gheorghiţă, Eugen Dimitriu, Sabin Văran, Drohobeckzy Attila Anton, Hájek Zoltán, Radu Ciuceanu, Constantin Fântână, Vasile Perca, Ion Potcoavă, Romeo Ionescu, Vasile Bozeşan, Vasile Zottu, Petre Condrea, Alexandru Prodan, Ion Soare, Achim Banu, Constantin Pascu, Anatoli Vasilache, Victor Moraru şi alţii[70].

Bătaia a pornit în seara de 1 iulie, după ce Virgil Maxim a refuzat provocarea de a vorbi despre „viaţa legionară". Vasile Puşcaşu a condus echipa de agresori (Ion Stoian, Grigore Romanescu, Alexandru Popa, Constantin P. Ionescu şi alţii) şi i-au trântit la pământ pe ceilalţi, i-au legat la ochi şi la gură, după care le-au aplicat lovituri pe tot corpul timp de câteva ore, călcându-i în picioare la propriu. Peste noapte, victimele au fost ţinute cu spatele la perete, mâinile legate şi ochii acoperiţi cu o cârpă[71].

A doua zi dimineaţa torturile au fost coordonate de Grigore Romanescu, deşi în cameră venise şi Popa „Ţanu" pentru a culege informaţii de la cei dispuşi să vorbească. Aurelian Marcu Stoica a fost lovit toată ziua cu o coadă de mătură în cap şi peste tot corpul, a fost obligat să se lovească singur cu capul de perete, să facă tumbe şi flexiuni. Aurel Obreja descrie învălmăşeala din timpul bătăilor :

> Fiecare mă apuca de unde ajungea. De haine, de gât, de nas. Când cu picioarele în sus, când cu picioarele în jos. Când bruftuluit la dreapta, când la stânga. Eram aruncat ca o minge. Ca atunci când copiii înfierbântaţi de joacă lovesc în minge cu înverşunare. Loveau cu tot ce aveau. Şi aveau atâtea obiecte, toate dinainte pregătite, pe care noi nu le văzuserăm. Loveau cu bucăţi de lemn din capete de prici, cu stinghii aduse de la ateliere, cu capete de lemn de foc, cu frânghii răsucite şi muiate în apă, cu bucăţi de cablu electric ce aveau la mijloc sârmă metalică, cu centuri, cu linguri, cu furculiţe, cu tot ce poate sau nu poate mintea sa-şi imagineze. Nu conta unde loveau şi nici ce putea să se întâmple. Nu ţineau cont că din acea lovitură puteai să mori sau să rămâi infirm. Loveau în cap, în burtă, în coaste şi peste tot, care pe unde apuca, fără milă, fără cruţare. Au început să chiuie, să strige, să urle, şi în lovituri neîntrerupte au început să ne plimbe prin cameră, să înconjoare camera cu un vacarm ce nici în iad nu putea fi imaginat[72].

În săptămânile următoare Stoica şi ceilalţi membri ai grupului, Aurel Obreja, Virgil Maxim, Ion Ismană, Constantin Lupoaie şi Dumitru Neagu, au fost forţaţi să se sărute în fund, să se tragă de organele genitale, să ţină în gură un băţ mânjit de fecale, să stea în poziţii chinuitoare ore în şir. Chinurile nu se opreau însă aici : noaptea nu a fost lăsat să doarmă, iar mesele trebuia să le servească stând în genunchi, cu mâinile la spate, căzând de multe ori cu faţa în mâncarea fierbinte sau lovindu-se de ciment.

---

70. *Ibidem*, vol. 5, ff. 341, 397 ; *Ibidem*, vol. 6, ff. 21-22 ; *Ibidem*, vol. 8, f. 4 ; *Ibidem*, vol. 9, ff. 22-23.
71. *Ibidem*, vol. 7, f. 393.
72. Gheorghe Andreica, *Mărturii… mărturii…*, pp. 128-129.

Obligat să îngurgiteze fecale, Aurel Obreja a vomitat totul şi drept pedeapsă i s-a dat să bea urină ca să-şi „clătească" gura : „Ajunge. De acum e sătul de *bunătăţi*. Trebuie să bea şi ceva lichid. După căcat, ce poate fi mai potrivit decât pişatul ? ! ". Cel care îl bătea era un bun prieten, care şi-a cerut scuze şoptit : „Iartă-mă, Aurele, că nu mai pot" şi l-a lovit încet de tot. Obreja i-a cerut să dea mai tare, ca să nu fie descoperit şi chinuit la rândul lui[73].

Într-una din nopţi, Stoica a fost bătut sistematic cu un prosop împletit : întâi la cap, apoi pe fiecare parte a corpului şi pe membre. Când şi-a revenit din leşin, i s-au legat bagaje şi greutăţi de mâini şi de spate până când corpul i-a cedat din nou. De această dată, trezirea din leşin s-a făcut cu ajutorul ciomegelor şi a apei reci. Altă dată, grupul a fost dezbrăcat la piele, bătut la tălpi şi la fund, apoi întors cu faţa la perete pentru a le permite celorlalţi din cameră să-i scuipe în fund. Nemaiputând suporta chinurile, Stoica a cerut apă, dar agresorii le-au cerut colegilor lui să-l scuipe în gură pentru a-i potoli setea. În urma acestor bătăi, Stoica avea capul umflat, plăgi pe tot corpul, iar corpul şi picioarele îi erau atât de umflate de la sutele de flexiuni pe care le făcuse, încât nu mai simţea nimic şi se prăbuşea constant pe ciment[74]. Torturarea celor şase a înspăimântat pe toţi cei din cameră :

> [Vintilă Vais] : Menţionez in mod categoric că intensitatea torturilor administrate celor de mai sus (Lupoaie, Obreja şi Ismană – n.n.) inclusiv lui Maxim, Stoica şi Neagu a fost atât de înfricoşătoare încât eu am avut convingerea că se urmăreşte lichidarea lor printr-o moarte groaznică. Numai evenimentele pe plan intern în cadrul MAI-ului, din toamna anului 1951 i-a salvat dela o moarte sigură, dacă bineînţeles nu au fost omorâţi în urma mea[75].

Vasile Păvăloaie i-a zdrobit degetele de la mâini şi picioare lui Constantin Teja cu ajutorul unui cleşte de lemn, iar Mihai Livinschi i-a smuls unghiile. Teja a fost bătut peste fluierele picioarelor, cu coada de mătură peste cap[76], iar în urma loviturilor încasate i s-au fracturat trei coaste. În urma unei bătăi a fost dus la baie pentru a fi resuscitat şi s-a trezit într-o baltă de sânge. Agresorii l-au ameninţat cu moartea în caz că va raporta cuiva ce a păţit, dar Teja nu s-a lăsat intimidat şi seara a încercat să-i spună comandantului de gardă ce se întâmplă în cameră. A fost repede întrerupt de Constantin Păvăloaie, care l-a strâns de gât chiar în faţa acestuia, rămas impasibil. Teja a fost legat la gură şi înfăşurat într-o pătură, dar tot a reuşit să strige : „domnule şef mă omoară" atunci când un alt gardian a venit în cameră[77]. Cum gardianul nu a reacţionat, cei din comitet l-au pedepsit după închidere : Vasile

73. *Ibidem*, pp. 132-133.
74. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 7, ff. 394-196 ; *Ibidem*, vol. 8, f. 16v.
75. ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 33/1953, f. 206v.
76. Peste doi ani, când Teja a fost interogat ca martor în ancheta asupra torturilor din Gherla, el susţinea că are dureri de cap zilnice din cauza loviturilor primite de la Păvăloaie. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 7, f. 471.
77. ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 34/1953, f. 118.

Puşcaşu şi Mihai Livinschi l-au bătut până i-au rupt dantura şi i-au zdrobit fluierele picioarelor, lăsându-se cu toată greutatea pe os în sus şi în jos „ca la foile de plăcinte". Timp de şase luni de zile, Teja a fost chinuit întruna, singurele momente de respiro fiind atunci când în cameră era adusă o nouă victimă, care nu trebuia să ştie din primele zile ce se întâmplă acolo[78].

Agresorii se foloseau şi de presiuni psihologice pentru a-i determina pe rezistenţi să cedeze:

> Măi bandiţilor, voi nu vă daţi seama şi nu ştiţi că la securitate nu se mai bate? De ce credeţi voi că fac aceasta aşa? Păi vă lasă mă bandiţilor să declaraţi la securitate ce vreţi voi, vă judecă şi după aceia vă dă pe mâna noastră. Aici daţi voi adevăratele declaraţii, aici spuneţi voi tot ce aţi făcut. Dela noi declaraţiile voastre merg înapoi spre securitate şi dacă trebue vă mai judecă odată[79].

Preotul armean Papken Keropeian a fost bătut şi batjocorit timp de trei luni de zile, fiind lovit cu ciomagul, obligat să mănânce materii fecale şi să poarte în spate greutăţi de zeci de kilograme. Unul din agresori l-a obligat să-l tragă de testicule pe un alt deţinut şi să-L înjure pe Dumnezeu[80]. De cele mai multe ori însă, bătăile nu mai aveau o motivaţie validă, căci cei torturaţi erau în închisoare de multă vreme (Virgil Maxim, de pildă, era arestat de zece ani) şi nu mai aveau ce informaţii să divulge. În plus, unii dintre ei mai trecuseră prin demascare şi în camerele din care au ajuns aici şi nu mai aveau ce să declare, spre nemulţumirea agresorilor. Tocmai de aceea, torturile au început să ia forme patologice. Pentru păstrarea conspirativităţii, dar şi fiindcă nu aveau deloc încredere în doctorul Bărbos, nici victimele bătute foarte grav nu erau scoase din cameră, fiind îngrijite de studenţii la Medicină Traian Găbureac şi Aristotel Popescu[81].

Au existat şi cazuri în care agresorii i-au prevenit pe cei care aveau să le devină victime că vor fi nevoiţi să îi bată, cerându-şi scuze pentru slăbiciunea lor. Aşa a procedat Constantin Oprişan înainte de începerea bătăii asupra seriei din care făcea parte Mihai Timaru: „Ochii lui Oprişan erau scăldaţi în lacrimi, cu fiecare lovitură trimisă cu durere pe trupul meu, cădea şi o lacrimă din ochii lui Costache"[82].

Violenţele nu s-a limitat însă doar la camera 99. De pildă, la camera 101 un comitet din care făceau parte Vichente Murarescu, Vasile Păvăloaie şi Marin Aldea, a bătut mai mulţi deţinuţi cu cozi de mătură şi scânduri de la pat până când spatele li se înnegrea complet. Bătăile erau completate de momente de batjocură, unele proprii acestei camere: în timpul „orei de râs" trei victime erau legate la ochi într-un colţ al camerei şi împinse în alte victime aflate în colţul opus, lovindu-se

78. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 9, ff. 23-24.
79. *Ibidem*, f. 101.
80. *Ibidem*, vol. 7, f. 104; ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 33/1953, f. 248.
81. ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 34/1953, f. 118.
82. Mihai Timaru, *Memorial…*, p. 81.

unele de altele spre amuzamentul agresorilor[83]. O parte dintre cei schingiuiţi aici (Sigismund Bal, Alexandru Piticar) au fost trimişi pentru continuarea chinurilor în camera 99. Părintele Papken Keropeian a fost torturat o lună de zile la camerele 103, 104 şi 105, dar pentru că agresorii nu au fost mulţumiţi cu informaţiile pe care le oferea, a fost şi el mutat la 99. De o cruzime ieşită din comun a fost şi torturarea căpitanului Nicolae Măgirescu, invalid de un picior în urmă unei răni de pe front, care a fost lovit în mod repetat de Vichente Murarescu peste piciorul infirm[84].

Unul dintre cele mai sinistre cazuri l-a constituit schingiuirea deţinuţilor de origine maghiară Drohobeczky Attila Anton şi Hájek Zoltán la camera 101. Şirul de torturi la care cei doi au fost supuşi pe tot parcursul verii este interminabil : ţinuţi în poziţie fixă, legaţi la ochi şi gură, bătuţi la tălpi şi la fund, loviţi cu pumnul în piept sau în spate, plesniţi cu o coadă de bici peste mâini, ţinuţi într-un picior mai multe nopţi. Vichente Murarescu i-a pus bucăţi de lemn între degetele de la mâini şi picioare ale lui Drohobeczky şi apoi i le-a strâns ca într-o menghină. Drohobeckzy a fost obligat să-şi mănânce fecalele, să înghită mâncare fierbinte (care i-a provocat arsuri), să bea urina lui Hájek (forţat să micţioneze în gura lui), să îi mănânce voma ; i-au fixat un picior de pat în gură, pe care îl loveau cu un altul, până când i-au rupt un dinte. În plus, a fost supus tehnicii de tortură „picătura chinezească” şi i s-a smuls părul de către acelaşi Murarescu. Hájek a fost ars cu ţigara, înţepat cu un ac în fund şi să stea cu un băţ murdărit de excremente în gură timp de o noapte. Toate aceste chinuri au durat două săptămâni[85].

Cazul Vintilă Vais

La sfârşitul lui mai 1951 în închisoarea Gherla a ajuns un deţinut special, care avea să joace un rol decisiv în oprirea acţiunii violente printr-un concurs de circumstanţe. Vintilă Vais a fost arestat ca angajat al Ministerului de Interne pentru o presupusă favorizare a trecerii ilegale de frontieră, în legătură cu o organizaţie de spionaj condusă de sora lui, Maria Vais. În realitate însă, Vais căzuse pradă unei răfuieli personale cu ministrul adjunct Marin Jianu, despre care avea informaţii compromiţătoare.

Agresorii aveau mai multe modalităţi prin care îşi recrutau victimele, una din cele mai importante fiind reţeaua de informatori de la grefă. Practic, datele personale ale oricărui deţinut intrat în Gherla erau la discreţia lui Popa „Ţanu”, Constantin P. Ionescu şi Mihai Livinschi, iar cei care se prezentau cu un dosar deosebit intrau automat în vizorul lor. Constantin Pilat a atras atenţia de la început pentru că a declarat 2.000 de hectare de teren la averea personală (fiind deci un

83. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 7, ff. 53-54, 58.
84. *Ibidem*, vol. 5, f. 323.
85. *Ibidem*, vol. 7, ff. 422-423, 538 ; *Ibidem*, vol. 9, f. 3.

„duşman de clasă”[86]), iar Vais a fost cel puţin la fel de interesant din cauza ultimului său loc de muncă. Chiar de la înregistrarea lui în actele închisorii, Popa a discutat cu el şi a aflat de reţeaua de spionaj condusă de sora sa, fiind şi mai intrigat. Pentru a-i câştiga încrederea, l-a informat că primise o condamnare de zece ani (deşi fusese judecat, nu i se comunicase sentinţa) şi apoi i-a cerut lui Aristotel Popescu să afle mai multe în timpul consultului medical.

Acesta n-a pierdut multă vreme şi l-a convins pe Vais să vorbească, aflând informaţii compromiţătoare despre o serie întreagă de personaje dintre cele mai sus puse : Teohari Georgescu, Petru Groza, Lotar Rădăceanu, Alexandru Nicolschi, Tudor Sepeanu, Marin Constantinescu, Gheorghe Gheorghiu-Dej şi alţii. Speriaţi de numele impunătoare, agresorii au redactat o notă în care edulcorau cele spuse de Vais, menţionând doar în treacăt numele de mai sus, şi au trimis-o lui Sucigan pentru a-l convinge că deţinutul trebuie izolat şi „demascat” la camera 99[87].

Mutarea lui la 99 a fost aprobată de Sucigan şi s-a realizat în luna iunie, când în cameră Ion Stoian încă acţiona asupra unui grup de elevi. La scurtă vreme rândurile agresorilor au fost îngroşate de Vasile Puşcaşu, Vichente Murarescu, Gheorghe Popescu şi Mihai Livinschi. Vais a observat de la început că deţinuţii controlează toate lucrurile în închisoare, mai ales după ce gardianul Augustin Văşcan i-a spus că îi este interzis să ceară raport altfel decât prin şeful camerei şi s-a speriat de atmosfera provocatoare din cameră. Pe deasupra, pe 19 iunie cei din cameră au aflat că peste câteva ore vor fi vizitaţi de colonelul Zeller, astfel că au mutat mai multe pachete de materiale scrise – i s-a spus că erau broşuri legionare, dar ulterior Vais şi-a dat seama că era vorba de „demascările” scrise. Aşadar, administraţia avea grijă să păstreze aparenţele de fiecare dată, fiindcă deţinuţii nu aveau voie să ţină hârtie şi instrumente de scris în celule.

Bătaia generală a început pe 19 iunie 1951 după semnalul dinainte stabilit : închiderea celor şapte geamuri. Victimele au fost legate de mâini şi picioare, la ochi şi la gură, după care Puşcaşu a ţinut un mic discurs în care a strecurat o ameninţare de moarte şi către Vais, în cazul în care nu va colabora cu ei[88]. De aici încolo lucrurile se complică. Vais susţine în declaraţiile sale că a fost torturat patru luni de zile şi descrie în amănunt bătăile la care a fost supus. Pe de altă parte, unul dintre agresorii din cameră, Gheorghe Popescu, arată că acesta a fost „bătut însă nu grav”[89], iar Radu Ciuceanu, care a stat lângă Vais pe toată perioada şederii sale în camera 99, întăreşte acest punct de vedere[90], pe care îl credităm şi noi. Speriat însă de ceea ce vedea şi presat întruna să vorbească, Vais a început să dea declaraţii peste declaraţii despre personaje din Securitate şi din partid, majoritatea pure invenţii.

86. *Ibidem*, vol. 7, f. 206.
87. ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 34/1953, ff. 34-35.
88. *Ibidem*, ff. 106-107.
89. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 5, f. 341 ; în mod similar, toţi cei cercetaţi la începutul lui 1952 în legătură cu torturarea lui Vais au susţinut că acesta a fost lovit doar în treacăt şi superficial.
90. Interviu cu Radu Ciuceanu, arhiva personală a autorului.

De altfel, torturile erau atât de intense, încât majoritatea celor care dădeau informaţii au început să inventeze organizaţii şi persoane, pentru că erau obligaţi să scrie întruna, deşi nu mai aveau ce declara. Aşa se face că Mihai Timaru a implicat într-o organizaţie imaginară activişti de partid şi alţi colaboratori ai regimului din zona sa natală[91], dar avea să plătească scump această sfidare, fiind desfigurat în bătăi odată ce Securitatea a descoperit adevărul. După declaraţiile verbale şi apoi cele scrise, date în faţa comitetului, unii deţinuţi ajungeau în faţa ofiţerilor politici pentru a redacta notele. Gheorghe Paraschiv a profitat de acest moment şi le-a spus celor doi că totul era o fabulaţie datorată presiunilor la care era supus, dar a fost luat la bătaie chiar de către Sucigan şi Avădani, ceea ce a descurajat pe toţi ceilalţi care ar fi vrut să procedeze în mod asemănător.

Vais i-a şoptit într-una din seri lui Alexandru Piticar să cedeze şi să inventeze orice informaţii îi cer agresorii, fiindcă nu mai suporta să îl vadă schingiuit, însă acesta i-a răspuns că nu mai are ce nume să dea după ce îşi denunţase tot satul, în afara învăţătorului şi preotului. Ţăranul Rusu a fost bătut sub acuzaţia de „spionaj", o noţiune cu totul străină lui, încât cerea agresorilor, înnebunit, să i se spună ce înseamnă, ca să îşi dea seama dacă are ce declara. Mai târziu, a spus într-o singură zi peste opt sute de nume[92].

Declaraţiile spectaculoase ale lui Vais au ajuns foarte repede pe mâna Securităţii, care l-a chemat în septembrie 1951 pentru un supliment de anchetă. Radu Ciuceanu arată că Vais se hotărâse să declare la Bucureşti tot ce se întâmpla în Gherla, fiind convins că acţiunea nu era cunoscută la nivel înalt[93]. Calculul a fost corect, întrucât demascările erau o acţiune conspirativă despre care foarte puţini ofiţeri din Securitate aveau cunoştinţă, iar mulţi dintre cei care erau în temă ştiau doar că deţinuţii oferă mult material informativ. Profitând de cunoştinţele pe care încă le avea în Securitate, se pare că Vais a reuşit să stea de vorbă cu ofiţeri care nu erau la curent cu cele ce se petreceau în închisori şi şi-a retras notele informative, declarând că i-au fost smulse prin tortură, astfel că aceştia au ordonat o anchetă aprofundată pentru a stabili realitatea.

Timp de două-trei luni, cât au durat cercetările preliminare, acţiunea a continuat din inerţie, impulsionată vremelnic de sosirea loturilor de studenţi de la Piteşti, în frunte cu Eugen Ţurcanu, la 29 august 1951. Totuşi, bătăile au scăzut semnificativ în intensitate şi victimele au putut sesiza că agresorii au devenit agitaţi şi nehotărâţi, repornind şi oprind din nou bătăile în mai multe rânduri. De la 1 septembrie 1951, unii din ei au revenit la metodele lipsite de violenţă, ca discursurile pro-marxiste. De altfel, Alexandru Popa a intuit că va urma o anchetă în această perioadă din cauza declaraţiilor lui Vais şi Gheorghe Paraschiv, dar şi a morţii lui Ion Dincă[94].

Pe de altă parte, la nivel oficial există indicii că Serviciul Inspecţii a ordonat încetarea violenţelor încă de la sfârşitul lui iulie sau cel târziu mijlocul lui august 1951, chiar dacă realitatea din teren a fost alta. Aflând că urmează o inspecţie din minister pe 23 august, comitetele şi-au oprit activitatea pentru câteva zile, ca să nu existe deţinuţi cu plăgi

91. Mihai Timaru, *Memorial…*, p. 92.
92. ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 34/1953, ff. 131v-132.
93. Interviu cu Radu Ciuceanu, arhiva personală a autorului.
94. ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 34/1953, f. 146; ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 4, f. 140.

deschise în momentul vizitei, iar Avădani i-a strâns mâna şi l-a felicitat în văzul camerei pe Vasile Puşcaşu pentru că nicio victimă nu a raportat oaspetelui cele întâmplate[95].

Lotul Piteşti. Ultimele încercări

Din lotul sosit de la Piteşti pe 29 august, au încercat să se remarce prin activitatea pe linia demascărilor Eugen Ţurcanu, Constantin Juberian, Eugen Măgirescu, Cornel Pop şi Alexandru Mărtinuş. Odată cu deţinuţii, la Biroul Inspecţii au ajuns şi dosarele lor, Ţurcanu fiind recomandat ca cel mai bun informator. Totuşi, pentru că îl ştia complet deconspirat, Avădani nu l-a încurajat deloc în acţiunile sale, rupându-i foaia pe care acesta notase deţinuţii care pot lucra ca informatori. Ţurcanu i-a propus să ducă discuţii în camere o perioadă de două-trei luni, după care să înceapă demascările propriu-zise, şi s-a enervat când Avădani l-a amânat, cerând să vorbească cu superiorul său de la Bucureşti[96].

Popa „Ţanu" l-a pus imediat la curent atât cu cele ce se întâmplaseră în închisoare, cât şi cu materialul rezultat din demascări, pe care Ţurcanu se pare că l-a studiat în zilele care au urmat. El i-a transmis lui Popa că la Piteşti a aflat de la o persoană suspusă că acţiunea nu mai este în vederile regimului din cauza unui incident petrecut la Canal despre care s-a aflat în străinătate (probabil uciderea lui Ion Simionescu – n.n.). La rândul său, „Ţanu" l-a informat că Sucigan a ordonat oprirea torturilor în luna septembrie[97], astfel că cei doi au fost nevoiţi să se gândească la noi metode de a continua activitatea în favoarea regimului. După mai multe conversaţii cu reprezentanţii administraţiei, Ţurcanu s-a convins că Sucigan „îi cam încuiat", iar directorul Constantin Gheorghiu este „un moşnegel naiv, dar mare diplomat", speculând încrederea ultimului pentru a devenit conducătorul *de facto* al Biroului Tehnic care funcţiona pe lângă ateliere[98].

Ţurcanu a încercat să preia conducerea acţiunii, bazându-se pe faptul că era cunoscut de majoritatea agresorilor, iar unii chiar fuseseră torturaţi de el: la intrarea lui în camera 99 mulţi au luat poziţia de drepţi[99]. O vreme chiar a participat la bătăi, torturând un student la Teologie după metoda lui preferată, călcatul în picioare. Trântit la pământ cu faţa în sus şi imobilizat de mâini şi de picioare, pe care s-au aşezat patru agresori, acesta nu a putut să schiţeze niciun gest de apărare atunci când Ţurcanu a sărit cu un bocanc pe gâtul lui şi cu celălalt pe burtă, lăsându-se cu toată greutatea când într-o parte, când într-alta. „Doamne, ce mai horcăia atunci când îl apăsa cu piciorul pe gât, întrerupându-i respiraţia! Ochii în cap erau bulbucaţi şi i se învineţea toată faţa, încercând să respire. Ţurcanu ridica piciorul numai atunci când vedea că moare."[100]

95. ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 34/1953, f. 120.
96. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 1, ff. 316v-317.
97. ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 34/1953, ff. 40-42.
98. *Ibidem*, f. 46.
99. *Ibidem*, f. 146v.
100. Gheorghe Andreica, *Mărturii… mărturii…*, p. 141.

Totuşi, victimele au observat că „Ţurcanu nu se mai simţea el însuşi, puternicul de la Piteşti, ca să-şi impună numai el puterea şi voinţa, iar ceilalţi să asculte de el. La Gherla, puterea şi voinţa erau împărţite de-acum”[101]. În octombrie, majoritatea deţinuţilor au fost scoşi la muncă în ateliere, în funcţie de preferinţe sau de misiunea pe care trebuia s-o îndeplinească. Încercând să profite de această nouă extindere, conducerea demascărilor a hotărât ca o parte din cei scoşi la muncă să adopte un comportament provocator, deschis „reeducat”, manifestându-se zgomotos în favoarea regimului, iar o altă parte să fie informatori acoperiţi, să provoace în discuţii particulare reacţii împotriva primei categorii, pentru a le putea apoi raporta. În mod paradoxal, cei care adoptau o atitudine făţiş pro-comunistă se simţeau astfel uşuraţi că ceilalţi îi ocolesc şi nu mai sunt nevoiţi să îi toarne administraţiei.

Unul dintre deţinuţii care fusese torturat în Piteşti, Constantin „Tache” Rodas, a încercat să prevină câteva cunoştinţe din judeţ întâlnite în timp ce lucra în atelier să se ferească de studenţi, fiindcă aceştia lucrau ca informatori pentru administraţie. Ţurcanu a aflat repede de aceasta şi s-a hotărât să îl ofere pe Rodas drept exemplu pentru toţi ceilalţi.

> A doua zi, seara, zice Ţurcanu : „Bă, vino-ncoace ! ” M-a dus în celula de alături. „Cu cine-ai vorbit ? ” „Cu nimeni. ” Nu ştiam care-a spus. Zic mai târziu : „Aaa, stai, domne, acu’ l-am întâlnit pe unu’… Boldoc. ” „Ce i-ai spus lu’ ăsta ? ” „Domne, i-am spus să se ferească de reeducaţii ăştia, că e nenorocire. ” În noaptea aia trei inşi, Ţurcanu, [Mihai – n.n.] Livinschi, şi-ncă unu’, nu mai ştiu cum îl chema, au pus în celula 98 salteaua-n uşe, sperând să nu se-audă dacă ţip, şi mi-au dat o bătaie ca la cazarmă… Mi-a’ pleznit falca aici. Acum e lipită, da’ s-a lipit singură, fără doctor. Aici a crăpat buza… s-a lipit şi ea… Şi-aicea la ochi la fel. Şi la cot p-aici. „Noaptea rămâi acolo ! ” În veceu m-am spălat de sânge. Şi duminică dimineaţa, Ţurcanu mi-a mai dat încă o bătută. Mă gândeam : Ce dracu’ are ăsta, e nebun la cap ? P-ormă m-a luat pă sală, deşi nu se mai circula peste ora patru, nici măcar gardianul, ca să nu fie martori. Şi a pus nişte saci d-ăia murdari peste mine, că curgea sânge, şi m-a dus în două-trei camere în care erau studenţi. Deschide uşa şi dă ordin : „Toată lumea cu faţa la perete ! ” Şi p-ormă intram io. „Uite banditu’ ăsta, ia spune, bă, cum te numeşti ! ” Ăilalţi când au văzut sânge şi capete-aşa, s-au speriat. Şi le-a zis : „Ia uit’ ce v-aşteaptă ! ” Eu vedeam prin sac că toţi se uitau aşa speriaţi… Apoi mă scotea afară cu câteva şuturi, mă ducea la camera-ailaltă şi tot aşa[102].

Octavian Voinea l-a văzut în această stare şi spune că arăta ca „un ghemotoc. Un muşuroi acoperit cu preşuri murdare de sub care se prelingeau câteva şuviţe de sânge. Nu se distingea nici un fel de formă a trupului omenesc”[103].

Scoaterea la muncă nu a însemnat însă şi oprirea bătăilor, căci informatorii care nu se întorceau seara în camere cu destule note sau pur şi simplu refuzau să le dea, erau întâi ameninţaţi, apoi pedepsiţi prin bătaie. Aşa s-a întâmplat cu Dumitru Bordeianu, care după câteva nopţi de tortură (fără lovituri la cap, ca să nu fie vizibil

101. Dumitru Bordeianu, *op. cit.*, pp. 273-274.
102. Interviu cu Constantin Rodas, arhiva personală a autorului.
103. Mărturia lui Octavian Voinea redactată de Gheorghe Andreica, *op. cit.*, p. 121.

pentru ceilalţi) a ajuns în pragul disperării : „Simţeam şi trăiam groaza că peste această limită nu voi mai putea face nimic. E puţin spus că-mi doream moartea, îmi blestemam ziua când venisem pe lume şi-mi trecea prin minte s-o blestem şi pe mama. Era lumea groazei, a urii, a minciunii, a făţărniciei, iad pământesc, unde diavolii şi slugile lor îi chinuiau pe oameni, ca să-i facă asemenea lor”[104].

Totuşi, în perioada octombrie-noiembrie 1951, pe măsură ce trecea timpul, bătăile s-au rărit, accentul căzând pe munca în atelier şi implicit pe culegerea de informaţii. Semnalele dinspre administraţie au devenit din ce în ce mai clare în sensul dezavuării demascărilor, care erau brusc văzute de Sucigan (şi chiar de către Constantin P. Ionescu, legătura deţinuţilor cu Biroul Inspecţii) ca un supliment de anchetă pe care deţinuţii nu aveau dreptul să îl facă. Atitudinea lui Sucigan l-a determinat pe Ţurcanu să vorbească cu mai mulţi colaboratori pentru a le cere să prezinte pozitiv activitatea lor, în caz că vor fi întrebaţi. La începutul lunii decembrie răceala era evidentă, iar Ţurcanu şi-a anunţat colaboratorii că administraţia Gherla „nu mai dă nici un concurs acţiunii”[105].

Inevitabilul s-a produs pe 19 decembrie 1951, când mai mulţi lideri ai agresorilor au fost îmbarcaţi pe o dubă cu destinaţia Bucureşti. Din componenţa lotului, deţinuţii şi-au dat seama că vor fi cercetaţi în legătură cu acţiunea din Gherla, iar Popa „Ţanu” a încercat să stabilească un punct de vedere comun. Ţurcanu l-a refuzat însă, spunând că „mergem fiecare pe cont propriu”. Era destul de liniştit odată ce a realizat că Vais este cel care i-a „dat în gât”, deoarece el nu participase la acţiunea împotriva acestuia. Siguranţa lui Ţurcanu provenea din aceea că se ştia „văzut bine de conducere” şi deci „nu avea nici un motiv să fie îngrijorat”. Mai mult decât atât, era hotărât să nu dea „nici un fel de declaraţie” pentru că nu a făcut nimic altceva decât să aplice directivele primite. Nu la fel de sigur era însă în privinţa lui Popa, pe care l-a luat peste picior : „ce-aş mai râde să se facă un proces cu Ţanu […] cap de lot”, provocându-i acestuia o reacţie nervoasă : „De ce eu cap de lot când *cinstea* asta ţi-ar reveni ţie ?”[106]. După transferul liderilor la Jilava, la conducerea acţiunii informative din sânul deţinuţilor a rămas, cu aprobarea Biroului Inspecţii, Constantin Juberian[107].

Consideraţii generale. Particularităţi

Acţiunea din Gherla a avut particularităţile ei. De exemplu, spre deosebire de Piteşti, unde în afară de intervenţiile administraţiei din decembrie 1949, ea s-a ţinut deoparte de evenimente, în Gherla s-au semnalat mai multe cazuri în care gardienii au dat semnalul începerii torturilor sau au bătut chiar ei pe deţinuţi. Cei menţionaţi

104. Dumitru Bordeianu, *op. cit.*, p. 295.
105. ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 34/1953, f. 46 ; ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 2, f. 489.
106. ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 34/1953, ff. 47, 49v-50.
107. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 2, f. 489.

de diverşi deţinuţi sunt Augustin Văşcan, Nichi Dănilă, Tiberiu Gabor, dar şi ceilalţi gardieni (Roman, Fekşedi) ştiau că se bate[108]. Nu toţi au colaborat însă cu agresorii, unii dintre ei refuzând pur şi simplu să-i ajute cu transferul deţinuţilor ; alţii (Vereş, Olteanu, Sabo) intrau în camerele în care se redactau demascările scrise, stânjenindu-i pe agresori. Enervat de lipsa de colaborare, Popa i-a cerut lui Cristian Şerbănescu să rezolve înlocuirea lor cu Augustin Văşcan, Mihai Lazăr şi Tiberiu Gabor[109].

Organizarea acţiunii a fost pe alocuri deficitară, datorită existenţei celor două grupuri principale apropiate administraţiei, între care, deşi au încercat să funcţioneze unitar, au apărut unele frecuşuri : grupul Alexandru Matei (creat de ofiţerul politic Dezideriu Iacob, la ordinele lui Iosif Nemeş) şi grupul Alexandru Popa. Dar fiecare avea nevoie de celălalt, pentru că dacă primul avea relaţia cu administraţia, al doilea avea metoda.

Pentru că lucrurile porniseră pe această filieră, grupul sosit din Piteşti a trebuit i se alăture celui deja existent şi să şi-l apropie, deşi ar fi vrut probabil să scape de intermedierea cu Biroul Inspecţii. Cum influenţa informatorilor oficiali din Gherla era încă mare, conducerea acţiunii de demascare a revenit într-o primă etapă unuia dintre ei : Octav Grama[110] (septembrie 1950-ianuarie 1951), abia apoi fiind preluată integral de Popa „Ţanu”, odată cu numirea sa ca responsabil pe etajul III de către ofiţerul politic, la 1 ianuarie 1951. În mod similar, legătura directă cu Biroul Inspecţii a avut-o Alexandru Matei (până la eliberarea sa de la mijlocul lui octombrie 1950), urmat de Cristian Paul Şerbănescu[111], ceea ce a stânjenit uşor grupul studenţilor.

Popa „Ţanu” a câştigat încrederea lui Sucigan pe măsură ce în urma bătăilor ieşeau tot mai multe informaţii, astfel că după eliberarea lui Matei a fost mutat în camera 44 de la etajul I, unde erau încarceraţi toţi cei din grupul acestuia. Pe deasupra, el a primit sarcina de a realiza o statistică a deţinuţilor, probabil pentru pregătirea seriei a doua de demascări, şi tot acum a reuşit plasarea a doi apropiaţi în poziţii mobile, Mihai Livinschi fiind numit planton, iar Corneliu Melinte frizer[112].

Rivalitatea dintre Grama şi Popa s-a manifestat spre sfârşitul lui 1950, „Ţanu” fiind nemulţumit că acesta dădea indicaţii apropiaţilor săi fără să-l consulte, astfel că l-a convins pe Şerbănescu să-i aducă în camera 44 pe Sucigan şi Avădani, cărora le-a cerut o reîmpărţire a sarcinilor în închisoare. Aşa se face că de la 1 ianuarie 1951, Popa a devenit responsabilul etajului III (şi, implicit al acţiunii violente), Constantin Bogos a fost numit responsabil pe atelierele de producţie, Octav Grama responsabil pe etajul I şi parter (unde acţiunea era aproape inexistentă, fiind, deci, marginalizat), iar Constantin P. Ionescu – un alt rezident din vechea echipă a lui Matei – responsabil pe etajul II[113].

---

108. *Ibidem*, vol. 5, ff. 255-256.
109. ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 34/1953, f. 26v.
110. Grama s-a implicat destul de activ în demascări, atât prin bătaie (a torturat mai muţi deţinuţi personal), cât şi prin introducerea unor metode de tortură ca sărarea excesivă a mâncării. În această perioadă, Popa „Ţanu” era doar mâna dreaptă a lui Grama. ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 34/1953, f. 29.
111. *Ibidem*, f. 24v.
112. *Ibidem*, f. 24v.
113. *Ibidem*, f. 31.

O parte dintre deţinuţi au scăpat de demascările din Gherla în luna noiembrie 1950, când o comisie din partea Direcţiei Generale a Penitenciarelor condusă de colonelul Ludovic Zeller a ales circa trei sute de oameni pentru munca la Canalul Dunăre-Marea Neagră. Din comisie au făcut parte şi directorul închisorii, Constantin Gheorghiu, doctorul Viorel Bărbos, ofiţerii politici Gheorghe Sucigan şi Constantin Avădani[114], aşa încât putem presupune că cei care răspundeau de acţiunea violentă au avut grijă să îi păstreze în penitenciar pe cei vizaţi pentru torturi. Alte loturi au plecat spre Canal în februarie şi mai 1951, respectiv Baia Sprie în decembrie 1950[115].

Imaginaţia morbidă a agresorilor a dezvoltat metode de tortură care au depăşit, pe alocuri, chiar şi grozăviile din Piteşti. Dacă s-a renunţat în linii mari la scenetele blasfemiatoare din sărbătorile religioase importante, accentul a căzut mai mult pe batjocorirea personală. Unii deţinuţi au fost mânjiţi cu materii fecale, au fost obligaţi să se sărute sau să se lingă în anus, să se scuipe, să urineze unul în gura celuilalt, să mănânce vomă şi alte lucruri greu de imaginat pentru o minte normală.

O altă particularitate a acţiunii din Gherla, întâlnită numai aici, a fost costumarea unor victime în diverse personaje şi expunerea lor spre batjocura administraţiei închisorii. Astfel, directorul Gheorghiu, ofiţerii politici Sucigan şi Avădani, doctorul Bărbos, sanitarul Vereş şi câţiva dintre gardieni i-au văzut pe deţinutul Ion Potcoavă jucându-l pe „Sfântul Ion", pe Constantin Pilat îmbrăcat în boier şi pe un alt deţinut (probabil maiorul Romeo Ionescu) în chip de „Harry Truman"[116]. Au mai fost mascaţi din ordinul lui Popa „Ţanu" şi Dumitru T. Burtea, Ion Ciubreag, Aurel Popescu[117].

Mărimea închisorii şi categoriile distincte de deţinuţi încarceraţi aici au permis introducerea unor metode care nu s-au practicat în Piteşti, dar şi dezvoltarea lor dincolo de orice limită. Torturarea între prieteni ori a şefului de lot de către subaltern a alunecat în Gherla spre lovirea reciprocă între membri ai aceleiaşi familii. Florin Munteanu s-a încăpăţânat să nu divulge nimic oamenilor lui Ţurcanu şi a fost confruntat cu tatăl său, căruia i s-a cerut să-l bată :

> Tatăl se uita la Ţurcanu şi-i spune acestuia cu vocea tremurândă, printre lacrimi : *Cum să-mi pălmuiesc copilul, nu l-am pălmuit când era mic, că n-a fost nevoie ? !* Ţurcanu îi spune : *Îţi dau ordin să-l pălmuieşti*. Şi-l împinge pe badea Ilade spre Florin. Cei doi, tată şi fiu, cad unul în braţele celuilalt, se îmbrăţişează şi zic : *tată, Florine*. Ţurcanu şi călăii lui se năpustesc asupra celor doi îmbrăţişaţi şi încep să-i calce în picioare, să-i lovească cu picioarele, cu mâinile şi ciomegele, până când îi fac numai sânge, le curge sângele din cap, din gura şi din obraz. Pe cele două victime îi transformă într-o masă moartă de carne şi aşa, după ce s-au săturat de hăcuit, călăii i-au târât din camera 99 în camera de tortură unde au turnat apă peste ei[118].

114. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 1, f. 253.
115. *Ibidem*, f. 253v.
116. *Ibidem*, ff. 281-282.
117. ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 34/1953, f. 30.
118. Mihai Timaru, *Memorial…*, pp. 87-88.

Târgşor (august 1949-noiembrie 1950)

Ridicată în 1857 pentru a deservi mănăstirea Crângul Teiului, clădirea a devenit pulberărie a armatei în urma secularizarea averilor mănăstireşti din 1864. A funcţionat cu această destinaţie până în 1882, când a fost transformată în închisoare militară şi a adăpostit deţinuţi condamnaţi pentru infracţiuni cu caracter militar până la instalarea regimului comunist. Târgşorul a devenit închisoare civilă pe data de 8 mai 1948 prin preluarea ei de către Ministerul Afacerilor Interne[1].

> Fostă mănăstire, ctitorie domnească a lui Vlad Ţepeş, aşezată într-un peisaj fermecător, împădurit, pe malul stâng al râului Prahova (acum cu împrejurimile defrişate şi satul extins până sub zidurile ei), cu biserica aşezată central în curtea chiliilor, parte dărâmată de cutremure de-a lungul anilor, parte transformată an de an prin reamenajări şi construcţii adiacente, închisoarea păstra aerul lăcaşurilor de cult ale meleagurilor româneşti[2].

Penitenciarul a adăpostit două categorii de deţinuţi politici în primii ani de funcţionare sub regimul comunist : elevii minori, respectiv foşti poliţişti şi ofiţeri din SSI. Condiţiile de trai erau mai blânde decât în majoritatea locurilor de detenţie din ţară, întrucât dispunea de două curţi de plimbare – una pentru elevi, cealaltă pentru poliţişti – în care accesul nu era restricţionat, libertate de circulaţie în incintă şi chiar un fir de apă. Mai târziu deţinuţilor li s-a oferit posibilitatea de a lucra în atelierul de ţesătorie sau la bucătărie, astfel că mai mult de jumătate din efectiv avea o ocupaţie pe timpul zilei. Administraţia fusese moştenită din anii precedenţi şi a aplicat un regim omenesc celor închişi aici.

Directorul Spirea Dumitrescu avea în jur de treizeci şi cinci de ani, fusese ofiţer de cavalerie, era foarte elegant şi mima adeziunea la ideile comuniste. Unul din elevii de atunci spune că îi considera mai copii decât erau ei de fapt şi că nu i-a pedepsit niciodată din proprie iniţiativă. Directorul adjunct se numea Vasilescu, părea ceva mai în vârstă decât Dumitrescu şi, deşi n-o arăta direct, manifesta o

1. Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, pp. 496-497.
2. Virgil Maxim, *Imn pentru crucea purtată. Abecedar duhovnicesc pentru un frate de cruce*, Editura Antim, Bucureşti, 2002, p. 195.

aversiune faţă de grupul care propovăduia „reeducarea". Gardienii erau şi ei neschimbaţi : primul gardian Viţel era chiar din localitatea Târgşor şi era cumnat cu moş Dumitrache, gardianul în vârstă şi bonom, de care elevii erau foarte ataşaţi din cauza bunătăţii sale[3].

Primele semne ale unor întâlniri publice în cadrul închisorii sunt menţionate la începutul verii lui 1948 şi aveau ca protagonişti un grup de elevi buzoieni neafiliaţi politic. Şedinţele se ţineau duminica dimineaţa, iar vorbitorii erau anunţaţi cu o săptămână înainte. De regulă în cadrul şedinţelor erau discutate capitole din cărţi de ideologie comunistă, precum *Capitalul* lui Karl Marx. Pe la sfârşitul lui iulie 1948, Virgil Maxim a fost invitat şi el să ţină o prelegere, alegând să vorbească despre datoria de a se supune autorităţii, sprijinindu-se pe un capitol din Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel, însă s-a declarat împotriva unei „reeducări" şi a schimbării convingerilor deţinuţilor. Reacţia sa a fost condamnată de directorul şi subdirectorul închisorii (presaţi de ofiţerul politic, probabil), iar şedinţele au fost suspendate[4]. Dat fiind faptul că întâlnirile aveau loc în vara lui 1948, când închisoarea încă nu era foarte populată (Maxim era închis din 1942), aceasta este singura mărturie a unor discuţii cu pretenţii de „reeducare" în închisoare, la care au participat puţini elevi. Nu este foarte clar dacă iniţiativa au avut-o elevii ori conducerea penitenciarului.

Majoritatea deţinuţilor au sosit între toamna lui 1948 şi primăvara lui 1949, pe măsură ce se pronunţau tot mai multe condamnări în procesele politice. Elevii aveau între doisprezece şi optsprezece ani şi păreau „slăbiţi, timoraţi, unii bolnavi, dar cu ochi de lumină dulce, ca nişte îngeri blânzi în faţa cărora îţi venea să cazi în genunchi şi să le săruţi aripile nevăzute"[5]. Grupul care a acţionat în direcţia „reeducării" la Târgşor era aproape în totalitate venit de la Suceava, în vara lui 1949[6]. Dintre ei s-a remarcat îndeosebi Ion Stoian, dar şi Florin Bârsan, Romeo Iosipescu, Anton Livinschi, Dumitru Ibănescu, Gheorghe Tintilă, Iosif Cobzaru, Ştefan Apăvăloaie, Marcel Buta[7].

Până la sosirea lor atmosfera a fost una relaxată, impusă mai degrabă de elevi decât de administraţie. De exemplu, Crăciunul anului 1948 a putut să fie celebrat :

> Copiii au organizat o serbare cu obiceiurile tradiţionale româneşti. Raţ, normalist la Deva în ultimul an, a vorbit frumos despre frumoasele datini şi obiceiuri tradiţionale româneşti legate de Naşterea Domnului Iisus Hristos şi Anul Nou. Au urmat colinde şi recitări. Miliţienii asistau la ferestre, desfătându-se şi ei la jocul Caprei, al Căluşarilor şi Brezei. Ziua Crăciunului s-a scurs cu o bucurie potolită, fiecare purtând în suflet amintiri de lumină din viaţa de familie[8].

3. Gheorghe Andreica, *Târgşorul Nou. Închisoarea minorilor : 1948-1950*, Editura Printeuro, Ploieşti, 2000, pp. 20-22.
4. Virgil Maxim, *op. cit.*, pp. 195-197.
5. *Ibidem*, p. 198.
6. După propriile declaraţii, Ion Stoian a ajuns la Târgşor pe 11 august 1949. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 4, f. 2v.
7. Gheorghe Andreica, *Târgşorul Nou…*, pp. 114-116.
8. Virgil Maxim, *op. cit.*, p. 217.

La plecarea din închisoarea Suceava, Constantin Bogos le-a cerut lui Stoian şi Cobzaru să continue activitatea pe linia „reeducării" prin contacte cu Securitatea şi instructorul politic al PMR. Cei doi au procedat întocmai imediat după sosirea în Târgşor şi i-au propus ofiţerului politic începerea acţiunii, încercând să-i câştige încrederea prin unele informaţii despre starea de spirit a condamnaţilor. Ofiţerul politic proaspăt trimis de Nemeş în penitenciar pentru a conduce acţiunea informativă provenea din Direcţia Generală a Miliţiei şi se numea Ioan Burada[9].

Gheorghe Andreica povesteşte că la scurtă vreme după ce a ajuns în închisoare, gardianul i-a anunţat că unii elevi fac „reeducare" şi că va veni cineva să le explice în ce constă aceasta. Ion Stoian le-a ţinut un discurs bombastic, în care le-a spus că vor fi eliberaţi mai devreme şi vor deveni comunişti veritabili dacă îl vor urma. Fiindcă cei din cameră l-au ignorat, Stoian şi-a notat numele lor pe o foaie şi a plecat. Elevii au fost chemaţi la un program de „reeducare", în care s-a citit dintr-un curs al partidului bolşevic, o broşură despre Lenin şi s-a cântat imnul comunist „Internaţionala". Seara, Anton Livinschi şi Cristescu le-au vorbit în cameră despre inexistenţa lui Dumnezeu şi o teorie a schimbării, dar s-au bucurat de la fel de puţin succes ca şi în precedenta ocazie. Livinschi şi Stoian au încercat să-l convingă pe Gheorghe Andreica de binefacerile „reeducării" şi asistării la program, dar acesta a refuzat, pretextând că mai are puţin până la eliberare şi că e bolnav[10].

Activitatea deţinuţilor veniţi de la Suceava se intensifica seara, dat fiind faptul că ziua aproape toţi elevii stăteau în curte. Deşi încercau să atragă cât mai mulţi adepţi, de cele mai multe ori discuţiile în favoarea regimului erau purtate doar între ei, într-un dormitor separat[11].

Încercări de „reeducare", în fapt de schimbare a atitudinii celor închişi faţă de comunism, au fost şi conferinţele despre realizările regimului ţinute de Ioan Burada şi, după plecarea acestuia, de un anume Ion/Dumitru Antonescu, declarat comunist încă din ilegalitate. Acesta din urmă era poreclit de elevi „moş Cozonac", pentru că le spusese că va fi bun cu ei ca un cozonac. El şi-a început discursul strigând: „Tlăiască paltidu' comunist lomân! Tlăiască lepublica puplală lomână!". Copiii au tăcut, directorul le-a făcut semne sucevenilor să îl acompanieze, dar a sfârşit prin a aproba el însuşi: „Trăiască! Trăiască! Trăiască!", întrucât grupul lui Stoian a strigat doar cu jumătate de gură, sesizând ridicolul situaţiei. Antonescu a povestit despre viaţa sa şi credea că datoria lui este să îi înveţe pe cei tineri despre comunism, dar a obosit repede, s-a aşezat pe un scaun şi a tăcut, prilej pentru director să îi mulţumească de formă[12], punând capăt întâlnirii. Tinerii se distrau de ideile şi felul de a vorbi al lui Antonescu, care le vorbea de asasinarea (sic!)

9. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 4, ff. 5v, 26; ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 10, f. 35.
10. Gheorghe Andreica, *Târgşorul Nou…*, pp. 15-19.
11. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 8, f. 86.
12. Mihai Rădulescu, *Istoria literaturii române de detenţie. Memorialistica reeducărilor*, Editura Ramida, Bucureşti, 1998, pp. 337-338.

bălţilor Dunării ori de industria sirurgică[13] (sic!), după cum aminteşte un supravieţuitor.

Burada era şi el persiflat, îndeosebi pentru încheierile discursurilor sale: „Anglo-nord-americanii vor un nou război! Tovarăşi, acum sunt două şlagăre (sic!): socialist şi imperialist, dar şlagărul socialist va învinge şlagărul imperialist!", după care dădea tonul la cântece, pe care nu le intona nimeni. Când îi întreba pe copii de ce nu cântă, era din nou luat peste picior: „N-am voce... A rămas la securitate", „Suntem răguşiţi... am răcit", „Nu ştim cântecul... bate vântul"[14]. Administraţia a sesizat eşecul demersurilor de tipul acesta, astfel că a sistat întâlnirile. Corneliu Balla, aflat şi el în Târgşor în momentul încercărilor de „reeducare", spune că le erau puse la dispoziţie diverse cărţi: *Manifestul Comunist*, diverse volume de Makarenko, *Învierea* lui Tolstoi sau *Desculţ* a lui Zaharia Stancu, dar şi oficiosul comunist *Scânteia*. Uneori participarea la şedinţe era obligatorie, dar adaugă şi el că Burada era amuzant prin incultura sa[15].

Totuşi, încercările de a îndoctrina elevii deţinuţi au fost mai degrabă sporadice şi lipsite de fermitate. Au existat şi momente mai tensionate în acţiunea de la Târgşor, când cei care se împotriveau deschis aşa numitei „reeducări" erau izolaţi, ceea ce însemna de fapt trecerea la regim celular: aveau dreptul la doar jumătate de oră de plimbare, fără scrisori şi pachete. Izolarea exista şi înainte de „reeducare", singura diferenţă fiind că după începerea acţiunii numărul izolaţilor a crescut şi s-a stabilizat pe la şaptezeci, reţinuţi în două camere. Dintre izolaţii care refuzau „reeducarea" sunt amintiţi Virgil Maxim, Constantin Lupoaie, Aurel Obreja, Mihai Nour, Constantin Rodas, Constantin Iorgulescu, Vanghele D. Vanghele, Dumitru Stamu, Marcel Cazacu, Constantin Negoiţă, Aurelian Marcu Stoica şi Alexandru Munteanu[16].

Directorul Spirea Dumitrescu fusese informat că Lupoaie are o atitudine „reacţionară" şi l-a sfătuit să renunţe la ea ca să nu aibă probleme, dar şi-a schimbat părerea după ce acesta i-a demonstrat că grupul lui Stoian (care îl turnase) este oportunist. Totuşi, peste doar câteva zile după această discuţie, Lupoaie avea să fie izolat împreună cu colegii săi[17], prin decizia lui Burada.

În noiembrie 1949 Antonescu a discutat individual cu cei izolaţi şi a hotărât eliberarea unora dintre ei. Grupul lui Stoian îl informa în permanenţă care era starea de spirit a deţinuţilor, dar s-a simţit în continuare lipsit de puncte de sprijin pentru extinderea acţiunii, astfel că a încercat să îi atragă de partea sa pe directorul atelierelor, Drăghici, şi pe sublocotenenţii Ion Iordache şi Pavel Ene[18], fără prea mare succes. De altfel, Ion Iordache a stat la Târgşor doar între 1 iunie – 1 septembrie 1950, fiind mutat împreună cu poliţiştii şi foştii ofiţeri SSI la Făgăraş.

13. Gheorghe Andreica, *Târgşorul Nou...*, pp. 23-28.
14. Virgil Maxim, *op. cit.*, p. 28.
15. Corneliu Balla, „*Reeducat* la Târgşor", în *Memoria*, nr. 32 (3/2000), pp. 101-109.
16. Gheorghe Andreica, *Târgşorul Nou...*, pp. 117-120.
17. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 8, ff. 87-88.
18. *Ibidem*, vol. 4, f. 6.

Deşi după numirea lui Sepeanu în fruntea Serviciului Inspecţii, Ion Iordache l-a înlocuit practic pe Burada[19], se pare că interesul lui principal îl constituiau poliţiştii, astfel că Antonescu este cel care s-a ocupat mai îndeaproape de elevi[20]. Tudor Sepeanu a vizitat închisoarea Târgşor atât din interes pentru „reeducare", cât şi pentru că îi cunoştea pe mulţi dintre poliţiştii şi foştii ofiţeri SSI deţinuţi aici. El a stat de vorbă cu grupul lui Stoian (mai precis cu Cobzaru, Bârsan, Ungureanu, Iosipescu şi Stoian însuşi)[21], aparent şi cu câţiva dintre recalcitranţi, din dorinţa de a înţelege atmosfera şi realităţile din penitenciar. Nu s-a înregistrat însă nicio modificare substanţială a regimului ori a acţiunii de „reeducare" după plecarea sa.

Stoian şi grupul lui aveau destul de des conflicte cu alţi elevi, din cauza atitudinii lor provocatoare. După o astfel de înfruntare, ei i-au raportat lui Burada că au fost agresaţi şi i-au prezentat o listă cu cei care trebuie băgaţi la carceră. Nu este greu de înţeles de ce erau prost văzuţi. Ion Stoian a fost lovit cu pumnul de către un elev care culesese un pachet de ţigări de pe firul de apă din curte, fiindcă îl ameninţase că îl va raporta ofiţerului politic[22].

Pe 7 noiembrie 1949 s-a ţinut aniversarea revoluţiei bolşevice printr-un mic discurs al directorului şi o paradă ridicolă, pe care elevii au persiflat-o. După o nouă inspecţie în toamna lui 1949, li s-a tăiat dreptul la pachete şi unii elevi au fost trimişi la izolare din acelaşi motiv al refuzului colaborării cu acţiunea lui Stoian[23]. Prin martie 1950 au fost trimişi la Jilava cu regim disciplinar Virgil Maxim, Aurelian Marcu Stoica, Constantin Lupoaie, Dumitru Neagu, Septimiu Râmboiu, Aurel Obreja, Ion Raţiu, Constantin Iorgulescu, Nistor Man, Ion Fulea, Nicolae Bardac, Constantin Voloşniuc, Constantin Brandabur, Gheorghe Dipşe, Vanghele D. Vanghele, Ilie Popa, Octavian Balaban, Dumitru Daina, Vasile Popescu, Traian Coriciuc, Vasile Coriciuc, Mihai Nour, Victor Encea, Constantin Negoiţă, Dumitru Stamu şi Dumitru Străchinaru[24].

Toate aceste episoade au fost însă sporadice, atmosfera generală ce caracteriza Târgşorul fiind una nespecifică unui penitenciar, de relaxare şi optimism. Grupul lui Stoian era puţin numeros şi de cele mai multe ori tolerat. Crăciunul lui 1949 a fost ţinut de elevi, care l-au colindat până şi pe directorul închisorii[25] fără să păţească nimic, lucru imposibil mai târziu în Piteşti ori Gherla.

Lipsa unui plan bine pus la punct a fost evidentă de-a lungul întregii acţiuni de la Târgşor şi se datorează mai multor factori. În primul rând, elevii conduşi de Ion

19. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 2, f. 202.
20. Tudor Sepeanu susţine că cel care se ocupa de elevi era ajutorul lui Iordache, fără să-şi aducă aminte de numele acestuia. După cum am văzut deja, numele ofiţerului este Pavel Ene, dar niciun fost deţinut nu şi-l aminteşte, spre deosebire de Antonescu. *Cf.* ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 33/1953, f. 55.
21. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 4, f. 14v.
22. Gheorghe Andreica, *Târgşorul Nou…*, pp. 154-156.
23. *Ibidem*, pp. 159-164.
24. Virgil Maxim, *op. cit.*, p. 43.
25. Gheorghe Andreica, *Târgşorul Nou…*, p. 174.

Stoian plecaseră din Suceava într-o perioadă în care „reeducarea” nu funcţiona după o metodă clar definită, ci se baza pe multă improvizaţie din partea deţinuţilor şi depindea foarte mult de abilitatea ofiţerului cu care conlucrau. Aşadar, ajungând în Târgşor doar cu indicaţii vagi de a continua acţiunea din partea lui Bogos şi întâlnind o persoană mediocră ca Ioan Burada, este firesc ca demersurile lor să fie caracterizate de o stare de confuzie. Pe de altă parte, nici sosirea sublocotenentului Ion Iordache nu a schimbat semnificativ această impresie, pentru că Sepeanu căuta să paseze întreaga responsabilitate pe umerii subordonaţilor săi şi nu le dădea indicaţii precise. Singura indicaţie primită era a de a crea o diversiune cu ajutorul căreia să obţină informaţii de la deţinuţi, dar când cerea detalii, Sepeanu îl apostrofa să judece singur, că n-a fost făcut ofiţer degeaba şi să ia exemplu de la Sucigan şi Marina, colegii săi cu cele mai bune rezultate. Om modest (Iordache era un ţăran din zona Găeşti şi fusese copil de trupă), a făcut imprudenţa să-i mărturisească şefului său că nu se descurcă, determinându-l pe Sepeanu să îl înjure de mamă şi să-l numească „bou”[26].

26. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 2, f. 274v.

Târgu Ocna (mai 1950-mai 1951)

Construit între 1851-1855 ca penitenciar pentru deţinuţii de drept comun care munceau în salina din localitate, Târgu Ocna a devenit închisoare pentru bolnavii de TBC în 1931 în urma unui control medical care a arătat că majoritatea celor care lucrau în mină sufereau de boli de plămâni. La scurt timp după aceasta a apărut necesitatea construirii unei clădiri noi pentru suferinzi, astfel că în 1936 a început construcţia unui edificiu de trei nivele, dat în folosinţă trei ani mai târziu. Primii deţinuţi politici care au populat sanatoriul au apărut în anii '30, printre ei numărându-se şi câţiva viitori lideri comunişti ca Gheorghe Apostol, Alexandru Drăghici sau Chivu Stoica.

Închisoarea pe care au cunoscut-o deţinuţii politici de după 1949 era compusă dintr-un pavilion administrativ, care îşi avea sediul în castelul ridicat de domnitorul Grigore Ghica în 1855, şi clădirea nouă a sanatoriului, unde au fost primiţi bolnavii de plămâni. Numărul celor închişi aici a variat de-a lungul anilor între 350 şi 550[1].

Fiind un penitenciar sanatoriu, regimul de detenţie era sensibil superior: nu existau obloane la geamuri, deţinuţii nu erau închişi în camere, se puteau plimba în curte şi puteau lua contact unii cu alţii, iar în unele momente aveau dreptul să scrie carte poştală şi să primească îmbrăcăminte şi medicamente de la familie[2]. „În fiecare cameră erau zece paturi, fără a fi înghesuite. Ferestrele erau deschise. Până şi la uşi existau geamuri, care le deosebeau de clasica şi barbara uşă de temniţă"[3]. Deoarece regimul alimentar prevedea fasole, cartofi, arpacaş, varză, puţină carne, puţin lapte şi 500 de grame de pâine pe zi, foarte mulţi deţinuţi au luat în greutate între 10-18 kg în greutate într-o singură lună[4].

Pe de altă parte, asistenţa medicală era aproape inexistentă, la ora respectivă necunoscându-se un remediu pentru TBC. Nici după popularizarea streptomicinei, însă, regimul comunist nu a acţionat în vreun fel pentru tratarea deţinuţilor bolnavi.

---

1. Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, pp. 491-492.
2. Neculai Popa, *op. cit.*, p. 153.
3. Ioan Ianolide, *Întoarcerea la Hristos. Document pentru o lume nouă*, Editura Christiana, Bucureşti, 2006, p. 122.
4. *Ibidem*, p. 124; Arhiva de Istorie Orală a Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului şi Memoria Exilului Românesc, interviu cu Eugen Otparlic, cota 190.

Din contră, el s-a folosit de controlul pe care îl avea asupra pachetelor trimise de acasă şi a şantajat mai mulţi bolnavi, condiţionând predarea antibioticului procurat cu mare greutate de colaborarea informativă cu Biroul Inspecţii. În sanatoriu exista o doctoriţă, Margareta Danielescu, şi un sanitar, care administrau piramidoane, aspirine, vin tonic şi uneori polivitamine, dar adevărata îngrijire medicală venea de la studenţii la Medicină şi de la deţinuţii-medici[5].

Primii deţinuţi din Piteşti au sosit la Târgu Ocna la începutul anului 1950 (Radu Constandache, Ion Ghiţulescu, Ion „Jenică" Popescu, Valeriu Gafencu, Ioan Ianolide, Gheorghe Iftode, Alexandru Virgil Ioanid şi alţii), dar primul lot mare a fost transferat abia pe 30 mai. Odată cu acest transport au venit şi câţiva deţinuţi care trecuseră prin demascări şi se apropiaseră de agresori, unii dintre ai având rolul de a implementa acţiunea în sanatoriu. De altfel, Serviciul Inspecţii a avut grijă să îşi trimită câţiva informatori de încredere în Târgu Ocna, chiar dacă nu erau bolnavi de plămâni şi nu ar fi trebuit transferaţi. Directorul închisorii Piteşti a remarcat că tabelul a fost completat cu două nume după ce fusese aprobat de Direcţia Generală a Penitenciarelor şi a aflat că modificarea a fost ordonată de Tudor Sepeanu, întrucât subordonatul său din Târgu Ocna avea nevoie de ajutor. Unul dintre cei doi deţinuţi însărcinaţi cu această misiune a fost Pafnutie „Nuti" Pătrăşcanu[6].

Încă de la început s-au remarcat în culegerea de informaţii Gheorghe Iftode şi Eugen Munteanu. Ultimul a încercat să se impună ca lider, după cum făcuse şi la Suceava, şi l-a determinat pe colegul său să îi predea informaţiile pe care le strânge despre ceilalţi deţinuţi, cu atât mai mult cu cât încă nu exista un ofiţer politic la Târgu Ocna. După sosirea studenţilor de la Piteşti, notele s-au înmulţit şi Munteanu le-a predat directorului Ştefan Daniliuc, care nu ştia nimic despre demascări şi n-a fost deloc impresionat: „de ce-s arestaţi: pentru legionarism, lasă-i să activeze şi să cânte ce mă priveşte pe mine asta"[7].

Studenţii sosiţi pe 30 mai 1950 au aflat repede că Munteanu este în relaţii cu administraţia şi Vasile Badale a încercat să-l convingă să continue acţiunea în forma pe care o îmbrăcase la Piteşti. Munteanu a fost de acord şi i-a cerut directorului introducerea izolării, dar, cu toate că se pare că nu a obţinut-o, i-a transmis lui Pătrăşcanu că a primit undă verde pe la mijlocul lunii iunie[8]. Astfel, prima acţiune a avut loc pe 2 sau 3 iunie, când Andrei Andreev a încercat să-l bată la camera 72 pe Cezar Tănase, probabil de unul singur. Acesta a raportat totul a doua zi directorului, care a încercat să liniştească lucrurile, spunând că nu doreşte să mai audă de reeducaţi şi nereeducaţi, întrucât Târgu Ocna e un sanatoriu în care nu se face politică.

Uşor nedumerit, Nuti Pătrăşcanu a cerut să vorbească cu directorul Daniliuc pe 6 iunie 1950 pentru a primi instrucţiuni. În biroul acestuia l-a cunoscut pe slt. Augustin Şleam, proaspăt numit titular al Biroului Inspecţii în închisoare, singurul

5. Ioan Ianolide, *op. cit.*, p. 124.
6. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 10, f. 187.
7. ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 236131, ff. 123v.
8. ******Memorialul ororii…*, pp. 383-384.

rezultat al întâlnirii fiind că i s-au cerut informaţii din sânul deţinuţilor, pe care le-a predat în mai multe rânduri. Nesprijinit de administraţiei, Pătrăşcanu s-a reorientat spre singurul deţinut care părea să aibă intrare la director pe linia demascărilor : Eugen Munteanu. După ce l-a convins că este determinat să acţioneze, Munteanu i-a cerut să culeagă informaţii de la deţinuţii de la parter şi l-a anunţat că etajul I va fi izolat pentru a porni acţiunea la începutul lunii iulie.

Cu toate acestea, pe 5 iulie directorul i-a avertizat pe Munteanu, Pătrăşcanu, Iftode, Dumitru Formagiu şi Ion Maniu să nu mai încerce să bată alţi deţinuţi, fiindcă îi va transfera disciplinar la Suceava[9]. Ameninţaţi astfel şi fără niciun punct de sprijin, agresorii şi-au redus activitatea la culegerea câtorva informaţii anodine, cu atât mai mult cu cât restul deţinuţilor erau deja la curent cu încercările lor.

Evenimentul care a determinat reluarea eforturilor grupului Munteanu-Pătrăşcanu a fost vizita colonelului Nemeş pe 26 iulie 1950[10], urmată peste o săptămână de cea a lui Tudor Sepeanu. Pătrăşcanu a profitat de prezenţa lui Nemeş şi i-a raportat atât starea de spirit din penitenciar, cât şi greutăţile pe care le-au întâmpinat din cauza directorului şi a ofiţerului politic. Rezultatul a fost schimbarea imediată a directorului Daniliuc cu locotenentul Anton Brumă, care sosise împreună cu Nemeş de la Bucureşti, probabil tocmai pentru a fi instalat în funcţia de comandant. Schimbarea a fost determinată de militarizarea Direcţiei Generale a Penitenciarelor, însă Nemeş a ştiut să o speculeze pentru a da încredere agresorilor, lăsându-i să înţeleagă că a făcut modificarea din cauza raportului lor.

Vizita lui Tudor Sepeanu a fost un impuls şi mai puternic, fiindcă a discutat fără ocolişuri despre demascări, în ciuda faptului că arunca toată responsabilitatea pe umerii deţinuţilor. El le-a transmis că regimul preferă să acorde încredere celor care îi ajută şi a încurajat violenţele : „La Piteşti au fost 2 categorii de deţinuţi : unii care au exploatat şi alţii care au fost exploataţi. Şi cei care au fost exploataţi s-au trezit şi au văzut că au de plătit o poliţă celor care le-au exploatat conştiinţa. Şi regimul nu i-a putut împiedica să le-o dea pe cocoaşe”[11]. Sepeanu a discutat apoi cu slt. Şleam şi Eugen Munteanu în detaliu ce au de făcut pentru a porni acţiunea şi în Târgu Ocna.

Pe 30 august 1950 a avut loc un episod important : aflând că Andrei Andreev nu şi-a făcut demascarea în Piteşti, agresorii l-au confruntat şi, cu toate că a recunoscut unele date, a fost bătut a doua zi. Andreev a fost şantajat sentimental până când, referindu-se la părinţi, a strigat : „Îi spun că ei m-au nenorocit”[12]. Motivul pentru care el activase în grupul Munteanu-Pătrăşcanu a fost tocmai ca să fie ferit de a vorbi despre activitatea sa din libertate. În timp ce Andreev scria informaţiile pe hârtie, pe 2 septembrie comitetul a aflat de la un consătean de-al său că mai

9. *Ibidem*, pp. 385-386.
10. La acea dată Nemeş fusese înlocuit din funcţia de şef al Serviciului Operativ, dar lucra ca inspector în cadrul Direcţiei Generale a Penitenciarelor. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 10, f. 39v.
11. ******Memorialul ororii…*, p. 325.
12. *Ibidem*, p. 393.

ascundea ceva legat de tentativa sa de trecere a frontierei, motiv pentru care a fost din nou bătut la fund (alte metode nefiind posibile, întrucât produceau prea mult zgomot). După aceste bătăi, Andreev a cedat şi a dat informaţii despre persoanele din grupul său, pe care le-a notat apoi în faţa lui Şleam pe parcursul unei săptămâni întregi. De remarcat faptul că bătăile erau de o intensitate mult mai redusă faţă de ce se întâmpla la Piteşti, din cauza regimului diferit din Târgu Ocna[13].

Grupul lui Pătrăşcanu şi Munteanu a încercat să îl bată şi pe Radu Ionescu pe 14 septembrie 1950, dar s-au oprit în momentul în care aceste a început să ţipe. Totuşi, Pătrăşcanu i-a dat două palme, iar Munteanu a reuşit să îl convingă să li se alăture. Tot prin luna septembrie au avut loc diverse mutări stabilite de conducerea penitenciarului, care au repartizat în jur de doi agresori la câte şase-şapte deţinuţi în camerele 72, 73, 74, 75 şi 76, iar directorul şi Şleam i-au atenţionat să aibă grijă cum acţionează, în conformitate cu înţelegerile dintre ei. Cu toate că Munteanu le-a confirmat celorlalţi că se puseseră de acord cu bătaia, se pare că acest lucru era fals, iar atenţionarea oficialilor avea rolul de a îi împiedica să bată.

Eugen Munteanu susţine că după discuţiile cu Nemeş şi Şleam s-au simţit „încurajaţi de cele obţinute" şi au încercat o acţiune de masă, nereuşită din cauza „simulării sinuciderii" de către Virgil Ionescu, „care după ½ oră n-a mai avut nimic"[14]. Acesta a încercat să se sinucidă pe 26 septembrie 1950, fiind speriat că va fi torturat din nou, după ce cunoscuse acţiunea violenţă şi în Piteşti. Ceilalţi deţinuţi au aflat repede şi s-a produs o busculadă generală, conflictul care s-ar fi putut isca fiind potolit numai de intervenţia gardienilor şi a directorului, care i-a trimis în camerele lor. În urma acestui scandal, Biroul Inspecţii a dat înapoi şi nu a mai sprijinit eforturile agresorilor.

Mai mult decât atât, pe data de 2 octombrie a avut loc o anchetă a Biroului Securităţii din Târgu Ocna, iar locotenentul major Lică Livezeanu le-a transmis că regimul nu admite ce s-a întâmplat la Piteşti şi că informaţiile false care s-au dat în cadrul acţiunii violente de acolo au pus Securitatea pe drumuri. El a adăugat că iniţiatorul acţiunii a greşit faţă de regim şi va suporta consecinţele. Totuşi, Munteanu, Pătrăşcanu şi ceilalţi din comitet au continuat să se amăgească, discutând între ei că Livezeanu o va încurca atunci când Nemeş va afla de la ei ce a zis. Gradul de pervertire pe care îl atinseseră este vizibil din replica lui Vasile Badale, care s-a exprimat în legătură cu informaţiile false : „ce vrei să-ţi spună bravo, dacă ar face aşa te-ai culca pe o ureche, dar aşa te verifică în timp şi din muncă în muncă"[15]. Reacţia lui Livezeanu se explică prin aceea că nu era la curent cu ce se întâmpla în sanatoriu şi probabil obţinuse informaţiile despre Piteşti de la persoane aflate şi ele în necunoştinţă de cauză, întrucât regimul sprijinea din plin la acea dată acţiunea, pregătindu-se chiar de extinderea ei. Însă colonelul Nemeş fusese schimbat între timp de la conducerea Serviciului Inspecţii, astfel că Pătrăşcanu nu a mai avut ocazia să îl denunţe pe Livezeanu.

13. *Ibidem*, pp. 391-394.
14. ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 236131, f. 124v.
15. ******Memorialul ororii…***, p. 398.

Abia prin 10 octombrie 1950, când Şleam i-a reproşat lui Pătrăşcanu că nu s-au ţinut de cuvânt în privinţa metodei, acesta a realizat că Munteanu minţise când a spus că au dezlegare la bătut. Munteanu, de altfel, s-a eliberat din închisoare pe 22 sau 23 octombrie 1950, la scurt timp după ce s-a desfiinţat izolarea şi s-au început unele munci de reparaţii la clădirea sanatoriului. După eliberarea lui, Pătrăşcanu a fost cel care a rămas persoana de contact a Biroului Inspecţii, însă, deşi susţine că a încercat să îl convingă pe Şleam de necesitatea utilizării torturilor, nu a reuşit să facă nimic concret în sensul continuării acţiunii.

Pentru că nu se întâmpla nimic în penitenciar, Pătrăşcanu şi Badale au iniţiat în ianuarie 1951 o serie de „conferinţe" despre dialectică, ideologie şi pedagogie la celula 77. Pe lângă cei doi, au mai vorbit Dumitru Bârjoveanu, Vasile Brânduş şi Gavrilă Pop. Tot acum, comitetul a discutat o nouă metodă de desfăşurare a acţiunii şi i-au cerut ofiţerului politic să îi mute şi să îi izoleze pe câţiva dintre ei în altă secţie, unde să le fie mai apoi adus un singur deţinut pe care să îl educe şi să îi critice poziţia, determinându-l să dea informaţiile nedeclarate la Securitate. Şleam a refuzat şi această propunere.

Certat probabil de Sepeanu pentru lipsa rezultatelor în munca informativă, Augustin Şleam a decis să înveţe de la unul din colegii care se bucura de aprecierea şefului Serviciului Inspecţii şi între 24/25 ianuarie şi 7 februarie 1951 s-a deplasat la închisoarea Gherla pentru a deprinde de la Gheorghe Sucigan ce trebuie să facă[16]. La întoarcere el a vorbit cu Pătrăşcanu şi l-a anunţat că trebuie începută o acţiune pentru scoaterea de material informativ, urmând ca metodele să fie anunţate mai târziu. În cursul lunii februarie, Şleam a purtat discuţii cu Iftode, Bârjoveanu, Badale, Iorga Pimen, Dumitru Formagiu şi Vasile Popa, afirmând că e „entuziasmat" de munca ce se pregăteşte şi că la sfârşit există „posibilitatea libertăţii ca reabilitaţi"[17], ceea ce îi va încuraja pe deţinuţi.

Această a doua tentativă de a porni acţiunea îşi găseşte impulsul, aşadar, la Biroul Inspecţii, interfaţa Securităţii în penitenciar. La sfârşitul lui martie 1951, Şleam l-a chemat încă o dată pe Pătrăşcanu ca să îl anunţe că vor începe demascările, motiv pentru care trebuie să se gândească la cine va acţiona şi cine va suporta metodele, care nu vor include bătaia, ci doar ameninţări, înjurături şi pedepse fizice. Şleam a discutat aceste lucruri şi cu Badale şi Bârjoveanu, iar cei din comitet au decis ca prima victimă să fie Radu Constandache, ferindu-se la început de liderii deţinuţilor, pentru a nu crea vâlvă. Complici agresori au fost aleşi Pop, Andreev şi Bârjoveanu, urmând ca Străchinaru şi Iftode să fie răspândiţi prin penitenciar, să ia pulsul celorlalţi deţinuţi.

Pe 18 aprilie 1951 Constandache a fost dus la camera 41, în timp ce vârfurile au fost izolate la camera 72. Întrebat dacă ştie de ce a fost adus acolo, Constandache a răspuns curajos că ştie că prin bătaie se obţin declaraţii false, întrucât auzise de ce s-a întâmplat la Piteşti. A acceptat să răspundă însă pe 19 şi 20 aprilie „chestionarului"

16. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 1, f. 240v.
17. ******Memorialul ororii…***, p. 404.

agresorilor, care l-au lăsat să se gândească peste noapte la ce are de zis. Între timp, Iftode le-a transmis celor din comitet că deţinuţii din sanatoriu erau speriaţi.

Şleam le-a cerut celor din grupul Pătrăşcanu ca următoarea victimă să fie Eugen Dimitrov, unul din vârfurile închise la camera 72. Pătrăşcanu s-a împotrivit, fiindu-i teamă de reacţia acestuia, şi a avansat numele lui Constantin Petrescu, propunere refuzată de ofiţerul politic. Prin urmare, în seara de 1 mai 1951, după închidere, Dimitrov a fost dus cu forţa de şeful de secţie Petrică Orban la camera 41, după ce se împotrivise fizic mutării sale. Cei din comitet l-au provocat la discuţii, pe care Dimitrov le-a respins, numindu-i criminali pe cei din comitet şi insultându-i. În timp ce era percheziţionat (pentru a i se confisca orice putea ajuta la sinucidere) şi ameninţat că va fi izolat şi ţinut în picioare până la stingere, Andreev a spart geamul de la uşă cu galenţii din picioare şi a strigat: „Săriţi, mă omoară!", provocând vâlvă printre ceilalţi deţinuţi. Dimitrov le-a strigat: „Asasinilor, o să daţi socoteală mâine pentru ceea ce faceţi acum", imediat sosind Şleam, directorul, gardienii şi doi reprezentanţi ai Securităţii. Şleam l-a certat pe Dimitrov pentru că a spart geamul şi a strigat, iar Pătrăşcanu spune că securiştii nu înţelegeau ce se întâmplă şi ce căuta Dimitrov în cameră. Acesta le-a mărturisit mai târziu celor din comitet că încă din camera 72 se înţelesese cu ceilalţi să procedeze astfel, iar colegii săi aşteptau cu urechea la uşă să audă ce se întâmplă, pentru a putea reacţiona.

A doua zi toţi cei implicaţi au dat declaraţii la Biroul Inspecţii, în timp ce Dimitrov a fost anchetat de Securitate. Mai târziu el a fost izolat într-o cameră, iar Şleam a plecat din închisoare. Pe 7 sau 8 mai 1951, Pătrăşcanu şi Andreev au fost şi ei anchetaţi de Securitate, iar Pătrăşcanu, bulversat de evenimente, i-a mărturisit unui coleg de acţiune că nu crede că Şleam avea aprobarea să pornească bătăile. În zilele următoare au continuat măsurile de înăsprire a regimului, deţinuţii fiind avertizaţi că vociferările vor fi pedepsite.

Apele s-au tulburat în urma încercării eşuate din 1 mai 1951, iar Securitatea a început să emită semnale contradictorii, sesizate de Pătrăşcanu şi cei din jurul său. Astfel, prin 15 mai Şleam s-a întors şi i-a comunicat lui Pătrăşcanu că acţiunea va continua, cerându-i să discute iar cu Dimitrov. Totuşi, peste câteva zile ofiţerul politic avea să lipsească iarăşi din sanatoriu, iar în aceeaşi perioadă Constandache a fost anchetat de Securitate cu privire la informaţiile date în faţa comitetului.

Presiuni asupra deţinuţilor au mai fost făcute pe alocuri, ca în cazul vizitei inspectorului DGP Marin Constantinescu din iulie 1951, care s-a interesat de acţiune şi l-a chestionat pe Eugen Dimitrov în privinţa incidentului din 1 mai, dar acesta nu s-a intimidat, astfel că efectele vizitei au fost minore. Că Nuti Pătrăşcanu era tot mai derutat şi începea să-şi facă griji în privinţa sorţii sale ne-o dezvăluie chiar el, amintind că pe la mijlocul lunii iulie 1951 a fost chemat la Biroul Inspecţii şi luat la rost de către Şleam şi un sublocotenent din Bucureşti pentru că ar fi oportunist. În discuţie a venit vorba şi de acţiunea de la Piteşti, iar Pătrăşcanu le-a mărturisit celor doi că îşi face „procese de conştiinţă" fiindcă a bătut acolo. Securistul de la Bucureşti l-a informat că abia 1-2% din materialul obţinut prin torturi era corect, astfel că regimul este sătul de acţiune. Izolarea a fost desfiinţată pe 1 august 1951.

Speriat că ar putea fi şi el bătut, Pătrăşcanu a cerut să fie scos să lucreze la zidurile exterioare care se înălţau în spatele sanatoriului şi a stat departe de ceilalţi deţinuţi timp de trei luni. Între timp, a mai fost anchetat prin 15 octombrie 1951, când i-a mărturisit lui Şleam că îi repugnă total metoda violentă şi că multe nopţi s-a frământat la gândul tuturor lucrurilor pe care le-a făcut la Piteşti, pe care nu şi le va ierta toată viaţa. I s-a răspuns că la ora aceea lui Ţurcanu îi vine să plângă când se gândeşte ce a făcut la Piteşti[18] şi că autorităţile au hotărât că acţiunea lui a fost o răzbunare pe legionarii care l-au trimis în închisoare. Sesizând pericolul ce plana asupra lui, Pătrăşcanu a dat vina pe Nemeş, care îi citase argumente ideologice pentru a-l lămuri că metoda violentă este cea agreată de regimul comunist. El a mai avut contacte doar sporadice cu Şleam, ca în 15 noiembrie 1951, când i-a spus că tot ceea ce a făcut în Târgu Ocna se datorează „nenorocitului de Piteşti" şi că îşi dă seama că a făcut multe prostii şi nu ştie când le va putea repara. Toate aceste mărturisiri arată că Pafnutie Pătrăşcanu, care fusese torturat în mai multe rânduri la Piteşti până să treacă de partea agresorilor, îşi revenise sufleteşte şi îşi făcea procese de conştiinţă. Totodată, el şi-a dat seama că se va încerca muşamalizarea implicării organelor de stat în acţiunea lor.

Raportând acţiunea întreprinsă de el şi de ceilalţi deţinuţi din Târgu Ocna la ce se întâmplase la Piteşti, Pătrăşcanu conchide că „acţiunea de la Tg. Ocna, nu este decât o continuare a acesteia, cu forme de manifestare şi metode adecvate situaţiei în care s-a putut desfăşura ea, neîntâlnite la Piteşti, acest lucru datorându-se pe de o parte fazei avansate a *reeducării* cerută de scopurile şi condiţiile ei de desvoltare, iar pe de altă parte frânei puternice a Biroului Inspecţii, ce i-a impus anumite limite"[19]. Practic, el recunoaşte că evenimentele de la Târgu Ocna nu au pornit din iniţiativa deţinuţilor din sanatoriu, ci au fost condiţionate de cele din Piteşti şi că au fost nevoiţi să se adapteze condiţiilor diferite de detenţie, inclusiv bâlbâielilor Biroului Inspecţii, care le dădea instrucţiuni contradictorii, imprecise sau, de cele mai multe ori, nu le dădea deloc.

Timp de un an de zile, de la sosirea lor în mai 1950 şi până pe 1 mai 1951, Pătrăşcanu, Munteanu şi ceilalţi din grupul lor au căutat să se afirme în sanatoriu, conform indicaţiilor primite de la Ţurcanu în Piteşti. Preveniţi că vor putea întâmpina probleme, întrucât nu toată administraţia era la curent cu acţiunea lor, nu s-au descurajat când prima încercare de a tortura deţinuţi la începutul lui iunie 1950 a provocat reacţii potrivnice din partea acesteia, ci au profitat de vizitele oficialilor Securităţii (văzută ca fiind o putere aflată deasupra celei reprezentate de directorul închisorii) pentru a-şi înlătura opozanţii. Nefiind ajutaţi cu indicaţii precise, au căutat să improvizeze şi să tatoneze victimele, pentru a nu lăsa impresia lipsei activităţii. Când în sfârşit ofiţerul politic a încuviinţat începerea bătăilor, ei au realizat că selecţionarea victimelor este de natură a afecta cursul acţiunii, însă s-au

18. Probabil că datarea lui Pătrăşcanu este incorectă, întrucât acţiunea violentă continua la momentul respectiv în Gherla, deşi la o intensitate redusă.
19. ******Memorialul ororii…***, p. 432.

supus deciziei lui Şleam, o dovadă în plus (dacă mai era nevoie) că toate mişcările grupului Pătrăşcanu-Munteanu erau subordonate Securităţii.

Motivele pentru care a eşuat tentativa de la Târgu Ocna ţin şi aici de specificul închisorii-sanatoriu, care a permis victimelor o foarte bună comunicare. Cum existau şi deţinuţi care trecuseră prin bătăi la Piteşti, majoritatea bolnavilor din penitenciar au fost preveniţi asupra încercărilor ce vor urma, iar solidaritatea între ei a făcut posibilă oprirea bătăilor aproape imediat după începerea lor. Mai mult decât atât, bătăile nu puteau avea duritatea celor de la Piteşti, lipsind atât instrumentele folosite acolo pentru tortură, cât şi izolarea secţiilor şi regimul deosebit de dur, iar regimul alimentar destul de bun a permis întremarea fizică a deţinuţilor, care nu mai erau victime sigure într-o confruntare violentă.

> La Târgu Ocna reacţia împotriva „restructurării" a fost puternică şi eficace fără a fi fost organizată, ci izvorâtă din necesitatea colectivă de apărare. Ne provoca o spaimă şi o disperare cu mult mai acută gândul reeducării decât primejdia TBC-ului. […] Groaza reeducării era aşa de mare încât noi toţi hotărâsem, în caz că vom fi retrimişi la Piteşti, să nu mai riscăm să ajungem acolo, ci ori să provocăm, de va fi posibil, un scandal public în care să fim împuşcaţi ori, dacă vom ajunge totuşi acolo, să ne sinucidem[20].

În ceea ce priveşte implicarea autorităţilor în evenimente, este de notat faptul că directorul sanatoriului nu avea cunoştinţă de ce urma să se întâmple, iar ofiţerul politic a fost prelucrat pe parcurs. Neexistând ordine scrise cu privire la acţiune, Şleam, ca şi mulţi alţi reprezentanţi ai administraţiilor închisorilor în care a fost exportat sistemul de la Piteşti, a fost nevoit să acţioneze conform discuţiilor particulare purtate cu unii înalţi oficiali din Securitate. Există şi posibilitatea ca ezitările sale, sesizate de Pătrăşcanu şi ceilalţi, să se datoreze conştiinţei că toate deciziile sale îi pot fi imputate mai târziu în lipsa unor ordine clare pe care să le urmeze. Cert este că încercările de la Târgu Ocna au avut ca efect maltratarea şi obţinerea de informaţii de la puţini deţinuţi. În schimb, au murit aici cel puţin trei oameni din cauza TBC-ului contractat în urma bătăilor şi condiţiilor grele de la Piteşti : Matei Rusvid, Vasile Cordun şi Ilie Sireteanu[21].

20. Ioan Ianolide, *op. cit.*, p. 126.
21. ******Memorialul ororii…***, pp. 849-851.

Peninsula (iunie 1950-iulie 1951)

Lucrările la Canalul Dunăre-Marea Neagră au început în vara anului 1949, punând în aplicare Hotărârea Consiliului de Miniştri cu numărul 505 din 25 mai 1949 şi întrebuinţând forţă de muncă plătită (muncitori liberi), militari şi deţinuţi politici. Pe 24 martie 1950, Ministerul de Interne a hotărât două mari categorii de condamnaţi politici care pot fi utilizaţi pentru lucrări : cei închişi pentru port ilegal de armă şi pentru trecere frauduloasă de frontieră cu pedepse de până la doisprezece ani şi deţinuţii cu pedepse până la zece ani pentru infracţiuni politice (majoritatea încadraţi în celebrul articol 209 din Codul Penal, referitor la uneltire contra orânduirii sociale). Munca era împărţită pe sectoare alocate brigăzilor, constituite din aproximativ cincizeci de deţinuţi şi escortate de câte opt-zece soldaţi şi un miliţian[1].

Demascările au fost practicate în una din cele mai mari colonii de muncă de la Canal, Peninsula, numită şi Valea Neagră din cauza condiţiilor de trai. Înfiinţată în 1949 pentru a asigura forţa de muncă necalificată necesară construirii Canalului, ea găzduia deţinuţii în şaptezeci de barăci din lemn în forma literei „H", aşezate de o parte şi alta a laturii lungi. În mijlocul lagărului se găsea un platou, unde deţinuţii se strângeau în fiecare dimineaţă pentru a face numărarea şi formarea grupurilor de muncă[2]. Perimetrul coloniei era înconjurat cu un „gard făcut din sârmă ghimpată ancorată pe stâlpi înalţi din beton, la distanţă de circa 3 metri unul de altul. Din loc în loc erau plantate gherete de scândură, la înălţime de peste doi metri. În aceste gherete erau postaţi soldaţii din cadrul unităţilor de Securitate, care ne păzeau zi şi noapte, fără întrerupere"[3].

După o primă tentativă de a aduce studenţi la muncă în martie 1950, când deţinuţii au fost returnaţi pe loc din cauza că erau prea slăbiţi pentru a putea presta munci fizice, loturile mari au sosit pe 25 mai şi 6 iunie 1950. Deţinuţii care s-au remarcat în introducerea acţiunii la Peninsula sosiţi cu acest transport au fost Ion Bogdănescu, Viorel Burculeţ, Pompiliu Lie, Ion Petrică, Simion Enăchescu şi Coriolan Gherman. Un alt lot consistent de la Piteşti a venit pe 29 octombrie 1950. Din el făceau parte Mircea Adel, Dumitru Alexandrescu, Virgil Bordeianu, Gheorghe

1. CPADCR, *Raport final*, pp. 587-592.
2. Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, p. 232.
3. Lucian Plapşa, *Memorii II : Popas în iad*, Editura ArtPress, Timişoara, 2004, p. 34.

Cantemir, Vichente Codrea, Nestor Codreanu, Eugen Curelescu, Emilian Dăneţ, Viaceslav Holdevici, Constantin Istrate, Iuliu Manu, Neculae Marcoci, Ioan Mezin, Ion Negură, Ion Perşinaru, Ion Pop, Gheorghe Roşca, Constantin Sgârcea, Gheorghe Stănică, Tudor Tudose şi alţii.

Maximilian Sobolveschi a fost transferat de la Braşov la Canal pe 21 februarie 1951 şi a fost repartizat împreună cu Adrian Prisăcaru la brigada 21 de la Peninsula, unde i-a reîntâlnit pe Leonard Gebac, Constantin Sofronie, Ion Bogdănescu, Coriolan Gherman, Gheorghe Roşca şi Gheorghe Oprea. În schimb, Prisăcaru a fost repartizat la brigada 26, unde i-a găsit pe Steier şi Fuchs[4]. Sobolveschi şi-a văzut o perioadă de muncă, dar pe 5 iunie 1951 a fost numit pontator la brigada 23 B, la sugestia lui Bogdănescu, care îşi asumase rolul de lider al acţiunii la Canal, astfel că a fost nevoit să participe din nou la acţiuni violente.

Condiţiile în brigăzile 13-14 încercau să le reproducă pe cele din Piteşti, după cum le descrie Sabin Ivan. Unul din studenţii apropiaţi demascărilor, Petre Paul, i-a enumerat restricţiile : „aţi fost aduşi aici ca pedepsiţi şi trebuie să vă supuneţi ordinelor noastre ; nu aveţi voie să vorbiţi cu nimeni şi nici între voi ; nu aveţi voie să părăsiţi baraca ; la closetul din spatele barăcii veţi merge numai însoţiţi de unul dintre noi ; nu aveţi drept la scrisoare, pachet şi vorbitor ; veţi face numai voi doi corvezile brigăzii ; dacă nu faceţi norma veţi primi raţia de mâncare redusă etc”[5].

Cu toate acestea, regimul de detenţie de la Peninsula a influenţat în mod semnificativ posibilităţile de a continua acţiunea violentă în lagăr. Obligativitatea ieşirii la muncă şi a îndeplinirii normei, precum şi prezenţa în colonia de muncă a angajaţilor civili, făceau mult mai grea implementarea demascărilor prin limitarea timpului liber şi prin pericolul deconspirării secretului. Pe deasupra, unii deţinuţi aveau dreptul la vorbitor cu familia, aşa încât urmele de la bătăi riscau să fie văzute şi de persoane din afara coloniei. Toate acestea au determinat agresorii să se adapteze şi, dat fiind faptul că izolarea în baracă era o condiţiei esenţială pentru demascări, au decis să practice tortura serile şi pe parcursul nopţii, în singurul moment în care toţi deţinuţii erau la un loc în spaţiu închis. Pe deasupra, victimele au fost selectate cu grijă şi bătăile au fost mai rare şi de o mai mică intensitate decât în Piteşti ori Gherla, probabil şi din cauza epuizării fizice de peste zi.

Fiind un obiectiv mare, Canalul Dunăre-Marea Neagră a beneficiat de cei mai mulţi ofiţeri politici trimişi de la Serviciul Inspecţii. Sublocotenentul repartizat la colonia Peninsula a fost Toma Chirion, provenit din cadrele noi ale Miliţiei Ploieşti. Chirion a fost instalat în funcţie la 20 iulie 1950, înlocuindu-l pe Dumitru Chirulescu, şi a primit un ordin semnat de Sepeanu care îi cerea să ia legătura cu nouă-zece studenţi informatori proveniţi din Piteşti. Aceştia i-au propus imediat metoda demascării, dar Chirion a refuzat bătaia[6], astfel că lucrurile au stagnat o bună bucată de timp. Refuzul lui a fost un efect secundar al deciziei lui Sepeanu de a nu

4. ***_Memorialul ororii…_, p. 489.
5. Sabin Ivan, _Pe urmele adevărului_, ediţia a doua, Editura Ex Ponto, Constanţa, 1996, p. 38.
6. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 2, f. 125.

le da ordin direct subordonaţilor săi în privinţa folosirii violenţei, ca să nu poată fi acuzat ulterior pentru acest lucru[7]. În acest fel însă, dezvoltarea acţiunii a depins de fiecare ofiţer politic în parte, unii fiind dispuşi să închidă ochii la schingiuiri pentru a se putea lăuda cu materialul obţinut lui Sepeanu, alţii speriindu-se de metodă, dar şi de insistenţa deţinuţilor agresori.

Observând că rezultatele activităţii informative sunt foarte slabe, Tudor Sepeanu i-a cerut în august 1950 lui Chirion să recruteze o serie de studenţi, printre care Ion Bogdănescu, Gheorghe Oprea, Gheorghe Măruţă şi alţii. În luna noiembrie, el l-a înjurat şi i-a reproşat că nu ştie să muncească precum colegii săi de la Piteşti şi Gherla. Timorat, a aprobat demascările la întoarcerea în colonie şi a început să primească note informative prin Octav Grama. Chirion susţine că acţiunea a fost tolerată de el doar în perioada octombrie 1950 – martie 1951[8].

Ca şi în celelalte închisori, agresorii au căutat să fie numiţi de administraţie în poziţiile cheie, astfel că brigadieri au devenit Ion Bogdănescu (şef de brigadă la 13) şi Simion Enăchescu (la 14), iar printre ajutoarele lor s-au numărat alţi deţinuţi apropiaţi demascărilor, ca pontatorii[9] Gheorghe Oprea şi Ion Petrică. Bogdănescu le-a ţinut un mic discurs celor sosiţi în colonie în noiembrie 1950, ca să-i anunţe ce atitudine trebuie să adopte :

> Va trebui să dovediţi transformarea voastră prin depăşiri de norme în munca ce vi se va încredinţa. Numai în felul acesta clasa muncitoare de la noi din ţară vă va primi în noua societate ca pe cetăţeni cinstiţi ai ţării, a cărei conducere structurată este formată din fii de muncitori şi ţărani şi nu din reprezentanţi ai burgheziei exploatatoare din care faceţi parte şi voi, cărora vi s-a inoculat prin educaţia primită, ura nejustificată faţă de armata sovietică care ne-a eliberat ţara de sub jugul fascist ! [10]

Brigăzile plecau la muncă dimineaţa devreme intonând cântece de propagandă :

> Prieteni dragi, veniţi cu noi pe şantier/ Ca să vedeţi un loc frumos unde lucrăm /Şi fiţi atenţi să nu scăpaţi vreun amănunt/ Că şi pe drum sunt multe de văzut acum : / Cărămidăria, fabrica din Năvodari,/ Cu clădiri frumoase,/ Cu dulgheri şi zidari,/ Cărămidăria, c-un decor de farmec plin,/ Cărămidăria cu cerul ei senin. […] Brigada treişpe, brigada paişpe/ Munceşte zi de zi cu mult elan,/ Brigada treişpe, brigada paişpe/ Vor sparge norme sută-n sută peste plan[11].

---

7. Desfăşurarea evenimentelor a fost inversă decât cea scontată de Sepeanu : pe de o parte, în lipsa unor ordine clare, violenţele au fost refuzate sau amânate în mod repetat în mai multe închisori şi colonii, pe de altă parte, deşi nu existau ordine scrise care să îl incrimineze, el avea să fie condamnat pentru rolul său în demascări. Pentru detalii, a se vedea capitolul „Procesele”.
8. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 2, ff. 126, 129-130.
9. Pontatorul era acel deţinut din brigadă care realiza pontajul de muncă al tuturor. Rolul său era important pentru că raţia individuală de mâncare era stabilită de administraţie pe baza tabelului întocmit de el.
10. Lucian Plapşa, *op. cit.*, pp. 46-47.
11. *Ibidem*, pp. 56, 186.

Din păcate informaţiile despre torturile de la Canal sunt extrem de puţine şi de incomplete. Se pare că demascările violente s-au limitat la brigada 13, condusă de Ion Bogdănescu, însă niciunul din memorialiştii Peninsulei nu a participat direct la ele, fiind repartizaţi în alte brigăzi. Gheorghe Boldur-Lăţescu a auzit în colonie că la începutul anului 1951 au avut loc o serie de modificări ale componenţei brigăzilor 13-14, fiind aduşi şi oameni maturi printre studenţi, care nu au putut să realizeze norma acestora, rezultatul fiind pedepsirea lor prin bătaie[12]. Culegerea informaţiilor şi predarea lor către Toma Chirion s-a practicat pe tot parcursul şederii studenţilor la Peninsula, dar bătăile s-au limitat, după declaraţiile lui Ion Bogdănescu, la intervalul iulie-august 1951[13].

Sunt menţionate bătăi de proporţii în jurul lui 15 iulie 1951, la care au participat toţi brigadierii şi pontatorii. După tipicul din Piteşti, s-a găsit şi un pretext pentru începerea bătăii : Lie Pompiliu ar fi fost lovit de un deţinut de la brigada 18, prilej pentru Lie şi Bogdănescu să îi reclame comandantului lovitura, dar şi faptul că deţinuţii sunt recalcitranţi şi nu muncesc, indicând câteva nume şi obţinând permisiunea de a-i bate mai tare. Cei de pe listă, în jur de cincisprezece oameni, au fost aduşi în brigadă, iar la bătaia care a durat două ore au participat Maximilian Sobolevschi, Constantin Sofronie, Simion Enăchescu, Octavian Voineanu, Pompiliu Lie, Ion Lupaşcu, Ion Bogdănescu, Ştefan Roşianu, Ion Petrică, Adrian Prisăcaru, Viorel Burculeţ, Ilie Ţăranu şi Gheorghe Soroiu. După bătaie, dar şi în zilele următoare, celor maltrataţi li s-au cerut informaţii despre activitatea lor, majoritatea luate de Lie în camera brigadierilor. În afară de aceştia mai sunt menţionaţi ca agresori Gheorghe Oprea, Andrei Balla, Gheorghe Măruţă, Coriolan Gherman, Ioan Steier, Iosif Fuchs[14].

Victima cea mai cunoscută şi a cărei moarte a constituit una din cauzele principale pentru care experimentul demascărilor a fost oprit câteva luni mai târziu a fost doctorul Ion Simionescu, fost subsecretar de stat în Ministerul Sănătăţii.

> În perioada când am lucrat la fabrica de cărămizi (construită de studenţii deţinuţi) din Năvodari-Taşaul, a fost ataşat, într-una din dimineţi fostul ministru al învăţământului (sic !), doctorul Simionescu. Pe şantier, a fost obligat să muncească în rând cu noi, deşi era o diferenţă de vârstă evidentă. Noi aveam până în 25 de ani, iar dumnealui peste 60 ani. Era foarte slăbit, fără puteri, a fost bătut, neputându-şi îndeplini norma nu putea primi pachete. Noi eram pedepsiţi dacă îl ajutam, dacă îl hrăneam. O făceam totuşi, pe ascuns. L-am văzut personal mâncând coji de ceapă din groapa de gunoi. După vreo săptămână n-a mai suportat regimul administrat de brigadierii de atunci Oprea Gheorghe, Bogdănescu (Cluj). S-a dat alarma, ne-am adunat toţi şi a fost adus domnul ministru împuşcat, deoarece simulase evadarea. Am rămas cu lacrimi în ochi şi sufletele zdrobite[15].

12. Gheorghe Boldur-Lăţescu, Filip-Lucian Iorga, *Genocidul comunist în România. Reeducarea prin tortură*, volumul IV, Editura Albatros, Bucureşti, 2003, pp. 214-215.
13. ACNSAS, fond Reţea, dosar nr. 189164, vol. 1, f. 12v.
14. ****Memorialul ororii…*, pp. 490-491 ; Lucian Plapşa, *op. cit.*, p. 137.
15. Relatare Iordan Răitaru, *apud* Ilie Bădescu (coord.), *Grupul de cercetare „Rezistenţa la comunism”.*

Vasile Mocanu a fost şi el martor la torturarea şi moartea doctorului Simionescu în brigada 13 : târât în pat, a fost imobilizat de mâini şi picioare, şi lovit cu cozi de mătură şi de lopată. Altă dată l-a zărit obligat să poarte după el o grindă mare[16]. În afară de bătăile fizice, oricum greu de suportat pentru un om de vârsta sa în condiţiile de muncă istovitoare de peste zi şi hrană insuficientă, Simionescu era batjocorit verbal de agresori, fiind numit „bandit", „trădător", „criminal". Un altul i-a strigat : „Bine că ai ajuns aici, mă ! Toţi cei din vechea conducere a ţării trebuiau să ajungă aici ! ". Neştiind ce s-a întâmplat la Piteşti, Simionescu credea că toate acestea îi erau reproşate cu sinceritate şi i-au provocat multă suferinţă[17], determinându-l în cele din urmă să-şi provoace moartea.

Simionescu a cerut voie să folosească toaleta şi s-a strecurat prin spate, după ce se asigurase blocând uşa din faţă cu o curea. Când cele două persoane care l-au însoţit au realizat ce s-a întâmplat, s-a dat alarma, iar un soldat din prepeleac l-a luat la ţintă, fără să tragă. Vasile Mocanu a văzut cum un subofiţer a luat puşca din mâna soldatului, a ochit şi l-a ucis pe Simionescu din două rafale de gloanţe. Cei din jur au fost culcaţi la pământ, dar l-au auzit pe Bogdănescu reproşându-i subofiţerului : „L-ai omorât, domnule ! / Da, mă, dar nu sunt eu vinovat. Tu eşti vinovat ! "[18].

La o săptămână de la moartea sa, au început să se facă anchete, în care Maximilian Sobolevschi, de pildă, şi-a recunoscut victimele, indicând că motivul a fost indisciplina deţinuţilor, dar fără să pomenească ceva despre informaţii. Sabin Ivan afirmă că studenţii erau întrebaţi de colonelul Zeller şi Augustin Albon (comandantul pazei la Canal) cum au ajuns în brigadă, dacă au fost maltrataţi şi de către cine, iar efectele s-au văzut în scurt timp, când Bogdănescu şi Grama au fost mutaţi din colonie[19]. Totuşi, agresorii de la Canal nu au fost niciodată pedepsiţi pentru implicarea lor în demascări, cu excepţia celor care torturaseră şi la Gherla şi au fost condamnaţi mai târziu pentru evenimentele de acolo. Mai mult decât atât, deţinuţii au observat că după transferul lor la Aiud, ei au fost instalaţi tot în poziţii de comandă şi de colaborare cu Biroul Inspecţii[20].

Nici la Peninsula acţiunea nu s-ar fi putut desfăşura fără ştirea administraţiei. Aveau cunoştinţă despre bătăi atât comandantul coloniei, cât şi ofiţerul politic Toma Chirion, cel prin care s-a şi introdus metoda. Una din victime spune că Chirion şi brigadierul Lie Pompiliu hotărau cine era adus nopţile la brigăzi pentru a fi torturat[21], dar este foarte probabil ca mai mulţi deţinuţi colaboratori să îi fi adus astfel de liste. Chiar dacă demascările din Peninsula au reprezentat un fenomen secundar, înspăimântător pentru victime mai degrabă la nivel psihologic decât fizic, prioritară fiind realizarea normei de lucru, se poate conchide că evenimentele de aici îşi au importanţa lor în economia sistemului acţiunii.

16. Gheorghe Andreica, *Mărturii… mărturii…*, pp. 94-96.
17. Lucian Plapşa, *op. cit.*, p. 50.
18. Gheorghe Andreica, *Mărturii… mărturii…*, pp. 96-97.
19. Sabin Ivan, *op. cit.*, p. 42.
20. ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 34/1953, f. 121.
21. Sabin Ivan, *op. cit.*, p. 40.

Capitolul II

Procesele

Cauzele opririi acțiunii

Necesitatea menţinerii secretului absolut asupra acţiunii violente din închisori a determinat numeroase scurtcircuite în relaţiile dintre agresori şi administraţie, dar, şi mai important, chiar în sânul administraţiei propriu-zise. Dorind să impună impresia generală că acţiunea este dezvoltată exclusiv de către deţinuţi, Securitatea a hotărât limitarea numărului de persoane care să fie la curent cu implicarea regimului în coordonarea ei. Practic, singurii care ştiau ce se întâmplă la Piteşti şi Gherla au fost cei care au dat ordinul, Gheorghe Pintilie şi Alexandru Nicolschi, cu toate că nici ei nu cunoşteau în detaliu desfăşurarea evenimentelor. Au mai existat o serie de înalţi oficiali din Ministerul de Interne care ştiau că din închisori iese mult material informativ şi bănuiau (ori aveau certitudinea în urma discuţiilor informale cu Nemeş sau Sepeanu) că se utilizează violenţa, cum ar fi ministrul adjunct Marin Jianu, colonelul Gavrilă Birtaş, colonelul Mişu Dulgheru, dar toţi aveau interesul ca rezultatele să se menţină la acelaşi nivel, fiindcă le uşurau munca.

Cel mai bine au cunoscut situaţia cei doi ofiţeri care au transmis ordinele de aplicare, Iosif Nemeş şi Tudor Sepeanu, dar amândurora li s-a spus foarte clar că acţiunea este strict secretă şi nu trebuie să vorbească despre ea cu nimeni în afară de persoanele de legătură. Sepeanu, de pildă, era un tip infatuat şi orgolios şi nu vorbea cu colegii săi din Direcţia Generală a Penitenciarelor decât pentru a se lăuda că lucrează direct cu şefii Securităţii şi că are rezultate foarte bune. Fiind foarte abil, el nu intra în detalii nici măcar cu subordonaţii lui care trebuiau să îi aplice indicaţiile, bazându-se mai mult pe deţinuţii colaboratori decât pe sublocotenenţii din închisori.

Toate acestea au însemnat că direcţiunile penitenciarelor, personalul administrativ şi majoritatea direcţiilor Securităţii nu aveau cunoştinţă de acţiunea desfăşurată în închisori. Din acest punct de vedere, Piteştiul a fost o excepţie cauzată de lipsa de experienţă, o greşeală care a fost rapid remediată prin îndepărtarea directorului Alexandru Dumitrescu de la orice decizie sau informare în privinţa torturilor începând din ianuarie 1950. În toate celelalte închisori, se poate lesne observa că directorii sau comandanţii nu erau informaţi despre ce se petrece şi unii dintre ei au luat măsuri pentru oprirea bătăilor dintre deţinuţi, spre nemulţumirea lui Nemeş şi Sepeanu (după cum am arătat deja, este cazul directorului Tiberiu Lazăr de la Gherla şi al lui Ştefan Daniliuc de la Târgu Ocna). Mai mult decât atât, la Târgu Ocna s-a apelat la Securitatea locală pentru a aplana conflictul, iar aceasta, nefiind

pusă în temă de la Bucureşti, a hotărât încetarea violenţelor. Din nou, singura excepţie a implicării birourilor locale ale Securităţii în acţiune o întâlnim la Piteşti, unde Nemeş pusese bazele colaborării cu colonelul Mihai Nedelcu, directorul regionalei din localitate, însă şi această colaborare a fost rapid întreruptă pentru a evita pericolul scurgerii de informaţii despre implicarea regimului în acţiune. Imprudenţele lui Nemeş au fost, probabil, unul din motivele principale ale înlocuirii sale în mai 1950 cu Tudor Sepeanu.

Nivelul intelectual slab şi pregătirea deficitară a ofiţerilor politici au fost o altă cauză generatoare de conflicte. Neînţelegerile dintre politici şi directori au fost dese, îndeosebi la Piteşti şi Gherla, care erau frecvent vizitate şi lăudate de Nemeş şi Sepeanu, fapt care a condus la sporirea încrederii ofiţerilor în misiunea lor. Tocmai de aceea Ion Marina şi Gheorghe Sucigan au fost foarte activi în acţiune, pe când ofiţerii din închisorile mai mici, ca Augustin Şleam, au fost ezitanţi şi ineficienţi. Lipsurile ofiţerilor politici au fost însă compensate de numeroasele discuţii purtate între şefii lor şi liderii deţinuţilor colaboratori ca Eugen Ţurcanu, Alexandru Popa, Nuti Pătrăşcanu şi alţii în vederea impulsionării evenimentelor. Practic, indicaţiile precise erau încredinţate acestora împreună cu însărcinarea de a le transmite mai departe ofiţerilor politici, ca şi cum iniţiativa ar aparţine deţinuţilor. A fost exact teza principală a proceselor regizate în perioada 1954-1957.

Pe parcursul desfăşurării acţiunii au existat mai multe momente delicate, înlesnite ori provocate direct de cauzele pe care le-am indicat mai sus. Primul dintre ele a fost eşecul catastrofal al acţiunii de la Târgu Ocna pe 1 mai 1951, soldat cu deconspirarea completă a acţiunii, urmat de uciderea doctorului Ion Simionescu la Peninsula. Regimul ceva mai permisiv de la Canal, personalitatea marcantă a fostului subsecretar de stat şi cinismul împuşcării sale au condus la răspândirea veştii inclusiv peste hotare, partidul fiind incomodat de publicitatea negativă ce i s-a făcut în urma incidentului. Pe de altă parte, brutalitatea agresorilor a contribuit şi ea la încetarea acţiunii prin provocarea unui număr foarte mare de decese, care nu erau în plan : Securitatea urmărea să obţină informaţii şi nu cadavre, iar asta nu din preţuire pentru viaţa omului, ci pentru că morţii deveneau o problemă birocratică.

Toate acestea cumulate au produs o reală nemulţumire şefilor Securităţii, insuficientă încă pentru oprirea completă a acţiunii, fiindcă torturile au continuat în Gherla după fiecare din aceste momente. Evenimentul decisiv s-a produs atunci când, în toamna lui 1951, declaraţiile bombastice ale lui Vintilă Vais au ajuns la Bucureşti şi au determinat Securitatea să le aprofundeze. Versatul Vais a căutat şi a reuşit să vorbească cu persoane care nu erau la curent cu acţiunea din Piteşti-Gherla şi a dezvăluit barbariile la care a asistat, accentuând două direcţii : apartenenţa legionară a agresorilor şi ideea că torturile inumane din închisori urmăresc compromiterea regimului comunist. Ambele au fost preluate de Securitate şi au devenit tezele de bază ale procuraturii în cercetările împotriva agresorilor. Abia în acest moment, realizând gravitatea situaţiei şi aducându-şi aminte de stânjeneala momentelor de la Târgu Ocna şi Canal şi, foarte important, ştiind că după doi ani de zile de torturi, deţinuţii din închisori nu mai puteau ascunde prea multe informaţii, regimul a hotărât încetarea acţiunii şi anchetarea celor vinovaţi, aşa cum i-au identificat ei.

Procesul Eugen Țurcanu (noiembrie 1954)

Primul indiciu care confirmă ipoteza conform căreia procesul „Ţurcanu Eugen şi alţii", cum a fost el numit de regim, a pornit de la declaraţiile lui Vintilă Vais este selectarea lotului pentru cercetările preliminare : Eugen Ţurcanu, Alexandru Popa „Ţanu", Ion Stoian, Gheorghe Popescu, Vichente Murarescu, Gheorghe Bărgăoanu, Gheorghe Bucur, Gheorghe Bozenovici şi Emil Bauman. Dacă primii şase au fost agresori la Gherla (unii, exclusiv la Gherla, fiindcă în Piteşti luaseră bătaie, fără ca Vais să ştie acest lucru), prezenţa celorlalţi trei surprinde oarecum, fiind nume puţin importante în economia desfăşurării acţiunii. Însă atât Bozenovici, cât şi Bauman făcuseră parte din echipa care l-a provocat pe Vais înainte de declanşarea bătăilor la camera 99. Pe de altă parte, lideri importanţi ai agresorilor nu au fost duşi pentru cercetări în prima serie din simplul motiv că Vais nu i-a întâlnit în camera în care a fost închis.

Tensiunile dintre Popa şi Ţurcanu, începute în momentul sosirii ultimului în Gherla, s-au adâncit în săptămânile care au urmat. Izolaţi la Jilava între 26 decembrie 1951 – 15 ianuarie 1952, Ţurcanu a fost aproape de a-l lua la bătaie pe rivalul său sub pretextul că a aruncat firmituri de pâine pe jos. În realitate însă, după cum ştiau şi ceilalţi agresori închişi cu ei, „în timp ce am fost în penitenciarul Jilava au fost certaţi tot timpul"[1].

Fără să bănuiască ce va urma, „Ţanu" a încercat chiar şi în această perioadă să asigure continuarea acţiunii în Gherla. El i-a convins pe Gheorghe Popescu şi Vichente Murarescu să îşi asume responsabilitatea pentru ce au făcut, dar să nu recunoască sub nicio formă că s-a bătut şi să nu îl declare deloc pe Constantin P. Ionescu, omul de legătură cu Biroul Inspecţii, tocmai în ideea de a putea relua demascările la momentul oportun[2].

Ancheta preliminară a avut loc între ianuarie-aprilie 1952, dar din păcate nu ni s-au păstrat informaţii cu privire la conţinutul ei. Interogatoriile au fost conduse de Coman Stoilescu şi Alexandru Roşianu[3] şi se bazau pe declaraţiile lui Vais, după

1. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 5, f. 358.
2. *Ibidem*.
3. Alexandru Roşianu, născut la 24 iunie 1924 în Aiud, judeţul Alba. Membru PCR din 1945, dar cu legături comuniste încă din ilegalitate. A lucrat în cadrul SSI (1945-1951).

cum a lăsat mărturie chiar Stoilescu. Agresorii au recunoscut faptul că au practicat tortura în Gherla, dar au negat că l-ar fi bătut pe Vais, cu excepţia unor palme. Mai mult decât atât, ei s-au arătat surprinşi de faptul că sunt anchetaţi pentru acţiuni care le fuseseră lăudate şi impulsionate de colonelul Tudor Sepeanu, pe care Eugen Ţurcanu l-a indicat chiar ca persoana care i-a ordonat tot ceea ce a făcut la Piteşti şi Gherla[4].

Anchetatorii şi-au lărgit cercul de suspecţi şi au chemat alţi deţinuţi pentru cercetări, precum Ion Voin de la Canal şi Octav Grama de la Gherla. Ultimul era convins că informaţiile furnizate de ei erau verificate şi că nu se pune problema condamnării lor în altă instanţă[5]. Realitatea a fost alta. În aprilie-mai 1952 au fost audiaţi o serie de martori, victime ale torturilor din Gherla, ca Gabor Chirică, Constantin Teja, Gheorghe Chirculescu, Aurel Obreja, Ion Pangrate, Virgil Maxim, Aurelian Marcu Stoica, Constantin Lupoaie, Ion Ismană, Dumitru Neagu, Sabin Vandor, Drohobeckzy Attila Anton, Hájek Zoltán, dar şi Alexandru Matei[6], toţi aceştia fiind cunoscuţi direct de către Vintilă Vais. Stoilescu a propus ca cercetările să fie preluate de Direcţia a VIII-a Anchete penale din Securitate, fiind necesară arestarea unora dintre agresori, eliberaţi pe parcursul anului 1951[7].

Totuşi, ancheta a fost preluată de un alt personaj important, colonelul Evghenie Tănase, şef de direcţie în cadrul Secţiei Administrativ-Politice a Comitetului Central al PMR, devenind o anchetă pe linie de partid. Tănase susţine că Vais ceruse din închisoarea Văcăreşti să vorbească cu un activist de partid pentru a dezvălui lucruri de o importantă deosebită şi, după ce s-a convins că Tănase nu lucrează pentru Securitate, i-a relatat o serie de abuzuri care se întâmplă în închisori „de către unii deţinuţi legionari". Tănase a redactat un raport pe care l-a înaintat partidului şi astfel a luat fiinţă o comisie de cercetare condusă de Ady Ladislau, din care a făcut parte şi Tănase însuşi[8].

A fost şeful Serviciului Inspecţii din DGP (1951-1952), succedându-i în funcţie lui Tudor Sepeanu. Ulterior a fost şeful Serviciului Penitenciare din MAI (octombrie 1952-iulie 1953). A fost retrogradat din funcţie şi grad în 1953 pentru că a întreţinut relaţii intime cu o subalternă pe care o şantaja, devenind locţiitor al comandantului pentru pază şi regim la penitenciarele Rahova şi Jilava (iulie 1953 – iunie 1954). A fost trecut în rezervă, la cerere, în 15 iunie 1954. A mai lucrat ca ofiţer constructor în DGSM (1954-1957) şi în cadrul Ministerului Comerţului (1959). Mircea Stănescu, Titică Predescu, *Procesele reeducării (1952-1960). Statul şi dreptul, instrumente de represiune ale dictaturii comuniste*, Piteşti, 2008, *passim*; Mihai Burcea *et alii*, *op. cit.*, pp. 389-390.

4. Dumitru Lăcătuşu, Alin Mureşan (eds.), *op. cit.*, p. 192.
5. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1l14, vol. 5, f. 179.
6. *Ibidem*, vol. 7, *passim*.
7. Cei în cauză sunt Grigore Romanescu, care fusese eliberat la 18 iulie 1951, şi Vasile Puşcaşu, eliberat la 25 august 1951.
8. CNSAS, *Pseudomemoriile unui general de Securitate*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2007, pp. 158-162.

Pe de altă parte, declaraţiile păstrate în dosarul penal sunt luate abia începând din luna martie 1953, ceea ce aruncă o umbră de îndoială asupra versiunii acestuia. Semnul de întrebare cel mai mare este legat de destinul agresorilor şi mersul anchetei pe parcursul anului 1952. Una din variantele posibile este ca ancheta pe linie de partid a lui Tănase să nu se fi păstrat decât parţial în ancheta finală care ne-a rămas, dar în acest caz este greu de înţeles de ce niciunul dintre cei anchetaţi nu pomenesc nimic despre anul 1952. Neavând însă informaţii concludente, nu ne putem hazarda în speculaţii şi ne limităm la a indica aceste semne de întrebare.

Anchetele agresorilor s-au desfăşurat în paralel în două mari centre : la Ploieşti (martie 1953-august 1954) şi Râmnicu Sărat (iunie 1953-iulie 1954). Sunt necesare unele precizări despre cum se realizau cercetările. Cel care scria procesul verbal era întotdeauna anchetatorul, deţinutul urmând doar să recitească şi să semneze ceea ce consemnase acesta. Că unii deţinuţi n-au avut nici măcar acest drept, ne-a spus-o Octavian Voinea, care susţine că în urma „presiunilor morale şi fizice" exercitate asupra sa, a fost forţat să semneze ceea ce i se oferea. Ce se întâmpla în celule şi în sala de anchetă cu aceşti oameni nu este foarte greu de imaginat. Conform consemnărilor oficiale, Nicolae Cobîlaş, de pildă, a stat în anchetă cincisprezece ore pentru un interogatoriu transcris în doar patru pagini.

Urmare directă a faptului că anchetatorii scriau procesele verbale, limbajul uzitat este unul tipic comunist : documentele abundă în referiri la „ajutor legionar", „activitate legionară", „comandament legionar", „aşa-zisa reeducare". Toate declaraţiile urmează acelaşi tipar şi urmăresc să conducă anchetatul spre o anumită idee. În aceste condiţii, declaraţiile deţinuţilor din anchetă trebuie privite cu maximă mefienţă, unele fiind adevărat material de propagandă comunistă. Obsesia regimului pentru a lipi stigmatul „legionar" asupra oricărei activităţi sau persoane suspecte a mers atât de departe încât au obligat agresorii care dădeau declaraţii manuscrise să corecteze formulările sărace în epitete : „Activitatea legionară pe întreg penitenciarul…"[9].

Declaraţiile celor anchetaţi sunt suficiente pentru a ne contura nivelul presiunilor (cel puţin) psihologice la care au fost supuşi :

> [Vasile Păvăloaie – n.n.] : Eu îmi recunosc actele mârşave şi odioase pe care le-am făcut pentru organizaţia legionară, pentru care nu merit să mai trăiesc, îmi pare foarte rău de ceiace am făcut însă faptele sunt făcute şi trebue să plătesc pentru ele. Totuşi îndrăznesc să cer în faţa organelor anchetatoare, circumstanţe atenuante şi viaţa, căci sunt tânăr, vreau să muncesc, să trăiesc, n-am să mai greşesc niciodată, fiindcă n-am să mai fiu legionar. Eu acesta sunt, un criminal de legionar bandit care nu mai merit să trăiesc, rămâne la aprecierea dvs. dacă mai există ceva bun în mine şi merit să mai trăiesc căci eu vreau daţi-mi viaţa, însă nu ştiu dacă faptele mele criminale mă vor lăsa să trăiesc şi dacă societatea nouă care se zideşte afară, socialistă, mă mai poate primi şi pe mine între oamenii cei cinstiţi de afară[10].

9. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 6, f. 24.
10. *Ibidem*, vol. 1, f. 472.

Teza pe care anchetatorii au încercat să o imprime cercetărilor a fost că tot ce s-a întâmplat la Piteşti şi Gherla a fost o acţiune legionară comandată subversiv din Austria de către Horia Sima (conducătorul Mişcării Legionare) şi urmărea compromiterea Partidului Comunist Român, pe de o parte, şi selectarea legionarilor puternici, pe de alta. Absurditatea ideii nu a împiedicat însuşirea ei de către agresorii chinuiţi în anchetă, după cum arată şi o declaraţie a lui Nuti Pătrăşcanu :

> …am bătut deţinuţii cu băţul şi cureaua peste piept şi abdomen şi peste muschiul (sic !) umărului. Am torturat călcând în picioare peste piept şi abdomen pe deţinuţii Luca Cornel şi Popa Aurel. Am izbit cu capul de scândurile paturilor pe deţinutul Andronic Laurenţiu şi am bătut cu băţul la încheetuori (sic !) pe deţinutul Luca Cornel. Am silit deţinuţii să facă exerciţii fizice sau să stea în poziţii forţate până la extenuare. Forţam deţinuţii să mănânce extrem de rapid, le întrerupeam somnul şi îi puneam să doarmă pe scândură dându-le numai o singură pătură. *Ţin să arăt că băteam deţinuţii formal ca să-şi facă demascarea în fond urmăream conştient să angrenez deţinuţii în acţiunea legionară, la început forţat iar apoi în timp căutam să-i fac să înţeleagă acest lucru* (sublinierea noastră – n.n.)[11].

Alţii spuneau că doar liderii agresorilor ştiau care era scopul adevărat al acţiunii violente : „Deţinuţii legionari care nu înţelegeau că aceasta este o continuare a activităţii legionare, erau bătuţi în mai multe rânduri până îi făceam să înţeleagă că aceasta este continuarea activităţii legionare”[12]. Atunci când, pentru o perioadă de timp, deţinuţii nu cedau cerinţelor anchetatorilor, erau întrebaţi de ce urmăresc să obstrucţioneze ancheta, dând naştere la răspunsuri tragi-comice :

> [Mihai Livinschi – n.n.] : Dau răspunsuri nereale în scopul de a produce confuzii în anchetă, arătându-mi prin aceasta poziţia mea criminală, banditească de spion şi de a mă menţine pe această poziţie să nu declar adevărul. […] Mă menţin pe această poziţie banditească pentru că aceasta este rezultatul educaţiei pe care mi-la făcut organizaţia legionară şi sunt determinat şi hotărât să nu declar adevărul organelor de stat care mă anchetează în legătură cu acţiunea criminală pe care am desfăşurat-o în penetenciarele prin care am trecut, dela arestarea mea[13].

Deţinuţii care au trecut din postura de victime torturate în agresori doar pentru a se trezi anchetaţi de regimul pe care fuseseră obligaţi să îl servească au fost năuciţi de schimbările succesive şi au avut dese momente de confuzie generală. Aşa s-a întâmplat cu Cornel Popovici, a cărui stare a fost accentuată şi de sensibilitatea lui aparte :

> Eu am intrat în acţiunea de „reeducare” de frica bătăii însă am mai continuat să fiu legionar şi în timpul când făceam parte din comitetul de demascare pe cameră până în iarna anului 1950. Astfel participând la acţiunea de demascare am scăpat să nu mai fiu bătut, însă eu continuam să fiu legionar şi cu timpul să mă rup de mişcarea legionară[14].

11. *Ibidem*, vol. 2, f. 483.
12. *Ibidem*, vol. 4, ff. 447-448.
13. *Ibidem*, vol. 3, f. 299.
14. *Ibidem*, vol. 4, f. 430.

Teama de bătaie a fost principalul motiv recunoscut chiar şi în această anchetă pentru acceptarea demascării, dar în unele cazuri transformarea concepţiilor s-a produs cu adevărat, deşi mai degrabă din motive oportuniste decât din convingere :

> [Gheorghe Popescu – n.n.] : La început am intrat în acţiunea de „reeducare" cu scopul de a scăpa de bătaie şi de a scăpa mai curând din puşcărie. Mai târziu mi-am dat seama că faptul că dădusem lucrurile din afară, nu avea importanţă, pentrucă, acest lucru trebuie făcut de prima dată la ancheta securităţii. Demascarea pentru mine a fost primul pas în drumul către schimbarea mentalităţii mele. La Gherla deţinuţii care trecuseră prin demascări şi erau consideraţi ca fiind cinstiţi, aveau voie să scrie acasă şi să primească pachete şi vorbitor. Subsemnatul am scris acasă, am primit un pachet prin poştă şi un pachet mi l-a adus părinţii la vorbitor. Pachetele pe care le primeam de acasă le împărţeam în cameră în mod egal şi primeam numai acei cinstiţi[15].

Anchetarea lui Constantin Juberian a fost una dintre cele mai tragice. Forţat să recunoască un presupus ordin al lui Ţurcanu către o serie de apropiaţi, printre care şi el însuşi, care viza obţinerea informaţiilor compromiţătoare despre organele de partid şi persoanele din aparatul de stat, Juberian a negat timp de trei săptămâni veridicitatea acestui ordin, cedând în cele din urmă. Motivaţia negării de până atunci a fost că „nu şi-a amintit". În schimb, a încercat să se sinucidă pe 31 ianuarie 1954. Cu un cinism extrem, anchetatorul i-a reproşat că nu a aşteptat terminarea anchetei pentru a-şi lua viaţa :

> Prin încercarea mea de a mă sinucide eu nu am căutat să ascund faptele mele şi nici pe ale altor elemente împreună cu care am activat şi această încercare am făcut-o pentru a termina cu viaţa.
> *Dar dece nu ai aşteptat să se termine anchetarea ta şi apoi să faci acest lucru ?*
> Din declaraţiile ce le-am dat în timpul anchetei, am dedus că faptele pe care le-am săvârşit în penitenciare îmi vor fi judecate şi voi fi condamnat din nou şi astfel că m-am hotărât să mă sinucid la Securitate, deoarece în penitenciar s[-]ar fi aflat că m-am sinucis, ar fi aflat şi familia mea şi ceilalţi deţinuţi şi persoane oficiale care mă cunoşteau de „om cinstit", căci în penitenciare ajungeam numai în urma unei noi condamnări[16].

Cei douăzeci şi doi de deţinuţi care aveau să fie înaintaţi tribunalului pentru condamnare au alcătuit două grupuri distincte din punctul de vedere al implicării în acţiune, fapt care a influenţat şi poziţia lor în anchetă.

Pe de o parte, grupul agresorilor din convingere – ceea ce nu exclude însă oportunismul ori teama – proveniţi din Suceava, care nu au fost maltrataţi înainte de a tortura (Eugen Ţurcanu, Vasile Puşcaşu, Alexandru Popa, Maximilian Sobolevschi, Mihai Livinschi, Ion Stoian), şi informatorii din Gherla, care au favorizat acţiunea violentă, chiar dacă ei nu au participat la bătăi (Constantin P. Ionescu, Cristian Şerbănescu). Fiind convinşi de justeţea ideologică a activităţii lor în favoarea

15. *Ibidem*, vol. 5, f. 344.
16. ****Memorialul ororii…*, p. 541.

regimului comunist, interesul lor primar era acela de a convinge ancheta de acest fapt. După ce au înţeles că singurul lucru care interesează este găsirea unor ţapi ispăşitori pentru torturile din închisori, unii dintre ei au adoptat o atitudine de frondă şi au opus rezistenţă presiunilor anchetei, realizând că asumarea vinovăţiei i-ar fi condamnat la moarte. Din această categorie s-au remarcat îndeosebi doi deţinuţi : Eugen Ţurcanu, care a refuzat de la început până la sfârşit să mintă că acţiunea a fost una legionară, numind în clar pe membrii administraţiei care l-au îndrumat în activitatea sa, şi, probabil, Ion Stoian, care a fost supus anchetei celei mai lungi şi mai dure, cel puţin la nivelul interogatoriilor. Scoaterea repetată în camera de anchetă, inclusiv noaptea, reluarea aceleiaşi declaraţii de câte patru-cinci ori, durata interogatoriilor (uneori de câte douăsprezece ore) l-au înfrânt însă pe Stoian, poziţia sa finală fiind pe placul ofiţerilor de Securitate.

Cea de-a doua categorie a fost formată din deţinuţii care au fost schingiuiţi şi apoi transformaţi la rândul lor în agresori : Vasile Păvăloaie, Octavian Voinea, Aristotel Popescu, Nuti Pătrăşcanu, Dan Dumitrescu, Octavian Zbranca, Constantin Juberian, Cornel Popovici, Ion Voin, Ioan Cerbu, Gheorghe Popescu, Grigore Romanescu, Cornel Pop, cărora li se adaugă Nicolae Cobâlaş – dovada că procesul era o mascaradă care viza în subsidiar îndepărtarea unor deţinuţi incomozi prin cunoştinţele pe care le dobândiseră. Cobâlaş este cel care, în viziunea procurorilor, ar fi dat dispoziţie legionarilor din închisori să înceapă acţiunea violentă, în condiţiile în care el nu a fost închis nici la Piteşti, nici la Gherla. Implicarea lui s-a făcut pe considerentul că disciplina legionară le impunea să acţioneze numai la ordinul unui superior, astfel că trebuia găsit în închisori un deţinut cu prestigiu care să fie folosit drept curea de transmisie între dispoziţia lui Horia Sima şi agresorii din penitenciare. Persoana în cauză a fost identificată de procurori în Nicolae Cobâlaş, fost şef al Centrului Studenţesc Legionar Iaşi (1940-1941) şi membru în grupul de spionaj în spatele liniilor inamice din Basarabia, alături de Alexandru Bogdanovici. Această ultimă calitate este, probabil, motivul principal pentru care avea să fie condamnat în procesul „Ţurcanu Eugen şi alţii”.

Nici grupul acesta nu a fost compact. Dintre cei menţionaţi mai sus, unii şi-au adâncit căderea în urma torturilor şi presiunilor la care au fost supuşi vreme îndelungată sau din cauza firii mai puţin rezistente, ajungând să îşi schimbe realmente concepţiile, într-o stare vecină cu nebunia : cele mai cunoscute cazuri sunt ale lui Dan Dumitrescu şi Aristotel Popescu. Alţii au acţionat în închisori, aflându-se într-o stare confuză ce poate fi definită de forme de schizofrenie, înspăimântare, oportunism sau toate la un loc. Fapt este că niciunul dintre aceştia nu au acţionat voluntar în acţiune, astfel că anchetarea lor în 1953-1954 nu a putut decât să le adâncească starea de confuzie şi prăbuşire sufletească.

Octavian Voinea a lăsat mărturie despre regimul de detenţie pe care l-a avut pe parcursul anchetei de la Râmnicu Sărat : obligat să stea pe pat în şezut, cu mâinile pe genunchi şi cu ochii ţintă la becul de deasupra uşii, avea doar o tinetă pentru urină în cameră. Când era dus la WC cu ochii legaţi, era urmărit de gardian, care uneori se aşeza şi el pe vine şi îl studia cum evacua, înjurându-l în şoaptă : „Cum, doar pentru atâta m-ai făcut să-mi pierd timpul cu tine ! ? ”. Nu avea hârtie igienică sau apă, aşa că se ştergea cu un petece de căptuşeală din haină, ajungând după o

vreme aproape dezbrăcat. Era obligat să se culce la ora 11 şi să se trezească la ora 5, dormind cu faţa în sus şi mâinile pe pătură. Era scos la duş o dată la trei-patru săptămâni, legat la ochi şi gol puşcă, indiferent de anotimp. „Duşul" însemna de fapt un jet de apă fierbinte, spălarea cu săpun în mare viteză şi apoi un ultim jet fierbinte pentru clătit. În ceea ce priveşte ancheta, Voinea susţine că avea doi anchetatori : unul îi recita varianta plăcută Securităţii, altul îl întreba a doua zi despre această variantă. Când s-a opus, a fost bătut la tălpi, în pielea goală, şi i s-au strâns degetele într-un cleşte[17]. În cele din urmă, Voinea a cedat. Multe din detaliile importante ale anchetei ne rămân necunoscute din cauza dispariţiei martorilor, cedările celor mai mulţi putând fi doar constatate, nu şi explicate. O excepţie o reprezintă Alexandru Popa „Ţanu", care a susţinut mai târziu că în ancheta s-a profitat de boala sa de plămâni şi a fost şantajat cu sângele care îi era necesar să supravieţuiască. Acceptând varianta Securităţii, Popa şi-a salvat viaţa[18].

În afară de grupul de douăzeci şi doi, au fost mai fost cercetaţi şi audiaţi ca martori în intervalul iunie 1953-septembrie 1954 o serie de deţinuţi victime ale acţiunii din Gherla : Gheorghe Paraschiv, Sabin Văran, pr. Papken Keropeian, Constantin Pilat, Gheorghe Neagu, Gheorghe Vasiliu, Ion Dumitrescu, Constantin Vaman, Constantin Barbă, Dezméri Zsombor, Alexandru Piticar, Liciniu Blaga şi Vintilă Vais. Pe lângă aceştia, au fost interogaţi Alexandru Matei şi Mihai Jianu, iar în septembrie 1954, chiar înaintea începerii procesului, martorilor din 1952 li s-a mai luat câte o declaraţie.

La data interogării sale, în iunie 1954, Vais era în libertate, deşi pedeapsa iniţială nu îi expirase. Se poate observa şi în acest caz că toţi cei chestionaţi de anchetatori au fost victime în Gherla şi nici măcar unul în Piteşti, cu toate că aici s-a aflat centrul de greutate al acţiunii violente în cea mai mare parte a timpului. Adâncirea cercetărilor în direcţia Piteşti ar fi scos la iveală implicarea profundă a administraţiei, aşa încât s-a preferat trecerea lor în plan secund, în spatele Gherlei, unde administraţia a avut un rol mai mic.

Ce se poate observa din toată mizanscena comunistă ? În primul rând, preocuparea obsesivă de a arunca vina exclusiv pe deţinuţi, fără a implica administraţia ori oficialii Securităţii, cu toate că Eugen Ţurcanu a afirmat răspicat că a acţionat „din ordinul anumitor persoane ce aveau sarcini de conducere în acea instituţie" şi anume directorul Alexandru Dumitrescu, ofiţerul politic Ion Marina, Iosif Nemeş, Tudor Sepeanu, Mircea Mihai şi Marin Iagăru[19], dând şi detalii despre ordinele nominale primite de la Dumitrescu. Ignorarea acestei declaraţii, precum şi a celorlalte care implicau organele de stat, îşi găseşte explicaţia prin aceea că regizorii procesului doreau să pună întreaga acţiune în cârca Mişcării Legionare.

Câteva exemple : Voinea activase într-un grup de rezistenţă armată, fiind în acelaşi timp fiul unui cunoscut legionar. Tatăl lui Octavian Zbranca era şi el un cunoscut legionar cu legături în străinătate. Juberian, Sobolevschi şi Ţurcanu erau înregimentaţi şi în Partidul Comunist, deci puteau fi uşor folosiţi pentru acreditarea ideii că legionarii au „infiltrat" partidul spre a-l compromite. Selecţia pe criterii de

17. Mărturia lui Octavian Voinea redactată de Gheorghe Andreica, *op. cit.*, pp. 152-153, 157-158.
18. Interviu cu Marcel Petrişor, arhiva personală a autorului.
19. ****Memorialul ororii…*, p. 108.

apartenenţă politică a fost reliefată de mai toţi cei care au scris despre acţiunea de la Piteşti, mulţi opinând că pe aceeaşi treaptă de vinovăţie puteau fi aşezaţi şi Ion Bogdănescu, Nicolae Zaharia, Titus Leonida, Constantin Bogos, Coriolan Gherman, Ioan Steier ori Iosif Fuchs. Dintre aceştia, doar Bogos fusese condamnat ca legionar.

Gheorghe Boldur-Lăţescu şi Filip-Lucian Iorga au analizat declaraţiile anchetaţilor[20] şi au observat că o caracteristică cvasi-generală a acestora este aspectul lor incoerent şi contradictoriu, lăsând impresia că sunt produsul unor indivizi reduşi ori cu tulburări mentale. Scopul acţiunii, aşa cum rezultă el din documente, ar fi fost îndeplinirea ordinelor comandamentului legionar din străinătate de a tortura sau ucide colegii pentru întărirea Mişcării Legionare. Astfel, Mihai Livinschi a descris torturile şi a recunoscut că directorul şi ofiţerii politici erau în cunoştinţă de cauză, pentru ca ulterior să spună că acţiunea de spionaj era legionară, cu scopul trimiterii de informaţii către Horia Sima, inclusiv directorul Alexandru Dumitrescu fiind legionar !

Desfăşurarea procesului

Rechizitoriul întocmit de procurorul militar ajutor Gheorghe Alexandru la 20 septembrie 1954 i-a acuzat pe douăzeci dintre deţinuţi de „acte de teroare în grup", deoarece prin bătăi, torturi şi alte mijloace de exterminare au omorât şi cauzat infirmităţi mai multor deţinuţi, şi de „crimă de acte de pregătire la crimă de uneltire contra securităţii interne", pentru că ar fi reorganizat membrii Mişcării şi ar fi recrutat noi membri, cu scopul de a schimba regimul când ies din închisoare. Separat, pentru Nicolae Cobîlaş s-a reţinut acuzaţia de „crimă de acte de pregătire la crimă de uneltire contra securităţii statului", iar pentru Octavian Zbranca cea de „crimă de înaltă trădare", deoarece s-a înrolat în armata lui Horia Sima cu scopul de a lupta „împotriva statului romîn şi a înlesni ocupaţia străină asupra teritoriului patriei noastre" (sic !).

Atitudinea lui Eugen Ţurcanu a rămas constantă pe tot parcursul cercetărilor, de împotrivire faţă de acuzaţiile ce i se aduceau. În momentul primirii dovezii de primire a citaţiei, el a refuzat să semneze recunoaşterea acuzaţiei de „crimă de uneltire", astfel că declaraţiile sale din timpul procesului sunt greu de înţeles. Interogatoriul de apărare care i s-a luat în timpul procesului marchează o schimbare a atitudinii sale cu 180 de grade, Ţurcanu declarând dintr-odată că a acţionat la ordinul lui Nicolae Cobâlaş, care ar fi cerut inclusiv uciderea lui Bogdanovici. Cobâlaş a negat însă toate acuzaţiile, arătând că n-a vorbit niciodată cu Ţurcanu[21]. De altfel, Cobâlaş a mulţumit ironic : „Pot să zic că mulţumesc Securităţii că mi-a dat posibilitatea să iau cunoştinţă despre ce ar fi trebuit şi ar fi dorit Securitatea să declar că aş fi avut de gând să fac"[22]. Cel mai probabil, interogatoriile de apărare au fost contrafăcute, după cum au arătat şi unii martori.

---

20. Gheorghe Boldur-Lăţescu, Filip-Lucian Iorga, „Procesele reeducării. Note pentru instanţele penale româneşti şi străine", în *Memoria*, nr. 44-45 (3-4/2003), pp. 208-219.
21. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 11, ff. 122-123, 125.
22. Mărturia lui Octavian Voinea redactată de Gheorghe Andreica, *op. cit.*, p. 186.

Fiindcă totul trebuia să decurgă conform unui plan dinainte stabilit, rolul martorilor a fost unul minor. Octavian Tomuţa şi Constantin Barbă au fost întrebaţi numai dacă îi cunosc pe acuzaţi. Aurelian Stoica a făcut un scurt rechizitoriu partidului, comunismului şi URSS-ului, dar a fost scos din sală înainte de a termina. Virgil Maxim a fost întrebat şi el pe care dintre acuzaţi îi cunoaşte, după care a explicat judecătorului că niciun agresor nu l-a bătut în calitate de deţinut, pe motive personale, ci toţi au acţionat în calitate de securişti, pentru motive politice şi religioase. Subtil, Alexandru Petrescu, preşedintele completului de judecată, i-a făcut semn grefierului să nu noteze. Fiindu-i refuzat accesul la consemnarea grefierului, Maxim a refuzat să mai răspundă la întrebări. Dumitru Neagu a refuzat şi el să declare ceva, iar Aurel Obreja a tăcut, dar cu toate acestea a observat că grefierul scria. Vaman şi următorul martor nu au mai fost chemaţi[23].

Sentinţa a fost dată pe data de 10 noiembrie 1954 de către Tribunalul Militar pentru Unităţile MAI, prin completul de judecată format din general maior Alexandru Petrescu, locotenent colonel Gheorghe Eftimie, asesorii maior Teodor Vlase şi căpitanul Gheorghe Alexandru[24]. Cu unanimitate s-a hotărât că douăzeci dintre acuzaţi sunt vinovaţi şi au fost condamnaţi la moarte, plus confiscarea averii personale pentru crima de „acte de teroare în grup” şi crima de „acte de pregătire la crima de uneltire contra securităţii interne a RPR”. Separat, Zbranca a fost condamnat la moarte pentru aceleaşi acuzaţii, dar şi la douăzeci şi cinci de ani de muncă silnică şi zece ani degradare civică pentru crima de „înaltă trădare”. De asemenea, Nicolae Cobîlaş a fost condamnat la moarte şi confiscarea averii personale doar pentru crima de „acte de pregătire la crima de uneltire contra securităţii interne a RPR”, întrucât nu a participat în niciun fel la torturi.

Şaisprezece dintre deţinuţi au fost trimişi la izolare în Văcăreşti şi pe 7 decembrie 1954 au trimis cereri de graţiere către Prezidiul Marii Adunări Naţionale. Toate au fost refuzate, astfel încât au fost executaţi prin împuşcare la Jilava zece zile mai târziu Eugen Ţurcanu, Ion Stoian, Nicolae Cobîlaş, Cristian Şerbănescu, Grigore Romanescu, Cornel Pop, Cornel Popovici, Octavian Zbranca, Ion Voin, Ioan Cerbu, Gheorghe Popescu, Constantin P. Ionescu, Constantin Juberian, Mihai Livinschi, Vasile Păvăloaie şi Maximilian Sobolevschi. Cu un cinism extrem, după execuţie, la 23 decembrie 1954, tribunalul a trimis executorilor judecătoreşti ordine de intrarea în posesie a averilor confiscate celor executaţi. Vasile Puşcaşu a făcut recurs, care i-a fost respins abia pe 20 iunie 1955, astfel că a fost şi el executat pe 22 iunie 1955.

Singurii acuzaţi care nu au fost împuşcaţi au fost Alexandru Popa, Octavian Voinea, Aristotel Popescu, Pafnutie Pătrăşcanu şi Dan Dumitrescu. Recursul acestora a fost respins pe 31 august 1957, însă este foarte probabil ca ei să nu fi fost înştiinţaţi de înaintarea recursului şi cu siguranţă nu ştiau pentru ce sunt ţinuţi în viaţă până când, în vara lui 1957, au fost folosiţi ca martori ai acuzării într-un alt proces legat de acţiunea de la Piteşti.

23. Virgil Maxim, *op. cit.*, pp. 351-352.
24. ******Memorialul ororii…***, pp. 760-761.

Procesul Tudor Sepeanu (aprilie 1957)

La finalizarea cercetărilor pentru procesul Ţurcanu, regimul şi-a dat seama că nu poate susţine varianta conform căreia deţinuţii au lucrat de unii singuri în închisori câtă vreme acţiunea lor a presupus transferuri de deţinuţi, contactele dese cu ofiţerii Biroului Inspecţii şi chiar intervenţia violentă a gardienilor şi a directorilor de închisoare, în unele cazuri. Prin urmare, au început să extindă cercetările şi la unii reprezentanţi ai administraţiei.

Primele interogatorii datează de la sfârşitul lui februarie 1953, cu câteva zile înainte de reînceperea anchetei „Eugen Ţurcanu" şi i-au fost luate ofiţerului politic din Gherla, Constantin Avădani[1]. Imediat după el, şi în paralel cu primele declaraţii din ancheta deţinuţilor, încep să fie chestionaţi şi alţi reprezentanţi ai administraţiei din Gherla : gardianul Augustin Văşcan (7 martie 1953), medicul Viorel Bărbos (13 martie 1953), sanitarul Grigore Vereş (19 martie 1953). Toţi au fost cercetaţi în stare de libertate, dar imediat după primele declaraţii aveau să fie arestaţi. Astfel, au fost reţinuţi în ordine cronologică Gheorghe Sucigan (13 martie 1953), urmat de Tudor Sepeanu (15 martie 1953), Augustin Văşcan (15 martie 1953) şi Constantin Avădani (24 aprilie 1953)[2]. Din nou se poate observa că aproape toţi cei reţinuţi sunt responsabili pentru acţiunea din Gherla, descrisă în detaliu de Vintilă Vais. În acest prim moment, doctorul Bărbos şi Grigore Vereş au rămas în libertate, dar primul avea să fie arestat peste alte câteva luni, după adâncirea anchetei.

Decizia arestării celor patru fusese luată probabil mai demult, fiindcă ea nu se putea baza pe primele declaraţii ale lui Văşcan şi Avădani, destul de generale şi anodine. De altfel, există indicii că o primă anchetă sumară avusese loc în 1952 :

---

1. Avădani susţine că Sucigan fusese interogat primul la Bucureşti şi la întoarcerea din anchetă a trecut prin închisoarea Gherla pentru a-l preveni să declare „cele ce ştie", adică să nu vorbească mai mult decât a făcut-o el. Aceasta ar explica de ce Sucigan a fost primul arestat, în condiţiile în care primele declaraţii ale lui Avădani sunt destul de generale şi nu îl incriminează pe colegul său. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 1, f. 292.
2. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, *passim* ; *cf*. şi AANP, fond Fişe matricole penale.

Sucigan, Avădani şi directorul Gheorghiu au avut o discuţie în toamnă şi au căzut de acord că se fac vinovaţi de tolerarea activităţii deţinuţilor conduşi pe Popa „Ţanu”[3]. Probabil că echipa de anchetă s-a schimbat între timp şi ofiţerii care au preluat sarcina investigării aveau nevoie de o simplă recunoaştere a activităţii ilegale a deţinuţilor, care a fost obţinută fără împotrivire. Mai mult decât atât, Avădani a mărturisit (probabil ca să-şi acorde circumstanţe atenuante) că a şi bătut, lovirea deţinuţilor fiind o practică uzuală printre toţi angajaţii închisorii : „bătaia se aplica în penitenciarul Gherla de marea majoritate a personalului administrativ foarte frecvent între anii 1951-1952 lucru ce se imprimase până jos”[4].

În afară de câteva interogatorii luate în aprilie şi mai lui Avădani şi Văşcan, ancheta a stagnat până la sfârşitul lui iunie, când cercetările s-au extins şi asupra închisorii Piteşti. Astfel, în luna iulie au fost chestionaţi aproape toţi membrii administraţiei implicaţi în demascări : Mircea Mihai, doctorul Ion Ionescu şi sanitarul Ion Cioltar, gardienii Dina Florea, Nicolae Lăzăroiu, Marin Enache, Gheorghe Mândruţă, Gheorghe Ciobanu, Gheorghe Nistor, dar şi Iosif Nemeş. Lista a fost completată în august 1953 de directorul Alexandru Dumitrescu (arestat pe 12 iulie), aşa încât putem trage concluzia că ancheta cunoştea, în vara lui 1953, extrem de bine ce se întâmplase la Piteşti : gardienii au recunoscut bătăile la care au fost martori, dar şi pe cele la care au participat ; Nemeş a vorbit despre „reeducarea” de la Suceava, despre măsurile pe care le-a luat la Piteşti şi despre întâlnirea avută cu Pintilie şi Nicolschi înainte de a-şi începe activitatea, iar Ionescu şi Cioltar au indicat atât pe cei care au murit în urma torturilor, cât şi discuţiile avute cu Dumitrescu, Marina şi Nemeş pentru falsificarea actelor de deces[5]. Prin urmare, decizia anchetei de a se concentra pe Gherla a fost luată în deplină cunoştinţă de cauză. Ba mai mult, în ianuarie 1954 Alexandru Dumitrescu avea să redacteze o declaraţie de nu mai puţin de 225 de file, în care a descris tot ce s-a întâmplat în închisoare în cele mai mici detalii, neuitând să indice nici ordinele primite de la înalţi oficiali ai DGP şi MAI de a-şi ţine gura şi de a nu mai obstrucţiona bunul mers al demascărilor.

Accentul a căzut însă pe foştii angajaţi ai închisorii Gherla, anchetele cele mai lungi fiind, în ordine, ale lui Gheorghe Sucigan, Viorel Bărbos (arestat şi el pe 1 septembrie) şi Constantin Avădani. Dacă implicarea celorlalţi doi este clară, ei fiind practic cei însărcinaţi cu implementarea acţiunii violente în închisoare, atenţia specială de care s-a bucurat doctorul Bărbos se datorează unui element biografic descoperit în cursul anchetei : înscrierea în organizaţia de tineret a Mişcării Legionare în timpul liceului şi participarea la rebeliunea din ianuarie 1941[6]. Pornind de la aceasta şi de la „favorurile” pe care le făcuse unor deţinuţi (acuzaţii venite dinspre agresorii cercetaţi în ancheta „Ţurcanu”), ofiţerii au încercat să îl acuze că activa într-o organizaţie de spionaj care scotea informaţii din închisoare. Obsesia spionajului a

3. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 1, ff. 283-284.
4. *Ibidem*, f. 285.
5. *Ibidem*, *passim*.
6. *Ibidem*, ff. 367v-368.

fost introdusă de regim şi în procesul paralel, dar cu la fel de puţin succes, ancheta realizând penibilul acuzaţiilor, în ciuda faptului că inculpaţii au cedat şi au recunoscut totul în urma presiunilor.

Anchetarea lui Tudor Sepeanu ne demonstrează faptul că documentele Securităţii sunt o sursă incertă, subiectivă, mistificatoare sau, în cel mai bun caz, parţială. Declaraţiile păstrate în dosarul penal ne indică faptul că a fost interogat în perioada ianuarie-aprilie, respectiv iulie 1954, dar există un alt dosar în care s-au păstrat şi mai multe declaraţii, care se întind pe perioada 14 noiembrie 1953-17 august 1954[7], ceea ce ne face să credem că anchetele tuturor celor cercetaţi în cele trei procese instrumentate de regimul comunist sunt incomplete.

De unde aceste diferenţe? Dosarul pe linie politică îşi permitea să conţină adevăruri de nerostit într-un proces public. Dacă anchetarea deţinuţilor din lotul Ţurcanu a fost manipulată de la început până la sfârşit, în cazul lotului Sepeanu lucrurile au stat cu totul altfel, iar cei cercetaţi au avut o destul de mare libertate în a vorbi despre cele ce s-au întâmplat în închisorile comuniste. Aşa se face că Tudor Sepeanu, deşi şi-a recunoscut şi asumat vina („îmi i-au [sic!] toată răspunderea asupra mea şi mă consider vinovat de toate torturile, ororile săvârşite în penitenciare în urma acţiuni de demascare, în tot timpul cât am condus *serviciul inspecţi* din D.G. Penitenciarelor”[8]), s-a apărat arătând că a acţionat la ordinul lui Gheorghe Pintilie, directorul general al Securităţii[9]. Or, o astfel de mărturisire, în condiţiile în care Sepeanu a indicat punct cu punct ce i-a cerut Pintilie, unde ajungeau „demascările” scrise, cine ştia de ele şi ce indicaţii dădea subalternilor săi, nu putea să fie făcută publică sub nicio formă, fiindcă ar fi incriminat regimul. Soluţia aleasă a fost falsificarea dosarului penal şi păstrarea doar acelor declaraţii care recunosc torturile din Piteşti-Gherla cu complicitatea administraţiilor celor două penitenciare, dar fără ordinele superioare ale DGP şi MAI.

Un alt element care a contat în desfăşurarea evenimentelor ulterioare a fost faptul că implementarea sistemului violent la Gherla s-a făcut din aprobarea nemijlocită a lui Tudor Sepeanu, pe când acţiunea din Piteşti fusese preluată de acesta de la Iosif Nemeş, care, deşi audiat, nu a fost implicat în proces! Aşa stând lucrurile, ancheta s-a concentrat şi mai tare pe episodul Gherla, intensificându-şi cercetările în 1954 asupra lui Constantin Avădani, Gheorghe Sucigan, Viorel Bărbos şi Augustin Văşcan. Un alt indiciu că ofiţerii înţeleseseră foarte bine întreg mecanismul demascărilor şi al informaţiilor furnizate Securităţii îl constituite audierea tuturor celor implicaţi, de la personalul angajat al Serviciului Operativ/Inspecţii din Bucureşti şi şoferul personal al lui Iosif Nemeş, până la Iosif Nemeş însuşi, Ion

7. Este vorba de ancheta pe linie de partid, realizată de Comitetul Central al PMR. *Cf.* ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 33/1953, ff. 4-168.
8. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 1, f. 36.
9. ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 33/1953, ff. 36v-37v. A se vedea documentul publicat în Dumitru Lăcătuşu, Alin Mureşan (eds.), *op. cit.*, pp. 205-244.

Baciu (directorul DGP), Coman Stoilescu, Gavrilă Birtaş, Alexandru Roşianu şi Mişu Dulgheru. Vinovaţii trebuiau găsiţi în altă parte însă.

Adevăruri interzise

Ce conţine ancheta pe linie politică? Tudor Sepeanu a semnalat punct cu punct indicaţiile primite de la şeful Securităţii şi felul în care a pus pe picioare şi a organizat Serviciul Inspecţii. Această structură răspundea direct Securităţii, deşi pe linie administrativă ţinea de DGP. Este confirmarea faptului că ofiţerii politici (denumirea „populară" a subofiţerilor din Birourile Inspecţii) erau reprezentanţii Securităţii în închisori. În plus, Sepeanu arată cum a organizat şcoala pentru ofiţerii care vor fi trimişi în toate închisorile din ţară după absolvirea ei, ce informaţii le-a cerut să obţină, cum să recruteze informatori în închisori, ce avantaje să le ofere şi alte asemenea detalii. Bineînţeles, marea majoritate a acestor indicaţii îi fuseseră trasate de Pintilie, rolul său fiind acela de a le interpreta, dezvolta şi retransmite. Şcoala a funcţionat între februarie-mai 1950 şi la cursurile ei au participat circa cincizeci de elevi recrutaţi din Miliţiile din ţară. Fiecare dintre ei a fost caracterizat la absolvirea cursurilor şi apoi trimis în penitenciarul repartizat în luna iulie, după câteva săptămâni de concediu plătit de stat printr-o primă de 3.000 de lei[10]. Printre cei care au absolvit cursul lui Sepeanu se numără Gheorghe Sucigan, Constantin Avădani, Mircea Mihai, Marin Iagăru, Augustin Şleam, Toma Chirion, Ion Iordache, Velian Velianu (trimis la Aiud), Mihai Dora (trimis la Galaţi) şi alţii, majoritatea devenind foarte cunoscuţi deţinuţilor politici.

Instruit de Pintilie asupra importanţei deosebite a muncii informative în închisori şi preluând sistemul violent din Piteşti de la Iosif Nemeş, Sepeanu a căutat să continue şi să dezvolte această moştenire în vederea obţinerii unor rezultate superioare, prevenit fiind de şeful Securităţii că predecesorul său nu a lucrat suficient de bine. Or, pentru un proaspăt exclus din partid ca Tudor Sepeanu, aceasta era o şansă de a recâştiga încrederea maimarilor vremii. Pe de altă parte, cunoscând necesitatea conspirării şi fiind un tip inteligent, el a realizat că nu poate trimite ordine scrise subordonaţilor săi pentru pornirea bătăilor, aşa încât nu le-a dat prea multe indicaţii despre metodele pe care au voie să le folosească în vederea obţinerii rezultatelor. Dimpotrivă, i-a stimulat pe aceştia să dezvolte orice fel de acţiune care ar fi dat rezultate, lăudând cantitatea mare de material care îi ajungea din Piteşti şi Gherla. Putem bănui că acesta este motivul pentru care, aşa cum am arătat deja, slt. Şleam a ales să facă un stagiu de pregătire la Gherla, pe lângă Gheorghe Sucigan. În toate acestea, a fost ajutat şi de lipsa unui regulament de funcţionare a serviciului,

10. Trebuie să ţinem cont de faptul că recruţii erau în marea lor majoritate simpli ţărani care au dorit să lucreze în Miliţie. Odată ajunşi la şcoala lui Sepeanu, au primit uniformă militară, soldă bună şi un concediu plătit, ceea ce a condus la o dorinţă explicabilă de a face pe plac şefilor.

activitatea desfăşurându-se, după propriile declaraţii, conform indicaţiilor primite de la Pintilie.

Materialul informativ care a început să curgă începând cu luna iulie 1950 (atenţie, e vorba doar de perioada în care Sepeanu a funcţionat la Serviciul Inspecţii, pentru că note informative erau date şi pe vremea funcţionării Serviciului Operativ condus de Iosif Nemeş – n.n.) era triat la sediul din Bucureşti de către colaboratorii lui Sepeanu şi apoi depus în dosare separate pentru fiecare închisoare, în original şi copie. Notele considerate bune erau trimise Securităţii, iar cele care necesitau lămuriri suplimentare erau retrimise penitenciarelor. Lunar, Sepeanu realiza un raport privind informaţiile obţinute, starea de spirit din închisori şi alte evenimente deosebite, pe care îl preda lui Pintilie ; ulterior a mai predat material informativ şi lui Alexandru Nicolschi, Gavrilă Birtaş şi Coman Stoilescu[11].

În afară de acestea, şeful Serviciului Inspecţii descrie în mod detaliat toate vizitele pe care le-a făcut subalternilor săi în închisori şi discuţiile pe care le-a avut cu ei şi cu unii deţinuţi pe care îi cunoştea. De exemplu, la Făgăraş s-a întâlnit cu comisarul Alexandru Pompilian, anchetatorul din Suceava, cu care lucrase împreună în Corpul Detectivilor. Nu încape îndoială că Sepeanu a fost unul dintre cei mai zguduiţi de această anchetă, neînţelegând de ce este cercetat pentru o activitate care i-a fost cerută de directorul general al Securităţii : „Declar, că eu sunt convins, că am servit cu credinţă instituţia MAI şi că nu mă simt vinovat de fapte împotriva acestei instituţii”[12]. Niciuna din aceste declaraţii nu a ajuns vreodată în faţa tribunalului.

Procesul

Primul termen de judecată s-a desfăşurat la Bucureşti între 25-28 septembrie 1956, iar în boxa inculpaţilor au stat cinci persoane : Alexandru Dumitrescu, Tudor Sepeanu, Gheorghe Sucigan, Constantin Avădani, Viorel Bărbos, dar aveau să apară curând şi Ion Marina şi Mircea Mihai. Putem observa că, faţă de cei arestaţi iniţial, a dispărut gardianul Augustin Văşcan şi au apărut doi dintre ofiţerii politici din Piteşti, Marina şi Mihai. Eliminarea lui Văşcan este justificată dată fiind implicarea sa minimală în torturi, în timp ce acuzarea celorlalţi doi a fost dictată de necesitatea simetriei faţă de acţiunea din Gherla : ar fi fost greu de susţinut un scenariu în care doar ofiţerii politici din Gherla să fie condamnaţi.

Câteva depoziţii scrise, date pe parcursul anului anterior, conţin informaţii esenţiale despre desfăşurarea acţiunii din Piteşti. De pildă, Gavrilă Birtaş a recunoscut : „Ştiam şi ştia şi conducerea Direcţi Generale a Securităţii adică g-ral Nicolschi şi ministru adj. Pintilie că atunci când am sosit în penitenciare noi loturi de legionari condamnaţi au fost luaţi în primire de cei *reeducaţi*, adică s-au bătut între ei pentru

11. ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 33/1953, *passim*.
12. *Ibidem*, f. 155.

a declara ce n-au declarat la anchetă în legătură cu faptele lor şi cu alte fapte ce ei le cunoşteau”[13]. De altfel, el a încercat să-l protejeze oarecum pe Sepeanu, recunoscând că Ministerul de Interne accepta „orice metodă care ar duce la desbinarea legionarilor fără a preciza ce anume. Nici Nemeş Iosif, nici Sepeanu Teodor din proprie iniţiativă, fără să fi avut ordin de a se tolera bătăia, sau alte metode chiar, nu le-ar fi tolerat sau folosit”[14]. Birtaş nu s-a oprit aici : „Menţionez cu tărie că această linie adică de a sparge unitatea legionarilor din penitenciare a fost linia trasată dela conducere, eu personal primind această linie dela ministru adj. Pintilie”[15].

Ion Marina a arătat că Nemeş nu doar ştia, ci a şi aprobat folosirea metodei violente în Piteşti. Un alt martor, Eva Birtaş[16], a susţinut că toţi colegii din Serviciul Inspecţii, precum şi unii din Direcţia Generală a Penitenciarelor ştiau că se bate în închisori. Direcţiile locale de Securitate i-au informat că deţinuţii se bat între ei : „De această chestiune se *râdea*”[17].

Mircea Mihai a încercat să se disculpe relatând o discuţie avută cu Sepeanu, care i-a vorbit de necesitatea introducerii unui „cutremur de 9 grade” printre deţinuţi. Bănuind că se referă la bătaie, Mihai i-a spus să fie atent să nu se ajungă la decese, ca pe vremea lui Nemeş, dar Sepeanu a reacţionat cinic : „Dă-i în măsa, mi se rupe în paişpe, dacă moare”[18].

În declaraţia sa, Nemeş a mers chiar mai departe, spunând că Gheorghe Pintilie, Alexandru Nicolschi, Mihai Jianu şi Gavril Birtaş cunoşteau în totalitate situaţia din închisori. Birtaş a aflat chiar înaintea lui de sinuciderea lui Gheorghe Vătăşoiu şi l-a liniştit pe Nemeş, furios fiindcă nu i se executase ordinul de a pune plasă în golul dintre scări : „asemenea cazuri s-au mai întâmplat şi o să se mai întâmple”[19].

Revenind la proces, fiecare acuzat a căutat să se apere şi să se justifice pentru rolul jucat în acţiune. Astfel, Dumitrescu a arătat în prima zi că nu a primit niciun fel de indicaţii atunci când i-a raportat situaţia directorului său din DGP, Ion Baciu,

13. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 3, f. 6v.
14. *Ibidem*, f. 8.
15. *Ibidem*, f. 7v.
16. Eva Birtaş (Rothschild), născută la 4 aprilie 1916 în Şimleul Silvaniei, judeţul Sălaj. Fostă croitoreasă, membru PCdR din 1933. Soţie a colonelului Gavrilă Birtaş, l-a urmat pe acesta în Baia Mare şi Bucureşti. A fost angajată ca referent în Serviciul Inspecţii din DGP la 15 iunie 1949, fiind propusă de colonelul Iosif Nemeş. A mai lucrat ca referent-şef la Serviciul Cadre din Direcţia Administrativă din DGP (octombrie 1949-iulie 1950), şefa Serviciului Cadre din Direcţia Cadre a DGP/DGPCUM (iulie 1950-1952), inspector prim la Grupa Inspecţii din DLCM (1954) şi inspector prim în Serviciul Inspecţii din DPLC (1955). A fost trecută în rezervă la 30 mai 1955 pe motive medicale, fiind suferindă de ulcer duodenal. Mihai Burcea *et alii*, *op. cit.*, pp. 107-109.
17. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 3, f. 57v.
18. *Ibidem*, f. 73.
19. *Ibidem*, f. 91.

înţelegând prin aceasta că regimul o tolerează. Mai mult decât atât, ministrul adjunct Marin Jianu le-a cerut directorilor de penitenciare într-o conferinţă să nu raporteze nimănui faptele care se petrec în subordinea lor, nici măcar Comitetului Central al PMR ![20]

Tudor Sepeanu a aruncat şi el responsabilitatea pe conducerea Securităţii şi pe predecesorul său, repetând că toată activitatea lui s-a desfăşurat pe baza ordinelor lui Gheorghe Pintilie. În ceea ce priveşte sistemul violent din Piteşti, el n-a făcut altceva decât să îl preia de la Iosif Nemeş, care îi spusese că a fost inventat de Dumitrescu şi Marina : „Linia aceasta a fost ordonată de sus aşa mi-a spus şi Nemeş şi aşa ştiam şi eu”[21]. Mai puţin convingătoare a fost apărarea lui Mircea Mihai, care a susţinut că nu a văzut niciodată deţinuţi bătuţi şi că nu ştia decât ceea ce îi raporta Eugen Ţurcanu, dar, fiind convins că toată acţiunea este dirijată de „organele superioare”, nu a putut să ia nicio măsură[22].

A doua zi, pe 26 septembrie 1956, a venit rândul acuzaţilor din Gherla să se apere, dar nici Gheorghe Sucigan, nici Constantin Avădani, nici Viorel Bărbos nu au făcut-o foarte convingător. Cei trei şi-au retras unele declaraţii din anchetă, probabil smulse prin presiuni (de pildă, Bărbos a negat că ar fi făcut parte din reţeaua de spionaj în care ancheta îl introdusese). Procesul a continuat cu depoziţiile martorilor, printre care s-au numărat câţiva deţinuţi, angajatul grefei din Piteşti, Ion Baciu sau Mişu Dulgheru, care a admis în instanţă că primea materiale de la Serviciul Inspecţii şi că unele erau verificate de subordonaţii săi[23].

Într-o declaraţie scrisă dată la începutul lunii octombrie, Mircea Mihai sugerează că a fost arestat abia după termenul de judecată din 25 septembrie, din cauza declaraţiilor martorilor Ion Cioltar şi Nicolae Lăzăroiu, pe care le respinge ca nefondate. Acuzat că nu a luat măsuri de a opri torturile, s-a apărat spunând că nu avea cunoştinţă de acestea şi că l-a ajutat pe Ţurcanu prin mutarea deţinuţilor pentru că ordinul primit de la Sepeanu era să conlucreze cu acesta, nicidecum să ia măsuri împotriva lui. Pe deasupra, a recunoscut şi că pregătirea sa profesională a fost deficitară : „deci nu puteam să mă orientez eu mai bine decât alţii în aceste probleme”, subliniind că lucrau la întâmplare, fără ordine precise, obligaţi să îşi asume singuri nişte decizii cel puţin dubioase. Declaraţia lui îl arată tulburat de ideea că este o victimă a conjuncturilor (ceea ce era adevărat, până la urmă), astfel că a încercat să explice completului că faptele din Piteşti nu pot fi judecate în afara contextului vremii, care considerau esenţială lupta de clasă prin orice mijloace. O serie de cadre din minister considerau că Securitatea are puteri nelimitate şi nici măcar partidul nu trebuia informat despre toate. Un dicton al vremii le cerea angajaţilor din minister să se comporte de aşa natură încât deţinuţii să nu îi poată vorbi de bine, pentru că altminteri nu aveau ce căuta în Securitate[24].

20. *Ibidem*, vol. 6, ff. 346v-347.
21. *Ibidem*, f. 388.
22. *Ibidem*, f. 362.
23. *Ibidem*, f. 402.
24. *Ibidem*, vol. 7, ff. 112-115.

Al doilea termen de judecată a fost stabilit pentru februarie 1957, când în boxa martorilor acuzării au apărut Iosif Nemeş, Nuti Pătrăşcanu şi Ion Pangrate. Un alt personaj implicat în acţiunea din Piteşti, Mihai Nedelcu (pe atunci, şeful Securităţii locale ; la momentul procesului era şeful Securităţii Cluj), a ales să nu se prezinte la proces, trimiţând un certificat medical care atesta probleme cardiace.

Sentinţa a fost pronunţată pe 20 aprilie 1957 şi i-a condamnat pe Tudor Sepeanu la opt ani de muncă silnică, pe Alexandru Dumitrescu şi Gheorghe Sucigan la şapte ani de muncă silnică, pe Constantin Avădani la şase ani de muncă silnică, pe Mihai Mircea şi Ion Marina la cinci ani de muncă silnică şi pe Viorel Bărbos la cinci ani de temniţă grea. În octombrie 1957 recursurile celor şapte au fost respinse, dar un decret al Prezidiului Marii Adunări Naţionale avea să îi elibereze din închisoare la 13 noiembrie 1957. Practic, ei au stat în închisoare doar pe perioada cercetărilor, fiind eliberaţi aproape imediat după terminarea procedurilor juridice. Detenţia de patru ani a fost suficientă însă pentru ca unii din ei să se îmbolnăvească sau să îşi piardă controlul asupra facultăţilor mentale : Alexandru Dumitrescu a fost raportat pentru comportament vulgar faţă de gardienii care îi cereau să stea în raza de vedere a vizorului, lovindu-se cu palma peste fund şi arătându-le organul sexual[25].

Procesul „Tudor Sepeanu" a oferit o oarecare credibilitate variantei regimului comunist conform căreia deţinuţii au acţionat din proprie iniţiativă în închisoare, membrii administraţiei fiind acuzaţi în acest caz de lipsă de vigilenţă şi favorizarea infractorilor. Totuşi, el nu poate scăpa de eticheta de farsă judiciară din câteva motive esenţiale. În primul rând, ideea centrală în jurul căreia au gravitat cele două procese, anume că deţinuţii ar putea să întreprindă astfel de acţiuni fără un sprijin total din partea administraţiei şi Securităţii, este funciarmente absurdă şi nu face decât să sublinieze încă o dată ura regimului pentru victimele sale. De asemenea, selectarea pentru dosar doar a declaraţiilor care convin regimului şi nu implică prea mulţi înalţi responsabili din Ministerul de Interne, precum şi trecerea sub tăcere a responsabilităţii peremptorii a lui Gheorghe Pintilie[26], cel care a fost indicat de Sepeanu ca fiind sursa tuturor ordinelor, ne conduc la concluzia că singura miză a procesului a fost condamnarea formală a unor ofiţeri de importanţă secundară. Nu în ultimul rând, eliberarea din închisoare a tuturor celor condamnaţi la câteva săptămâni după pronunţarea sentinţei finale confirmă această ipoteză.

25. *Ibidem*, vol. 10, f. 276.

26. Atât de clară era vinovăţia lui Pintilie, încât însuşi regimul comunist avea să recunoască acest lucru în 1971 într-un raport al Consiliului Securităţii Statului către Emil Bodnăraş : „Apreciem însă ca neechitabil faptul de a nu fi fost tras atunci la răspundere penală şi Pintilie Gheorghe, autorul moral şi material al introducerii şi aplicării metodelor ce s-au practicat de deţinuţii legionari în penitenciare". ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 19, vol. 1, f. 56. Document publicat în Dumitru Lăcătuşu, Alin Mureşan (eds.), *op. cit.*, pp. 275-279.

Procesul Valeriu Negulescu (iunie 1957)

Dacă primele două procese urmăresc un anumit fir logic (fie el şi absurd), motivele pentru care s-a luat hotărârea înscenării celui de-al treilea, precum şi componenţa eterogenă a lotului, nu pot fi intuite decât parţial în momentul de faţă. Indiciile ne conduc către concluzia că selecţia inculpaţilor s-a făcut aproape aleatoriu, pentru a înlătura o serie de martori incomozi ai demascărilor, dar nu numai.

Într-o primă etapă, ancheta s-a concentrat pe Valeriu Negulescu (important lider legionar, nu a cunoscut acţiunea violentă), Dragoş Hoinic (curier, făcuse legătura între conducerea Mişcării Legionare din străinătate şi cea din ţară) şi Constantin Oprişan (şeful pe ţară al Frăţiilor de Cruce), ultimii doi fiind victime predilecte ale torturilor în Piteşti, cărora le-au cedat în cele din urmă. Există câteva diferenţe semnificative faţă de cercetările loturilor anterioare. În primul rând, ancheta a început cu un an mai târziu, în noiembrie 1954 (imediat după „procesul Ţurcanu") şi a avut loc doar la Bucureşti, deşi unii dintre ofiţeri aveau experienţa loturilor trecute : locotenentul Ion Sporea, locotenentul Valeriu Gordan, locotenentul Marin Şerbănescu. În ceea ce priveşte metodele aplicate, ea pare să fie cea mai dură, ieşirile la anchetă fiind numeroase şi la intervale scurte (de multe ori în zile succesive sau chiar de două-trei ori în aceeaşi zi) pentru toţi cei cercetaţi.

Următorii deţinuţi anchetaţi au fost Aurel Popa (şi el curier al Mişcării Legionare şi torturat în Piteşti), Gheorghe Calciu şi Iosif V. Iosif (ambii victime ale schingiuirilor, transformaţi ulterior în colaboratori ai agresorilor). Particularitatea cea mai importantă a lotului, dincolo de eterogenitatea lui şi de lipsa aproape completă a vinovăţiilor celor acuzaţi, a fost rezistenţa dură pe care au opus-o cererilor anchetei. Nu o dată găsim în interogatorii împotriviri categorice faţă de afirmaţiile mincinoase ori tendenţioase ale anchetatorilor :

> Întrebare : Care a fost poziţia d-tale faţă de acţiunea legionară de aşa zisă demascare şi reeducare ?
> Răspuns : Am fost de acord[1] cu acţiunea de aşa zisă demascare şi reeducare însă eu nu am ştiut că această acţiune are un substrat legionar. – Refuz să semnez, Gh. Calciu
> Întrebare : Dece refuzi să semnezi ?

1. „A fi de acord cu acţiunea" însemna, în realitate, faptul că tortura prelungită a determinat victima să cedeze.

Răspuns: Am refuzat să semnez deoarece nu s-a menţionat că de acest lucru ştie şi administraţia adică că deţinuţii erau maltrataţi – Gh. Calciu[2].

Astfel de pasaje apar în ancheta lui Calciu de fiecare dată când anchetatorul consemna altceva decât auzea: „în clipa când am zis o dată *nu*, mi-am dat seama că dacă zic altădată *da*, sau fac o cât de mică concesie, s-a terminat cu mine […] Şi am ştiut că dacă îmi pierdeam această hotărâre, picam în străfunduri, pentru că eram deja slăbit”[3]. Altă dată, cerându-i-se detalii despre activitatea „legionară” desfăşurată în Piteşti, Calciu a negat-o: „Eu nu am cunoscut substratul legionar al acţiunii de *demascare* şi *reeducare* conduse de deţinutul legionar Ţurcanu Eugen şi am fost convins că informaţiile merg la administraţie şi nici decum că sunt folosite în scopuri legionare”[4]. Iosif V. Iosif a refuzat la un moment dat să răspundă întrebărilor tendenţioase „deoarece mi se par împotriva convingerilor mele. […] A răspunde la întrebările pe care mi le-aţi pus înseamnă să mă duc în faţa plutonului de execuţie”[5].

Teza anchetei venea în prelungirea celei din „lotul Ţurcanu” şi îl acuza pe Valeriu Negulescu că ar fi ordonat legionarilor să organizeze acţiunea violentă pentru a scoate informaţii compromiţătoare pentru regim de la deţinuţii torturaţi („spionaj”). Negulescu a respins însă varianta că ar fi cerut cuiva să urmeze o eventuală acţiune de „reeducare” în închisori, ci doar i-a sfătuit „să se abţină dela manifestări cu caracter de adversitate faţă de autorităţile statului”, pentru că „este bine să aibe o atitudine resemnată şi liniştită abţinându-se dela manifestări cu caracter politic sau de adversitate faţă de autorităţi”. Intuind că se va încerca îndoctrinarea tinerilor din închisori, le-a spus că „nu e bine ca ei studenţii să respingă această încercare”, pentru că au „destul discernământ” ca să aleagă între ceea ce cunosc din educaţia lor şi ce le oferă regimul comunist[6].

Ancheta lui Constantin Oprişan ridică multe semne de întrebare cu privire la modalitatea în care se luau declaraţiile deţinuţilor. După primele declaraţii generale luate în decembrie 1954 a urmat o pauză de trei luni, pentru ca următoarele să conţină nu doar varianta agreată de Securitate, ci şi informaţii despre legăturile agresorilor din Piteşti cu liderii legionari din Aiud. În cele din urmă, Securitatea a decis să nu forţeze nota mai mult decât a făcut-o până în acel moment. Ce s-a întâmplat între decembrie 1954 şi martie 1955 a sugerat-o chiar Gheorghe Calciu în interogatoriul din timpul procesului: „Face o serie de declaraţii la adresa mea (acuzatoare – n.n.), dar acum îmi dau seama de ce [le-]a făcut, că l-am văzut în ce situaţie era”[7].

2. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1137, vol. 2, ff. 180v-181.
3. ******Viaţa Părintelui Gheorghe Calciu după mărturiile sale şi ale altora***, Editura Christiana, Bucureşti, 2007, p. 58
4. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1137, vol. 2, f. 191.
5. *Ibidem*, vol. 3, f. 12.
6. *Ibidem*, vol. 1, ff. 34v, 35, 39v.
7. *Ibidem*, vol. 5, f. 65.

În decembrie 1955 anchetarea celor şase era încheiată. Cu toate acestea, regimul a hotărât extinderea lotului şi i-a rearestat pe doi dintre liderii agresorilor din Piteşti : întâi pe Virgil Bordeianu (16 februarie 1956), apoi pe Gheorghe Caziuc (14 martie 1956). Pentru a nu întârzia foarte mult procesul, anchetarea celor doi a durat doar trei luni şi a fost gata în luna mai. Motivele pentru care Bordeianu şi Caziuc au fost rearestaţi şi implicaţi în acest lot ne rămân încă necunoscute.

Procesul

Lotul Valeriu Negulescu a fost trimis în judecată pe 14 septembrie 1956, toţi cei opt deţinuţi fiind acuzaţi de „crimă de uneltire împotriva securităţii interne a RPR”. În plus, lui Iosif, Calciu, Popa, Bordeianu şi Caziuc li s-a adăugat acuzaţia de „crimă de acte de teroare în grup”[8]. Printre martorii chemaţi s-au numărat supravieţuitorii procesului „Ţurcanu” (Octavian Voinea, Alexandru Popa, Nuti Pătrăşcanu, Aristotel Popescu şi Dan Dumitrescu), precum şi o serie de foşti colegi de celulă ai inculpaţilor din perioada Piteşti.

Dârzenia din anchetă a lui Gheorghe Calciu şi Iosif V. Iosif s-a transmis în proces şi celorlalţi inculpaţi, încurcând planurile Securităţii. Interogatoriile tuturor, inclusiv cele ale lui Bordeianu şi Caziuc, neagă cedările din anchetă şi susţin public adevărul despre demascări, anume că a fost o acţiune creată şi condusă de către regim. Dintr-un motiv sau altul, de această dată grefierul nu a mai modificat declaraţiile inculpaţilor, astfel că atitudinea lor ni s-a transmis până astăzi.

Valeriu Negulescu a avut un discurs echilibrat, matur, dar în acelaşi timp ferm : acuzat că ar fi ordonat celorlalţi inculpaţi să se înscrie în mişcarea de „reeducare”, el a arătat calm că nu s-a întâlnit, în decursul detenţiei sale de până la proces, decât cu Dragoş Hoinic şi că şi-a executat pedeapsa în Aiud între 1949-1954, neavând cum să ia legătura cu piteştenii. În încheiere, el a spus că nu a auzit de acţiunea de „reeducare şi demascare, până când a început ancheta în anul 1954”[9]. Constantin Oprişan şi-a retras toate declaraţiile din anchetă, a negat că Negulescu ar fi dat vreo dispoziţie pentru pornirea demascărilor şi a arătat că a fost torturat şi înjurat în mod repetat de către Eugen Ţurcanu, astfel că nu putea să colaboreze cu el, aşa cum suna acuzaţia procurorului :

> În urma torturilor aplicate de grupul Ţurcanu, toţi deţinuţii au fost nevoiţi să accepte reeducare şi în acest condiţiuni am acceptat-o şi eu ca toţi ceilalţi. […] Nu am discutat nimic înainte de a fi bătut, cu Ţurcanu şi m-am târât 6 luni în sânge şi materii fecale, chinuit şi torturat de grupul lui Ţurcanu, iar rezultatul torturilor este suferinţa mea şi boala cu care am rămas şi astăzi. N-am avut nici un contact cu Ţurcanu şi pentrucă am refuzat să torturez pe alţii deţinuţi sau să-i înjur am fost bătut şi torturat în mode

8. *Ibidem*, f. 3.
9. *Ibidem*, f. 52.

special, de Ţurcanu. Au fost puşi să mă bată cei pe care eu am refuzat să-i lovesc şi ca atare am fost lovit de oameni cu ochii ieşiţi din orbite şi astfel în vâltoarea aceasta şi eu am lovit pe alţii, dar nu în mod organizat sau ca ajutor al lui Ţurcanu Eugen. […] Nu se ducea nici o activitate legionară nici înainte şi nici după acţiunea de demascare. […] Nu apăr viaţa mea ci a altora să nu intre oameni nevinovaţi în puşcărie[10].

Deţinuţii care prezentau o importanţă deosebită pentru regim au fost ameninţaţi cu „reeducarea" dinainte să fie trimişi la Piteşti. Dragoş Hoinic aflase de o astfel de acţiune de la „colonelul Dulgheru care mi-a vorbit în acest sens cu ocazia anchetei, precum şi dela anchetatorul meu Schaferman zis Munteanu. Aceştia mi-a spus în mod separat mie şi lui Cornel Decebal, iar mai târziu am fost chemat în biroul lui Dulgheru şi de faţă cu ambii anchetatori mi-a spus din nou acest lucru"[11]. Tot el a dezvăluit discuţia originală dintre Negulescu şi Cornel Andrei Decebal din închisoarea Jilava, imediat după ameninţarea primită de la Dulgheru, când primul a opinat că deţinuţii nu trebuie să iniţieze sau să se evidenţieze într-o eventuală acţiune de „reeducare", dar dacă aceasta este pornită de organele de stat, ea poate fi acceptată sau refuzată. De aici, Securitatea a înţeles să transforme vorbele lui Valeriu Negulescu în ordin de pornire a demascărilor[12].

Numele lui Nemeş a fost pomenit de Iosif Iosif, care l-a acuzat că nu a luat măsuri, deşi a văzut mulţi deţinuţi plini de urme de bătaie şi s-a mulţumit cu răspunsurile lor evident mincinoase că ele provin de la căzături în baie. Mai mult decât atât, Gheorghe Şerban s-a sinucis aruncându-se în golul dintre scări imediat după ce a primit o injecţie la infirmerie şi directorul Dumitrescu nu a luat nicio măsură atunci când Iosif i-a mărturisit că acesta s-a sinucis din cauza bătăilor la care era supus. În ceea ce priveşte adevăratul scop al acţiunii, Iosif a declarat că „se urmărea scoaterea de informaţii pentru directorul penitenciarului (de fapt, pentru Securitate – n.n.) şi pentru a se rupe de mişcarea legionară cei reeducaţi […] am socotit întotdeauna că este o acţiune a administraţiei"[13].

Cel care a mers şi mai departe cu indicarea adevăratului scop al acţiunii a fost Gheorghe Calciu, care l-a văzut pe Ţurcanu predând informaţiile culese de la studenţi ofiţerului politic Mircea Mihai şi a spus că întotdeauna declaraţiile „mergeau în mâinile organelor MAI". Totodată, Calciu i-a văzut pe Dumitrescu, Marina şi mai mulţi gardieni uitându-se pe vizeta camerei în care aveau loc schingiuiri[14]. Declaraţiile lui Virgil Bordeianu au căutat să-i motiveze colaborarea permanentă, el neputând invoca torturarea sa prelungită înainte de cădere, precum ceilalţi. Argumentele lui nu au fost dintre cele mai convingătoare, dar şi el a arătat că acţiunea este „organizată şi dirijată de administraţia penitenciarului", deşi a fost pusă în practică de „o serie de oameni care nu mai puteam să suportăm măsurile administraţiei pentru faptele altora şi atunci era necesar ca administraţia să cunoască situaţia".

10. *Ibidem*, f. 55.
11. *Ibidem*, f. 59.
12. *Ibidem*.
13. *Ibidem*, f. 62.
14. *Ibidem*, f. 65.

Scopul torturilor era „de a obţine material informativ pentru organele de stat, care nu fusese obţinut la securitate". Bordeianu ar fi condus agresiunile într-o singură cameră „dar nu au fost maltratări grave atunci. […] Felul cum i-am lovit eu pe aceia ce i-am lovit eu, nu era o bătaie gravă. De altfel arăt că eu eram bolnav în acel timp de urmările sifilisului"[15].

În schimb, Gheorghe Caziuc şi-a motivat poziţia de colaborare prin condamnarea mare pe care a primit-o după prima arestare, care l-a „sguduit în mentalitatea legionară", deşi până atunci crezuse că „numai activitatea legionară este periculoasă regimului, nu şi mentalitatea". El a fost singurul inculpat care a adoptat în mare parte punctul de vedere al procuraturii, probabil în speranţa primirii circumstanţelor atenuante. Altminteri, este greu de acceptat că Gheorghe Caziuc credea în mod real că Ţurcanu i-a minţit în privinţa adevăratelor scopuri ale acţiunii sau că Negulescu ar fi cerut subordonaţilor săi să declare cât mai multe nume în demascări cu singurul motiv de a pune Securitatea pe drumuri şi „organele de stat în imposibilitate să ia o măsură contra lor"[16].

Procurorul a încercat să revină la scenariul imaginat de regim în şedinţa din 29-31 octombrie prin declaraţiile martorilor, bazându-se în mod special pe Nuti Pătrăşcanu, Dan Dumitrescu, dar şi pe Ieronim Comşa. Ceilalţi martori (Aurel Pandurescu, Gheorghe Blejan, Nicolae Borza, Marin Dumitrescu, Mihai Scutaru, Ioniţă Sârbu, Gheorghe Mătase, Virgil Coifan, Alexandru Măţăoanu, Constantin Păvăloaie) nu au servit deloc intereselor procuratorii, deşi unii dintre ei au avut o poziţie oscilantă şi au acuzat câte un inculpat de maltratarea lor, fără a avea curajul de a vorbi de implicare administraţiei.

După aceasta, procesul s-a reluat abia pe 29 ianuarie 1957, când Gheorghe Calciu şi Constantin Oprişan au dat un supliment de interogatoriu. Calciu a adăugat că în mai 1950 a fost bătut împreună cu Adrian Cărăuşu de către doi agresori chiar în prezenţa unui gardian, care îi păzea cu un ciomag ca nu cumva să riposteze. Mai mult decât atât, a doua zi el s-a plâns colonelului Marin Constantinescu, aflat în trecere prin Piteşti, şi directorului Dumitrescu de tratamentul la care a fost supus, dar colonelul l-a „dat afară". Mai târziu, după ce a fost torturat în decembrie 1950-ianuarie 1951, a fost ameninţat de slt. Mircea Mihai să nu retracteze declaraţiile smulse prin bătaie, deşi implicase un om nevinovat într-o organizaţie fictivă. Fiind bătut de Ţurcanu la întoarcerea în celulă fiindcă îi ceruse gardianului să îl izoleze în altă celulă ca să scape de presiuni, Calciu a luat hotărârea să se sinucidă, dar a fost împiedicat. După ridicarea liderilor agresorilor din Gherla în 1952, Gheorghe Calciu a trimis Ministerului de Interne un raport în care arăta ce anume din demascarea sa este adevărat, ce este fals, şi cum i-a fost smulsă prin torturi. În finalul interogatorului, l-a acuzat pe slt. Constantin Avădani că l-a racolat ca informator rezident la începutul lui 1952, pentru a demonstra că a colaborat cu administraţia nu din proprie voinţă, ci fiind solicitat de aceasta[17].

15. *Ibidem*, f. 72.
16. *Ibidem*, f. 75.
17. *Ibidem*, f. 180.

Deşi trebuia să se folosească de mărturiile lui Octavian Voinea, Alexandru Popa „Ţanu", Aristotel Popescu, Gheorghe Bălan şi Mihai Iliescu, procurorul l-a ales doar de ultimul, renunţând la depoziţiile celorlalţi şi cerând judecarea procesului pe baza materialului strâns până atunci. Completul de judecată a hotărât amânarea termenului pentru a permite şi apărării să citeze martorii solicitaţi de inculpaţi, cu toate că a admis doar câte doi pentru fiecare dintre cei aflaţi în boxe. Totodată, tribunalul a hotărât chemarea celor patru martori ai acuzării la care procurorul se arătase dispus să renunţe, decizie influenţată probabil de Securitate[18].

Toţi aceşti martori au fost audiaţi pe 25 aprilie 1957, când Gheorghe Caziuc şi-a potolit tonul favorabil regimului şi a recunoscut că Oprişan a fost foarte torturat din cauza poziţiei sale de şef al Frăţiilor de Cruce şi că nu ştie dacă a avut vreo legătură cu Ţurcanu[19]. Traian Popescu şi Gheorghe „Gelu" Gheorghiu au negat toate acuzaţiile procurorilor în ceea ce-i priveşte pe inculpaţi, spunând doar că i-au văzut torturaţi sau că nu le cunosc activitatea.

Traian Popescu are o variantă puţin diferită faţă de ce a rămas consemnat în documentele Securităţii, care nu lăsa nimic la voia întâmplării şi încerca să pregătească toţi martorii. Popescu a fost anchetat la Ministerul de Interne şi la Văcăreşti câteva luni de zile, încercând să i se inculce ideea că acţiunea de la Piteşti şi Gherla a fost o încercare de fortificare a Mişcării Legionare. Abia după ce a fost confruntat cu Octavian Voinea a înţeles ce dorea Securitatea să declare, şi anume că Horia Sima i-ar fi predat prin nişte intermediari un cifru secret prin care trebuia înlesnită transmiterea de informaţii dinspre un închipuit comandament legionar de la Aiud spre agresorii din Piteşti. În urma torturilor, Popescu a cedat şi a inventat o poveste pe placul anchetatorilor, în care „recunoştea" că a primit cifrul secret prin izmenele lui Iosif V. Iosif (!) şi Ion Păunescu, care trebuie să ajungă la ambasadele Statelor Unite şi Angliei prin câţiva deţinuţi care se eliberau[20]. Totuşi, pe durata procesului el a fost întrebat de Aurel Popa (care îl citase ca martor), Dragoş Hoinic şi Iosif Iosif dacă ştie că au fost torturaţi şi dacă i-a văzut pe ei lovind alţi deţinuţi. Nemulţumit de răspunsurile martorului, preşedintele completului de judecată i-a interzis lui Calciu să pună şi el întrebări, sub pretextul că martorul îi aparţine doar lui Popa, moment în care Valeriu Negulescu a exclamat : „Domnule preşedinte, vă rog nu intimidaţi martorul. Trebuie să se termine cu această mascaradă ! "[21].

În declaraţia scrisă care face parte din ultimul său cuvânt, Dragoş Hoinic a respins categoric toate acuzaţiile care i se aduc, acuzând manevrele regimului :

> Deoarece sunt complet nevinovat de absolut toate faptele ce mi se impută – ca autor material sau moral – ceea ce se poate oricând verifica luându-se în cercetare datele ce

18. *Ibidem*, ff. 224-225.
19. *Ibidem*, f. 341.
20. Interviu cu Traian Popescu, arhiva personală a autorului.
21. Traian Popescu, *Experimentul Piteşti. Mucenicie şi satanizare. Terorismul din închisorile Piteşti, Gherla, Canal, Tg. Ocna. Atacul brutalităţii asupra conştiinţei*, ediţia a treia, revăzută şi adăugită, Editura Scara, Bucureşti, 2007, p. 52.

le arăt în prezenta. Că după ce nu le-am săvârşit, ci am fost victima celor ce le-au săvârşit şi pus la cale, sunt acum victima unei mistificări oribile care apare în faţa instanţei a patru martori mincinoşi, ale căror minciuni sunt arătate ca atare de alţi martori. Nu cer nici reîncadrarea în vre-un alt articol, nici schimbarea calificativului, nici circumstanţe atenuante, ci după examinarea materialului prezentat de mine, absolvirea de orice vină şi achitarea mea[22].

Pledoariile acuzării şi apărării au fost susţinute peste câteva zile, dar pronunţarea sentinţei a fost amânată în mod repetat, până pe 25 iunie 1957. În ciuda tuturor evidenţelor, insensibil la argumentele apărării şi bazându-se exclusiv pe acele (puţine) declaraţii ale propriilor martorilor care îi acuzau pe inculpaţi, tribunalul a hotărât condamnarea tuturor acestora la pedepse grele. Astfel, Valeriu Negulescu a fost condamnat la moarte (pedeapsa i s-a comutat ulterior în muncă silnică pe viaţă), Constantin Oprişan, Dragoş Hoinic şi Aurel Popa au primit 25 de ani de muncă silnică, iar Iosif V. Iosif şi Gheorghe Calciu câte 15 ani. Gheorghe Caziuc şi Virgil Bordeianu au fost găsiţi vinovaţi pentru săvârşirea faptei de „acte de teroare în grup" şi condamnaţi la moarte, dar şi pedeapsa lor s-a comutat. Judecând după aceasta şi după destinul ulterior al condamnaţilor, singura concluzie pe care o putem trage este că regimul dorea exterminarea lor fizică.

La scurtă vreme după acest ultim proces, pedepsele cu moartea ale lui Popa „Ţanu", Octavian Voinea, Aristotel Popescu, Pafnutie Pătrăşcanu şi Dan Dumitrescu au fost comutate în muncă silnică pe viaţă. Cei cinci au fost încarceraţi la începutul lui 1958 într-o secţie special amenajată pentru ei în închisoarea Jilava. Casimca sau „corabia morţii" se afla în interiorul reduitului, pe partea dreaptă, nu avea ferestre, iar în interiorul fiecărei celule a fost repartizat cel puţin un deţinut bolnav de tuberculoză în ultima fază, căruia i s-a refuzat orice fel de tratament. Pe lângă cei implicaţi în procesul „Valeriu Negulescu", în Casmică au fost aduşi Marcel Petrişor, Pavel Grimalschi şi Nicolae Petraşcu. Rezultatul condiţiilor inumane au fost decesele lui Valeriu Negulescu, Dan Dumitrescu, Constantin Oprişan, Nuti Pătrăşcanu, Aristotel Popescu şi Gheorghe Caziuc. Cei care s-au încăpăţânat să nu moară aveau să treacă şi prin reeducarea din Aiud din 1962-1964.

Se poate conchide că, dintre toate procesele înscenate de comunişti în legătură cu acţiunea de la Piteşti, acesta este cel mai fantezist şi ridicol. Singuri Gheorghe Caziuc şi Virgil Bordeianu au făcut parte din comitetele de agresori, cu toate că primul a fost prins de Ţurcanu că a ascuns anumite informaţii, dat pe mâna celor pe care îi torturase şi chinuit îngrozitor[23]. În schimb, Valeriu Negulescu nu avea nicio legătură cu Piteştiul, iar ceilalţi cinci (mai ales Oprişan şi Hoinic) s-au numărat printre victimele preferate ale echipelor lui Ţurcanu. Pe de altă parte, tocmai din cauza absurdităţii acestui proces, precum şi faptului că au avut mai mult timp să îşi revină după şocurile fizice şi sufleteşti la care au fost supuşi, victimele s-au înverşunat împotriva punerii în scenă a Securităţii şi au opus o rezistenţă care a jenat vizibil organele statului.

22. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1137, vol. 5, f. 396.
23. Interviu cu Ioan Săbăciag, arhiva personală a autorului.

Capitolul III

Personajele

Alexandru „Şura” Bogdanovici

Iniţiatorul „reeducării” de la Suceava, predecesoarea acţiunii violente din Piteşti, şi totodată victimă a unuia din destinele cele mai tragice, Alexandru Bogdanovici a crezut că poate să catalizeze eliberarea condiţionată a studenţilor din închisori, dar a sfârşit prin a porni cea mai inumană acţiune represivă din spaţiul carceral şi a muri inconştient şi fără dinţi în gură. Născut la 8 iunie 1924 în Soroca, Basarabia, Bogdanovici a fost recrutat pentru Mănunchiul de Prieteni[1] de către Nicolae Cobâlaş încă din 1937 şi a urmat cursurile Liceului Naţional din Iaşi.

Un amănunt biografic semnificativ îl descoperim în 1941, când Bogdanovici a fost recrutat să lucreze pentru Serviciul Secret de Informaţii al Armatei Române şi, bun cunoscător al limbii ruse, a făcut mai multe incursiuni în spatele frontului împreună cu şeful Biroului II, maiorul Emil Tulbure, şi ajutoarele acestuia. Cobâlaş, care avea şi el legături cu maiorul Tulbure, s-a folosit de acest prilej pentru a trimite în Basarabia manifeste anticomuniste ce îndemnau populaţia civilă să nu colaboreze

1. Tineretul cu simpatii legionare trecea prin mai multe etape înainte de a fi admişi propriu-zis în Mişcarea Legionară. Astfel, în funcţie de vârstă şi mai apoi de îndeplinirea unor criterii, candidaţii erau recrutaţi în: Mănunchiul de Frăţiori, Mănunchiul de Prieteni (MDP), Frăţia de Cruce (FDC) ca elevi, iar după absolvirea liceului studenţii activau în cadrul Centrului Studenţesc Legionar (CSL), în timp ce muncitorii în Corpul Muncitoresc Legionar (CML).

cu sovieticii : „Fraţi basarabeni aveţi încredere că ruşii vor fi izgoniţi şi veţi reveni la România", „Nu vă pierdeţi credinţa în Dumnezeu" şi „Nu colaboraţi nici într-un fel cu ruşii"[2]. Bogdanovici a lucrat în spionaj până în primăvara lui 1943, părăsind biroul pentru că i se pusese în vedere să renunţe la relaţia pe care tocmai o începuse cu fiica unui doctor sovietic[3].

Imediat după acest episod a fost condamnat la şase luni de închisoare pentru activitate legionară şi şi-a executat pedeapsa la Chişinău şi Soroca. Dar problemele lui judiciare nu s-au oprit aici. După eliberarea din închisoare, s-a refugiat cu familia la Râmnicu Vâlcea, a fost arestat la Târgovişte şi internat în lagăr la 30 noiembrie 1944, conform instrucţiilor Ministerul de Interne privind foştii legionari. A reuşit să evadeze la începutul lui ianuarie, dar a fost rearestat pe 18 februarie şi condamnat la trei ani de închisoare. Bogdanovici a executat închisoare până pe 15 martie 1947, dar pedeapsa a fost ulterior anulată[4].

S-a stabilit împreună cu familia în Iaşi, unde tatăl său a funcţionat ca subprefect. Mai târziu, acesta a fost numit prin delegaţie prefect de Botoşani, fiind deci încadrat în noile structuri de putere comuniste[5]. Din primele săptămâni a reluat legăturile cu vechile cunoştinţe din Frăţiile de Cruce şi a lucrat la o revistă legionară editată de studenţi, împreună cu Florian Dumitrescu, Ieronim Comşa, Alexandru Mărtinuş şi alţii. Din toamnă s-a înscris la Facultatea de Drept şi, datorită vechilor relaţii şi probabil a faptului că executase închisoare pentru activitate legionară, a fost numit şeful grupului Universitatea din Centrul Studenţesc Legionar Iaşi, care avea în subordine grupările de la facultăţile de Drept, Litere şi Filosofie, Ştiinţe. Ajutorul său direct era Alexandru Mărtinuş. Activitatea grupului Universitatea a fost însă foarte restrânsă sub conducerea lui Bogdanovici, în principal din cauza necesităţii menţinerii în subversivitate. Cei care l-au cunoscut l-au descris ca fiind un tânăr „înalt, slab şi palid, cu ochii arzând febril de o veşnică problematică" şi îl apreciau „pentru inteligenţa şi cultura lui", dar aveau un semn de întrebare din cauza „unei stări permanente de agitaţie şi de nervozitate cu greu stăpânită"[6].

Bogdanovici a fost arestat la 20 mai 1948 şi probabil că nu a fost deloc surprins, dat fiind că fusese informat de o serie de arestări care s-au petrecut chiar înainte de valul din 14/15 mai. Comisarul Bălăceanu a fost repartizat să se ocupe de ancheta lui şi i-a luat mai multe declaraţii în intervalul 1 iunie-21 iulie 1948. Nu avem informaţii despre cum a decurs ancheta, dar din conţinutul declaraţiilor putem observa că a început să vorbească

2. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 3, f. 171.
3. *Ibidem*, ff. 19-22.
4. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1190, vol. 1, f. 44 ; *Ibidem*, vol. 5, f. 44 ; Mihai Rădulescu, *La capătul iadului. Mărturii şi documente*, Editura Vremea XXI, Bucureşti, 2005, pp. 197, 201.
5. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 3, f. 387 ; ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1190, vol. 5, f. 47. Într-o declaraţie dată chiar de tatăl său, Vladimir Bogdanovici spune că lucrează ca şef al serviciului financiar al Prefecturii judeţului Iaşi. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1190, vol. 6, f. 73.
6. Dan Lucinescu, *op. cit.*, p. 86.

abia la sfârşitul lui iulie. Eugen Şahan susţine că în iunie, cât timp cei doi au fost colegi de celulă, Bogdanovici era scos des la anchetă şi se întorcea fără semne de bătăi[7]. A fost considerat şeful lotului şi condamnat la optsprezece ani de muncă silnică[8].

Originile ideii de „reeducare" sunt în continuare neclare. Printre deţinuţi a circulat zvonul că a fost influenţat de un vorbitor pe care l-ar fi avut în vara lui 1948 cu tatăl său, însă această teorie este aproape imposibil de confirmat. Desigur, ea se bazează pe înregimentarea politică a tatălui său, dar este greu de crezut că Bogdanovici ar fi ascultat de el, dat fiind că neînţelegerile dintre cei doi erau cunoscute printre apropiaţii studentului. Mai mult decât atât, el era unul dintre puţinii tineri închişi la Suceava pentru care detenţia politică nu era o noutate şi nu putea fi atât de zdruncinat de noua lui situaţie încât să îşi dorească transformarea radicală. De altfel, spre sfârşitul anchetei sale, după ce începuse să declare cele cunoscute, convingerile lui legionare par să fi rămas intacte : scopul Centrului Studenţesc Legionar era acela de a creşte elemente de valoare şi să crească nivelul intelectual, cultural şi ideologic al tinerilor, crearea unui nou tip uman, bazat pe credinţă, onoare, eroism, pe care să se bazeze un viitor stat legionar. Singura concesie pe care a făcut-o a fost recunoaşterea faptului că înţelegerea programului Mişcării Legionare nu s-a făcut aşa cum trebuie şi „legionarii au călcat alături de însăşi ideologia Mişcării"[9]. Aceste declaraţii ne arată un Bogdanovici departe de ideile comuniste. Alte surse sugerează că Bogdanovici se gândea la o acţiune de „reeducare" din primele zile ale noii sale reţineri, fiindcă la sfârşitul lui mai 1948 cerea de acasă cărţi de ideologie comunistă şi scria familiei : „Astăzi sunt descătuşat definitiv şi complet din negura unui trecut nenorocit. Muncesc pentru restructurarea mea deplină"[10].

Varianta cea mai probabilă o reprezintă conştientizarea faptului că regimul comunist se instala tot mai adânc în ţară, fapt dovedit de arestările masive, de condamnările pronunţate în procesul „Marii finanţe" (de care aflase) şi de felul în care erau trataţi de anchetatori ; în fond, Bogdanovici şi-a văzut în închisoare pe absolut toţi colaboratorii din organizaţie. Există apoi indicii că a fost martorul eliberărilor înainte de termen ale unor deţinuţi din penitenciarul Aiud care s-au desolidarizat de activitatea lor anticomunistă (el însuşi a participat la „reeducarea" de aici, fapt care se pare că a contat în rejudecarea procesului în 1947), dar nu trebuie eliminată din calcul nici ipoteza influenţării sale de către anchetatori, aşa cum s-a întâmplat cu alţi deţinuţi la Suceava în acea perioadă. Oricum ar fi, sigur este că acţiunea pe care a declanşat-o în toamna lui 1948 era pur formală şi urmărea eliberarea din închisoare a tinerilor, în schimbul unui mic compromis temporar. Bogdanovici avea să afle însă foarte curând că regimul comunist nu accepta jumătăţi de măsură şi că odată ce intri într-un joc al compromisului moral, nu mai există scăpare.

7. Mihai Rădulescu, *La capătul iadului…*, pp. 360-361.
8. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1190, vol. 2, ff. 64-67.
9. *Ibidem*, vol. 1, f. 49.
10. Mihai Rădulescu, *La capătul iadului…*, p. 222.

Forma pe care a gândit-o iniţial a fost renunţarea declarativă la orice activitate politică anticomunistă, intonarea cântecelor de propagandă comunistă şi, mai rar, discutarea cărţilor ideologice marxist-leniniste. Pentru a-şi răspândi punctul de vedere în închisoare şi a porni o acţiune de masă, suficient de reprezentativă încât să trezească atenţia regimului, a încercat să discute cu o serie de vârfuri ale legionarilor din libertate, care să-şi determine subordonaţii să îl urmeze. Rezultatul a fost departe de aşteptări, majoritatea reţinuţilor dezavuând „reeducarea" ideologică, fie ea şi formală. Mai mult decât atât, grupul lui a început să devină ţinta ironiilor şi a agresiunilor verbale ale multor reţinuţi.

Spre sfârşitul anului în închisoare au început să se manifeste şi alţi deţinuţi dispuşi la compromisuri cu regimul şi s-a organizat o reţea rudimentară de culegere de informaţii, la sugestia anchetatorilor. Observând că nu are succes doar cu „reeducarea" ideologică, Bogdanovici s-a adaptat încetul cu încetul la situaţia creată şi până la sfârşitul lui 1949 a devenit unul din informatorii Securităţii din penitenciar, impulsionat de cererea expresă a lui Mihai Stângă[11] de a-şi crea o reţea, pe care să o conducă. El a speculat însă pregătirea slabă a lui Stângă şi a încercat să controleze informaţiile care ajungeau la acesta, probabil pentru a nu dezvălui Securităţii ceva important. În acest sens a încercat să oprească accesul oricărui alt deţinut la colonelul Nemeş, inclusiv lui Ţurcanu[12]. În acelaşi timp, a avut mai multe conflicte mocnite cu rivalii la favorurile administraţiei, cel mai notabil cu Eugen Ţurcanu şi Eugen Munteanu, care au început să îl privească cu foarte multă suspiciune, mai ales după ce au înţeles că Securitatea nu are încredere în el.

Acesta a fost şi motivul pentru care a fost transferat la Piteşti în ultimul lot de la Suceava, pe 5 noiembrie 1949, împreună cu Constantin Bogos, Constantin Buţan, Dan Dumitrescu, Constantin Iulian, Dan Lucinescu, Alexandru Mărtinuş, Constantin Păvăloaie şi Ion Turtureanu. Bogdanovici a încercat încă din primele zile să recupereze terenul pierdut faţă de Ţurcanu, care avea un avans de şase luni în noua închisoare. A cerut să fie scos la raportul directorului şi a căutat să îl convingă de faptul că a adus mari servicii regimului ca informator la Suceava, dar nu a reuşit să se facă util, pentru că rivalul său prevenise administraţia că nu este bine văzut de Securitate. De altfel, Dumitrescu l-a ameninţat să se potolească, fiindcă oportunismul nu îi va fi de folos în Piteşti[13].

În decembrie 1949 a fost mutat la camera 4-spital în vederea demascărilor, dar nu s-a arătat îngrijorat nici atunci când, în urma mai multor discuţii între grupul Ţurcanu şi prietenii lui, Popa „Ţanu" l-a sfătuit să fie atent, întrucât se doreşte

11. Paternitatea ideii unei reţele informative în sânul deţinuţilor nu a aparţinut nici lui Alexandru Bogdanovici, nici lui Mihai Stângă, ci tocmai omului însărcinat de Securitate să creeze o astfel de reţea, colonelul Iosif Nemeş. De altfel, Stângă a discutat despre aceasta cu Bogdanovici imediat după vizita şefului său în Suceava. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 10, f. 3.
12. *Ibidem*, f. 140.
13. ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 210316, vol. 1, f. 8; ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 10, ff. 210v-211.

izolarea lui. Cum în acea perioadă încă nu se ştia ce înseamnă demascarea, Bogdanovici i-a răspuns liniştit lui Popa : „lucrurile nu sunt chiar atât de grave”[14]. Nu este foarte clar dacă ştia că pe 25 decembrie se va apela şi la bătaie, aşa cum ştiau majoritatea celor veniţi de la Suceava din jurul lui Ţurcanu, dar în momentul declanşării ostilităţilor, Bogdanovici s-a repezit să lovească şi el, fiind oprit Adrian Prisăcaru la ordinul lui Ţurcanu. Prietenii lui, Alexandru Popa şi Mihai Livinschi, au fost printre primii care l-au lovit, deşi destul de blând, crezând probabil că demascarea lui este formală, dar ulterior a fost bătut violent de Ţurcanu ca „să vedeţi cum se bate”[15]. Bogdanovici a încercat să stea de vorbă cu rivalul său, ca să înţeleagă ce se întâmplă, dar a fost bruscat de acesta şi lovit iarăşi : „dar ce-ţi închipui tu, mă, că eu am două atitudini”. În zilele următoare a fost bătut numai de Ţurcanu, ajutat o dată de Vasile Puşcaşu[16].

Pe 30 decembrie Bogdanovici a fost mutat la camera 3-biserică împreună cu majoritatea deţinuţilor din 4-spital, dar a fost întors din drum de Ţurcanu după o scurtă vreme. Nu este clar dacă incidentul a fost menit să-l sperie şi mai tare pe Bogdanovici, ameninţat la întoarcere, sau dacă a fost o greşeală a lui Marina ori a gardienilor. De aici încolo, a fost torturat fără încetare, indiferent de starea în care se găsea ; spre sfârşit era inconştient, nu se putea ţine pe picioare şi nu-şi putea controla sfincterele.

Cu puterile omului care nu mai are nimic de pierdut, ştiindu-se într-o stare deplorabilă, l-a înfruntat într-o zi pe Ţurcanu : „Deşi nu văd cu ce drept unul sau altul dintre noi şi-ar asuma răspunderea de a pedepsi pe ceilalţi colegi de cameră, pentru activitatea lor de afară, văd că şi tu ai ajuns la concluzia că o reală reeducare nu este posibilă fără a studia cât de cât pe Marx, pe Engels, pe Lenin”. Ţurcanu a început să îl joace în picioare, călcându-l pe tot corpul, iar foştii colegi de la universitate au fost primii care au sărit să-l lovească. Ulterior a fost bătut şi de ceilalţi suceveni agresori, care s-au oprit doar ca să le permită lui Holdevici şi Zaharia să îl reanimeze. Ţurcanu l-a întrebat, ciocănind batjocoritor în cap : „Vrei să mori, Şura ? N-avea grijă că n-ai să scapi. Ai vrea tu, dar n-a sosit încă vremea. Iar martir n-ai să devii niciodată, bandit ce eşti ! ”, în timp ce continua să îl lovească.

> Tocmai când fusese pe punctul să ni-l azvârle spre *devorare*, Bogdanovici i-a scăpat din mâini izbucnind într-o convulsie înspăimântătoare. Însuşi Şeful (Ţurcanu – n.n.) a rămas pentru câteva clipe dezorientat ! Epilepsie nu era. Văzusem destule cazuri. Tot Holdevici a fost cel care i-a suflat ceva la ureche lui Ţurcanu, după ce i-a extras limba din fundul gâtului, care îl sufocase pe bietul Şura. Leşinase, însă ţinut ca pe-un spânzurat, la un moment dat i-a alunecat limba pe gât. După ce şi-a recăpătat respiraţia, l-au azvârlit ca pe un leş pe prici. Sângele care-l podidise nu-i fusese şters din jurul gurii. L-aş fi crezut dus din această lume blestemată, dacă nu s-ar fi înecat şi n-ar fi tuşit atât de suspect. […] Capul său mare îi atârna şi se bălăbănea la fiecare pas, târât cum era de doi de-ai lui Zaharia[17].

14. ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 34/1953, f. 5.
15. *Ibidem*, f. 7v.
16. *Ibidem*, f. 9.
17. Ştefan Ioan I. Davidescu, *op. cit.*, pp. 234-237.

În aprilie 1950 se găsea la camera 2-parter, iar starea sa era extrem de proastă şi înrăutăţită cu bună ştiinţă de Vasile Puşcaşu: „Întrucât nu digera alimentele şi mânca puţin, Bogdanovici a slăbit extrem în 10 zile – 2 săptămâni, încât abia îşi menţinea echilibrul. El avea acuma şi o tuse răguşită, cavernoasă şi vocea răguşită, deasemenea vedenie". Dus la vizita medicală, a fost internat de doctor în infirmerie, dar a fost readus în cameră după vreo două zile şi certat de Puşcaşu: „Ce, credeai că scapi de noi?". După alte câteva zile, starea lui s-a agravat:

> Acum diareea lui se permanentizase, era o enterită, scaunele erau f. frecvente şi conţineau resturi alimentare nedigerate, deseori erau şi sanghinolente. În această situaţie Puşcaşu Vasile l-a oprit să bea apă şi-l forţa să consume mâncarea. Bogdanovici suferea mult de sete, iar mâncarea o elimina la scurt timp după ingerare, nedigerată. […] Era evident că Puşcaşu în mod conştient şi voit înrăutăţea starea lui Bogdanovici şi îl împingea la moarte. […] Bogdanovici cădea deseori şi ziua, dar întotdeauna noaptea, într-un somn întrerupt, intermitent, letargic, în care scotea un fel de sforăituri şi horcăieli sonore şi stranii. Ori de câte ori Puşcaşu V. auzea acest zgomot îl trezea pe Bogdanovici, ziua sau noaptea, îl înjura, în bruftuia, uneori îl călca pe picioare. Când nu se mai obosea să se ducă personal să-l zgâlţâie, îl punea pe altul să-l trezească şi-l înjura dela distanţă. Pentru Bogdanovici groaza de Puşcaşu V. era un coşmar continuu"[18].

Doctorul închisorii l-a găsit în această stare deplorabilă şi, observând că nu primea nici măcar apă, a reuşit să-l ducă la infirmerie. Dumitrescu a aflat de la el că e răcit la stomac şi nu-şi poate controla sfincterele. Deşi bănuia că tratamentul este intenţionat, a sunat să-i raporteze totul lui Nemeş[19]. Dumitru Bordeianu s-a întâlnit pe scările închisorii cu Bogdanovici în această perioadă şi a remarcat că nu putea umbla decât sprijinit de gardian, dar era conştient: „În momentul când privirile noastre s-au întâlnit – cu o voce muribundă, dar destul de clară – Bogdanovici mi-a şoptit: *Frate, aşa se plătesc greşelile!*"[20].

Bogdanovici a murit pe 15 aprilie 1950[21] în camera 2-corecţie. Silvestru Nanu l-a văzut murind şi spune că suferea de diaree permanentă şi a exclamat înainte de a muri: „Am făcut un copil mic!"[22], semn că nu mai era în deplinătatea facultăţilor mintale. Cauza oficială a decesului a fost „nefrită acută, avitaminoză şi anemie gravă"[23], fără să se sufle niciun cuvânt despre rănile îngrozitoare pe care le avea pe tot corpul.

Există mai multe mărturii conform cărora moartea lui Bogdanovici a fost urmărită programatic de Eugen Ţurcanu. Vasile Puşcaşu a recunoscut în anchetă că

---

18. ******Memorialul ororii…*, pp. 444-446.
19. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 10, ff. 211v-212v.
20. Dumitru Bordeianu, *op. cit.*, p. 83.
21. Dorin Dobrincu (editor), *Listele morţii. Deţinuţi politici decedaţi în sistemul carceral din România potrivit documentelor Securităţii, 1945-1958*, Editura Polirom, Iaşi, 2008, p. 124.
22. Interviu cu Silvestru Nanu în Cosmin Budeancă (coord.), *Experienţe carcerale în România comunistă I*, p. 239.
23. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1190, vol. 12, f. 7.

a primit ordin să îl omoare : „Pentru Bogdanovici Alex am primit misiunea pe când mă aflam în camera 4 Spital de a-l tortura şi la camera 3 dela secţia corecţie de a-l extermina”[24], iar Maximilian Sobolevschi a fost apostrofat serios de Ţurcanu atunci când i-a dat apă să bea : „nu merită nici apă să bea şi că trebue lăsat să moară (Când mi-a spus aceste cuvinte s-a exprimat înjurându-l pe Bogdanovici Alexandru)”[25].

Motivele uciderii sale rămân necunoscute. Cert este că regimul nu a fost deloc străin de ceea ce se întâmpla cu el, câtă vreme a fost bătut cu vătraiul de la sobă „în mod îngrozitor” chiar în biroul lui Marina şi în prezenţa acestuia, fără ca el să spună altceva decât că cei care bat în felul acesta „într-adevăr urăsc pe legionari”[26]. Directorul Alexandru Dumitrescu susţine că uciderea lui Bogdanovici a fost ordonată de Iosif Nemeş după ce s-a aflat în „demascări” că Bogdanovici ar fi împuşcat (nu este clar dacă mortal sau nu) un evreu în timpul pogromului de la Iaşi din 1941. Deşi nu avem certitudinea că informaţia este corectă, dat fiind că ea a fost oferită după ce a fost torturat, Bogdanovici a recunoscut-o şi în faţa directorului, iar Nemeş i-a spus lui Ţurcanu, de faţă cu Marina : „acest bandit trebue făcut înger”[27].

24. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 1, f. 237.
25. *Ibidem*, vol. 16, ff. 8-9.
26. *Ibidem*, f. 8.
27. *Ibidem*, vol. 3, f. 253 ; *Ibidem*, dosar nr. 1126, vol. 10, f. 211.

Ion Bogdănescu

Unul dintre agresorii cei mai cunoscuţi, acesta îşi datorează faima morţii doctorului Ion Simionescu, bătut în brigada condusă de el la Canal. Bogdănescu s-a născut pe 14 februarie 1922 în Ulmu, judeţul Brăila, într-o familie numeroasă (a avut opt fraţi, din care trei au murit de tineri). A absolvit şcoala primară în localitatea natală în 1936, fiind obligat apoi să lucreze în diferite ateliere pentru a-şi câştiga existenţa. Ajutat de unul din fraţi, în 1938 a dat diferenţele pentru a recupera cei trei ani pierduţi, înscriindu-se la Liceul „Petru şi Pavel" din Ploieşti. A fost încorporat în armată în 1942 şi a luptat pe frontul din Ardeal, fiind desconcentrat în 1945.

După absolvirea liceului s-a înscris la Facultatea de Medicină din Cluj, iar pentru a se putea întreţine, a dat meditaţii elevilor de liceu. Se pare că nu a avut o activitate politică notabilă, fiind arestat pe 30 noiembrie 1949[1] pentru că nu şi-a denunţat colegii din organizaţia condusă de Ioan Gh. Dumitriu. A fost condamnat la Tribunalul Militar Cluj la cinci ani de închisoare corecţională, pedeapsă redusă prin recurs la patru ani[2].

În autobiografia înaintată Securităţii, se laudă că a fost printre primii deţinuţi cu activitate comunistă în penitenciar[3], însă singura sa înregimentare politică o avea la tineretul tătărăscian[4] (deşi doar în acte, întrucât nu a activat în niciun fel). Colegii săi de celulă din toamna lui 1949 spun că Bogdănescu era printre deţinuţii cu o purtare exemplară din punct de vedere moral[5] şi nu există indicii despre torturarea sa, astfel că transformarea lui într-unul din cei mai vivace colaboratori ai Securităţii rămâne un mister. Există unele informaţii conform cărora Bogdănescu şi-ar fi făcut demascarea fiind constrâns, după ce refuzase iniţial[6], dar nu avem prea multe detalii despre acest lucru.

Pe 26 mai 1950 a fost transferat la Peninsula şi trei luni mai târziu numit brigadier la Brigada 13, ulterior primind sarcina de a supraveghea şi organiza Brigada 14. Bucurându-se de încrederea conducerii coloniei, i s-a încredinţat şi organizarea şantierului de muncă „Fabrica de cărămidă din Năvodari". Bogdănescu spune că a dus muncă de „demascare informativă" în iulie-august 1951, ceea ce înseamnă că aceasta a fost perioada de maximă intensitate a bătăilor conduse de el. A colaborat pe întreaga perioadă a şederii sale la Peninsula cu şeful Biroului Inspecţii din colonie, locotenentul Chirion, căruia îi preda notele informative obţinute de la deţinuţi[7].

---

1. ACNSAS, fond Reţea, dosar nr. 189164, vol. 1, ff. 1, 11v.
2. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 484, vol. 1, ff. 114v, 300-309.
3. ACNSAS, fond Reţea, dosar nr. 189164, vol. 1, f. 12v.
4. *Idem*, f. 12 ; AANP, fond Fişe matricole penale.
5. Interviu cu George Cuşa, arhiva personală a autorului.
6. ACNSAS, fond Reţea, dosar nr. 189164, vol. 1, f. 20v.
7. *Ibidem*, f. 12v.

În septembrie 1951 a fost transferat la Aiud, unde a muncit în fabrică până la eliberarea sa. Se pare că atitudinea sa în favoarea regimului l-a ajutat să se elibereze, existând mai multe adrese ale Securităţii prin care se cere eliberarea sa înainte de termen, ordinul venind de la colonelul Gavrilă Birtaş.

Bogdănescu a fost eliberat pe 11 februarie 1953 şi s-a angajat ca tehnician în cadrul Oficiului Conducte Ţiţei Ploieşti, dar a rămas în permanentă legătură cu Securitatea, fiind reactivat ca informator de îndată ce s-a angajat. Mai mult decât atât, el pare să se fi dedicat atât de mult acestei munci, încât Securitatea a mers până la transferarea celor care îl stânjeneau în activitatea lui şi l-a recompensat financiar în mai multe rânduri în perioada 1954-1962[8].

În 1956, când majoritatea foştilor deţinuţi politici au fost exmatriculaţi, Bogdănescu a rămas în facultate. Doi ani mai târziu, Sabin Ivan s-a întâlnit cu el în Bucureşti, pe când acesta era medic : „Cum m-a văzut, m-a luat de gât, amenințându-mă că mă dă pe mâna securităţii : *Ai spus, când aţi fost daţi afară din Facultate că cei rămaşi sunt oamenii Securităţii, banditule,* a urlat el. *Cred că n-am greşit*, i-am răspuns. Ţipând în continuare a atras atenţia trecătorilor. Câţiva dintre ei, mai curajoşi, înţelegând despre ce este vorba, m-au luat sub protecţia lor, plecând împreună”[9].

Colaborarea lui s-a înteţit după 1975. Bogdănescu a lucrat ca medic şef de dispensar în comuna Răcătău, judeţul Cluj, şi a oferit note voluminoase până în 1988, unele fiind discuţii întregi relatate sub formă de dialog. Toţi ofiţerii de Securitate care au lucrat cu el i-au întocmit caracterizări pozitive, recomandând menţinerea colaborării. Atitudinea sa e greu de explicat, cu atât mai mult cu cât există semne că era conştient de imaginea pe care o avea şi nu se ascundea de ea : „Ştiu că sunt arhicunoscut în Cluj. Însuşi un frate al meu când m-am reîntors de la Canal mi-a spus că îi este ruşine cu mine, dar povestindu-i cum a fost situaţia l-am lămurit”[10]. A lucrat în subordinea căpitanul V. Popazu, locotenentului Ioan Medan şi căpitanului Ioan Hâncu[11].

După 1989 s-a prezentat la Asociaţia Foştilor Deţinuţi Politici din Cluj, cerându-şi drepturile şi intrând în conflict cu unii foşti deţinuţi, din cauza rolului său la Canal[12]. A murit în martie 2000, fără să vorbească despre destinul său în închisori.

8. *Ibidem*, ff. 59, 111.
9. Sabin Ivan, *op. cit.*, pp. 42-44.
10. ACNSAS, fond Reţea, dosar nr. 189164, vol. 1, f. 20v.
11. *Ibidem*, vol. 2, ff. 143, 168, 180.
12. Interviu cu Vasile Ilea, arhiva personală a autorului.

Constantin Bogos

Unul dintre primii studenţi care au acceptat „reeducarea" de la Suceava, şi-a motivat compromisul prin boala de inimă de care suferea şi durerea pe care o pricinuia părinţilor aflaţi în libertate. Ca majoritatea colaboratorilor timpurii, a crezut că poate mima adeziunea la ideile comuniste[1]. Bogos s-a născut în comuna basarabeană Durleşti pe 24 mai 1928 şi a fost arestat pentru activitate în cadrul Centrului Studenţesc Legionar Iaşi, unde era student în anul II la Electromecanică. A primit o condamnare de cinci ani de muncă silnică, redusă în urma recursului la patru ani de închisoare corecţională[2]. Tatăl său, profesor, era membru în Frontul Plugarilor[3].

Primele legături cu Frăţiile de Cruce datează din 1942, când s-a înscris în unitatea Liceului „Kogălniceanu" din Vaslui. A întrerupt legăturile cu FDC Vaslui pe perioada refugiului (1944-1945), iar în martie 1947 a fost încadrat în grupul de la Politehnică. Bogos a fost arestat pe 8 iulie 1948 şi anchetat în penitenciarul Suceava de către Blehan, Bălăceanu şi Pompilian, după ce trecuse prin arestul Siguranţei Iaşi şi prin penitenciarul Galata. Se pare că în primă fază a refuzat să vorbească şi a recunoscut ulterior doar faptele care i s-au pus în faţă după confruntarea avută cu mai mulţi colegi din FDC. Boala de inimă de care se plângea era reală şi chiar i-a împiedicat pe anchetatori să îi ia declaraţii în unele zile. Între august 1948-ianuarie 1949 a stat în celulă cu Nicu Ioniţă, dar în această perioadă a început să se cristalizeze poziţia lui flexibilă la cererile regimului, de teamă că îşi pierde „sănătatea şi tinereţea în închisoare" şi îşi ratează visul de a urma o carieră ştiinţifică.

În perioada în care a activat la Suceava le-a cerut elevilor din lotul său (Ion Stoian, Iosif Cobzaru) să pornească o acţiune de „reeducare" şi la Târgşor, unde ştia că vor fi mutaţi[4]. Desolidarizarea de colegi şi hotărârea luată de a declara Securităţii toată activitatea sa din libertate i-au determinat pe Dan Dumitrescu şi Aurelian Stoica să îl ameninţe cu o corecţie fizică, dar cei doi au fost trimişi la regim de izolare înainte să acţioneze în vreun fel. Bogos credea că dacă va recunoaşte toată activitatea, va scăpa de alte anchete după eliberare şi îşi va putea vedea liniştit de viaţă şi de mama sa, care îl îngrijise cât timp a fost bolnav. N-a avut însă ocazia să ofere informaţiile deţinute administraţiei, fiind transferat la Piteşti pe 21 octombrie 1949[5].

---

1. Interviu cu Iulian Constantin, arhiva personală a autorului.
2. AANP, fond Fişe matricole penale.
3. ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 210318, vol. 1, f. 14.
4. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 4, f. 184.
5. ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 210318, vol. 1, f. 14 ; *Ibidem*, dosar nr. 210316, vol. 1, ff. 1-2.

Deşi a căutat să ia legătura cu directorul sau ofiţerul politic, mişcările lui au fost limitate atât de regimul de carantină la care a fost supus în primele săptămâni, cât şi de atitudinea celorlalţi colegi din cameră, care aflaseră de transformarea pe care o suferise şi l-au izolat, evitând dialogul cu el. A fost mutat în camera 4-spital în seara de 30 decembrie 1949, unde Eugen Ţurcanu i-a cerut informaţii, pentru a-i verifica determinarea. În seara următoare, Ţurcanu l-a împins în mijlocul camerei pentru a-l provoca să îşi demaşte activitatea în mod public. Violenţele s-au declanşat în momentul în care unul din studenţii timişoreni a încercat să riposteze, dar l-au năucit pe Bogos, care a fost apostrofat de Gheorghe Roşca pentru că lovea încet, „ca o muiere”[6].

În primele zile ale lui ianuarie 1950, Bogos a fost ameninţat cu demascarea şi torturarea din cauza apropierii sale de acţiunea de la Suceava, privită cu multă suspiciune de comitet. A reuşit să evite bătaia în urma unei discuţii cu Ţurcanu, arătând că este cinstit, dar a fost izolat timp de trei zile şi i s-a interzis să vorbească în această perioadă. Ulterior a participat la demascarea lui Alexandru Bogdanovici, însă a fost iarăşi ameninţat de Ţurcanu fiindcă era prea moale. Curând a fost mutat la camera 1-parter, unde a acţionat în comitetul agresorilor, iar mai târziu îl găsim menţionat la camera 3-spital, lovindu-l cu cureaua pe Pavel Mihalcovici, şi în comitetul din camera 8, alături de Popa „Ţanu” şi Gheorghe Roşca[7]. În aprilie-mai a urmat şcoala de îndoctrinare de la camera 4-spital, unde li s-a spus că primesc cărţi şi un regim mai bun ca răsplată pentru atitudinea lor.

Bogos a fost transferat la Gherla pe 7 iunie 1950. A luat parte la discuţiile iniţiale pentru organizarea acţiunii, împreună cu Popa, Puşcaşu, Livinschi, Zbranca şi Andronache, fiind numit în octombrie normator-şef al unităţii de producţie din penitenciar, un rol-cheie, ceea ce înseamnă că devenise un om de încredere. A fost în conducerea mai multor camere de agresiune, printre care 104 şi 106. A colaborat atât prin participarea la agresiunile fizice în camere, cât şi prin colectarea de informaţii. Bogos a fost transferat la Securitatea Bârlad în vara lui 1951 şi chestionat în legătură cu demascarea sa din ianuarie 1950, dar a continuat să acţioneze ca informator şi după ridicarea grupului Popa-Ţurcanu pentru cercetări, la sfârşitul anului. S-a menţinut pe poziţii de colaborare cu regimul şi în mai 1952, alături de Juberian. În general, ofiţerii de Securitate care îl aveau în sarcină îl apreciau pozitiv.

A fost eliberat la 4 iunie 1952, cu o lună înainte de expirarea pedepsei, „pentru muncă şi bună purtare”[8] şi a fost reactivat ca informator de Securitate. Este foarte posibil ca acest lucru să se fi făcut împotriva dorinţei lui, întrucât au început să apară rapoarte care îl suspectau că se achită formal de sarcinile informative, iar într-o notă se specifică faptul că a fost recrutat „pe bază de material compromiţător”, fiind vorba, probabil, de activitatea sa din închisoare, pentru care a fost anchetat în

6. ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 210316, vol. 1, f. 10.
7. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 6, f. 357; ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 34/1953, f. 13.
8. ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 210316, vol. 1, ff. 10-16.

1955 din cauza declaraţiilor lui Dan Dumitrescu. A avut un destin sinuos ca informator, fiind când abandonat, când solicitat şi remunerat pentru serviciile aduse Securităţii[9].

A lucrat ca tehnician la Întreprinderea 142 Construcţii Iaşi, cercetător principal la Institutul de Cercetări Hidrotermice şi cercetător la Institutul Central de Cercetări în Construcţii Iaşi. A publicat studii şi articole în ţară şi străinătate, şi-a dat doctoratul în construcţii subterane şi încălzire termică în 1969, dar se plângea şi el că are salariu mic, ca toţi foştii deţinuţi politici[10]. A fost căsătorit de două ori şi în 2007 trăia la Iaşi.

Constantin Bogos este şi el reprezentativ pentru o categorie aparte a victimelor din Piteşti : deţinuţii labili, dispuşi la compromisuri minore pentru a-şi uşura ori chiar scurta detenţia, ajunşi în situaţii mult mai dificile şi mai înjositoare decât şi-au putut imagina. Odată prinşi în mecanismele Securităţii, ei realizau că nu mai depind de propria voinţă, fiind şantajabili prin faptele lor, situaţia de care regimul a profitat şi după eliberare, ţinându-i în şah până în decembrie 1989. Totuşi, în anii ’70-’80, cei care se împotriveau categoric furnizării de note informative erau, de cele mai multe ori, abandonaţi şi nepedepsiţi. Este un tip de curaj pe care Bogos nu l-a avut niciodată.

9. ACNSAS, fond Reţea, dosar nr. 266305, vol. 1, ff. 1-2, 5, 11, 30-31, 51.
10. *Ibidem*, ff. 51-54, 82, 94-98, 107, 110.

Virgil Bordeianu

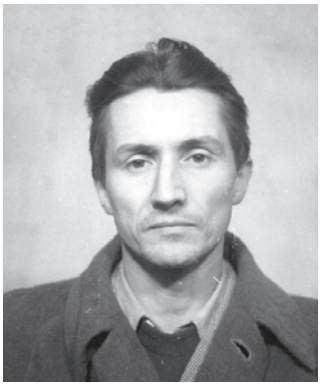

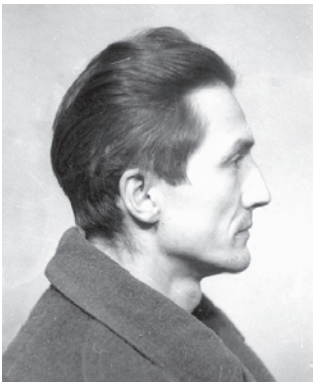

Originar din comuna suceveană Boroaia, Virgil Bordeianu s-a născut la 15 iunie 1926. A avut legături cu organizaţiile de tineret ale Mişcării Legionare încă din liceu, fiind membru al FDC Fălticeni de la paisprezece ani, motiv pentru care a fost judecat, dar achitat în 1942. A fost arestat la 3 iulie 1948 pentru activitate în Centrul Studenţesc Legionar Iaşi (era student la Facultatea de Chimie) şi condamnat iniţial la şase ani de muncă silnică, pedeapsă redusă prin recurs la cinci ani de închisoare corecţională. Traseul lui penitenciar a început la Suceava, unde a fost anchetat şi judecat, după care a continuat cu Piteşti (septembrie 1949-octombrie 1950), Peninsula (octombrie 1950-iulie 1952) şi Baia Sprie (iulie 1952-octombrie 1953).

Apropierea de „reeducare" s-a produs încă din Suceava, însă abia după pronunţarea sentinţei, având la bază promisiunile făcute de anchetatori, dar şi detenţia în aceeaşi cameră cu Alexandru Bogdanovici, Eugen Munteanu, şi discuţiile cu Ion Bobu şi Ion Negură. Bordeianu a fost numit membru în ODCC şi a colaborat cu informaţii[1] până la plecarea din închisoare.

Căderea lui s-a accentuat în Piteşti, unde a servit drept agresor în mai multe camere (4-spital, 3-biserică, 1-corecţie) în intervalul decembrie 1949-octombrie 1950. Bătaia de Crăciun l-a prins pe Bordeianu în camera 4-spital şi l-a determinat să se facă util grupului Ţurcanu, care îl prevenise că îi va plăcea „ce se va întâmpla cu legionarii", lovind din proprie iniţiativă o victimă[2]. Pe 30 decembrie a fost mutat la camera 3-biserică pentru a conduce ostilităţile într-un comitet completat de Maximilian Sobolevschi şi Viorel Burculeţ. Le-a transmis victimelor că regimul îi va crede doar atunci când îşi vor lovi prietenii sau familia[3], iar la 1-corecţie a activat alături de Viaceslav Holdevici şi Gheorghe Roşca.

---

1. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1137, vol. 3, ff. 8-13.
2. *Ibidem*, f. 61.
3. Dumitru Bordeianu, *op. cit.*, p. 128.

Bordeianu a fost folosit şi ca informator acoperit în camera 2-subsol în iunie 1950, notele furnizate de el fiind folosite ulterior de agresorii din camera 4-spital[4]. Unul dintre cei care l-au cunoscut în această perioadă apreciază că instinctul de conservare i-a transformat unele calităţi în defecte, ca de pildă conştiinciozitatea (care acum consta în a nota informaţiile din declaraţii). Totuşi, deşi dur, odată ce victima cădea, declara tot şi era anihilată ca personalitate, Bordeianu o trata fără ranchiună, ca pe egalul său[5], ceea ce pare să sugereze înscrierea fără prea multă convingere în rândurile agresorilor.

În octombrie 1950 făcea parte din comitetul de la camera 4-spital şi a fost pregătit de Ţurcanu şi Zaharia, care aflaseră că va fi mutat la Canal. Zaharia, care fusese deja la Peninsula, i-a recomandat să se bazeze pe întrecerile în muncă[6]. A fost transferat pe 29 octombrie şi a continuat să colaboreze cu regimul, deşi nu există informaţii că ar fi aplicat sistemul violent de la Piteşti pe scară largă. S-a eliberat de la colonia de muncă Baia Sprie la 6 octombrie 1953 şi şi-a reluat studiile universitare : în 1955 era student în anul III la Facultatea de Chimie Industrială, se căsătorise şi lucra ca tehnician chimist la fabrica „Reactivul" din Bucureşti[7].

A fost rearestat la 16 februarie 1956 şi implicat în procesul „Valeriu Negulescu", în care a opus şi el rezistenţă (moderată) faţă de varianta Securităţii, arătând că adevăratul scop al acţiunii a fost obţinerea de informaţii pentru regim. Ca şi în cazul celorlalţi inculpaţi, poziţia sa nu a contat în faţa completului de judecată şi a fost condamnat la moarte, pedeapsă schimbată succesiv în muncă silnică pe viaţă, respectiv douăzeci şi cinci de ani de muncă silnică. Şi-a petrecut restul detenţiei în Jilava şi în Aiud, unde a ajuns pe 28 martie 1960. A fost graţiat la 17 aprilie 1964[8]. Nici după această eliberare nu a reuşit să scape de jocul periculos cu Securitatea, lucrând ca informator cel puţin în perioada 1972-1974, când i s-au solicitat informaţii despre părintele Gheorghe Calciu-Dumitreasa[9].

4. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1137, vol. 4, f. 26.
5. Ştefan Ioan I. Davidescu, *op. cit.*, p. 214.
6. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1137, vol. 3, ff. 82-83.
7. *Ibidem*, f. 8
8. AANP, fond Fişe matricole penale.
9. ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 176576, vol. 2, *passim*.

Gheorghe Calciu (pr. Gheorghe Calciu-Dumitreasa)

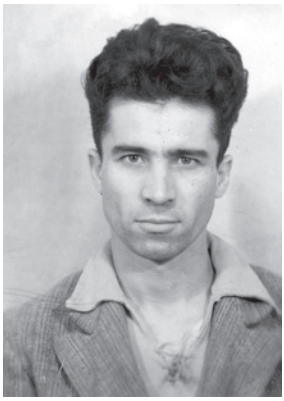

Confuzia dintre victimă şi agresor programatic urmărită de regimul comunist este sintetizată mai bine ca oriunde în destinul părintelui Gheorghe Calciu-Dumitreasa. Cel mai mic dintre cei unsprezece copii ai unei familii de ţărani din Mahmudia, comună tulceană aflată în Delta Dunării, Gheorghe Calciu s-a născut la 24 noiembrie 1925. A urmat cursurile Liceului de băieţi „Spiru Haret" din Tulcea, unde s-a apropiat de Frăţiile de Cruce în 1940[1]. După înscrierea la Facultatea de Medicină din Bucureşti în 1946, impunerea agresivă a noului regim i-a întărit sentimentele anticomuniste şi s-a alăturat organizaţiei legionare din cadrul facultăţii spre sfârşitul anului I de studii. Dacă în perioada liceului activitatea FDC nu conţinea nimic politic, la arestarea sa din 22 mai 1948 i se reproşau deja implicarea în tipărirea de manifeste, afilierea la grupul legionar de la Medicină, dar şi găzduirea şi ajutorarea unor vârfuri ale studenţimii legionare.

Condamnat la opt ani de temniţă grea, o pedeapsă medie pentru acele vremuri, Calciu avea să plătească mai presus de toate pentru condiţia sa de student şi inteligenţa vie care îl caracteriza. După cum şi-l aminteşte un coleg de temniţă, era „un tânăr scund, slab, dar vânos. Foarte vioi în spirit şi în mişcări, totdeauna grăbit. Ochii vii şi faţa zâmbitoare, chiar dacă ar fi trebuit să se supere nu l-am auzit niciodată repezind pe cineva"[2]. Calciu a fost transferat împreună cu colegii săi de la Medicină la închisoarea Piteşti în februarie 1949 şi a fost încarcerat la secţia de temniţă grea de la parter. Prin mai 1950 a fost bătut pentru prima dată de către doi agresori chiar în prezenţa unui gardian, dar prin „demascările" propriu-zise a trecut abia din 6 decembrie 1950, când acţiunea a pornit şi la secţia de temniţă

1. ACNSAS, fond Reţea, dosar nr. 271.861, ff. 1-2.
2. Ioan Muntean, *La pas prin „reeducările" de la Piteşti, Gherla şi Aiud sau Ridică-te Gheorghe, ridică-te Ioane*, Editura Majadahonda, Bucureşti, 1997, pp. 146-147.

grea, sub conducerea lui Eugen Ţurcanu, Octavian Tomuţa şi Silviu Suciu. Forţat să-şi denunţe activitatea din libertate, a declarat inclusiv oameni nevinovaţi, iar mustrările de conştiinţă l-au determinat să încerce de mai multe ori să revină asupra informaţiei : prima dată (fără succes) imediat după torturi, când a fost ameninţat de slt. Mircea Mihai să nu-şi retracteze declaraţiile, şi a doua oară după ridicarea liderilor agresorilor din Gherla în 1952, când a trimis Ministerului de Interne o notă în care prezenta condiţiile în care i-au fost smulse declaraţiile.

Căderea studentului Gheorghe Calciu aici a început, în urma contactului brutal cu violenţele ieşite din comun. Prins în vâltoarea evenimentelor şi având oroare de a fi torturat la nesfârşit, a fost forţat să scoată informaţii de la alte viitoare victime ale „reeducării”[3] şi a fost împiedicat să se sinucidă în aceeaşi perioadă. Calciu explică prăbuşirile celor maltrataţi :

> Tortura era aşa de mare încât la un moment dat simţeai că tot ce n-ai spus este o piatră pentru tine : nu mai puteai să o duci. A ascunde ceva, orice, despre părinţi, despre prieteni, a nu mărturisi până la capăt, toate deveneau aşa de monstruoase în timpul acela de teroare, aşa creşteau în inima şi în mintea noastră, încât îţi plesnea capul şi te duceai singur şi spuneai. Şi astfel inima noastră s-a golit. Sufletul nostru a murit, sau cel puţin a amorţit[4].

Nu avem însă informaţii că ar fi făcut parte din comitetele de agresori. Singura declaraţie în acest sens i-a aparţinut lui Calciu însuşi în ancheta pentru procesul „Valeriu Negulescu”, când a susţinut că l-ar fi lovit pe studentul Gheorghe Bălan, dar şi-a retras-o în instanţă, susţinând că este o invenţie a Securităţii[5].

Înspăimântat, şi-a adâncit căderea sufletească odată cu transferul în Gherla din 29 august 1951. Sub privirile ameninţătoare ale lui Ţurcanu, a îndeplinit rolul de planton o scurtă perioadă, dar avea să scape de ulterioare solicitări prin scoaterea sa la muncă în atelierul de nasturi din închisoare. Într-o notă informativă despre acel Calciu din perioada tulbure, se remarcă faptul că transformarea sa reuşise, cel puţin la suprafaţă : devenise realmente un adept al concepţiei materialiste ; însă, notează aceeaşi persoană, „spre deosebire de ceilalţi oameni ai lui ŢURCANU, evita brutalităţile, maltratările şi intervenea oridecîte ori vreunul din tabăra lui Ţurcanu depăşea măsura”[6].

În realitate, Calciu a făcut ceea ce încercau să facă marea majoritate a celor trecuţi prin încercările Piteştiului : să se strecoare. Odată cu ieşirea la muncă în Unitatea de Producţie din închisoarea Gherla, a încercat să se facă util administraţiei pentru a nu mai avea de-a face cu schingiuirile. Astfel, a devenit pe rând vânzător şi contabil la cantină, ajutorul magazionerului şi al contabilului temniţei, legătura deţinuţilor cu grefa[7]. În paralel însă, funcţiona ca informator rezident, fiind unul

3. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1137, vol. 2, ff. 155v-157, 172v.
4. ***_Viaţa Părintelui Gheorghe Calciu…_, p. 54.
5. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1137, vol. 5, f. 65.
6. ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 155109, vol. 2, f. 49v.
7. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1137, vol. 2, ff. 158v-159.

dintre cei care strângeau notele altor deţinuţi, la solicitarea ofiţerului politic al închisorii, Constantin Avădani[8]. În această poziţie a fost cunoscut de foarte mulţi deţinuţi din Gherla, motiv pentru care i s-a creat faima de colaborator de seamă al echipei Ţurcanu-Popa.

Trezirea treptată a lui Calciu s-a desăvârşit cu ocazia cercetărilor din 1955, când, revoltat de absurditatea tezei, Calciu s-a opus anchetei, negând încăpăţânat că acţiunea din Piteşti ar fi fost orice altceva decât o operaţiune a administraţiei comuniste. Atitudinea lui a fost consemnată inclusiv de anchetatorii lotului :

> În tot timpul anchetei, legionarul CALCIU GHEORGHE s-a situat pe poziţie de negare susţinând cu încăpăţânare că el nu a avut cunoştinţă de scopurile legionare urmărite prin acţiunea de aşa zisă reeducare-demascare deşi i s-a arătat de Voinea Octavian, Pop Alexandru şi de Pătrăşcanu Nuti, din declaraţiile cărora rezultă întreaga sa activitate criminală[9].

În urma procesului a fost condamnat la alţi cincisprezece ani de muncă silnică, dar pedeapsa i s-a contopit cu cea din 1948. De aici încolo, revenirea sa avea să fie cel puţin la fel de spectaculoasă ca şi prăbuşirea. Închis într-una din celulele din Casimca Jilavei, s-a dedicat îngrijirii colegilor săi, ajungând chiar să-şi taie venele pentru a oferi din sângele său lui Constantin Oprişan, grav bolnav de TBC. Şi-a petrecut restul detenţiei la Aiud, de unde a fost eliberat la 18 mai 1963. Pentru că era în continuare un personaj incomod, i s-a fixat domiciliu obligatoriu în comuna Viişoara, unde a stat până în august 1964.

A fost permanent urmărit de Securitate după eliberare, motivele principale fiind faptul că „în detenţie se situează pe o poziţie duşmănoasă, la fel în D.O. După ridicarea restricţiilor domiciliare, este semnalat cu poziţie duşmănoasă şi legături cu legionari. Manifestă interes pentru a-şi scrie amintirile din detenţie”[10]. S-a înscris la Facultatea de Filologie, secţia franceză, pe care a absolvit-o în 1967[11], iar în anii următori a fost şicanat în mod continuu. După ce a fost chemat la Securitate s-a destăinuit unui prieten, şi el alt fost deţinut :

> Mi s-a plâns că a fost iar chemat la MAI şi că faptul l-a enervat cumplit încât n-a mai vrut să discute cu nimeni dintre cei ce l-au solicitat acolo […] odată ce bine se ştie de ceea ce este el capabil să facă pentru patrie şi pentru cei ce-i vor binele acestui neam, nu înţelege să fie chemat la MAI în modul în care – afirmă el – veneam eu la Gherla să dau informaţii despre ceea ce se petrecea în jurul meu. Eu am avut faima de turnător printre oameni ani de zile şi vreau să-mi şterg din amintire acest lucru, de aceia când numai aluziv mai aud de aşa ceva, ideea-mi repugnă şi-mi vine să turbez şi să blestem

8. *Ibidem*, ff. 224-225.
9. *Ibidem*, vol. 1, f. 9. De remarcat că argumentele procurorului constau în declaraţiile unor deţinuţi complet înspăimântaţi, care au cedat anchetei.
10. ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 155109, vol. 1, f. 1v.
11. Lucian D. Popescu, *Introducere în omiletica Părintelui Gheorghe Calciu*, Editura Christiana, Bucureşti, 2010, p. 43.

tot ce-i în jur, aşa că de asta nici să nu mai aud. M-a întrebat dacă eu am mai fost „chemat", şi spunându-i că nu, el zice : deci vezi, numai eu mai port acel stigmat infam[12].

Supravegherea sa informativă a atins cote paranoice în unele perioade : Securitatea verifica toate persoanele din toate imobilele în care Calciu intra, pentru a-i identifica relaţiile din oraş, îi intercepta corespondenţa şi i-a instalat microfoane în apartament. În 1968 ofiţerii erau descurajaţi de lipsa lui de colaborare, deşi s-a încercat recrutarea ca informator în mai multe rânduri : „nu va relata nimic deoarece consideră că aceste lucruri noi le cunoaştem şi el niciodată nu ne va furniza informaţii. […] Legat de chemările sale la organele noastre, a arătat că acestea sunt inutile şi că ar putea să refuze să se mai prezinte însă dat fiind faptul că *probabil* va fi forţat să vină nu va face acest lucru". În urma acestei confruntări, i s-a întocmit un referat de avertizare (de regulă, era unul din paşii premergători arestării), în timp ce rezoluţia internă a Securităţii arăta că „vom continua să acţionăm asupra lui în direcţia intimidării prin chemarea periodică la sediul unităţii noastre"[13].

Marcat de cedările făcute în închisoare şi de barbariile la care a fost martor, s-a hotărât să-şi ţină promisiunea făcută încă din închisoare şi să urmeze Facultatea de Teologie, lucru pe care l-a reuşit prin sprijinul acordat de patriarhul Iustinian Marina[14]. A fost hirotonisit şi a funcţionat ca preot profesor la Seminarul Teologic din Bucureşti. În Postul Paştelui anului 1978, când regimul comunist exercita presiuni tot mai mari împotriva Bisericii, părintele Calciu a susţinut mai multe predici la Biserica „Radu Vodă" sub denumirea „Cuvinte pentru tineri", în care ataca deschis materialismul ateu şi demolările bisericilor Enei din Bucureşti şi Domneşti din Focşani[15].

Represaliile nu s-au lăsat aşteptate şi părintele Calciu a fost dat afară de la Seminarul Teologic. Securitatea a luat o serie întreagă de măsuri pentru a-l compromite, i-a percheziţionat locuinţa, a făcut presiuni asupra soţiei, fiului şi prietenilor apropiaţi pentru a-l convinge să renunţe la atitudinea lui, ba mai mult decât atât, a interceptat întreaga corespondenţă externă a Patriarhiei, Institutului Teologic Universitar şi a Seminarului Teologic Bucureşti ! Deoarece cazul său devenise cunoscut atât în ţară, cât şi în străinătate, prin intermediul Radio Europa Liberă, una din aceste măsuri prevedea recrutarea unei persoane „de origine evreiască" care să informeze organizaţiile evreieşti din Occident de trecutul „fascist" al lui Calciu, pentru a-l compromite şi a-l determina pe Nöel Bernard (evreu şi el) să nu îl mai sprijine[16]. Pentru că niciuna din măsuri nu a dat rezultate, părintele Calciu a fost în

12. ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 155109, vol. 1, f. 24.
13. *Ibidem*, ff. 318-319, 325.
14. ****Viaţa Părintelui Gheorghe Calciu…*, p. 77.
15. Cuvântările pr. Calciu au fost publicate şi în Părintele Gheorghe Calciu, *Mărturisitorul prigonit. Predici, eseuri şi meditaţii religioase*, Editura Crigarux, Piatra Neamţ, 2007, pp. 25-76.
16. ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 155109, vol. 5, f. 206.

cele din urmă arestat pe 10 martie 1979, sub pretextul implicării sale în constituirea Sindicatului Liber al Oamenilor Muncii din România. Condamnat la alţi zece ani de închisoare pe 4 mai, a fost transferat pentru executarea pedepsei la penitenciarul Aiud pe 27 septembrie 1979[17].

Regimul comunist nu s-a mulţumit cu recluziunea oponenţilor incomozi, ci a căutat întotdeauna să-i determine să renunţe la poziţiile lor, dacă se poate în mod public, pentru compromitere. Asupra părintelui Calciu s-a acţionat asemănător, prin mai multe planuri de măsuri aprobate de secretarii de stat Iulian Vlad şi Tudor Postelnicu : s-a urmărit întâi „influenţarea" lui prin izolare, informatori şi condiţii inumane de detenţie[18], iar mai târziu, fiindcă refuza să semneze un memoriu pentru graţiere, chiar exterminarea sa fizică cu ajutorul a doi deţinuţi de drept comun. A reuşit însă să dejoace planul şi a protestat în mai multe rânduri prin greva foamei. A mai fost închis la Bucureşti şi Galaţi[19]. În acest timp, familia i-a fost şi ea urmărită pas cu pas : soţiei i s-a interzis accesul în ambasadele statelor occidentale, fiul părintelui a fost urmărit în timp ce-şi executa serviciul militar, iar cele aproximativ 8.000 de scrisori de susţinere trimise familiei au fost interceptate pentru a crea impresia că lupta sa nu se bucură de niciun fel de ecou.

Părintele Calciu a fost eliberat în cele din urmă pe 20 august 1984, cu cinci ani înainte de expirarea termenului, întrucât presiunile externe deveniseră prea mari. Şicanat de colegii de la Seminarul Teologic şi urmărit la fiecare pas, a cedat rugăminţilor familiei şi a acceptat să părăsească ţara, deşi nu fără probleme şi negocieri intense duse între Ambasada SUA şi statul român. A părăsit ţara la 5 august 1985, ajungând în Statele Unite ale Americii patru zile mai târziu[20]. Din 1988 a preluat parohia românească de la „Sfânta Cruce" din Alexandria, Virginia. A murit cu două zile înainte să împlinească optzeci şi unu de ani, pe 21 noiembrie 2006.

17. *Ibidem*, vol. 3, f. 12.
18. *Ibidem*, ff. 133-136.
19. *Ibidem*, f. 410.
20. *Ibidem*, vol. 14, ff. 7, 14.

Gheorghe Caziuc

Gheorghe Caziuc
în 1948

Gheorghe Caziuc
în 1956

Un alt student care s-a alăturat acţiunii de „reeducare" de la Suceava după condamnarea în instanţă, Gheorghe Caziuc era fiul primarului legionar din Blândeşti, judeţul Botoşani. El însuşi născut la 19 octombrie 1923, a fost recrutat în Frăţiile de Cruce pe vremea când urma cursurile Liceului „August Treboniu Laurian" din Botoşaniul natal şi a activat până la absolvire, între 1940 şi 1942. S-a înscris apoi la Facultatea de Agronomie din Iaşi, iar la sfârşitul lui 1943 a intrat în contact cu grupul legionar de aici, în rândurile căruia a activat pe tot parcursul studenţiei, ajungând într-o vreme chiar şeful unităţii (1945-1946). În 1947 a fost repartizat pentru practica în producţie la Gospodăria Agricolă de Stat Criveşti-Bârlad[1].

A fost arestat la 22 iulie 1948 pentru activitatea din Centrul Studenţesc Legionar Iaşi. Arestarea şi anchetarea au reprezentat un şoc pentru Caziuc, care a colaborat cu comisarul Bălăceanu (nu avem informaţii dacă a fost bătut sau nu) şi şi-a încheiat declaraţiile de la sfârşitul lui iulie 1948 cu adnotarea olografă: „Regret ce am făcut. Doresc reabilitare". De asemenea, autobiografia stufoasă are drept final o frază ce îi explică atitudinea ulterioară: „Acum mă simt ruşinat şi apăsat de perioada 1940-1948 şi singura dorinţă e să pot contribui de acum încolo prin muncă în toate domeniile în mod pozitiv la ridicarea acestei societăţi"[2].

În ciuda atitudinii sale, a fost condamnat la şase ani închisoare corecţională şi s-a înrolat în ODCC. N-a avut însă o activitate foarte bogată, mulţumindu-se să ducă discuţii ideologice în camera 7 alături de Ştefan Dorneanu, Adrian Prisăcaru şi alţi câţiva deţinuţi. Caziuc a fost transferat la Piteşti cu lotul din septembrie 1949

1. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1137, vol. 3, ff. 136-139.
2. ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 211159, ff. 17, 91v.

şi a participat la bătăile din 25 decembrie împreună cu Prisăcaru, lovindu-i pe Mircea Cucu, Gheorghe Mătase, Constantin Străchinaru, Petru Cojocaru, Aurel Vişovan, Emil Constantinescu. Patru zile mai târziu a fost trimis alături de Prisăcaru, Sobolevschi, Virgil Bordeianu şi alţi zece deţinuţi în camera 3-biserică, unde a continuat activitatea de demascare, făcând parte din comitetul care cerea informaţii de la victime. Mai târziu a participat la maltratarea lui Ieronim Comşa şi Constantin Oprişan.

După transferul ratat la Peninsula, Caziuc a fost trimis la camera 4-spital în luna aprilie pentru a participa la activitatea de îndoctrinare de aici. Prima ameninţare a poziţiei lui de colaborator s-a petrecut în luna iulie, când s-a aflat că la Suceava purtase discuţii cu Dan Lucinescu şi Ţurcanu l-a trimis la izolare, deşi mai degrabă ca un avertisment pentru ceilalţi, întrucât i-a şoptit că îl va trimite la camera 1-corecţie cu indicaţia „vezi ce faci". Caziuc a înţeles că trebuie să activeze cu şi mai mult zel şi s-a adaptat acţiunii din celulă, scoţând informaţii de la cei închişi aici şi mai apoi participând la torturarea lor[3].

A fost unul dintre cei aleşi să conducă bătăile din decembrie 1950, când acţiunea a fost extinsă la secţiile temniţă grea şi muncă silnică, el fiind repartizat de Ţurcanu la camera 3-biserică. A acţionat în cameră între decembrie 1950 şi februarie 1951, după care a fost iarăşi demascat fiindcă nu a declarat un butoi cu materiale legionare pe care îl îngropase în pământ în 1942. De data aceasta Ţurcanu nu l-a iertat şi l-a dat pe mâna celor pe care Caziuc îi torturase în lunile precedente[4]. Nu este greu de imaginat ce s-a întâmplat cu el. Pe deasupra, Ţurcanu l-a bătut la tălpi şi la fese până când a leşinat, apoi l-a strâns de gât şi l-a lovit cu pumnul în faţă, ameninţându-l cu moartea. Un martor al scenei povesteşte că groaza s-a întipărit pe faţa lui Caziuc timp de trei zile din momentul în care a realizat că a omis să declare butoiul cu materiale[5].

Norocul lui a fost încetarea bătăilor în mai 1951, dar şi transferul la Canal de pe 5 iunie 1951. Până atunci atmosfera se liniştise în Piteşti până într-atât încât, deşi a fost demascat de Ţurcanu ca opozant al ideii de a cere organelor statului să aplice pedepse noi deţinuţilor care au recunoscut în Piteşti activităţi împotriva regimului de care Securitatea nu avea cunoştinţă, nu a mai fost torturat[6].

Şi-a executat restul detenţiei la Poarta Albă, Peninsula şi Gherla, de unde a fost eliberat la 20 iulie 1954[7]. Nu a reuşit să-şi revină nici după eliberare, căci s-a prezentat la Securitatea Botoşani cu două caiete de informaţii atât despre activitatea sa de legionar, cât şi despre cunoscuţii săi. Din motive care rămân neclare, Securitatea nu i-a acceptat colaborarea[8]. În ceea ce priveşte viaţa personală, Caziuc s-a căsătorit şi s-a angajat ca inginer agronom la Gospodăria Agricolă de Stat Călineşti[9], dar echilibrul aparent din viaţa lui a fost repede curmat de o nouă arestare, care avea să îi fie fatală.

3. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1137, vol. 3, ff. 196-201.
4. *Ibidem*, f. 206.
5. Dumitru Bordeianu, *op. cit.*, pp. 139-141.
6. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 4, f. 367.
7. AANP, fond Fişe matricole penale.
8. ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 211159, f. 100.
9. *Ibidem*, f. 114.

Ultima zi de libertate a lui Caziuc a fost 3 martie 1956. Cercetat pentru implicarea sa în acţiunea de la Piteşti în lotul „Valeriu Negulescu", şi-a menţinut atitudinea spăsită, fiind singurul dintre inculpaţi care a adoptat varianta procuraturii. Alegerea s-a dovedit inutilă, pentru că a fost condamnat la moarte pentru „acte de teroare", pedeapsă comutată apoi în muncă silnică pe viaţă. A fost trimis pentru executarea pedepsei în Casimca Jilavei şi repartizat într-o încăpere cu Virgil Bordeianu, Alexandru Popa şi Dragoş Hoinic. Ultima parte a vieţii şi-a petrecut-o în închisoarea Aiud, unde a decedat la 24 februarie 1961[10].

10. AANP, fond Fişe matricole penale.

Radu Ciuceanu

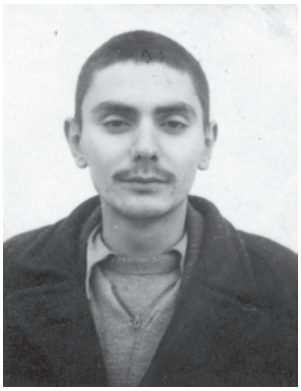

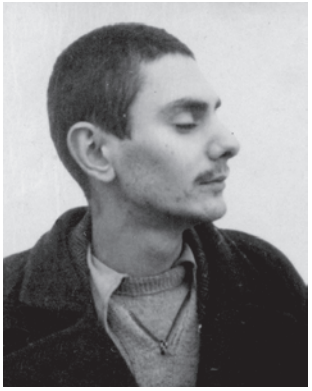

Născut la 15 aprilie 1929 în Gai, o suburbie a Aradului, Radu Ciuceanu a absolvit în 1947 Colegiul Naţional „Carol I" din Craiova. În acelaşi an a iniţiat şi condus o organizaţie anticomunistă afiliată la grupul de rezistenţă armată condus de generalul Iancu Carlaonţ. Din aceasta au făcut parte viitoare victime în Piteşti ca Sergiu Mandinescu, Marin Dondoe, Vlad Drăgoescu, dar şi radiografistul Securităţii Craiova, Iancu Robu, ori colonelul Ştefan Hălălău[1].

Arestat pe 22 septembrie 1948, a fost condamnat de Tribunalul Militar Craiova la cincisprezece ani de temniţă grea. A trecut prin închisorile de la Craiova, Piteşti, Jilava, Târgşor, Gherla, Dej şi Văcăreşti[2]. Ciuceanu a fost torturat la camera 4-spital începând cu data de 30 decembrie 1949 şi a fost unul dintre cei care au încercat să riposteze la atacul lui Ţurcanu asupra lui Ion Angelescu, motiv pentru care a fost repede anihilat[3].

Deşi era înscris la Facultatea de Medicină, datorită faptului că se declarase elev în momentul redactării actelor, Ciuceanu a fost transferat în scurtă vreme la Târgşor, astfel că a scăpat de torturile prelungite. În drum spre Târgşor s-a întâlnit la Jilava cu mai mulţi deţinuţi, printre care şi Ion Sadovan, cărora le-a vorbit despre acţiunea violentă şi i-a prevenit să fie foarte prudenţi, încălcând ordinul lui Ţurcanu de a păstra secretul. Acelaşi lucru l-a făcut şi la Târgşor, iar printre cei care au aflat prin el de activitatea lui Ţurcanu s-a numărat şi Ion Stoian[4]. Odată cu dispersarea

---

1. Radu Ciuceanu, *Memorii III : Pecetea diavolului*, f.e., Bucureşti, 2002 ; ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 4, ff. 28, 41.
2. AANP, fond Fişe matricole penale.
3. Relatare Lucian Plapşa, *apud* Ilie Bădescu (coord.), *Grupul de cercetare „Rezistenţa la comunism"*.
4. Mihai Timaru, *Memorial ...*, p. 91 ; ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 34/1953, ff. 27v-28.

elevilor de la închisoarea Târgşor în decembrie 1950, Ciuceanu a fost transferat la penitenciarul Gherla. S-a îmbolnăvit grav şi la începutul lui 1951 a fost trimis într-o cameră de muribunzi, de unde a fost mutat în luna mai. A trecut prin torturi în camera 106, sub conducerea lui Eugen Măgirescu, şi în camera 99 pe toată perioada verii, fiind victimă şi martor al celor mai dure metode de schingiuire practicate în Gherla[5].

S-a eliberat la termen, pe 18 septembrie 1963, dar a avut dificultăţi în a-şi găsi un loc de muncă fiindcă nu i s-a eliberat buletinul de identitate ; era una din şicanele obişnuite ale Securităţii împotriva foştilor deţinuţi. Din toamna lui 1965 s-a angajat la Institutul de Studii şi Proiectări pentru Îmbunătăţiri Funciare[6], ulterior lucrând ca fotograf la Cooperativa Arta Fotografică. A fost urmărit de Securitate multă vreme şi în libertate pentru că „a comentat de pe poziţie duşmănoasă unele măsuri luate pe linie de partid şi stat, exprimându-şi îndeosebi intenţia de a pleca în străinătate de unde nu s-ar mai întoarce”[7]. A reuşit să termine Facultatea de Istorie din Bucureşti în 1970 şi s-a angajat ca arheolog la Institutul de Arheologie şi apoi la Muzeul Naţional de Istorie şi Arheologie al Municipiului Bucureşti.

După 1989 a pus bazele Institutului Naţional pentru Studiul Totalitarismului şi a fost unul din membrii fondatori ai Asociaţiei Foştilor Deţinuţi Politici din România. Vicepreşedinte al Camerei Deputaţilor între 1990-1992, este doctor în istorie din 1998 şi autorul ori editorul a numeroase volume de istorie[8].

5. Interviu cu Radu Ciuceanu, arhiva personală a autorului.
6. Radu Ciuceanu, *Jurnalul unui om liniştit. Nume de cod : Cucu*, vol. II : 1970-1989, INST, Bucureşti, 2006, p. 63.
7. ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 48, vol. 1, f. 1.
8. Radu Ciuceanu, *Jurnalul unui om liniştit. Nume de cod : Artistul*, volumul I : 1963-1970, INST, Bucureşti, 2005, p. 345.

Petru Cojocaru

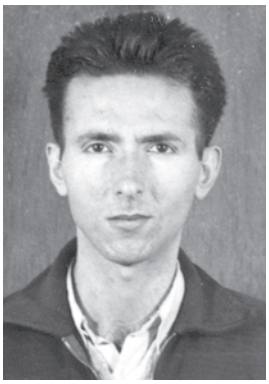

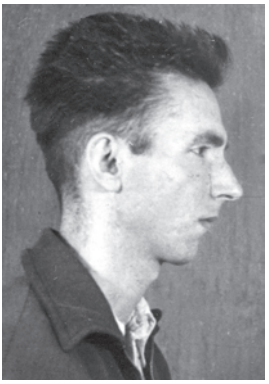

Arestat din poziţia de şef al Frăţiilor de Cruce Banat pe 6 noiembrie 1948, Petru Cojocaru s-a născut pe 18 martie 1926 în Teregova, Caraş-Severin. S-a înscris în FDC Caransebeş, unde i-a cunoscut pe Constantin Juberian, Ioan Mezin, Ion Voin şi Pavel Drăguţ, toţi viitoare victime ale demascărilor. După absolvirea Liceului „Traian Doda", s-a înscris la Facultatea de Mine şi Metalurgie din Timişoara, continuându-şi activitatea în cadrul Frăţiilor de Cruce. I-a cunoscut în această calitate pe conducătorii de la Bucureşti ai FDC, Constantin Oprişan şi Florian Dumitrescu, care l-au numit şeful regionalei FDC Banat în februarie 1948[1]. După valul de arestări din 15 mai 1948, şi-a făcut planuri să treacă frontiera spre Iugoslavia împreună cu alţi doi colegi, însă a fost arestat în chiar preziua plecării. Era student în anul IV.

A fost anchetat şi torturat la Timişoara aproape un an de zile, întrucât Securitatea nu l-a crezut că nu avea legătură cu luptătorii din munţi din zona Teregova-Domaşnea, din care era originar[2]. În cele din urmă a fost condamnat la doisprezece ani de muncă silnică, dar a executat doar zece ani, după ce pedeapsa i-a fost redusă prin recurs. A fost transferat foarte repede la Piteşti, împreună cu tot lotul său, probabil special pentru a intra în prima serie de torturi. După o scurtă perioadă de carantină, în prima parte a lui decembrie 1949 a fost repartizat la camera 4-spital, unde a fost torturat şi bătut inclusiv de gardieni şi directorul Dumitrescu. Întrucât în cameră cu el erau şi câţiva colegi de lot, unii dintre aceştia au fost solicitaţi de Ţurcanu să îl lovească pe Cojocaru, pentru a demonstra că s-au rupt de trecut. După primele bătăi, victimelor li s-au cerut informaţii scrise, pe care le-au dat la grefă, în prezenţa angajaţilor penitenciarului[3]. Din comitetul camerei mai făceau parte, la acel moment, Maximilian Sobolevschi, Adrian Prisăcaru şi Alexandru Mărtinuş.

---

1. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1633, vol. 1, f. 34v.
2. Interviu cu Petru Cojocaru în Cosmin Budeancă (coord.), *Experienţe carcerale în România comunistă III*, p. 341.
3. *Ibidem,* p. 347.

A trecut ulterior prin mai multe celule (3-corecţie, 16-muncă silnică, 4-parter[4]), asistând la moartea lui Mihai Iosub şi la torturarea lui Aurel Pandurescu. A fost folosit ca informator pe lângă lotul care avea să intre în demascări de Sfântul Nicolae, lucru observat şi de una din victime[5]. În decembrie 1950, în chiar momentul în care trebuia să-şi dovedească schimbarea, a fost dus la Securitatea din Timişoara pentru o confruntare[6], astfel că n-a fost prezent în camera 3-subsol decât la prima bătaie generală. A fost transferat în august 1951 la Gherla, unde a fost scos la muncă în tâmplărie, fără să mai cunoască torturile. A fost solicitat să ajute comitetele de agresori prin obţinerea de informaţii.

În toamna lui 1954 a fost dus iarăşi la Securitatea Timişoara, unde a fost folosit ca agent de influenţă pe lângă unii arestaţi. I s-au pus la dispoziţie cărţi de propagandă (printre care *Capitalul* lui Marx) într-o încercare de a fi complet reeducat. Conducătorul Securităţii locale, Martin Schnellbach, i-a mărturisit că deţinuţii politici nu vor fi eliberaţi până când nu vor fi compromişi: „A fi compromis înseamnă ca ai voştri, cei care vor mai fi pe unde or mai fi, să vă privească ca pe nişte oameni care nu mai sunteţi de-ai lor; ei nu vor avea nevoie de voi, iar nouă nu ne trebuiţi. Noi n-avem nevoie de voi. Să fiţi aşa, un fel de oameni ai nimănui, să nu vă găsiţi locul”[7]. A fost eliberat pe 27 octombrie 1956, înainte de termen, în urma unei alte rejudecări a cazului său, pe baza unui decret din 1950[8]. Suspicios că a fost eliberat mai devreme, s-a întors în comuna natală pentru a nu expune persoanele cu care intra în contact[9].

A lucrat la Staţia de Utilaj Greu, la început ca muncitor necalificat: sortator, lăcătuş, sculer-matriţer, iar din 1972 (când a reuşit după multe eforturi să absolve Politehnica, secţia TCM), a fost încadrat ca inginer. S-a pensionat în 1992. Securitatea l-a mai contactat ocazional la serviciu, însă fără succes. A fost căsătorit de două ori şi are două fete.

Din mai multe puncte de vedere, destinul lui Petru Cojocaru este emblematic pentru ceea ce urmărea acţiunea din Piteşti: supus schingiuirilor pentru activitatea sa anticomunistă şi pentru calitatea de lider al grupului, umilit prin obligarea colegilor săi de lot să îl lovească, a intrat într-o stare de prostraţie (după propria mărturisire) şi a început să se supună formal cerinţelor Securităţii. Totuşi, deşi a făcut un compromis în ceea ce priveşte oferirea de informaţii, nu a fost în postura de a lovi pe altcineva, iar sufleteşte nu a fost înfrânt complet, ci a reuşit să se echilibreze (treptat, desigur) de îndată ce a fost eliberat. Practic, regimul urmărea nu atât să îl recruteze cu adevărat, cât să îl compromită. Ca în multe alte cazuri, revenirea şi-o datorează familiei şi credinţei.

---

4. Corespondenţa autorului cu Petru Cojocaru.
5. Dumitru Bordeianu, *op. cit.*, p. 153.
6. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1633, vol. 3, ff. 300-368.
7. Interviu cu Petru Cojocaru în Cosmin Budeancă (coord.), *Experienţe carcerale în România comunistă III*, p. 357.
8. ACNSAS, Fond Penal, dosar nr. 1633, vol. 3, f. 391.
9. Interviu cu Petru Cojocaru în Cosmin Budeancă (coord.), *Experienţe carcerale în România comunistă III*, p. 358.

Dan Dumitrescu

Torturile neîntrerupte din Piteşti au făcut şi victime care nu şi-au mai putut reveni până la sfârşitul vieţii, îndeosebi dintre cei care nu au mai cunoscut libertatea. Dan Dumitrescu s-a născut la Iaşi pe 19 octombrie 1922 şi a activat în cadrul organizaţiilor de tineret ale Mişcării Legionare de la Liceul Naţional din Iaşi încă din 1938[1], fiind cunoscut ca un om de acţiune, fără astâmpăr. Aşa se face că a participat la mai multe activităţi împotriva regimului comunist pentru care a şi fost arestat, ca de exemplu sabotarea unei adunări publice a Blocului Partidelor Democrate din 1945 (aruncase două grenade spre tribună, fără să facă victime[2]) sau ascunderea unui aparat de emisie radio, împreună cu Mihai Lungeanu. Ambele momente i-au atras şi condamnări în instanţă, de câte zece, respectiv cinci ani, dar a făcut relativ puţină închisoare (februarie-martie 1946, august 1947-februarie 1948), fiind eliberat prin diverse proceduri legale. Pe deasupra, el a condus în 1945 un grup armat din Munţii Sebeşului, care strângea armament în vederea unei lupte în spatele frontului[3]. Prin urmare, e uşor de înţeles de ce Dumitrescu a fost unul dintre primii arestaţi în noaptea de 14/15 mai 1948 de la Lucaceşti, în judeţul Bacău, şi transferat la Suceava pe 28 mai, după opriri de câteva zile la Târgu Ocna şi Siguranţa Bacău[4]. În momentul arestării era student în anul IV la Facultatea de Medicină din Iaşi, „un tânăr cu statură atletică, cu figură plăcută, cu ochi mari, luminoşi, care priveau ţintă pe interlocutor, şi cu nelipsita mustaţă a luptătorilor din codrii de altădată”[5].

---

1. ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 39194, f. 24.
2. Dan Lucinescu, *op. cit.*, pp. 91-92.
3. ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 39194, f. 7v. Totuşi, se pare că Securitatea nu a aflat despre aceasta în momentul arestării lui Dumitrescu.
4. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 14, ff. 65-66.
5. Dan Lucinescu, *op. cit.*, pp. 91-92.

Instanţa l-a condamnat la cincisprezece ani de muncă silnică, dar condamnarea nu a avut darul de a-l linişti : Dumitrescu a fost unul dintre liderii cei mai vocali ai grupului care milita în Suceava împotriva acţiunii lui Alexandru Bogdanovici, fapt cunoscut inclusiv de autorităţi[6] şi nu mult a lipsit să îi aplice acestuia din urmă o corecţie fizică. A plecat cu ultimul lot de studenţi spre Piteşti, unde a fost înregistrat pe 5 noiembrie 1949. După perioada regulamentară de carantină, a fost izolat împreună cu Dan Lucinescu şi Constantin Buţan la camera 37 de la etajul II de pe piciorul T-ului, îmbrăcaţi doar în lenjerie în plină iarnă[7]. Cei trei au supravieţuit folosind un truc şi învârtindu-se în celulă fără oprire, pentru a ţine sângele în mişcare, în ciuda chinurilor la care au fost supuşi toată iarna :

> Li se ordona să se dezbrace în pielea goală şi, cu vacarmul cu care cowboy-i încarcă vitele de la ranchuri în camioane, cei trei trebuiau să treacă printre veritabile furci caudine, care acolo erau pari ce loveau cu violenţă în jurul lor. Aşa, dezbrăcaţi şi desculţi, trebuiau să parcurgă toate culoarele până la subsol, unde era numita baie. Noţiunea de apă caldă era considerată o aberaţie. Cei trei erau obligaţi să intre sub duşuri, în timp ce gardienii dădeau drumul peste ei la apa ce se apropia de temperatura de îngheţ. Nu se pusese niciodată problema spălatului lor, săpunul fiind total inexistent. Când gardienii considerau că tremuratul celor de sub duşuri ajunsese la limita dorită, îi scoteau aşa, uzi leoarcă, printre aceleaşi bâte şi ţipete, spre celula lor. Trebuie menţionat că prosopul era un obiect nepermis pentru banditi[8].

Prima interacţiune cu demascările a avut-o la camera 3-biserică din luna aprilie 1950, sub conducerea lui Vasile Toldişan şi Toma Simionovici. Dumitrescu i-a înfruntat pe agresori într-o primă fază, alături de alţi deţinuţi ca Mircea Ionescu sau Gavrilă Mreneş, însă fără succes. A rămas în cameră şi după încetarea bătăilor şi aducerea unui nou lot de victime (Tudor Stănescu, Vichente Codrea)[9], dar nu ştim dacă a participat sau nu la violenţe.

Având o pedeapsă mare, Dumitrescu a fost torturat şi cu lotul de muncă silnică de la camera 2-subsol, începând cu 5 decembrie 1950. Exasperat de bătăile cumplite şi îndelungate la care era supus, a încercat să se sinucidă înghiţind o cantitate mare de creolină, luată de deasupra tinetei cu urină, şi l-a înfruntat pe Titus Leonida, cel care conducea bătăile în cameră. Cercetând în cameră, acesta a realizat că Dumitrescu s-a păcălit : „Ai băut pe p… mătii creolină. Ai băut urină". Au aşteptat puţin şi, văzând că nu moare, l-au obligat să bea câteva gamele de urină, după care l-au bătut cumplit : „nu se găsesc cuvinte pentru a descrie martiriul la care a fost supus acest om"[10]. Dumitrescu a fost atât de torturat, încât a început să recunoască vini şi fapte imaginare şi de aici încolo căderea lui a fost ireversibilă, ajungând să strige : „Ad-o pe mama ca s-o omor pentru că m-a făcut ! "[11].

---

6. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 2, f. 5v.
7. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 3, f. 410.
8. Dan Lucinescu, *op. cit.*, p. 124.
9. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 1, f. 500v ; *Ibidem*, vol. 14, f. 76.
10. Mărturia lui Octavian Voinea redactată de Gheorghe Andreica, *op. cit.*, pp. 93-94.
11. *Ibidem*, p. 112.

Mai târziu a fost trimis ca planton responsabil cu împărţirea mâncării pe etaj, iar în martie 1951 a făcut parte din comitetul de la camera 4-spital, alături de Tudor Stănescu, Gheorghe Gorbatâi şi alţii. Violenţele au fost interzise la sfârşitul lunii aprilie, dar Dumitrescu a rămas pe poziţii de colaborare, făcând parte din grupul de apropiaţi ai lui Ţurcanu, care a discutat redactarea unui memoriu către Securitate pentru condamnarea suplimentară a unor deţinuţi. În luna mai, Ţurcanu i-a solicitat să redacteze o sinteză a celor mai bune metode pe care le-a văzut sau le-a utilizat în timpul demascărilor, iar în luna iunie activitatea grupului a continuat prin prelucrare ideologică. După desfiinţarea şcolii de cadre de la 4-spital în urma unei inspecţii, Dumitrescu a fost repartizat într-o celulă cu Eugen Ţurcanu şi Titus Leonida[12].

A stat la Gherla aproape doi ani, între 29 august 1951 şi 1 iunie 1953, când a fost ridicat pentru cercetări în procesul „Ţurcanu Eugen şi alţii". Toate declaraţiile sale din această anchetă, precum şi cele care i s-au cerut pentru ancheta lotului „Negulescu Valeriu şi alţii" de doi ani mai târziu sunt interpretări aproape delirante. Zelul său ieşit din comun în a servi ancheta (Dumitrescu are câteva sute de file de declaraţii păstrate în mai multe dosare şi probabil a scris mult mai multe), precum şi întregul comportament de după tortura îndurată la camera 2-subsol par să sugereze că îşi pierduse facultăţile mentale. Fără niciun moment de respiro în care să-şi poată reveni măcar sufleteşte, condamnat la moarte în procesul „Ţurcanu" şi menţinut în tensiunea posibilităţii de a fi executat în orice moment până la comutarea pedepsei din 1957, încarcerat apoi în Casimca Jilavei alături de Valeriu Negulescu, Pavel Grimalschi şi Aristotel Popescu, a rămas înnebunit până la final. Colegii din Casimcă l-au auzit în nenumărate rânduri vorbind extrem de vulgar legat de tot ceea ce îi aducea aminte de creştinism sau de Mişcarea Legionară, ba chiar izbucnind ocazional împotriva lui Negulescu şi Grimalschi: „Bandiţilor, iar vă rugaţi, iar faceţi şedinţă legionară"[13]. Abia în momentul morţii sale, pe 11 octombrie 1959, a dat glas frustrării de a fi fost înşelat de comunişti[14].

12. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 14, ff. 81-90.
13. Mărturia lui Octavian Voinea redactată de Gheorghe Andreica, *op. cit.*, p. 224.
14. Interviu cu Marcel Petrişor, arhiva personală a autorului.

Iosif Fuchs

Personaj controversat, acuzat de mai multe victime că ar fi avut un rol important în influenţarea acţiunii violente, Fuchs era originar dintr-o familie de evrei din Sighetu Marmaţiei, judeţul Maramureş. Născut la 18 octombrie 1920, a făcut şcoala elementară în localitatea natală (1927-1931), apoi a urmat cursurile Liceului „Dragoş Vodă" (1932-1940), iar după absolvire a lucrat în comerţ împreună cu părinţii săi. În 1941 a fost încorporat în Detaşamentele de lucru, dată de la care nu ştim ce s-a întâmplat cu el, deşi există indicii că ar fi fost internat în lagărul de la Auschwitz. Fapt este că ambii părinţi şi una din surorile lui au decedat acolo, iar Iosif avea tatuat pe mâna stângă un număr de deţinut. A fost eliberat în 1945 de Armata Roşie şi s-a întors la Sighet, dar nu a stat foarte multă vreme aici, ci s-a înscris la Facultatea de Construcţii din Bucureşti cu ajutorul fraţilor săi[1].

La Universitate a cunoscut-o pe Frimi Hausman, alături de care a conceput un plan de trecere frauduloasă a frontierei în 1947, simţindu-se urmărit, conform propriilor declaraţii, pentru activităţile sale de contrabandă. Tentativa lor a fost nereuşită : au fost prinşi amândoi pe 8 octombrie 1948 şi condamnaţi la trei ani de închisoare corecţională fiecare. A fost închis o vreme la Oradea, unde l-a cunoscut pe colonelul Iosif Nemeş[2] (pe vremea aceea, directorul penitenciarului), dar, fiind student, Fuchs a fost repartizat la închisoarea Piteşti, unde se pare că a ajuns abia pe 27 decembrie 1949[3]. Nu există informaţii că ar fi fost el însuşi torturat şi după toate probabilităţile nici nu a fost, întrucât agresorii nu aveau prea multe de aflat de la un deţinut condamnat pentru trecerea frontierei, cu atât mai mult cu cât Fuchs nu numai că nu era un adversar ideologic, ci eventuala lui maltratare ar fi compromis caracterul „democratic" şi antilegionar al acţiunii. Popa Ţanu susţine că nici Fuchs, nici Steier nu au fost bătuţi, la ordinul lui Ţurcanu, care nu dorea să existe vreo suspiciune că agresorii ar fi antisemiţi, iar acţiunea una legionară[4]. A devenit însă aproape imediat agresor al studenţilor din camera 4-spital, iar în aprilie 1950 se găsea în camera 2-corecţie, în care a fost ucis Alexandru Bogdanovici[5].

Pe 5 iunie 1950 a fost transferat la Peninsula, unde s-a menţinut pe poziţii de colaborare cu regimul, fiind numit brigadier la grupul disciplinar. În februarie

---

1. ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 257725, f. 9.
2. ****Memorialul ororii*…, p. 204.
3. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 4, f. 434v.
4. ****Memorialul ororii*…, p. 205 ; afirmaţia lui Popa este confirmată şi de Iulian Constantin, care a fost închis în celulă în perioada respectivă. Interviu cu Iulian Constantin, arhiva personală a autorului.
5. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 7, f. 169v ; ****Memorialul ororii*…, p. 367.

1951 lucra ca informator şi i-a cerut note lui Maximilian Sobolevschi[6]. A fost eliberat la 1 martie 1951, înainte de expirarea termenului, probabil pentru comportarea bună din închisori. Imediat după aceasta, Fuchs s-a căsătorit cu logodnica lui şi au plecat pe 3 aprilie 1952 în Israel, unde s-a reînscris la facultate în anul III, după ce a urmat un curs intensiv de limba ebraică. Securitatea l-a clasificat drept „trădător de patrie" pentru plecarea sa, cu toate că nu există indicii că ar fi fugit ilegal, mai ales că a fost aşteptat pe aeroportul din Haifa de rude[7].

6. Gheorghe Boldur-Lăţescu, Filip-Lucian Iorga, *Genocidul comunist în România…*, volumul IV, p. 212 ; ****Memorialul ororii…*, p. 489.
7. ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 257725, ff. 1, 7, 13.

Gheorghe „Gelu” Gheorghiu

Descris de un fost coleg de temniţă ca „una din figurile cele mai luminoase şi mai pline de bunătate, cu toate cumplitele degradări şi torturi prin care a trecut. În cele mai îngrozitoare torturi, faţa lui radia bunătate şi milă, privindu-şi camarazii chinuiţi”[1]. Născut în Galaţi pe 29 iunie 1922, Gelu Gheorghiu a fost arestat la 13 iulie 1948[2] ca student în anul V la Politehnica din Bucureşti, secţia Electrotehnică. A fost implicat în două procese, în urma cărora a fost condamnat la opt ani de temniţă grea, respectiv douăzeci şi cinci de ani de muncă silnică. Condamnat iniţial în 1949 pentru că adăpostise mai mulţi membri ai FDC Bucureşti, printre care Constantin Oprişan şi Florică Dumitrescu, anchetatorii au aflat ulterior că Gheorghiu activase şi în grupul de la Politehnică, astfel că a primit, în 1950, o pedeapsă mult mai mare.

Gheorghiu a aflat la Jilava de la Iosif V. Iosif că la Piteşti se desfăşoară o acţiune de demascare extrem de dură, fiind prevenit să nu vorbească cu nimeni mai mult decât e cazul. A ajuns în închisoare în preajma datei de 6 iulie 1950 şi susţine că a fost torturat în camera 4-spital de un comitet condus de Alexandru Mărtinuş, Virgil Bordeianu, Gheorghe Roşca şi Titus Leonida[3]. Nu avem date asupra acestei perioade.

Din decembrie 1950 a fost torturat la camera 3-subsol într-o serie cu Dan Lucinescu, Dumitru Bordeianu, Neculai Popa şi alţii. Bordeianu a fost pus de Ţurcanu să-l bată în momentul declanşării violenţelor, dar l-a prevenit pe Gheorghiu şi i-a cerut să strige cât timp el se preface că îl loveşte. După încetarea bătăii însă, Ţurcanu a observat că Gheorghiu nu avea urme de bătaie şi le-a cerut celor doi să se lovească reciproc cu un ciomag, dar au refuzat amândoi: „Eu sunt împotriva violenţei, nu am lovit pe nimeni în viaţa mea şi nici nu voi lovi şi nimeni nu mă poate judeca fiindcă nu vreau să-mi lovesc semenul!”[4].

Gheorghiu spune că torturile psihice erau mai puternice în această celulă, fiind obligaţi să asiste la schingiuirile colegilor din cauza dimensiunilor reduse ale camerei. A încercat să se sinucidă, tăindu-şi gâtul cu un ciob de sticlă, dar a fost descoperit şi salvat[5], după care a fost izolat într-un colţ al „nebunilor” şi s-a renunţat la torturarea lui. Deşi a cunoscut acţiunea timp de aproape un an, nu a cedat deloc în faţa agresorilor, refuzând să-şi facă orice fel de demascare.

În august 1951 a fost transferat la Gherla, unde a fost scos la muncă în atelierul de tâmplărie, fără să mai fie maltratat. Totuşi, a fost ameninţat, bătut şi izolat de

1. Dumitru Bordeianu, *op. cit.*, p. 261.
2. AANP, fond Fişe matricole penale.
3. Interviu cu Gheorghe Gheorghiu, arhiva personală a autorului.
4. Dumitru Bordeianu, *op. cit.*, p. 262.
5. *Ibidem*, p. 133.

administraţie, pentru diverse motive. A mai fost închis la Jilava şi Aiud, de unde s-a eliberat la 31 iulie 1964. Gheorghiu a fost cercetat pentru procesul „Negulescu Valeriu", în care a fost martorul lui Iosif V. Iosif. După eliberare a întâmpinat aceleaşi probleme ca mai toţi foştii deţinuţi politici: nu a reuşit să termine facultatea, a lucrat ca muncitor electrician şi mai târziu ca tehnician (a lucrat aproape toată viaţa la Uzina de Radiatoare, Echipament Metalic, Obiecte şi Armături Sanitare). A fost şicanat de Securitate până aproape de pensie.

Coriolan „Cori" Gherman

Şi el colaborator al agresorilor încă de la primele bătăi din camera 4-spital, s-a născut în oraşul Carei pe 24 ianuarie 1925. În 1946 s-a înscris în PCR pentru a beneficia de avantajele oferite studenţilor (cantina gratuită, locul de cazare), dar nu a activat aproape deloc. Unul dintre motivele pentru care a acceptat cu uşurinţă colaborarea cu grupul lui Eugen Ţurcanu poate fi activitatea sa din libertate: Gherman a ajutat contra cost mai multe persoane (majoritatea evrei) să treacă fraudulos graniţa cu Ungaria şi spune că dorea să rămână şi el peste hotare după ce aduna o sumă de bani care să-i permită să se întreţină. Printre cei conduşi de el peste graniţă s-au numărat şi persoane foarte cunoscute, ca Willy Filderman (şeful comunităţii evreieşti din România) şi Florica Bădeanu (soţia lui Constantin Vişoianu)[1].

A fost arestat ca student în anul VI la Facultatea de Medicină pe 9 octombrie 1948 şi condamnat la zece ani de închisoare. A fost închis la Văcăreşti (9 octombrie 1948 – 9 iulie 1949), Jilava (9 iulie 1949 – 6 septembrie 1949), Piteşti (6 septembrie 1949 – 5 iunie 1950), Peninsula (5 iunie 1950 – 18 septembrie 1951), Aiud, Cluj-tribunal[2].

A fost implicat în evenimentele de la Piteşti încă din primele zile, fiind dus la camera 1-corecţie probabil la sfârşitul lunii noiembrie 1949; a fost bătut aici în primul lot[3]. Pe 19 decembrie a fost trimis la camera 4-spital şi folosit ca agresor de Ţurcanu pentru loturile următoare. În aprilie 1950, Gherman a asistat la moartea lui Bogdanovici din camera 2-parter. A fost trimis la Canal odată cu primele loturi masive şi a făcut parte din conducerea brigăzii la care a fost repartizat, ceea ce înseamnă că a colaborat în continuare cu Securitatea.

Întrucât devenise informator cu angajament şi dădea rezultate bune, Gherman a fost eliberat din penitenciarul Cluj-tribunal înainte de termen, pe 18 octombrie 1955. Ofiţerii care au aprobat eliberarea sa notează că Gherman, eliberat pentru a putea fi folosit într-o acţiune informativă, satisface condiţiile de graţiere ale decretului din 1955 şi, prin urmare, nu este nevoie să se intervină la Prezidiul Marii Adunări Naţionale[4]. Cu toate acestea, colaborarea sa cu Securitatea după eliberare a fost destul de săracă, ceea ce înseamnă că probabil a încercat să evite legăturile cu ofiţerii, deşi se încerca infiltrarea sa în diverse medii (colonelul Mihail Nedelcu, şeful Direcţiei Regionale MAI Cluj, l-a propus pentru infiltrarea Comitetului Naţional Român de la Paris[5]). Nu a vorbit niciodată despre destinul său, cu toate că la sfârşitul anului 2006 trăia în Cluj-Napoca.

---

1. ACNSAS, fond Reţea, dosar nr. 271860, ff. 4-5, 179-180.
2. *Ibidem*, f. 6; AANP, fond Fişe matricole penale.
3. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 2, ff. 270-271; Interviu cu Mircea Cojocaru, arhiva personală a autorului.
4. ACNSAS, fond Reţea, dosar nr. 271860, f. 173.
5. *Ibidem*, ff. 179-180.

Constantin Juberian

Născut la 29 octombrie 1926 în comuna Domaşnea, judeţul Caraş-Severin, Juberian a fost unul dintre agresorii ideali pentru acreditarea ideii că acţiunea din Piteşti a reprezentat o încercare de compromitere a regimului, din cauza faptului că fusese înscris în PMR înainte de arestare. Provenind dintr-o familie cu puternice simpatii legionare (tatăl, fratele şi unchiul lui erau legionari[1]), a devenit membru al FDC Caransebeş în 1942 şi a avut mai multe legături cu fugarii din zona lui, petrecând chiar o lună în munţi în vara anului 1947 alături de Spiru Blănaru şi Nicolae Horescu. La Liceul „Traian Doda" din Caransebeş a avut mai multe funcţii, fiind şef al Mănunchiului de Frăţiori (1943-1944), şef al Mănunchiului de Prieteni (1944-1945) şi apoi şef al Frăţiei de Cruce (1945-1946). În iarna 1944-1945 a avut mai multe legături cu luptătorii anticomunişti paraşutaţi în zona localităţii sale natale, dar şi cu fugarii din munţi.

După absolvirea liceului, s-a înscris la Facultatea de Drept şi Filosofie din Cluj, unde a activat în cadrul Centrului Studenţesc Legionar, dar s-a înregimentat şi în rândurile PSD. Înscrierea în PSD nu a avut la bază nici motive politice, nici subversive : Juberian era lipsit de posibilităţi financiare şi a vrut să se angajeze ca pedagog la o şcoală CFR, iar una din condiţiile obligatorii era apartenenţa la o organizaţie democratică[2]. După fuzionarea PSD cu PMR, Juberian şi-a întrebat superiorul ierarhic pe linie legionară ce să facă şi a fost sfătuit să rămână în rândurile partidului, ca să fie la curent cu mişcările acestuia. Mai mult decât atât, el a fost numit şi secretarul organizaţiei de bază din cadrul facultăţii[3].

Juberian a scăpat de valul de arestări de pe 14/15 mai şi a evitat să se ducă în Domaşnea peste vară, intuind că va fi căutat de Securitate. În schimb, s-a dus pe

1. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 4, f. 396.
2. *Ibidem*, f. 398v.
3. *Ibidem*, ff. 331-332.

şantierul de muncă patriotică de la Bumbeşti-Livezeni. Tot pentru a nu trezi suspiciuni, din toamna anului 1948 şi-a reluat activitatea în PCR, devenind chiar responsabilul organizatoric al UNSR Cluj. Cu toate acestea, cunoscând atmosfera din oraş, se aştepta să fie arestat oricând şi o vreme a purtat asupra sa un pistol, cu gândul de a se alătura grupului Spiru Blănaru, dar a renunţat la această idee în ianuarie 1949, realizând că şi fugarii o duc foarte rău şi pot fi arestaţi oricând. Nu şi-a făcut însă nicio iluzie, ci a înapoiat pistolul şi a rămas în Cluj cu „gândul de a fi arestat”[4].

Inevitabilul s-a produs la 30 martie 1949, iar Juberian a fost judecat şi condamnat de Tribunalul Militar Cluj la şapte ani de închisoare corecţională. Unul din colegii de lot spune că Juberian a fost judecat de fostul său colaborator de la facultate, profesorul Vlasu, care i-a dat maximum de pedeapsă pentru nedenunţare – şapte ani[5]. După detenţia la penitenciarul Cluj-tribunal (30 martie 1949 – mai 1949), a ajuns la Piteşti pe 9 iunie şi a fost închis cu o parte din colegii săi de lot

Juberian a intrat în demascări în martie 1950 în camera 3-biserică şi a încercat să se opună în primă fază discursului comitetului, dar a cedat în urma torturilor. Din iunie 1950 a început să fie folosit de Ţurcanu pentru diferite sarcini. După cum era obiceiul, a fost trimis într-o cameră în care a trebuit să scoată informaţii de la alt lot clujean, din care făceau parte Inocenţiu Glodeanu, Silviu Suciu, Ioan Săbăciag ori Emil Scridon. Lotul a fost torturat între iulie – septembrie 1950, după care Juberian a acţionat asupra altor deţinuţi sosiţi din Jilava. În decembrie 1950 a fost trimis la secţia de muncă silnică şi a făcut parte din comitetul de la camera 3-subsol, însă după doar câteva săptămâni a fost retras de acolo şi trimis la 1-corecţie, unde a acţionat alături de Mihai Iliescu şi Vlad Drăgoescu. A mai participat la agresarea ultimului lot torturat la 4-spital în martie-aprilie 1951[6].

La sfârşitul lunii aprilie 1951 Ţurcanu le-a cerut „să încetăm în mod categoric cu bătaia şi torturarea şi să dispară din cameră toate obiectele cu care noi aplicam acea metodă. Din cele ordonate de Ţurcanu am înţeles că organele de stat s-ar fi sesizat de metodele folosite în *demascări* şi se aştepta la o anchetă”[7]. A fost o impresie greşită însă, fiindcă peste doar câteva zile Ţurcanu avea să îşi adune colaboratorii în camera 4-spital, unde le-a ţinut un discurs în care a punctat diferenţele dintre „reeducarea” de la Suceava şi metoda lui, le-a cerut să sintetizeze cele mai bune metode pe care le-au folosit în torturi şi chiar să vină cu propuneri noi, fiindcă metoda violentă era considerată demodată. Toate acestea vizau să îi motiveze pe agresori să continue acţiunea şi în viitor[8].

A părăsit închisoarea cu ultimul lot, la 29 august 1951, iar în Gherla a fost scos la muncă în ateliere, cu misiunea de a culege informaţii de la ceilalţi deţinuţi, fără a se manifesta deschis. În decembrie a devenit normator în cadrul Biroului Tehnic

4. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 4, f. 400v.
5. Ioan Muntean, *op. cit.*, pp. 72-73.
6. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 4, ff. 357-363.
7. *Ibidem*, f. 364.
8. *Ibidem*, ff. 368-373.

şi nu a făcut parte dintre primii deţinuţi ridicaţi pentru cercetările în procesul „Ţurcanu", ci a rămas pe poziţii de colaborare cu Biroul Inspecţii şi în 1952-1953. Chiar în ianuarie 1952, Avădani i-a cerut o listă (lui şi celorlalţi informatori) cu deţinuţii în care are încredere să lucreze la Biroul Tehnic. Până în luna martie, a pedepsit mai mulţi deţinuţi pentru a-i intimida şi a-i determina să colaboreze, dar atmosfera s-a mai liniştit parţial după ridicarea pentru cercetări a lui Mihai Livinschi şi Alexandru Mărtinuş[9].

Mărtinuş s-a întors din anchete în mai 1952 şi i-a spus că metoda violentă nu mai prezintă încredere, dar cei doi au hotărât să continue acţiunea şi au luat atitudine contra celor care li se împotriveau până în iulie 1953, când a fost dus la Ploieşti pentru cercetări. Anchetarea lui Juberian este una dintre cele mai tragice. Excedat de presiunile interminabile la care era supus, a încercat să se sinucidă pe 31 ianuarie 1954. Cu un cinism extrem, anchetatorul i-a reproşat că nu a aşteptat terminarea cercetărilor pentru a-şi lua viaţa. Juberian a fost executat la Jilava pe 17 decembrie 1954, împreună cu alţi şaisprezece colegi din lotul „Ţurcanu".

9. *Ibidem*, ff. 393-395.

Titus Leonida

Titus Leonida înainte de arestare

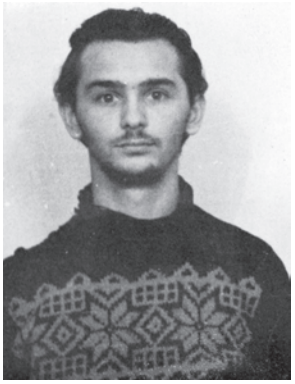

Titus Leonida în 1949

Un alt agresor rămas în memoria colectivă ca unul din principalii vinovaţi pentru torturile din Piteşti, dar în acelaşi timp unul din personajele cele mai puţin cunoscute, Leonida a fost victima constituţiei sale psihice debile şi a unui concurs de împrejurări defavorabile. Născut la 26 septembrie 1928 în comuna Dofteana, judeţul Bacău, ca fiu al unui impiegat CFR cu simpatii comuniste, cu care avea să intre în discuţii contradictorii din acest motiv în adolescenţă, a urmat şcoala primară în Iaşi şi Bucureşti, dar a terminat Liceul „Diaconovici Loga" din Timişoara în 1947. S-a înscris în tineretul PNŢ în 1944, iar trei ani mai târziu a înfiinţat o organizaţie anticomunistă în acord cu mai mulţi prieteni din liceu, printre care Gheorghe Popescu şi Lucian Plapşa. După absolvire, drumurile lor s-au despărţit : Plapşa a devenit student în Cluj, iar Leonida s-a mutat cu familia înapoi la Iaşi. Aici s-a întâlnit cu verişorul lui, Romulus Marta, care avea simpatii legionare, şi împreună au hotărât continuarea activităţii grupului[1]. Leonida s-a înscris totodată la Facultatea de Construcţii din Iaşi.

Activitatea organizaţiei la nivel teoretic era foarte ambiţioasă, membrii ei discutând despre minarea unor poduri, tunele şi noduri de cale ferată, în vederea căreia au început să procure armament, muniţie şi explozibil. De asemenea, s-au pregătit pentru momentul răsturnării regimului, imaginându-şi diverse măsuri legale necesare, şi au stabilit trimiterea unui curier peste graniţă pentru a lua legătura cu legionarii din străinătate, urmând ca apoi să le trimită hărţi şi planuri ale unor întreprinderi şi staţii CFR, tunele, dar nu au mai apucat, fiind prinşi[2]. Leonida a fost arestat la 17 aprilie 1949 şi anchetat la Iaşi.

1. ACNSAS, fond Reţea, dosar nr. 10659, vol. 1, ff. 9-10.
2. ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 6199, f. 1.

Într-o autobiografie scrisă la Piteşti în august 1951, Leonida afirma că s-a comportat bine în anchete „din frică. Eram convins că voi fi condamnat la moarte pentru faptele mele şi că familia mea va avea aceeaşi soartă", dar şi că „de la venirea mea în Piteşti am lovit mereu în bandiţi şi sunt hotărât ca pe viitor să continui din răsputeri. Totul se vede însă în fapte şi o voiu dovedi"[3]. În realitate însă, deşi afirmaţiile în sine pot fi corecte, ele reprezintă doar o parte din adevăr, fiindcă la penitenciarul Galata din Iaşi a fost bătut, tras de păr şi curentat. Cu toate că se scăpa pe el şi avea convulsii insuportabile, torţionarii nu se opreau. Leonida afirmă că în urma torturilor şi a ameninţărilor cu moartea a cedat psihic şi a devenit schizofrenic, fapt aflat după eliberare de la părinţii săi, care au obţinut un certificat medical de la spitalul Socola. De asemenea, spune că inclusiv colegii din lot l-au declarat nebun în timpul procesului văzându-i condiţia[4]. A fost condamnat la opt ani de închisoare corecţională.

Leonida a ajuns la Piteşti pe 26 februarie 1950, după ce trecuse prin Văcăreşti şi Jilava. După perioada de carantină, a stat la etajul I, iar în vara anului 1950 a fost dus la camera 4-spital, unde a fost bătut de Ţurcanu şi obligat să bată. A condus acţiunea la camera 2 de pe secţia muncă silnică. Era cunoscut drept unul dintre agresorii sadici, fiind alintat „Matache" de Ţurcanu, probabil de la Piaţa Matache Măcelaru[5], dar şi ca unul dintre cei care inventau scenetele blasfemiatoare de Paşte: a forţat un deţinut să se urce în spinarea lui Iosif Iosif şi i-a plimbat astfel prin cameră arătându-i drept „Hristos" pe „măgar"; ceilalţi le aşezau diferite haine în faţă sau înjurau „care de care mai cu foc"[6].

La Gherla a ajuns odată cu desfiinţarea Piteştiului, în august 1951, dar nu a luat parte la acţiunea de la etajul III, ci a lucrat în fabrică. Avădani a reuşit să îl convingă să-şi reia activitatea de informator, în ciuda refuzului său iniţial. El fusese propus pentru reactivare de Marin Iagăru, cel care îi făcuse dosarul la Piteşti: „Să fie trimis la vreo colonie de muncă ori altă unitate, unde să poată lucra mai departe în acţiunea de diversiune"[7]. Dan Lucinescu relatează că, deşi părea nebun, a început să-şi revină în perioada Gherla, cerându-şi chiar scuze pentru actele sale: „Era un tânăr cu un vădit dezechilibru mintal şi psihic, care, după ce ucise un număr mare de oameni şi tortură îngrozitor sute de tineri deţinuţi, [...] înnebuni"[8]. Nu a fost implicat în procesul deţinuţilor, probabil pentru că nu era legionar, şi şi-a executat restul pedepsei la Jilava, Iaşi şi Dej. A fost eliberat la 29 mai 1956.

Securitatea l-a reactivat ca informator în mai multe rânduri, dar colaborarea sa a fost sporadică şi puţin convingătoare. În schimb, destinul lui personal a urmat coordonatele clasice ale unui fost deţinut politic: şi-a găsit cu greu serviciu (nu o dată, muncă necalificată) şi a fost urmărit aproape permanent. A reuşit totuşi să se căsătorească şi să îşi facă reabilitarea în justiţie pe 28 ianuarie 1975. În anii '80 a

3. ACNSAS, fond Reţea, dosar nr. 10659, vol. 1, f. 10v.
4. Corespondenţa autorului cu Titus Leonida.
5. Dan Lucinescu, *op. cit.*, p. 151.
6. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1137, vol. 2, f. 25.
7. ACNSAS, fond Reţea, dosar nr. 10659, vol. 1, ff. 4-5.
8. Dan Lucinescu, *op. cit.*, p. 140.

lucrat ca subinginer mecanic la Întreprinderea de Prelucrare a Lemnului Iaşi şi ca inginer la Fabrica de Mobile Iaşi. Odată cu trecerea timpului, probabil sătul de piedicile pe care i le-a pus regimul, şi-a regăsit atitudinea anticomunistă şi s-a exprimat în mai multe rânduri împotriva orânduirii, după cum arată şi unele note informative: „Deşi Leonida nu se exteriorizează în toate situaţiile, atunci când apar condiţii manifestării sale" – apreciază sursa – „sunt vădit duşmănoase, chiar antipatriotice". În 1986, la doi ani după moartea soţiei, i-a spus unui apropiat că „ar prefera să fie în locul soţiei sale decedate, decât să ducă viaţa pe care o duce". Leonida ştia că este urmărit şi plănuia să depună un memoriu pentru a fi lăsat să părăsească ţara[9].

Din cauza comportamentului său din Piteşti, unde a fost unul din liderii acţiunii în perioada decembrie 1950 – mai 1951, a devenit *persona non grata* printre foştii deţinuţi, care i-au refuzat într-o primă fază indemnizaţia de condamnat politic. Cu toate acestea, Leonida a fost şi victima unor acuzaţii false publicate pentru prima dată de Virgil Ierunca, dar preluate ulterior de aproape toţi cei care au scris despre Piteşti, ce i-au sporit faima de „torţionar". Din anul 2007 îşi petrece majoritatea timpului în afara ţării.

9. ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 210219, vol. 1, f. 22; *Ibidem*, vol. 2, f. 27v, 82, 94, 102v.

Mihai Livinschi

Apetenţa scăzută a populaţiei pentru mişcarea comunistă din România rezultă cel mai bine din analiza categoriilor sociale din care proveneau majoritatea tinerilor arestaţi în 1948-1949. Fiu al unui fost muncitor la CFR, deci un reprezentant al categoriei pe care PCR se baza cel mai mult la nivel declarativ, Mihai Livinschi s-a îndreptat spre tineretul Mişcării Legionare. Tatăl său avea simpatii cuziste, iar fraţii mai mici, Niculae şi Anton, au fost recrutaţi în Frăţiilor de Cruce chiar de el. Născut la 26 iunie 1926 în Bucium, judeţul Iaşi, a fost înscris în rândurile FDC în decembrie 1943, probabil în cadrul Liceului Industrial[1].

Livinschi a fost arestat la 21 mai 1948, pe când era student în anul I la Facultatea de Drept din Iaşi, şi condamnat la şapte ani de închisoare corecţională[2]. Primele contacte cu „reeducarea" de la Suceava le-a avut în timp ce funcţiona ca bărbier, când Bogdanovici a încercat (şi, pentru o vreme, a reuşit) să îl atragă de partea sa, completat de Eugen Munteanu, care căuta şi el să-şi creeze un cerc de influenţă. Se pare că nu era foarte convins însă, deoarece atmosfera caldă de la Paştele anului 1949 l-a determinat să părăsească „reeducarea" până într-atât, încât i-a reproşat cedarea lui Constantin Bogos[3]. Nici această poziţie nu a fost de durată, pentru că

1. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1190, vol. 4, f. 32 ; ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 39194, f. 38.
2. Istoricul Mircea Stănescu citează un interviu cu un fost coleg al lui Livinschi care susţine că acesta din urmă a fost torturat în anchetă : „Nu l-am recunoscut şi era o umbră a tânărului frumos, încrezător care fusese altădată. Dinţii în gură, care-i mai avea, îi jucau toţi, părul îi căzuse în marte parte [...] Avea mustaţă, i-a smuls mustaţa, l-a bătut în unghii, l-a bătut peste tot". Martorul datează arestarea în noiembrie 1947, ceea ce pare puţin probabil şi în orice caz este infirmat de dovezile documentare, dar, dacă episodul s-a petrecut în timpul anchetelor din vara anului 1948, avem o explicaţie plauzibilă pentru transformările pe care le-a suferit în Suceava. *Cf*. Mircea Stănescu, *op. cit.*, p. 41.
3. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 14, ff. 193-194.

sosirea lui Bogdanovici în cameră l-a reîntors pe poziţii de colaborare. Livinschi a profitat de poziţia sa de frizer şi a cules informaţii de la deţinuţi, pe care i le preda apoi lui Bogdanovici sau direct lui Mihai Stângă[4]. Toate indiciile ne arată că era foarte uşor influenţabil. De altfel, în 1948 i-a spus lui Eugen Ţurcanu că vrea să stea de vorbă cu el (auzise că e comunist), cu un ţărănist şi cu un socialist, fiind gata să urmeze pe oricine îi va birui argumentele ideologice[5].

La Piteşti a fost transferat în septembrie 1949, iar Ţurcanu l-a privit cu reţinere de când a aflat că lucrase cu Bogdanovici, dar l-a acceptat totuşi în grupul pe care îl pregătea pentru primele acţiuni. Livinschi a participat la prima bătaie de la camera 4-spital, lovindu-l pe Alexandru Bogdanovici, dar şi la cele care au urmat până în 19 ianuarie 1950[6]. Totuşi, în primele zile după Crăciun, a fost marginalizat împreună cu Alexandru Popa pentru că încercau să îl apere pe Bogdanovici. Mai târziu, Ţurcanu a aranjat demascarea celor doi şi i-a trimis în alte camere „cu muncă de reabilitare", deşi scopul principal era tăierea oricărei legături cu Bogdanovici[7]. Cedarea lui Livinschi a fost un produs al firii sale influenţabile şi al fricii de a nu fi demascat (a scăpat doar în urma unei discuţii personale cu Ţurcanu). Adâncirea treptată a prăbuşirii a fost caracteristică majorităţii celor care credeau că un compromis minor este scuzabil, astfel că transformarea lui Livinschi în unul din liderii camerelor 2, 3, 4 şi 5-parter până în mai 1950 nu este ieşită din comun.

Făcând parte din primul lot transferat la Gherla, a profitat de relaţia sa apropiată cu Popa „Ţanu", a fost numit planton şi frizer al închisorii şi a continuat să activeze ca informator şi agresor[8]. A condus torturile la camera 104 între octombrie 1950 şi februarie 1951 împreună cu Cornel Popovici şi a făcut parte din comitetul de la camera 99 între iulie şi septembrie 1951, fiind unul dintre cei mai activi şi mai duri agresori din Gherla. Singura perioadă în care nu a participat la acţiunea violentă s-a datorat internării în infirmerie între februarie şi iulie 1951. Printre victimele sale se numără Paul Caravia, Dumitru T. Burtea, pr. Papken Keropeian, Alexandru Radovan, Virgil Maxim, Mihai Timaru şi Constantin Teja[9]. Bătăile s-au temperat începând cu luna septembrie, astfel că până în momentul ridicării sale pentru anchetă a făcut presiuni doar pentru a obţine informaţii de la victime. Un fost coleg de temniţă a încercat să-şi explice transformarea suferită de Mihai Livinschi :

> …gras şi diform ca un patruped, iar figura lui avea trăsăturile unui călău îndobitocit. Livinschi, student la Medicina din Iaşi, avea o condamnare mică. În libertate, îţi făcea o bună impresie, prin fizionomia lui drăguţă. Părea un tânăr cu mult bun-simţ, foarte rezervat şi manierat. Mă întreb însă cum se explică faptul că acest tânăr a fost cel mai odios ucigaş pe care l-au avut demascările de la Piteşti şi Gherla. Faţa pe care o avea

4. *Ibidem*, ff. 216-217.
5. *Ibidem*, f. 189.
6. ******Memorialul ororii…***, p. 250.
7. ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 34/1953, ff. 3, 9.
8. Viorel Gheorghiţă, *op. cit.*, p. 171.
9. ******Memorialul ororii…***, p. 253.

acum era însă în contrast flagrant cu cea pe care o cunoscusem mai înainte. Dostoievski afirmă că posedaţii îşi alterează nu numai sufletul, ci şi înfăţişarea[10].

În perioada cercetărilor preliminare, Livinschi a fost retrimis pentru o perioadă la Gherla şi le-a anunţat pe culoarul parterului pe mai multe victime ale sale că vor fi anchetate în ceea ce priveşte evenimentele de la Gherla şi că trebuie să spună adevărul, fără exagerări, fiindcă Securitatea ştie tot. Livinschi i s-a adresat direct lui Virgil Maxim : „Măi Maxime, tu… tu puteai să fii mort la data aceasta… dar eu…”[11], într-o încercare de a-i cere clemenţa.

Mihai Livinschi a fost anchetat la Ploieşti între martie 1953 şi iunie 1954. Deşi a avut parte de o anchetă dură, în care deseori ofiţerii încercau să îl prindă nepregătit, a arătat în mai multe rânduri că acţiunea era nu doar pe placul regimului, ci chiar ordonată de acesta : „Am primit ordin din partea organelor MAI pe care le-am declarat să facem anchetarea deţinuţilor din penitenciarul Piteşti pentru a scoate declaraţii despre activitatea ce nu o declaraseră deţinuţii organelor de stat”, mergând chiar mai departe : „Ordinul ca să procedăm la scoaterea de informaţii şi declaraţii dela deţinuţi prin tortură ştiu că a fost dat de către domnul Dulgheru şi Nemeş Iosif, acest lucru îl ştiu dela deţinutul Ţurcanu Eugen”[12]. Mai târziu avea să cedeze cererilor anchetei, dar nu a primit niciun fel de circumstanţe atenuante. A fost condamnat la moarte şi executat la Jilava pe 17 decembrie 1954.

10. Dumitru Bordeianu, *op. cit.*, p. 273.
11. Virgil Maxim, *op. cit.*, p. 335.
12. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 3, ff. 341v, 346.

Dumitru „Dan” Lucinescu

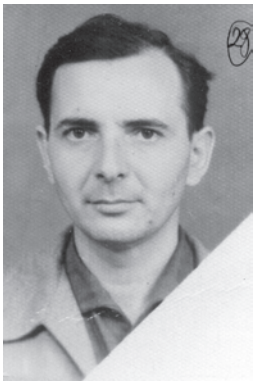

Dan Lucinescu s-a născut la 21 mai 1927 în Botoşani şi a urmat şcoala primară şi liceul în Botoşani. Din 1941 s-a înscris la Colegiul Naţional Militar „Nicolae Filipescu”, pe care l-a părăsit ulterior pentru Liceul Militar „Ştefan cel Mare” din Cernăuţi. În paralel a urmat şcoala de zbor de la Sânpetru, Braşov[1], şi a obţinut toate brevetele de aviaţie. După absolvire s-a înscris la şcoala militară de ofiţeri de aviaţie, pe care a fost nevoit să o abandoneze în toamna anului 1945 din cauza ideologizării învăţământului şi a faptului că sovieticii luaseră toate avioanele.

Încă din timpul liceului a avut legături cu mai mulţi legionari importanţi din zona Moldovei, printre care Spiridon Obreja, Ieronim Comşa şi Alexandru Bogdanovici, legături care au continuat şi în timpul studenţiei la Matematică şi Fizică-Chimie. A fost arestat pe 24 aprilie 1948 împreună cu Octav Obreja, Constantin Voloşniuc, Romeo Iosipescu şi Emil Constantinescu[2] şi condamnat de Tribunalul Militar Iaşi la cincisprezece ani de muncă silnică, fiind închis la Siguranţa Târgu Neamţ, Galata, Iaşi, Suceava, Jilava, Piteşti, Gherla şi Aiud.

A ajuns în închisoarea Suceava pe 21 mai 1948, transferat de la Galata împreună cu alţi şaptezeci de deţinuţi. Realizând că ar putea să cedeze în anchete şi să trimită la închisoare foarte multă lume, a decis să se sinucidă şi a ingerat o cantitate mare de tutun înainte să-şi taie venele, dar tentativa de suicid a eşuat. În prima fază a anchetelor din Suceava nu a fost bătut, fiindcă a fost cercetat printre ultimii din lot, când deja existau mărturiile despre acţiunile lor, însă a refuzat să semneze recunoaşterea declaraţiilor, realizând că se urmăreşte compromiterea vârfurilor. A fost schingiuit, iar în urmă bătăilor la tălpi i s-a gangrenat talpa stângă.

Procesul său a avut loc în una din celulele încăpătoare din penitenciarul Suceava, Lucinescu fiind considerat şeful unui lot de patruzeci şi şapte de oameni. Înainte de

1. ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 256727, f. 7.
2. ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 256729, f. 6.

proces, târziu în toamna anului 1948, Alexandru Bogdanovici, care încerca să iniţieze o mişcare de „reeducare", l-a chemat pe Lucinescu la o discuţie privată şi i-a spus că trebuie făcut ceva pentru salvarea vieţilor celor închişi, explicându-i că, dacă simulează o „reeducare", ar putea fi eliberaţi de comunişti. Lucinescu l-a refuzat însă ferm, spunând că aceştia nu sunt naivi, iar preţul care trebuia plătit pentru eliberare este prea mare. Supărat pentru că grupul din jurul lui Bogdanovici începuse să intoneze cântece comuniste într-un moment în care unii preoţi din celulă îşi făceau rugăciunile, Lucinescu i s-a împotrivit public lui Bogdanovici.

Primele zile de la sosirea în Piteşti, pe 5 noiembrie 1949, le-a petrecut în carantină, după care a fost mutat împreună Dan Dumitrescu şi Constantin Buţan la secţia de izolare, în camera 37 de la etajul II, unde au fost ţinuţi îmbrăcaţi sumar şi cu geamul deschis toată iarna. În vara anului 1950, Lucinescu a fost mutat la camera 3-subsol, unde din iarnă a făcut cunoştinţă cu acţiunea violentă. A fost intrigat de discursul bombastic al lui Eugen Măgirescu, care i-a mărturisit, după o tăcere semnificativă : „Dacă ai şti în ce hal am suferit ! "[3], dar nu a putut să intuiască ce va urma. Lucinescu şi-a pierdut cunoştinţa după primele lovituri şi a fost torturat câteva luni. În intervalul februarie-martie 1951 a fost mutat la camera 2-subsol[4].

Transferat la Gherla în august 1951, a fost scos la muncă în atelier, pe post de strungar şi sudor. Ultima şi cea mai lungă închisoare a sa a fost Aiudul, unde a ajuns în 1955 şi pe care o va părăsi abia pe 15 ianuarie 1963, după ce a cunoscut şi reeducarea condusă de colonelul Gheorghe Crăciun.

Întreaga lui familie a avut de suferit în urma condamnării sale : tatălui i-a fost confiscată averea şi a devenit muncitor cu domiciliu obligatoriu în Roman, mama a fost închisă, una din surorile sale, studentă în anul V la Arhitectură, a fost şi ea închisă, iar cealaltă soră, studentă la Medicină, a abandonat şcoala şi a fost adoptată de o mătuşă[5]. După eliberare, Lucinescu a fost angajat ca funcţionar la Întreprinderea Montaje Centrale Electrice din cadrul Ministerului Minelor şi Energiei Electrice şi ca tehnician pe mai multe şantiere. Mai târziu a fost operator ultrasunete, tehnician, lector pentru cursurile postuniversitare la Politehnică şi pe platforma Măgurele şi şeful laboratorului central de izotopi al Grupului de Şantiere Montaj Bucureşti. În 1973 era tehnician principal la Academia RSR, Centrul Mecanica Solidelor[6].

Închisoarea şi discursul violent al regimului împotriva deţinuţilor l-au ambiţionat să îşi termine studiile şi a absolvit cu notă maximă Facultatea de Mecanică din Bucureşti. A scris peste trei sute de lucrări tehnice şi un volum de specialitate şi a elaborat o tehnologie specială pentru centrala Cernavodă. A fost şicanat de Securitate mai bine de douăzeci de ani după eliberare.

3. Dan Lucinescu, *op. cit.*, p. 147.
4. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1137, vol. 1, f. 205v.
5. Interviu cu Dan Lucinescu, arhiva personală a autorului.
6. ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 256727, ff. 2, 15 ; ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 256725, ff. 6, 8.

Alexandru Mărtinuş

Principalul colaborator al lui Alexandru Bogdanovici în libertate, născut la 31 ianuarie 1921 în Paşcani, Alexandru Mărtinuş era student în anul III la Facultatea de Litere din Iaşi în momentul arestării (15 mai 1948). A fost condamnat la cincisprezece ani de muncă silnică pentru activitatea legionară şi crimă de înaltă trădare, fiind acuzat că a fost membru al unei reţele de informaţii îndreptată împotriva regimului. Mai mulţi colegi de lot l-au considerat principalul colaborator al organelor (alături de prietenul său, Bogdanovici)[1], dar nu avem informaţii despre felul în care a decurs ancheta.

Orice s-ar fi întâmplat cu el pe perioada cercetărilor, schimbarea produsă pare să fi fost permanentă, pentru că Mărtinuş s-a alăturat mişcării de „reeducare" încă de la Suceava, acţionând ca informator şi, mai târziu, ca membru al biroului ODCC, responsabil cu secţia organizatorică. În momentul în care a fost transferat la Piteşti, în noiembrie 1949, colegii din celula de la carantină îl cunoşteau ca informator şi l-au izolat, refuzând să mai vorbească cu el[2]. Totuşi, Mărtinuş nu a făcut parte din grupul din jurul lui Ţurcanu, probabil din cauza prieteniei cu Bogdanovici, astfel că în momentul declanşării acţiunii din camera 4-spital, la 25 decembrie, a fost surprins de metoda folosită şi a rămas pironit în mijlocul celulei, alături de Constantin Bogos, „zăpăcit şi speriat"[3]. Nu a avut curajul să se împotrivească şi s-a alăturat grupului agresorilor, pe care nu avea să-l părăsească până la sfârşitul acţiunii.

A acţionat în mai multe camere, cel mai notabil la 4-spital, în toamna anului 1950, şi la 1-subsol, începând cu decembrie 1950, unde a fost chiar şeful comitetului. Victimele lui au remarcat: „Părea mai vârstnic decât noi. Înalt, brunet, bine legat, nu purta, ca noi, semnele privaţiunilor de tot felul. Muşchii puternici, tenul bronzat, mişcările sigure trădau mai degrabă sănătate şi o condiţie fizică de invidiat, în contrast izbitor cu starea noastră de distrofici". Au notat, de asemenea, şi cinismul cu care bătea: „Urletele îl lăsau rece. Nu părea a fi o fire pasională. După un număr oarecare de lovituri, carnea dintre două degete s-a rupt pur şi simplu. Rana sângera. Mărtinuş căuta să lovească rar, calm, căutând locurile cele mai dureroase"[4].

A făcut parte din grupul de la camera 4-spital cu care Ţurcanu a discutat despre continuarea acţiunii după vara anului 1951 şi se pare că l-a impresionat prin comportamentul său dedicat: „Despre Mărtinuş Alexandru, Popa Alexandru şi Puşcaşu Vasile afirm că nu mai pot fi legionari chiar dacă ei ar vrea"[5]. La Gherla s-a

1. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 10, f. 18v.
2. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 2, f. 50.
3. ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 210316, vol. 1, f. 10.
4. Ştefan Ioan I. Davidescu, *op. cit.*, pp. 156, 160-161.
5. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 6, f. 296.

menţinut pe poziţii de colaborare şi a fost numit responsabilul magazinului alimentar pentru deţinuţi. Este unul dintre cei care l-au bătut pe Constantin Rodas după ce Ţurcanu a aflat că trădase secretul demascărilor[6] şi a rămas unul din principalii colaboratori ai Biroului Inspecţii şi după oprirea violenţelor.

Pe 13 martie 1952 a fost transferat la Jilava pentru cercetările preliminarii în procesul „Ţurcanu", dar s-a întors în Gherla după o lună. Mai târziu îl găsim la Râmnicu Sărat, probabil pentru ancheta finală, dar nu avem niciun indiciu documentar că i s-ar fi luat declaraţii. Nu există informaţii concludente despre sfârşitul lui, dar a fost înregistrat mort pe 3 august 1954[7]. Printre foştii deţinuţi politici s-a acreditat ideea că s-ar fi sinucis.

6. Gheorghe Andreica, *Mărturii… mărturii…*, pp. 159-160.
7. AANP, fond Fişe matricole penale.

Eugen Munteanu

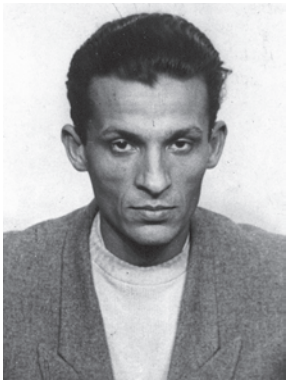

Originar din Dorohoi, judeţul Botoşani, a fost unul dintre primii deţinuţi care au activat voluntar şi conştient în „reeducarea" de la Suceava şi a pus bazele introducerii acţiunii la sanatoriul Târgu Ocna. Legăturile lui Eugen Munteanu cu tineretul Mişcării Legionare par a fi circumstanţiale şi bazate mai degrabă pe popularitatea ei în epocă decât pe convingerile lui profunde. Născut pe 23 decembrie 1925, a urmat atât şcoala primară, cât şi Liceul „Grigore Ghica" în localitatea natală. Unul dintre colegii din această perioadă spune că a intrat fără loc la admiterea în liceu şi că „era slăbuţ, negricios, bicisnic, cuminte şi foarte ambiţios. În cursul inferior a fost printre cei mediocri, dar în cursul superior a devenit fruntaş la învăţătură. […] Se purta curat îmbrăcat, pedant şi era totdeauna la zi cu publicaţiile. Solitar, atent şi foarte receptiv, răzbunător, calculat şi prudent, era gata să întreprindă orice muncă numai ca să poată parveni. Nu accepta umilinţa"[1].

Condiţiile grele de viaţă din perioada războiului l-au trimis în 1944-1945 în refugiu la Bălteni şi Târgu Ocna. Gheorghe Bâgu susţine că Munteanu a fost şeful FDC încă din 1940, dar el nu a recunoscut niciodată că a făcut parte din grup, deşi avea foarte mulţi colegi de clasă legionari. În 1942 a fost arestat pentru că a participat la înmormântarea unui coleg alături de câţiva dintre aceştia, dar a fost achitat. Mai mult decât atât, a refuzat să fie încadrat în 1943 pentru că era ateu. Şi-a dat examenul de bacalaureat la Caracal, în timp ce se afla încă în refugiu, şi s-a înscris la Facultatea de Medicină din Alba Iulia. S-a întors în Iaşi în 1945 şi a cunoscut o tânără activistă care i-a vorbit despre ideologia comunistă. Deşi nu l-a convins din cauza discursului ei nedocumentat, după mărturisirea lui Munteanu, i-a înlăturat „orice urmă de şovinism"[2].

---

1. Gheorghe Bâgu, *op. cit.*, pp. 115-116.
2. ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 236131, ff. 125-127.

În primăvara anului 1946 a participat vreme de o lună la câteva şedinţe legionare, la invitaţia lui Laurenţiu Şoltuz, dar a intrat în conflict verbal cu alţi colegi şi s-a reorientat către comunişti în urma unor noi contacte cu doi activişti care îi spun: „Dumneata ai fi f. bun comunist" şi îi dau să citească *Manifestul Partidului Comunist*. Munteanu a observat schimbările din ţară şi a ales să urmeze o carieră prin structurile comuniste, astfel că în 1947 s-a înscris în PSD şi a înfiinţat o filială judeţeană a Uniunii Studenţilor Studenţeşti, în cadrul căreia funcţiona ca responsabil cu agitaţia şi propaganda. În autobiografia pe care a scris-o în această perioadă nu a menţionat nimic despre faptul că a cochetat cu legionarii în trecut, dar a fost descoperit mai târziu, motiv pentru care i s-a refuzat înscrierea în PMR. Ulterior a urmat o şcoală de responsabili culturali de şantier, dar a fost arestat pe 3 iulie 1948, înainte de a o termina[3].

Aşa cum se întâmpla în astfel de cazuri (la fel s-a procedat şi cu Eugen Ţurcanu), reorientarea ideologică a lui Munteanu nu a prezentat interes şi nici nu i-a adus circumstanţe atenuante. Părinţii lui au făcut o cerere către minister pentru urgentarea cercetărilor şi eliberarea fiului lor, pe care îl ştiau înscris în organizaţiile studenţeşti comuniste: „Respectuos vă rog, Domnule Ministru, să apreciaţi suferinţa şi disperarea în care se află întreaga noastră familie [...] dată fiind situaţia grea în care mă aflu, cu un soţ bătrân şi pensionar, cu încă doi copii mici în şcoală şi cu singura noastră mângâiere sdrobită, socotim că numai datorită unei erori a fost ridicat"[4].

A fost anchetat pentru apartenenţa la Centrul Studenţesc Legionar Iaşi şi condamnat la doi ani de închisoare corecţională. Dat fiind trecutul lui, nu este de mirare faptul că a fost printre primii deţinuţi care au pornit o mişcare de „reeducare" la Suceava, deşi nu este clar dacă a făcut-o inspirat de Bogdanovici, la cererea anchetatorilor sau din proprie iniţiativă. Cert este că încă dinaintea procesului el căuta să convingă cât mai mulţi deţinuţi să adopte o atitudine favorabilă regimului şi le vorbea despre evoluţia societăţii.

După ce a primit sentinţa şi s-a întâlnit în celule cu colegii de lot, Munteanu s-a înscris în biroul ODCC şi a fost responsabilul cu evidenţele. A dezvoltat în scurtă vreme o rivalitate cu Alexandru Bogdanovici, fapt speculat abil de Ţurcanu, care i-a cerut înainte de plecarea sa la Piteşti să îl supravegheze pe acesta şi să-i relateze totul atunci când se vor întâlni din nou. Conflictul dintre cei doi a izbucnit public în august 1949 şi s-a ajuns până la ameninţări, Munteanu considerând că Bogdanovici este nu doar oportunist, ci şi „trădător" faţă de acţiunea lui Ţurcanu. Totodată, a încercat să-i atragă de partea lui pe Adrian Prisăcaru, Gheorghe Roşca, Maximilian Sobolevschi şi Vasile Puşcaşu. Motivul neînţelegerii l-a reprezentat dorinţa lui Bogdanovici de a fi singurul care păstrează legătura cu ofiţerul politic: „Dă-l dracului. Îi e ciudă că nu-l ţiu la curent cu ce discut cu Dl referent. Eu mă conduc după capul meu şi, după ce mi-a spus Eugen Ţurcanu [...] e în stare idiotul să compromită şi acţiunea numai pentru a-şi satisface orgoliul personal"[5].

3. *Ibidem*, ff. 127-128.
4. ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 236131, f. 30.
5. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1l14, vol. 1, ff. 94v, 97v.

Atât Munteanu, cât şi Vasile Puşcaşu ştiau încă din vara anului 1949 că poziţia lui Bogdanovici este foarte periculoasă şi au recurs la ameninţări faţă de cei din jurul „conaşul[ui] Suric", care „şi-a cam scris sentinţa cu mânuţa lui. Nici în mormânt nu scapă". De altfel, Munteanu a recunoscut că ostilitatea faţă de atitudinea lui Bogdanovici provine de la însuşi colonelul Nemeş, care îl credea nesincer şi susţinea că Securitatea nu are încredere în acţiunea condusă de acesta: „Pentru cine trădează, nu există iertare, nici la comunişti, nici la legionari"[6]. Eugen Ţurcanu pare să fi contribuit şi el la ostilitate, îndeosebi după ce a aflat de la Munteanu că rivalul lor comun a făcut spionaj în URSS în timpul regimului Antonescu. Lezat de faptul că era ţinut departe de evenimente, Munteanu a acţionat pe cont propriu în camera 17, şi-a câştigat adepţi şi a continuat frecuşurile cu Bogdanovici până la plecarea din Suceava.

Prevenit de Ţurcanu să se ţină la distanţă de acţiunea lui Bogdanovici, dar dornic de afirmare, a intrat în contact cu ofiţerul politic în vara anului 1949 pentru a-l descrie pe rivalul său drept „oportunist". Munteanu a vrut să contracareze notele anodine furnizate de Bogdanovici Biroului Inspecţii şi a convins într-o primă fază circa zece deţinuţi să îşi facă demascarea, dar majoritatea s-au retras de îndată ce le-a explicat despre ce e vorba, sub diferite pretexte, dorind să „nu facă rău aproapelui sau că au remuşcări sau că nu pot renunţa la religie"[7], şi l-au izolat pe Munteanu.

După transferul la Piteşti din septembrie 1949, Munteanu a urmărit să ia legătura cu Ţurcanu pentru a-şi putea continua activitatea şi a găsit posibilitatea prin unul dintre informatorii din camera în care a fost repartizat. Nu cunoaştem motivele pentru care nu a fost oprit la camera 4-spital pentru a face parte din comitet. El susţine că s-a îmbolnăvit de plămâni, a fost izolat la carantină în februarie 1950 şi apoi trimis la spitalul Văcăreşti, în vederea transferului la sanatoriul TBC Târgu Ocna[8], însă Popa „Ţanu" afirmă că de fapt era sănătos şi a mâncat în mod intenţionat înainte să facă analizele, ca să îşi crească viteza de coagulare a sângelui, simptom specific bolilor de plămâni[9].

Fapt este că Munteanu a ajuns la Târgu Ocna în aprilie 1950 împreună cu Mihai Lungeanu şi nu s-a lăsat impresionat de suferinţa deţinuţilor, căutând să impună o acţiune de „reeducare" în sanatoriu. Începutul a fost dificil în lipsa unui ofiţer politic în închisoare şi fiindcă majoritatea deţinuţilor nu trecuseră prin demascări, deci se menţineau pe poziţii de respingere a ideologiei comuniste. Fiindcă Munteanu era cunoscut tuturor încă din Suceava cu o atitudine servilă faţă de noua putere, el s-a folosit la început de alţi deţinuţi (primul a fost Gheorghe Iftode) pentru a afla care este starea de spirit în grupul advers. Apropierea de administraţie s-a produs destul de greu, mai ales din cauza directorului, care nu lucra pe linia demascărilor şi s-a arătat surprins atunci când Munteanu i-a adus note informative în care acuza

6. *Ibidem*, f. 98.
7. ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 236131, ff. 121v-122.
8. *Ibidem*, f. 122v.
9. ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 34/1953, f. 11.

activitatea legionară a colegilor: „De ce-s arestaţi: pentru legionarism; lasă-i să activeze şi să cânte, ce mă priveşte pe mine asta?”[10]. Mai mult decât atât, directorul le-a spus celor în cauză ce s-a întâmplat, astfel că atât Munteanu, cât şi Iftode au fost ţinuţi la distanţă. Situaţia s-a îmbunătăţit abia după sosirea colonelului Nemeş în închisoare, când acţiunea a luat avânt atât prin îndepărtarea directorului şi sosirea lui Augustin Şleam, cât şi prin colaborarea cu alţi deţinuţi trecuţi prin demascări, ca Nuti Pătrăşcanu. Munteanu a fost eliberat în octombrie 1950, înainte ca acţiunea să ia cu adevărat amploare.

Ajuns în libertate, Eugen Munteanu a scris în 1951 Comitetului Central al PCR ca să obţină aprobarea reînscrierii la facultate, răspunsurile fiind favorabile. În august 1952 a îndeplinit şi ultima formalitate necesară, cerând aprobarea Ministerului Învăţământului, oferind ca argument comportamentul din închisoare: „În timpul detenţiei am fost responsabil cu reeducarea deţinuţilor în Suceava, Piteşti şi Tg. Ocna, ducând în acelaş timp şi o muncă informativă”. Cererea i s-a aprobat, însă numai după verificarea statului de informator: „A adus un aport (sic!) mulţumitor organilor noastre, achitându-se în bună măsură de sarcinile care i-au fost trasate”[11]. În vara anului 1952 lucra ca medic la Hidrocentrala Bicaz şi avea angajament de informator[12]. S-a căsătorit şi a avut un băiat.

Statutul de colaborator al demascărilor de care s-a folosit pentru continuarea studiilor avea să se întoarcă împotriva lui câţiva ani mai târziu, când regimul şi-a schimbat optica faţă de acţiunea de la Piteşti. În ianuarie 1955 a fost chemat pentru o declaraţie în legătură cu activitatea de la Târgu Ocna şi două luni mai târziu, la 19 martie 1955, a fost rearestat. În octombrie 1956 a fost condamnat într-un proces separat la douăzeci de ani de muncă silnică pentru „crimă de acte de teroare”. A fost deţinut la penitenciarul Jilava şi, din 17 aprilie 1957, la spitalul Văcăreşti. Eugen Munteanu a murit în închisoare la 18 ianuarie 1958 de „meningită bacilară”[13].

10. ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 236131, f. 123v.
11. *Ibidem*, ff. 14, 29.
12. *Ibidem*, f. 16.
13. AANP, fond Fişe matricole penale; ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 236131, ff. 2-3, 38.

Vichente „Tibi” Murarescu

Membru al organizaţiei anticomuniste conduse de Titus Leonida, devenit unul dintre cei mai activi şi mai cruzi agresori la Gherla, Vichente Murarescu s-a născut la Timişoara pe 11 august 1928. A absolvit şcoala primară şi liceul la Timişoara (1935-1947) şi s-a înscris la Facultatea de Electrotehnică din oraş. Simpatizant ţărănist, în 1947 s-a înscris în Asociaţia Creştină a Tinerilor YMCA (acuzată mai târziu de spionaj în favoarea SUA de către regimul comunist), iar un an mai târziu a fost recrutat de Gheorghe Popescu în grupul lui Leonida, pentru care a realizat o hartă a oraşului Timişoara, pe care a marcat instituţiile represive. A fost arestat la 26 aprilie 1949 şi închis la Securitatea Timişoara (26 aprilie – 21 mai 1949), penitenciarul Timişoara (21 mai – 28 iulie 1949) şi la închisoarea militară Timişoara (28 iulie – 21 octombrie 1949)[1], în aşteptarea procesului. A fost condamnat la şapte ani de temniţă grea[2].

După pronunţarea sentinţei a fost trimis la Jilava şi apoi la Piteşti, unde a ajuns pe 6 noiembrie 1949 şi a fost repartizat în camera de carantină cu colegii de lot de la Timişoara, dar şi cu ultimii sosiţi din Suceava, inclusiv Alexandru Bogdanovici. Murarescu a fost torturat la camera 4-spital în seria din 30 decembrie 1949, împreună cu colegii Lucian Plapşa şi Gheorghe Popescu.

Aparent, transformarea lui Murarescu s-a produs imediat după sosirea la Gherla, pe 7 iunie, când, după propria mărturisire, s-a hotărât să declare tot ceea ce ascundea, inclusiv detalii despre activitatea surorii sale[3]. Acesta a fost momentul în care a fost atras spre colaborare de grupul lui Alexandru Popa, el devenind mai târziu unul dintre principalii agresori din închisoare. Totuşi, un fost coleg de lot susţine că Murarescu nu a dezvăluit niciodată numele a patru colegi din organizaţie, pe care doar el îi cunoştea[4]. Este greu de apreciat în ce măsură căderea lui Murarescu a fost totală sau parţială, după cum nu se poate şti cu ce gânduri şi trăiri şi-au desfăşurat activitatea în închisori deţinuţii politici în general.

A fost închis în celulele 104 (între iunie şi octombrie 1950), 96 (octombrie-noiembrie 1950), 98 (noiembrie 1950 – martie 1951) şi 99, dar a activat şi în alte camere pentru perioade mai scurte, atunci când era solicitat. Murarescu a aplicat unele dintre cele mai dure metode de tortură asupra victimelor sale : pe părintele Papken Keropeian l-a strâns de nas şi urechi cu ajutorul unor cârlige, lui Drohobeczky Attila Anton i-a strâns degetele într-o presă, l-a obligat să mănânce din voma unui coleg de lot, i-a smuls părul, i-a rupt dinţii cu lovituri aplicate cu un picior de pat, l-a supus

1. ACNSAS, fond Reţea, dosar nr. 12510, f. 1
2. AANP, fond Fişe matricole penale.
3. ACNSAS, fond Reţea, dosar nr. 12510, f. 4v.
4. Lucian Plapşa, *op. cit.*, p. 193.

„picăturii chinezeşti”, iar pe Hájek Zoltán l-a ars cu ţigara, l-a înţepat cu un ac în fund, i-a introdus un băţ cu excremente în gură, i-a legat gura şi l-a ţinut aşa până a doua zi[5]. În urma bătăilor sale şi ale colegilor agresori a murit deţinutul de drept comun Vasile Dumitru, adus pentru torturi de slt. Sucigan.

A fost ridicat pentru cercetări în decembrie 1951, dar nu a fost implicat în proces, deşi nu era nici mai mult, nici mai puţin implicat decât colegul său, Gheorghe Popescu, care a fost condamnat la moarte. Motivele excluderii sale din proces ne rămân deocamdată necunoscute. Sublocotenentul Constantin Avădani i-a făcut o caracterizare pozitivă în urma activităţii sale ca informator în penitenciarul Gherla, susţinând că „este sincer” şi „face această muncă din convingere”[6]. Totuşi, dosarul său de reţea este foarte subţire, nu are note scrise predate, iar angajamentul său se limita la durata deţinerii în închisoare. Nu avem informaţii despre destinul său ulterior.

5. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 7, ff. 106-107, 422-423, 538.
6. ACNSAS, fond Reţea, dosar nr. 12510, f. 6.

Constantin „Costache” Oprişan

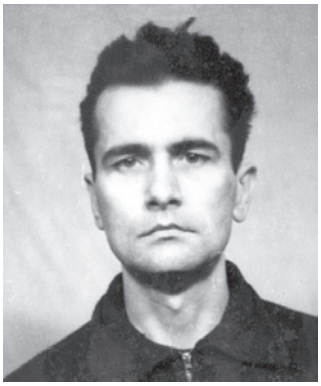

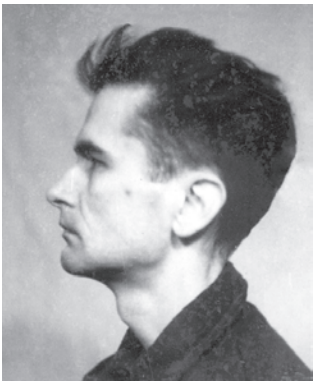

Fiu de răzeş din Tecuci, Oprişan era originar din comuna Onceşti, judeţul Bacău, unde s-a născut pe 26 martie 1921. A urmat cursurile Facultăţii de Litere şi Filosofie din Cluj, fiind student în anul III la momentul arestării[1]. S-a refugiat în Germania după rebeliunea legionară şi a fost internat în lagărul de la Buchenwald de regimul nazist. După întoarcerea în ţară a fost numit şef al regionalei Muntenia a Mişcării Legionare (iulie-decembrie 1945) şi apoi şef al Frăţiilor de Cruce, din noiembrie 1946[2], motiv pentru care a fost una din victimele preferate ale lui Ţurcanu.

Oprişan a fost arestat pe 15 mai 1948 şi a primit una din cele mai mari pedepse acordate în acea vreme : douăzeci şi cinci de ani muncă silnică. Fiind student, a fost trimis la Piteşti pe 26 iunie 1949 şi ţinut la secţia muncă silnică pe tot parcursul anului. Un coleg de celulă din această perioadă a fost impresionat de inteligenţa lui :

> La 30 de ani, Oprişan era de invidiat. Era, ca Pascal, un matematician strălucit şi un gânditor şi logician de temut. Pentru ca timpul să treacă cu folos, l-am rugat să ne ţină un curs de istoria filosofiei. Expunerile lui nu erau făcute *ex cathedra*, ci de la suflet la suflet şi atât de plăcute şi de atrăgătoare, încât, opt ore pe zi, parcă uitam de foame şi de lumea de afară[3].

A fost unul dintre puţinii deţinuţi cu o condamnare mare ce au fost torturaţi la începutul anului 1950 : în luna martie câţiva dintre subalternii săi din libertate au fost solicitaţi să îl lovească la camera 3-biserică. Nu toţi au acceptat însă : Mihai Iosub l-a lovit de câteva ori, după care a scăpat ciomagul şi a refuzat să mai dea – a fost bătut cu centironul peste cap, cu pumnul în burtă şi aruncat sub geam în lovituri de picior –, iar Ieronim Comşa a fost şi el chinuit pentru că a respins de la început ideea de a-l maltrata pe Oprişan. Anularea distincţiei dintre victimă şi

1. AANP, fond Fişe matricole penale.
2. Dumitru Bordeianu, *op. cit.*, p. 102 ; ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1137, vol. 1, f. 130v.
3. Dumitru Bordeianu, *op. cit.*, p. 102.

agresor prin aceste solicitări de lovire reciprocă a fost intens urmărită (şi în mare parte reuşită) de cei care au gândit sistemul : Dumitru Bordeianu spune că nu a putut niciodată să-l privească în ochi pe Oprişan după ce l-a lovit[4].

Aurel Vişovan a asistat şi el la torturarea lui Costache Oprişan, bătut de tot comitetul şi călcat în picioare până şi-a pierdut cunoştinţa. A fost întins pe un prici şi lovit cu curele sistematic, de la cap la picioare şi înapoi, agresorii schimbându-se între ei când oboseau. Pentru că leşina des, bătăuşii aruncau cu apă peste el ca să îl trezească şi îi strigau : „Noi, tinerii reeducaţi, cei care înainte am fost sub comanda ta, te vom distruge. Tu eşti vinovat de soarta noastră, iar noi vom smulge de la tine tot ce ştii, tot ce n-ai declarat la Securitate". Supliciile au continuat câteva zile[5].

Oprişan era conştient că va fi sacrificat din cauza funcţiei pe care o avusese în cadrul Frăţiilor de Cruce. El i-a spus lui Dragoş Hoinic în vara anului 1950 că nu se aşteaptă să scape cu viaţă din încercările care vor urma : „Uite ce-i, Dragoş, eu nu pot să-mi pun această întrebare pentru că am fost şeful unui corp de legionari, şi anume al Frăţiilor de Cruce pe ţară. Eu trebuie să mor ! ". La protestul lui Hoinic, că se pune doar problema rezistenţei la chinuri, a repetat : „Nu se pune la mine această chestiune"[6]. Cu toate că fusese îndelung torturat şi nu a scăpat de bătăi decât la Gherla, el a încercat să îi prevină pe unii deţinuţi. Viorel Gheorghiţă aminteşte că prin decembrie 1950 a încercat să se apropie de Oprişan, care îi fusese şef, dar acesta a evitat discuţiile. După venirea lui Ţurcanu, a văzut că şi Oprişan lovea şi a realizat că era deja prins în sistem şi nu are încotro[7].

Una dintre victimele cele mai chinuite, Oprişan a fost folosit în mai multe camere ca informator, pentru a distruge moralul celor ce rezistau, dar în paralel a fost şi bătut multă vreme. Cel mai des a fost folosit la camerele 1 şi 2-subsol odată cu începerea demascărilor aici, din decembrie 1950, pentru că majoritatea colaboratorilor din libertate aveau pedepse de muncă silnică şi el putea fi uşor folosit împotriva lor.

A fost transferat la Gherla cu lotul din august 1951 şi a fost introdus la camera 99, unde aveau loc torturile cele mai groaznice. În ciuda celor îndurate la Piteşti, a găsit puterea să îl prevină pe Mihai Timaru : „Ştii, o să fiu pus să te bat. […] O să înţelegi mai târziu". Odată începute bătăile, Timaru l-a văzut pe Oprişan lovindu-l, dar cu lovituri „deosebite de loviturile altora" şi cu „ochii scăldaţi în lacrimi"[8], „cu fiecare lovitură trimisă cu durere pe trupul meu, cădea şi o lacrimă din ochii lui Costache"[9].

Virgil Maxim l-a văzut şi el înfruntându-l pe Ţurcanu, atunci când acesta vorbea despre oamenii noi pe care îi va crea acţiunea sa : „Dacă acestea sunt metodele idealului de care vorbeşti, nu veţi ajunge la nici o fericire. De ce nu aţi venit cu

4. *Ibidem*, pp. 130-131.
5. Aurel Vişovan (cu concursul lui Gheorghe Andreica), *Dumnezeul meu, Dumnezeul meu, pentru ce m-ai părăsit ? (Reeducarea de la închisoarea Piteşti)*, ediţia a treia, Editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 2006, p. 36.
6. Dragoş Hoinic, „Reeducarea. Primele semnale", în *Arhivele totalitarismului*, anul VI, nr. 18/1998, p. 182.
7. Viorel Gheorghiţă, *op. cit.*, p. 158.
8. Mihai Timaru, *Amintiri de la Gherla….*, p. 56.
9. Mihai Timaru, *Memorial...*, p. 81.

argumente raţionale, demne de oameni de ştiinţă, aşa cum vă autointitulaţi ? […] De ce v-aţi pretat la josnicii, folosind metode barbare, de constrângere şi siluire a conştiinţelor ? […] Nu vei realiza şi n-ai realizat nimic ! Tot ce crezi că ai realizat este o închipuire a minţii tale bolnave ! ”. Reacţia sa l-a provocat pe Ţurcanu, care l-a călcat în picioare cu toată greutatea : „Se lăsa cu toată greutatea pe torace, până ce aerul era evacuat, apoi pe gât, sufocându-l. […] Supliciul se repeta până ce sângele începea să se prelingă din plămâni la colţul gurii, în icneli de tuse”[10].

Oprişan s-a îmbolnăvit de TBC în urma torturilor şi a fost transferat la Târgu Ocna pe 16 septembrie 1954. A stat puţin în sanatoriu, pentru că a fost implicat în procesul „Valeriu Negulescu” şi anchetat între decembrie 1954 şi aprilie 1955[11], fără să reuşească să se opună cererilor ofiţerilor. Şi-a revenit însă pe perioada desfăşurării procesului, când şi-a retras toate afirmaţiile din anchetă şi a arătat completului de judecată că a fost victimă, şi nu liderul din umbră al acţiunii de la Piteşti. Revenirea nu i-a servit din punct de vedere juridic, pentru că a fost condamnat la alţi 25 de ani muncă silnică. În ianuarie 1956 era diagnosticat cu „tuberculoză pulmonară ulcero-cavitară bilaterală”[12]. A fost închis în Casimca Jilavei, într-o celulă cu Gheorghe Calciu, Marcel Petrişor şi Iosif V. Iosif, în condiţii de exterminare :

> Apa curgea pe pereţi, umezeala era permanentă, saltelele putrezeau sub noi. Iar Costache era în stare gravă. În fiecare dimineaţă îşi făcea, ca să zic aşa, toaleta plămânilor. Trebuia să tuşească, să tuşească mult. Se ducea să scuipe flegmă, puroi, poate chiar bucăţi de plămân şi tot ritualul acesta îţi lăsa impresia că i se rupe pieptul. Celula noastră era foarte mică : două paturi în dreapta, două în stânga, butoiul cu apă şi tineta. Şi, cum stăteam chiar lângă el, prima dată când am văzut tot puroiul care-i curgea din plămâni am simţit greaţă şi am fost gata să vărs. Atunci Costache s-a oprit puţin, s-a uitat la mine şi mi-a spus din priviri : *Iartă-mă !* […] Era desprins de toate cele lumeşti şi trăia într-o rugăciune aproape permanentă, întreruptă numai de convorbirile cu noi. Niciodată nu s-a plâns de boala lui, niciodată n-a acuzat pe nimeni pentru ceea ce i s-a făcut. Pe toţi i-a iertat şi mereu ne vorbea de iertare şi dragoste[13].

A murit în condiţii mizere pe 26 iulie 1959[14], după ce i s-a refuzat orice fel de ajutor medical, în ciuda grevei făcute de Iosif Iosif pentru acest motiv[15].

---

10. Virgil Maxim, *op. cit.*, pp. 273-274.
11. Perioada de cercetări a fost determinată, atât în cazul lui Oprişan, cât şi în cazul celorlalţi anchetaţi, pe baza declaraţiilor păstrate la dosarul penal. Cum Securitatea îşi făcea un obicei din a face pierdute multe din declaraţiile care nu le serveau interesele sau o puneau într-o lumină proastă, este foarte posibil ca ancheta să fi durat mai mult. De altfel, referatul de încheiere a cercetării lui Oprişan este datat 28 mai 1956, dar nu există alte dovezi că ar mai fi fost interogat după aprilie 1955.
12. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1137, vol. 1, f. 195.
13. ****Viaţa Părintelui Gheorghe Calciu…*, pp. 60-61.
14. AANP, fond Fişe matricole penale.
15. ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 210856, f. 5v.

Pafnutie „Nuti” Pătrăşcanu

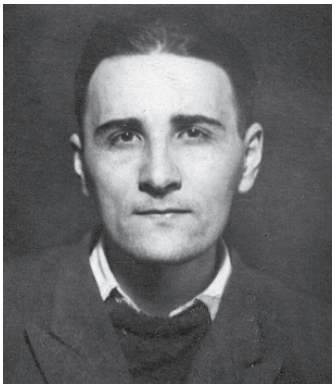

Fiecare destin marcat de Piteşti are o notă de tragism aparte, care nu suportă comparaţie, chiar şi în cazul agresorilor. Personajele cele mai complexe şi cu trăiri intense, sinuoase sunt cele ca Nuti Pătrăşcanu, ce au alternat statutul de victimă cu cel de agresor şi au fost pedepsite de regimul pe care l-au servit cu forţa. Născut la 1 august 1923 în Constanţa, Nuti Pătrăşcanu a fost unul dintre cei mai activi anticomunişti în perioada liceului şi a studenţiei. S-a înscris în Frăţiile de Cruce la Liceul „Mircea cel Bătrân” din Constanţa în 1941 şi a continuat activitatea legionară şi după înscrierea la Facultatea de Medicină din Bucureşti. A avut numeroase probleme cu legea din acest motiv : în august 1942 a fost arestat pentru prima dată, în decembrie 1942 a fost internat în lagărul de la Târgu Jiu (a ieşit în martie 1943), iar în toamna anului 1944 a fugit pe muntele Ciucaş pentru a scăpa de o nouă arestare. N-a reuşit decât să amâne deznodământul până în februarie 1945, când a fost condamnat la şapte ani de temniţă grea. După o detenţie de doi ani a fost eliberat în urma judecării recursului. Pătrăşcanu nu a renunţat la activitatea legionară şi a activat ca ajutor al şefului Centrului Studenţesc Legionar, Ion Sasu, fiind responsabil cu organizarea cercurilor judeţene. Din această postură a fost arestat pentru a treia şi ultima oară, pe 18 iunie 1949[1].

A fost condamnat la şase ani de închisoare corecţională în lotul legionarilor de la Facultatea de Medicină Bucureşti şi trimis la Piteşti împreună cu colegii săi în februarie 1949. Pătrăşcanu a fost repartizat la camera 1-corecţie, unde vor începe primele tatonări pentru pornirea acţiunii. Imediat după sosirea grupului Ţurcanu, în aprilie 1949, contactele dintre acesta şi camera lui Pătrăşcanu s-au stabilit prin Gheorghe Soroiu, care mergea zilnic la cei cinci moldoveni. După o săptămână, Soroiu i-a spus lui Pătrăşcanu că aceştia sunt dintre cei care au făcut „reeducare” la Suceava şi se arată ferm antilegionari : Pătrăşcanu l-a sfătuit fără succes pe Soroiu să nu mai meargă pe la ei. Aflând că Ţurcanu era membru PCR şi pretinde că a fost arestat din greşeală,

1. ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 151089, f. 3.

motiv pentru care vrea să iasă la administraţie ca să-şi clarifice situaţia, Pătrăşcanu a hotărât să meargă şi el în celula acestora, făcând astfel cunoştinţă cu Ţurcanu.

Şi-a petrecut luna iulie în izolare la camera 6 în urma denunţului lui Ţurcanu privind „activitatea legionară" din camera lor, de fapt o răzbunare pentru refuzul dialogului despre „reeducare". Pe 2 decembrie 1949 a fost dus înapoi la camera 1-corecţie, unde a avut loc prima bătaie generală patru zile mai târziu. Maximilian Sobolevschi susţine că l-a lovit cu această ocazie până ce i-au căzut ochelarii sub pat. Pătrăşcanu s-ar fi băgat sub pat după ochelari şi ar fi rămas acolo până la terminarea bătăii, iar în zilele următoare, probabil speriat, a stat de vorbă în privat cu Ţurcanu[2]. În acelaşi timp, alt martor susţine că Nuti nu a fost bătut în cameră, ci a acceptat să ofere informaţiile din libertate de bună voie, în urma unor discuţii lămuritoare cu Eugen Ţurcanu[3]. Indiferent care variantă este mai aproape de adevăr, putem observa că Pătrăşcanu avea o rezistenţă precară, fiindcă a trecut repede de partea agresorilor. Cedarea sa a venit ca o mare surpriză pentru colegii de la Medicină, care vedeau în Nuti un lider de opinie.

În seara de 7 decembrie, Ţurcanu i-a dat indicaţii lui Pătrăşcanu despre cum să acţioneze, cerându-i, se pare, să îşi acuze foştii colegi pentru a le zdruncina rezistenţa. În scurt timp, Ţurcanu l-a întrebat dacă e în stare să bată, iar Pătrăşcanu a răspuns că va încerca, deşi n-a mai făcut aşa ceva. În aceeaşi zi, cei doi l-au bătut pe Aurel Tacu, unul dintre cei care nu cedaseră (şi nici nu avea să cedeze). Mulţumit de transformarea lui Nuti, Ţurcanu l-a mutat la camera 4-spital după ce a hotărât să continue demascările în această cameră, cu misiunea de a-l ţine sub observaţie pe Alexandru Bogdanovici. Pătrăşcanu a participat la acţiunile comitetului până în 9 februarie 1950, când Ţurcanu a descoperit că declaraţia îi era incompletă, l-a bătut şi l-a izolat :

> *În seara asta voi face o demascare neobişnuită*. Apoi, cu paşi rari, se îndreaptă spre paturile de fier. Se opreşte în faţa lui Pătrăşcanu, unul din bătăuşii cei mai nemiloşi. Îl priveşte fix. Acesta păleşte ; în câteva secunde e galben ca ceara. […] *Îl demasc pe Nuti Pătrăşcanu*. Brusc, ca la comandă, cel demascat tremură din tot corpul. E ca şi cum ar fi supus unui curent electric, ce-l furnică din cap până-n picioare. […] *Bine, mă Pătrăşcanule, ai spus că n-ai să mai ascunzi nimic din ce e duşmănos clasei muncitoare. Ai minţit şi în trecut, dar, după cei ai fost o dată demascat, ai promis că vei scoate tot putregaiul din tine*. […] *Pătrăşcanu a ţinut ascuns aici că logodnica lui a făcut şi ea parte din Mişcarea Legionară. E cât se poate de grav ! Gândiţi-vă, câte suflete poate să otrăvească această fiinţă care se mişcă liber printre oamenii cinstiţi de afară.* Pătrăşcanu tremură înspăimântător. Mă gândesc, că acest om trebue să fi fost chinuit în mod groaznic în aceste aşa-numite demascări, ca să ajungă acum demascat pentru încă o dată, să aibă asemenea spasme. […] *Desbrăcaţi-l*, spune rar şi calm Ţurcanu. Sar imediat Gherman, Puşcaşu, Steiner (sic !), Roşca şi Oprea. […] Apoi, ca la comandă, bătăuşii îşi ridică mâinile înarmate cu bâte şi curele. O fac fără ordin, ca la comanda unei voci interioare. Încep să lovească la întâmplare, dar cu o înverşunare care face

2. ******Memorialul ororii…*, p. 479.
3. Interviu cu Paul Dumitrescu, arhiva personală a autorului.

să-mi oprească respiraţia. Ţurcanu, cu varga lui – tare, dar flexibilă –, dă în victimă cu toată puterea. După un timp, Pătrăşcanu e tot numai sânge. Mai îndură ce mai îndură, după care se prăbuşeşte. E călcat în picioare de toţi deodată. Apoi e lungit pe spate ; şi ce mi-e dat să văd… ? Doisprezece inşi se aşază pe el, perfect, ca nişte saci. Am convingerea că omul de pe ciment îşi va da acum sufletul. Îi văd ochii holbaţi de groază ; gura deschisă de sufocare… După un timp, roboţii îl eliberează : se dau jos, unul câte unul. Cimentul e mânjit de fecalele lăsate pe Pătrăşcanu… Se aşteaptă un timp să-şi revină. E întins pe ciment, pe burtă. Gura îi sângerează ; şi-a pierdut câţiva dinţi. Cum s-a întâmplat, nu pot să-mi dau seama ; la un moment dat, n-am mai putut urmări loviturile. Ţurcanu, lângă el, îi ridică capul cu piciorul. Apoi, arată cu mâna spre fecale. Mi-e dat să văd cea mai oribilă scenă, ce nu mi-aş fi putut-o măcar imagina. Pătrăşcanu se târăşte spre locul murdărit ; îşi apasă faţa în propriile-i excremente… A executat un ordin, numai printr-un semn, fără să schiţeze cea mai uşoară ezitare ! [4]

Convins probabil şi de uciderea lui Cornel Niţă, la care a asistat, a dat ultimele declaraţii despre activitatea din exterior lui Ţurcanu şi a răspuns favorabil atunci când şeful Securităţii din Piteşti i-a propus, la 28 martie 1950, să lucreze pentru ei şi să ofere informaţii despre legionarii pe care îi ştie în schimbul eliberării prin evadare organizată. În cele din urmă planul nu a fost pus în funcţiune, dar Nuti a fost iarăşi bătut, căci cei de la Securitate i-au cerut să redevină un legionar vocal, pentru a le înlesni planurile. Situaţia s-a lămurit abia după sosirea lui Ţurcanu, căruia Nuti s-a văzut nevoit să îi povestească întregul incident[5].

S-a reîntors la camera 2-parter, unde pe 15 aprilie a asistat la moartea lui Bogdanovici, şi a rămas aici şi după înfiinţarea şcolii de cadre de la 4-spital. Popa „Ţanu” spune despre el că „se evidenţiase prin felul sălbatec şi bestial în care îşi bătea mai ales prietenii şi foştii şefi, aşa cum a fost cazul cu deţinuţii Moroianu Vasile, Păvăloaie Constantin, Bogdanovici Alex. etc”[6].

Fiind suferind de TBC pulmonar, Pătrăşcanu a scăpat de atmosfera terifiantă din Piteşti pe 30 mai 1950, când a fost transferat la Târgu Ocna. El a susţinut că nu a avut ordine de la Ţurcanu pentru a continua acţiunea aici, dar că s-a orientat la faţa locului, în urma atitudinii lui Vasile Badale şi a lui Eugen Munteanu. Impulsionat de zelul lui Munteanu, s-a înscris în toate acţiunile conduse de acesta, inclusiv o primă tentativă de a obţine informaţii fără violenţă. Metoda a eşuat, aşa încât au transmis Biroului Inspecţii că se impune aplicarea metodei de la Piteşti.

Nuti a devenit persoana de contact pentru Biroul de Inspecţii odată cu eliberarea lui Eugen Munteanu, dar în afară de a da informaţii nu a făcut aproape nimic până în ianuarie 1951, deşi a încercat să îl convingă pe Şleam că metoda bună este cea violentă. Pătrăşcanu şi Badale au iniţiat, în ianuarie 1951 o serie de „conferinţe” despre dialectică, ideologie şi pedagogie la celula 77. La sfârşitul lunii martie 1951, Şleam l-a anunţat că vor relua acţiunile, dar că acestea nu vor include bătaia, ci numai ameninţări, înjurături şi diverse pedepse fizice. El le-a cerut agresorilor să

4. Grigore Dumitrescu, *op. cit.*, pp. 113-115.
5. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 2, ff. 317-319.
6. *********Memorialul ororii…*, p. 208.

îl aleagă ca victimă pe Eugen Dimitrov, dar Pătrăşcanu s-a împotrivit, fiindcă îi era teamă de reacţia acestuia, şi a propus alt deţinut, neacceptat de ofiţerul politic. A participat la tentativa de torturare a lui Dimitrov pe 1 mai 1951, care s-a soldat cu anchetarea lui de către biroul de Securitate local. Acesta a fost momentul care i-a zdruncinat definitiv încrederea şi aşa şubrezită în validitatea acţiunii, realizând că Şleam nu avea aprobarea superiorilor pentru aplicarea sistemului violent.

În iulie 1951, Pătrăşcanu mărturisea deja că îşi face „procese de conştiinţă" pentru că a bătut la Piteşti. Descurajat, a căutat să se izoleze de ceilalţi agresori, mai ales după ce a observat că Vasile Badale îl priveşte cu subînţeles, şi a lucrat, la cererea sa, la zidurile exterioare ce se înălţau în spatele sanatoriului. Rupt de mediul închis al agresorilor, a ajuns să-i spună lui Şleam că îi repugnă total metoda violentă şi că multe nopţi s-a frământat la gândul tuturor lucrurilor pe care le-a făcut la Piteşti şi pe care nu şi le va ierta toată viaţa. Aflând de la un reprezentant al Securităţii că lui Ţurcanu îi vine să plângă când se gândeşte ce a făcut la Piteşti şi că situaţia lui a fost stabilită de autorităţi ca fiind o răzbunare pe legionarii care l-au închis, Pătrăşcanu s-a revoltat că a fost înşelat, acuzându-l pe Nemeş că i-a citat argumente ideologice în sprijinul metodei violente. Mustrările de conştiinţă au devenit dese în această perioadă, semn că Pătrăşcanu îşi revenise. El a recunoscut că tot ceea ce a făcut s-a datorat „nenorocitului de Piteşti" şi că îşi dă seama că a făcut multe prostii şi nu ştie când le va putea repara[7]. La sfârşitul anului a fost transferat la Aiud, unde au fost trimişi şi colaboratorii demascărilor de la Canal.

Nuti a fost şi el implicat în procesul „Ţurcanu Eugen şi alţii", pentru care a fost anchetat la Râmnicu Sărat şi Ploieşti între iunie 1953 şi iulie 1954. Buimăcit de schimbările dese de atitudine ale regimului faţă de acţiune, Pătrăşcanu a cedat anchetei şi a acceptat să semneze declaraţiile în conformitate cu teza principală a procurorului. A fost condamnat la moarte, dar i s-a comutat pedeapsa în muncă silnică pe viaţă, pentru a putea fi folosit ca martor în al doilea proces. Închis apoi în Casimca Jilavei şi supus unui regim de exterminare, alterna momentele de luciditate cu cele de cădere. Gheorghe Calciu susţine că Nuti era chemat deseori pentru a da note informative chiar şi în această perioadă, dar că, atunci când se întorcea, le cerea scuze colegilor, plângând: „Era sincer când zicea lucrul acesta"[8].

Nuti Pătrăşcanu a murit la Jilava pe 3 februarie 1960 din cauza condiţiilor mizere, fiind bolnav de tuberculoză pulmonară, dar având probleme majore şi cu ficatul, rinichiul şi intestinele – colegii săi de celulă au lăsat mărturie că nu a putut mânca în ultimele luni de viaţă.

7. *Ibidem*, pp. 418, 423, 427.
8. ****Viaţa Părintelui Gheorghe Calciu…*, p. 61.

Constantin „Costache” Păvăloaie

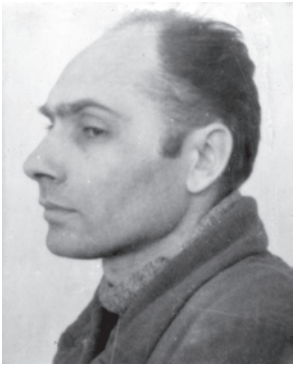

Născut la 14 mai 1924 în Dolhasca, judeţul Botoşani, Constantin Păvăloaie a urmat Liceul „Nicu Gane” din Fălticeni şi a intrat în grupul FDC al liceului în noiembrie 1940, imediat după instaurarea Statului Naţional Legionar, activând împreună cu Dumitru Bordeianu, Eugen Dimitrov şi alţii. Aproape imediat a fost numit şef al Mănunchiului de Prieteni şi a participat la rebeliunea din ianuarie 1941 mai degrabă întâmplător, fiind dus împreună cu alţi colegi la Prefectură sub pretextul unei serbări. Situaţia s-a detensionat în câteva ore în urma intervenţiei prefectului şi a şefului judeţului, care au cerut atât legionarilor, cât şi armatei să se retragă de pe poziţii. Cu toate acestea, a fost arestat pe 24 ianuarie 1941 şi anchetat la regimentul 16 infanterie Fălticeni. Ca să evite condamnarea militarilor pentru pactizare cu duşmanul, unii legionari, ca Păvăloaie, au minţit în anchetă că pătrunderea în Prefectură s-a făcut prin dezarmarea militarilor. Condamnat la doi ani de închisoare, a trecut prin închisoarea militară Iaşi, Galata, Buzău, Văcăreşti şi Tulcea.

Viaţa lui Păvăloaie avea să fie permanent marcată de aici încolo de circumstanţele istorice. A fost eliberat condiţionat la 24 aprilie 1941, dar, din cauză că începuse războiul, a fost din nou arestat pe 9 iunie şi internat în lagărul de la Târgu Jiu, de unde a fost eliberat în luna octombrie. A lucrat o perioadă la Depozitul de lemne din Dolhasca, iar pe 27 decembrie 1942 a fost iarăşi internat la Târgu Jiu împreună cu alţi legionari cunoscuţi din judeţ. După eliberarea din iunie 1943 a lucrat ca suplinitor la Săndeni (lângă Dolhasca), dar desfăşurarea războiului l-a forţat să se refugieze în Caracal în martie 1944. La sfârşitul anului s-a deplasat în Bucureşti cu ocazia rejudecării proceselor de la rebeliune şi a intrat în legătură cu Nuti Pătrăşcanu, pe care îl cunoscuse în lagăr. Păvăloaie a fost arestat pentru a patra oară pe 22 februarie 1945, când îl aştepta pe Pătrăşcanu într-o casă conspirativă, în care Siguranţa l-a găsit alături de arme de foc şi haine cazone. Se pare că a fost implicat alături de Ion Păunescu şi Nuti Pătrăşcanu în grupul de rezistenţă de pe muntele

Ciucaş. A fost condamnat la un an pentru uz de acte false şi a executat pedeapsa în închisoarea militară Braşov şi la Aiud, de unde s-a eliberat pe 3 martie 1946[1].

A rămas în strânse legături cu mai mulţi lideri ai tineretului legionar şi, datorită condiţiei de fost condamnat, a fost numit sfătuitor al grupului FDC Roman în iulie 1946. Păvăloaie devenise însă ceva mai prudent şi iniţial a refuzat oferta, invocând acordul dintre comunişti şi legionari, dar a cedat în cele din urmă. În această perioadă grupul din Roman a fost extins prin înfiinţarea unor subgrupări la Liceul „Roman Vodă", Seminarul „Sf. Gheorghe", Şcoala Tehnică Militară Auto şi Şcoala Medie de Agricultură. Toate acestea îi vor fi imputate în ancheta de mai târziu[2].

Anii pierduţi în închisoare şi noile realităţi sociale de după instalarea treptată, dar tot mai accentuată a noului regim au început să-şi spună cuvântul asupra sa. Păvăloaie a făcut cunoştinţă cu îndoctrinarea comunistă în timp ce îşi satisfăcea stagiul militar, fiind prelucrat de un ofiţer educator, care l-a convins să se înscrie în PCR şi să organizeze o celulă comunistă în regiment. Mai mult, se pare că a lucrat şi ca agent acoperit al serviciului de informaţii al diviziei Antieriană. Discuţiile cu foştii colegi nu l-au întors din drum şi a avut mai multe dispute cu Ion Păunescu (pe care îl ştia din lagăr) şi Florian Dumitrescu, care a început să îl evite după ce a aflat că a devenit membru de partid[3].

Ca şi în cazul altor legionari care şi-au modificat concepţiile în timp, regimul comunist n-a fost deloc impresionat şi Constantin Păvăloaie a fost arestat pe 20 mai 1948. În urma anchetei de la Suceava a fost trimis în judecată sub acuzaţiile bombastice de „iniţiere, organizare şi activitate intensă" în cadrul unei „organizaţiuni de tip fascist şi paramilitar". Procesul a fost judecat de Tribunalul Militar Iaşi în deplasare la Suceava şi a primit o condamnare de cincisprezece ani de muncă silnică[4]. Nu ştiam să fi avut activitate în „reeducarea" de la Suceava.

A ajuns la Piteşti cu ultimul lot mare de studenţi la începutul lunii noiembrie şi, după ce a fost ţinut la izolare, a fost dus la camera 4-spital, pe 30 decembrie 1949. A fost bătut împreună cu acest lot şi a fost martor ocular al sinuciderii lui Gheorghe Şerban, care s-a aruncat în golul dintre scări în prezenţa sa. În acel moment Păvăloaie trecuse deja de partea agresorilor şi a acţionat împotriva lotului introdus pe 19 ianuarie. Ulterior a fost închis la camera 2-parter (unde a asistat la ultime zile din viaţa lui Bogdanovici) şi la 3-subsol, unde a făcut parte din comitet. Una din victime l-a văzut bătându-l pe Dumitru Lucinescu, care îşi acoperea faţa cu mâinile şi îl întreba : „Ce ţi-am făcut eu ţie, măi Costache, ce ţi-am făcut ? ". De asemenea, în primăvara anului 1951 a făcut parte din comitetul de agresori de la camera 2-lagăr, fiind unul dintre cei ce au activat împotriva lotului din care făcea parte şi Constantin Rodas[5].

1. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 12697, vol. 1, ff. 14, 29-31 ; ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 1, f. 409.
2. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 12697, vol. 1, ff. 2, 15, 31.
3. *Ibidem*, ff. 15-16, 21, 37-38.
4. *Ibidem*, ff. III, 11 ; *Ibidem*, vol. 2, ff. 105-112.
5. Costin Merişca, *op. cit.*, p. 17 ; Neculai Popa, *op. cit.*, p. 73 ; ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1137, vol. 2, ff. 16, 129 ; ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 1, f. 42 ; *Ibidem*, vol. 2, ff. 95, 434.

La Gherla şi-a continuat activitatea de informator (avea numele conspirativ „Zaharia” şi lucra cu Constantin Avădani) şi agresor. Când Constantin Teja a încercat să îi raporteze gardianului că este torturat în cameră, Păvăloaie şi alt agresor l-au strâns de gât, l-au imobilizat şi l-au învelit în mai multe pături, aşezându-se apoi pe el, ca să nu i se mai audă ţipetele. L-a obligat pe părintele Papken Keropeian să îl tragă de testicule pe alt deţinut şi să-L înjure pe Dumnezeu. Perioada de demenţă a durat doar câtă vreme a fost ţinut sub strictă supraveghere, căci Vintilă Vais l-a întâlnit la Jilava după 1952 şi spune că îşi revenise în concepţii şi se ruga lui Dumnezeu[6].

În 1955 a făcut o cerere de rejudecare a procesului său sub motivaţia încadrării greşite. Cererea i-a fost respinsă într-o săptămână, dar acest lucru nu i s-a comunicat. Şi-a reluat munca de informator, întrucât la sfârşitul anului a fost transferat la Securitatea Suceava, unde şi-a recunoscut toată activitatea din trecut, inclusiv cea „care nu a fost cunoscută de către noi şi care nu a fost declarată nici la anchetele din 1948 şi nici la procesul său din anul 1949”. Mai apoi a fost folosit ca informator în celulele Direcţiei Regionale Suceava, provocând arestarea unui grup de treizeci şi două de persoane, şi din nou la Aiud, unde trebuia să scoată informaţii de la Gheorghe Brahonschi şi Ilie Niculescu. Satisfăcută de aportul lui Păvăloaie, Securitatea a făcut un raport la conducerea ministerului şi a obţinut aprobarea pentru rejudecarea procesului. Între timp, el a fost trimis înapoi la Aiud pentru a nu trezi suspiciuni în privinţa modului în care se va elibera, dar şi ca să mai obţină câteva date de la diverşi deţinuţi[7].

În acest timp, neavând nicio ştire de la fiii Constantin şi Vasile Păvăloaie, părinţii lor au apelat la ajutorul directorului cotidianului *România liberă*, ca să îi înştiinţeze dacă mai trăiesc, probabil fără rezultat. Deşi procedura a fost întârziată (între timp a fost folosit ca martor în procesul „Valeriu Negulescu”), în cele din urmă pedeapsa i-a fost redusă la zece ani şi cinci luni muncă silnică printr-un recurs al procurorului general. Cum decizia a fost luată în 1958, ea echivala practic cu punerea sa în libertate. Cu câteva zile înainte de acest moment Securitatea Suceava redacta un referat „cu propunerea de folosire în continuare, ca agent în stare de libertate pe linia problemei legionare, a numitului Păvăloaie Constantin”, dar şi un plan de măsuri detaliat prin care i se cerea să se refacă trupeşte timp de o lună în Dolhasca, după care să se mute în Rădăuţi, pentru a oferi informaţii despre o serie de personaje din oraş. Pentru a-l stimula către colaborare, Securitatea i-a cumpărat haine, lenjerie şi articole de igienă sanitară încă dinaintea eliberării. A dat note informative până în decembrie 1989 şi a fost recompensat financiar în numeroase rânduri. Devenise atât de important, încât s-a pus problema să devină călugăr la Mănăstirea Slatina pentru a ajuta Securitatea, care i-a decontat de mai multe ori deplasările şi cazările prin ţară. În mai 1960 lucra la Serviciul Livrări din Direcţia Regională de Economii Forestiere Suceava. Nu a reuşit să îşi revină până la căderea regimului[8].

6. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 1, f. 306v ; ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 33/1953, ff. 226, 248.
7. ACNSAS, fond Reţea, dosar nr. 294656, vol. 1, ff. 2-3.
8. *Ibidem*, ff. 1, 10, 20, 86-90, 92, 116.

Vasile Păvăloaie

Un tânăr foarte religios, „aproape de bigotism”[1], a fost atras înspre tineretul Mişcării Legionare prin fratele său mai mare, Constantin. S-a născut în Dorohoi pe 14 august 1926 şi s-a înscris la Liceul „Nicu Gane” din Fălticeni, unde s-a apropiat de Frăţiile de Cruce în 1939. Participarea la o manifestaţie legionară i-a atras eliminarea din toate liceele din ţară şi l-a obligat să îşi întrerupă studiile până în 1943, când a fost reprimit la „Nicu Gane”. În martie 1944 a fost forţat de desfăşurarea războiului să se refugieze la Corabia, iar în toamna anului următor a ajuns la Timişoara, unde s-a înscris la şcoala de subingineri silvici. L-a cunoscut aici pe Petru Cojocaru, care se ocupa de activitatea FDC, şi i-a cerut să organizeze o unitate legionară în şcoală. Acestea sunt motivele pentru care a fost arestat la 11 iunie 1949, deşi ştia de un an că este căutat de Securitate[2].

Angajat al Inspectoratului Silvic Cluj, a fost ridicat de pe şantierul baraj de la Mera şi trimis la sediul Securităţii. După ancheta de la Securitatea Timişoara (12 iunie – 1 septembrie 1949) şi judecarea procesului în care a fost condamnat la opt ani de temniţă grea pentru apartenenţa la grupul „Cojocaru Petru şi alţii”, a fost trimis împreună cu restul lotului la Piteşti. La camera 4-spital a simţit că există două grupări şi s-a alăturat celor care îşi menţineau atitudinea dinaintea arestării. În acelaşi timp, a intuit că membrii grupului advers încercau să îi tragă de limbă. A fost bătut de pe 25 decembrie de Coriolan Gherman şi Nuti Pătrăşcanu, pe care Ţurcanu îi trimisese în mod special la câţiva deţinuţi mai religioşi, denumiţi în batjocură gruparea „mănăstirea”[3].

---

1. Interviu cu Petru Cojocaru în Cosmin Budeancă (coord.), *Experienţe carcerale în România comunistă III*, p. 338.
2. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 1, ff. 408-411.
3. *Ibidem*, ff. 395-396, 416; ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1137, vol. 3, f. 66.

La bătaia grupului său au participat în zilele care au urmat inclusiv gardienii închisorii şi directorul, Dumitrescu, pentru a le demonstra că nu există scăpare. Dumitrescu i-a dat două palme şi i-a spus că trebuie să se facă om de treabă, declarându-şi toată activitatea din libertate, iar Păvăloaie a început să îşi scrie demascarea de pe 28 decembrie. Prima parte a anului 1950 a petrecut-o în camera 3-biserică, unde se pare că a acţionat ca informator asupra mai multor loturi de victime şi a luat parte la pornirea agresiunilor din luna aprilie, însă fără să lovească[4].

Cu toate că în ultima lună petrecută la Piteşti părea că începe să-şi revină, şi-a adâncit căderea la Gherla, unde a fost transferat pe 7 iunie. A fost repartizat iniţial la camera 104, dar, odată ce a început să bată, a fost folosit de Popa „Ţanu" ca agresor în numeroase celule până în septembrie 1951. Vasile Păvăloaie a făcut parte din comitetele camerelor 102, 103, 104 şi a contribuit prin bătăile sale la uciderea lui Ion Cristea.

A participat şi la bătăile din vara anului 1951 de la camera 99, însă din septembrie a fost scos la muncă în magazia de materiale. La scurtă vreme a fost anunţat de Constantin Avădani că va fi informatorul lui, cerându-i să întrerupă legăturile cu studenţii. Din cauza implicării sale în aproape toate momentele violente ale acţiunii de la Gherla a fost ridicat pentru cercetări pe 12 martie 1952 şi transferat la Jilava împreună cu Aristotel Popescu, Alexandru Mărtinuş şi Aurel Şindrilaru. A împărţit aceeaşi celulă cu Alexandru Popa, care s-a făcut că nu îl cunoaşte, iar mai târziu a fost internat în infirmeria închisorii Văcăreşti împreună cu Vintilă Vais şi Gheorghe Paraschiv. Ameninţat de Vais că va da socoteală pentru actele de la Gherla, Păvăloaie i-a minţit pe cei doi că le-a mărturisit unor anchetatori că informaţiile din demascări i-au fost smulse prin tortură. În realitate, el era prea înfricoşat ca să facă acest lucru, dar îi era teamă să nu fie linşat de fostele sale victime[5]. În prima parte a anchetei a recunoscut scopul real al acţiunii violente (obţinerea unor informaţii pentru Securitate), dar odată cu reluarea anchetei, în iulie 1953, şi-a modificat viziunea şi a acceptat punctul de vedere al procurorului. Păvăloaie a fost atât de înspăimântat de ceea ce făcuse şi de ceea ce îl aştepta, încât bănuia că îl aşteaptă condamnarea la moarte : „Rămâne la aprecierea dvs. dacă mai există ceva bun în mine şi merit să mai trăiesc căci eu vreau… daţi-mi viaţa, însă nu ştiu dacă faptele mele criminale mă vor lăsa să trăiesc"[6].

A fost condamnat la moarte în procesul „Ţurcanu Eugen şi alţii" şi executat prin împuşcare în închisoarea Jilava pe 17 decembrie 1954.

4. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 1, ff. 397, 501v ; *********Memorialul ororii*…, p. 650.
5. *Ibidem*, ff. 389, 428-429.
6. *Ibidem*, f. 472.

Cornel Pop

Născut în comuna clujeană Gârbău pe 3 septembrie 1924, Cornel Pop a activat în organizaţiile de tineret ale Mişcării Legionare încă din liceu. În 1942 a fost condamnat la opt ani de închisoare pentru că fusese şeful grupului FDC din judeţul Târnava Mică, dar a fost eliberat doi ani mai târziu. Având legături cu mai mulţi legionari veniţi clandestin din Germania după încheierea războiului, a fost folosit drept curier, ceea ce l-a determinat să îşi schimbe pentru o perioadă domiciliul şi identitatea. Şi-a continuat activitatea legionară în cadrul organizaţiilor de la facultăţile de medicină din Timişoara (1945-1946) şi Cluj (1946-1948), unde a fost şeful grupului de an. Fiind apreciat de conducătorii săi, a fost implicat în organizarea mai multor grupări şi structuri cu caracter legionar : arestarea din 5 februarie 1949 l-a surprins în poziţia de subşef al FDC Ardealul de Nord şi ajutor al şefului Centrului Studenţesc Legionar din Cluj, având totodată legături cu rezistenţa din munţi şi cu Serviciul de Informaţii al Mişcării Legionare. A fost acuzat în proces de înaltă trădare, spionaj, asociere la complot, crimă de uneltire prin insurecţie armată cu concursul unor puteri străine, fals în acte publice, uz de fals, port ilegal de armă, înlesnirea trecerii frauduloase a frontierei[1] şi a fost condamnat la cincisprezece ani de muncă silnică. Pop a fost închis la Securitatea Oradea, penitenciarul Oradea şi penitenciarul Cluj-tribunal, înainte de a fi transferat la Piteşti. Eugen Ţurcanu l-a apreciat ca pe un om cu :

> …un caracter neprefăcut, este inteligent şi are putere de judecată, în caracterul său, din câte îl cunosc, ştiu că nu are trăsături de ticălos – pervertit, am observat că, atunci când avea de făcut un lucru, îl făcea cu scrupulozitate, […] a fost sincer şi eu l-am apreciat

1. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 550, vol. 1, ff. 1-3, 11 ; ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 2, ff. 435-436.

> bine, datorită priceperii de care dădea dovadă şi felului cinstit în care a lucrat el […]; dacă Pop Cornel ar fi întrebat despre mine, el ar putea minţi pentru a se răsbuna pe mine – dacă ar vrea să facă acest lucru, întrucât a fost bătut în mod serios de către mine personal şi de alţii conduşi de mine şi a fost obligat să îşi facă demascarea din interior şi exterior şi în prezent se găseşte şi el în aceeaşi situaţie cu mine prin faptul că şi el a fost un element care a participat în mod activ la aşa-zisele demascări[2].

Din cauza bogatei sale activităţi anticomuniste, a fost unul dintre cei mai torturaţi studenţi de la Piteşti în perioada 30 decembrie 1949 – mai 1950. Unul dintre cei care sufereau alături de el în cameră îşi aduce aminte: „Privea spre mine fără a îndrăzni să întrebe ceva. Avea faţa umflată, vânătă de lovituri. Sângera în mai multe locuri. Ochii mici luceau inexpresivi, goliţi de viaţă. Mişca buzele ritmic. Se ruga. Se ruga, aşa cum făcuse la Blaj, aşa cum făcuse viaţa întreagă. Se ruga la cerul care nu-l auzea”[3].

Ţurcanu s-a folosit de el pentru a-i demoraliza pe cei care îl cunoşteau din libertate şi l-a folosit atât ca informator, cât şi ca agresor, în mai multe camere: 2-parter, 2-subsol, 3-subsol[4]. Efectul prăbuşirii sale asupra colegilor a fost cel scontat: „Devenise umbra celui pe care-l ştiam. Fusese un băiat frumos. Acum, părul i se rărise şi pe alocuri îşi schimbase culoarea. Doar mustăcioara şi barba nerase îi rămăseseră ca spicul grâului”[5]. Ştefan Davidescu spune că Pop s-a împotrivit fizic până la ultimele puteri, ripostând cu câte un pumn atunci când era lovit de agresori, dar cedarea lui l-a marcat:

> Însăşi privirea sa fixă semnala pragul nebuniei. Nu ştiu dacă doar pe mine m-a durut atât de tare faptul că un băiat ca el se prăbuşise la fel de lamentabil cum ne-am prăbuşit şi noi! Câtă diferenţă este între ceea ce am crezut şi pentru care ne-am asumat riscuri şi iată ce s-a ales de toate idealurile şi din noi toţi! Gândul acesta mă dobora de ruşine[6].

Interesant este faptul că, atunci când Ţurcanu i-a cerut să culeagă informaţii de la alţi deţinuţi, Pop i-a cerut să nu fie trimis într-o cameră unde să îşi întâlnească foşti colegi, fiindcă era „legat sentimental de ei”[7]. În aprilie 1951, Cornel Pop şi comitetul condus de el au fost însărcinaţi de Ţurcanu să pregătească „sărbătorirea” zilelor de Paşte „cu înjurături, poveşti triviale, invective, pentru a ne *bate joc de cei ce mai cred* în astfel de lucruri”, motiv pentru care s-au compus scenete triviale şi cântece batjocoritoare[8].

---

2. ****Memorialul ororii…*, pp. 111-112.
3. Nicolae Călinescu, *Preambul pentru camera de tortură*, Editura Marineasa, Timişoara, 1994, pp. 219-220.
4. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 2, f. 434.
5. Ştefan Ioan Davidescu, *op. cit.*, p. 206.
6. *Ibidem*, p. 264.
7. ****Memorialul ororii…*, p. 435.
8. *Ibidem*, p. 437.

În urma activităţii bogate de la Piteşti, a câştigat încrederea lui Ţurcanu, care l-a folosit în vara anului 1951 pentru a tria informaţiile reieşite din demascări. Pe 29 august a fost transferat la Gherla, unde nu a mai avut contact cu acţiunea violentă, dar în perioada martie 1952 – iunie 1953 a lucrat la infirmerie. Se pare că atunci a început să aibă regrete pentru ceea ce făcuse, colegii de detenţie observând că era foarte tăcut şi căuta mereu singurătatea. Neculai Popa l-a întâlnit în Zarca Gherlei şi, cu toate că nu îi cunoştea traseul în demascări, bănuia după îmbrăcăminte că face parte din grupul colaboraţionist. Pop a încercat să îl ajute după ce a observat că nu mănâncă, dar a fost refuzat de acesta pentru că nu putea să mănânce halva. Cornel Pop a interpretat gestul ca pe o respingere a persoanei sale din cauza faimei de agresor pe care şi-o căpătase şi a plecat fără să scoată o vorbă, „dar părea rănit până în adâncul sufletului de refuzul meu”[9].

Condamnat la moarte în procesul „Ţurcanu”, a fost executat împreună cu restul lotului în decembrie 1954.

9. Neculai Popa, *op. cit.*, p. 142.

Alexandru Popa „Țanu”

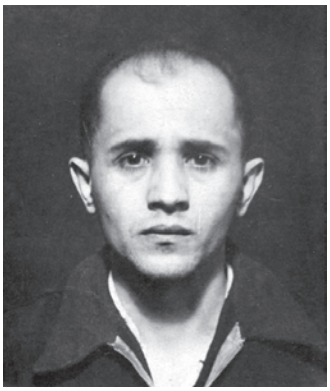

Probabil personajul cu destinul cel mai controversat, Popa s-a născut la 13 noiembrie 1924 în Prajila, Basarabia, şi s-a înscris în Mănunchiul de Prieteni din cadrul Liceului „Ştefan cel Mare” din Soroca, unde se pare că l-a cunoscut pe Alexandru Bogdanovici. Activitatea dusă împreună i-a trimis la închisoare în 1943, Popa executând trei luni de închisoare corecţională. În martie 1944 vicisitudinile vremurilor l-au obligat să ia calea refugiului, prima dată la Floreşti, în Basarabia, unde a stat la Nicolae Cobâlaş, iar mai apoi la Sibiu. Popa „Ţanu” a urmat aici cursurile Şcolii de ofiţeri de rezervă de Cavalerie între 20 iulie şi 1 noiembrie 1944. Mai târziu s-a întors în zona Moldovei pentru a urma Facultatea de Agronomie din Iaşi şi a reluat activitatea în cadrul grupului legionar condus de Gheorghe Caziuc. Totodată, a colaborat şi la apariţia revistei *Iaşiul*, probabil tot prin prietenul Bogdanovici[1]. Ioan Muntean l-a cunoscut în 1944, pe când „Ţanu” era refugiat la Oraviţa, şi s-au împrietenit: Popa îi vorbea frumos despre plaiurile sale natale şi avea „puternice simţământe naţionale şi religioase”[2].

A fost arestat pe 12 iunie 1948 şi depus în penitenciarul Galata din Iaşi pentru trei zile, după care a fost trimis pentru cercetări la Suceava. Pe parcursul anchetei a fost ţinut la camera 59 şi a intrat în conflict deschis cu Dumitru Bordeianu, care îl descrie ca fiind „de un orgoliu şi de un sadism feroce, […] tăcut, foarte atent la ce discutau alţii”. Îi plăcea să se contrazică cu un diacon din celulă, motiv pentru care colegii îl considerau ateu, şi fusese anchetat doar câteva zile, fără să aibă urme de bătaie, ceea ce ar sugera că a căzut la pace cu autorităţile comuniste din primele momente[3].

1. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 1, ff. 63, 72-73, 80-81.
2. Ioan Muntean, *op. cit.*, p. 52.
3. Dumitru Bordeianu, *op. cit.*, p. 31.

Cert este faptul că Popa nu s-a grăbit să îşi modifice atitudinea faţă de regim, căci s-a alăturat „reeducării" abia după ce şi-a primit condamnarea la şapte ani de închisoare (recursul i-a stabilit pedeapsa la şase ani), în ciuda prieteniei cu Bogdanovici. Acesta a ştiut să speculeze demoralizarea provocată de sentinţa din proces şi l-a convins că numai participând la acţiunea lui poate să mai scape din închisoare, astfel că Ţanu s-a înscris inclusiv în Biroul ODCC, deoarece „nu voi putea să ies niciodată cu pecetea de legionar din puşcărie". Popa spune că a colaborat inclusiv cu informaţii, dar, cu toate că acţiunea „se desfăşura cu ştirea administraţiei şi cu sprijinul ei", ea era o mascaradă, fiindcă una din condiţiile necesare înscrierii în ODCC era adoptarea ateismului ; or, o astfel de schimbare fundamentală nu se putea face peste noapte : „De acest lucru erau convinşi însăşi (sic !) conducătorii reeducării, care nu vedeau în reeducare o transformare a legionarilor, ci pur şi simplu realizarea unor scopuri imediate sau mai îndepărtate ale deţinuţilor"[4].

Popa a ajuns la Piteşti pe 20 septembrie 1949, înaintea lui Bogdanovici, şi a resimţit din primul moment ostilitatea grupului din jurul lui Ţurcanu faţă de prietenul lui, astfel că a încercat, fără succes, să aplaneze conflictul. Dacă Bogdanovici nu a dat importanţă discuţiilor împotriva lui, se pare că Ţanu a făcut-o şi a conştientizat puterea pe care o avea grupul advers, pentru că la bătaia din 25 decembrie 1949 a acceptat să-l „demaşte" şi apoi chiar să-l lovească. Chiar şi aşa, Ţurcanu nu a avut suficientă încredere în el pentru acţiunea din 4-spital, ştiind că gravitase în jurul lui Bogdanovici la Suceava, şi pe 30 decembrie l-a trimis să activeze într-o cameră mai mică de la subsol[5].

Colaborarea lui s-a adâncit din acest moment, probabil fiindcă se ştia suspectat de Ţurcanu. Deşi a condus acţiunea în camera în care a fost mutat până în luna aprilie, nu şi-a pierdut momentele de umanitate : când Nicolae Eşianu a încercat să se sinucidă, exasperat de ameninţările permanente ale lui Ţanu, şi a fost scos în stare de inconştienţă din celulă, a început să plângă şi i-a şoptit : „De ce ai făcut, Eşene, asta ?", sărutându-l pe frunte[6]. Eşianu a scăpat cu viaţă, iar ironia sorţii a făcut ca el să fie unul din oamenii pe care Popa îi turna Securităţii în anii '80[7]. Din 15 aprilie a fost selectat pentru „şcoala de cadre" de la camera 4-spital, dar rolul important şi l-a câştigat abia după transferul la Gherla, unde a avut ocazia să pună în aplicare cele expuse de Ţurcanu, dar şi să depăşească instrucţiunile acestuia.

Indicaţiile lui Ţurcanu erau foarte clare şi vizau împânzirea închisorilor cu informatori, care să activeze şi după eliberare[8]. Încă dinainte de sosirea la Gherla, pe 7 iunie, Popa a fost solicitat de Puşcaşu şi Andronache să le comunice celorlalţi deţinuţi să menţină tăcerea asupra acţiunii lor, astfel că s-a simţit recunoscut ca

4. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 1, ff. 64, 69-70, 156.
5. ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 34/1953, ff. 2, 4-9.
6. Gheorghe Boldur-Lăţescu, *Genocidul comunist în România*, vol. I : *Dimensiunile genocidului*, Editura Albatros, Bucureşti, 1992, pp. 31-32.
7. ACNSAS, fond Reţea, dosar nr. 227538, vol. 2, *passim*.
8. ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 34/1953, ff. 10v-11.

lider al comitetului. Prima zi în Gherla a petrecut-o în carantină la camera 99, unde împreună cu alţi câţiva agresori au organizat primele mişcări, hotărând să se împrăştie în fiecare cameră pentru a continua acţiunea. A doua zi a fost repartizat la camera 104, unde şi-a găsit un sprijin în Constantin Bogos.

Odată ce a văzut că terenul este propice, prin contactele avute cu grupul de informatori condus de Alexandru Matei, şi-a organizat poziţiile în penitenciar. Pe 1 august 1950 a fost scos planton la etajul III şi a urmărit ca oamenii de încredere să fie repartizaţi în poziţiile cele mai mobile din închisoare şi ateliere. În paralel, a avut discuţii repetate cu Sucigan, arătându-i că există două tabere în rândul „piteştenilor" (cei care vor să se reabiliteze şi rezistenţii), ca să obţină aprobarea pentru pornirea bătăilor[9].

Nu încape îndoială că, odată cu primele semnale favorabile dinspre Biroul Inspecţii, Popa şi-a dorit să fie în fruntea acţiunii, dar acest lucru nu s-a putut petrece până pe 1 ianuarie 1951, când a reuşit să îl înlăture pe Octav Grama. Ţanu în această perioadă copiază ceea ce a văzut la Ţurcanu în Piteşti. El decidea tot: coordona informatorii, stabilea victimele, ordona batjocorirea unor deţinuţi, manipula gardienii şi comanda schingiuirile. De altfel, în ancheta de mai târziu şi-a recunoscut responsabilitatea pentru decesele mai multor deţinuţi. Tot el este cel care a decis trimiterea lui Vintilă Vais la camera 99, în vederea demascării[10].

Ţanu avea un puternic instinct de conservare, probabil unul dintre principalele motive pentru care a acceptat să treacă de partea agresorilor. Din primăvara anului 1951 el a început să se verifice periodic la plămâni, presimţindu-şi boala, şi, nemulţumit de răspunsul lui Aristotel Popescu că nu are boli organice, a cerut să fie controlat de doctorul Bărbos. Mai târziu a trecut, la cererea sa, pe regim TBC şi şi-a făcut singur injecţiile cu penicilină, neavând încredere în Traian Găbureac, care lucra în echipa sanitară. Pe parcursul verii s-a internat la infirmerie pentru a-şi întări corpul[11].

Acţiunea a continuat în această formulă până în septembrie 1951, când Avădani a ordonat oprirea bătăilor. Totuşi, Popa s-a ocupat în continuare de culegerea de informaţii până pe 19 decembrie 1951, când a fost transferat la Jilava pentru anchetă. Îngrijorat de perspectiva anchetei (care bănuia că a fost deschisă în urma declaraţiilor lui Vais), a cerut sfatul lui Ţurcanu despre atitudinea pe care să o adopte, dar s-a lovit de neîncrederea acestuia în ceea ce priveşte ancheta. „Ce-aş mai râde să facă un proces cu Ţanu (adică subsemnatul) cap de lot. […] Ho, linişteşte-te, am glumit doar…"[12]

La Jilava le-a cerut lui Stoian, Popescu şi Murarescu să se sprijine unul pe altul în anchetă şi să susţină că acţiunea a fost justă, dar cu unele greşeli. A stat o

9. *Ibidem*, ff. 16-19.
10. *Ibidem*, ff. 23, 29v-31, 34-35.
11. ******Memorialul ororii…***, pp. 309-310.
12. ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 34/1953, ff. 47, 49v-50.

perioadă în aceeaşi celulă cu Ţurcanu, care a început să simtă că vor fi scoşi ţapi ispăşitori, şi i-a recomandat lui Popa ca, dacă nu are alte mijloace de a se sinucide, să nu mănânce nimic, fără a comunica cuiva că face greva foamei. A fost anchetat la Ploieşti între martie 1953 şi iunie 1954 şi a inventat mai multe scenarii fantasmagorice despre demascări, determinate de şantajul cu sângele necesar condiţiei sale de TBC-ist[13].

A fost condamnat la moarte în procesul „Ţurcanu", dar regimul a hotărât să îl ţină în viaţă şi să îl utilizeze ca martor al acuzării în procesul „Negulescu Valeriu şi alţii". Şi-a petrecut restul detenţiei în Casimca Jilavei, la Brăila (22 septembrie – 10 octombrie 1960), Galaţi (10 octombrie – 14 noiembrie 1960), Jilava (14 noiembrie 1960 – 18 ianuarie 1962) şi Aiud (18 ianuarie 1962 – 30 iulie 1964)[14]. În timpul ultimei perioade petrecute în închisoare de la Aiud, Popa Ţanu avea puternice izbucniri împotriva colegilor „bandiţi", dar şi-a manifestat şi instinctul de conservare mai pregnant ca oricând.

A reuşit să supravieţuiască închisorii şi s-a stabilit la Sibiu, unde a lucrat ca bibliotecar la Societatea de Ştiinţe Medicale. Nu a scăpat de colaborarea cu Securitatea nici acum, fiind recrutat în 1967 de căpitanul Ioan Erhan şi maiorul Ioan Prodea. Activitatea de informator a lui Popa a fost pe cât de prodigioasă, pe atât de bolnăvicioasă : la dosarul lui s-au păstrat aproape cinci sute de note predate în intervalul 8 martie 1971 – 23 octombrie 1989. A fost recompensat financiar pentru serviciile oferite în mai multe rânduri, însă cu sume mai degrabă modice[15].

Destinul său este foarte controversat, atât din cauza implicării sale adânci în acţiunea violentă de la Gherla, cât şi din cauza refuzului său constant de a vorbi despre evenimente, cu toate că a trăit ani buni după 1989. Marcel Petrişor s-a întâlnit cu Popa şi în această perioadă şi aminteşte că era profund marcat de amintirile sale, păstrând însă o muţenie absolută când venea vorba despre Piteşti[16]. Mai mult decât atât, imediat după pensionarea sa, în 1988, Popa s-a internat într-un spital de boli nervoase, secţia psihiatrie[17], ceea ce sugerează că într-adevăr purta sechele ale destinului său tragic.

13. Interviu cu Marcel Petrişor, arhiva personală a autorului.
14. AANP, fond Fişe matricole penale.
15. ACNSAS, fond Reţea, dosar nr. 227538, vol. 1, ff. 1-6 ; 14 ; 16 ; vol. 2, ff. 1-14.
16. Interviu cu Marcel Petrişor, arhiva personală a autorului.
17. ACNSAS, fond Reţea, dosar nr. 227538, vol. 1, f. 174.

Nicolae Purcărea

Născut în Braşov la 13 decembrie 1923, Nicolae Purcărea a urmat şcoala elementară şi Liceul Comercial în oraşul natal. A suferit prima arestare în octombrie 1942 pentru apartenenţa la Frăţiile de Cruce şi a fost condamnat la cincisprezece ani de închisoare. A fost închis la Braşov, Văcăreşti, Piteşti (unde a stat din decembrie 1942 până la sfârşitul anului 1943) şi Alba Iulia. Nu a executat toată pedeapsa, pentru că a fost eliberat printr-un decret emis în aprilie 1944 şi încorporat în armată. Purcărea a fost reţinut din nou pentru circa două săptămâni în momentul în care a dat admitere la Academia Comercială din Braşov şi a fost internat în lagărul de la Caracal între martie şi august 1945. După eliberare şi-a reluat studiile la facultate şi a activat în cadrul asociaţiei studenţeşti „Andrei Mureşanu", fiind permanent sub observaţia Siguranţei. La sfârşitul anului 1947 a fost din nou reţinut pentru zece zile şi apoi eliberat.

A scăpat de o nouă arestare în aprilie 1948 cu ajutorul fratelui său şi a decis să se ascundă. După o perioadă petrecută în ascunzătorile din curte, a fost dus de o cunoştinţă în Munţii Argeşului, unde s-a alăturat grupului de rezistenţă armată condus de Dumitru Apostol. Purcărea a fost prins în urma unei confruntări în vara anului 1949. Anchetat la Securitatea Piteşti timp de două luni, a fost condamnat de Tribunalul Militar Craiova la şapte ani de închisoare şi în vara anului 1950 a fost trimis pentru a-şi executa pedeapsa în închisoarea Piteşti. A intrat în demascare pe 6 decembrie 1949 în camera 1-subsol şi a fost bătut de un comitet condus de Alexandru Mărtinuş. Purcărea a fost torturat luni întregi pentru că recunoştea doar informaţiile care îi erau puse în faţă din declaraţiile altora:

> Nu ne cereau să ne uităm la cel bătut, da' simţeai tu… Simţeai! După aceea toată ziua erai cu şmotru'. Te ţinea' într-un picior, te ţinea' cu mâna ridicată, te ţinea' la perete cu mâinile sus, dar lipit de perete. Şi inventau… Asta, dom'le, n-am putut s-o înţeleg: cum inventau schingiuri pentru fiecare. […] Eu am avut un planton care mă înghiontea doar în partea asta. Şi, la un moment dat, i-am spus: „Domnule, mai loveşte-mă şi în partea astalaltă, nu numai acolo". A auzit Mărtinuş: „Ce vrea banditul ăsta?". „Păi, zice să-l lovesc şi în partea ailaltă." „Loveşte-l, mă, şi în partea aialaltă!"[1].

Loviturile primite de la Ţurcanu i-au spart timpanul, provocându-i pierderea temporară a auzului, şi i-au rupt trei coaste. Lipsiţi de îngrijire medicală, ambele traume s-au rezolvat de la sine cu trecerea timpului. Surprins cu declaraţii false, a fost afundat cu capul în tineta cu necesităţile fiziologice:

> După ce am fost băgat cu capul în hârdău, după aia m-am ridicat, m-am scuturat şi-am împroşcat în dreapta, în stânga, dar unii râdeau, alţii plângeau… *De ce-au râs unii ?*

1. Interviu cu Nicolae Purcărea, în Cosmin Budeancă (coord.), *Experienţe carcerale în România comunistă III*, p. 168.

Întrebarea asta persistă : *De ce au râs unii ? De ce au plâns alţii ?* […] Acest lucru şi eu m-am întrebat : cine crede despre mine că n-am făcut cine ştie ce compromis, fie că n-am bătut, că n-am… cine ştie ? Dar eu am scris odată pe o carte : „Dacă destinul m-a aruncat în acel iad, Dumnezeu m-a ajutat să ies cu faţa curată". Ar fi multe de zis aicea. Şi după aceea e partea a doua care mă defineşte. Adică am ajuns la Gherla şi am fost pedepsit, am stat şapte luni la izolare, gata să-mi las oscioarele acolo. De ce ? Pentru că am trădat marea cauza a demascării[2].

Pedeapsa relativ mică i-a permis transferul la Canal pe 5 iunie 1951. S-a reîntors la Piteşti anul următor, fără să ştie că studenţii au fost evacuaţi din închisoare, şi a aşteptat în tensiune să fie reintrodus în torturi. Pe 18 martie 1952 a fost trimis la Gherla, unde a suferit izolarea pentru că l-a prevenit pe Ion Sadovan să nu discute cu studenţii. Şi-a petrecut restul detenţiei la Codlea şi din nou la Gherla. La eliberarea din 29 mai 1956 a primit domiciliu obligatoriu la Lăteşti, în Bărăgan. S-a căsătorit acolo în 1957, dar pe 12 septembrie 1958 a fost din nou arestat, împreună cu soţia, şi internat administrativ pentru 24 de luni, pentru că a refuzat să devină informator. După expirarea acestei perioade, i s-a reactivat condamnarea din 1942, pentru a fi ţinut în continuare închis. Pedeapsa şi-a petrecut-o în coloniile de muncă de la Culmea, Periprava, Grind, Galaţi, Jilava şi, din 17 noiembrie 1959, la penitenciarul Aiud[3]. După eliberare a lucrat ca merceolog la CIAT Braşov şi la Steagul Roşu. A ieşit la pensie în 1985 şi s-a apucat în mod temeinic de sculptură, pe care o deprinsese în prima închisoare, la Alba Iulia.

2. *Ibidem*, pp. 170-171.
3. AANP, fond Fişe matricole penale.

Vasile Puşcaşu

Vasile Puşcaşu înainte de arestare

Vasile Puşcaşu în 1948

Cunoscut ca unul dintre cei mai sadici şi mai duri agresori de la Piteşti şi mai ales de la Gherla, alăturat „reeducării" încă din primele etape ale dezvoltării sale, Vasile Puşcaşu s-a născut la 12 septembrie 1923 în Băceşti, judeţul Iaşi. A fost recrutat în FDC Roman de părintele Dumitru Mitoiu în octombrie 1941, pe când era elev în ultimul an la Liceul de băieţi din localitate. După absolvire s-a înscris la şcoala de ofiţeri de aviaţie, pe care a absolvit-o în 1944, fiind apoi detaşat la corpul aerian la Sibiu, până la terminarea războiului. A funcţionat o perioadă la Şcoala de observatori aerieni din Mediaş şi la Flotila Mixtă Braşov, dar la 31 martie 1946 a fost nevoit să îşi întrerupă cariera în aviaţie din motive medicale, fiind pus în retragere.

În aceeaşi perioadă Puşcaşu a rămas orfan de ambii părinţi, mutându-se la sora lui din Bucureşti, care l-a convins să se înscrie la Facultatea de Drept. În toamnă s-a întors în Băceştiul natal şi s-a reîntâlnit cu părintele Mitoiu, care a încercat să-l întoarcă la activitatea legionară la care renunţase odată cu îmbrăţişarea carierei militare. Fără să-i spună unde vor merge, acesta l-a condus la o şedinţă legionară, moment în care Puşcaşu a decis să îl evite pe preot, refuzând să discute politică. În ancheta din 1948 el a susţinut că a ajuns din întâmplare la şedinţă şi se afla în stare de ebrietate şi că aceasta a fost singura lui legătură cu Mişcarea Legionară[1]. De altfel, mai târziu el s-a înscris „cu toată fiinţa" în Frontul Democraţiei Populare şi pretinde că tatăl său a avut de suferit în perioada guvernării legionare de pe urma faptului că a ajutat mai mulţi evrei din poziţia sa de notar[2]. Eugen Ţurcanu, care a

1. ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 174586, f. 4; ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 1, ff. 307-309.
2. ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 174586, f. 4v.

ajuns să-l cunoască extrem de bine pe Puşcaşu în urma colaborării din închisoare, credea că „nu a fost atras în organizaţia legionară pe baza unor convingeri serioase, că în acţiunea de aşa-zisă reeducare a avut o comportare net împotriva legionarilor, că puşcăria îl învăţase minte de a mai activa ca legionar. Ştia de frica organelor de stat, era un om realist, lipsit de misticismul legionar şi trăirea vieţii legionare, avea oarecari vicii (femei, băutură), însă nu era un om care se vindea”[3].

Totuşi, într-o anchetă ulterioară a simţit nevoia să acorde o importanţă sporită perioadei de cochetare cu legionarismul, probabil în mod fals : „Activitatea pe care am desfăşurat-o în organizaţia legionară în perioada 1945-1948 am dus-o din ura împotriva regimului, prin educaţia ce o primisem încă din 1938-1939 de a deveni legionar, prin poziţia mea de clasă – părinţii mei fiind chiaburi – şi prin faptul că sunt un antisemit şi în organizaţia legionară îmi găseam locul cel mai potrivit”[4].

Puşcaşu a fost arestat în mai 1948 şi depus la Suceava. Aici s-a întâlnit iarăşi cu părintele Mitoiu şi nu s-a remarcat în niciun fel, dar, odată cu începerea „reeducării” lui Bogdanovici, în toamna anului 1948, i s-a alăturat acestuia, fiind unul din primii săi adepţi. Motivele pentru care a acceptat atât de uşor schimbarea de atitudine par să ţină de structura sa interioară, dacă descrierea pe care i-a făcut-o mai târziu acelaşi Ţurcanu e corectă : „L-am cunoscut pe Puşcaşu Vasile ca un om cu fire practică (nu idealist – cu capul în nori), lipsit de misticismul şi trăirismul legionar, realist, vesel, puţin şmecher, corect, în privinţa sincerităţii şi nesincerităţii – normal, îi plăcea viaţa, fără a fi viciat, regreta f. mult că a fost legionar, iar faţă de legionari avea o atitudine de dispreţ şi batjocură”[5].

Apropierea de „reeducarea” timpurie a fost facilitată şi de faptul că acţiunea s-a născut chiar în camera în care Puşcaşu era închis alături de Bogdanovici, Ştefan Moraschi şi Toma Simionovici. Deşi nu s-a remarcat în mod deosebit prin activitatea din această perioadă, în 1949 a acceptat să devină unul din plantoanele-informatori ai Biroului Inspecţii[6]. Transferat la Piteşti în septembrie 1949, a fost adoptat de Ţurcanu pentru prima echipă de agresori din camera 4-spital în urma unei scurte discuţii, în care l-a întrebat doar dacă e hotărât să-şi demaşte activitatea din trecut şi i-a cerut să îl urmeze „fără murmur şi fără şovăire”, fără să îi explice ce înseamnă acest lucru[7].

Totuşi, se pare că nu a fost atât de şocat de izbucnirea violenţelor, dat fiind faptul că Ţurcanu a avut suficientă încredere în el încât să îi ceară să îl bată pe Bogdanovici : Puşcaşu a fost singurul deţinut în afara lui Ţurcanu care avea acest drept. În afară de bătăile de la 4-spital, a mai fost implicat în violenţe la camerele 2-parter şi 3-corecţie, având pe conştiinţă cel puţin două victime, după cum a recunoscut şi singur : „Pentru Bogdanovici Alex am primit misiunea pe când mă aflam în camera 4 Spital de a-l tortura şi la camera 3 dela secţia corecţie de a-l

3. ****Memorialul ororii…*, p. 97.
4. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 1, f. 308.
5. ****Memorialul ororii…*, p. 132.
6. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 14, f. 15.
7. *Ibidem*, vol. 1, f. 236v.

extermina". Grav bolnav, Bogdanovici fusese trecut la regim alimentar, pe care Puşcaşu i l-a refuzat şi l-a obligat să mănânce normal, deşi era nerecomandat. Unul din martorii din celulă apreciază că „pentru Bogdanovici groaza de Puşcaşu V. era un coşmar continuu"[8].

După moartea lui Bogdanovici, Ţurcanu a încercat să-l liniştească preventiv, cerându-i să nu îşi facă griji, pentru că fapta „este cunoscută sus"[9] şi nu va păţi nimic. O altă sursă îl indică drept agresorul care i-a dat lovitura cauzatoare de moarte lui Cornel Niţă[10], după ce participase şi la torturarea acestuia alături de colegii din comitet. De asemenea, a fost unul din conducătorii şcolii de cadre de la camera 4-spital din aprilie 1950.

Puşcaşu şi-a continuat activitatea pe aceleaşi coordonate şi după transferul la Gherla, pe 7 iunie 1950, deşi pare puţin curios faptul că nu şi-a asumat rolul de conducător, ci a preferat să i-l paseze lui Popa „Ţanu". Repartizat la camera 102, a format şi a condus un comitet de acţiune după ce i-a anunţat pe ceilalţi că demascările vor continua şi la Gherla, chiar dacă bătăile au fost utilizate doar în mod izolat din cauza lipsei aprobării de la administraţie. Totodată, a încercat să înfiinţeze un grup de discuţii ideologice pe teme ca evoluţia omului sau inutilitatea credinţei. În iulie 1950 şi-a întrerupt activitatea pentru a urma un tratament împotriva sifilisului şi a fost izolat la camera 97[11].

În perioada septembrie 1950 – ianuarie 1951 a acţionat cu predominanţă în camerele 96 şi 98. Puşcaşu devenise atât de convins de rolul său, încât li s-a plâns colegilor de cameră că nu înţelege de ce unul din gardieni i-a reproşat uciderea lui Vasile Dumitru[12]. Mai târziu a fost implicat în suprimarea lui Ion Dincă şi a recurs la înlocuirea cadavrului acestuia cu cel al altui deţinut decedat, pentru a ascunde urmele de bătaie de pe victima sa[13]. În martie 1951 a fost scos planton pe etaj, astfel că participa la bătăi doar seara, după ce îşi termina îndatoririle de serviciu. Această postură i-a crescut şi mai mult puterea pe care o avea în închisoare : avea cheile de la celule, intra şi ieşea când dorea, împărţea masa (de cele mai multe ori fără asistenţa gardienilor), participa la întocmirea formelor legale de înregistrare a nou-veniţilor în închisoare, aproba sau refuza scoaterea la muncă în ateliere[14] etc.

Poziţia tot mai importantă i-a fost consolidată de participarea la torturile din camera 99, pe care le-a iniţiat şi coordonat, ordonând chinuri dintre cele mai îngrozitoare. Lui Mihai Timaru i-a rupt laba piciorului stâng în bătaie[15]. Acţiunea era atât de bine pusă la punct, încât, atunci când era înştiinţat că va urma o inspecţie în penitenciar, avea grijă să ascundă din camere beţele, creioanele, hârtia şi sticlele

8. ******Memorialul ororii…*, pp. 444-446.
9. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 1, f. 306.
10. *Ibidem*, vol. 3, f. 256.
11. *Ibidem*, vol. 5, ff. 32-34 ; ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1137, vol. 2, ff. 10-11.
12. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 6, f. 90.
13. ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 34/1953, f. 38.
14. ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 33/1953, f. 253.
15. Mihai Timaru, *Memorial...*, p. 89.

de cerneală, toate obiecte interzise conform regulamentului. În plus, îi ameninţa pe cei bătuţi să nu încerce să raporteze, fiindcă vor fi torturaţi şi mai tare şi încerca să-i ascundă pe cei care aveau echimoze vizibile. După o astfel de vizită, slt. Avădani i-a strâns mâna şi l-a felicitat în văzul tuturor celor din cameră pentru că nimeni nu a raportat ce se întâmplă acolo[16].

A fost eliberat la 25 august 1951, după expirarea pedepsei de trei ani de închisoare corecţională, şi a cochetat cu Securitatea şi în libertate, având cel puţin o întâlnire cu Gheorghe Sucigan, căruia dorea să îi predea material. Se pare că a fost rearestat pe 9 octombrie 1952 şi există informaţii că era violent cu ceilalţi deţinuţi chiar şi în această perioadă[17]. Anchetarea lui a avut loc între iunie 1953 şi iulie 1954 şi a fost una dintre cele mai dure din lot : dacă în primele declaraţii l-a contrazis pe anchetatorul care susţinea că acţiunea de la Piteşti era legionară, aducând ca argument faptul că intrarea în comitete se făcea forţat, în urma torturilor, după o perioadă şi-a schimbat radical optica şi a admis că urmărea scopuri legionare. Două luni mai târziu, Puşcaşu s-a revoltat din nou şi a refuzat chiar să răspundă întrebărilor, ceea ce a condus în scurtă vreme la întreruperea anchetei. Nu a scăpat nici el de condamnarea la moarte, deşi a fost executat separat de lotul Ţurcanu, la 22 iunie 1955.

16. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 5, f. 343 ; ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 34/1953, f. 120.
17. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 16, ff. 148, 159 ; ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 33/1953, f. 248.

Constantin „Tache” Rodas

Originar din Drăgăneşti, Prahova, Rodas s-a născut pe 14 noiembrie 1924 şi a fost arestat prima dată pentru apartenenţă la Frăţiile de Cruce în 1942, când era elev la Liceul Comercial „Spiru Haret” din Ploieşti. Condamnat la cincisprezece ani de muncă silnică, a fost eliberat în aprilie 1944 prin decret şi rearestat după doar patru luni. Plimbat prin mai multe închisori, a reuşit să evadeze din lagărul de la Slobozia în septembrie 1945[1] şi a fost reîncarcerat abia pe 17 mai 1948[2].

Anchetat mai bine de un an, a fost condamnat de Tribunalul Militar Braşov la cinci ani de închisoare corecţională şi a fost închis la Ploieşti, Târgşor, Poarta Albă, Peninsula, Piteşti, Gherla. Fiind elev, a fost trimis la Târgşor, unde a fost considerat periculos de autorităţi, motiv pentru care a fost izolat într-o cameră alături de alte vârfuri. La sfârşitul lunii octombrie a fost transferat la Canal, dar nu a stat aici decât până pe 9 februarie 1951.

La Piteşti a fost torturat începând cu 25 martie într-un lot alături de alţi elevi sosiţi în cursul anului 1951 în închisoare şi câţiva studenţi. Comitetul de agresori era condus de Eugen Ţurcanu, Constantin Juberian şi Tudor Stănescu. A fost strâns de gât, sugrumat, lovit cu capul de paturi şi cu frânghia udă la cap. Ţurcanu se înfuria pe cei care rezistau bătăilor şi l-a întrebat pe Mihai Buracu de ce nu vor să îşi facă demascarea: „Dacă Rodas Tache merge cu reeducarea, atunci merg şi eu”. Rodas a fost iarăşi bătut, dar s-a simţit întărit moral datorită răspunsului. A cunoscut şi batjocurile din Săptămâna Mare, când au fost obligaţi să se dezbrace şi să umble în cerc, în patru labe, lingând dosul celui dinainte, sub ciomegele şi aplauzele agresorilor, ori să se „închine” unui organ genital confecţionat din săpun[3].

Rodas a ajuns în Gherla pe 18 august 1951, dar şi-a prevenit doi cunoscuţi să nu vorbească cu nimeni despre activitatea lor din libertate şi să se ferească de studenţi, în ciuda avertismentelor pe care le primise în Piteşti să păstreze secretul asupra acţiunii. Unul din cei doi a vrut să verifice informaţia cu alt student, care i-a raportat totul lui Ţurcanu. Timp de o săptămână, Rodas a fost torturat într-o celulă izolată. Desfigurat în urma bătăilor, a fost plimbat cu un sac pe cap prin mai multe camere atunci când deţinuţii se întorceau de la munca din atelier, ca să le servească drept exemplu celor care ar fi încercat să deconspire acţiunea violentă. Rodas povesteşte că Ţurcanu îl bătea de mai multe ori pe zi şi nu îl lăsa să doarmă aproape deloc, astfel că nu îşi aminteşte toate chinurile la care a fost supus. În timp ce era bătut, un planton stătea de pază la uşa care era izolată fonic cu o saltea. A fost lovit în toate părţile corpului, buzele zdrobite îi atârnau şi îi curgea sânge din nas din

1. Interviu cu Constantin Rodas, arhiva personală a autorului.
2. AANP, fond Fişe matricole penale.
3. Gheorghe Andreica, *Mărturii… mărturii…*, pp. 79, 83-84.

gură şi din toate rănile corpului ; dus în această stare la baie, i-au vârât capul în vasul de la toaletă şi au tras apa, considerând astfel că l-au spălat[4]. A fost văzut în această stare de majoritatea deţinuţilor din Gherla :

> …era un ghemotoc. Un muşuroi acoperit cu preşuri murdare de sub care se prelingeau câteva şuviţe de sânge. Nu se distingea nici un fel de formă a trupului omenesc […]. „Mă numesc Rodas Tache. Mă găsesc în situaţia aceasta pentru că am spus bandiţilor din fabrică să se ferească de cei de la Piteşti, pentru că toţi sunt turnători.”[5]

> Victima, care de-abia se mai ţinea pe picioare, al cărei chip nu se putea vedea din cauza unui sac mare de cânepă pus în cap, îngrozi pe toţi cei ce o priveau. […] Ţurcanu îi spuse la un moment dat să-şi scoată sacul de pe cap. Ceea ce văzură cei din jurul victimei îi înmărmurină. Respectivul nu mai putea fi recunoscut, tot capul fiindu-i tumefiat de loviturile primite[6].

După încetarea torturilor la Gherla, a fost scos la muncă în atelierul de vopsitorie. Considerat nereeducat[7], nu a fost eliberat la termen, ci internat administrativ la Gherla alte douăsprezece luni. Pe 10 iulie 1954 a fost transferat la Securitatea Ploieşti şi cercetat pentru procesul Ţurcanu, în care trebuia să joace rolul de martor al acuzării. A refuzat să colaboreze cu anchetatorii, considerând că nu deţinuţii sunt cei care trebuie condamnaţi, astfel că s-a renunţat la implicarea sa în proces şi a fost pedepsit prin reactivarea pedepsei din 1942, din care i s-a scăzut un an şi patru luni. A fost eliberat pe 17 februarie 1956.

Constantin Rodas nu a reuşit să îşi termine studiile niciodată, fiind rearestat pe 14 mai 1958, în al doilea mare val de represiune. A fost condamnat la alţi douăzeci de ani de muncă silnică şi a fost închis la Ploieşti, Jilava şi Aiud. A refuzat şi reeducarea de la Aiud, fiind izolat în Zarcă. După eliberarea din 1 august 1964, a lucrat în contabilitate, fiind permanent şicanat de Securitate.

4. *Ibidem*, pp. 159-160.
5. Mărturia lui Octavian Voinea redactată de Gheorghe Andreica, *op. cit.*, p. 121.
6. Dan Lucinescu, *op. cit.*, p. 170.
7. Fişa sa matricolă dezvăluie caracterizarea făcută de ofiţeri la capitolul *purtarea* : „foarte rea, instigator”.

Grigore Romanescu

Grigore Romanescu
în 1949

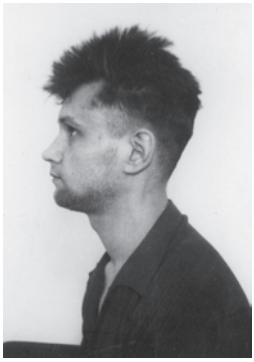

Grigore Romanescu
în 1952

Nepotul generalului-maior de aviaţie Mihai Romanescu[1], Grigore s-a născut la 13 mai 1928 în Iaşi, dar locuia în Oradea, unde a frecventat Liceul „Emanuil Gojdu". A fost unul dintre deţinuţii cu cea mai slabă activitate anticomunistă, ceea ce l-a expus şi l-a făcut uşor influenţabil în acţiune. S-a înscris formal în organizaţia YMCA, fără să ducă vreo activitate, dar evenimentul care i-a schimbat în mod decisiv (şi tragic) destinul a fost întâlnirea cu Cornel Pop în casa unei vecine. Romanescu avea probleme financiare şi se pare că îşi manifestase intenţia de a pleca din ţară, plan în care Pop a promis că îl va ajuta într-un viitor apropiat. Relaţiile dintre cei doi au rămas la nivel amical, fără implicaţii politice sau subversive, întrucât Romanescu a refuzat să găzduiască fugari.

Ştiind că are drum în Cluj, Cornel Pop i-a speculat lipsurile financiare şi i-a oferit o sumă de bani pentru a se deplasa la Cluj şi a livra două scrisori (Pop era fugar în această perioadă). Totodată, el l-a asigurat că scrisorile nu conţin nimic compromiţător ori periculos, dar Romanescu a fost arestat la 5 februarie 1949, exact în casa în care trebuia să le livreze, devenită un post fix al Securităţii între timp[2].

Grupul din care a făcut parte a fost anchetat la Oradea între februarie şi mai/iunie 1949 şi judecat la Cluj. Romanescu a fost acuzat de „omisiune de denunţ" şi

---

1. General-maior Mihai Romanescu, născut la 28 iulie 1899 în Miroslava, judeţul Iaşi. Comandor de aviaţie. A fost arestat la 28 iulie 1950 şi acuzat de legături de spionaj cu reprezentanţii misiunilor anglo-americane. A fost condamnat la moarte şi executat la 8 februarie 1952 la Jilava. Cicerone Ioniţoiu, *Victimele terorii comuniste. Arestaţi, torturaţi, întemniţaţi, ucişi. Dicţionar R*, lucrare revizuită de Domniţa Ştefănescu şi Elisabeta Rădoi, Editura Maşina de scris, Bucureşti, 2007, p. 109.
2. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 1, f. 53; *Ibidem*, vol. 6, ff. 78-79; ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 550, vol. 1, f. 236.

condamnat la doi ani de închisoare corecţională. A ajuns la Piteşti pe 5 noiembrie 1949 şi a fost ţinut în carantină împreună cu alte loturi din ţară sosite în aceeaşi perioadă, inclusiv ultimul lot de studenţi de la Suceava şi un lot de la Timişoara. Pe 30 decembrie a fost dus la camera 4-spital, unde a fost bătut din seara de Revelion. Speriat de ameninţările lui Ţurcanu, care spunea că aceia ce nu vor accepta acţiunea vor fi distruşi, şi-a făcut autobiografia în faţa lui Popa „Ţanu" şi a fost folosit împotriva viitoarelor victime chiar din luna ianuarie. Pe tot parcursul şederii la Piteşti a fost unul dintre cei care le puneau întrebări celor ce îşi făceau demascarea, însă nu a fost folosit în bătăi. După propriile declaraţii, „la început am acceptat de teama bătăii, iar mai târziu am considerat o necesitate acţiunea de demascare şi am participat neforţat de nimeni"[3]. În aprilie-mai 1950 a participat la şcoala de cadre de la 4-spital.

Transformarea lui Romanescu s-a radicalizat la Gherla, unde a devenit în scurtă vreme unul dintre cei mai duri agresori, acţionând deseori împreună cu Vichente Murarescu. După o primă perioadă în care a acţionat doar ca informator, după începerea violenţelor, în toamna anului 1950, a bătut aproape toţi deţinuţii care au trecut pe la camerele 96, 98, 99 şi 102, depăşind în mai multe rânduri indicaţiile lui Popa Ţanu, care i-a cerut să tortureze fără să lase urme. Chiar şi acesta ştia că Romanescu „acţiona prea tare" şi i-a cerut lui Ion Stoian să îl ţină sub control[4]. Printre altele, a participat şi la torturarea mortală a lui Vasile Dumitru.

Deşi condamnarea îi expirase în luna februarie, Romanescu a mai stat închis până pe 18 iulie 1951. Vasile Puşcaşu şi Alexandru Popa l-au convins să rămână informator al Securităţii şi în libertate, motiv pentru care Ţanu i-ar fi cerut să-şi demaşte părinţii la primul contact cu ofiţerul care îl va lua în sarcină. Fie că ideea a fost a lui Popa, fie că i-a aparţinut, fapt este că Romanescu şi-a denunţat întreaga familie şi pe mai mulţi cunoscuţi ca fiind duşmani ai regimului, lucru pentru care a fost răsplătit cu angajarea în poziţia de strugar la întreprinderea „Înfrăţirea" din Oradea. A fost încarcerat pe baza mai multor mandate de deţinere provizorie începând din 7 martie 1952[5].

În noua detenţie a fost convins de ceilalţi cercetaţi să recunoască maltratările la care a luat parte, fiindcă anchetatorii cunoşteau deja acţiunea. Romanescu a cedat complet la anchetă, inventând mai multe scenarii fanteziste, inclusiv un „jurământ legionar" pe care l-ar fi depus toţi agresorii de la Gherla. Presiunile asupra lui sunt evidente şi din felul în care şi-a redactat declaraţiile, fiind forţat să adauge epitetul „legionar" la fiecare acţiune sau persoană amintită, pentru agravarea circumstanţelor : „Activitatea legionară pe întreg penitenciarul…"[6]. Exasperarea produsă de schimbările succesive victimă-colaborator-victimă l-a determinat să izbucnească în anchetă : „Vreau să mă împuşcaţi odată şi să mă lăsaţi în pace. Mie groază de tot ce am făcut şi nu sunt crezut ? "[7]. Romanescu a fost, într-adevăr, împuşcat la 17 decembrie 1954, împreună cu restul lotului „Ţurcanu". Avea 26 de ani.

3. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 6, f. 12 ; 35, 44.
4. *Ibidem*, vol. 4, ff. 129-130 ; *Ibidem*, vol. 6, f. 21 ; 31v-32.
5. *Ibidem*, vol. 6, ff. 10 ; 25v, 27v, 38, 59.
6. *Ibidem*, ff. 24, 43, 60.
7. *Ibidem*, f. 91.

Emil „Milu” Sebeşan

Născut în Simeria pe 15 martie 1926, Sebeşan a urmat Liceul „Constantin Diaconovici Loga” din Timişoara şi a fost unul din liderii tineretului ţărănist din oraş. Membru PNŢ din octombrie 1945, firea neastâmpărată i-a adus nu mai puţin de treizeci şi şapte de arestări. Ultima şi cea mai importantă s-a produs pe 18 martie 1949 pentru apartenenţa la una dintre cele mai mari organizaţii anticomuniste din ţară, Organizaţia Naţional-Creştină.

Fiind student în anul III la Agrotehnică, după pronunţarea condamnării la cinci ani de închisoare corecţională a fost trimis la Piteşti, unde încă din primele momente a intrat în conflict cu administraţia, fiindcă a colindat cu voce tare în cameră:

> La un moment dat Milu Sebeşan, student din Timişoara şi lider al tineretului la PNŢ din oraş, şi-a dat drumul, parcă pentru a sfida conducerea închisorii. Îl cunoşteam bine de la clubul PNŢ-tineret, unde mersesem deseori şi la dans, aşa că l-am privit întrebător. Milu a continuat să cânte cu aceeaşi intensitate fără să dea atenţie vreunui sfat pe care încercau să i-l dea. Chiar şi în momentul în care gardianul de pe culoar a intrat în celulă nu a contenit colindul.
> — De ce cânţi, bă, cântece bisericeşti aicea? s-a răstit curcanul.
> — Pentru că azi e Ajunul Crăciunului, dom'le, şi noi sărbătorim naşterea lui Hristos. De aia cânt.
> — Te învăţ eu minte, dacă nu-ţi ţii gura! Auzi? O să te bag puţin la „Casimca”. Poate aşa îţi vor mai ieşi fluturii din cap şi vei şti că aici nu-i biserică, 'tu-ţi Hristosu' mă-tii de bandit, şi a pus mâna pe bulan.
> — Merg şi acolo, dar e bine să nu uitaţi că tot timpul îmi va fi gândul la sărbătoarea creştinească numită Crăciun şi că noi, creştinii, sărbătorim naşterea lui Hristos, cel care a propagat *pacea* şi *iubirea* între oameni, şi nu *ura*, i-a răspuns Milu Sebeşan ţâfnos. Doar şi pe dumneata te-au educat părinţii tot aşa, numai că ai uitat asta.
> — Dă-i drumul imediat la „Casimca”!… a răcnit gardianul, înfuriat. Hai!
> Milu a ieşit din celulă şi a stat o noapte şi o zi la „Casimca”, fără mâncare şi fără apă[1].

Peste doar câteva zile a fost dus la camera 4-spital şi a fost printre primii torturaţi în lotul din 30 decembrie. A făcut parte din lotul de studenţi întors de la Canal aproape imediat după sosire, în luna martie, iar unii dintre deţinuţi l-au acuzat că el a fost de vină pentru faptul că nu au fost primiţi, ceea ce a determinat o atitudine ostilă faţă de persoana sa chiar şi după transferul la Gherla din 9 iunie. A fost bătut la camera 96 de Popa Ţanu şi Mihai Livinschi, care i-a fracturat mâna, şi a necesitat o operaţie la spitalul din localitate. Într-o declaraţie din 1952 spune că a fost schingiuit pentru că le-a spus agresorilor că bătaia nu este cea mai bună metodă de convingere. Sebeşan a cedat în 1951 şi a făcut parte din comitetul

1. Relatare Lucian Plapşa, *apud* Ilie Bădescu (coord.), *Grupul de cercetare „Rezistenţa la comunism”*.

camerei 102, activitatea sa preponderentă fiind obţinerea de informaţii de la ceilalţi deţinuţi[2].

Pe 23 iunie 1951 a fost transferat la Peninsula, unde a devenit pontator la brigada D2, sub conducerea lui Lie Pompiliu. A fost eliberat din închisoare la 16 martie 1954, dar a fost şicanat şi urmărit în permanenţă de Securitate şi susţine că perioada de după eliberare a fost mult mai greu de suportat, din cauza faptului că trebuia să îşi cântărească fiecare cuvânt[3]. Din aceste motive, şi-a terminat studiile universitare abia în 1989.

2. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 2, ff. 306-307, 312.
3. Interviu cu Emil Sebeşan, arhiva personală a autorului.

Tudor Stănescu (pr. Teodor Stănescu)

Fiu al unui tâmplar din Bucureşti, epitrop al bisericii Mătăsari, Tudor Stănescu s-a născut la 31 ianuarie 1928 şi a absolvit Liceul Comercial „Regele Mihai I" în 1947. Cu doi ani mai devreme fusese cooptat în Frăţiile de Cruce din cadrul liceului şi a activat până aproape de arestarea din 7 mai 1949. În momentul reţinerii sale, lucra ca ajutor dactiloscop la Cazierul judiciar şi era student în anul II la Academia Comercială din Bucureşti.

A fost anchetat timp de trei luni pe Calea Rahovei şi în urma procesului a fost condamnat la 8 ani de închisoare corecţională şi trimis la Piteşti pe 7 februarie, ceea ce explică întârzierea cu care a cunoscut demascarea. Stănescu a fost torturat la camera 3-parter începând cu luna aprilie 1950 :

> Şi a început un masacru… Timp de câteva oare ne-au bătut, ne-au umplut de sânge… Pă jos era numai sânge… Apoi am fost puşi să stăm în poziţii obligatorii, ne obligau să mergem în şir indian şi cu hainele noastre să frecăm cimentu', care era ca o oglindă… Şi, când treceam prin dreptul celui care m-a tras de limbă, studentul de la Cluj, ăsta mă pisa cu bocancu'. […] Am căutat să acopăr, dar n-a fost posibil, că m-au torturat mult, mult, mult de tot, şi pe urmă m-au trimes sus, la camera unde era amenajat să se scrie declaraţiile. Am dat declaraţiile, pe urmă a început demascarea interioară : să îţi baţi joc de familie, de religie, de toate lucrurile acestea. Prin faptul că eram fiu de tâmplar, prin faptul că am fost mulţi copii acasă, eu am beneficiat oarecum de lucrurile acestea, în aşa fel încât m-au lăsat mai domol, la un moment dat. Când am dat declaraţiile, m-a' mai bătut ca să mai dau şi altele, dar n-am avut ce să dau şi mai m-au iertat de astea[1].

Abdicarea lui Tudor Stănescu s-a produs în momentul în care Dragoş Hoinic a fost adus în celulă ca să spună că Mişcarea Legionară făcea spionaj în interesul puterilor străine, pornind de la un fapt real, şi anume activitatea Serviciului de Informaţii al Mişcării. Slăbit în urma bătăilor (partea stângă a osului pubian îi era inflamată în urma lovirii repetate cu bocancul), a interpretat aceasta ca pe o trădare a idealurilor în care a crezut şi l-a luat la bătaie pe şeful său de lot, Adrian Băcilă, din proprie iniţiativă : „Băcilă, săracu', era excepţional, cu mult superior mie şi la mulţi. Da… am făcut fapta asta mârşavă de care îmi pare nespus de rău. […] Vedeţi, am rezistat la tortura fizică, dar n-am putut rezista la tortura psihică. C-asta a fost o tortură din partea lui Ţurcanu. Nu m-am putut stăpâni"[2].

După o perioadă în care a realizat macheta închisorii în camera de baie, la cererea lui Eugen Ţurcanu, a fost cooptat în comitetele de agresori de la camerele

---

1. Interviu cu pr. Teodor Stănescu, arhiva personală a autorului. Interviul este în curs de publicare în volumul V din Cosmin Budeancă (coord.), *Experienţe carcerale în România comunistă*.
2. *Ibidem*.

1-subsol şi 4-spital, unde i-a bătut pe elevii şi studenţii sosiţi la începutul anului 1951. Printre victimele lui s-a numărat şi Constantin Rodas. Stănescu susţine că şi-a reprimat evenimentele din această perioadă şi nu şi le aduce aminte, dar nici nu le neagă: „Lucru' acesta foarte cinstit, foarte sincer îl spun. Nu, nu-mi aduc aminte. Nu neg ceea ce afirmă Rodas despre mine. Să poa' să fi făcut lucrul acesta"[3]. În 2009, după ce a aflat totul, l-a căutat pe Rodas şi i-a cerut iertare. Este unul din puţinele cazuri de acest gen pe care le cunoaştem, dar cu siguranţă în realitate ele au fost mult mai numeroase, ceea ce demonstrează eşecul acţiunii de la Piteşti.

Pe 16 august 1951 a fost transferat la Gherla, unde a lucrat în cadrul Biroului Tehnic, dar n-a mai avut de-a face cu acţiunea violentă. Prin 1954-1955 a fost transferat la Malmaison şi la Braşov pentru o anchetă suplimentară şi a fost eliberat la 30 aprilie 1957. S-a angajat printr-o cunoştinţă la „Teleconstrucţia", unde a lucrat ca magazioner, normator şi la Oficiul de Calcul. Nu a reuşit să îşi termine studiile universitare, dar s-a căsătorit şi a avut doi copii. A fost urmărit de Securitate până prin anii '80, când le-a spus ofiţerilor că prefera să nu iasă din închisoare. S-a pensionat în 1988[4], iar după 1990 a participat la construcţia mai multor monumente ridicate în memoria foştilor deţinuţi politici. S-a călugărit şi între 2003 şi 2009 a îngrijit schitul şi monumentul de la Aiud.

3. *Ibidem*.
4. *Ibidem*.

Gheorghe Stănică

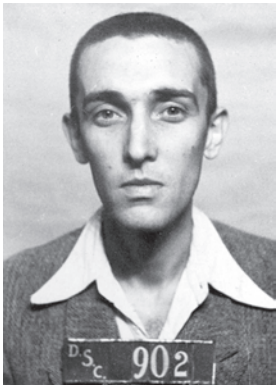

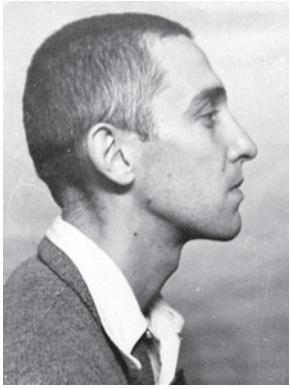

Gheorghe Stănică s-a născut la 23 aprilie 1922 în Giurgiu, unde a urmat şcoala primară „Ion Zalomit" şi Liceul „Ion Maiorescu". A activat în cadrul Frăţiilor de Cruce din octombrie 1940 şi a luat parte la rebeliunea din ianuarie 1941, păstrând legături cu diverşi legionari şi după înscrierea la Facultatea de Construcţii din Bucureşti, în 1943. Fiind nevoit să se întreţină singur, după primii doi ani de facultate a întâmpinat greutăţi în promovarea anilor de studiu, astfel că la momentul arestării era student în anul III. Aflând de arestările din mai 1948, s-a ascuns la cunoştinţe timp de un an şi trei luni[1], beneficiind şi de faptul că nu avusese o activitate intensă, care să îl facă o persoană cunoscută.

Din septembrie 1948 a reluat legătura cu foştii colegi de liceu din Giurgiu Florea Cambera şi Ion Peţanca, alături de care i s-a cerut să organizeze un grup legionar din judeţul Vlaşca. Fiind deja urmărit şi în imposibilitatea de a-şi crea legături noi, dar probabil şi din cauza unor reticenţe pe care le avea faţă de activitatea în sine (Stănică era un adversar al violenţei, ceea ce l-a determinat să fie reţinut), a refuzat în mod tacit propunerea. În octombrie 1948 l-a găzduit pentru câteva zile pe alt fugar, Ioan „Nonu" Sasu[2].

Stănică a fost arestat la 17 august 1949 şi condamnat ca şef de lot la patru ani de închisoare corecţională. A ajuns la Piteşti în iarna 1949/1950 şi a fost torturat la camera 4-spital. Având o condamnare mică şi activitate care nu prezenta foarte mult interes pentru agresori, a fost lăsat să plece la Canal cu lotul din 29 octombrie 1950 şi repartizat la brigada 3, condusă de Ştefan Dorneanu. A fost bătut şi aici de Virgil Bordeianu, dar acţiunea nu mai avea un caracter organizat din cauza programului de muncă. A trecut prin coloniile Poarta Alba, Peninsula şi Coasta Galeş. Pedepsei iniţiale i-au fost adăugate alte douăsprezece luni de internare administrativă, astfel

1. *Ibidem*.
2. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 267, vol. 1, ff. 1-2, 23.

că Gheorghe Stănică a fost eliberat abia la 27 mai 1954. Şi-a continuat studiile şi a lucrat întâi ca meşter la fabrica de băuturi „Zarea”, apoi ca şef de şantier şi şef de producţie în mai multe locuri din ţară. Din cauza problemelor de sănătate a fost nevoit să se reprofileze pe proiectare, lucrând la Întreprinderea de neferoase. Cazierul l-a împiedicat să avanseze, astfel că a rămas inginer principal gradul II până la ieşirea la pensie, în 1988.

Ion Stoian

Recrutat în Frăţiile de Cruce Bacău în septembrie 1946 de Ion Buliman, Stoian nu s-a remarcat în mod deosebit prin activitatea sa de până la arestare, dar a luat parte la acţiunile împotriva Blocului Partidelor Democrate la alegerile din 1946, înlăturând însemnele acestuia de pe ziduri. Mai târziu s-a înscris în Uniunea Asociaţiilor Elevilor din România[1], dar şi-a menţinut simpatiile legionare şi după arestarea din 16 mai 1948.

Originar din comuna băcăuană Vasile Roaită (fosta Domniţa Maria), Stoian a fost cercetat şi judecat în penitenciarul Suceava, asemenea celor mai mulţi arestaţi din regiunea Moldovei. Condamnat iniţial la opt ani de muncă silnică, pedeapsa i s-a redus cu doi ani în urma recursului. A stat în închisoare între 28 mai 1948 şi 9 august 1949, timp în care a intrat în contact cu „reeducarea" lui Alexandru Bogdanovici. Stoian a fost foarte afectat de moartea în anchete a fostului său şef, Ion Buliman, şi s-a jurat să o răzbune după ce mai mulţi deţinuţi din cameră au improvizat un parastas pentru el. În perioada premergătoare proceselor a căutat să îi întărească moral pe cei nepregătiţi şi le-a cerut să rămână fermi şi dârji. El susţine că a refuzat să semneze unul din memoriile redactate de grupul „reeducării", fiindcă acesta prevedea recunoaşterea greşelilor faţă de regimul comunist, cu care nu era de acord[2].

Schimbarea de atitudine a lui Stoian a survenit după primirea sentinţei, neaşteptat de severă, şi a fost determinată de necunoaşterea adevăratelor scopuri ale „reeducării". Închis la camera 1, a fost convins de Bogdanovici, Popa, Bogos, Mărtinuş şi alţi studenţi că singurul ţel este eliberarea din închisoare înainte de termen, astfel că a acceptat să se înscrie şi el în iunie 1949. Dar, întrucât convingerile lui rămăseseră

1. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 4, ff. 15, 73.
2. *Ibidem*, ff. 153, 154v, 159.

aceleaşi, i-a spus lui Bogdanovici că nu doreşte să ducă activitate, nici să dea informaţii despre foştii colegi sau să îşi renege convingerile religioase ori politice. Condiţiile i-au fost acceptate de liderul „reeducării", care l-a asigurat că şi el gândeşte la fel[3].

> La acţiunea de aşa-zisă reeducare dela penitenciarul Suceava, am fost determinat să particip în primul rând din cauza condamnării de 8 ani pe care o luasem la judecarea procesului lotului dela Bacău şi prin aceasta urmăream să mi se uşureze condamnarea şi am vrut să scap mai repede din închisoare, la aceasta a mai contribuit şi o frică ca să nu suport consecinţele unei eventuale măsuri împotriva mea[4].

Într-adevăr, Stoian nu a întreprins nimic în cele două luni pe care le-a mai petrecut în Suceava, deşi a avut mai multe discuţii cu deţinuţi din tabăra „reeducării". E posibil ca primii paşi ai transformării sale să fi fost făcuţi în această perioadă, întrucât în săptămânile dinaintea mutării la Târgşor Constantin Bogos i-a făcut o pregătire ideologică şi i-a cerut să continue acţiunea printre elevi, căutând sprijinul ofiţerului politic şi al Securităţii. Douăzeci dintre elevii transferaţi la Târgşor pe 9 august 1949 se declarau „reeducaţi", însă din aceştia doar şapte erau sinceri, conform lui Stoian[5].

Din motive care ne rămân încă necunoscute, Stoian şi-a luat rolul în serios şi, alături de Iosif Cobzaru, a luat legătura cu Ioan Burada, căruia a început să îi furnizeze informaţii despre starea de spirit din închisoare. A colaborat şi cu Dumitru Antonescu, cel care l-a schimbat pe Burada în 1950, căutând să-i convingă pe ceilalţi elevi să se înscrie în „reeducare" şi apelând chiar la izolarea în celule a celor ce i se împotriveau. Din cauza regimului permisiv şi a lipsei de colaborare a administraţiei însă, încercările lui nu s-au bucurat de niciun rezultat, dar au constituit o nouă treaptă în decăderea personală.

Impulsul decisiv l-a primit imediat după sosirea la Gherla, la începutul lunii decembrie 1950. Grupul lui Stoian a fost apostrofat pentru că a utilizat metoda oportunistă a lui Bogdanovici, iar doi dintre ei au fost chiar bătuţi de Grama şi Popa Ţanu. Mişcarea a avut efectul scontat, întrucât Stoian a preluat iniţiativa, şi-a reformat grupul şi i-a eliminat pe cei ezitanţi în a folosi violenţa, aplicându-le totodată o corecţie fizică. În doar câteva săptămâni a câştigat încrederea lui Popa Ţanu până într-atât încât a primit mână liberă să organizeze acţiunea împotriva elevilor de la camera 99 din ianuarie 1951. Tot la începutul anului a fost numit planton pe etajul III, bucurându-se de o mare libertate de mişcare şi de drepturi suplimentare.

Până la sfârşitul anului, Stoian a devenit unul din cei mai activi agresori, mai ales la camera 99. A torturat în mod îngrozitor grupul Maxim-Lupoaie : doar pe Ion Ismană l-a lovit cu ciomagul de circa o sută cincizeci de ori la tălpi, mâini şi fund, l-a obligat să-şi mănânce fecalele şi i-a provocat o rană în piept care s-a

3. *Ibidem*, ff. 5, 18v, 63v.
4. *Ibidem*, f. 63.
5. *Ibidem*, ff. 5v, 174, 187.

vindecat parţial doar după trei săptămâni. I-a forţat să se sărute în fund reciproc în timp ce rosteau formula batjocoritoare „sfinte fundule, desleagă-mă”[6]. Şi-a amenințat o victimă că îi va sfărâma fluierele picioarelor, o va bate până îşi va scuipa plămânii şi o va duce la cimitir dacă va spune cuiva că a fost torturat, după ce în prealabil i-a spus că îi pare rău că pleacă din cameră şi nu i-a spart plămânii[7]. A devenit unul din preferaţii lui Popa Ţanu, care i-a cerut să mintă comisia de triere pentru Canal ca să-l poată folosi în continuare în acţiune.

La începutul lunii decembrie a fost scos la muncă în atelier şi repartizat într-o celulă de la etajul II, dar peste puţină vreme a fost trimis la Jilava pentru cercetările preliminare. Stoian a simţit din primul moment că mutarea este un efect direct al violenţelor pe care le-au condus, deşi chiar înainte de plecare şi-au primit banii de pe CEC[8] şi au putut să-şi cumpere alimente şi ţigări de la cantina pe care o administrau Mărtinuş şi Constantin Ionescu. Pe durata anchetei preliminare a stat o perioadă în celulă cu Eugen Ţurcanu şi i-a mărturisit că se simte vinovat fiindcă el este cel ce i-a avut în grijă pe Vintilă Vais şi Gheorghe Paraschiv, cei de la care au pornit cercetările. Ţurcanu i-a cerut să-şi asume răspunderea în anchetă şi au stabilit un plan prin care vina să cadă exclusiv asupra lui Stoian şi Popa, ca Ţurcanu şi ceilalţi să poată continua acţiunea[9]. Dacă declaraţiile sunt veridice, e greu de înţeles de ce mai credeau cei doi că au posibilitatea de a manipula şi de a ieşi învingători din confruntarea cu ancheta.

În ancheta finală din 1953-1954, Stoian avea să cedeze după o vreme şi să accepte că acţiunea nu a fost cinstită faţă de regim, fiindcă a fost condusă de „comandantul legionar” Ţurcanu ca să pregătească „spioni, sabotori, diversionişti şi terorişti”[10] (sic!). A fost executat la Jilava împreună cu restul lotului.

6. *Ibidem*, f. 13v ; *Ibidem*, vol. 7, f. 504.
7. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 7, f. 520.
8. Deţinuţii care erau scoşi la muncă în ateliere sau în coloniile de muncă erau remuneraţi conform legii, însă din banii ce trebuia să le revină le erau oprite cheltuielile asimilate cazării şi mâncării, astfel că suma care le rămânea era foarte mică. Banii aceştia erau depuşi la CEC pe numele lor şi li se decontau de regulă în momentul eliberării.
9. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 4, ff. 133, 144 ; *Ibidem*, vol. 5, ff. 356-357.
10. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 4, f. 161.

Eugen Țurcanu

Un bărbat frumos, ieşit din comun, cu capul mare, cu trăsături fine, fruntea lată, buze senzuale, părul castaniu spre blond, ondulat şi nasul de tip clasic, grecesc. Ochii, mari, exagerat de mari, albaştri, foarte expresivi. Când se încrunta, te înspăimânta. Bărbia specifică tipului voluntar. Râdea rareori şi râsul lui era plăcut, atrăgător. Corpul, bine proporţionat, părea al unui atlet de performanţă. Când îţi dădea un pumn sau o palmă, te dobora la pământ. Când se enerva era atât de crud, că distrugea totul în calea lui, ca un ucigaş feroce. Mai era apoi şi de o inteligenţă ieşită din comun şi cu o memorie formidabilă. Îşi aducea aminte de tot ceea ce declarase fiecare student la Bucureşti şi la Gherla[1].

Personaj central al „demascărilor", Eugen Ţurcanu a fost cunoscut de majoritatea celor închişi în Piteşti, unde avea puteri discreţionare : „De el se temea mai mult personalul care lucra pe secţie decât de director […] întrucât acesta dădea informaţii administraţiei şi despre personalul administrativ, lucru cunoscut în penitenciar"[2]. Din cauza activităţii reduse ca legionar, nu era foarte cunoscut din punct de vedere uman. Unul din colegii de la Facultatea de Drept din Iaşi l-a descris ca fiind „înzestrat cu o voinţă şi o inteligenţă remarcabile, dar lipsit total de scrupule şi stăpânit de o grandomanie fără de margini : era în stare să se folosească de orice mijloace pentru a-şi atinge scopul. Când era vorba de interesele lui, nu cunoştea nici simţul echităţii şi nici mila"[3].

Deşi a încercat să mistifice realitatea despre familie şi locul naşterii, ştim astăzi că a văzut lumina zilei în Dârmoxa (astăzi în Broşteni, judeţul Suceava) pe 8 iulie 1925, fiind cel mai mare dintre şapte fraţi[4]. Tatăl său, Gheorghe, lucra ca

1. Dumitru Bordeianu, *op. cit.*, p. 133.
2. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 2, ff. 242-243.
3. Neculai Popa, *op. cit.*, p. 54.
4. După propriile declaraţii, ceilalţi fraţi sunt Virgil (în 1948 lucra ca brigadier silvic), Clotilda, Eduard, Romeo, Magdalena şi Rodica (toţi elevi în momentul arestării lui Eugen).

supraveghetor de pădure chiar în Broşteni şi se înscrisese în PMR. Eugen a urmat şcoala primară la Păltiniş, în cătunul Drăgoiasa, şi alţi trei ani în cătunul natal, după care s-a înscris în 1937 la Liceul „Dragoş Vodă" din Câmpulung Moldovenesc. Apropierea de Frăţiile de Cruce s-a produs în clasa a IV-a de liceu (echivalentul clasei a VIII-a din zilele noastre) nu atât datorită afinităţii pentru concepţia legionară, cât legăturilor prieteneşti şi probabil oportunismului: Ţurcanu a fost recrutat în decembrie 1940, în plină guvernare legionară, şi încadrat în grupul FDC Câmpulung condus de Gheorghe Cotlarciuc[5], care mai târziu i-a devenit cumnat.

Activitatea din această perioadă s-a rezumat la participarea la şedinţe şi colectarea unor sume de bani, ea fiind tulburată de izbucnirea rebeliunii din 21-23 ianuarie 1941. Liderul grupului său, Dumitru Solcan, i-a sculat din somn în noaptea de 21 şi i-a dus la Prefectură, unde le-a cerut să reziste până la unul. A doua zi dimineaţa s-au încolonat şi au intonat cântece legionare în ritm de marş, după care Ţurcanu a primit un pistol şi misiunea de a escorta doi elevi la liceu. Mai mult decât atât, pe 23 ianuarie toţi membrii grupului au primit câte un pistol şi cinci cartuşe pentru a ataca poziţia armatei, dar în cele din urmă s-a renunţat la idee. După înăbuşirea rebeliunii, s-a reîntors la şcoală, unde a fost anchetat de un maior, însă, în afara ameninţării cu bătaia, nu a păţit nimic, nefiind nici măcar inculpat în procesul care a urmat. Incidentele nu l-au făcut să renunţe la orientare, dar, întrucât activitatea legionară devenise interzisă, nu s-a remarcat prin nimic deosebit. În vara anului 1942 Ţurcanu a depus jurământul de frate de cruce, dar se pare că nu era obişnuit să ţină post, fiindcă la un moment dat a căzut la pământ, leşinat[6]. Primele semne ale rupturii sale de Mişcarea Legionară au început să se întrezărească odată cu acest moment.

Anul şcolar 1943-1944 i-a adus primele nemulţumiri majore faţă de noul şef de grup din liceu, fiindcă le pretindea „activitate intensă, şedinţe peste şedinţe, lucru cu care eu nu eram de acord". În această perioadă a fost recrutat şi Maximilian Sobolevschi, cu care se va reîntâlni în penitenciarul Suceava în 1948. După pătrunderea trupelor sovietice în nordul Moldovei, în martie 1944, Ţurcanu s-a refugiat la Viforâta şi s-a întors abia în toamnă pentru a-şi relua studiile. Rămas singurul frate de cruce din liceu, a primit ordin să continue activitatea şi a condus două şedinţe la care au participat, printre alţii, Ştefan Andronic, Vasile Badale şi acelaşi Maximilian Sobolevschi. Prin urmare, pentru o scurtă perioadă a fost chiar şeful grupului FDC Câmpulung. Pare să fie ultimul gest voluntar făcut pentru legionari, pentru că la începutul anului 1945 s-a înscris în UTC, moment din care colegii au început să-l evite. Spre finalul liceului a trăit o poveste de iubire cu Oltea Saghin, fiica unui comandant legionar din Câmpulung, care ulterior a fost obligată să renunţe la şcoală pentru a naşte o fetiţă, Elena, botezată astfel după mama lui Eugen[7].

Ţurcanu şi-a dat examenul de bacalaureat pe 10 iulie 1945 la Suceava şi s-a înscris la Facultatea de Drept din Iaşi. Anul următor a fost invitat la două şedinţe

5. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1190, vol. 1, f. 429.
6. *Ibidem*, ff. 430-431.
7. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1190, vol. 1, ff. 431-432; ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 6, f. 401; Gheorghe Bâgu, *Mărturisiri din perioada comunistă. (Portrete, schiţe şi eseuri)*, f.e, f.a., p. 5.

ale grupului legionar de la Drept, la care a participat probabil din prietenie pentru Dumitru Solcan şi Ştefan Andronic, deşi în sinea sa era din ce în ce mai stingher : „După deschidere, instrucţie, cântece, au vorbit Solcan şi Pivin în acelaş cadru mistic ca de obicei, plutiri prin nouri şi nirvane, încât, oricât m-aşi strădui, nu-mi pot aminti nici o frază din cele ce au spus". Ţurcanu speculează că a fost chemat la şedinţe din cauza înrudirii cu Lazăr Saghin, pentru că altminteri toată lumea ştia că era înscris atât în UTC, cât şi în Tineretul Progresist, altă organizaţie comunistă pentru tineret. Numai că lucrurile se schimbaseră definitiv pentru tânărul student : „Acum însă eram ateu şi interveniseră lucruri ce aveau să caracterizeze un moment de cotitură în viaţa mea"[8]. Nu putem decât să bănuim că momentul de cotitură l-au reprezentat naşterea fetiţei şi noile îndatoriri ce îi reveneau în postura de cap al familiei.

Deşi a acceptat să participe la şedinţe, Ţurcanu nu a reuşit să intre în atmosfera grupului şi a încercat să discute şi despre alte subiecte decât cele de ideologie legionară pentru a vedea dacă nu sunt „în contratimp cu realităţile", dar colegii l-au refuzat şi l-au ameninţat indirect, spunându-i că discuţiile libere pot duce la rătăciri : „avem noi gloanţe pentru trădători". La a doua întâlnire, un episod şi mai penibil avea să-l facă să conştientizeze fără urmă de îndoială că locul său nu mai este lângă legionari : Dumitru Solcan i-a cerut să vorbească despre Corneliu Zelea Codreanu în timp ce se uită la o stea luminoasă. Nefiind pătruns de solemnitatea căutată de fostul său şef, Ţurcanu a refuzat să răspundă şi a părăsit definitiv activitatea, „desamăgit şi scârbit de mişcarea legionară". La rândul lor, legionarii l-au considerat din acest moment „trădător"[9]. În ancheta din 1948 îşi motiva participarea la şedinţele de la Iaşi prin influenţa soţiei şi a mediului universitar, în care majoritatea studenţilor, dar şi numeroşi profesori aveau puternice simpatii legionare :

> Menţionez că în mişcarea legionară am intrat pe făgaşul relaţiilor de prietenie şi deasemeni ceiace m-a reţinut s-o părăsesc categoric fără reveniri e că înainte de 1946 au fost tot aceste relaţii de prietenie care în mişcarea legionară formase un adevărat cult. Cu ideologia legionară mai de mult nu mă simţeam satisfăcut, dar nu fusesem în stare să mă debarasez complect de ea[10].

Ruperea de sub „influenţa legionar-reacţionară a familiei soţiei" i-a fost facilitată de cunoaşterea unor studenţi comunişti şi de acumularea primelor cunoştinţe ideologice, nu a fost conjuncturală : în mai 1947 s-a înscris în PCR, iar mai târziu a fost înscris la o şcoală diplomatică a Comitetului Central al PCR[11]. Toate acestea n-au contat în ochii comuniştilor faţă de participarea la şedinţele legionare şi Eugen Ţurcanu a fost arestat la 25 iunie 1948, în urma declaraţiilor date în anchetă de unul din legionarii arestaţi în săptămânile precedente.

---

8. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1190, vol. 1, ff. 432-433.
9. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 6, ff. 175-176 ; ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1190, vol. 2, f. 37.
10. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 6, f. 176.
11. *Ibidem*, vol. 1, f. 142v ; *Ibidem*, vol. 6, ff. 174-175 ; ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1190, vol. 1, f. 429.

Ancheta a început imediat după aducerea în Suceava, pe 3 iulie, iar accentul a căzut pe activitatea FDC Câmpulung. La plimbarea în curte, Ţurcanu a aflat de la colegii de lot arestaţi mai devreme că lucrurile sunt cunoscute deja şi nu are sens să le tăinuiască, cu atât mai mult cu cât convingerea printre reţinuţi în acea perioadă era că regimul va condamna doar faptele de după decembrie 1945[12]. Aşa stând lucrurile, el a colaborat de la început cu ofiţerul Şniţer/Schnitzer şi chiar a redactat împreună cu câţiva colegi un istoric al grupării pe care a condus-o o scurtă vreme. Dar arestarea a lăsat urme adânci şi l-a determinat să îi propună comisarului Ciupagea o acţiune de reeducare a deţinuţilor politici. Ţurcanu i-a spus acest lucru lui Maximilian Sobolevschi chiar în perioada în care lucrau la istoricul FDC Câmpulung, iar colegul său l-a rugat să nu uite de foştii colegi dacă va reuşi ceva. Teodor Mitric, care a fost vecin cu Ţurcanu pe când acesta era copil şi l-a reîntâlnit în detenţie la Suceava, remarca transformarea profundă pe care o suferise :

> L-am urmărit cum se făcea tot mai mare şi mai voinic şi era dotat cu multă inteligenţă şi voinţă. Mă bucuram de el şi speram că-l voi vedea devenind un om de nădejde. Acum am încercat să vorbesc cu el. Cum m-a privit şi ce mi-a spus m-a îngrozit pur şi simplu. Ăsta nu mai e om, e o fiară, măi ! Nu ştiu cine a putut să-l transforme pe el aşa de profund. Să vă feriţi, să nu cădeţi în mâinile lui, că vă zdrobeşte[13].

Care sunt motivele pentru care credea că regimul ar fi interesat de propunerea lui ? Din pregătirea ideologică pe care o făcuse la partid şi în organizaţiile de tineret în care era înscris, el ştia că reeducarea e un principiu des utilizat în discursul comunist, îndeosebi în condiţii de recluziune, fapt confirmat de o declaraţie a ministrului de Interne pe care a citit-o într-un ziar găsit în timpul şederii la Siguranţa Iaşi, conform căreia penitenciarele trebuie să devină institute de reeducare a duşmanilor poporului. Nu în ultimul rând, reeducarea era un concept vânturat prin anchetele din Suceava şi din discuţiile purtate cu ceilalţi reţinuţi şi-a dat seama că există destule elemente pe care s-ar putea baza, iar cum dorinţa lui principală era de a demonstra regimului în mod practic că îi este fidel şi s-a rupt complet de rătăcirea legionară din tinereţe, pasul făcut pare cât se poate de natural[14].

Nu avem informaţii despre discuţiile pe care le-a avut cu comisarul Ciupagea sau cu alţi ofiţeri, dar desfăşurarea ulterioară a evenimentelor ne indică faptul că regimul a început să se folosească de el cel puţin din luna noiembrie, când Ţurcanu a fost numit planton pe etajul I şi îşi punea deja bazele unei reţele informative. Unul

12. Legionarii şi comuniştii au semnat un acord de neagresiune în decembrie 1945, care prevedea ieşirea din clandestinitate, predarea armelor şi înregistrarea în evidenţele populaţiei a primilor, în schimbul garantării libertăţii lor. Deşi a avut darul de a atenua parţial atmosfera încordată dintre cele două grupări, niciuna din ele nu l-a respectat în totalitate, tocmai de aceea legionarii credeau că activitatea de după acest moment le poate fi imputată. Numai că lucrurile nu au stat aşa în realitate şi regimul comunist, acum puternic ancorat în structurile de putere, i-a condamnat în instanţă pentru întreaga activitate.
13. Victor Leahul, *Starţun, între temniţă şi vecie*, Editura Muşatinia, Roman, 2006, p. 244.
14. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1l14, vol. 3, ff. 240-241 ; *Ibidem*, vol. 6, ff. 173-174, 176.

din primii solicitaţi să-l ajute cu note despre activitatea din penitenciar a fost acelaşi Sobolevschi, pe care l-a convins că aceasta este singura soluţie de a ieşi din închisoare. După câteva zile de gândire, acesta a acceptat naiv, cu gândul la înţelegerea făcută cu Ţurcanu în anchetă şi la înrudirea lui cu avocatul Lazăr Saghin, hotărând că activitatea lor nu era antilegionară[15]. Reţeaua informativă, destul de primitivă şi discretă pe atunci, a fost singura lui implicare în evenimentele de la Suceava până în momentul judecării proceselor din ianuarie-martie 1949.

Hotărârea a devenit definitivă după primirea condamnării la şapte ani de închisoare corecţională şi a fost favorizată de atmosfera sumbră din camera 15, în care era închis alături de ceilalţi membri ai grupului „Bogdanovici Alexandru şi alţii". Iniţial el i s-a subordonat lui Bogdanovici pentru că acesta avea avantajul experienţei, începându-şi agitaţia ideologică din noiembrie 1948, dar în scurtă vreme Ţurcanu a realizat că trebuie să facă mult mai multe decât acesta. Este motivul pentru care a înfiinţat Organizaţia Deţinuţilor cu Convingeri Comuniste şi i-a imprimat o formă de organizare tipic comunistă, cu responsabili pe probleme (cadre, agitaţie şi propagandă, cultural etc.). Din acest moment „această acţiune a fost luată în mâinile mele" din motive tactice : înscrierea şi activitatea din PCR îi asigurau atât o pregătire ideologică superioară, cât şi o simpatie mai mare a regimului faţă de Bogdanovici, cunoscut şi activ legionar cu mai multe condamnări la activ. De asemenea, Ţurcanu a recunoscut că s-a ferit de o implicare profundă până în momentul în care i-a fost reglementată situaţia juridică, mai ales că a simţit şi o lipsă de interes a regimului pentru disponibilitatea lui[16].

În afară de acestea, au mai fost şi alţi factori care i-au înlesnit acţiunea : dacă în toamna anului 1948 mulţi lideri legionari se împotriveau făţiş atitudinilor colaboraţioniste şi îi influenţau pe subordonaţii lor, după condamnare a observat că existau destul de mulţi deţinuţi dispuşi să-şi rediscute convingerile politice. Mai mult decât atât, aceştia aveau în general condamnări mici, iar Bogdanovici, care primise optsprezece ani, nu avea autoritate asupra lor şi nici nu era credibil în noua poziţie. Ţurcanu a simţit că el este cel mai potrivit pentru dezvoltarea acţiunii şi a fost încurajat de vestea că în curând vor primi cărţi de ideologie[17].

El ştia însă că nu poate fi luat în serios decât dacă reuşeşte să înregimenteze marea masă a deţinuţilor. Prin urmare, şi-a convins câţiva apropiaţi să colaboreze ca informatori (printre alţii, a apelat din nou la Sobolevschi) şi a încercat să obţină acordul câtorva lideri din închisoare, dar nu a avut sorţi de izbândă. După cum recunoştea şi singur, nu îi putea influenţa decât pe membrii marginali ai organizaţiilor, ale căror convingeri nu fuseseră bine conturate niciodată. Într-o primă etapă, relaţiile dintre Ţurcanu şi Bogdanovici au fost normale şi au permis discuţii aproape amicale, dar în scurtă vreme viziunile lor radical diferite au intrat în conflict : Bogdanovici i-a mărturisit că, „dacă mai stau doi ani în puşcărie, înnebunesc", în timp ce Ţurcanu avea o viziune infinit mai realistă asupra situaţiei : „Dacă lucrurile vor merge bine, să fii mulţumit să ieşi după patru ani". Abia acum Securitatea a

15. *Ibidem*, vol. 3, f. 242.
16. *Ibidem*, vol. 6, ff. 189, 270.
17. *Ibidem*, f. 188.

început să-şi manifeste pronunţat interesul pentru frământările din rândul deţinuţilor şi l-a trimis pe Mihai Stângă în închisoare, iar falia dintre Ţurcanu şi Bogdanovici s-a adâncit după ce a înţeles suspiciunea alarmantă cu care era privit şeful său de lot. Totodată, i s-a transmis în mod direct că regimul este interesat doar de informaţii, nu şi de reeducarea ideologică[18].

Conflictul dintre cei doi nu a izbucnit în Suceava pentru că Ţurcanu a fost transferat la Piteşti pe 19 aprilie 1949, ceea ce deja arată disponibilitatea Securităţii de a-l folosi într-o acţiune dedicată studenţilor. Mai mult decât atât, el a cerut în mod insistent să vorbească cu un reprezentant al Securităţii şi cu colonelul Iosif Nemeş, pentru a putea dezvolta o acţiune informativă şi la Piteşti. Directorul Dumitrescu susţine că Ţurcanu era foarte amărât de situaţia familială spre sfârşitul verii anului 1949 fiindcă nu primea veşti de la soţie şi l-a rugat să îi permită să trimită o scrisoare recomandată prin care să o pună în posesia unei procuri. Pentru a-şi motiva cererea specială, el i-a povestit directorului că s-a despărţit de soţie înainte de arestare, fiindcă a surprins-o în timp ce avea relaţii intime cu unul din fraţii lui în fundul grădinii părinţilor. Compătimit de Dumitrescu, Ţurcanu a intrat şi mai mult în detalii şi s-a plâns că a avut foarte mult de tras din cauza soţiei, că viaţa lui este o tragedie şi că trăiau separat. Toate documentele lui Eugen rămăseseră însă într-o haină în casa soţiei, astfel că dorea să îi trimită procura pentru a se asigura că actele vor ajunge la părinţii lui[19]. Gheorghe Bâgu confirmă parţial această variantă şi spune că Ţurcanu era plin de ură împotriva unuia din fraţii săi, pe care era hotărât să îl ucidă în momentul în care va ieşi din închisoare, fiindcă îi făcuse avansuri soţiei[20]. Dacă povestea relatată de Dumitrescu este reală, ea poate constitui unul din motoarele generatoare de ură şi sadism care l-au condus pe Ţurcanu odată ce a declanşat acţiunea violentă.

Lucrurile au luat amploare după ce Nemeş l-a vizitat şi la Piteşti şi a început să îl laude faţă de directorul Dumitrescu : „Spunea că el consideră că acesta este leal şi că este un om foarte inteligent şi că ar vrea el să aibă mulţi ca acesta cu care să facă treabă ; […] dacă va continua această muncă, poate fi recompensat şi cu aceea că va scăpa mai devreme din Penitenciar”. Dumitrescu a fost mirat să afle că Ţurcanu trimitea scrisori acasă prin intermediul gardienilor, la ordinul lui Ion Marina, dar Nemeş l-a asigurat că astfel de favoruri se practică pentru deţinuţii colaboratori şi i-a cerut să îi asigure hrană suplimentară de la popota ofiţerilor, banii fiind decontaţi de însuşi Nemeş. Dacă la început el a fost lăsat să culeagă informaţiile pe cont propriu, în lunile care au urmat Marina i-a cerut atât autobiografia, cât şi informaţii despre toţi cunoscuţii săi, ceea ce l-a încurajat, întrucât a început „să vadă că pe noi ne interesează mai mult material şi atunci el şi-a luat avânt mai mare. Mai bine zis Ţurcanu a simţit că în felul acesta este încurajat în această acţiune”[21].

Toate acestea l-au convins pe Dumitrescu să îi acorde sprijinul său complet, deşi Ion Marina era cel care ţinea legătura în mod constant cu el. Decizia de a introduce violenţa a fost luată undeva prin luna noiembrie 1949 şi nu este foarte clar dacă a

18. *Ibidem*, vol. 1, f. 92.
19. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 10, ff. 204v-206.
20. Gheorghe Bâgu, *Mărturisiri din perioada comunistă…*, p. 7.
21. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 2, ff. 22-23 ; *Ibidem*, vol. 10, ff. 45v, 107.

fost iniţiativa lui Ţurcanu, care a observat că nu mai are spor la culegerea informaţiilor, sau dacă ea i-a fost sugerată ori ordonată de Nemeş sau de altcineva. Cert este faptul că ideea a fost îmbrăţişată complet de Eugen Ţurcanu, care a devenit în scurt timp stăpânul *de facto* al închisorii. A pornit şi a condus bătăile în toate camerele în care era prezent, de regulă prin exclamaţia simplă : „Pe ei ! ", iar la început i-a instigat şi pe gardieni să participe la violenţe, minţindu-i că victimele i-au numit „sifilitici" şi „mitocani"[22]. Intrat în vârtejul torturilor, s-a răzbunat pe Alexandru Bogdanovici, pe care îl făcea răspunzător de înşelarea încrederii Securităţii, şi l-a schingiuit în mod îngrozitor, bătându-l în fiecare zi şi lăsându-l fără dinţi în gură. Bogdanovici a fost singurul deţinut ucis în mod premeditat şi intenţionat la Piteşti, iar ura lui Ţurcanu a contribuit în mod decisiv la acest lucru.

A participat direct la torturarea a sute de deţinuţi la Piteşti şi este responsabil (cel puţin moral) pentru decesul aproape tuturor victimelor. În luna ianuarie 1950 Ţurcanu l-a întrebat pe Nuti Pătrăşcanu dacă crede că vor termina de schingiuit loturile până în mai-iunie, când ştia că urmează să se plece pe şantiere. Se pare că el nu se aştepta ca deţinuţii să aibă atâtea informaţii nedeclarate, „dar în definitiv am pornit de acum cu bătaia, înapoi nu mai pot să dau, îi dau drumul înainte"[23]. Obişnuia să îşi coordoneze subordonaţii în timpul bătăilor : *„Dă-i, Gherman ; fii atent, Puşcaşule, la ăla din dreapta ta. Steiner* (sic !)*, atinge-l peste picioare cu bâta, nu cu cureaua*. Trece aşa poate o oră, cu unele mici pauze ; câteva minute de odihnă pentru bătăuşi. Cu o voce calmă, plină de mulţumire, şeful echipei dă încetarea : *Ajunge*"[24]. În luna februarie, Ţurcanu a lucrat intens la un carnet în care a sistematizat toate informaţiile reieşite în urma torturilor, menţionând că reeducarea ideologică nu îl interesa.

Pe măsură ce torturile se agravau şi apăreau cazurile mortale, Dumitrescu s-a simţit tot mai ameninţat de acţiunea lui Ţurcanu şi i-a reproşat nu o dată metodele barbare la care apela. Astfel, după decesul unui deţinut, Ţurcanu a fost nevoit să se apere, arătându-i că, la ora la care respectivul murea, el se afla în camera de la baie cu Marina. Dar continuarea este simptomatică pentru ce se întâmpla la Piteşti la începutul anului 1950, căci s-a scuzat că nu ştie cum să acţioneze, de vreme ce primeşte ordine contradictorii. Totodată, el a afirmat că ştie că este doar un deţinut şi nu face nimic fără ordin[25].

Situaţia s-a reglementat începând din toamnă, după sosirea lui Tudor Sepeanu, care insista foarte mult pentru informaţii şi era mulţumit atunci când primea material consistent de la subordonaţii săi de la Piteşti. La prima întâlnirea cu Sepeanu, Ţurcanu a vrut să-i vorbească despre culegerea materialului şi l-a întrebat dacă ştie cum s-a desfăşurat acţiunea până în acel moment, iar Sepeanu i-a răspuns că a aflat totul. El i-a dat mână liberă : „Până acum ai fost păpuşă şi de acum vei fi păpuşar", propunându-i să organizeze „viaţa legionară" în camere, prin foşti şefi care au fost deja demascaţi, pentru demoralizarea celorlalţi[26]. Asigurat de noul sprijin, Ţurcanu a continuat demascările cu şi mai multă brutalitate începând cu decembrie 1950.

22. ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 34/1953, f. 8.
23. ****Memorialul ororii…*, p. 361.
24. Grigore Dumitrescu, *op. cit.*, p. 69.
25. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 10, ff. 208v-209.
26. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 6, f. 382.

După încetarea bătăilor a trecut la sintetizarea materialului rezultat din demascările scrise cu ajutorul câtorva apropiaţi : Dumitru Gheorghieş, Alexandru Mărtinuş, Titus Leonida, Constantin Juberian, Mihai Iliescu. Deşi probabil a simţit că oprirea acţiunii nu este de bun augur, nu şi-a potolit elanul şi a scris un memoriu adresat Securităţii în care arăta că unii deţinuţi îşi continuă activitatea împotriva regimului în închisoare şi că au ascuns informaţii în timpul anchetelor, ceea ce a determinat pedepsirea lor insuficientă. Memoriul a fost semnat de Ţurcanu şi apropiaţii lui[27], dar nu ştim ce s-a întâmplat cu el sau dacă a ajuns undeva.

Ţurcanu a plecat spre Gherla pe 16 august 1951 şi s-a adaptat situaţiei găsite la faţa locului mai degrabă de nevoie, întrucât Popa „Ţanu" controla tot ce se întâmpla la etajul III al închisorii, unde aveau loc torturile. Popa beneficia de libertate de mişcare, îşi repartizase oamenii de încredere în diverse posturi administrative şi avea deja o relaţie bine pusă la punct cu ofiţerii politici. De altfel, Avădani a refuzat să lucreze cu Ţurcanu şi cu informatorii propuşi de el dintre cei sosiţi de la Piteşti pentru că îi ştia deconspiraţi faţă de masa deţinuţilor, în ciuda faptului că dosarul de informator care l-a însoţit de la Bucureşti îl recomanda ca pe cel mai bun. El i-a propus şi lui Sucigan să acţioneze după o metodă nouă (discuţii împotriva regimului timp de două-trei luni urmate de demascare), dar i s-a dat de înţeles că nu prezintă interes. Drept răspuns, Ţurcanu a cerut să discute cu şeful Serviciului Inspecţii ! Văzând că nu are concursul ofiţerilor politici, s-a dus la directorul închisorii pentru a-i cere să organizeze o şedinţă în care să demaşte public comportamentele potrivnice regimului[28].

A participat şi aici la bătăi, însă mai degrabă ocazional, realizând că planurile manipulatorilor s-au schimbat. Oprirea bătăilor la Piteşti şi lipsa concursului Biroului Inspecţii l-au pus probabil pe gânduri, pentru că într-o discuţie avută cu Popa la scurtă vreme după sosirea sa în Gherla i-a atras acestuia atenţia că, dacă vor fi întrebaţi vreodată despre acţiune, „să ne sinucidem. Mai bine să mori decât să ajungi un trădător", avertizându-l să fie oricând pregătit pentru asta, iar la sfârşit l-a ameninţat râzând : „Vezi să nu te confund vreodată cu Bogdanovici"[29]. Mai mult, s-a arătat mirat că torturile continuau în închisoare, întrucât la Piteşti o persoană suspusă i-a transmis că acţiunea nu mai este bine văzută de regim, dar că celor care au ajutat regimul li se va găsi altă întrebuinţare. Coincidenţă sau nu, în luna următoare sosirii lui Ţurcanu, Avădani a dat ordin să se oprească bătăile şi la Gherla.

Schimbarea de atitudine a lui Ţurcanu a fost sesizată şi de victimele sale : „Se observa că Ţurcanu nu se mai simţea el însuşi, puternicul de la Piteşti, ca să-şi impună numai el puterea şi voinţa, iar ceilalţi să asculte de el. La Gherla, puterea şi voinţa erau împărţite de-acum"[30]. În acelaşi timp, alţi deţinuţi afirmă că la plecarea din Gherla el se lăuda că se duce să fie eliberat şi să primească gradul de colonel promis de autorităţi[31]. A fost ridicat de la Gherla pe 19 decembrie 1951 şi dus la Jilava, unde se pare că a stat pe tot parcursul anului 1952.

---

27. *Ibidem*, vol. 2, f. 478.
28. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 1, ff. 316-317.
29. ****Memorialul ororii…*, p. 180.
30. Dumitru Bordeianu, *op. cit.*, pp. 273-274.
31. Interviu cu Emil Sebeşan, arhiva personală a autorului.

Există mai multe indicii conform cărora Eugen Ţurcanu a realizat că situaţia sa este foarte gravă, chiar dacă acţionase în favoarea regimului. Ioan Cerbu l-a întâlnit în luna mai şi spune că era resemnat în urma anchetei preliminare. În acelaşi timp, purta asupra lui mai multe pastile cu care avea de gând să se sinucidă în caz de pericol, dar acestea i-au fost confiscate în urma unei percheziţii. Gândul însă nu l-a părăsit, ba chiar îi învăţa şi pe alţii cum să se sinucidă prin înfometare, fără să anunţe administraţia că au intrat în greva foamei, pentru a nu fi hrăniţi forţat[32]. Dar constanta cea mai importantă a comportamentului său în această perioadă a fost negarea cu încăpăţânare a oricăror motivaţii subversive pentru acţiunile sale, arătând cu obstinaţie că nu a făcut nimic altceva decât să urmeze indicaţiile primite de la oficialii regimului. Mai mult decât atât, referindu-se la victime, indică scopul real : „neutralizarea lor din punct de vedere politic (de a nu mai duce activitate duşmănoasă faţă de regim) şi în timp dacă ar fi putut să ajungă la o atitudine prietenoasă faţă de regim, adică, la locul unde ar fi muncit, să facă cu bunăvoinţă”[33].

Judecând după datarea declaraţiilor sale, a avut cel puţin trei anchete premergătoare procesului : cea preliminară de la Jilava, la începutul anului 1952, o a doua în intervalul martie-aprilie 1953 despre chestiuni generale şi cea mai consistentă între martie şi august 1954, ultimele două la Ploieşti. Ca dovadă a ataşamentului său real faţă de comunism, Ţurcanu a fost singurul învinuit care a susţinut din primul până în ultimul moment faptul că acţiunea pe care a iniţiat-o şi a condus-o în închisori a fost cinstită faţă de regim, deşi putem intui că a fost supus şi el presiunilor. La un moment dat, a susţinut chiar că nu ar fi ordonat nimănui să bată[34], ci doar a utilizat „bătaia nesistematică” din ordinul lui Dumitrescu, Marina, Nemeş, Sepeanu şi Mircea, combinată cu alte metode de intimidare ca înjuratul, izolarea în poziţie, frecatul camerei etc. La sfârşitul cercetărilor, era suferind de gastroduodenită cronică şi colecistită cronică[35].

Comportamentul lui Ţurcanu pe durata procesului rămâne unul din misterele care îi înconjoară existenţa. El a fost singurul care a refuzat să semneze dovada de primire a citaţiei pentru că nu recunoştea acuzaţia de „acte pregătitoare la crima de uneltire contra securităţii interne a RPR”, dar se pare în ultimul moment a acceptat să joace rolul pe care i-l conferise Securitatea în proces, minţind că întreaga acţiune, inclusiv uciderea lui Alexandru Bogdanovici, s-a desfăşurat la ordinul lui Nicolae Cobâlaş[36].

Personalitate complexă, Eugen Ţurcanu a fost abil manevrat de adevăraţii dirijori ai acţiunii de la Piteşti, care i-au speculat la maximum setea de a se răzbuna pe cei ce l-au aruncat în închisoare. Dintr-un bărbat căsătorit cu un copil mic acasă şi cu frumoase perspective de carieră politică, el s-a trezit cu o condamnare de şapte ani pentru vechi contacte cu tineretul legionar, astfel că aceştia au devenit principala sa ţintă, întocmai pe placul autorităţilor comuniste. În acelaşi timp, ambiţia, orgoliul,

32. ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 34/1953, f. 50v.
33. ******Memorialul ororii…*, p. 98.
34. Deşi declaraţia poate fi reală, întrucât nu există nicio indicaţie că Ţurcanu i-ar fi cerut direct şi fără ocolişuri vreunui acolit să aplice tortura, faptul era de la sine înţeles, sugerat sau chiar exemplificat, astfel încât responsabilitatea i-a aparţinut fără îndoială.
35. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 6, f. 400.
36. *Ibidem*, vol. 11, ff. 122-123.

lipsa de scrupule şi cruzimea patologică l-au recomandat pentru a conduce torturile. Ţurcanu era nu doar inteligent, ci şi un bun psiholog, fiindcă ştia cum să le vorbească victimelor sale. Pe Aurel Vişovan l-a ameninţat că îi pregăteşte ceva special, astfel că acesta a trăit cu spaima în suflet pe tot parcursul bătăilor. Altuia, pe care îl văzuse mai firav şi mai uşor de speriat (era filosof ca formaţie), i-a spus că de el nu se va atinge, întrucât va ceda de unul singur, lucru care avea să se întâmple întocmai după ce a asistat la torturile colegilor săi[37].

Puterea sa de fascinaţie acţiona şi după ani de zile, când era deja executat : Dan Dumitrescu şi Aristotel Popescu erau atât de îngroziţi de ideea că Ţurcanu ar putea să apară în celulele lor de la Jilava pentru a relua bătăile, încât îi denunţau fără încetare pe toţi deţinuţii ori gardienii care nu aveau o comportare adecvată. Demenţa i-a împins până la a refuza pâinea lăsată pentru ei la toaletă de vecinii de celulă[38], fiindcă nu puteau accepta ideea că Ţurcanu murise şi suspectau permanent că erau supuşi unor încercări.

Printre deţinuţi a circulat zvonul că Eugen Ţurcanu s-ar fi căit înainte de moarte. Octavian Tomuţa susţine că s-a întâlnit cu un preot care a stat în celulă cu un Ţurcanu „abătut, era frământat, era un amestec de resemnare şi disperare". El l-a întrebat dacă Dumnezeu poate ierta „crime multe şi grele", iar Nicolae Itul pretinde că l-a auzit în Jilava strigând de la un geam : „Mă băieţi, mă, aici Ţurcanu ! Vă rog să spuneţi tuturor că-mi pare rău de toate crimele şi de tot răul pe care l-am făcut şi să mă ierte, dacă pot ! "[39]. Faptul este aproape imposibil de confirmat sau de infirmat astăzi. Ţurcanu a fost executat, conform actelor oficiale, pe 17 decembrie 1954.

Gheorghe Bâgu i-a vizitat familia după eliberarea din închisoare şi a văzut-o pe fiica lui Eugen cântând la pian. Mult mai târziu, cumnatul lui Ţurcanu i-a spus că fata este complexată şi timorată pentru că auzea la Radio Europa Liberă ce a făcut tatăl ei : „Cum, unchiule, eu sunt fiica celui mai mare criminal ? " – şi izbucnea în hohote de plâns şi ţipete. După ce a absolvit Facultatea de Medicină, s-a căsătorit şi a plecat în Germania. Soţia lui Ţurcanu s-a recăsătorit[40], aparent înainte de moartea lui[41].

> M-a apucat mila şi de Ţurcanu, el fiind de fapt o nefericită victimă a unor manevre diabolice. Un tânăr inteligent ca el cum putuse oare să se angajeze într-o lucrare atât de satanică ? Numai orgoliul, setea de putere şi lipsa de discernământ putuseră să-l ducă în cea mai adâncă prăpastie a pierzaniei. […] Dacă Nicolski nu l-ar fi ademenit şi nu l-ar fi minţit, Ţurcanu nu s-ar fi angajat să facă ceea ce a făcut.[42]

37. Aurel Vişovan, *op. cit.*, p. 56.
38. Pentru o descriere a comportamentului celor două creiere spălate la Jilava, vezi Marcel Petrişor, *Memorii II : Secretul Fortului 13. Reeducări şi execuţii*, Editura Timpul, Iaşi, 1994, *passim*.
39. ****Memorialul ororii…*, pp. 829-830.
40. Gheorghe Bâgu, *Mărturisiri din perioada comunistă…*, pp. 17-18.
41. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 11, *passim*.
42. Dumitru Bordeianu, *op. cit.*, pp. 278-279.

Octavian Voinea

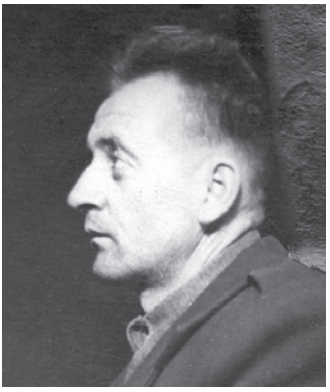

Născut la 23 aprilie 1922 în Panciu, judeţul Vrancea, Octavian Voinea a fost şeful studenţilor membri ai Serviciului de Informaţii al Mişcării Legionare din România, motiv pentru care a primit o condamnare foarte mare în procesul din 1949 (25 de ani muncă silnică) şi a fost una din ţintele predilecte ale lui Ţurcanu în torturile de la Piteşti. Legăturile sale cu Mişcarea Legionară îşi aveau originile în familie, tatăl său fiind un cunoscut legionar, iar fratele Jean a fost unul din liderii mişcării de rezistenţă armată din Vrancea. Voinea a intrat în şcoala de ofiţeri de geniu în 1940 şi a luptat în al Doilea Război Mondial în Ungaria, unde a fost şi rănit[1].

A fost arestat la 15 mai 1948 ca student la Facultatea de Construcţii din Bucureşti. După anchetă a stârnit discuţii aprinse printre colegi, acuzându-l pe Decebal Andrei (cu care era în conflict) că a colaborat cu Securitatea şi a determinat arestările în masă, dar unii dintre ei cred că făcea acest lucru doar ca „să aplaneze oarecum acuzaţiile ce i s-ar fi putut aduce deoarece era unul dintre primi arestaţi”[2]. Voinea a fost unul dintre primii studenţi care au ajuns la Piteşti, împreună cu lotul de la Facultatea de Medicină Bucureşti şi lotul Constantin Oprişan, în februarie 1949. Fiind şef de lot, a făcut parte din vârfurile izolate după introducerea restricţiilor din închisoare în iunie 1949.

Octavian Voinea a intrat în demascări de la sfârşitul lunii iunie 1950 la camera 2-subsol, unde a fost tras de limbă de mai mulţi informatori şi s-a contrazis cu Virgil Bordeianu, care propusese camerei să accepte „reeducarea”. La mijlocul lunii octombrie a fost mutat la camera 4-spital, unde Ţurcanu l-a torturat inclusiv pentru acest lucru, timp de peste o lună[3]:

> Acolo a fost bătut unul dintre cei mai chinuiţi studenţi, deşi el terminase, era inginer – Voinea Octavian; a fost călcat în picioare, omorât, aruncată apă – vreo trei săptămâni.

1. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 2, ff. 2-3.
2. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 2, f. 48.
3. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 2, ff. 89, 91

> Şi pe noi, care eram în aşteptare, ne ţineau pe prici şi din când în când câte unul ieşea, era considerat reeducat şi era chemat altul la rând. Ştiam că o să-mi vină rândul – am trăit o groază vecină cu nebunia, însă, când am văzut cât rezistă Voinea Octavian, pe care l-au pus să-şi mănânce fecalele, să-şi bea urina, să doarmă pe mozaic, să mănânce din gamelă cum mănâncă porcii din troacă – au fost nişte chinuri de neimaginat –, şi alţii, şi alţii…[4].

Prima lovitură încasată a fost un pumn din partea lui Ţurcanu, care l-a lăsat fără câţiva dinţi, după care ceilalţi au sărit pe el pentru că „murdărea camera" cu sângele. Imobilizat, a fost lovit pe rând de toţi agresorii ca un sac de box, a fost bătut cu cozile de la mătură peste tălpi, apoi peste picioare până la fese. A fost pus să bată pasul pe loc pe o cârpă udă, ca să-şi dezumfle tălpile, iar când încetinea ritmul, era lovit cu o bâtă peste cap, care i s-a umplut de cucuie. Neputând să mănânce în primele zile după începerea torturilor, i s-a turnat mâncarea fierbinte pe gât. Într-una din zile Ţurcanu le-a dat ordin agresorilor să-l imobilizeze şi să-i introducă o daltă de fier în gură, care să îl împiedice să o închidă, după care l-a forţat pe alt student : „Să-i bagi p..a în gură ca să se vindece pentru totdeauna de a mai vorbi împotriva clasei muncitoare şi a poporului muncitor ! […] Să vadă toată lumea cum legionarii şi-au înghiţit p..a unii la alţii ! "[5]. Ţurcanu l-a ameninţat cu moartea ca să nu le spună nimic ofiţerilor care vor veni într-o inspecţie : „5 ani în plus pentru crimă, pentru a apăra secretul acestei acţiuni în faţa organelor de stat, nu contează"[6].

În cele din urmă Voinea a cedat şi a fost folosit ca informator (remarcat de Ţurcanu ca unul dintre cei mai activi) şi agresor. Pentru a se convinge că îi va respecta ordinele, Ţurcanu l-a forţat să îşi lovească un prieten, pe Nicolae Cojocaru[7]. Urmele lăsate de torturile la care fusese supus nu au fost doar de natură psihică, determinând o colaborare frenetică, ci şi fizice : de pe 9 mai şi până la plecarea din Piteşti a fost internat la infirmerie, iar la o lună după sosirea la Gherla tratamentul a trebuit reluat, deşi iniţial fusese scos la muncă în atelierul de tâmplărie. Revenirea lui Voinea s-a făcut treptat, pe măsură ce nu a mai fost supus presiunilor agresorilor (mai ales după ridicarea lor de la Gherla), dar nu a fost de durată fiindcă în vara anului 1953 a fost dus la Râmnicu Sărat pentru a fi anchetat.

Voinea este singurul membru al lotului care a lăsat mărturie despre regimul la care a fost supus în această perioadă : era obligat să stea în şezut pe pat, cu mâinile pe genunchi şi cu ochii ţintă la becul de deasupra uşii, nu avea hârtie igienică sau apă, fiind nevoit să folosească petece de căptuşeală ale hainei, până a ajuns aproape dezbrăcat. La duş era scos doar o dată la trei-patru săptămâni, legat la ochi şi gol, indiferent de anotimp. Cei doi anchetatori aveau roluri diferite, unul îi spunea ce trebuie să declare în scris, iar al doilea îi punea apoi întrebări. Când a refuzat să recite varianta Securităţii, a fost bătut la tălpi şi i s-au strâns degetele cu cleştele[8], forţându-l din nou să cedeze. Voinea pretinde că anchetatorul i-a descris în amănunt ce se va întâmpla cu lotul lui :

---

4. Relatare Octavian Tomuţa, *apud* Ilie Bădescu (coord.), *Grupul de cercetare „Rezistenţa la comunism"*.
5. Mărturia lui Octavian Voinea redactată de Gheorghe Andreica, *op. cit.*, p. 84.
6. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 3, f. 84.
7. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 2, f. 95 ; *Ibidem*, vol. 4, f. 388.
8. Mărturia lui Octavian Voinea redactată de Gheorghe Andreica, *op. cit.*, pp. 152-153 ; 157-158.

> Nu veţi fi eroi, aşa cum vă sunt principiile. Veţi fi nişte ticăloşi mascaţi, departe de orice virtute. Nu veţi muri decât atunci când vrem noi. Întâi vă vom transforma în monştri… Apoi vă vom obliga – prin metodele noastre – să declaraţi numai ce vrem noi. Aceste declaraţii smulse cu cleştele înroşit în foc le vom păstra ca mărturii, ca acte pentru arhivă, după care se va scrie istoria[9].

Nu a reuşit să îşi revină pe durata procesului, fiind probabil sub imperiul spaimei şi al revoltei că este judecat în ciuda suferinţelor îndurate, şi a izbucnit împotriva unuia din martori, Octavian Tomuţa :

> Tavi Voinea, cum m-am uitat la el, a şi sărit în picioare – am crezut că e o regizare – şi a spus : „Domnule preşedinte, banditul ăsta nu are ce căuta între martorii acuzării. El trebuie să fie aici, lângă mine. Să dea socoteală de crimele pe care le-a făcut ! ". Am rămas descumpănit. Mă gândeam atunci că e vorba de o regie. Şi mă întreabă preşedintele : „Ei, ce zici ? ". Şi eu am spus : „Domnule preşedinte, eu sunt de-a dreptul indignat şi consternat că victima cea mai chinuită e în proces alături de călăii cei mai sălbatici. Voinea Octavian a fost omorât de mai multe ori, a fost călcat în picioare, i s-au aruncat găleţi cu apă ca să-şi revină. Săptămâni întregi eram pe prici şi mă uitam cum îl chinuie şi nu ştiam cum rezistă atâta. Omul ăsta să fie alături de sălbaticii lui torţionari ? Mi se pare de-a dreptul revoltător". Şi voiam să spun acelaşi lucru şi despre Cornel Pop, dar m-a oprit. M-au pus să-mi semnez declaraţiile şi am ieşit. Tavi Voinea s-a uitat la mine puţin ruşinat. Tot timpul m-a chinuit ideea ce l-a determinat pe acest om – a fost din proprie iniţiativă sau a fost pus să spună toate astea ? Mai târziu, la moartea unui prieten – doctorul Dănilă Mihai –, l-am reîntâlnit pe Tavi Voinea. Şi-a cerut iertare, iar eu i-am spus : „Te-am iertat de atunci, dar ce te-a determinat – căci tot ce ai spus era o minciună ? ". „Ştiu, dar aş fi vrut să aduc pe toată lumea acolo, pe cât mai mulţi – eram înnebunit –, poate în felul ăsta nu ne condamnau. "[10]

Voinea a fost condamnat la moarte, dar păstrat în viaţă pentru a depune mărturie în procesul „Negulescu Valeriu şi alţii" ; ulterior pedeapsa i s-a comutat în muncă silnică pe viaţă, iar în 1963 a fost transformată în 25 de ani muncă silnică. După terminarea anchetei era suferind de enterită cronică şi colită neceroasă[11]. Şi-a executat restul detenţiei la Jilava şi Aiud şi, scăpat de presiunile constante, a început să-şi revină pe poziţii de împotrivire faţă de regim. A refuzat să participe la reeducarea din Aiud, astfel că a fost printre ultimii eliberaţi din închisoare, la 1 august 1964. La sfârşitul anului a fost repartizat în muncă la Întreprinderea de Canal şi Apă Bucureşti, ca desenator tehnic, dar a avut surpriza să se întâlnească acolo cu Mişu Dulgheru, fostul şef al Direcţiei Anchete Penale din Securitate, care a refuzat să-l angajeze, pretextând că nu are posturi[12]. Octavian Voinea a fost urmărit până la căderea regimului comunist, fiind semnalat în numeroase rânduri cu poziţii „duşmănoase".

9. *Ibidem*, p. 161.
10. Relatare Octavian Tomuţa, *apud* Ilie Bădescu (coord.), *Grupul de cercetare „Rezistenţa la comunism"*.
11. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 17, f. 47.
12. Mărturia lui Octavian Voinea redactată de Gheorghe Andreica, *op. cit.*, pp. 285-286.

Capitolul IV

Administrația

Rolul administrației

Nicio acţiune de proporţiile şi complexitatea celei de la Piteşti nu putea fi concepută şi pusă în practică de simpli deţinuţi politici fără aprobarea şi îndrumarea organelor de Securitate şi a administraţiei penitenciarului. Este suficient să amintim faptul că regimul de detenţie prevedea supravegherea permanentă a deţinuţilor, care nu aveau voie în unele locuri şi perioade nici măcar să stea întinşi în paturi ori să privească pe fereastră pe parcursul zilei, fără să fie imediat pedepsiţi de gardienii care se plimbau pe culoare în permanenţă ; cu atât mai puţin puteau avea loc violenţe atroce în camere fără ca cineva să audă sau să vadă ce se petrece. Nu încape nicio îndoială că administraţia nu doar că a permis, ci a şi încurajat tortura în închisori din simplul motiv că îi servea interesele : pe de o parte obţinea informaţii suplimentare pe baza cărora opera noi arestări, pe de alta, participa în mod discret la înăbuşirea celor mai vehemente voci contestatoare.

Atunci când intervenea, administraţia închisorilor o făcea doar pentru a sprijini grupurile de agresori şi deseori participa ea însăşi la pedepsirea victimelor. Intervenţia violentă directă a gardienilor şi a directorului Alexandru Dumitrescu s-a limitat însă numai la perioada de început a „demascărilor", în decembrie 1949, întrucât regimul şi-a dat seama că procedând astfel, arăta clar că acţiunea îi aparţine. Cum conspirativitatea era unul din obiectivele principale, s-a renunţat repede la astfel de intervenţii şi totul a fost lăsat la mâna lui Eugen Ţurcanu. Pe de altă parte, toate probele arată că el nu lucra de unul singur, ci avea aprobarea şi indicaţiile ofiţerului politic din închisoare (Ion Marina, urmat de Mircea Mihai), care la rândul lui cerea indicaţii de la Serviciul Operativ/Inspecţii din Bucureşti. Acesta este nodul central al implicării administraţiei în acţiunea Piteşti.

Înfiinţată la începutul lui 1949 cu scopul de a coordona activitatea informativă din penitenciare, Serviciul Operativ îşi avea modelul în experienţa represivă sovietică, unde practica era introdusă „de multă vreme"[1], după cum a mărturisit chiar Gheorghe Pintilie. Iniţiativa era ceva mai veche : încă de la înfiinţarea Securităţii la sfârşitul lui august 1948 exista o direcţie însărcinată cu contrainformaţiile în penitenciare – Direcţia a III-a, condusă de Coman Stoilescu[2]. La sfârşitul anului

1. ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 33/1953, f. 40v. A se vedea şi documentul publicat în Dumitru Lăcătuşu, Alin Mureşan (eds.), *op. cit.*, pp. 205-244.
2. CNSAS, *Securitatea. Structuri-cadre. Obiective şi metode. Vol. I (1948-1967)*, coordonator : Florica Dobre, autori : Florian Banu, Theodor Bărbulescu, Camelia

(coincidenţă sau nu, exact momentul începutului „reeducării" de la Suceava), Alexandru Nicolschi i-a cerut lui Stoilescu să-şi organizeze direcţia cu oamenii pe care îi are ca să supravegheze informativ personalul DGP şi închisorile din ţară. În cele din urmă pentru această muncă a fost ales colonelul Iosif Nemeş, iar Serviciul a luat fiinţă în luna martie 1949. Din păcate informaţiile despre funcţionarea Serviciului Operativ nu sunt numeroase, dar ştim că Nemeş lucra cu un aparat de 12-14 referenţi trimişi la închisorile principale[3] : printre acestea se numărau şi Suceava (unde a fost repartizat Mihai Stângă), Piteşti (Ion Marina) şi Gherla (Dezideriu Iacob).

Ca director al penitenciarului Oradea, Iosif Nemeş (1945-1949) îşi crease o reţea proprie de informatori, ceea ce pare să-i fi determinat numirea în fruntea noului serviciu, de îndată ce Securitatea a decis exploatarea informativă a deţinuţilor. La şedinţa de investire în funcţie au luat parte Gheorghe Pintilie, Alexandru Nicolschi, Voicu Daciu (directorul DGP) şi Marin Jianu, care i-a comunicat că schema personalului este deja făcută şi transmisă închisorilor. Referenţilor le era repartizat un birou separat dotat cu telefon, pentru a înlesni comunicarea secretă cu Bucureştiul, dar Nemeş a aflat abia peste câteva zile care era scopul lor, dintr-o discuţie privată cu Pintilie : informaţii despre viaţa din închisoare, ce nu au declarat deţinuţii la anchetă, ce legături au, dacă administraţia îi sprijină etc[4]. Fiind o activitate strict secretă, detaliile nu trebuiau cunoscute nici măcar de directorii închisorilor, iar legătura lui Nemeş cu conducerea Securităţii se făcea prin colonelul Gavrilă Birtaş (directorul Direcţiei I Informaţii Interne).

Serviciul Operativ a funcţionat însă fără un regulament de funcţionare (de altfel, nu l-a avut nici sub conducerea lui Tudor Sepeanu), ghidându-se după indicaţii verbale. La fel a procedat şi Iosif Nemeş cu subalternii săi din închisori, cărora nu le dădea ordine scrise, ci se mulţumea cu discuţiile private avute pe durata vizitelor în ţară. Puterile primite erau considerabile : avea dreptul să intre în celule când dorea şi să aplice anumit regim deţinuţilor sau să ceară transferul lor, chiar peste autoritatea directorului DGP[5]. Noul director al DGP, Ion Baciu, care probabil nu fusese pus la curent cu acţiunea violentă, a intrat în conflict cu Nemeş şi i-a reproşat faptul că subordonaţii lui desfăşoară activitate după programul de închidere[6] şi transferă deţinuţi fără aprobarea direcţiunii. Când a adus la cunoştinţa lui Marin Jianu aceste lucruri, precum şi obiceiul lui Nemeş de a se prezenta beat în inspecţii, Baciu a fost muştruluit de ministrul adjunct, care i-a cerut „să nu mă mai bag în problemele lor că ei sunt organ de Securitate şi ca atare primeşte directive de la Dir. G-lă Securităţi". Nemeş însuşi s-a înfuriat şi s-a lăudat că nu dă

Ivan Duică, Liviu Ţăranu, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2006, p. X (în continuare, CNSAS, *Securitatea…*)

3. ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 33/1953, ff. 36v-37v.
4. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 10, f. 6.
5. ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 33/1953, f. 269.
6. „Închiderea" era momentul serii în care celulele erau încuiate de către gardieni, iar regulamentul prevedea că nimeni nu mai are voie să intre sau să iasă din ele până la „deschiderea" de dimineaţă. În realitate însă, în perioada demascărilor şi această regulă a fost încălcată în mod curent atât de către agresori, cât şi de către administraţie.

socoteală nimănui decât lui Gheorghe Pintilie[7]. Cu toate că era plecat pe teren aproape toată luna şi sub conducerea sa au debutat violenţele în Piteşti, Nemeş nu a reuşit să-şi mulţumească şefii cu activitatea sa şi a fost înlăturat din funcţie în mai 1950, probabil şi din cauza pregătirii mediocre a referenţilor.

Mişcarea s-a pregătit încă din luna ianuarie, când Pintilie l-a instruit pe Tudor Sepeanu, la acea vreme Directorul Securităţii Capitalei, să organizeze o şcoală de ofiţeri politici, cu care apoi să lucreze în locul referenţilor lui Nemeş. Redactarea planului de muncă i-a revenit lui Sepeanu, dar s-a făcut în funcţie de cerinţele directorului Securităţii, care i-a cerut „a scoate la iveală toate crimele, delictele şi legăturile pe care deţinuţii le ascunseseră organelor de cercetări", „legăturile şi intenţiile deţinuţilor pentru viitor", dar şi „legăturile lor cu cei din afară", abia în paralel urmărindu-se „supravegherea" activităţii aparatului administrativ al penitenciarelor pentru a nu deveni un agent al deţinuţilor[8]. Mutarea accentului dinspre personalul administrativ spre deţinuţi a fost o consecinţă directă a notelor care începeau să vină dinspre Piteşti după primele torturi.

Pintilie nu s-a rezumat la a-i trasa obiectivele lui Sepeanu, ci l-a învăţat cum să recruteze informatori şi ce avantaje să le ofere : îmbunătăţirea condiţiilor de viaţă în închisoare, crearea perspectivelor pentru reducerea pedepsei, crearea unor „diversiuni" între deţinuţi cu concepţii asemănătoare[9]. Toate acestea au fost dezvoltate şi transmise mai departe de Sepeanu viitorilor subordonaţi în cadrul şcolii de calificare pe care a condus-o între februarie-aprilie 1950. Serviciul Operativ a devenit Serviciul Inspecţii şi Control, iar cei mai buni absolvenţi ai ei au fost repartizaţi în închisorile cele mai active din punctul de vedere al informaţiilor trimise la Bucureşti. Astfel, la Piteşti a fost repartizat Mircea Mihai, iar la Gherla a fost trimis Gheorghe Sucigan.

Deşi este foarte posibil ca echipele de agresori şi îndeosebi Ţurcanu şi Popa să nu fi informat în totalitate ofiţerii politici despre ce se întâmpla în camere, de teamă să nu îi sperie prin gravitatea bătăilor, nu încape îndoială că fiecare val nou de violenţe (inclusiv primele, după cum am văzut deja) au fost comandate sau cel puţin aprobate de Iosif Nemeş şi Tudor Sepeanu. La fel de clar este că aceştia raportau la rândul lor conducerii Securităţii că deţinuţii se bat între ei, după cum şi faptul că au existat mai multe decese, dar nici Pintilie, nici Nicolschi ori Jianu nu au făcut absolut nimic pentru a opri această practică. Mai mulţi oficiali ai Securităţii şi ai DGP au vizitat celulele în care se tortura şi au văzut urmele violenţelor pe victime (inclusiv Epaminonda Tomorug, şeful Serviciului Medical din DGP), dar cei care erau la curent cu acţiunea râdeau, iar cei care nu ştiau nimic concret fie se uitau în altă parte, ignorând realitatea, fie trimiteau rapoarte conducerii DGP, ignorate de aceasta[10].

Materialul documentar aflat la dispoziţie ne permite să alcătuim schema responsabilităţilor organelor de stat în ceea ce priveşte acţiunea violentă cu destul de multă

7. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 10, f. 88 ; ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 33/1953, f. 270.
8. ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 33/1953, f. 37v.
9. Tudor Sepeanu susţine că la acest capitol Pintilie nu a intrat în detalii, ci l-a lăsat să se orienteze la faţa locului. Pentru descrierea detaliată a indicaţiilor lui Gheorghe Pintilie, a se vedea Dumitru Lăcătuşu, Alin Mureşan (eds.), *op. cit.*, pp. 196-279.
10. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 2, ff. 197-198.

precizie. Desigur, ea nu este completă, dar respectă principalele nivele de putere, precum şi personajele cele mai importante implicate, cu grade de vinovăţii diferite. Întrucât prima grijă era conspirativitatea acţiunii, Securitatea s-a asigurat că există o relaţie invers proporţională între gradul de implicare şi de cunoaştere a acţiunii violente şi gradul de vinovăţie. Astfel, deşi ofiţerii politici şi gardienii erau cei care se loveau zilnic de problemele demascărilor, ei funcţionau la ordinele superiorilor şi chiar dacă ar fi vrut să se împotrivească, nu aveau mari şanse de reuşită (ceea ce nu înseamnă neapărat că dorinţa de împotrivire a existat). Directorii închisorilor aveau, pe hârtie, responsabilitatea a ceea ce se petrece în instituţia pe care o conduceau, dar în practică deciziile luate de către Securitate erau aplicate chiar dacă încălcau regulamentul de funcţionare al DGP. Relaţiile dintre diferitele nivele de putere erau influenţate şi de simpatiile sau antipatiile personale şi sufereau modificări în timp, după cum şi cunoştinţele unor personaje (ca directorul Dumitrescu, de pildă) variau în funcţie de interesele Securităţii. Prin urmare, deşi nu este nici rigidă, nici exhaustivă, pe o scară ierarhică descrescătoare, vinovăţiile se împart după cum urmează:

Gheorghe Pintilie, Alexandru Nicolschi (Securitatea)

⇩

Marin Jianu (Ministerul de Interne)

⇩

Iosif Nemeş, Tudor Sepeanu (Serviciul Operativ/Inspecţii)

⇩

Ion Marina, Gheorghe Sucigan (ofiţerii politici)

⇩

Alexandru Dumitrescu (direcţiunea închisorilor)

⇩

Augustin Văşcan, Alexandru Georgescu (gardienii)

Desigur, personajele prezentate în acest capitol nu sunt toate cele care erau la curent cu acţiunea şi au protejat-o sau au profitat de pe urma ei. După cum a rezultat deja din capitolele anterioare, Coman Stoilescu, Gavrilă Birtaş, Marin Constantinescu, Ion Baciu, Epaminonda Tomorug şi alţi câţiva ştiau că în închisori se bate şi se obţin informaţii de la deţinuţi, deşi mulţi dintre ei aveau doar cunoştinţe parţiale asupra acţiunii. Implicaţi au fost toţi ofiţerii politici din închisorile în care ea s-a extins: Mircea Mihai, Marin Iagăru, Constantin Avădani, Toma Chirion, Augustin Şleam, Ion Iordache, dar şi majoritatea gardienilor din Piteşti şi Gherla.

Dar legea tăcerii a funcţionat, pentru că toţi ştiau că demascările se desfăşoară cu aprobarea conducătorilor Securităţii şi servea regimul, iar bătăile nu erau deloc o metodă rar întâlnită în acei primi ani de existenţă a organului represiv. Totuşi, am selectat persoanele al căror aport în conceperea şi dezvoltarea demascărilor a fost esenţial şi despre care am reuşit să identificăm date biografice semnificative.

Gheorghe Pintilie

Eminenţa cenuşie a întregii acţiuni şi dovada incontestabilă că ea a fost comandată şi aplicată de la cele mai înalte nivele ale conducerii Securităţii, Gheorghe Pintilie este în continuare un personaj enigmatic. Informaţiile cunoscute despre el sunt invers proporţionale cu responsabilitatea pe care o are pentru toate acţiunile represive din primii ani ai regimului comunist. Explicaţia este dublă : pe de o parte, agenţii serviciilor secrete sovietice erau de regulă bine conspiraţi şi îşi asumau o identitate falsă. Pe de altă parte, fiind cel mai important lider al Securităţii, nu avea superiori care să îi poată întocmi un dosar profesional din care să avem confirmarea unor minime date biografice.

Primele semne de întrebare se ridică asupra numelui real şi a cetăţeniei celui care s-a născut la 9 noiembrie 1902 în Tiraspol. Circulă mai multe variante ale prenumelui său : Pintilie, Pantelei sau Timofei Bodnarenko. După toate probabilităţile, era ucrainean sau basarabean de origine rusă. Articolele de propagandă din epocă susţin că a luat parte la Revoluţia bolşevică pe când avea doar 14 ani, dar informaţia pare cel puţin îndoielnică. Mult mai credibile sunt legăturile pe care le-a avut cu secţia NKVD din Tiraspol la mijlocul anilor ’20, în cadrul cărora ar fi funcţionat ca agent rezident. Din această poziţie a fost trimis cu misiuni ilegale de agitaţie în România în 1928, perioadă în care a început să se legitimeze cu documente false pe numele Gheorghe Pintilie.

Experienţa din cadrul NKDV l-a recomandat pentru poziţia de responsabil cu contrainformaţiile în cadrul PCR şi s-a ocupat cu identificarea şi înlăturarea informatorilor Siguranţei, atât în libertate, cât şi după condamnarea pentru activitatea comunistă. În închisoare a devenit un apropiat al lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, pe care l-a ajutat după 23 august 1944 în lupta împotriva opozanţilor din partid. Printre victimele lui se numără foştii lideri ai partidului, Ştefan Foriş şi Lucreţiu Pătrăşcanu. În perioada 1945-1948 a fost şeful Secţiei Administrative (Organizatorice) din cadrul PCR şi a supravegheat infiltrarea agenţilor comunişti în structurile încă democrate ale Ministerului de Interne. În paralel, a fost numit adjunctul şefului Directoratului Exterior al serviciilor secrete sovietice, sub coordonarea căruia a conceput naşterea Securităţii. A fost numit directorul ei general la 28 august 1948, după ce cu câteva luni înainte fusese ales deputat de Ialomiţa în Marea Adunare Naţională. Împreună cu funcţia de lider al Securităţii a primit gradul de general-locotenent[1].

Implicarea în acţiunea de la Piteşti este indicată, chiar dacă pe alocuri doar parţial, de aproape toţi cei cărora le-a dat ordine pentru organizarea muncii informative în penitenciare : Iosif Nemeş, Tudor Sepeanu, Gavrilă Birtaş. Toate

1. Marius Oprea, *op. cit.*, pp. 556-557 ; CNSAS, *Securitatea…*, vol. I, pp. 705-706.

acestea au stânjenit Securitatea în anchetele din anii 1953-1954, care a fost nevoită să îi anonimizeze numele în unele declaraţii şi să nu amintească nimic despre rolul lui în procesele demascărilor. Birtaş susţine că Pintilie nu doar că ştia ce se întâmplă în Piteşti, ci că i-a ordonat mai multe acţiuni de „diversiune" în rândul deţinuţilor :

> Menţionez cu tărie că această linie adică de a sparge unitatea legionarilor din penitenciare a fost linia trasată dela conducere, eu personal primind această linie dela ministru adj. Pintilie. […] Ştiam şi ştia şi conducerea Direcţi Generale a Securităţii adică g-ral Nicolschi şi ministru adj. Pintilie că atunci când am sosit în penitenciare noui loturi de legionari condamnaţi au fost luaţi în primire de cei „reeducaţi", adică s-au bătut între ei pentru a declara ce n-au declarat la anchetă în legătură cu faptele lor şi cu alte fapte ce ei le cunoşteau[2].

Practic, Gheorghe Pintilie a (co)ordonat fiecare etapă a acţiunii : de la formarea Serviciului Operativ în martie 1949 până la încetarea violenţelor la sfârşitul lui 1951, toate s-au desfăşurat la ordinul lui direct. La şedinţa de înfiinţare a Serviciului Operativ i-a explicat lui Nemeş în detaliu ce informaţii interesează organele de stat : atmosfera din închisori, datele nedeclarate în anchete, legăturile din interiorul şi exteriorul penitenciarului, favorurile făcute de administraţie deţinuţilor etc. Mai târziu, tot el l-a însărcinat pe Tudor Sepeanu cu reorganizarea serviciului şi i-a expus pe larg felul în care să facă pregătirea noilor ofiţeri, precum şi condiţiile de conspirativitate care li se vor oferi. Informaţiile despre personalul DGP au fost trecute în plan secund în primele luni, ca să nu producă tulburare între cei care funcţionau ca unelte ale regimului. De altfel, acesta era pentru şeful Securităţii doar un „alt obiectiv", accentul căzând pe deţinuţii politici[3].

„Reeducarea" din Suceava nu a fost aprobată de regim, dar ea a oferit prilejul recrutării mai multor informatori din rândul deţinuţilor, activitate încuviinţată de Gheorghe Pintilie. El a fost ţinut la curent până în cele mai mici amănunte prin mai multe canale, inclusiv printr-un raport lunar întocmit de şeful Serviciului Operativ/ Inspecţii. Pintilie ştia de planul de evadare a lui Nuti Pătrăşcanu din februarie 1950 şi a aflat de sinuciderea lui Gheorghe Şerban înaintea lui Nemeş. Pe deasupra, materialul care rezulta din demascări îi era predat direct, cel puţin până în iulie 1950[4].

Pintilie a avut grijă ca amestecul lui să fie cât mai discret şi s-a ferit să dea ordine scrise, speculând poziţiile ingrate ale celor care lucrau sub comanda sa : pe Tudor Sepeanu l-a şantajat cu proaspăta excludere din partid şi l-a determinat astfel să comită excese de zel în muncă, într-un soi de penitenţă pentru problemele pe care le avea la dosar. Toate indicaţiile pe care i le-a dat au fost verbale, iar Serviciul Operativ/Inspecţii a funcţionat fără regulament până în iulie 1951, ceea ce a permis comiterea ilegalităţilor, cu atât mai mult cu cât directorii ei, deşi pe hârtie erau încadraţi în DGP, în realitate răspundeau direct de Pintilie. El le-a creat însă toate condiţiile necesare şi

2. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 3, ff. 6v-7v.
3. *Ibidem*, ff. 38v-41 ; *Ibidem*, vol. 10, ff. 6, 36.
4. *Ibidem*, vol. 1, f. 53 ; *Ibidem*, vol. 3, f. 90v ; *Ibidem*, vol. 10, ff. 11, 47 ; ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 33/1953, f. 50.

a aprobat libera circulaţie a ofiţerilor politici în interiorul închisorilor la cererea expresă a lui Nemeş, ca o derogare de la un ordin scris semnat de Marin Jianu[5].

Încetarea violenţelor şi anchetarea declaraţiilor lui Vintilă Vais au avut de asemenea aprobarea lui Gheorghe Pintilie. Alexandru Roşianu (şeful Serviciului Inspecţii după înlăturarea lui Sepeanu), nefiind probabil instruit la fel ca predecesorii săi, a cerut printr-un raport oprirea bătăilor şi anchetarea celor care s-au făcut vinovaţi de moartea a 7-8 deţinuţi. Şeful Securităţii a fost ţinut apoi la curent în permanenţă cu desfăşurarea cercetărilor, inclusiv cu implicarea ofiţerilor din structurile Ministerului de Interne. E de presupus însă că acest lucru s-a petrecut doar până în 1952, când a fost înlăturat din funcţie. Cu toate acestea, în martie 1954 numele lui Pintilie era anonimizat în declaraţiile lui Tudor Sepeanu care îl incriminau în mod direct şi nu a fost adus niciodată în faţa justiţiei[6].

De numele lui Gheorghe Pintilie se leagă toate acţiunile represive ale regimului Dej, inclusiv internarea deţinuţilor şi a opozanţilor regimului în coloniile de muncă de la Canal. Membru al Comitetului Central al PCR (11 iunie 1948 – 28 decembrie 1955), a fost înlocuit la conducerea Securităţii în septembrie 1952 de Alexandru Drăghici, dar a continuat să joace un rol important pe scena politico-administrativă. A fost prim-adjunct al ministrului Afacerilor Interne (18 martie 1956 – 1961) şi adjunct al ministrului de Interne (1961-1962).

Deşi în ancheta ordonată de Ceauşescu împotriva lui Alexandru Drăghici din 1967-1968, numele lui Pintilie apărea frecvent, nu a fost niciodată tras la răspundere pentru faptele sale. În mod similar, în 1971 Securitatea aprecia că se face responsabil pentru atrocităţile din Piteşti şi Gherla, pe care le-a „cunoscut şi aprobat", dând indicaţia : „să nu se aleagă metodele ci numai scopul să fie realizat"[7], dar în acelaşi an, fostul şef al Securităţii a fost decorat cu Ordinul „Tudor Vladimirescu", clasa a II-a. Mai mult ca sigur, legăturile cu serviciile secrete sovietice l-au salvat pentru tot restul vieţii. Căsătorit cu Ana Toma, şi ea agentă NKVD, Pintilie a fost atent supravegheat în ultimii ani de instituţia pe care a creat-o. Cei care l-au cunoscut spun că era un consumator feroce de alcool şi ţigări ieftine şi avea un puternic accent rusesc. A murit la 11 august 1985[8].

5. ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 33/1953, ff. 47, 285 ; ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 3, ff. 26v, 59v, 82v
6. ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 33/1953, f. 40 ; ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 2, ff. 170-171 ; *Ibidem*, vol. 3, f. 20v.
7. ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 19, vol. 1, f. 56. A se vedea documentul integral publicat în Dumitru Lăcătuşu, Alin Mureşan (eds.), *op. cit.*, pp. 273-279.
8. Marius Oprea, *op. cit.*, pp. 557-558 ; CNSAS, *Securitatea…*, vol. I, p. 706.

Marin Jianu

Dacă şefii Biroului Operativ/Inspecţii aveau misiunea de a implementa acţiunea violentă în închisori, Marin Jianu era principalul ei coordonator, ajutat de funcţia ierarhică superioară de ministru adjunct al Internelor, care îi conferea autoritate asupra tuturor structurilor implicate în demascări : Securitatea şi Direcţia Generală a Penitenciarelor. Jianu era originar din Aninoasa, judeţul Gorj, unde s-a născut la 2 august 1913. Forţat de starea materială precară a familie, a urmat o şcoală de ucenici CFR la Bucureşti, după care a lucrat la Atelierele „Griviţa". A luat contact acolo cu mişcarea comunistă din ilegalitate şi în 1932 a participat la răspândirea unor fluturaşi, dar nu a mai activat până după instalarea regimului.

A fost încadrat în structurile represive după numirea guvernului Petru Groza şi a lucrat ca agent informator, detectiv şi apoi comisar ajutor. Prietenia cu ministrul de Interne Teohari Georgescu l-a propulsat în funcţia de secretar general al ministerului (la 8 ianuarie 1948) şi mai apoi în cea de ministru adjunct (la 2 aprilie 1948)[1]. Printre responsabilităţile sale se număra şi coordonarea activităţii DGP. Una din modalităţile prin care s-a menţinut la conducerea ministerului a fost organizarea unor chefuri imorale în garsoniera unui alt angajat al MAI, Alexandru Neacşu. Aventurile amoroase ale grupului Jianu erau notorii, iar Vintilă Vais le-a prezentat unei comisii de control a Comitetului Central de partid încă din 1949. Relaţiile puternice ale lui Jianu au însemnat însă că raportul nu a fost luat în considerare, dar Vais a fost arestat la scurtă vreme, probabil ca răzbunare[2].

Unul din apropiaţii lui spune că „încuviinţa împuşcarea deţinuţilor cari evadau şi după aceea erau prinşi şi se făcea reconstituirea modului cum aceştia au evadat cu care ocazie erau împuşcaţi pentru a fi exemplu celor ce au intenţi de evadare"[3]. Astfel de execuţii sumare, fără condamnare, s-au practicat pe scară largă în acei ani. Marin Jianu a fost implicat în majoritatea măsurilor pregătitoare pentru munca de informaţii : el este cel care i-a explicat lui Iosif Nemeş în ce va consta munca la Serviciul Operativ şi tot el le-a vorbit şi primilor angajaţi ai serviciului la începutul lui aprilie 1949, explicându-le că munca lor este de o importanţă deosebită şi trebuie să fie secretă inclusiv faţă de familie[4].

După începerea violenţelor, a luat o serie de măsuri pentru îmbunătăţirea acţiunii în urma sesizărilor lui Nemeş, care i s-a plâns că directorii de închisori nu îi ajută suficient pe subordonaţii lui. Astfel, la una din şedinţele periodice cu directorii tuturor penitenciarelor de la sediul DGP, Jianu le-a amintit acestora că toate măsurile luate de minister sunt ordine ale lui Teohari Georgescu, membru al Comitetului Central al PCR, astfel că cine refuza să le execute, refuza Partidul şi

1. Marius Oprea, *op. cit.*, p. 558 ; CNSAS, *Securitatea…*, vol. I, p. 701.
2. ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 33/1953, ff. 36, 196-198.
3. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 10, f. 83v.
4. *Ibidem*, vol. 2, f. 10v ; *Ibidem*, vol. 3, ff. 30, 81v.

era pasibil de Tribunalul Militar. Pe de altă parte, le-a cerut să păstreze secretul absolut asupra evenimentelor şi să nu le dezvăluie nici măcar Comitetului Central[5].

Jianu a fost semnalat în vizită în închisoarea Piteşti de mai multe ori pe parcursul desfăşurării demascărilor, cu singurul scop de a verifica starea acţiunii. Într-una din vizitele sale la camera 4-spital a văzut un deţinut cu capul umflat şi vânăt din cauza bătăii şi l-a întrebat ce a păţit. Victima i-a răspuns, conform ordinului dinainte stabilit, că a alunecat pe gheaţa de la grupul sanitar şi s-a lovit. Deşi era în mod evident o minciună, Jianu s-a întors către comandantul pazei şi i-a ordonat răzând : „Să luaţi măsuri să spargeţi ghiaţa dela closet". Episodul s-a repetat şi în altă cameră cu un deţinut care a dat acelaşi răspuns învăţat pe din afară, dar unul din agresorii lui, Grigore Romanescu, l-a întrerupt şi s-a lăudat ministrului adjunct că l-a bătut fiindcă nu a fost sincer în demascare. Jianu nu a schiţat niciun gest[6].

După sinuciderea lui Gheorghe Vătăşoiu, Jianu a fost chemat de urgenţă de directorul închisorii pentru a lua măsuri, dar nici de data aceasta nu s-a arătat deranjat decât de faptul că a fost chemat de la Bucureşti pentru un detaliu nesemnificativ şi s-a mirat de reacţia lui Dumitrescu : „pentru asta sunt eu aşa de speriat" ? A refuzat să ordoneze încetarea bătăilor, după cum îi sugerase acesta, cerându-i să-şi vadă de treabă, fiindcă el este singurul răspunzător. Aceeaşi reacţie a avut-o şi atunci când Ion Baciu i-a raportat că violenţele din închisori sunt tot mai numeroase şi Iosif Nemeş le vizitează în stare de ebrietate. Descurajaţi de poziţia lui Jianu, subordonaţii au început să îi spună tot mai rar situaţia reală, fiind convinşi că demascările se desfăşurau la ordinul Securităţii. S-a implicat personal şi i-a cerut directorului DGP să îi acorde lui Iosif Nemeş libertate deplină de circulaţie în închisori şi l-a informat că acesta poate dispune tratamente preferenţiale pentru anumiţi deţinuţi şi chiar transferarea lor fără alte aprobări[7].

A urmărit îndeaproape pregătirea pentru reluarea violenţelor în mod organizat şi după rocada Nemeş-Sepeanu, însoţindu-l pe ultimul într-o vizită pe secţia spital în vara lui 1950. Cei doi nu s-au legitimat la intrarea în închisoare, după cum cerea regulamentul, şi nici nu au acceptat prezenţa directorului alături de ei, dorind să păstreze secretul asupra discuţiilor[8]. În aceeaşi perioadă s-au deplasat la Gherla pentru a-i anunţa pe agresorii proaspăt transferaţi de la Piteşti că „veţi putea continua şi aici cele ce a-ţi (sic !) început la Piteşti, însă să aveţi grijă să păstraţi conspirativitatea". A dat indicaţii concrete despre cum ar trebui să se desfăşoare acţiunea („ce părere aţi avea dacă aţi începe demascările cu muncitorii"), după care a cerut să discute cu un grup de conducere format din cinci deţinuţi[9].

Gheorghe Popescu a relatat în anchetă cât de mult au intrat în detalii în această discuţie : Jianu le-a cerut să fie foarte atenţi pe cine primesc alături de ei, să nu mai

5. *Ibidem*, vol. 1, f. 89 ; *Ibidem*, vol. 3, f. 5v ; *Ibidem*, vol. 6, f. 347 ; *Ibidem*, vol. 10, f. 174v.
6. ****Memorialul ororii…*, p. 199 ; ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 10, f. 183v ; ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 5, f. 334v.
7. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 10, ff. 94-96 ; ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 33/1953, ff. 269, 271.
8. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 1 ; ff. 113v, 118.
9. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 1, f. 67 ; *Ibidem*, vol. 5, f. 336.

exagereze cu bătăile („la Piteşti am fost prea duri”), să respecte o proporţie numerică între agresori şi victime (1 la 2) şi să insiste în demascări pe informaţiile despre organizaţiile nedeclarate şi despre abaterile angajaţilor Securităţii şi ai penitenciarelor, întrucât doreau să îşi „purifice” cadrele. Totodată, le-a făcut cunoştinţă cu ofiţerii politici şi le-a cerut să păstreze secretul absolut asupra misiunii lor, promiţându-le un supliment de mâncare drept răsplată pentru colaborarea lor[10].

Ministrul adjunct este cel care a ordonat întoarcerea imediată a studenţilor de la Canal la Piteşti în primăvara lui 1950, deşi motivele rămân incerte. Plutonierul care a condus lotul susţine că unii deţinuţi s-au luat la bătaie la scurtă vreme după ce au coborât la Poarta Albă, ceea ce l-a înfuriat pe Jianu, dar mai credibile par variantele conform cărora s-ar fi descoperit că nu toţi cei transferaţi au trecut prin demascări, sau că erau prea slabi ca să poată lucra[11]. De altfel, el ceruse să fie informat asupra demascărilor care conţineau referiri la personalul administrativ şi în unele cazuri primea şi citea tot materialul cules de ofiţerii lui Sepeanu.

În ciuda faptului că întreţineau relaţii cordiale, a contribuit la înlăturarea lui Tudor Sepeanu de la Biroul Inspecţii. Înainte de militarizarea DGP, Jianu a cerut un tabel cu funcţionarii superiori şi a luat la cunoştinţă caracterizarea pe care i-a făcut-o tocmai o colaboratoare, Eva Birtaş : „suspect şi duşman de clasă”. În momentul în care Sepeanu a avut probleme din cauza unei discuţii despre recrutarea ca informator a unei cunoştinţe, Marin Jianu a fost primul care a cerut excluderea acestuia din partid[12].

Toată activitatea din fruntea Ministerului de Interne denotă cruzime şi lipsă de scrupule. La începutul lui iunie 1952 cerea mai multă vigilenţă faţă de deţinuţi, ca „să simtă […] că fac închisoare”. Nici deţinuţii bolnavi nu l-au impresionat, luând decizia ca şi aceştia să iasă la muncă şi să fie obligaţi să îndeplinească jumătate de normă[13]. Ca ministru adjunct în perioada de maximă represiune (1948-1952) este direct responsabil pentru tratamentele inumane aplicate deţinuţilor politici. În paralel cu activitatea profesională, Jianu era cunoscut pentru că organizase un bordel pentru ofiţerii din minister, dar şi pentru că făcea trafic cu paşapoarte şi cu case naţionalizate. A fost înlăturat din funcţie în iunie 1952, după demiterea lui Teohari Georgescu, al cărui protejat fusese. Din cauza relaţiei pe care a avut-o cu acesta a fost arestat pe 18 februarie 1953, dar a fost eliberat un an mai târziu, deşi ancheta relevase atât rolul jucat în demascări, cât şi alte infracţiuni grave, precum luare de mită şi abuz în serviciu. Neimplicarea sa în procesul „Tudor Sepeanu” subliniază încă o dată dorinţa regimului de a-şi escamota propria responsabilitate. După eliberarea din 1954 i s-a pierdut urma[14].

10. *Ibidem*, vol. 5, f. 336v.
11. ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 33/1953, f. 201 ; ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 10, f. 195.
12. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 3, f. 47 ; ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 33/1953, f. 143.
13. Monica Grigore, Oana Ionel, „Colonia de muncă forţată Capul Midia : punct terminus al Canalului suferinţei”, în CNSAS, *Arhivele Securităţii*, Editura Nemira, Bucureşti, 2004, pp. 99, 101.
14. Marius Oprea, *op. cit.*, pp. 558-559 ; CNSAS, *Securitatea…*, vol. 1, p. 701.

Iosif Nemeş

„Subsemnatul nu am oprit bătaia deoarece pe deoparte (sic !) m-a bucurat faptul că deţinuţi se bate deoarece scoteau informaţi mai multe şi pe de altă parte vedeau că unitatea legionară se sparge”[1]. Aşa justifica Iosif Nemeş, într-o română aproximativă, atitudinea pe care a avut-o din poziţia de şef al Serviciului Operativ. Născut la 28 ianuarie 1911 în Ditrău, judeţul Harghita, era de meserie tâmplar şi a absolvit 6 clase primare şi 3 industriale. A făcut cunoştinţă cu ideologia comunistă în timp ce lucra într-un atelier de tâmplărie din Bucureşti prin 1939 şi s-a angajat să organizeze o mişcare în Beiuş, unde se stabilise. Pentru acest fapt, a fost arestat şi condamnat la 10 ani de închisoare, dar a executat doar 3 (1941-1944)[2].

Schimbarea regimului i-a fost de bun augur din primele momente. A intrat în Ministerul de Interne în 1945 şi a fost numit director al penitenciarului Oradea, funcţie pe care a ocupat-o între septembrie 1945 – martie 1949. În paralel, a funcţionat o vreme ca inspector cu delegaţie pentru penitenciarele din regiunea Oradea (1946-1948)[3]. În această perioadă şi-a creat o reţea de informatori în închisoare, se pare din proprie iniţiativă, fapt care l-a propulsat în fruntea nou înfiinţatului Serviciu Operativ din DGP.

Principalele sale legături în minister au fost Marin Jianu şi Gheorghe Pintilie, cei care i-au explicat în ce va consta munca în cadrul Serviciului. La începutul lunii aprilie, la sediul ministerului a avut loc o şedinţă cu toţi ofiţerii politici, în prezenţa lui Marin Jianu şi a comandantului Direcţiei Generale a Miliţiei, Pavel Cristescu, în care li s-a cerut să recruteze informatori din rândul deţinuţilor şi să-şi desfăşoare munca în deplin secret. Nemeş a îmbrăţişat rapid noile atribuţii şi a luat măsuri pentru uşurarea sarcinilor subalternilor săi, care erau slab pregătiţi. Astfel, după primele vizite făcute în închisori, a obţinut de la Gheorghe Pintilie exceptarea oamenilor lui de la regula conform căreia nimeni nu avea voie să intre în celulele deţinuţilor[4].

Primul contact cu „reeducarea” l-a avut la Suceava, unde acţiunea începuse de mai multă vreme şi luase avânt după procesele de la începutul lui 1949. A efectuat prima vizită în luna aprilie şi a intrat în legătură cu Eugen Ţurcanu, luând decizia de a-l trimite la Piteşti pentru a organiza acţiunea de acolo. Deţinuţii aveau deja acces la cărţi de propagandă sovietică şi beneficiau de unele drepturi normale (vorbitor cu familia, pachete, circulaţia liberă pe secţie), care au fost înlăturate după a doua vizită a lui Nemeş, în luna iunie. El a discutat cu mai mulţi deţinuţi

---

1. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 10, f. 47v.
2. Mihai Burcea *et al.*, *op. cit.*, p. 332 ; ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 3, f. 81 ; *Ibidem*, vol. 10, f. 49.
3. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 10, f. 5.
4. *Ibidem*, vol. 2, f. 10v ; *Ibidem*, vol. 3, ff. 5v, 82v.

pentru a-şi forma o părere despre frământările din penitenciar, printre care s-au numărat Alexandru Bogdanovici, Ştefan Dorneanu, Lucian Pascaru şi Constantin Lupoaie. Într-una din aceste discuţii private a aflat că Bogdanovici este un oportunist, care a mai jucat o dată cartea „reeducării" faţă de regim la Aiud în 1946, doar pentru a reveni, odată eliberat, la activitatea legionară. Pe deasupra, componenţa politică a ODCC i-a provocat neîncredere, cunoscută fiind adversitatea regimului pentru legionari, şi a dispus desfiinţarea ei şi pedepsirea severă a celor care nu ar fi respectat ordinul de încetare a activităţii. Mai mulţi apropiaţi ai „reeducării" au remarcat că măsurile au avut darul de a le potoli avântul[5].

Deşi a încercat să ascundă adevărul, Nemeş s-a dus la Piteşti la doar câteva săptămâni după ce l-a transferat pe Ţurcanu şi a aflat de la director că acesta este cel mai bun informator al său. Notele predate ajungeau la Securitatea din Piteşti şi Dumitrescu era mulţumit de disciplina din închisoare, care provenea din supravegherea informativă a gardienilor, dar Nemeş a fost deranjat de implicarea organelor locale. La întoarcerea în Bucureşti i-a raportat totul colonelului Birtaş şi a obţinut preluarea totală a muncii. Ţurcanu l-a convins pe Nemeş că vrea să demonstreze regimului că s-a rupt de activitatea din tinereţe şi i-a cerut să lucreze ca informator, astfel că şeful Serviciului Operativ i l-a recomandat lui Ion Marina ca principal colaborator[6].

Spre sfârşitul lunii noiembrie a aprobat folosirea violenţei, dar după primele bătăi l-a întrebat pe Ţurcanu de ce a apelat la această metodă. Nemeş pretinde că i-a cerut să nu mai recurgă la brutalităţi, dar în acelaşi timp recunoaşte că „nu am pus în mod hotărât ca să nu se mai bată şi atunci Ţurcanu a simţit că nu suntem contra acestei acţiuni". În săptămânile care au urmat a aflat că numărul celor care doresc să-şi schimbe atitudinea faţă de regim şi dau note informative creşte încontinuu, astfel că s-a mulţumit să lase lucrurile să decurgă de la sine. Pe de altă parte, nici conducerea Ministerului de Interne nu i-a dat niciun fel de indicaţii. Reacţia lui Gavrilă Birtaş faţă de raportările sale a fost cât se poate de echivocă : „să fiţi atenţi"[7].

Nu s-a lăsat prea impresionat nici de urmele de bătaie ale victimelor pe care le-a văzut în Piteşti : „Deşi am constatat această situaţie, totuşi deoarece am primit şi de data aceasta un material bogat, nu le-am dat nici un fel de ordin pentru oprire, însă le-am spus să fie foarte atenţi pentru ca lucrurile să nu ia proporţii". În schimb, a permis accesul agresorilor la hârtie şi cerneală pentru redactarea declaraţiilor scrise[8].

Nemeş susţine că după sinuciderea lui Gheorghe Şerban i-a dat ordin lui Marina să oprească bătăile şi să instaleze o plasă de sârmă în golul dintre scări pentru a preveni încercări ulterioare, dar din declaraţiile directorului rezultă că nu era prea

5. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 1, ff. 93, 95 ; *Ibidem*, vol. 3, ff. 319-320 ; *Ibidem*, vol. 8, f. 12 ; *Ibidem*, vol. 14, f. 270 ; ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 10, ff. 43v-44.
6. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 10, ff. 17-19.
7. *Ibidem*, ff. 21, 46-47.
8. *Ibidem*, vol. 3, ff. 88v-89 ; *Ibidem*, vol. 10, f. 25v.

îngrijorat de incident şi că nu înţelegea panica lui Dumitrescu. Mai mult, s-a arătat deranjat de faptul că a fost chemată familia celui decedat şi a cerut să i se refuze accesul la trupul neînsufleţit. Presat de director, i-a cerut lui Ţurcanu să tempereze puţin lucrurile, dar s-a apărat cu cinism : „Desigur că Ministerul cunoaşte – doar eu nu fac ce fac de capul meu – O să moară 10 bandiţi şi pentru asta să mă împuşte pe mine partidul că i-am omorât – însă cel puţin ştiu că am terminat cu legionarii". În aceste condiţii, cea de-a doua sinucidere i-a provocat furia, atât pentru că ceruse mai multă atenţie în bătăi, cât şi pentru că încă nu se instalase plasa de sârmă. Deşi pretinde că a oprit complet torturile, ele au mai continuat o vreme, chiar dacă la o intensitate ceva mai redusă. Actele de deces ale celor două victime, dar şi ale altor deţinuţi ucişi în torturi, au fost falsificate de doctorul Ion Ionescu la dispoziţia aceluiaşi Nemeş[9].

Responsabilitatea lui se extinde şi asupra acţiunii din Braşov. Colonelul Birtaş i-a cerut informaţii din închisoare şi şeful Serviciului Operativ i-a dat ordin lui Marina să-i pună la dispoziţie doi informatori disponibili pentru transfer, cunoscând faptul că subordonatul său din Braşov nu obţinea rezultate. Nemeş a discutat personal cu Maximilian Sobolevschi şi Adrian Prisăcaru înainte de mutare, întrebându-i aluziv dacă pot folosi aceeaşi metodă pentru a obţine demascări de la câteva persoane care aveau să le fie dezvăluite ulterior[10].

Cu puţin timp înainte de schimbarea din funcţie, a vizitat şcoala de cadre din camera 4-spital şi l-a întâlnit acolo pe Iosif Fuchs, pe care îl ştia din perioada în care fusese directorul închisorii Oradea. L-a întrebat pe acesta unde s-a simţit mai bine şi Fuchs i-a răspuns că la Oradea avea mai multă libertate şi putea munci, dar Nemeş a subliniat importanţa acţiunii din Piteşti : „acolo ai avut unele avantaje, aici ai alte avantaje : aici ai învăţat ce trebue şi ce nu trebue să faci în penitenciar". Un alt deţinut a fost întrebat batjocoritor : „De când nu mai eşti legionar… din Decembrie ? "[11], arătând încă o dată că ştia foarte bine ce se întâmpla în închisoare.

Nu cunoaştem cu exactitate motivele pentru care a fost destituit în jurul datei de 5 mai 1950, deşi i s-au reproşat rezultatele mediocre şi slaba pregătire a subordonaţilor săi. Lui Marina i s-a cerut să părăsească serviciul în 24 de ore şi să semneze o clauză de confidenţialitate, ceea ce putem bănui că s-a întâmplat cu toţi angajaţii Serviciului Operativ. De asemenea, mai ştim că Gavrilă Birtaş nu era de acord cu unele acţiuni de-ale lui Nemeş şi a complotat pentru îndepărtarea lui din funcţie. Mai mulţi colaboratori apropiaţi l-au descris ca „superficial şi înclinat spre beţie", cu tendinţe de a deveni „agresiv şi făcea scandaluri". Alţii spun că era „beţiv, afemeiat", făcea drumuri multe şi nejustificate la Oradea şi nu se ţinea de treabă, prin urmare e posibil ca toate acestea să fi contribuit într-o oarecare măsură la înlocuirea lui cu Tudor Sepeanu[12].

9. *Ibidem*, vol. 1, ff. 91v, 94-96, 99v ; *Ibidem*, vol. 3, ff. 91, 94v ; *Ibidem*, vol. 10, f. 46v.
10. *Ibidem*, vol. 10, ff. 24v-25, 46v ; ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 3, f. 254v.
11. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 10, f. 3v.
12. *Ibidem*, vol. 2, ff. 9v, 23 ; *Ibidem*, vol. 3, ff. 24v, 47, 50v.

Deşi vinovăţia lui Nemeş este incontestabilă, el a fost doar un pion (important) în mâinile lui Pintilie şi Jianu. Ambii erau foarte bine informaţi în legătură cu evenimentele din Piteşti, uneori chiar mai bine decât Nemeş însuşi, care a aflat după Pintilie de sinuciderea lui Gheorghe Şerban. În plus, colonelul Birtaş primea rapoarte detaliate despre mersul demascărilor şi decesele din închisori. De altfel, Birtaş recunoaşte că „această linie adică de a sparge unitatea legionarilor[13] din penitenciare a fost linia trasată dela conducere, eu personal primind această linie dela ministru adj. Pintilie" şi îl scuză oarecum pe Nemeş: „Nici Nemeş Iosif, nici Sepeanu Teodor din proprie iniţiativă, fără să fi avut ordin de a se tolera bătăia, sau alte metode chiar, nu le-ar fi tolerat sau folosit"[14].

Nemeş a fost păstrat o scurtă vreme în aparatul DGP şi a lucrat ca inspector în perioada mai-septembrie 1950, după care a fost numit director al Fermei Copăceni (septembrie 1950 – octombrie 1951), controlor în Gospodăria de Partid a Comitetului Central al PCR (octombrie 1951 – noiembrie 1952) şi director al Fabricii de mobilă a Comitetului Central al PCR. În februarie 1957 lucra ca tehnician. Deşi a fost audiat ca martor al acuzării în procesul „Tudor Sepeanu", nu a fost niciodată condamnat, deşi existau suficiente probe împotriva lui, inclusiv o serie de declaraţii pe care le luase, în mod ilegal, acasă. Iosif Nemeş a murit în 1986[15].

13. Obsesia asimilării tuturor deţinuţilor politici cu legionarii a fost o stratagemă a regimului comunist pentru stigmatizarea publică a acestora, profitând de noua conjunctură politică internaţională după cel de-al Doilea Război Mondial, care repudia întreg spectrul de extremă dreaptă. Aşa se explică şi de ce anchetaţii erau obligaţi să alipească sintagma de „legionar" tuturor persoanelor şi acţiunilor la care făceau referire. Exagerările se întâlneau la tot pasul şi erau de-a dreptul ridicole în unele cazuri (vezi asimilarea deţinuţilor de naţionalitate maghiară legionarilor). În realitate însă, deşi majoritari, legionarii erau doar o parte a celor întemniţaţi în Piteşti.
14. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 3, ff. 7v-8, 90.
15. Mihai Burcea *et al.*, *op. cit.*, p. 332; ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 10, f. 39; *Ibidem*, vol. 7, f. 278; *Ibidem*, vol. 10, f. II.

Tudor Sepeanu

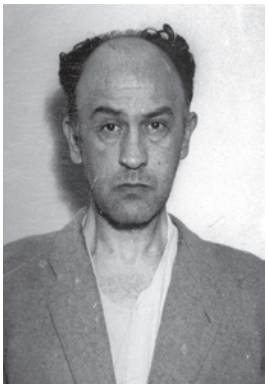

Unul din principalii coordonatori ai acţiunii din poziţia sa de şef al Serviciului Inspecţii din cadrul DGP, Tudor Sepeanu s-a născut pe 23 octombrie 1914 în Bucureşti. Fiul unui avocat evreu, s-a înscris şi el la Facultatea de Drept în 1932, însă se pare că nu a absolvit-o niciodată. Prin relaţiile tatălui său, care făcea politică ţărănistă şi ajunsese la un moment dat consilier municipal al Sectorului II Bucureşti, s-a angajat o perioadă ca ajutor de reporter, iar între 1935-1936 a efectuat stagiul militar. După moartea tatălui său (iunie 1937), confruntându-se cu probleme financiare, a facilitat obţinerea de paşapoarte false pentru diverşi solicitanţi în schimbul unor sume de bani, iar după o vreme a lucrat ca secretar avocaţial. În primăvara lui 1938 a fost concentrat la Regimentul 4 Roşiori, însă în ianuarie 1941, odată cu introducerea restricţiilor rasiale, a fost desconcentrat şi lăsat la vatră ca sublocotenent în rezervă. S-a folosit de această perioadă pentru a se căsători cu Elisabeta Maria Katz. A avut mai multe slujbe (comis-voiajor, funcţionar) până în noiembrie 1941 când, în urma reabilitării, a participat ca voluntar pe frontul de Răsărit. Cea mai mare parte a războiului a petrecut-o însă în Batalionul 1016 evrei de la Sărata, unde a fost comandantul unui pluton de muncă. S-a întors în Bucureşti în august 1944 în urma unor intervenţii ale soţiei sale[1].

Ascensiunea în structurile de represiune comuniste s-a datorat adeziunii imediate la noul regim. Sepeanu s-a deplasat la sediul PCR imediat după 23 august 1944 şi a fost repartizat în Formaţiunile Patriotice de Luptă, unde a reuşit să se evidenţieze din primele zile. După dizolvarea acestora, Emil Bodnăraş l-a recrutat pentru a face parte dintr-o „reţea informativă" care urma să ţină sub control mişcările tuturor partidelor istorice, dar şi a altor organizaţii anticomuniste. A fost coleg în această perioadă cu Alexandru Nicolschi, Marin Jianu şi Mişu Dulgheru. L-a urmărit o

1. ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 33/1953, ff. 129-130, 132-135.

vreme cu succes pe Iuliu Maniu, ceea ce l-a determinat pe Bodnăraş să-i încredinţeze filarea tuturor oamenilor politici importanţi. Deşi nu făcea parte din nicio structură a statului, Sepeanu şi colegii lui erau ajutaţi inclusiv cu maşini de către diverse fabrici şi instituţii[2] care aveau conduceri comuniste. A participat la mai multe acţiuni cu caracter represiv, printre care anchetarea unor participanţi la manifestaţia din 8 noiembrie 1945 ori a diverşi membri din primele organizaţii anticomuniste (Sumanele Negre, Mişcarea Naţională de Rezistenţă, grupul generalului Aurel Aldea)[3].

A lucrat şi în cadrul Corpului Detectivilor, unde a fost subordonatul lui Nicolschi, dar a cerut să fie transferat în urma unor contre cu acesta. Recomandat deja de o bogată experienţă, a fost încadrat în structurile Ministerului de Interne la doar două zile după instalarea guvernului dr. Petru Groza. A fost, pe rând, şeful biroului de politică internă în Direcţia Generală a Siguranţei Statului (9 martie 1945 – septembrie 1946), directorul poliţiei judiciare din Prefectura Poliţiei Capitalei (septembrie 1946 – 8 martie 1948), şeful inspectoratului de Siguranţă al Capitalei (8 martie 1948 – 1 septembrie 1948), iar după înfiinţarea Securităţii a devenit comandantul Securităţii Capitalei cu grad de locotenent-colonel, funcţie pe care a deţinut-o până în ianuarie 1950. Rolul său în evenimentele din Piteşti avea să înceapă odată cu excluderea sa din rândurile PMR pe 15 ianuarie 1950, când o comisie a partidului a hotărât că nu mai poate menţine în rândurile sale un fost combatant pe frontul de Răsărit, fiu al unui fost informator al Siguranţei. Momentul a fost speculat de Gheorghe Pintilie, care i-a comunicat că nu mai poate fi comandantul Securităţii Capitalei din poziţia sa de proscris, dar l-a însărcinat cu crearea Serviciului Inspecţii în cadrul DGP[4]. Este foarte posibil ca Sepeanu să fi perceput noua sa misiune ca pe un act de penitenţă faţă de partid, motiv pentru care s-a străduit să fie cât se poate de eficient.

Începând cu luna februarie 1950 a organizat şcoala de ofiţeri care a pregătit viitoarele cadre ale Biroului Inspecţii, instruind recruţii personal. După încadrarea acestora la penitenciare a efectuat mai multe vizite în principalele închisori politice între iulie-noiembrie 1950, perioadă în care s-a familiarizat cu ofiţerii din subordinea sa, comandanţii închisorilor şi cu principalii informatori, având discuţii personale cu Eugen Ţurcanu. De asemenea, continua să-şi instruiască subalternii lunar cu ocazia vizitelor acestora la Bucureşti şi tria materialul informativ primit din închisori[5].

Şi-a îndreptat în mod deosebit atenţia spre Piteşti şi Gherla, fiind informat de Nemeş că de aici iese foarte mult material prin Eugen Ţurcanu, care fusese recrutat de Dumitrescu, dar pe care Serviciul Operativ l-a preluat. Nemeş a recunoscut chiar că i-a dat aprobare pentru demascări, fiindcă grupul său îi convingea cu

2. *Ibidem*, ff. 136-137.
3. *Ibidem*, ff. 6, 137v-138.
4. *Ibidem*, ff. 4-5, 36v-37v, 137.
5. *Ibidem*, ff. 49, 150v.

uşurinţă pe ceilalţi deţinuţi să dea declaraţii. Prin urmare, Sepeanu i-a cerut lui Mircea Mihai să lucreze cu Ţurcanu, dar a ţinut să îl cunoască personal cu mult înainte să permită reluarea violenţelor. Când, spre sfârşitul anului, i-a cerut să înceapă acţiunea, l-a asigurat că îi va determina pe deţinuţi să vorbească fiindcă „le vom da noi un cutremur de 9 grade”[6]. Informaţiile rezultate din demascări îi erau trimise la Bucureşti din două în două săptămâni. În ancheta de mai târziu, Sepeanu a recunoscut în cele din urmă că ştia de bătăi, dar a încercat să minimalizeze rolul lor :

> Este adevărat că eu ştiam despre faptul că în acţiunea de demascare se întrebuinţează şi metoda bătăi, practicată în anumite cazuri (atunci când un deţinut se încăpăţâna şi nu declara faptele sale) de către deţinutul legionar Ţurcanu […] însă acest lucru moştenindu-l dela Dl. Nemeş Iosif, am aprobat să se continue mai departe, fără ca să raportez organului meu superior. […]Vreau să precizez că bătaia nu era o metodă principală şi organizată în cadrul acţiuni de demascare[7].

Or, acest lucru este în mod evident fals, dat fiind că Sepeanu vizita închisoarea Piteşti lunar şi intra întotdeauna doar în celulele în care aveau loc violenţe. În plus, el le spunea râzând angajaţilor din Bucureşti că deţinuţii se bat între ei şi chiar se omoară[8].

Deşi le-a lăsat foarte multă libertate de manevră în mod intenţionat, ofiţerii politici erau întotdeauna obligaţi să îi ceară aprobarea atunci când luau o decizie importantă[9]. Bucuros că obţinea mult material, i-a presat din ce în ce mai tare să îi trimită „informaţii despre orice persoană, indiferent dacă ocupă vreo funcţie mai mică sau mai mare în aparatul de stat […] conta foarte mult pe cantitatea materialului şi nu pe calitatea lui”. Ofiţerii din închisorile care nu produceau rezultatele scontate erau deseori certaţi şi înjuraţi pentru lipsa de performanţe : lui Toma Chirion i-a reproşat că nu ştie să lucreze ca la Piteşti şi Gherla, ceea ce l-a determinat pe acesta să aprobe violenţele la întoarcerea în colonia Peninsula[10].

Responsabilitatea lui Sepeanu nu se reduce însă doar la Piteşti, ci şi la extinderea acţiunii în aproape toate penitenciarele în care erau transferaţi studenţi trecuţi prin demascări. El a dat dispoziţie ca în fiecare lot care părăsea Piteştiul să fie cel puţin un informator care să lucreze în închisoarea de destinaţie cu ofiţerul politic de acolo. Practic, acţiunile de la Canal, Târgu Ocna şi Gherla au fost iniţiate şi sprijinite de el, iar rezultatele Serviciului au fost apreciate întotdeauna de Securitate. Sepeanu căuta să se facă plăcut şefilor prin activitatea intensă şi a dus personal material informativ lui Gavrilă Birtaş, Mişu Dulgheru sau Gogu Popescu (directorul Direcţiei a II-a Contrasabotaj). În Gherla le-a transmis personal agresorilor : „veţi

6. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 6, f. 383.
7. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 1, ff. 31v, 33v.
8. *Ibidem*, f. 92 ; *Ibidem*, vol. 3, f. 58.
9. *Ibidem*, vol. 1, f. 66v.
10. *Ibidem*, vol. 2, ff. 31, 126.

putea continua şi aici cele ce a-ţi (sic!) început la Piteşti, însă să aveţi grijă să păstraţi conspirativitatea”[11].

Gheorghe Pintilie a reuşit să-i imprime adânc senzaţia că sarcina pe care o are la Serviciul Inspecţii este mai importantă chiar şi decât legalitatea: „sunt convins, că am servit cu credinţă instituţia MAI şi că nu mă simt vinovat de fapte împotriva acestei instituţii”. Când directorul DGP i-a atras atenţia că bătaia a cuprins şi alte penitenciare, Sepeanu s-a apărat spunând că Pintilie l-a felicitat în mai multe rânduri pentru că graţie informaţiilor aduse de el s-a reuşit anihilarea mai multor organizaţii subversive. De altfel, metodele erau „cunoscute şi aprobate de Tov. Pintilie, Nicolschi şi Mazuru”[12]. Mai mult decât atât, nu s-a arătat deranjat nici de faptul că deţinuţii trimişi spre îngrijire la Târgu Ocna erau supuşi aceluiaşi tratament, pentru că totul era făcut în „interesul poporului”, iar violenţa era practicată pe scară largă, lăudându-se cu executarea unor deţinuţi de drept comun şi cu faptul că bătea la Securitatea Bucureşti „de sărea sângele în tavan”. Ca să fie şi mai convingător, a argumentat că la Securitate se „bate ştiinţific la tălpi încălţat” şi însuşi Alexandru Nicolschi foloseşte astfel de metode, înfierând legionarii în anchete[13].

Influenţa sa asupra activităţii informative din penitenciare nu s-a făcut simţită doar prin extinderea demascărilor. Una din măsurile introduse în mandatul său prevedea întocmirea fişelor pentru informatori, pentru a facilita preluarea lor de către ofiţerii politici din închisorile în care erau transferaţi. Deşi a realizat progrese evidente în cadrul Serviciului faţă de predecesorul lui, Sepeanu avea, ca majoritatea ofiţerilor de Securitate din acea perioadă, câteva probleme de comportament. Descrierile celor care au lucrat cu el nu sunt dintre cele mai flatante: „fire lăudăroasă, vanitos, şmecher, cu tendinţe de mare gangster, lăudându-se cu pumnul său”, vorbea ore întregi tuturor despre acţiunile sale, unele la ordinul direct al lui Teohari Georgescu. Vintilă Vais spune că era un „element mic burghez”: „Palavragiu şi lăudăros, element neserios. Era alintatul lui Jianu, tov. General Mazuru, Col. Dulgheru Mişu, Birtaş, Popescu Gogu”. Coman Stoilescu credea că preocuparea lui principală erau femeile, şi nu munca, fiind „foarte orgolios, nedisciplinat […] farseur, lăudăros şi nesincer”. Sepeanu era dezordonat şi iresponsabil, dar se făcea plăcut lui Dulgheru şi Jianu prin glume pornografice[14].

---

11. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 1, f. 67; ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 33/1953, ff. 57, 298.
12. ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 33/1953, ff. 155, 272.
13. ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 33/1953, f. 272. Episodul este real: Ştefan Taban, unul din legionarii paraşutaţi în ţară după 1945, a fost anchetat chiar de către Nicolschi, care i-a imprimat însemnul Mişcării Legionare (garda de fier) pe fese cu fierul roşu. Taban avea să treacă mai târziu şi prin demascările din Gherla, şi a fost bătut de echipele de agresori până când i-a căzut carnea de pe fese şi nu i s-a mai văzut semnul. Sepeanu ştia direct aceste amănunte, fiindcă şi el a luat parte la anchetarea lui Taban din calitatea sa de membru al Corpului Detectivilor. Interviu cu Ştefan Taban, arhiva personală a autorului.
14. ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 33/1953, ff. 205, 292; ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 3, f. 13.

Desigur, aceasta nu înseamnă că nu avea şi calităţi cu care impunea respect şi teamă subordonaţilor: Mircea Mihai îl descrie ca „un om foarte inteligent […] nimeni nu a reuşit să-l ducă […] este un om foarte rafinat şi cunoaşte lucrurile de la prima vedere […] este deasemeni şi foarte ironic şi era vai de capul elevilor care îi intrau în disgraţie întru cât făcea din ei cârpe nu altceva ironizându-i”[15].

Infatuarea şi orgoliul i-au adus înlăturarea din funcţie la începutul lui 1951. Prin luna februarie, Gheorghe Pintilie l-a trimis pe Coman Stoilescu să lucreze împreună cu Sepeanu, probabil pentru a-l controla şi a pregăti terenul pentru schimbarea lui. Sepeanu nu a protestat, dar în loc să-l familiarizeze pe maior cu munca, a început să îl evite. Conflictul mocnit dintre cei doi s-a aprins atunci când Stoilescu l-a reclamat pentru o neglijenţă în serviciu, provocând mustrarea lui severă de către Pintilie. Vizibil enervat, Sepeanu l-a bârfit în instituţie şi în cele din urmă i-a spus răspicat că nu înţelege să se subordoneze unui simplu maior. Această ultimă ieşire i-a fost fatală: în martie 1951 a fost destituit, scos din cadrele armatei şi trecut ca funcţionar civil la asociaţia sportivă Dinamo, unde a lucrat pe linie organizatorică şi „puţin pe linie de instruire sportivă” între 8 martie 1951 şi 5 februarie 1952. A urmat o perioadă de câteva luni în care Marin Jianu nu l-a repartizat niciunde, lăsându-l şomer. Mai târziu a fost scos complet din cadrele MAI şi a fost repartizat la Ministerul Agriculturii (timp de o lună), apoi la Ministerul Energiei Electrice, de unde a fost arestat la 11 martie 1953[16].

A fost cercetat în intervalul noiembrie 1953 – august 1954 şi experienţa proprie ca anchetator l-a făcut să simtă pericolul la care era expus, astfel că a încercat să ascundă mare parte din activitatea sa, îndeosebi ordinele pe care le-a dat ofiţerilor din Gherla. Dacă la Piteşti se putea apăra arătând că n-a făcut nimic altceva decât să continue munca lui Nemeş (aserţiune corectă, în fond), la Gherla acţiunea a început sub îndrumarea şi la ordinul lui expres. Sepeanu şi-a susţinut varianta până în momentul în care a fost confruntat cu declaraţiile lui Gheorghe Sucigan şi Constantin Avădani, când a acceptat realitatea şi şi-a mărturisit stratagema de anchetă[17]. Invocarea ordinelor pe care le-a primit pentru acţiunile sale nu i-au ajutat la nimic din cel puţin două considerente: ambiguitatea acestora şi practica Securităţii de a înlătura declaraţiile incriminante de la dosare. Tudor Sepeanu a fost condamnat la 8 ani muncă silnică.

Şi-a executat pedeapsa la penitenciarul Ocnele Mari, dar a fost eliberat prin graţiere la 13 noiembrie 1957, la doar câteva luni după pronunţarea sentinţei. Atât în timpul detenţiei, cât şi după, a redactat mai multe memorii prin care îşi arăta nevinovăţia prin aceea că metodele folosite de „legionari *loiali* regimului contra legionarilor *neloiali*” erau cunoscute şi aprobate de conducerea Ministerului de Interne. Unul din aceste memorii este datat noiembrie 1971, dar rezoluţia i-a fost

15. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 1, f. 108v.
16. ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 33/1953, ff. 4v-5, 38v, 283-284.
17. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 1, ff. 72v-74.

nefavorabilă, regimul constatând că, deşi necondamnarea lui Gheorghe Pintilie a fost o incorectitudine, acest lucru nu atenuează cu nimic vinovăţia lui Sepeanu.

În urma acestui memoriu Securitatea a încercat să îl recruteze ca informator şi aparent era interesat de colaborare[18], dar se prea poate ca disponibilitatea lui să fi fost simulată, întrucât în 1976 proaspătul pensionar Sepeanu era semnalat cu manifestări duşmănoase împotriva regimului. După moartea lui Emil Bodnăraş s-a exprimat într-un cerc de cunoştinţe că militarii vechi trebuie să îi fie recunoscători acestuia pentru că nu au fost exterminaţi cu toţii, aşa cum ceruseră sovieticii. Sepeanu nu se ferea să spună bancuri despre Nicolae Ceauşescu şi despre membrii de partid, dar critica şi obiceiul regimului de a promova persoane cu studii făcute la seral sau la fără frecvenţă : „Tot partidul a dat unora ocazia să absolve liceul în doi ani de zile şi a creat cursuri urgente şi destul de scurte, promovând o serie de ingineri, nu tocmai capabili şi destoinic pregătiţi”[19]. Afirmaţia e destul de ironică dacă ne aducem aminte că şcoala de calificare condusă chiar de Sepeanu în 1950 a creat o serie de ofiţeri politici „nu tocmai capabili” peste noapte. Înainte de pensie a lucrat la Institutul de Proiectări şi Automatizări Bucureşti.

Tudor Sepeanu a fost unul din personajele cheie ale acţiunii violente din Piteşti. Vulgar, oportunist, cinic, nu a ezitat să calce pe cadavre pentru a-şi crea o situaţie favorabilă în ierarhia Securităţii. Momentele de tragism nu au lipsit însă nici din biografia sa. În aprilie 1950 le-a spus o glumă absolvenţilor şcolii sale, care circula pe holurile instituţiei : „în munca noastră nu există decât trei alternative de a fi scoşi : ori te împuşcă duşmanul, ori te îmbolnăveşti muncind, ori intri la puşcărie – la pensie sunt foarte rare cazurile să ieşi”[20]. Gluma avea să se transforme în realitate atât pentru el, cât şi pentru câţiva din cei cărora le-a fost adresată. Pe de altă parte, Sepeanu şi-a înaintat demisia din Ministerul de Interne în momentul în care a aflat de la Nicolschi că tatăl său a fost informator al Siguranţei, dar generalul i-a refuzat-o cerându-i să-şi vadă liniştit de treabă, fiindcă „aceasta este treaba partidului, şi când acesta va consideră că este cazul să o facă, o va face el şi fără ca să o cer eu”[21]. Ceea ce s-a şi întâmplat.

18. ACNSAS, fond SIE, dosar nr. 13594, ff. 1, 6.
19. ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 149097, ff. 1-3.
20. ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 33/1953, f. 45.
21. *Ibidem*, f. 132.

Ion Marina

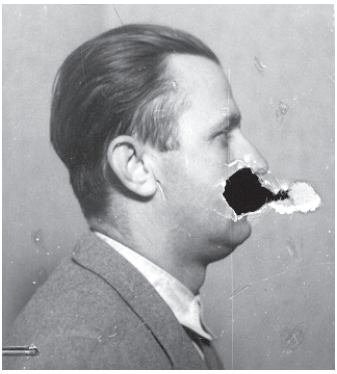

Primul şi cel mai cunoscut ofiţer politic din închisoarea Piteşti, recrutat în Serviciul Operativ din rândurile Miliţiei, Ion Marina s-a născut la 8 aprilie 1922 în satul Pata din zona limitrofă a municipiului Cluj-Napoca. A fost trimis pentru prima misiune la penitenciarul Ocnele Mari (mai-august 1949), dar nu a reuşit să obţină rezultate din cauza împotrivirii directorului de acolo, Ioan Simulescu[1].

La Piteşti a fost transferat de Iosif Nemeş la începutul lui septembrie 1949, cu indicaţia de a vorbi numai cu directorul Dumitrescu, care dusese deja muncă informativă în închisoare. Marina a fost însoţit, ca toţi colegii lui, de o adresă din partea DGP care prevedea că are dreptul de a se plimba nestingherit în închisoare şi de a muta deţinuţii dintr-o cameră în alta, şi a lucrat timp de o lună ca impiegat la grefă, pentru a-şi masca adevăratul rol. Primele încercări de a lua contactul cu victimele le-a avut la cererea directă a lui Nemeş şi i-au evidenţiat stângăcia şi lipsa de tact. Sub pretextul unui control de rutină asupra nevoilor de trai ale deţinuţilor, a încercat să afle ceva mai multe despre aceştia pentru a le putea specula dorinţele, dar acţiunea a fost un eşec, fiindcă singura lor cerinţă a fost permisiunea de a lucra. Frustrat de lipsa de progres şi „din lipsă de prevedere", l-a întrebat pe unul dintre ei de ce s-a făcut legionar, iar acesta le-a povestit totul colegilor, care au răspândit curând zvonul că Marina urmăreşte să îi reeduce politic[2].

Forţat de deconspirarea sa, a apelat din nou la ajutorul directorului, care l-a trimis la Eugen Ţurcanu spunându-i că poate avea o „încredere oarecare" în el. În paralel a intrat în legătură şi cu directorul Securităţii Piteşti, căruia i-a trimis notele obţinute de Ţurcanu. La scurtă vreme însă, acesta l-a anunţat că metoda discuţiilor nu mai dă rezultate şi e nevoie de utilizarea violenţei. Marina l-a chemat pe Nemeş pentru a se consulta cu el în această privinţă şi a primit aprobarea spre sfârşitul

1. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 2, ff. 10, 14-15.
2. *Ibidem*, f. 16 ; *Ibidem*, vol. 3, f. 31 ; *Ibidem*, vol. 10, f. 103.

lunii noiembrie. O perioadă s-a ocupat de luarea declaraţiilor scrise de la victime, dar şi de trierea şi trimiterea acestora la Bucureşti[3].

Înainte de începerea violenţelor a lucrat în strânsă colaborare cu Ţurcanu, alături de care se plimba în voie prin închisoare observând pe ascuns comportamentul deţinuţilor. Atitudinea acestuia s-a schimbat din momentul în care Marina (la ordinul superiorului său) i-a cerut mai multe informaţii şi a acceptat folosirea bătăii. Nemeş nu numai că nu s-a împotrivit metodei, ci chiar a lăudat-o: „ne convine deoarece va intra panică în deţinuţi şi se vor demoraliza”[4]. S-a adaptat destul de repede metodei şi după prima bătaie din camera 4-spital l-a întrebat pe gardianul Mândruţă: „ce zic se plâng că au fost bătuţi”, înjurându-i: „deabia acum începe grosul”. Dumitrescu s-a speriat de proporţiile violenţelor şi a cerut încetarea lor, dar nu a găsit sprijin nici la Marina, nici la Nemeş. Mai mult decât atât, după ce a discutat cu Marina la telefon în limba maghiară, Nemeş l-a certat pe director pentru că e un fricos[5].

Mai târziu avea să susţină că ştia încă de atunci că metoda era greşită şi şi-a exprimat îngrijorarea faţă de superiorul său, dar numai cu jumătate de gură, fiindcă „nu am avut nici curajul şi nici hotărârea de a arăta răspicat părerile mele. Mai mult chiar le-am acceptat şi am trecut împreună cu Directorul Nemeş şi Ţurcanu la organizarea acestor prelucrări cum le numeau unii”[6]. Pe de altă parte, Marina a fost martor la lovirea „în mod îngrozitor” a lui Alexandru Bogdanovici cu vătraiul de la sobă în chiar biroul său şi s-a limitat la a trage concluzia că cei care bat în felul acesta „într-adevăr urăsc pe legionari”. Există şi unele informaţii conform cărora ar fi lovit el însuşi deţinuţii la camera de baie pentru a-i convinge o dată în plus să-şi scrie demascările[7].

Excesul de zel făcut în unele momente poate fi explicat şi prin presiunea lui Nemeş. Având probleme cu sănătatea, Marina a cerut mai multe permisii pe perioada desfăşurării acţiunii violente (cumulate, acestea au ajuns la o lună de zile în intervalul septembrie 1949 – mai 1950), iar în ianuarie sau februarie s-a internat în spital. Extrem de interesat de mersul demascărilor, Nemeş i-a reproşat lipsa de la serviciu în acele momente. Probabil aşa se explică de ce l-a obligat pe Dumitrescu să îşi ceară scuze în faţa lui Ţurcanu şi Sobolevschi, după ce directorul îi înjurase speriat de violenţa lor extremă[8].

Marina a fost unul din artizanii tăinuirii sinuciderilor lui Gheorghe Şerban şi Gheorghe Vătăşoiu din februarie 1950. El l-a întrebat pe doctorul Ionescu „cum să facem să muşamalizăm şi să nu dăm adevăratul diagnostic” şi i-a propus să scrie că suferea de sifilis şi s-a aruncat de la etaj pentru că a înnebunit. Speriat de iniţiativa

3. *Ibidem*, vol. 2, ff. 16-18.
4. *Ibidem*, vol. 10, ff. 45v, 147.
5. *Ibidem*, f. 156.
6. *Ibidem*, vol. 2, f. 23.
7. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 16, f. 8; ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 2, f. 222v.
8. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 2, f. 22; *Ibidem*, vol. 10, f. 210.

directorului de a chema familia celui decedat să îi ridice cadavrul, Marina a cerut ajutorul Securităţii Piteşti, care a primit ordinul de a trimite familia înapoi şi de a îngropa pe ascuns mortul. Cinismul era o trăsătură căutată în structurile represive : după una din cele două sinucideri, Marina i-a spus directorului că „nu-i pare rău de deţinut, cât îi pare rău de materialul ce trebuia să-l scoată dela el, deoarece fusese un mare bandit şi ştia multe". Relaţiile dintre cei doi s-au deteriorat şi mai mult după moartea lui Gheorghe Vătăşoiu, când exasperatul Dumitrescu i-a reproşat că îl va nenoroci fiindcă nu au dreptul să omoare deţinuţi. Marina i-a replicat că nu e cazul să îi pară rău de mort şi să nu îl provoace, că „*mă duc şi i-au pistolul şi-i împuşc pe toţi* (a spus apoi o înjurătură la adresa deţinuţilor din penitenciar)"[9].

Se pare că Iosif Nemeş ceruse încetarea (cel puţin temporară a) violenţelor după cele două cazuri fatale şi Marina i-a transmis ordinul mai departe lui Ţurcanu, dar a fost nevoit să îl izoleze pentru o scurtă perioadă, întrucât torturile au continuat în închisoare şi după cele două episoade[10]. Cert este că bătăile au continuat şi în martie-aprilie, chiar în lipsa lui Dumitrescu, plecat în concediu medical, şi s-a ajuns din nou la decese. Unul din gardieni l-a informat pe director ce s-a întâmplat şi s-a dezvinovăţit spunând că Marina îi va băga pe toţi la închisoare în ritmul acesta. Apărarea lui Marina a fost din nou cinică : „am făcut-o, am făcut-o" şi singura preocupare era legată de falsificarea actelor de deces[11].

Deţinuţii care participau la şcoala de cadre din 4-spital în aprilie 1950 i-au predat lui Marina mai multe materiale concepute în cameră : o reprezentare a lui Stalin şi una a porumbelului păcii în săpun, planşete cu desene şi cugetări marxiste. Dumitrescu i-a spus că nu crede în sinceritatea lor, iar Nemeş şi Ion Baciu au râs când le-au văzut la Bucureşti a doua zi[12]. E clar că regimul nu doar că nu aprecia „reeducarea", dar nici măcar nu era interesat de ea. Ion Marina a fost înlăturat din funcţie împreună cu Iosif Nemeş în jurul datei de 5 mai 1950.

În declaraţiile date mai târziu şi-a recunoscut bucuria că metoda violentă dădea roade, fiindcă el nu a ştiut să gestioneze situaţia deţinuţilor şi să obţină rezultatele cerute de la Bucureşti. De altfel, deţinuţii erau „toţi oameni culţi şi subtili aşa că riscam să ştie mai degrabă ei ceva dela mine decât eu dela ei". Pe de altă parte, îşi făcea mustrări de conştiinţă pentru activitatea depusă în Piteşti (deşi arunca vina pe „fosta conducere a Ministerului de Interne", care a tolerat totul) şi susţinea că a vrut să uite această perioadă din viaţa lui, „bucurându-mă că am scăpat de o astfel de muncă"[13]. Alexandru Dumitrescu mai oferă o informaţie interesantă, dar neconfirmată, despre Marina, aflată de la soţia acestuia, care i s-a plâns că Ion o înşală cu o femeie din oraş. Directorul a încercat să intervină, Marina a negat totul dând vina pe cunoaşterea precară a limbii române de către soţie, dar aceasta s-a supărat şi l-a

9. *Ibidem*, vol. 1, ff. 93v, 96v ; *Ibidem*, vol. 2, ff. 23, 189.
10. *Ibidem*, vol. 2, f. 19 ; *Ibidem*, vol. 3, f. 34v.
11. *Ibidem*, vol. 1, ff. 106-107.
12. *Ibidem*, vol. 10, ff. 207v-208.
13. *Ibidem*, vol. 2, ff. 19, 24.

acuzat că şi-a schimbat numele de când e „domn la puşcărie”. Conform nevestei, numele real al soţului ar fi fost Mogoş[14].

A beneficiat de faptul că a făcut parte din prima serie de ofiţeri politici din închisori, pe care regimul nu dorea să îi acuze, probabil pentru că nu avea cum să evite adevărul despre iniţierea demascărilor şi toate aprobările primite de la cel mai înalt nivel al Securităţii. Marina a fost iniţial audiat ca martor în cercetările pentru procesul lotului Tudor Sepeanu şi a dat două declaraţii despre participarea lui la acţiunea violentă pe 30 ianuarie 1954. Totuşi, în martie 1955 era deja învinuit în proces, deşi tot în stare de libertate, şi ulterior a fost condamnat la 5 ani de închisoare. În septembrie 1956 suferea de hepato-colecistită[15]. Nu ştim care a fost destinul lui după eliberarea prin graţiere din 13 noiembrie 1957.

14. *Ibidem*, vol. 10, ff. 167v-168.
15. *Ibidem*, vol. 8, f. 26.

Alexandru Dumitrescu

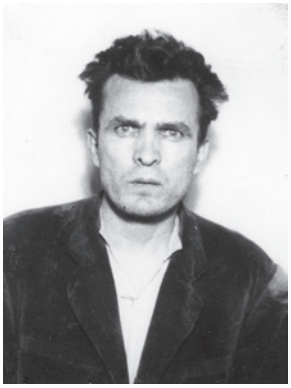

Văzut de unii deţinuţi ca un tip „bine legat, de talie mijlocie, musculos, cu maxilarul inferior foarte dezvoltat, cu nasul teşit, cu buze groase, cu fruntea îngustă şi cu ochii mici şi ageri. […] Întotdeauna râdea zgomotos. Un snob, antipatic şi fandosit”[1], Alexandru Dumitrescu a fost unul din personajele care a plătit scump naivitatea de a se angaja în aparatul represiv al unui sistem pentru care umanismul era doar un slogan găunos.

Născut la 20 iunie 1914 în Drăgoteşti, judeţul Dolj, a absolvit şase clase de liceu şi a fost recrutat în Direcţia Generală a Penitenciarelor din poziţia sa de funcţionar la PTT Bucureşti în august 1945. Fiind membru de partid, a fost chemat la biroul de cadre şi i s-a spus că partidul îl va muta la Ministerul de Interne unde este „nevoie mare de cadre”. Dumitrescu a refuzat nominalizarea de director la penitenciarul Buzău, pentru că nu era familiarizat cu munca, şi a fost trimis ca subadministrator la Ploieşti la 24 august 1945. În primele luni a raportat ministerului o serie de nereguli comise de directorul Diaconescu, şi în luna noiembrie i-a luat locul. Peste numai jumătate de an şi-a depus demisia nedorind să redevină subadministrator sub conducerea unei persoane pe care o suspecta de nereguli, dar s-a lăsat flatat de conducerea DGP şi a revenit asupra deciziei, fiind numit director la penitenciarul Piteşti pe 5 iunie 1946. Conforma altor surse, Dumitrescu a fost demis de la Ploieşti pentru favorizarea deţinuţilor şi lovirea gardienilor[2].

Implicarea în munca informativă în închisoare şi-a început-o în primele luni ale lui 1949, în urma unei şedinţe la sediul DGP în care Ion Baciu le-a cerut directorilor să-şi recruteze informatori din rândul deţinuţilor cu condamnări mici. Legătura cu Eugen Ţurcanu s-a făcut la cererea repetată a acestuia, dar Dumitrescu s-a arătat reticent în colaborare, refuzând să vorbească în particular cu el. Atitudinea i s-a

1. Gheorghe Bâgu, *Mărturisiri din întuneric…*, pp. 88-89.
2. CPADCR, *Raport final*, p. 604 ; ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 10, ff. 109-113, 122.

modificat în timp, probabil ca urmare a aprecierilor pozitive pe care i le făcea directorul Securităţii Piteşti, Mihai Nedelcu, dar la sosirea lui Ion Marina în penitenciar încă nu avea încredere deplină în el. Abia după preluarea muncii informative de către Biroul Inspecţii s-a convins de importanţa lui Ţurcanu şi a dat ordine gardienilor să execute tot ceea ce acesta le va cere. Neobişnuitul ordin venea ca o consecinţă directă a asigurărilor primite de la Iosif Nemeş că întreaga acţiune este condusă direct de ministrul adjunct Marin Jianu[3].

Dumitrescu s-a lăsat convins de Nemeş să îl favorizeze de Ţurcanu datorită muncii pe care o depunea pentru Biroul Operativ. Astfel, după ce a hotărât să îi acorde o porţie suplimentară de mâncare de la popota ofiţerilor, a început să-i trimită directorului suma necesară decontării acesteia. Directorul a acceptat târgul, dar s-a arătat surprins de faptul că nu mai existau diferenţe între un deţinut şi gardienii lui, aflând ulterior că Ţurcanu avea şi alte înlesniri neregulamentare : dreptul de a scrie familiei, dreptul de a primi pachet fără limită de kilograme, repartizarea alimentelor confiscate de la alţi deţinuţi şi altele[4].

A încercat să se opună folosirii camerei 4-spital pentru torturi, dar a fost ameninţat de Marina că mutarea deţinuţilor se va face indiferent de poziţia lui. Nemeş îi ceruse chiar să nu schimbe saltelele şi cearşafurile rămase de la deţinuţii bolnavi de TBC care fuseseră izolaţi în infirmerie. Odată acceptată situaţia însă, Dumitrescu a participat alături de gardieni la lovirea victimelor după declanşarea violenţelor de Crăciun[5].

Speriat de proporţiile brutalităţilor din primele zile, i-a cerut lui Nemeş încetarea lor completă, insistând pe faptul că încălcau regulamentul de funcţionare, dar a fost certat de acesta : „tu să-ţi vezi de treaba ta să nu te amesteci acolo, acolo dau numai eu ordin şi ori cine te va întreba dece sunt lucrurile aşa săi spui că eu am dat ordin şi să mă întrebe pe mine […] ce dracu eşti aşa de fricos”. A fost nevoit să adopte un comportament schizoid, realizând puterea pe care o avea Serviciul Operativ : pe de o parte a sprijinit acţiunea[6], pe de alta a devenit din ce în ce mai îngrozit de ceea ce se întâmpla sub răspunderea sa. După moartea unui deţinut i-a certat şi înjurat pe Ţurcanu şi Sobolevschi şi a fost nevoie de intervenţia lui Marina pentru a-i determina pe cei doi să-şi reia activitatea, dar numai după ce directorul le-a cerut iertare ! Aflând că Sobolevschi este responsabil pentru deces, l-a luat de piept şi l-a ameninţat că îl aruncă pe scări, măcar să ştie pentru ce face puşcărie : „eream în acele momente într-o stare de disperare de îmi venea să mă sinucid”[7]. Practic, fiecare deces din cauza demascărilor l-a apropiat de demenţă. Poziţia ingrată este confirmată şi un fost coleg al directorului, Gheorghe Miulescu, pe care Dumitrescu l-a avertizat :

3. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 1, ff. 89, 187 ; *Ibidem*, vol. 2, ff. 16, 221v ; *Ibidem*, vol. 10, ff. 100v, 137-139.
4. *Ibidem*, vol. 10, f. 167.
5. *Ibidem*, f. 155.
6. În afară de loviturile pe care le-a aplicat el însuşi victimelor în decembrie 1949, Dumitrescu a făcut presiuni asupra doctorului Ionescu să falsifice actele de deces ale celor decedaţi şi a avut mai multe ieşiri verbale violente : „nu interesează câte măsele sar. Sa iasă ce trebuie” ; „Dacă aş avea voie i-aş împuşca pe toţi”. *Ibidem*, vol. 2, f. 59.
7. *Ibidem*, vol. 10, ff. 157, 208-210.

Îmi pare rău că ai ajuns aici, şi eu sunt un nenorocit ca şi tine. Eu am crezut că vin să îndrept floarea tineretului român şi uite unde m-au băgat. Să ai grijă să nu vorbeşti nimic ! Uite aici ce declaraţii dau ăştia, se pârăsc unii pe alţii, vorbesc lucruri aiurea. Tu dacă ai încredere în cineva, spune-i să declare toate prostiile din lume, numai ce-a făcut el să nu spună ! Şi să ai grijă, că eu cât oi putea, o să te ajut[8].

Între 25 martie şi 17 aprilie 1950 şi-a luat concediu medical şi şi-a delegat sarcinile contabilului Florea Dumitru. A aflat de la gardianul Mândruţă că a mai murit un deţinut în lipsa lui şi s-a arătat resemnat : „Treaba voastră”[9]. Deşi probabil a sperat într-o îmbunătăţire a situaţiei după înlocuirea lui Nemeş, acţiunea a continuat fără implicarea sa. Noii ofiţeri politici s-au apucat de treabă fără să discute deloc cu el, în timp ce Tudor Sepeanu i-a interzis accesul în secţiile pe care le vizita cu Marin Jianu. Practic, el ştia că demascările continuă numai din informările gardienilor, dar într-o zi l-a văzut pe Eugen Ţurcanu cu un teanc de declaraţii ascuns sub bluză, pe care l-a predat lui Sepeanu. Altă dată a văzut mai multe victime ale bătăilor pe când se afla în cabinetul medical şi a schiţat un gest de groază atunci când a observat rănile adânci de pe corp şi fese. Doctorul Ionescu a speculat momentul şi i s-a plâns că violenţele depăşesc orice limită : „Ce Dle Dir. te-ai sperat ? […]cazurile grave le-au pansat ei acolo în secţie folosindu-se de uni dintre deţinuţii care au fost studenţi la medicină”[10].

Dumitrescu avea greutăţi nu doar la serviciu, ci şi în viaţa privată. Ion Marina a aflat că o bătea „des şi crâncen” pe soţia lui, fapt care a dus la divorţ în august 1950. Ulterior au încercat să se împace, dar problemele familiale s-au adâncit odată cu disponibilizarea lui Dumitrescu în 1953. Implicarea în demascări a fost tot mai puţin vizibilă spre sfârşitul anului şi a lipsit aproape cu desăvârşire în 1951. În luna decembrie a fost transferat la corpul de control administrativ al DGP, unde a lucrat sub îndrumarea colonelului Ludovic Czeller până la sinuciderea acestuia. După reorganizarea DGP din octombrie 1952, Dumitrescu a rămas în afara schemei de personal, iar în ianuarie 1953 a fost scos din cadrele Ministerului de Interne[11].

Rămas fără slujbă, a fost întreţinut de fosta soţie, dar problemele serioase abia începeau. Dumitrescu nu a scăpat de ceea ce îi era frică : a fost arestat la 12 iulie 1953 şi anchetat timp de 10 luni de zile. Una din declaraţiile sale se întinde pe nu mai puţin de 225 de file şi a fost scrisă timp de o săptămână, iar rapoartele medicale notează pe lângă o serie de boli (gastro-duodenită, enterită, orbită TBC) şi tulburări neuro-psihice. Constatarea este întărită de câteva gesturi pe care le-a făcut în timpul detenţiei : la începutul lui 1956 a fost pedepsit pentru că şi-a arătat organul genital şi şezutul unui gardian care îi cerea să se poziţioneze în câmpul vizual al vizetei. Dumitrescu a fost condamnat la 7 ani muncă silnică şi a executat detenţia la Jilava, Văcăreşti şi Ocnele Mari. A fost graţiat, ca şi restul lotului, la 13 noiembrie 1957[12].

8. Interviu cu Nicolae Itul, arhiva personală a autorului.
9. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 1, ff. 106-107.
10. *Ibidem*, f. 120v.
11. *Ibidem*, vol. 2, f. 20 ; *Ibidem*, vol. 5, f. 38 ; *Ibidem*, vol. 10, ff. 213-215.
12. *Ibidem*, vol. 1, f. 128 ; *Ibidem*, vol. 10, ff. 258, 276-277 ; AANP, fond Fişe matricole penale.

Capitolul V

Instantanee macabre

Ingeniozitatea macabră a acţiunii din Piteşti şi Gherla a produs elemente de tortură fizică nemaiîntâlnite în spaţiul carceral românesc. Pentru a ne face însă o idee precisă despre condiţiile în care s-au desfăşurat schingiuirile, trebuie să luăm în considerare toate aspectele regimului de detenţie uzitat în această perioadă. Astfel, nu e deloc de neglijat faptul că începând cu luna iunie 1949, în penitenciarul Piteşti s-au introdus restricţii deosebit de dure : deţinuţii erau complet izolaţi şi nu aveau voie să se întâlnească deloc între ei, nu erau scoşi la plimbări, nici măcar pentru aerisirea hainelor de pat, nu aveau libertate de mişcare ori discuţii nici măcar în interiorul celulei, fiind obligaţi să stea la marginea patului, ieşirea la baie era făcută în grabă şi printre loviturile gardienilor, fiecare deţinut având mai puţin de un minut pentru a-şi face necesităţile şi a se spăla. Cum mulţi nu ajungeau la rând, erau constrânşi să îşi facă nevoile în gamelele din care mâncau, întrucât în celulă era doar o tinetă de 20 de litri pentru urină. De asemenea, erau supuşi unei înfometări concertate, încât ajunseseră nişte schelete cu reale probleme de deplasare, mulţi cântărind, în momentul începerii brutalităţilor, 35-40 de kilograme. Rolul tuturor acestor restricţii este evident : pe de o parte, slăbirea rezistenţei fizice şi psihice deopotrivă, pe de alta, prevenirea oricărei încercări de comunicare între deţinuţi, pentru a nu deconspira acţiunea. Acesta era, desigur, regimul aplicat victimelor, întrucât Ţurcanu şi cei din jurul lui se bucurau de un tratament diferit.

În aceste condiţii, atunci când studenţii erau transferaţi într-o celulă în care erau aşteptaţi cu braţele deschise de alţi tineri sau de către foşti colegi, volubili şi prietenoşi, noii sosiţi se simţeau eliberaţi şi mulţi dintre ei cădeau în capcana întinsă, începând să povestească inclusiv despre activitatea politică din libertate. Surpriza produsă de momentul declanşării torturilor era imensă, fiind amplificată doar de cruzimea loviturilor şi maniera furibundă în care ele erau aplicate fără a ţine cont de nimic. Se lovea cu orice, oriunde.

Desigur, niciuna din victime nu a fost supusă la toate metodele de tortură, dar înşiruirea lor ne dă o perspectivă mai clară asupra gradului de morbiditate atins în cadrul acţiunii. Astfel, deţinuţii trebuiau să ţină pâinea în gură timp de zile întregi fără a o putea înghiţi, să mănânce într-un picior, să mănânce cu foarte multă sare şi în imposibilitatea de se hidrata (uneori după câteva ore sau zile, li se oferea apă sărată sau urină), să execute sute de genuflexiuni, fandări, culcări, tumbe, sărituri ca broasca, să stea într-un picior cu ochii la bec ori cu mâinile ridicate timp de câteva zile, să poate în spinare bagaje de zeci de kilograme timp de mai multe ore, să stea culcaţi pe burtă cu patru sau cinci oameni deasupra, să se dea cu capul de pereţi ori să se lovească cap în cap, li se strângeau mâinile ori degetele de la mâini

la uşă, li se scoteau dinţii prin lovituri cu pumnul ori piciorul, li se smulgea părul şi mustăţile, li se ardeau fesele cu ţigara, erau puşi să lingă closetul, erau scufundaţi cu capul în hârdăul cu urină şi fecale până la sufocare, erau obligaţi să îşi mănânce propriile fecale dacă se scăpau pe ei din cauza bătăii ori a presiunii exercitate de agresori, să se sărute şi să se lingă în fund cu alţi deţinuţi, să îşi introducă degetul în anus după care să îl lingă, să urineze unul în gura celuilalt, să se tragă de organele genitale, să se scuipe în gură unul pe altul. La masă erau puşi să îşi lingă reciproc terciul de pe faţă, să se muşte de nas ori li se turna mâncarea fierbinte pe gât. Chinurile fizice şi psihice îi făceau pe unii (cei care reuşeau să aţipească) să se trezească din somn ţipând ori izbucnind în plâns. După ce erau bătuţi până la leşin, unii deţinuţi erau aruncaţi pe jos şi stivuiţi, adică aşezaţi unii lângă alţii, iar deasupra lor, perpendicular, erau aruncate alte rânduri de victime. Inutil de adăugat că, la asemenea presiune, majoritatea celor din rândurile de jos nu îşi puteau controla sfincterele şi erau puşi să-şi ingereze fecalele. Când toţi cei din cameră erau bătuţi şi stivuiţi, treceau din nou prin torturi, începând din vârful stivei până jos[1].

Mijloacele de tortură fizică nu erau însă unicele metode de chinuire a deţinuţilor. Sursele de tensiune psihică erau şi ele diverse : în primul rând, după cum am mai menţionat, şocul de a fi agresat de către colegul de suferinţă, deseori chiar de un fost prieten, era imens şi avea un efect paralizant. Apoi, bestialitatea acţiunii îi deconcerta total : chiar unul dintre cei care au cedat şi a ajuns membru în comitetele de conducere a agresiunilor, Maximilian Sobolevschi, mărturiseşte despre o bătaie că „s-a desfăşurat într-un mod îngrozitor, fiind bătuţi de la orele 7 dim[imineaţa]. până la 15 în continuu cu pari, ciomege, curele, până la epuizare. În urma aceste bătăi au căzut 3 deţinuţi în nesimţire stând mai multe zile iar restul învineţiţi pe tot corpul. Pot spune că de o astfel de bătaie nici nu am auzit în viaţa mea, ea petrecându-se într-un mod bestial”[2].

Asistarea la torturarea celorlalţi era deseori mai greu de suportat decât propria bătaie. Efectul era amplificat în două situaţii : când victima era o cunoştinţă ori un prieten sau când scena care se petrecea în faţa lor era de o duritate rar întâlnită. Un astfel de exemplu este torturarea, în aprilie 1950, a lui Constantin Oprişan, una din victimele predilecte ale lui Ţurcanu. Într-una din seri, s-a repezit la el şi l-a smuls de pe prici, târându-l în mijlocul camerei 4-spital. Amorţit de la poziţia în care era obligat să stea, Oprişan nu s-a ţinut bine pe picioare şi s-a prăbuşit pe mozaic frecându-şi gambele atunci când Ţurcanu l-a lăsat din mână, stârnindu-i ironia : „Las’ că te dezmorţesc io, Costache ! ”. A început să joace pe pieptul lui, coborând în călcâie spre abdomen şi apăsându-i permanent stomacul, ficatul, pancreasul şi intestinele. Oprişan a încercat să spună ceva, dar nu a reuşit, fiindcă nu putea să respire din cauză apăsărilor. La un moment dat, a urinat sub presiune, iar Ţurcanu a exclamat în bătaie de joc : „Ca să vedeţi şi voi de ce este în stare Comandantul vostru ! ”. Când a închis ochii sufocat de tuse, Ţurcanu i-a tras câteva şuturi în

1. Costin Merişca, *op. cit.*, pp. 69-71 ; Interviu cu Emil Sebeşan, arhiva personală a autorului.
2. ******Memorialul ororii…***, p. 476.

coaste : „Faci pe mortu' ? Las' că te înviez io ! N-ai grijă ! Tot de mâna mea ai să mori, dar nu acum, ci când oi vrea io ! " şi le-a ordonat lui Zaharia şi Mărtinuş să îi „dezmorţească picioarele", primul aplicându-i lovituri la tălpi până când a fost oprit de Ţurcanu, care a observat că se îneacă cu sângele oprit în gură de căluş. După ce şi-a mai revenit puţin, Ţurcanu i-a ordonat să joace pe cârpa udă pentru a se curăţa, în timp ce el se uita la celelalte victime din cameră, pentru a observa efectele spectacolului. Mai târziu l-a apucat iar de guler, l-a zgâlţâit şi l-a trântit de perete, cerându-i să se „ţină pe cotonoage" dacă nu vrea să îl joace iar în picioare. Ţurcanu îi cerea să dea detalii despre „haremul surorilor de cruce", însă Oprişan s-a încăpăţânat să nu vorbească compromiţător despre Mişcarea Legionară. Enervat de invocarea lui Dumnezeu, Ţurcanu l-a izbit din nou în părţile vitale, până s-a făcut ghem la picioarele sale, după care l-a fixat de perete cu mâinile, cerându-i să recunoască motivul real pentru care se întorsese din Germania. Oprişan a refuzat încă o dată să răspundă mincinos, iar Ţurcanu, scos din minţi de îndârjirea lui, l-a jucat în picioare, înfigându-şi călcâiele şi apăsând cu toată greutatea pe el, până a simţit că se sufocă, după care l-a trântit de perete şi l-a arătat camerei cu capul bălăbănit şi sânge în colţul gurii. Ţurcanu l-a acuzat de trădare de ţară, însă Oprişan a protestat în şoaptă : „Dumneata ai spus asta. Nu eu ! ". A fost supus unei noi runde de bătaie, Ţurcanu obligându-i apoi pe toţi cei din cameră să îl lovească. Noaptea a fost scos din cameră fiindcă a făcut o criză de hemoptizie[3].

Categoriile care au avut cel mai mult de suferit în Piteşti şi Gherla s-au confundat cu duşmanii ideologici cei mai de seamă ai regimului comunist. Victimele preferate ale echipelor de agresori erau reprezentanţii de seamă ai tineretului legionar şi reprezentanţii Bisericii, fie ei preoţi ori studenţi teologi. Au existat numeroase cazuri de persoane torturate pentru simpla pomenire a creştinismului ori a ideologiei legionare. Octavian Voinea, de exemplu, a fost pedepsit de către Ţurcanu însuşi, care a ordonat unor ajutoare să îl ţină nemişcat, cu gura deschisă (cu ajutorul unei dalte de fier fixată între dinţi), după care i-a cerut unei alte victime să îi introducă penisul în gură, exclamând : „Să-i bagi p..a în gură ca să se vindece pentru totdeauna de a mai vorbi împotriva clasei muncitoare şi a poporului muncitor. […] Să vadă toată lumea cum legionarii şi-au înghiţit p..a unii la alţii ! "[4].

Spectacolele pe teme religioase, liturghii negre puse în scenă de Paşti ori de Crăciun, îi îngrozeau pe deţinuţi. În asemenea ocazii, cel mai mult aveau de suferit studenţii la Teologie, costumaţi în „Hristoşi" îmbrăcaţi în „sutane" şi „patrafire" mânjite de fecale. Ei erau puşi să facă „împărtăşanii" cu urină şi fecale, iar în loc de cruce li s-a confecţionat un falus din săpun, pe care toţi ceilalţi erau obligaţi să îl sărute. De pe margine erau interpretate cântece liturgice cu texte scabroase, în care locurile comune erau insultarea lui Iisus şi a Fecioarei Maria, deseori deţinuţii fiind dezbrăcaţi la pielea goală. Unii supravieţuitori povestesc chiar că s-a procedat la inversarea poruncilor din decalog şi la interpretarea lor persiflantă.

3. Ştefan Ioan I. Davidescu, *op. cit*, pp. 223-230.
4. Mărturia lui Octavian Voinea redactată de Gheorghe Andreica, *op. cit.*, p. 84.

Şi alte practici ori momente religioase erau batjocorite. Astfel, agresorii „botezau" victimele în hârdăul de fecale şi urină, la fel cum „împărtăşania" era realizată tot cu excremente. Simulări cu caracter de blasfemie au fost executate şi pentru a reproduce zămislirea lui Hristos: „Tu eşti Fecioara Prea..., iar tu (şi arătă spre altul) eşti preasfântul Iosif. [...] Deci, fă, Mărie, pune fundul la bătaie! Aşa, aşa..."[5], în timp ce scena naşterii lui Hristos a îmbinat mimarea orgiilor sexuale zoofile (deţinuţii fiind dezbrăcaţi la piele) cu scene de coprofagie[6]. Asemenea momente aveau un efect teribil asupra victimelor, care găseau, de regulă, singurul sprijin în credinţă. Or, după participarea la liturghiile negre, întreaga lor credinţă era zguduită din temelii nu pentru că ar fi participat afectiv la aceste mizanscene, majoritatea acţionând robotizat, ci dintr-un sentiment firesc de vinovăţie şi ruşine. Alteori, deţinuţii sunt cei care asociază sărbătorile cu momentele înjositoare. Iordan Răitaru îşi aduce aminte că de Crăciunul lui 1949 a reuşit să-şi cureţe degetele de fecale cu salivă, ca să poată mânca sfertul de pâine pe care îl primea zilnic[7].

Preotul armean Papken Keropeian[8] a fost unul dintre cei mai batjocoriţi deţinuţi din Gherla. Torturat timp de 3 zile şi 3 nopţi fără încetare, a încercat să-i raporteze gardianului că este maltratat, dar agresorii l-au făcut nebun şi au continuat să-l schingiuiască. A fost obligat să stea în picioare o noapte întreagă complet dezbrăcat, cu colacul de la closet în jurul gâtului, o pălărie de paie pe cap şi o mătură în mână. Era îmbrăcat doar în momentele în care veneau gardienii în celulă, pentru a nu i se vedea vânătăile şi rănile. Când nu era lovit sau batjocorit, era ţinut în poziţie fixă la marginea patului. Cel mai dur tratament i-a fost aplicat în camera 99, unde a fost torturat o lună şi jumătate fără încetare, ziua şi noaptea, fără posibilitatea de a se spăla. Singura îngrijire pe care a primit-o au fost câteva comprese cu apă peste rănile deschise[9].

---

5. Ioan Ianolide, *op. cit.*, pp. 94-95.
6. *Ibidem*, p. 271.
7. Iordan Răitaru, „Camera 4 Spital", în *Arhivele totalitarismului*, anul VI, nr. 18/1998, p. 189.
8. Kerop Keropeian era al doilea fiu al protoerului Nerses Keropeian, stabilit în România după prigoana suferită de poporul armean în 1915. Kerop, născut pe 15 iunie 1893, în Bardizag (Armenia bizantină), a fost hirotonit preot pe 13 septembrie 1936, devenind părintele Papken Keropeian. A fost preot paroh în Focşani, Bălţi şi Constanţa, însă a fost caterisit din cauza arestării, pe motive politice. A fost condamnat la 7 ani pentru că înlesnise fuga unui armean în Turcia şi pentru că i s-au găsit la percheziţie cocoşei de aur. A fost torturat cu un sadism ieşit din comun începând cu luna decembrie 1950 în camerele 103, 105 şi 99. Ulterior a fost martor al acuzării în procesul „Valeriu Negulescu", păstrând o atitudine demnă şi persiflând intenţiile comuniştilor de a arunca vina pe legionari. S-a eliberat în 1955 grav bolnav de TBC, petrecându-şi restul vieţii internat în spitalul de la Cernica. A murit în 1961, fiind înmormântat în Cimitirul armenesc din Bucureşti. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 7, ff. 96-98; Edvard Jeamgocian, „Protoereul Nerses Keropian (1865-1942)", în *Ararat*, Anul XV, nr. 7 (292), 1-15 aprilie 2004, p. 6; îi mulţumim Arhim. dr. Zareh Baronian pentru informaţiile oferite.
9. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 7, ff. 98-104.

Las la o parte bătăile la tălpi şi pe tot corpul dezbrăcat la pielea goală şi umilit alături de ceilalţi 60 de oameni din cameră. Până aici n-a fost nimic. Eram şi eu umilit ca şi ceilalţi. Dar iată că mie Ţurcanu mi-a imaginat o tortură specială : sub lovituri amarnice de ciomag, am fost pus să alerg în pielea goală în jurul camerei prin faţa celorlalţi chinuiţi şi să strig în gura mare : *Prăvălia mea a fost biserica, oficină de comerţ. Înşelam oamenii şi credincioşii. Eram un mincinos şi un farsor…* N-a fost suficient atâta. Ţurcanu a selecţionat vreo 20-30 de oameni dintre cei torturaţi ca să-şi facă nevoile în 15 gamele alăturate, înşirate în mijlocul camerei. Striga Ţurcanu la cei striviţi : *Bandiţilor, pregătiţi-vă să vă căcaţi !* Sub emoţii şi lovituri nemaipomenite, cei selecţionaţi şi-au făcut necesităţile în gamelele din care mâncau. Apoi a început torturarea mea să mănânc toate acele materii fecale. Striga Ţurcanu batjocoritor : *O viaţă întreagă ai mâncat căcat în amvon, acum să-l mănânci în faţa noastră ca să te vedem !* Doamne Dumnezeule, chinul acela de atunci părea fără sfârşit. Oare ce ar fi fost dacă toate aceste chinuri s-ar fi condensat pe parcursul a numai 24 de ore ? ! Iată de ce trăiesc acum supliciul păcatului împotriva lui Dumnezeu. Un glas de diavol îmi şopteşte în urechi că eu aş fi suferit mai mult decât Hristos. Nu s-a mulţumit nici cu asta Ţurcanu, ci a inventat una şi mai grozavă : a pus un hârdău cu materii fecale în mijlocul camerei. L-a acoperit cu o pătură iar pe mine m-a obligat să stau în faţa hârdăului şi să fac slujbă a împărtăşaniei cu trupul şi sângele lui Hristos […] Torţionarii cunoşteau cântecele bisericeşti. Îmi ziceau în batjocoră : *Ia-o părinte pe glasul al patrulea sau al cincilea.* Eu cântam popeşte iar ceilalţi torturaţi constituiau corul – culmea blasfemiei – pe patru voci. În acest timp Ţurcanu şi ajutoarele lui se distrau pe socoteala noastră. După ce am terminat slujba de sfinţire a murdăriei din hârdău, m-a pus de am luat o gamelă de materii fecale, mi-a dat o lingură cu care să le dau la fiecare zicând : *Se împărtăşeşte robul lui Dumnezeu cu trupul şi sângele lui Hristos şi se va curăţi*, apoi pe fiecare trebuia să-l şterg la gură[10].

Nu cunoaştem cu exactitate motivele pentru care părintele Keropeian a fost torturat timp de 6 luni de zile, cu atât mai mult cu cât în libertate nu fusese implicat în acţiuni importante de rezistenţă anticomunistă. Părintelui i se cereau informaţii despre persoanele implicate în tentativa de trecere a frontierei, dar şi despre organizaţiile armeneşti din Constanţa şi membrii lor, printre care se număra şi Dinar Marcarian (vicepreşedintele Frontului armean din oraş, membru UTC din ilegalitate, mai târziu a făcut carieră în Securitate). După încetarea violenţelor, părintelui i s-a cerut să activeze ca informator în ateliere şi a acceptat pentru o scurtă perioadă, de teama unor noi represalii[11].

Virgil Maxim a lăsat mărturie despre torturile îngrozitoare la care a fost supus alături de colegii săi, deşi a sărit peste multe din episoadele degradante pe care le-au trăit :

…ni s-au adus gamelele cu arpacaş în faţă, ne-au aşezat în genunchi, ni s-au legat mâinile în spate şi ni s-a comandat să luăm gamelele cu dinţii şi să le ridicăm în sus ca

10. Mărturia lui Octavian Voinea redactată de Gheorghe Andreica, *op. cit.*, pp. 142-144.
11. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 7, ff. 117-120.

să putem înghiţi conţinutul. […] Am încercat să mă aplec la gamelă, dar am căzut cu faţa în arpacaşul fierbinte, opărindu-mi buzele, nasul şi ochii şi m-am prăbuşit alături răsturnând şi gamela pe duşumea. La fel au păţit şi ceilalţi. Bâtele au intrat în funcţiune şi sub lovituri am fost obligaţi să lingem toată mâncarea vărsată pe jos. Supliciul a durat câteva zile ; buzele şi gura erau carne vie. Apa, o saramură ce-ţi ardea gura şi stomacul, trebuia băută din aceeaşi poziţie – dar nu mai puteam bea ; limba nu o mai puteam folosi să vorbim. La urmă, aceşti oameni satanizaţi au adus în gamele excremente, forţându-ne să mâncăm. *Uite, mă, fiindcă n-aţi vrut să mâncaţi mâncare gătită, vă servim un desert gustos*. Pentru că refuzam, ne loveau peste gură cu lemnul, apoi îl făceau pârghie în cerul gurii, ne rupeau dinţii şi ne turnau fecalele în gură[12].

După momentul bătăii generale, în care erau torturaţi absolut toţi cei care urmau a fi trecuţi prin malaxor, se trecea la schingiuirea pe rând a victimelor, pentru a putea folosi şi metodele în care era nevoie de mai mulţi agresori, aşa cum era celebra bătaie la tălpi, de exemplu. Celelalte victime erau aşezate în poziţia regulamentară, sub pază, fiind supuse astfel unui alt fel de mijloc de presiune : aşteptarea le măcina nervii, pentru că nu ştiau niciodată cine va urma şi ce i se va întâmpla.

În studiul efectelor tuturor acestor metode asupra psihicului victimelor (de reţinut că vorbim de tineri în formare, cu o medie de vârstă de 22-23 de ani), trebuie să ţinem cont şi de solicitările ulterioare bătăilor. Deţinuţii erau forţaţi să-şi facă demascarea, un soi de spovedanie publică mincinoasă, în care trebuia, pe de o parte, să mărturisească toate datele despre activitatea politică din libertate, şi pe de alta să afurisească tot ce a preţuit până în acel moment, cu accent deosebit pe familie şi credinţă. După ce trecea şi această etapă, urma, aproape fără excepţie, cea mai grea încercare : victima era obligată să devină, la rându-i, agresorul altor loturi, nu rareori a prietenilor din libertate. Cine se împotrivea ori manifesta reţineri, trecea din nou prin toate etapele procesului. Decăderea sufletească în momentul lovirii era totală, pentru că unul din scopurile acţiunii era tocmai acela de a compromite victimele, atât în ochii celorlalţi, cât şi în cei proprii. Au existat şi cazuri de împotrivire, cum a fost, de exemplu, cel al lui Traian Popescu[13], ori de prevenire a viitoarelor victime, cum a procedat Constantin Oprişan[14], însă ele au fost destul de rare, conjuncturale şi întotdeauna scump plătite. Niciuna dintre victime nu a scăpat de metodele de înjosire şi dezumanizare practicate la Piteşti şi Gherla, dar e la fel de adevărat că nu toţi deţinuţii au lovit pe alţii, în funcţie de împrejurări. Considerăm însă că acestea sunt simple detalii, prea puţin importante faţă de calitatea de victime a tuturor celor care au fost maltrataţi în închisori.

Multe dintre bătăi depăşeau puterea de suportabilitate a celor care asistau la ele şi porneau deseori de la pretexte puerile. Lui Mihai Buracu metoda cea mai crudă i se pare lovirea cu fundul de pământ : deţinuţii erau puşi să stea întinşi pe spate,

12. Virgil Maxim, *op. cit.*, p. 265.
13. Mihai Rădulescu, *Istoria literaturii…*, p. 276.
14. Mihai Timaru, *Memorial…*, p. 81.

cu corpul drept şi mâinile pe lângă corp, fără a avea voie să atingă duşumeaua cu partea superioară a corpului ori cu capul, care trebuiau ţinute la două laturi de palmă deasupra nivelului solului. În cazul în care s-ar fi lăsat în jos, un agresor era în spatele victimei cu un obiect foarte ascuţit poziţionat sub ceafă. Buracu spune că la un moment dat a încercat să se sinucidă lăsându-şi cu repeziciune capul în jos spre obiectul ascuţit, dar agresorul său i-a intuit mişcarea şi a retras la timp instrumentul[15].

Încercările de sinucidere au fost destul de des întâlnite, însă aproape toate s-au soldat cu eşecuri, din cauza atenţiei deosebite manifestate de agresori. Unul din studenţi a încercat să-şi suprime viaţa înghiţind un ciob, dar nereuşind, a fost forţat de planton să caute ciobul în fecale timp de câteva zile[16]. Un alt deţinut a înghiţit două ace de cusut din sârmă în acelaşi scop. Pârât de plantoane lui Ţurcanu, a fost obligat să îşi folosească gamela ca oală de noapte şi să caute acele în fecale. A refuzat să mai mănânce din acea gamelă, dar a fost hrănit forţat. După trei zile au apărut şi acele[17].

Brutalităţile excesive ca intensitate şi durată au provocat importante dereglări ale funcţionării organismului :

> Înainte de a mă ridica de pe WC, am încercat să-mi fac toaleta cu o bucată de cârpă. Aceasta, după folosire, am avut impresia că nu a căzut în WC şi am căutat să o îndepărtez. Spre surprinderea mea, nu era cârpa, ci ceva moale şi umed. Crezând că este poate un vierme intestinal, am încercat să-l îndepărtez. Trăgând de el, simţeam cum iese din mine ceva şi-l aduceam printre picioare în faţă, ca să-l văd. Când am observat ce ţin în mână, am înlemnit pentru moment, deoarece îmi scoteam afară din minte intestinul. Am rămas câteva clipe cu el în mână şi neştiind ce să fac ; apoi, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic deosebit, am început să-l împing cu degetele din nou în anus[18].

Neculai Popa i-a povestit episodul unui absolvent de Medicină, care l-a liniştit spunându-i că din cauza slăbirii organismului, sfincterul anal nu se mai contractă obişnuit, dar nu este nimic grav şi totul va reveni la normal după ce se va reface fizic. Ulterior i-a mărturisit însă că îi era groază ca acesta să nu-şi fi perforat intestinul cu unghiile în momentul introducerii la loc.

Victimelor li se cerea să profereze injurii cât mai grave atât despre propria persoană, cât şi despre cei din jurul lor, pentru a (se) defăima atât de mult, încât revenirea sufletească să nu mai fie posibilă. Sub presiunea torturii continue, unii dintre ei au inventat diverse perversiuni sexuale. Un student din Timişoara a susţinut că înainte de a avea relaţii intime cu soţia „îi trăgeam o limbă. Ca să nu-mi fie scârbă îi puneam îngheţată pe clitoris. […] Puneam şi puţină frişcă". Exagerări

15. Mihai Buracu, *Tăbliţele de săpun de la Itset-ip*, Editura MJM, Craiova, 2003, pp. 58-59.
16. Mărturia lui Octavian Voinea redactată de Gheorghe Andreica, *op. cit.*, p. 91.
17. Mihai Rădulescu, *Istoria literaturii…*, p. 188.
18. Neculai Popa, *op. cit.*, p. 100.

bolnăvicioase de acest gen au fost extrem de multe, spre amuzamentul agresorilor, care găseau o plăcere perversă în a forţa deţinuţii să inventeze absurdităţi înjositoare. Efectul în acest caz a fost că toată camera a izbucnit în râs, chiar şi Ţurcanu răcnind, după spusele martorilor, doar ca să nu râdă. Aproape toţi cei care trebuiau să îşi facă demascarea erau obligaţi de agresori să inventeze orgii sexuale, deseori incestuoase. O victimă exasperată de torturi a început să strige :

> Aduceţi-o pe mama, f… în c… de curvă, să o jupoi eu cu mâna mea. Aduceţi-l pe imbecilul de tata, pe curva de soru-mea pe care o regulam de la 14 ani. Toţi erau nişte făţarnici. Mulţumesc reeducării că mi-a dat posibilitatea să mă trezesc şi să văd realitatea. Am fost crescut în promiscuitatea familiei burgheze şi am fost imbecilizat de educaţia naţional-creştin-legionară. Vreau să lupt şi să ajut şi pe alţi bandiţi să se trezească la realitate[19].

19. Mărturia lui Octavian Voinea redactată de Gheorghe Andreica, *op. cit.*, p. 109.

Capitolul VI

Concluzii

Prima carte despre torturile din Piteşti îi aparţine fostului deţinut politic Dumitru Bacu[1], care, deşi nu a cunoscut direct „demascările", a sintetizat foarte bine informaţiile legate de acţiunea violentă şi de momentele ei, pe baza mărturiei directe a unor victime. Apărut în străinătate în 1963, volumul s-a impus ca o carte de referinţă pentru multe decenii şi a constituit materialul documentar de bază pentru cartea de mai târziu a lui Virgil Ierunca[2], rămasă până astăzi cea mai cunoscută scriere pe acest subiect. Meritul principal al celor două cărţi îl reprezintă popularizarea subiectului, complet necunoscut până în momentul apariţiei lor. Demersul lui Virgil Ierunca a fost amplificat de citirea câtorva capitole din volumul său la Radio Europa Liberă, dezvăluind publicului românesc pentru prima dată ororile la care s-a ajuns în spaţiul carceral.

Condiţiile dificile în care au fost scrise au condus însă la unele greşeli destul de semnificative în ceea ce priveşte destinul unor personaje, preluate mai târziu de multe dintre victimele care au scris despre Piteşti. În anii din urmă au început să apară şi abordări ştiinţifice, dar, cu toate că subiectul este nu doar foarte vast, ci şi extrem de spectaculos şi cu priză la public, în afară de subsemnatul doar doi istorici s-au arătat foarte preocupaţi de această temă: Robert Fürtös şi Mircea Stănescu. Primul este autorul subcapitolului *„Reeducarea" de la Piteşti şi Gherla (1949-1951)* din cadrul *Raportului final* al Comisiei Prezidenţiale pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România, dar şi al unui studiu privind implicarea administraţiei în „reeducare"[3], în timp ce Mircea Stănescu este autorul unei teze de doctorat privind „reeducarea de tip Piteşti" şi a redactat numeroase studii şi comunicări tratând atât acţiunea în ansamblul ei, cât şi anumite particularităţi. De asemenea, a publicat o serie de documente legate de Piteşti în culegerea „Organismele politice româneşti"[4] şi două volume intitulate „Procesele reeducării (1952-1960)"[5], respectiv „Reeducarea

1. În româneşte, Dumitru Bacu, *Piteşti. Centru de reeducare studenţească*, Editura Cuvântul Românesc, Hamilton, 1989.
2. Virgil Ierunca, *Fenomenul Piteşti*, prefaţă de François Furet, ediţia a treia, Editura Humanitas, Bucureşti, 2007.
3. Robert Fürtös, „Implicarea organelor M.A.I. în acţiunea de *reeducare*. Cazul Piteşti (1949-1951)" în Cosmin Budeancă, Florentin Olteanu, Iulia Pop (editori), *Rezistenţa anticomunistă între cercetarea istorică şi valorificarea muzeală*, vol. II, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2006, pp. 78-93.
4. Mircea Stănescu, *Organismele politice româneşti. 1945-1965. Documente privind instituţiile şi practicile*, Editura Vremea, Bucureşti, 2003.
5. *Idem*, Titică Predescu, *op. cit.*

în România comunistă (1945-1952)"[6]. O parte din documentele procesului lotului „Ţurcanu" au apărut în volumul *Memorialul ororii*[7], editate din păcate fără profesionalism.

O analiză de fond a evenimentelor ridică însă o serie de întrebări fundamentale : ce urmărea de fapt acţiunea ? Cine a conceput-o ? Cum s-au ales victimele ? De ce a fost ales ca nod central Piteştiul, un penitenciar relativ mic ? Cum poate fi explicată atitudinea acelor agresori care au aderat de bunăvoie la acţiune ? Care a fost rolul lui Eugen Ţurcanu şi cine inventa metodele de tortură ? În fine, au fost atinse obiectivele iniţiatorilor sau nu ? Am ales să prezentăm concluziile istoricilor şi cercetătorilor care s-au ocupat de acţiunea de la Piteşti înainte de a ne formula propriile concluzii.

Virgil Ierunca vorbeşte despre Piteşti ca o „insulă a ororii absolute" şi crede că în cadrul acţiunii „categoria martorului inocent a fost pur şi simplu suprimată". El este de părere că „scopul Securităţii […] nu era numai de a doborî forţele vii ale unei mişcări politice – oricare ar fi fost ea – ci şi de a anihila metodic, şi fără posibilitate de recuperare, forţa de opoziţie a totalităţii tineretului deţinut". Astfel, avantajele metodei Piteşti au fost completarea anchetelor prin denunţuri şi legarea deţinuţilor între ei prin complicitatea crimei. Vinovate sunt, în primul rând, autorităţile comuniste, dar şi primul grup al lui Ţurcanu, cei care nu au fost torturaţi înainte de a adera la mişcare. Din grupul autorităţilor, principal vinovat îl consideră pe Alexandru Nicolschi, cu cei doi adjuncţi ai săi : coloneii Dulgheru şi Sepeanu, dar şi pe directorul Alexandru Dumitrescu, locotenentul Marina şi colonelul Czeller. Primul vinovat dintre deţinuţi este, desigur, Ţurcanu, alături de Popa, Livinschi, Mărtinuş, Leonida, Pătrăşcanu, Fuchs, Steier. Probabil însă că Virgil Ierunca nu cunoştea întregul destin al lui Pafnutie Pătrăşcanu şi Titus Leonida, ambii torturaţi înainte de a schimba taberele, precum nici a lui Fuchs şi Steier, despre care informaţiile sunt parcimonioase.

În ceea ce priveşte împărţirea acţiunii în etape, Ierunca identifică patru momente : demascarea externă (informaţiile ascunse la Securitate), demascarea internă (denunţarea ajutoarelor primite în închisoare de la gardieni ori alţi deţinuţi), demascarea morală publică (călcarea în picioare a familiei, credinţei, prietenilor şi modelelor etice) şi torturarea altora. Virgil Ierunca arată că acţiunea de la Piteşti nu a fost singulară, amintind de reeducarea în stil chinezesc, relatată de Dries van Collie în „Sinuciderea entuziastă" („J'ai subi le lavage de cerveau"), dar aici represiunea fizică era mult atenuată : lanţuri care intrau în carne, lingerea mâncării cu limba, ameninţarea hrănirii cu excremente, mărturisirea de crime. Pe deasupra, tortura nu era continuă şi nici de o intensitatea atât de mare ca la Piteşti. Evenimentele povestite de van Collie au avut loc între 1951 şi 1954, adică la scurtă vreme după Piteşti. Altă mărturie este cea a lui Jean Pasqualini, în colaborare cu Rudolf Chelminski.

6. *Idem*, *op. cit*. Este vorba de primul dintr-o serie de trei volume, care urmăresc să acopere toate acţiunile de „reeducare" din perioada 1945-1964.
7. ***Memorialul ororii…*

Experienţa acestuia a avut loc după 1957, într-o perioadă în care se renunţase la tortură, noua tehnica fiind

> un crescendo necruţător şi oribil de urlete [...] împotriva victimei ca să mărturisească, apoi, la fiecare mărturisire socotită insuficientă, alte urlete. La început, chiar dacă victima spune adevărul [...] oricare dintre cuvintele sale va fi primit cu insulte şi cu zbierete de contradicţie. Bietul prizonier este înconjurat de oameni care-l privesc cu ură şi dispreţ, urlă şi-l scuipă în faţă, ameninţându-l cu pumnii. La sfârşitul zilei, este dus într-o celulă şi lăsat acolo cu puţină hrană şi promisiunea că a doua zi va fi şi mai rău. În celulă este supravegheat de cel puţin un membru al brigăzii însărcinată cu *încercarea* lui. După trei sau patru zile, victima începe să inventeze orice fel de vină, numai să fie destul de monstruoasă ca să i se dea pace. După o săptămână, e gata să spună şi să facă orice i se cere[8].

Totuşi, este de remarcat că ambele cazuri se referă la perioada de după Piteşti, ceea ce ar putea duce la concluzia greşită că acţiunea din România a fost un soi de predecesoare a acestora, iar intensitatea presiunilor fizice şi psihice este incomparabil mai mică. Probabil că Virgil Ierunca a ţinut să amintească cele două mărturii pentru a demonstra că astfel de încercări de spălare a creierului au fost des întâlnite în spaţiul comunist.

Dintre studenţi, Dumitru Bacu îi consideră pe Eugen Ţurcanu, Titus Leonida[9], dar şi pe Alexandru Bogdanovici principalii responsabili, în timp ce dintre oficialităţi, e de părere că ar fi trebuit „ascultaţi" atât Nicolschi, Dulgheru, Jianu, Teohari Georgescu, Drăghici şi Petre Borilă, cât şi gardienii de la Piteşti ori Gherla, pentru a putea fi stabilit adevărul. În ceea ce priveşte scopul acţiunii, Bacu avansează ideea încercării de a distruge mişcarea naţionalistă, prin ruperea continuităţii şi distrugerea tineretului. El nu crede că informaţiile şi denunţurile obţinute de comunişti puteau fi un scop în sine, dar propune un alt motiv : răzbunarea pe studenţimea anti-comunistă – „cel mai consecvent duşman al comunismului"[10].

Încercând să ofere o definiţie acţiunii din Piteşti, Ilie Bădescu şi Dan Dungaciu[11] consideră că „reprezintă tratamentul represiv exercitat de instituţia închisorii contra acelor simţuri profunde care permit individului încarcerat să preţuiască religia creştină, poporul român, cultura şi istoria românilor, într-un cuvânt, identitatea

8. Virgil Ierunca, *op. cit.*, *passim*.
9. Repetăm că Titus Leonida nu a trecut prin Suceava, deci nu a făcut parte din lotul iniţial al lui Ţurcanu. Frecventa sa menţionare printre vinovaţi se datorează, probabil, necunoaşterii acestui amănunt, dar şi faptului că se comportase ca un sadic în timpul bătăilor. Informaţia lui Bacu a fost apoi preluată în cascadă de către foarte mulţi autori, fără a o verifica.
10. Dumitru Bacu, *Piteşti. Centru de reeducare studenţească*, Editura Cuvântul Românesc, Hamilton, 1989, p. 194.
11. Ilie Bădescu, Dan Dungaciu, „Experimente totalitare. Modelul reeducării : Piteşti, Gherla, Canal, 1949-1952", în *Arhivele totalitarismului*, Anul II, nr. 3/1994, pp. 7-16.

etnospirituală şi religioasă românească". Cei doi cred că se urmărea distrugerea „genului românesc şi creştin de existenţă" şi schimbarea eului. Totuşi, autorii adaugă că procesul n-a reuşit să distrugă identitatea etno-religioasă a niciunui lider al comunităţii concentraţionare: „Fenomenul a reuşit, probabil, la marginea acestei comunităţi, dar nici acolo definitiv şi complet", făcând apoi o interesantă paralelă: „Este de notat că sistemul hedonist occidental şi sistemul totalitar răsăritean au avut o ţintă comună: alungarea religiei din om, anihilarea lui *homo religiosus*. Nu a reuşit nici unul nici celălalt". În ceea ce priveşte originea acţiunii, ei opinează că „laboratoarele Kominternului" sunt cele responsabile.

Felix Ostrovschi consideră că fenomenul Piteşti, inspirat din pedagogia violentă a lui Makarenko (care, totuşi, se baza mai mult pe munca în colectiv decât pe bătaie), urmărea mutilarea ori distrugerea sufletului, anihilarea personalităţii, dezumanizarea şi robotizarea pe plan individual, dar şi anihilarea tineretului studenţesc din punct de vedere social-politic. Ostrovschi crede că acţiunea de la Piteşti avea şi un rol experimental, dorind să se evidenţieze consecinţele supunerii deţinuţilor la tortură continuă[12].

Istoricul Dennis Deletant argumentează că Alexandru Nicolschi este coordonatorul experimentului de la Piteşti, care urmărea să inducă teroare adversarilor regimului, dar şi să distrugă personalitatea individului. În acelaşi timp, Deletant leagă sfârşitul reeducărilor de înlăturarea grupului din jurul Anei Pauker, o posibilă explicaţie fiind încercarea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej de a demonstra că regimul de teroare era instaurat de către Pauker, Georgescu şi Luca[13]. Ruxandra Cesereanu evită să se pronunţe tranşant, considerând că problema acţiunii din Piteşti rămâne „ambiguă şi deschisă interpretărilor", însă arată că ea este de o „unicitate abominabilă"[14].

În ceea ce ne priveşte, considerăm că adevărul *complet* despre acţiune nu va putea fi dezvăluit niciodată. Atâta timp cât nu există documente credibile, ci doar interpretabile, iar cei care cunoşteau intenţiile iniţiatorilor s-au cufundat în tăcere până la moarte (Alexandru Nicolschi ori Alexandru Popa), se pot face doar speculaţii ori interpretări parţiale legate de scopurile urmărite şi adevăraţii vinovaţi.

Discuţia din jurul surselor documentare este deosebit de complexă. Până în momentul de faţă au fost descoperite cinci dosare dedicate exclusiv acţiunii de la Piteşti: procesul Eugen Ţurcanu, procesul Tudor Sepeanu şi procesul Valeriu Negulescu din arhiva CNSAS, dar şi două dosare din arhiva fostului Comitet Central al PCR. Deşi fiecare abundă de informaţii şi contribuie în mod consistent la reconstituirea evenimentelor din camerele de tortură, decelarea adevărului presupune

12. Felix Ostrovschi, „Fenomenul Piteşti sau experimentul reeducării" în Ilie Popa (coord.), *„Experimentul Piteşti". Conference Proceedings. Comunicări prezentate la Simpozionul „Experimentul Piteşti – Reeducarea prin tortură", ediţia I – Piteşti, 6-8 decembrie 2001, ediţia a doua, Secţiunea I – Piteşti, 4-6 octombrie 2002,* Editura Fundaţia Culturală Memoria, Piteşti, 2003, p. 57.
13. Dennis Deletant, *op. cit.*, pp. 157-162.
14. Ruxandra Cesereanu, „Tortură şi oroare: fenomenul Piteşti (1949-1952)" în *idem* (coord.), *op. cit.*, p. 168.

un efort foarte greu de realizat şi chiar imposibil în lipsa unei pregătiri anticipate consistente. Ca fiecare dosar al Securităţii, şi acestea conţin doar informaţii parţiale, care convin regimului. De pildă, nu se specifică nicăieri condiţiile de trai din închisori, cauzate de ordinele directe ale Ministerului de Interne. Mai apoi, declaraţiile care incriminează liderii de partid şi ai Securităţii au fost înlăturate de la dosarele penale, astfel că s-a impus necesitatea inventării unei alte filiere de comandă pentru întreaga acţiune. De aici şi fabulaţiile întâlnite la tot pasul în dosare : responsabilitatea pentru Piteşti este pusă iniţial în spinarea lui Horia Sima (dar este pedepsit Nicolae Cobâlaş), după care ea revine unui grup de deţinuţi condus de Valeriu Negulescu şi Constantin Oprişan.

Ca să sublinieze gravitatea evenimentelor, anchetatorii s-au folosit de obsesia pentru spionaj, acuzând deţinuţii (dar şi pe unii sprijinitori ai lor, ca doctorul Viorel Bărbos, de exemplu) că au sustras informaţii din închisoare. Dosarele conţin sute de file de declaraţii despre presupuse reţele de spionaj conduse de actriţa Daia Nicoară şi de o oarecare doamnă Greceanu. Poveştile ticluite în jurul lor sunt atât de amănunţite încât este foarte uşor să le cazi în plasă. Dar excesul de zel şi slaba pregătire a unor anchetatori au condus şi la situaţii paradoxale : odată ce anchetatul ceda şi adopta varianta absurdă a Securităţii, trebuia să o dezvolte şi să o explice, astfel că, fiind în imposibilitatea de a inventa noi şi noi scenarii cu iz de credibilitate, minciunile deveneau atât de ilogice încât nu mai puteau fi folosite în instanţă.

Cum se ajungea la astfel de invenţii ? Metodele de lucru ale anchetatorilor Securităţii erau stabilite de instrucţiuni precise încă din aprilie 1948 : „Nu lăsăm să scrie ce doreşte învinuitul şi în discuţie se stabileşte răspunsul şi se trece în declaraţie sub formă de dictat. Răspunsul să aibă o formă cât mai aproape de problema ce urmărim”. Deoarece anchetatorii fără pregătire erau în dezavantaj faţă de arestaţii cu experienţă de viaţă şi cultură, şefii lor şi consilierii sovietici întocmeau un chestionar care conţinea atât întrebările ce trebuiau adresate, cât şi răspunsul scontat, aşa încât începea „lupta cu arestatul, pentru a obţine răspunsurile anticipat stabilite”[15], după cum mărturisea chiar generalul Evghenie Tănase. Prin urmare, este foarte clar că anchetele din 1952-1955 s-au realizat la indicaţii şi sub controlul consilierilor sovietici de pe lângă Ministerul de Interne. Pe de altă parte, există şi cazul special al lui Vintilă Vais, care şi-a falsificat din proprie iniţiativă declaraţiile, cel puţin în ceea ce-l priveşte, într-un mod extrem de convingător.

Închisoarea din Piteşti a fost aleasă ca punct central de desfăşurare al evenimentelor datorită izolării sale, ce făcea inutile eventualele strigăte după ajutor, dar considerăm că la fel de important a fost şi faptul că era o închisoare nouă şi nu foarte mare, ceea ce a uşurat popularea ei aproape exclusiv cu studenţi. Ar fi fost imposibilă conspirarea completă a unei astfel de acţiuni la Gherla, de exemplu, ori la Aiud. De altfel, acest lucru s-a verificat atunci când ea a fost exportată în alte penitenciare, fiindcă informaţii despre torturile practicate de către deţinuţi au ajuns la cunoştinţa organelor administrative neimplicate atât în Gherla, cât şi la Târgu Ocna ori Peninsula.

15. Florian Banu, *op. cit.*, pp. 255-257.

România, după cum am arătat, nu avea nici o afinitate specială pentru ideologia comunistă. Dimpotrivă, comuniştii erau insignifianţi în perioada interbelică, atât numeric, cât şi ca prezenţă în viaţa publică. Chiar şi instalarea la putere s-a făcut treptat, cu sprijinul hotărâtor al Uniunii Sovietice şi prezenţa paralizantă a Armatei Roşii în ţară. În aceste condiţii este foarte greu de crezut că în 1948 (data începerii mişcărilor din Suceava) Securitatea ori Partidul Comunist Român au reuşit să elaboreze pe cont propriu o acţiune atât de meticuloasă ca aceea pusă în practică la Piteşti ori Gherla, într-un moment în care comuniştii conduceau ţara singuri de numai câteva luni.

Cea mai delicată problemă o constituie sursa ori sursele de inspiraţie pentru acţiunea din Piteşti. Părerea general acceptată atât de către foştii deţinuţi, cât şi de majoritatea istoricilor care au cercetat fenomenul, este că ea îşi găseşte originile în reeducarea pedagogului sovietic Anton Makarenko. Totuşi, după părerea noastră, ea a fost cel mult un punct de plecare, întrucât acesta avusese condiţii foarte diferite în lagărul său faţă de cele de la Piteşti. Dar Uniunea Sovietică beneficia de experienţa lagărelor de muncă şi a închisorilor politice, precum şi de învecinarea cu zona orientală, în care actele de cruzime nu erau puţine. Credem, aşadar, că principiile fundamentale care au fost aplicate la Piteşti, Gherla şi în mai mică măsură la Târgu Ocna, Braşov şi Canal, au venit de la Moscova, prin agenţii NKVD aflaţi la conducerea Securităţii : Alexandru Nicolschi şi Gheorghe Pintilie, probabil sub îndrumarea consilierilor sovietici. Din păcate, confirmarea sau infirmarea documentată a ipotezei este aproape imposibilă.

În opinia noastră, acţiunea de „reeducare" de la Suceava a fost într-adevăr pornită din sânul deţinuţilor, fără implicarea administraţiei, care a intervenit abia în momentul în care a realizat că o poate manipula spre propriul folos. Ceea ce este indubitabil este faptul că regimul comunist a fost dintotdeauna interesat de obţinerea informaţiilor din toate mediile, inclusiv din penitenciare. Deoarece în primă instanţă şi-a recrutat cadrele exclusiv pe criterii de apartenenţă socială „sănătoasă" (ţărani săraci sau muncitori), au fost nevoiţi să înfiinţeze şcoli de calificare pentru corectarea slabei pregătiri a acestora. Prima astfel de şcoală de cadre pentru munca informativă din penitenciare s-a desfăşurat în intervalul iulie-octombrie 1948 şi a fost urmată de circa 120 de oameni propuşi de organizaţiile de partid sau de tineret din care făceau parte[16]. Următoarea promoţie a fost îndrumată de Tudor Sepeanu în februarie-aprilie 1950. Interesul sporit pentru colectarea informaţiilor este dovedit şi de includerea în structura Securităţii a Direcţiei a III-a Contrainformaţii Penitenciare, condusă de la înfiinţarea ei pe 30 august 1948 de maiorul Coman Stoilescu. Pe de altă parte, este evident că studenţii deţinuţi nu aveau ce să facă cu informaţiile despre grupurile şi organizaţiile de rezistenţă pe care le obţineau prin tortură de la victime, în schimb ele serveau perfect intereselor Securităţii.

Dacă devierea dinspre o reeducare strict ideologică spre culegerea de informaţii aparţine în mod cert intervenţiei administraţiei, mult mai greu de identificat este sursa formei pe care a îmbrăcat-o acţiunea la Piteşti. După cum am văzut deja,

16. *Ibidem*, pp. 123-130.

discuţiile iniţiale despre folosirea violenţei pentru a continua obţinerea de informaţii s-au dus în închisoare între Eugen Ţurcanu, Iosif Nemeş şi Alexandru Dumitrescu, dar nu avem nicio probă clară care să ne indice cine a venit cu propunerea. Ea poate aparţine la fel de bine lui Nemeş sau vreunui superior de-al său (iar indiciile par să arate către Gheorghe Pintilie), dar şi lui Eugen Ţurcanu însuşi.

La fel de incertă este şi paternitatea alegerii datelor simbolice pentru declanşarea violenţelor (Sfântul Nicolae, Crăciunul[17]), a metodelor speciale de tortură (stivuirea victimelor, hrănirea forţată cu fecale, sărarea excesivă a mâncării), dar şi a sistemului în sine. Cine a stabilit etapele : schingiuirea, demascarea, autoflagelarea, obligaţia de a lovi pe ceilalţi ? Cine a imaginat şi comandat punerea în scenă a blasfemiilor de Paşte şi Crăciun, batjocorirea lui Hristos şi a Fecioarei Maria ? Din păcate, sunt întrebări care nu îşi găsesc un răspuns lipsit de echivoc. Excesele de toate felurile par să aparţină deţinuţilor şi sunt explicabile (deşi nu scuzabile) prin contextul complet anormal, dar problema fundamentală o reprezintă autoritatea care a ordonat aplicarea acestui sistem. Abia odată cu identificare ei putem afla şi motivaţia care a stat în spatele acţiunii Piteşti.

Sursele istorice clarifică doar o mică parte din aceste dileme. Singurele afirmaţii care pot fi probate documentar în ceea ce priveşte responsabilitatea regimului sunt cele legate de solicitarea unui material informativ cât mai bogat de la deţinuţi, indiferent de metodele folosite, şi sprijinirea agresorilor în activitate prin : asigurarea conspirativităţii, acordarea de avantaje materiale agresorilor, transferarea deţinuţilor între penitenciare sau camere din acelaşi penitenciar în funcţie de interesele operative şi asigurarea unei reţele de transmitere a datelor către Serviciul Operativ/Inspecţii. Niciun cuvânt despre specificarea metodelor de tortură ori despre batjocorirea credinţei. Mai mult decât atât, nu ştim nici măcar cât de aprofundate erau cunoştinţele şefilor Securităţii şi ai Ministerului de Interne despre acţiune.

Atitudinea primilor agresori este greu de explicat, dar există câteva elemente circumstanţiale care au contribuit la ea. Cel mai important lucru pe care trebuie să îl luăm în calcul este că niciun deţinut nu a intrat în închisoare cu scopul de a face rău celorlalţi. Toate cedările şi actele reprobabile pe care le-au făcut unii sau alţii sunt cauzate de slăbiciunea omenească, firească până la un punct în circumstanţele în care s-au găsit peste noapte. Apoi, realitatea este că în afara lui Eugen Ţurcanu şi, poate, a lui Vasile Puşcaşu, niciun alt agresor nu a aderat de bună voie şi în deplină cunoştinţă de cauză la acţiune. Desigur, mai mulţi studenţi din Suceava au căutat modalităţi de a se „strecura” şi de a-şi îmbunătăţi regimul de detenţie, de a colabora cu regimul poate chiar în vederea unei eliberări înainte de termen, dar astfel de lucruri s-au întâmplat şi se întâmplă permanent în mediile cu condiţii grele de trai. Niciunul din aceştia nu ştia însă ce va ajunge să facă, iar când şi-au dat seama, era prea târziu şi nu mai exista cale de întoarcere. După părerea noastră,

17. Virgil Bordeianu susţine că unul din argumentele pentru care violenţele au demarat în zile de sărbătoare îl constituie faptul că închisoarea era mult mai puţin păzită de gardieni, majoritatea având liber. Totuşi, aceasta este doar o explicaţie parţială. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1137, vol. 3, f. 71.

nici Ţurcanu nu intuia la început proporţiile şi bestialitatea la care va ajunge acţiunea pe care a condus-o.

Repetăm că în această categorie a deţinuţilor „vinovaţi" intră numai cei care nu au fost supuşi torturilor ori presiunilor înainte de a lovi, în fapt, un grup minuscul. Toţi ceilalţi, deşi majoritatea au fost forţaţi să bată şi ei, nu pot fi blamaţi pentru ceea ce au făcut după ce au trecut prin calvarul schingiuirilor. Fiecare om îşi are limita lui de suportabilitate fizică şi psihică. Pentru mulţi, asistarea la torturile celor din jur era mult mai dureroasă decât propria schingiuire. Trebuie ţinut cont şi de faptul că toţi erau foarte tineri, caractere în formare şi cu o experienţă de viaţă limitată. Monstruozitatea Piteştiului constă tocmai în verificarea limitelor deţinuţilor şi în dezbrăcarea lor morală.

De ce a avut loc această macabră acţiune la noi? România avea o puternică mişcare naţionalistă care încurca planurile Moscovei de a comuniza ţara şi era, totodată, ţara în care îşi putea manifesta puterea fără să se îngrijoreze de răspunsul aliaţilor occidentali, dată fiind împărţirea sferelor de influenţă după al Doilea Război Mondial. Ajungem astfel şi la alegerea victimelor. Piteştiul a urmărit distrugerea tuturor celor ce se opuneau ori se puteau opune în viitor regimului comunist. Marea lor majoritate erau membri ai tineretului Mişcării Legionare, dar nu se poate afirma că ei au reprezentat ţinta unică a regimului, altminteri nu s-ar explica prezenţa celor arestaţi ca simpatizanţi ţărănişti, liberali ori a monarhiştilor şi a frontieriştilor, precum nici aceea a preoţilor ori muncitorilor din Gherla. Nu considerăm necesar să repetăm toţi deţinuţii implicaţi în acţiune care nu erau legionari, dar vom pomeni câteva nume importante, ca Titus Leonida, Coriolan Gherman, Nicolae Zaharia sau Ion Bogdănescu[18].

O menţiune esenţială pentru înţelegerea mecanismelor care au stat în spatele regimului comunist: studenţii supuşi schingiuirilor atroce din Piteşti nu erau reprezentanţii claselor „exploatatoare" atât de hulite de noua ideologie, ci, în proporţie de 90%, proveneau din chiar straturile sociale pe care comuniştii pretindeau că le reprezintă: muncitorimea şi ţărănimea. Majoritatea covârşitoare a victimelor erau fii de ţărani, deseori săraci sau foarte săraci, în căutarea unei mai bune dreptăţi sociale. Conflictul dintre cele două grupări îşi are originea în modalitatea prin care se obţinea această dreptate: comuniştii propovăduiau ura de clasă, ateismul şi internaţionalismul, pe când studenţii mizau pe credinţă şi iubirea de ţară.

Acţiunea de la Piteşti a avut, în opinia noastră, două scopuri: unul direct şi imediat (obţinerea informaţiilor suplimentare despre opozanţi) şi unul strategic, mai puţin evident, dar, în fond, mai important pentru regim decât primul, care a constat în distrugerea şi/sau compromiterea viitoarelor elite politice, morale şi intelectuale. Considerăm că ceea ce s-a întâmplat în Piteşti (şi apoi în alte închisori din România) se înscria într-un plan bine pus la punct de supunere şi transformare

18. În urma identificării aproape complete a celor care au cunoscut acţiunea violentă în Piteşti, site-ul www.fenomenulpitesti.ro va fi în măsură să prezinte o statistică detaliată a apartenenţei politice a victimelor.

a poporului român. Pentru a construi „omul nou” atât de clamat de ideologia comunistă, era necesară în primul rând distrugerea vechii societăţi : din acest motiv au fost decapitate elitele din toate domeniile de activitate şi s-a realizat o inversiune a scării valorilor prin înlocuirea lor cu oameni de la periferia societăţii. Astfel vârfurile studenţeşti au devenit pericolul imediat, cei care urmau să le ia locul, în mod natural, vechilor elite. Nu credem că Piteştiul urmărea obţinerea „omului nou” din această categorie şi ne argumentăm părerea prin aceea că nici uneia dintre victime, indiferent că a colaborat sau nu cu agresorii şi autorităţile comuniste, nu i s-a permis accesul în funcţii şi nu a fost preluată de aparatul de propagandă pentru a ilustra principiile transformării. Motivul pentru care au fost permanent supuşi presiunilor şi complet marginalizaţi în societate (încercări de racolare ca informatori, ameninţări, refuzul continuării studiilor, presiuni asupra familiei, refuzul încadrării în câmpul muncii etc.) este mult mai simplu : cei forţaţi să lupte permanent pentru a-şi câştiga existenţa ori pentru a scăpa de umbra Securităţii nu se puteau constitui într-o pătură socială care să se opună comunismului. Odată înlăturat şi acest pericol, noile generaţii deveneau amnezice, fără legături cu trecutul şi fără repere, astfel că ele au putut fi uşor modelate şi controlate. Prin urmare, victimele sistemului tip Piteşti au constituit doar un pas în realizarea „omului nou”.

Rezultatele acţiunii au fost doar în parte cele scontate, întrucât deşi s-au obţinut multe informaţii de la cei torturaţi, abia un infim procent a fost corect şi util organelor de represiune, intoxicările şi fabulările predominând datorită exagerărilor comise de agresori, care cereau materiale cu orice preţ. În ceea ce priveşte distrugerea fizică şi psihică a deţinuţilor, putem observa că ea era urmărită pe mai multe planuri. În primul rând, erau mutilaţi fizic, victimele fiind bătute până nu mai puteau fi recunoscute nici de prietenii lor cei mai buni. Apoi li se distrugea prestigiul de care se bucurau în ochii colegilor, fiind umiliţi prin fel şi fel de chinuri, pentru ca în final să îşi piardă şi respectul de sine. Metodele prin care se realiza acest lucru erau variate de la individ la individ : pe unii îi distrugea obligaţia de a-şi lovi colegii, pe alţii batjocoririle fizice (îngurgitarea fecalelor ori a urinei). Cert este că toţi cei care au trecut prin Piteşti ori Gherla, indiferent dacă au fost mai târziu obligaţi să bată la rândul lor sau nu, au fost supuşi la umilinţe cu totul ieşite din comun şi traumatizante, aşa încât acest obiectiv al distrugerii fizice şi psihice a fost atins, dar numai fragmentar şi temporar, majoritatea victimelor revenindu-şi de îndată ce n-au mai fost supuse la presiuni.

Din păcate însă, compromiterea participanţilor la acţiune în ochii opiniei publice a izbutit în mare măsură, inclusiv cu ajutorul (voluntar sau accidental al) istoricilor şi chiar al victimelor : dacă primii s-au grăbit să formuleze acuzaţii nefondate, să generalizeze în mod nedrept şi să propună termeni calomnioşi precum „torţionar” ori „asasin”, victimele însele fac jocul adevăraţilor organizatori şi responsabili ai mişcării atunci când se acuză între ele pentru bătăi şi atitudini din acea perioadă[19]

19. Securitatea miza pe învrăjbirea deţinuţilor pentru a abate discuţia de la adevăraţii organizatori şi responsabili.

fără a cunoaşte întregul context al suferinţelor îndurate de către fiecare. Un alt element important îl constituie tăcerea adoptată de către unii dintre participanţi, pentru că ea dă naştere la speculaţii şi împiedică aflarea întregului adevăr. Considerăm însă că, în afară de puţinele excepţii ale deţinuţilor din primul lot al agresorilor, care nu au fost bătuţi înainte de a începe acţiunea, catalogarea victimelor acţiunii ca vinovaţi este injustă şi ajută la menţinerea unei confuzii voite. Referindu-se la acelaşi fenomen, fostul deţinut Sabin Ivan aduce în discuţie sintagma de „vinovaţi fără vină". Mai mult decât atât, cu toate că organizatorii au sperat să ţină secrete întâmplările de la Piteşti şi Gherla, se cunosc astăzi destule date cât să se poată demonstra adevărata paternitate a acţiunii (cel puţin în aplicarea ei), iar acest lucru este posibil datorită curajului victimelor care au rupt tăcerea înainte, şi mai ales după 1989, un argument în plus că încercarea de distrugere şi anihilare a lor a fost un eşec.

Motivele pentru care planurile comuniştilor nu au reuşit în totalitate ţin de proasta lor gestionare, pe de o parte (decizia de a implanta acţiunea şi în alte închisori în pripă şi fără o atentă studiere a situaţiei de la faţa locului a fost fatală, din acest punct de vedere), şi de puterea de regenerare a sufletului omenesc, pe de alta, element care nu putea fi luat în calcul de o doctrină materialistă. În funcţie de mediul în care s-au găsit după experienţa din închisoare, deţinuţii şi-au revenit mai repede sau mai încet. Credinţa a fost principalul sprijin al victimelor, unele slujind chiar Biserica ulterior (cazurile părintelui Gheorghe Calciu, a părintelui Mihai Lungeanu, a preotului reformat Nagy Géza, a lui Justin Ştefan Paven ori a lui Tudor Stănescu, pentru a numi doar câţiva).

Eugen Ţurcanu a fost instrumentul perfect în mână comuniştilor, care au ştiut să îi speculeze la maximum sadismul şi dorinţa de parvenire. Lui Ţurcanu i se promisese în schimbul colaborării eliberarea înainte de termen şi un post în Securitate, adică exact ceea ce îşi dorea cel mai mult. Înfuriat de situaţia fără ieşire în care se găsea după arestare, el a călcat pe cadavre, la propriu, pentru a-şi atinge scopul. Ceilalţi agresori din primul lot au fost şi ei ademeniţi cu aceleaşi propuneri, Ion Stoian mărturisindu-i unui student pe care îl tortura că Nicolschi le-a promis eliberarea şi funcţii de ofiţeri în Securitate dacă reuşesc să scoată informaţii de la victime[20]. Totuşi, Piteştiul ar fi existat şi fără ei, ba chiar şi fără Eugen Ţurcanu, pentru că s-ar fi găsit alţi deţinuţi care să fie dispuşi să facă acelaşi lucruri în locul lor. Forma monstruoasă pe care a luat-o însă acţiunea li se datorează în mare parte. Când lucrurile s-au complicat şi zvonurile despre torturile din închisori au început să circule prin ţară şi străinătate, Securitatea n-a avut probleme în a se descotorosi de martorii incomozi. Prea puţini dintre cei condamnaţi în cele trei procese legate de Piteşti purtau într-adevăr parte din vină şi responsabilitate pentru crimele din cadrul acţiunii.

Efectele asupra victimelor au fost diverse, în funcţie de structura sufletească (ba, în unele cazuri, chiar de cea fizică) a fiecăruia şi, foarte important de precizat, de intensitatea presiunilor la care au fost supuşi deţinuţii. Este profund incorectă

20. Doina Jela, *op. cit.*, p. 264.

catalogarea victimelor ca „torţionari" ori acuzarea lor pentru evenimentele din închisori. Niciunul dintre cei care au fost supuşi acestor torturi nu avea alternativă: practic, nu exista scăpare, nici măcar în moarte, decât cu totul accidental. Prin urmare, discuţia trebuie centrată asupra transformărilor suferite de victime *după* încetarea violenţelor şi nu pe acţiunile întreprinse sub presiunea torturilor.

Au existat câteva cazuri tragice de înspăimântare viscerală. Termenul de „reeducat" este inexact, întrucât mişcarea nu urmărea înlocuirea vechilor credinţe cu cele comuniste, ci pur şi simplu distrugerea primelor. În ceea ce îl priveşte pe cel de „creier spălat" el este just doar dacă admitem că spălarea creierului urmărea introducerea spaimei şi nu a vreunei scări de valori.

Cei înspăimântaţi şi după încetarea acţiunii au fost însă foarte puţini, iar păstrarea lor pe aceste coordonate se explică prin condiţiile în care au trăit după oprirea schingiuirilor. Exemplele la îndemână sunt cele ale lui Aristotel Popescu şi Dan Dumitrescu (ambii torturaţi crunt şi în repetate rânduri până să cedeze), care au fost ţinuţi în închisoare până la moarte. Implicaţi în înscenarea proceselor deţinuţilor, au fost anchetaţi, ţinuţi sub presiune şi lipsiţi de informaţii până în ultimul moment. Astfel se explică de ce în Casimca Jilavei, deşi grav bolnavi amândoi, se purtau ca şi cum ar fi fost în mijlocul torturilor şi îl invocau pe un Ţurcanu executat la acea dată. Aristotel Popescu a murit, spun supravieţuitorii, în poziţia obligatorie, în timp ce Dan Dumitrescu a răbufnit abia în momentele dinaintea trecerii în nefiinţă, exclamând: „Ah, Doamne, cum m-aţi înşelat!"[21], dovedind, totuşi, că atitudinea sa era una schizoidă. Au mai existat cazuri de adoptare a convingerilor comuniste şi după încetarea acţiunii de demascare, însă numai pe perioada detenţiei, explicabile prin lipsa informaţiilor despre ce s-a întâmplat cu Ţurcanu. În cele mai multe situaţii, persoanele în cauză au fost rapid puse la punct de ceilalţi deţinuţi, verbal sau chiar fizic, şi s-au repliat.

Poate cea mai importantă atitudine, cel puţin din punct de vedere istoric, este a celor care s-au închis cu totul în ei şi au refuzat să vorbească despre Piteşti în permanenţă. Din păcate, astfel de cazuri sunt destul de numeroase şi de importante, întrucât personaje ca Alexandru Popa „Ţanu", Constantin Bogos ori Coriolan Gherman, cu toţii puternic implicaţi şi având cunoştinţe temeinice despre dedesubturile acţiunii, au refuzat să vorbească despre ceea ce ştiu, cu toate că acest lucru este în detrimentul lor, rămaşi cu o imagine pătată. Izolarea lor a fost şi este totală: timişoreanul Zaharia, de pildă, descris în multe cărţi de către victime ca fiind de o ferocitate ieşită din comun, s-a retras până la sfârşitul vieţii într-un sat din judeţul Timiş, intrând în muţenie absolută chiar şi faţă de familia sa. O serie de foşti deţinuţi nu au reuşit să se debaraseze de colaborarea cu regimul până la căderea acestuia, acţionând ca informatori ai Securităţii. Este important de specificat însă că majoritatea acestora nu au făcut-o din proprie voinţă, ci fiind presaţi de organul represiv.

21. Interviu cu Marcel Petrişor, arhiva personală a autorului. Petrişor era în acele momente vecin de celulă cu cei doi în Casimca Jilavei.

Reacţia majorităţii a fost una de semi-izolare şi mefienţă, şi ea s-a păstrat după ieşirea din închisori, ba chiar şi după 1989, în foarte multe cazuri. Există numeroase mărturii scrise ale foştilor deţinuţi politici care reclamă ciudăţenia loturilor de „piteşteni" întâlnite prin închisori : cu toţii erau închişi, neîncrezători şi cu privirile fixate într-un colţ. Atitudinea aceasta s-a păstrat şi după eliberare din mai multe motive : în primul rând, umilinţele la care au fost supuşi, când erau în continuare şicanaţi de Securitate şi li se refuza accesul la învăţământ şi la muncă. Apoi, frica de informatori, pentru că toţi foştii deţinuţi politici erau filaţi şi ţinuţi sub observaţie strictă, dându-le senzaţia că s-au transferat dintr-o închisoare în alta, în loc să se elibereze, dar şi obligarea multora de a raporta Securităţii orice discuţii purtate cu alţi foşti deţinuţi. Nu e de neglijat nici explicaţia nedepăşirii traumei suferite, întrucât şocurile şi ruşinea îndurate în timpul acţiunii au fost suficient de puternice cât să inducă o stare de dezamăgire viscerală faţă de destinul lor, în particular, şi faţă de natura umană, în general. Ei şi-au refulat amintirile traumatizante, nedorind să le dezgroape, şi reprezintă majoritatea supravieţuitorilor după 1989, dar, deşi suferinzi şi dezamăgiţi la rându-le, nu au refuzat cu totul contactul cu lumea exterioară şi au reuşit să îşi întemeieze familii şi cariere, atât cât le-a fost permis de către regim. Un alt motiv al tăcerii lor îl reprezintă un soi de modestie, pentru că nu au fost niciodată întrebaţi şi nu au dorit să iasă singuri în faţă, deşi nu şi-au negat niciodată această parte din existenţă.

Cazurile cele mai spectaculoase sunt cele ale victimelor care şi-au revenit fie rapid, fie total, fie amândouă la un loc. Gheorghe Calciu este primul dintre cei care, deşi constrâns la compromisuri importante în timpul bătăilor, s-a scuturat de ruşine şi spaimă şi a ridicat glasul împotriva făptuitorilor. Intervenţia sa din cel de-al doilea proces al deţinuţilor, în care a acuzat Partidul Comunist şi Securitatea de înscenarea şi manipularea acţiunii, a dat peste cap planurile anchetatorilor. Tot aici pot fi trecuţi cei care au acceptat să vorbească deschis despre acţiune după 1989, să participe la conferinţe ori să îşi publice memoriile despre subiect, învingându-şi teama şi ruşinea implicării în evenimentele sinistre din Piteşti.

Bibliografie

I. Documente

AANP, fond Fişe matricole penale
ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 19, vol. 1
ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 48, vol. 1-3
ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 39194
ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 104805
ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 149097
ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 151089
ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 155109, vol. 1-26
ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 174586
ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 210219, vol. 1-2
ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 210316, vol. 1
ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 210318, vol. 1
ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 210829
ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 210830
ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 210856
ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 211159
ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 211160
ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 236128, vol. 1-4
ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 236131
ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 256725
ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 256727
ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 256729
ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 257725, vol. 1
ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 4, vol. 1-7
ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 58, vol. 1
ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 137, vol. 1-4
ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 267, vol. 1
ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 484, vol. 1-3
ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 545, vol. 1-4
ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 550, vol. 1
ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 621, vol. 1-4
ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 1-20
ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 1-10
ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1137, vol. 1-9
ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1190, vol. 1-12

ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1287, vol. 1-5
ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1633, vol. 1-4
ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 12697, vol. 1-11
ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 13772, vol. 1-2
ACNSAS, fond Reţea, dosar nr. 10659
ACNSAS, fond Reţea, dosar nr. 12510
ACNSAS, fond Reţea, dosar nr. 189164, vol. 1-3
ACNSAS, fond Reţea, dosar nr. 227538, vol. 1-2
ACNSAS, fond Reţea, dosar nr. 266305
ACNSAS, fond Reţea, dosar nr. 271860
ACNSAS, fond Reţea, dosar nr. 271861
ACNSAS, fond Reţea, dosar nr. 294656, vol. 1-2
ACNSAS, fond SIE, dosar nr. 13594
ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 33/1953
ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ-Politic, dosar nr. 34/1953

II. Mărturii orale (aflate în arhiva personală a autorului)

Interviu cu Eugen Otparlic, AIO-IICCR, cota 190
Interviu cu Arhim. dr. Zareh Baronian, realizat în Bucureşti
Interviu cu Aurel Brazdă, realizat în Oradea
Interviu cu Aurel Suciu, realizat în Timişoara
Interviu cu Constantin Rodas, realizat în Ploieşti
Interviu cu Corneliu Ioan Cornea, realizat în Arad
Interviu cu Dan Lucinescu, realizat în Bucureşti
Interviu cu Dumitru Ispas, realizat în Bucureşti
Interviu cu Emil Sebeşan, realizat în Timişoara şi Bucureşti
Interviu cu George Cuşa, realizat în Constanţa
Interviu cu Gheorghe Bâgu, realizat în Bucureşti
Interviu cu Gheorghe Clinciu, realizat în Constanţa
Interviu cu Gheorghe Gheorghiu, realizat în Bucureşti
Interviu cu Gheorghe Marian, realizat în Timişoara
Interviu cu Gheorghe Stănică, realizat în Bucureşti
Interviu cu Grigorie Frunză, realizat în Cluj-Napoca
Interviu cu Inocenţiu Glodeanu, realizat în Cluj-Napoca
Interviu cu Ioan Petru Săbăciag, realizat în Cluj-Napoca
Interviu cu Iulian Constantin, realizat în Sâmbăta de Sus şi Bucureşti
Interviu cu Lucian Plapşa, realizat în Timişoara
Interviu cu Marcel Petrişor, realizat în Bucureşti
Interviu cu Mircea Cojocaru, realizat în Deva
Interviu cu Nicolae Itul, realizat în Călan
Interviu cu Nicolae Purcărea, realizat în Braşov
Interviu cu Paul Dumitrescu, realizat în Bucureşti
Interviu cu Petru Cojocaru, realizat în Timişoara
Interviu cu pr. Alexandru Munteanu, realizat în Ciugud
Interviu cu pr. Gheorghe Bej, realizat în Arad
Interviu cu pr. Gheorghe Calciu-Dumitreasa, realizat în Cluj-Napoca

Interviu cu pr. Nagy Géza, realizat în Târgu Mureş
Interviu cu pr. Teodor Stănescu, realizat în Aiud şi Bucureşti
Interviu cu Radu Ciuceanu, realizat în Bucureşti
Interviu cu Silvestru Nanu, realizat în Târgu Mureş
Interviu cu Ştefan Taban, realizat în Bucureşti
Interviu cu Tiberiu Beşchea, realizat în Ploieşti
Interviu cu Traian Popescu, realizat în Cluj-Napoca şi Bucureşti
Interviu cu Valeriu Popa, realizat în Bucureşti
Interviu cu Vasile Ilea, realizat în Cluj-Napoca

III. Lucrări generale

Banu, Florian, *„Un deceniu de împliniri măreţe". Evoluţia instituţională a Securităţii în perioada 1948-1958*, Editura Tipo Moldova, Iaşi, 2010

Budeancă, Cosmin (coord.), *Experienţe carcerale în România comunistă*, volumul I, prefaţă de Lucia Hossu-Longin, Editura Polirom, Iaşi, 2007

Budeancă, Cosmin (coord.), Lascu, Andrei, Matei, Alexandru, Mureşan, Alin, Petre, Constantin, Sandu, Adrian, Vasilescu, Constantin, *Experienţe carcerale în România comunistă*, volumul II, Editura Polirom, Iaşi, 2008

Budeancă, Cosmin (coord.), Lascu, Andrei, Matei, Alexandru, Mureşan, Alin, Petre, Constantin, Sandu, Adrian, Vasilescu, Constantin, *Experienţe carcerale în România comunistă*, volumul III, Editura Polirom, Iaşi, 2009

Budeancă, Cosmin (coord.), Lascu, Andrei, Matei, Alexandru, Mureşan, Alin, Petre, Constantin, Sandu, Adrian, Vasilescu, Constantin, *Experienţe carcerale în România comunistă*, volumul IV, Editura Polirom, Iaşi, 2010

Burcea, Mihai, Stan, Marius, Bumbeş, Mihail, *Dicţionarul ofiţerilor şi angajaţilor civili ai Direcţiei Generale a Penitenciarelor. Aparatul central (1948-1989)*, Editura Polirom, Iaşi, 2009

Cesereanu, Ruxandra (coord.), *Comunism şi represiune în România. Istoria tematică a unui fratricid naţional*, Editura Polirom, Iaşi, 2006

Cesereanu, Ruxandra, *Gulagul în conştiinţa românească. Memorialistica şi literatura închisorilor şi lagărelor comuniste. Eseu de mentalitate*, ediţia a doua, revăzută şi adăugită, Editura Polirom, Iaşi, 2005

Cesianu, Constantin, *Salvat din infern*, traducere din limba franceză de Maria Alexe, Editura Humanitas, Bucureşti, 1992

Comisia Prezidenţială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România, *Raport final*, editori Vladimir Tismăneanu, Dorin Dobrincu, Cristian Vasile, Editura Humanitas, Bucureşti, 2007

Consiliul Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii, *Arhivele Securităţii*, volumul II, Editura Nemira, Bucureşti, 2006

Consiliul Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii, *Pseudomemoriile unui general de Securitate*, documente selectate şi editate, studii introductive şi note de Cristina Anisescu şi Silviu B. Moldovan, Editura Humanitas, Bucureşti, 2007

Consiliul Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii, *Securitatea. Structuri-cadre. Obiective şi metode. Vol. I (1948-1967)*, coordonator : Florica Dobre, autori : Florian Banu, Theodor Bărbulescu, Camelia Ivan Duică, Liviu Ţăranu, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2006

Consiliul Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii, *Securitatea. Structuri-cadre. Obiective şi metode. Vol. II (1967-1989)*, coordonator : Florica Dobre, autori : Elis Neagoe-Pleşa, Liviu Pleşa, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2006

Crişan, Gheorghe, *Piramida puterii : Oameni politici şi de stat între 23 august 1944 – 22 decembrie 1989*, Editura Pro Historia, Bucureşti, 2001

Deletant, Dennis, *România sub regimul comunist*, ediţia a doua revăzută, editor Romulus Rusan, în româneşte de Delia Răzdolescu, Fundaţia Academia Civică, Bucureşti, 2006

Deletant, Dennis, *Teroarea comunistă în România. Gheorghiu-Dej şi statul poliţienesc, 1948-1965*, Editura Polirom, Iaşi, 2001

Dobrincu, Dorin (ed.), *Listele morţii. Deţinuţi politici decedaţi în sistemul carceral din România potrivit documentelor Securităţii, 1945-1958*, Editura Polirom, Iaşi, 2008

Fürtös, Robert, Bârlea, Gheorghe Mihai (coord.), *Alegerile parlamentare din 19 noiembrie 1946. De la memoria colectivă la cercetarea istorică*, comunicări prezentate la Simpozionul de la Memorialul Sighet (17-18 noiembrie 2006), Fundaţia Academica Civică, Bucureşti, 2007

Ioniţoiu, Cicerone, *Victimele terorii comuniste. Arestaţi, torturaţi, întemniţaţi, ucişi. Dicţionar A-B*, lucrare revizuită de prof. univ. Florin Ştefănescu, Editura Maşina de scris, Bucureşti, 2000

Ioniţoiu, Cicerone, *Victimele terorii comuniste. Arestaţi, torturaţi, întemniţaţi, ucişi. Dicţionar C*, lucrare revizuită de dr. Mihaela Andreiovici şi prof. univ. Florin Ştefănescu, Editura Maşina de scris, Bucureşti, 2002

Ioniţoiu, Cicerone, *Victimele terorii comuniste. Arestaţi, torturaţi, întemniţaţi, ucişi. Dicţionar D-E*, lucrare revizuită de dr. Mihaela Andreiovici, Editura Maşina de scris, Bucureşti, 2002

Ioniţoiu, Cicerone, *Victimele terorii comuniste. Arestaţi, torturaţi, întemniţaţi, ucişi. Dicţionar F-G*, lucrare revizuită de dr. Mihaela Andreiovici, Editura Maşina de scris, Bucureşti, 2002

Ioniţoiu, Cicerone, *Victimele terorii comuniste. Arestaţi, torturaţi, întemniţaţi, ucişi. Dicţionar H, I, J, K, L*, lucrare revizuită de dr. Mihaela Andreiovici, Editura Maşina de scris, Bucureşti, 2003

Ioniţoiu, Cicerone, *Victimele terorii comuniste. Arestaţi, torturaţi, întemniţaţi, ucişi. Dicţionar M,* lucrare revizuită de dr. Mihaela Andreiovici, Editura Maşina de scris, Bucureşti, 2004

Ioniţoiu, Cicerone, *Victimele terorii comuniste. Arestaţi, torturaţi, întemniţaţi, ucişi. Dicţionar N-O*, lucrare revizuită de dr. Mihaela Andreiovici, Editura Maşina de scris, Bucureşti, 2005

Ioniţoiu, Cicerone, *Victimele terorii comuniste. Arestaţi, torturaţi, întemniţaţi, ucişi. Dicţionar P-Q*, lucrare revizuită de Filip-Lucian Iorga, Editura Maşina de scris, Bucureşti, 2006

Ioniţoiu, Cicerone, *Victimele terorii comuniste. Arestaţi, torturaţi, întemniţaţi, ucişi. Dicţionar R*, lucrare revizuită de Domniţa Ştefănescu şi Elisabeta Rădoi, Editura Maşina de scris, Bucureşti, 2007

Jela, Doina, *Lexiconul negru. Unelte ale represiunii comuniste*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2001

Muraru, Andrei (coord.), Mareş, Clara, Lăcătuşu, Dumitru, Roman, Cristina, Stan, Marius, Petre, Constantin, Cucerai, Sorin, *Dicţionarul penitenciarelor din România comunistă (1945-1967)*, studiu introductiv de Cristina Roman, postfaţă de Marius Oprea, Editura Polirom, Iaşi, 2008

Onişoru, Gheorghe, *Operaţiunea Tămădău : Desfiinţarea Partidului Naţional Ţărănesc (1947)*, cuvânt înainte de acad. Florin Constantiniu, Institutul Naţional pentru Studiul Totalitarismului, Bucureşti, 2008

Oprea, Marius, *Banalitatea răului. O istorie a Securităţii în documente. 1949-1989*, studiu introductiv de Dennis Deletant, Editura Polirom, Iaşi, 2002

Oprea, Marius, *Bastionul cruzimii. O istorie a Securităţii (1948-1964),* Editura Polirom, Iaşi, 2008

Rădulescu, Mihai, *Istoria literaturii române de detenţie. Memorialistica reeducărilor*, Editura Ramida, Bucureşti, 1998
Roske, Octavian (coord.), *Mecanisme represive în România : 1945-1948. Dicţionar biografic A-C*, Institutul Naţional pentru Studiul Totalitarismului, Bucureşti, 2001
Roske, Octavian (coord.), *Mecanisme represive în România : 1945-1948. Dicţionar biografic D-G*, Institutul Naţional pentru Studiul Totalitarismului, Bucureşti, 2003
Roske, Octavian (coord.), *Mecanisme represive în România : 1945-1948. Dicţionar biografic H-L*, Institutul Naţional pentru Studiul Totalitarismului, Bucureşti, 2004
Roske, Octavian (coord.), *Mecanisme represive în România : 1945-1948. Dicţionar biografic M*, Institutul Naţional pentru Studiul Totalitarismului, Bucureşti, 2005
Roske, Octavian (coord.), *Mecanisme represive în România : 1945-1948. Dicţionar biografic N-O*, Institutul Naţional pentru Studiul Totalitarismului, Bucureşti, 2006
Rusan, Romulus (ed.), *Analele Sighet 7. Anii 1949-1953 : Mecanismele terorii. Comunicări prezentate la al VII-lea Simpozion al Memorialului de la Sighetu Marmaţiei (2-4 iulie 1999)*, Fundaţia Academia Civică, Bucureşti, 1999
Ţârău, Virgiliu, *Alegeri fără opţiune. Primele scrutinuri parlamentare din Centrul şi Estul Europei după cel de-al Doilea Război Mondial*, Editura Eikon, Cluj Napoca, 2005
****Istoria comunismului din România. Documente. Perioada Gheorghe Gheorghiu-Dej (1945-1965)*, volum editat de Mihnea Berindei, Dorin Dobrincu, Armand Goşu, Editura Humanitas, Bucureşti, 2009
****Viaţa Părintelui Gheorghe Calciu după mărturiile sale şi ale altora*, ediţie îngrijită la Mănăstirea Diaconeşti, cu o predoslovie a Înalt Prea Sfinţitului Mitropolit Bartolomeu Valeriu Anania, Editura Christiana, Bucureşti, 2007

IV. Lucrări speciale

Anastasis, Petre Gregory C. (Puiu Năstase), *Temerarii*, ediţie îngrijită de Gheorghe Andreica în regie proprie, Editura Metafora, Constanţa, 2004
Andreica, Gheorghe, *Mărturi… mărturii… – Din iadul temniţelor comuniste –*, Consultant : Dan Staicu, Editura 2000, Bucureşti, 2000
Andreica, Gheorghe, *Reeducările comuniste.* Volumul I : *Eugen Ţurcanu, ruşinea speciei umane*, Editura Ex Ponto, Constanţa, 2007
Andreica, Gheorghe, *Târgşorul Nou. Închisoarea minorilor : 1948-1950*, Editura PRINTEURO, Ploieşti, 2000
Bacu, Dumitru, *Piteşti. Centru de reeducare studenţească*, Editura Cuvântul Românesc, Hamilton, 1989
Bâgu, Gheorghe, *Mărturisiri din întuneric*, Editura Tehnică, Bucureşti, 1993
Bâgu, Gheorghe, *Mărturisiri din perioada comunistă. (Portrete, schiţe şi eseuri)*, f.e, f.a.
Boldur-Lăţescu, Gheorghe, *Genocidul comunist în România*, volumul I : *Dimensiunile genocidului*, Editura Albatros, Bucureşti, 1992
Boldur-Lăţescu, Gheorghe, Iorga, Filip-Lucian, *Genocidul comunist în România. Reeducarea prin tortură*, volumul IV, Editura Albatros, Bucureşti, 2003
Bordeianu, Dumitru Gh., *Mărturisiri din mlaştina disperării*, ediţia a doua, Editura Scara, Bucureşti, 2001
Brazdă, Aurel, *Istorie trăită.* Volumul II. *1000 de zile în uniforma gulagului comunist*, f.e., Bihor – Oradea, 2005
Buracu, Mihai, *Tăbliţele de săpun de la Itset-ip*, Editura MJM, Craiova, 2003

[Părintele] Calciu, Gheorghe, *Mărturisitorul prigonit – predici, eseuri şi meditaţii religioase –*, Editura Crigarux, Piatra Neamţ, 2007
Călinescu, Nicolae, *Preambul pentru camera de tortură*, Editura Marineasa, Timişoara, 1994
Cârja, Ion, *Canalul morţii*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1993
Ciuceanu, Radu, *Jurnalul unui om liniştit. Nume de cod : Artistul*, volumul I, 1963-1970, Institutul Naţional pentru Studiul Totalitarismului, Bucureşti, 2005
Ciuceanu, Radu, *Jurnalul unui om liniştit. Nume de cod : Cucu*, volumul II, 1970-1989, Institutul Naţional pentru Studiul Totalitarismului, Bucureşti, 2006
Ciuceanu, Radu, *Memorii III : Pecetea diavolului*, f.e., Bucureşti, 2002
Cornea, Corneliu, *Viaţa aşa cum a fost. Însemnări*, ediţia a doua, revăzută şi adăugită, Editura Gutenberg, Arad, 2003
Davidescu, Ştefan Ioan I., *Călăuză prin infern*, vol. II, prefaţă de Flori Stănescu, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2003
Dumitrescu, Grigore, *Demascarea*, Jon Dumitru – Verlag & Mediana Edit, München-Bucureşti, 1996
Gheorghiţă, Viorel, *Et ego. Sărata. Piteşti-Gherla-Aiud. Scurtă istorie a devenirii mele*, Editura Marineasa, Timişoara, 1994
Goma, Paul, *Patimile după Piteşti*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1990
Ianolide, Ioan, *Întoarcerea la Hristos. Document pentru o lume nouă*, ediţie îngrijită la Mănăstirea Diaconeşti, cu un cuvânt înainte de Părintele Gheorghe Calciu-Dumitreasa, Editura Christiana, Bucureşti, 2006
Ierunca, Virgil, *Fenomenul Piteşti*, prefaţă de François Furet, ediţia a treia, Editura Humanitas, Bucureşti, 2007
Ionescu, Aristide, *Dacă vine ora H, pe cine putem conta ?* , ediţia a treia readăugită, Editura Ramida, Bucureşti, 2001
Ivan, Sabin, *Pe urmele adevărului*, ediţia a doua, cu o prefaţă de Ştefan Augustin Doinaş, editura Ex Ponto, Constanţa, 1996
Lăcătuşu, Dumitru, Mureşan, Alin, *Casa terorii. Documente privind penitenciarul Piteşti (1947-1977),* Editura Polirom, Iaşi, 2009
Leahul, Victor, *Starţun, între temniţă şi vecie*, Editura Muşatinia, Roman, 2006
Lucinescu, Dan, *Jertfa (Transfigurări)*, Editura Siaj, Bucureşti, 2008
Marian, Gheorghe, *Mărturii şi memorii de o viaţă. 1927-2008*, Editura Marineasa, Timişoara, 2009
Maxim, Virgil, *Imn pentru crucea purtată. Abecedar duhovnicesc pentru un frate de cruce*, Editura Antim, Bucureşti, 2002
Măgirescu, Eugen, *Moara dracilor. Amintiri din închisoarea de la Piteşti*, text stabilit de Remus Radina, Fronde, Alba Iulia – Paris, 1994
Mărturia lui Octavian Voinea redactată de Gheorghe Andreica, *Masacrarea studenţimii române*, editat de Gheorghe Andreica în regie proprie, f.e., f.l., f.a.
Merişca, Costin, *Tragedia Piteşti. O cronică a „reeducării" din închisorile comuniste*, Editura Institutul European, Iaşi, 1997
Merişca, Costin, *Tărâmul Gheenei*, Editura Porto Franco, Galaţi, 1993
Muntean, Ioan, *La pas prin „reeducările" de la Piteşti, Gherla şi Aiud sau Ridică-te Gheorghe, ridică-te Ioane*, Editura Majadahonda, Bucureşti, 1997
Paven, Justin Ştefan, *Dumnezeul meu, de ce m-ai părăsit ?* , Editura Ramida, Bucureşti, 1996
Plapşa, Lucian, *(Memorii I :) Soarele de la nord*, prefaţă de Paul Caravia, Editura Helicon, Timişoara, 1996
Plapşa, Lucian, *Memorii II : Popas în iad*, cuvânt înainte de Radu Ciuceanu, Editura Artpress, Timişoara, 2004
Petrişor, Marcel, *Memorii I : Fortul 13 Jilava. Convorbiri din detenţie*, Editura Meridiane, Bucureşti, 1991

Petrişor, Marcel, *Memorii II : Secretul Fortului 13. Reeducări şi execuţii*, Editura Timpul, Iaşi, 1994

Petrişor, Marcel, *La capăt de drum*, Editura Institutul European, Iaşi, 1997

Popa, Ilie (coord.), *„Experimentul Piteşti". Conference Proceedings. Comunicări prezentate la Simpozionul „Experimentul Piteşti – Reeducarea prin tortură", ediţia I – Piteşti, 6-8 decembrie 2001, ediţia a doua, Secţiunea I – Piteşti, 4-6 octombrie 2002,* redactor Grigore Constantinescu, traducere în engleză : Rozalia Rodica Popa şi Ilie Popa, volumul I, Editura Fundaţia Culturală Memoria, Piteşti, 2003

Popa, Ilie (coord.), *„Experimentul Piteşti". Conference Proceedings. Comunicări prezentate la Simpozionul „Experimentul Piteşti – Reeducarea prin tortură". Opresiunea ţărănimii române în timpul dictaturii comuniste, ediţia a treia, Piteşti, 26-28 septembrie 2003*, traduceri în engleză : Rozalia Rodica Popa şi Ilie Popa, coperta : Ilie Popa, Alin Berechet, Editura Fundaţia Culturală Memoria, Filiala Argeş, Piteşti, 2004

Popa, Ilie (coord.), *„Experimentul Piteşti". Conference Proceedings. Comunicări prezentate la Simpozionul „Experimentul Piteşti – Reeducarea prin tortură". Opresiunea ţărănimii române în timpul dictaturii comuniste, ediţia a patra, Piteşti, 24-26 septembrie 2004*, traduceri în engleză : Rozalia Rodica Popa şi Ilie Popa, coperta : Ilie Popa, Alin Berechet, Editura Fundaţia Culturală Memoria, Piteşti, 2005

Popa, Ilie (coord.), *„Experimentul Piteşti". Conference Proceedings. Comunicări prezentate la Simpozionul „Experimentul Piteşti – Reeducarea prin tortură". Opresiunea culturii tradiţionale române în timpul dictaturii comuniste, ediţia a cincea, Piteşti, 23-25 septembrie 2005*, traduceri în engleză : Rozalia Rodica Popa şi Ilie Popa, coperta : Ilie Popa, Alin Berechet, Editura Fundaţia Culturală Memoria, Filiala Argeş, Piteşti, 2006

Popa, Ilie (coord.), *„Experimentul Piteşti". Conference Proceedings. Comunicări prezentate la Simpozionul „Experimentul Piteşti – Reeducarea prin tortură". Opresiunea culturii tradiţionale române în timpul dictaturii comuniste, ediţia a şasea, Piteşti, 22-24 septembrie 2006*, traduceri în engleză : Rozalia Rodica Popa şi Ilie Popa, coperta : Ilie Popa, Alin Berechet, Editura Fundaţia Culturală Memoria, Filiala Argeş, Piteşti, 2007

Popa, Ilie (coord.), *„Experimentul Piteşti". Conference Proceedings. Comunicări prezentate la Simpozionul „Experimentul Piteşti – Reeducarea prin tortură". Cultura, tineretul şi educaţia în regimurile dictatoriale comuniste, ediţia a şaptea, Piteşti, 5-7 octombrie 2007*, traduceri în engleză : Rozalia Rodica Pop şi Ilie Popa, coperta : Ilie Popa, Alin Berechet, Editura Fundaţia Culturală Memoria, Filiala Argeş, Piteşti, 2008

Popa, Ilie (coord.), *„Experimentul Piteşti". Conference Proceedings. Comunicări prezentate la Simpozionul „Experimentul Piteşti – Reeducarea prin tortură". Cultura, tineretul şi educaţia în regimurile dictatoriale comuniste, ediţia a opta, Piteşti, 3-5 octombrie 2008*, traduceri în engleză : Rozalia Rodica Popa şi Ilie Popa, coperta : Ilie Popa, Alin Berechet, Editura Fundaţia Culturală Memoria, Filiala Argeş, Piteşti, 2009

Popa, Neculai, *Coborârea în iad. Amintiri din închisorile României comuniste*, Editura Vremea, Bucureşti, 1999

Popescu, Traian, *Experimentul Piteşti. Reeducarea prin tortură în închisorile Piteşti, Gherla, Tg. Ocna, Canal. Atacul brutalităţii asupra conştiinţei*. Cuvânt înainte de Răzvan Codrescu, ediţia a doua, revăzută şi adăugită, Editura Criterion Publishing, Bucureşti, 2005

Rădulescu, Mihai, *Istoria literaturii române de detenţie. Memorialistica reeducărilor*, Editura Ramida, Bucureşti, 1998

Rădulescu, Mihai, *La capătul iadului. Mărturii şi documente*, Editura Vremea XXI, Bucureşti, 2005

Stănescu, Gabriel, *Dumnezeu m-a salvat din Iad ! O mărturie cutremurătoare : reeducarea prin tortură. Piteşti, Gherla, Canal. Convorbiri cu Traian Popescu*, Editura Criterion Publishing, Bucureşti, 2008

Stănescu, Mircea, *Reeducarea în România comunistă (1945-1952). Aiud, Suceava, Piteşti, Braşov,* cuvânt înainte de Constantin Ticu Dumitrescu, Editura Polirom, Iaşi, 2010

Stănescu, Mircea, Predescu, Titică, *Procesele reeducării (1952-1960). Statul şi dreptul, instrumente de represiune ale dictaturii comuniste*, editor coordonator Ilie Popa, traduceri în engleză Rozalia Rodica Popa şi Ilie Popa, Fundaţia Culturală Memoria, Filiala Argeş, Piteşti, 2008

Timaru, Mihai, *Amintiri de la Gherla*, Editura de Vest, Timişoara, 1993

Timaru, Mihai, *Memorial din cotul Carpaţilor...*, Institutul Naţional pentru Studiul Totalitarismului, Bucureşti, 2005

Vişovan, Aurel (cu concursul lui Gheorghe Andreica), *Dumnezeul meu, Dumnezeul meu, pentru ce m-ai părăsit ?* (Reeducarea de la închisoarea Piteşti), ediţia a treia, Editura Napoca Star, Cluj, 2006

****Memorialul ororii. Documente ale procesului reeducării din închisorile Piteşti, Gherla*, Editura Vremea, Bucureşti, 1995

V. Articole, studii

Balla, Corneliu, „*Reeducat* la Târgşor", în *Memoria*, nr. 32 (3/2000)

Bădescu, Ilie, Dungaciu, Dan, „Experimente totalitare. Modelul reeducării : Piteşti, Gherla, Canal, 1949-1952", în *Arhivele totalitarismului*, Anul II, nr. 3/1994

Boldur-Lăţescu, Gheorghe, Iorga, Filip-Lucian, „Procesele reeducării. Note pentru instanţele penale româneşti şi străine", în *Memoria*, nr. 44-45 (3-4/2003)

Buracu, Mihai, „Piteşti după Piteşti", în *Memoria*, nr. 44-45 (3-4/2003)

Ciupea, Ioan şi Olteanu, Florentin, „Reeducarea la Târgşor (1949-1950)", în *Rezistenţa anticomunistă. Cercetare ştiinţifică şi valorificare muzeală*, editori : Cosmin Budeancă, Florentin Olteanu şi Iulia Pop, volumul II, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2006

Felseghi, Bianca şi Mureşan, Alin, „Mărturii despre un torţionar clujean" în *Ziua de Cluj*, nr. 1171, 1 octombrie 2008

Fürtös, Robert, „Implicarea organelor M.A.I. în acţiunea de *Reeducare*. Cazul Piteşti (1949-1951)" în *Rezistenţa anticomunistă. Cercetare ştiinţifică şi valorificare muzeală*, editori : Cosmin Budeancă, Florentin Olteanu şi Iulia Pop, volumul II, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2006

Hoinic, Dragoş, „Reeducarea. Primele semnale", în *Arhivele totalitarismului*, anul VI, nr. 18/1998

Ioniţă, Nicu, „Psihofiziologia terorii", în *Memoria*, nr. 43 (2/2003)

Ioniţă, Nicu, „Tragedia generaţiei '48", în *Memoria*, nr. 44-45 (3-4/2003)

Jeamgocian, Edvard, „Protoereul Nerses Keropeian (1865-1942)", în *Ararat*, Anul XV, nr. 7 (292), 1-15 aprilie 2004

Mureşan, Alin, „Reeducarea prin tortură", în *Memoria*, nr. 57 (4/2006)

Negrescu, Fag, „Piteşti : aprilie '49-august '51", în *Memoria*, nr. 7/1992

Pangrate, Ion, „Cum am scăpat din Iad", în *Arhivele totalitarismului*, anul VI, nr. 18/1998

Rădulescu, Banu, „Preambul la *Dosarul Piteşti*", în *Memoria*, nr. 1/1990

Răitaru, Iordan, „Camera 4 Spital", în *Arhivele totalitarismului*, anul VI, nr. 18/1998

Stănescu, Flori, „Amintiri din reeducare", în *Arhivele totalitarismului*, anul VI, nr. 18/1998

Anexe

1. Lista deținuților politici care au trecut prin acțiunea violentă din Piteşti

Nume	Prenume	Data naşterii	Condamnare	Perioada în care a fost la Piteşti
Abdul Ferid	Idris	19.03.1924	10 ani	–
Adel	Mircea	24.10.1924	5 ani	?-29.10.1950
Albulescu	Romeo	01.03.1925	6 ani	?-05.06.1950
Aldea	Marin	15.08.1923	4 ani	?-09.06.1950
Alexa	Cezar	28.09.1927	5 ani	?-05.06.1950
Alexandrescu	Dumitru	07.11.1923	7 ani	?-29.10.1950
Ambrozie	Gheorghe	24.03.1927	3 ani	?-26.05.1950
Ambruş	Remus	02.09.1924	5 ani	?-07.06.1950
Anagnoste	Stere	–	–	–
Anagnosti	Ioan	13.07.1928	20 ani	24.02.1950-20.03.1950
Andreescu	Voicu	07.07.1922	20 ani	27.07.1950-16.08.1951
Andreev	Andrei	04.07.1925	5 ani	?-30.05.1950
Andrei	Decebal Cornel	18.11.1919	msv*	?-27.03.1949
Andrişan	Gheorghe	03.05.1922	8 ani	22.04.1949-29.08.1951
Andronache	Vasile	13.12.1925	3 ani+6 luni	?-07.06.1950
Andronic	Ştefan	26.08.1924	7 ani	–
Angelescu	Ion	03.07.1922	8 ani	–
Anghel	Avram	26.06.1924	15 ani	09.05.1951-29.08.1951
Antonescu	Octavian	03.06.1923	3 ani	10.01.1950-10.12.1951
Apostolescu	Gheorghe	02.07.1922	3 ani	?-05.06.1950
Arapu	Petre	–	–	–
Ardeleanu	Gheorghe	01.01.1929	4+6+15 ani	?-08.03.1950
Armeanu	Marcel	24.11.1924	3 ani+6 luni	?-07.06.1950
Avram	Horea	27.07.1928	4 ani	?-05.06.1950
Avram	Victor	25.08.1928	2 ani	?-14.11.1950
Avramescu	*Ioan*	*17.01.1927*	*12 ani*	*22.03.1951-15.01.1952*
Bacicu	Virgil	20.01.1927	3 ani	?-26.05.1950
Baciu	Aurel	05.05.1926	6 ani	?-05.06.1950
Baciu	Petre	*29.06.1922*	3+10+3 ani	06.06.1951-11.08.1951
Badale	Vasile	18.09.1926	6 ani	?-30.05.1950
Balanişcu	Chirică	06.04.1921	–	–
Balla	Andrei	29.02.1924	5 ani	?-26.05.1950
Bandu	Paul	20.07.1927	20 ani	29.05.1950-25.03.1951
Barabaş	Francisc	14.04.1930	2 ani	?-26.05.1950
Baran	Florin	10.09.1922	3 ani	?-05.06.1950

Barbă	Constantin	15.02.1922	10 ani	?-07.06.1950
Baruţia	Liviu	29.01.1919	15+11 ani	10.01.1950-16.08.1951
Băcilă	Adrian	17.02.1925	10+5 ani	07.02.1950-16.08.1951
Bădescu	Nicolae	27.05.1932	2 ani	19.12.1950-?
Bălan	Gheorghe	10.04.1930	6 ani	09.05.1951-29.08.1951
Băncescu	*Alexandru*	*02.09.1924*	*5+25 ani*	*13.06.1950- ?*
Bărbulescu	Nicolae	20.04.1926	20 ani	27.06.1950-16.08.1951
Bărcuţeanu	Moise	18.09.1921	10 ani	04.08.1949-29.08.1951
Bândea	Ilie	06.10.1927	3 ani	19.12.1950-25.06.1951
Bârsan	Mircea	18.10.1926	15 ani	22.04.1949-29.08.1951
Belu	Petru	15.07.1927	4+2 ani	?-05.06.1950
Berghezan	Ioan	08.01.1924	5 ani	–
Bernad	Gavrilă	24.07.1926	3 ani	?-05.06.1950
Berzea	Eugen	24.10.1925	20 ani	16.02.1951-29.08.1951
Biaş	Gheorghe	03.10.1929	4 ani	09.02.1951-05.06.1951
Blaga	Liciniu	06.02.1921	2 ani 6 luni+1 an	09.02.1951-01.05.1951
Blaga	Traian	20.07.1923	?+1 an	–
Blăgescu	Valentin	29.11.1929	15+5 ani	24.03.1950-16.08.1951
Blejan	Gheorghe	10.11.1922	2 ani	?-09.06.1950
Bobohalmă	Nicolae	19.06.1927	3 ani	?-05.06.1950
Boceanu	Constantin	10.08.1924	4 ani	?-26.05.1950
Bogdanovici	Alexandru	08.06.1924	18 ani	05.11.1949-15.04.1950
Bogdănescu	Ioan	14.02.1922	4 ani	?-26.05.1950
Bogos	Constantin	24.05.1928	4 ani	?-07.06.1950
Boieriu	Liviu	08.11.1926	2 ani	?-07.06.1950
Boldoi	*Ioan*	*25.11.1925*	*4 ani*	*19.12.1950-05.06.1951*
Boldur Lăţescu	Gheorghe	19.05.1929	2 ani	?-05.06.1950
Boldureanu	Ion	22.01.1927	5 ani	?-29.10.1950
Bolfosu	Eugen	12.02.1922	15 ani	27.07.1950-25.02.1951
Boncea	Andrei	09.01.1924	3+1 ani	?-09.06.1950
Borchină/e	Nicolae	30.05.1927	10 ani	14.11.1949-29.08.1951
Bordeianu	Dumitru Gh.	28.08.1921	15 ani	22.04.1949-29.08.1951
Bordeianu	Virgil	15.06.1926	5 ani	?-29.10.1950
Borza	Nicolae	16.10.1922	12+3 ani	16.03.1949-16.08.1951
Boşcaiu	*Nicolae*	*23.07.1925*	*6 ani*	–
Bota	Adrian	29.10.1921	1 an 6 luni	07.02.1950-28.02.1951
Botez	Octavian	06.08.1929	5 ani	?-07.06.1950
Braga	Roman	07.04.1922	5 ani	02.03.1949-05.06.1951
Brânduş	Vasile	24.10.1922	7 ani	?-30.05.1950
Brânzei	Emilian	02.07.1920	8 ani	02.03.1949-16.08.1951
Buburuzan	*Nicolae*	*16.11.1927*	*6 ani*	–
Bucoveanu	Mihail	30.05.1927	10 ani	10.01.1950-16.08.1951
Bucur	Constantin	02.06.1922	18 ani 9 luni	10.01.1950-16.08.1951
Bucur	Ion	12.09.1927	3 ani	?-26.05.1950
Bulgăr	Gheorghe	24.03.1925	4 ani	?-29.10.1950
Buracu	Mihai	24.01.1930	2+3 ani	09.02.1951-?
Burcu	Gheorghe	05.05.1921	3 ani	?-07.06.1950
Burculeţ	Viorel	24.06.1929	10 ani	?-26.05.1950

Buţan	Constantin	12.09.1919	15 ani	?-30.05.1950
Buzdug	Ion	07.02.1926	3 ani	?-26.05.1950
Caba	Ioan	12.06.1926	3+1 ani	?-09.06.1950
Calciu	Gheorghe	24.11.1925	15 ani	20.06.1949-29.08.1951
Calotelu	Vasile	05.04.1919	12 ani	05.07.1949-29.08.1951
Cantemir	Gheorghe	27.07.1926	6 ani	?-29.10.1950
Cantemir	Ioan	20.01.1925	15 ani	09.02.1951-16.08.1951
Carabulea	Ioan	11.11.1926	7 ani	?-26.05.1950
Caramihai	*Dumitru*	*18.06.1926*	–	*11.09.1949- ?*
Carp	*Ioan*	*27.08.1924*	*6+5 ani*	–
Caziuc	Gheorghe	19.10.1923	6 ani	19.09.1949-05.06.1951
Călinescu	Nicolae	18.01.1924	3 ani 6 luni	–
Călinici	Vladimir	12.07.1922	2 ani	?-07.06.1950
Cărăuşu	Adrian	25.07.1920	12 ani 6 luni+5 ani	10.01.1950-?
Cârciumaru	Alexandru	01.09.1925	10 ani	?-07.06.1950
Cârlan	Nicolae	29.10.1924	3 ani	?-05.06.1950
Cârmaciu	Mircea	14.10.1924	1 an 6 luni	10.09.1949-?
Cerbu	Ioan	18.10.1924	5 ani+moarte	?-09.06.1950
Chebeleu	Ilie	23.08.1923	3 ani	19.10.1949-03.06.1951
Chirculescu	Gheorghe	01.01.1929	15 ani	22.03.1951-16.08.1951
Chiriac	Ioan	04.11.1925	2 ani	?-05.06.1950
Chirilă	Gheorghe	21.09.1926	8 ani	?-26.05.1950
Chiţulescu	Luca	–	–	–
Chivulescu	Gheorghe	02.07.1919	11 ani 3 luni	10.01.1950-05.06.1951
Chivulescu	Nicolae	23.12.1915	15 ani	26.02.1950-16.08.1951
Cicherschi	Victor	09.03.1925	3+1 ani	?-07.06.1950
Ciornea	Gheorghe	30.05.1919	20 ani	05.07.1949-29.08.1951
Ciuceanu	Radu	15.04.1928	15 ani	–
Ciura	Francisc	01.05.1922	3 ani	?-09.06.1950
Ciurescu	Valeriu	30.09.1928	6 ani	09.02.1951-16.08.1951
Climescu	Dumitru	11.01.1926	10 ani	?-07.06.1950
Clipcea	Nicolae	22.06.1923	6 ani	11.10.1949-15.08.1951
Clocotici	Stelian	23.11.1926	5 ani	?-29.10.1950
Clonaru	Gheorghe	20.09.1927	3 ani	?-05.06.1950
Codrea	Vichente	21.01.1924	4 ani	?-29.10.1950
Codreanu	Augustin	04.08.1926	5 ani	?-26.05.1950
Codreanu	Mircea	19.10.1923	3 ani	?-26.05.1950
Codreanu	Nestor	05.06.1926	3+2 ani	?-29.10.1950
Coifan	Virgil	02.11.1919	15 ani	27.07.1950-16.08.1951
Cojocaru	Gheorghe	27.04.1928	5 ani	22.03.1951-05.06.1951
Cojocaru	Mircea	20.09.1923	3 ani	?-26.05.1950
Cojocaru	Nicolae	07.08.1921	9 ani	22.04.1949-16.08.1951
Cojocaru	Petru	18.03.1926	10 ani	–
Comănici	Ioan	11.02.1924	12+3 ani	22.04.1949-16.08.1951
Comşa	Ieronim	24.06.1925	15 ani	26.06.1949-29.08.1951
Condurache	Emanoil	15.01.1920	8 ani	19.09.1949-29.08.1951
Constandache	Radu	21.11.1918	10 ani	15.07.1949-10.02.1950

Constantin	Ioan	30.07.1929	4 ani	19.12.1950-25.06.1951
Constantinescu	Dumitru	22.06.1922	7 ani	07.02.1950-16.08.1951
Constantinescu	Emil	17.10.1927	10 ani	–
Constantinescu	Virgiliu	07.05.1927	5 ani	?-05.06.1950
Cordun	Frederic	21.10.1924	3 ani	?-30.05.1950
Cornea	Corneliu	29.08.1925	2 ani	?-07.06.1950
Costache	Alexandru	04.02.1925	4 ani	?-29.19.1950
Costăchescu	Corneliu	28.09.1927	8 ani	26.02.1950-16.08.1951
Costea	Gheorghe	27.03.1924	7 ani	22.04.1949-05.06.1951
Costin	Alexandru	09.11.1926	3 ani	?-07.06.1950
Costin	Ioan	13.02.1926	4 ani	?-26.05.1950
Covaciu	Marin	01.09.1928	3 ani	?-09.06.1950
Covăşneanu	Nicolae	19.12.1921	4+1 ani	?-05.06.1950
Cracă	Marin	18.11.1921	10 ani	26.06.1949-29.08.1951
Crainic	Ioan	05.04.1924	2 ani	09.02.1951-05.06.1951
Craiu	Constantin	28.08.1925	2 ani	?-07.06.1950
Crăciun	Burchi Florin	08.04.1921	3 ani	09.02.1951-05.06.1951
Crăciunescu	Mircea	28.10.1923	8 ani	22.04.1949-16.08.1951
Creţulescu	Mircea	02.02.1925	7 ani	?-29.10.1950
Creţulescu	Nicolae	27.03.1925	12+3 ani	12.08.1949-10.06.1951
Crinu	Horia	20.11.1920	3+1 ani	?-07.06.1950
Crispoi	Mihai	04.04.1924	2 ani	?-09.06.1950
Cristescu	Ştefan	28.07.1930	3 ani	?-26.05.1950
Crişan	Gheorghe	06.06.1927	3+1 ani	?-26.05.1950
Cucoli	Gheorghe	20.02.1917	15 ani	17.06.1949-29.08.1951
Cucu	Mircea	–	–	–
Curelescu	Eugen	25.06.1925	5 ani	?-29.10.1950
Curescu	Ioan	01.06.1919	12+3 ani	26.06.1949-29.08.1951
Cuşa	Gheorghe	22.02.1926	4 ani	?-07.06.1950
Dan	Ilie	–	–	–
Daşchievici	Petru	23.05.1927	2 ani	26.02.1950-17.03.1951
David	Teofil	29.07.1926	2 ani	?-05.06.1950
Davidescu	Lucian	28.02.1932	1 an	19.12.1950-29.03.1951
Davidescu	Ştefan Ioan	27.12.1927	3 ani	? ? ?.02.1950-?
Dăneţ	Emilian	04.08.1927	4 ani	?-29.10.1950
Dănilă	Constantin	19.04.1928	4 ani	–
Dănilă	Mihai	28.10.1926	10 ani	22.04.1949-29.08.1951
Dănilă	Petru	27.06.1925	7 ani	26.02.1950-16.08.1951
Deboveanu	*Ion*	*31.01.1950*	*5 ani*	*09.05.1951-05.06.1951*
Dene(ş)	Elemer	13.05.1929	5 ani	?-26.05.1950
Dézmeri	Zsombor	19.05.1928	8 ani	09.02.1951-16.08.1951
Diaca	Dan	08.01.1930	10 ani	10.01.1950-16.08.1951
Diaconescu	*Eugen*	*23.03.1933*	*1 an 6 luni*	*19.12.1950-25.06.1951*
Dimăncescu	Radu	17.05.1929	5 ani	?-26.05.1950
Dimitrov	Eugen	01.10.1923	5 ani	?-30.05.1950
Dobre	Vasile	12.12.1926	12+3 ani	09.03.1949-16.08.1951
Dobrescu	Xenofon-Jan	24.01.1928	5 ani	?-05.06.1950
Doncea	Dumitru	09.11.*1917*	1 an	?-26.05.1950

Dondoe	Marin	13.09.1926	2 ani	?-26.05.1950
Dopşa	Beniamin	14.08.1926	7 ani	?-26.05.1950
Dorobanţu	Alexandru	17.04.1925	5 ani?	?-07.06.1950
Dragodan	Constantin-Aurel	06.10.1919	25+25 ani	?-30.05.1950
Dragomir	Alexandru	20.04.1925	5 ani	?-26.05.1950
Dragomirescu	Mircea	28.05.1928	3 ani	–
Drăgan	Ilie	18.03.1923	4 ani	–
Drăghici	Horia	29.11.1926	8 ani	07.02.1950-16.08.1951
Drăgoescu	Vlad	28.05.1926	12 ani	15.12.1949-16.08.1951
Dumitreasa	Daniel	13.12.1924	2 ani	?-07.06.1950
Dumitrescu	Dan	19.10.1922	15 ani+msv*	05.11.1949-16.08.1951
Dumitrescu	Florian	28.07.1924	20 ani	26.06.1949-29.08.1851
Dumitrescu	Grigore	24.05.1923	2 ani	–
Dumitrescu	Ilie	06.09.1927	5 ani	10.01.1950-05.06.1951
Dumitrescu	Marin	18.08.1920	8 ani	04.08.1949-29.08.1951
Dumitrescu	Mircea	04.07.1927	15 ani	?-30.05.1950
Dumitriu	Ioan Gh.	19.08.1927	15 ani	23.05.1949-29.08.1951
Dumitriu	Ioan N.	16.09.1929	5 ani	?-05.06.1950
Dumitriu	Iorgu	15.11.1923	3 ani	?-05.06.1950
Durgheu	Teodor	10.03.1923	6 ani	–
Duşmanu	Vasile	01.04.1920	3 ani	–
Duţă	Marin	02.05.1926	8 ani	07.02.1950-16.08.1951
Economu	Constantin	19.09.1925	5 ani	?-26.05.1950
Egner	Gheorghe	03.03.1922	10 ani	09.01.1950-16.08.1950
Egri	Traian	04.12.1924	10 ani	14.11.1949-16.08.1951
Enăchescu	Simion	25.06.1925	5 ani	?-05.06.1950
Epure	Zamfir	29.09.1925	6 ani	?-05.06.1950
Eşianu	Nicolae	15.12.1923	3+4 ani	26.09.1949-05.06.1951
Eutuşanu	Romulus	15.07.1923	15+1 ani	?-30.05.1950
Făbor	Ion	19.09.1920	4+1 ani	?-29.10.1950
Fărcaşiu	*Aurel*	*03.06.1924*	*6 ani*	*22.03.1951- ?*
Fâciu	Iancu	–	–	–
Fâlfănescu	Eugen	03.01.1923	3 ani	?-05.06.1950
Fântână	Constantin	–	–	–
Feneşan	Mircea	01.06.1925	10 ani	09.06.1949-29.08.1951
Ferbinţeanu	*Anghel*	*08.07.1931*	*1 an*	*04.03.1951-05.06.1951*
Fetcu	Alexandru	26.02.1925	4+2 ani	?-29.10.1950
Fiedler	Ioan	24.06.1923	3 ani	09.02.1951-05.06.1951
Florea	Victor	08.05.1925	10 ani	09.06.1949-29.08.1951
Florianu	Florin	29.05.1922	5 ani	?-05.07.1950
Formagiu	Dumitru	30.08.1924	2 ani	?-30.05.1950
Forsea	Stelian	25.02.1927	6 ani	?-26.05.1950
Fotin	Mihai Petre	09.03.1929	25 ani	22.03.1951-16.08.1951
Frunză	Grigore	13.11.1927	3+2 ani	?-05.06.1950
Fuchs	Iosif	18.10.1920	3 ani	?-05.06.1950
Fuică	Ioan	19.02.1923	4+4 ani	26.06.1949-05.06.1951
Fulicea	Victor	03.07.1920	3+? ani	26.09.1949-05.06.1951
Gafencu	Valerian	01.01.1930	2 ani	?-05.06.1950

Gavrilescu	Eugen	–	–	–
Găbureac	Traian	13.08.1923	3+1 ani	?-07.06.1950
Gebac	Leonard	–	–	–
Georgescu	George	–	–	?-? ? ?.04.1950
Gheorghe	Florea	07.11.1925	4 ani	?-26.05.1950
Gheorghieş	Dumitru	–	–	–
Gheorghiţă	Savel	08.03.1921	12 ani	06.06.1951-29.08.1951
Gheorghiţă	Viorel	27.09.1922	10 ani	09.08.1949-29.08.1951
Gheorghiu	Gheorghe	29.06.1922	8+25 ani	05.07.*1949*-29.08.1951
Gheorghiu	Ioan	05.02.1923	15 ani	26.12.1949-29.08.1951
Gheorghiu	Mircea	13.11.1923	3 ani	?-05.06.1950
Gherasim	Ioan	30.07.1921	15 ani	?-16.08.1951
Gherman	Coriolan	24.01.1925	10 ani	?-05.06.1950
Ghica	Alexandru	25.12.1924	13 ani	07.02.1950-16.08.1951
Ghiţă	Barbu	20.09.1928	5 ani	?-29.10.1950
Ghiţulescu	Ioan	15.12.1921	5 ani	05.02.1949-08.03.1950
Ghiuriţă	Enea	02.04.1927	6 ani	09.03.1949-16.08.1951
Giurconiu	Mihai	08.11.1924	3+4 ani	?-26.05.1950
Giurgeanu	Alexandru	17.01.1930	7 ani	05.10.1950-11.*05*.1951
Giurgiu	Petru	01.05.1930	5 ani	09.02.1951-01.06.1951
Glăvan	Şerban	18.08.1924	5 ani	?-05.06.1950
Gliga	*Octavian*	–	–	–
Glodeanu	Inocenţiu	01.05.1929	8 ani	27.06.1950-16.08.1951
Godea	Ioan	13.11.1923	10+3 ani	04.08.1949-29.08.1951
Gojinschi	Nicolae	11.06.1920	8 ani	?-07.06.1950
Gorbatâi	Gheorghe	–	–	–
Grămadă	Ovidiu	08.04.1920	3+2 ani	?-29.10.1950
Griga	Ioan	02.01.1927	3 ani	?-26.05.1950
Grigoraş	Ioan	28.06.1923	12 ani	05.07.1949-29.09.1951
Grosu	Boris	26.07.1926	3 ani	–
Groşan	Mihai	20.09.1927	3 ani	19.12.1950-05.06.1951
Grozav	Nicolae	24.06.1923	5+1 ani	?-29.10.1950
Hanţcu	Mircea	26.10.1923	5 ani	–
Hanu	Constantin	01.03.1928	3+1 ani	?-07.06.1950
Heténi	Barabás	30.04.1927	4 ani	?-26.05.1950
Hoinic	Dragoş	12.01.1921	20+25 ani	26.06.1949-29.08.1951
Holdevici	Viaceslav	28.09.1924	2 ani	?-29.10.1950
Hossu	Tiberiu	06.05.1929	8 ani	27.06.1950-05.06.1951
Huţuleac	Ioan	18.02.1923	12 ani	22.04.1949-16.08.1951
Iacobeţ	Nicolae	04.12.1927	3+1 ani	?-05.06.1950
Ialovoi	Ion	14.09.1925	3 ani	?-05.06.1950
Iamandi	Teodor	27.11.1925	6 ani	?-07.06.1950
Idriceanu	Gheorghe	21.10.1925	5 ani	?-05.06.1950
Iftode	Gheorghe	10.07.1927	4 ani	?-08.03.1950
Ignătescu	Vasile	19.08.1924	8 ani	22.04.1949-29.08.1951
Iliescu	Mihai	08.08.1928	10+4 ani	05.10.1950-16.08.1951
Ioanid	Alexandru V.	14.04.1924	20 ani	?-10.02.1950
Ionescu	Alexandru	28.06.1924	–	?-30.05.1950

Ionescu	Eugen	10.10.1924	4 ani	?-26.05.1950
Ionescu	Gheorghe	22.05.1928	7 ani	?-09.06.1950
Ionescu	Ioan	16.11.1921	1 an 6 luni	?-02.06.1950
Ionescu	Mircea	25.04.1922	7 ani	09.06.1949-29.08.1951
Ionescu	Radu-Anton	02.01.1930	25 ani	14.11.1949-29.08.1951
Ionescu	Virgil	30.12.1914	10+4 ani	?-30.05.1950
Ionescu-Galbeni	Nicolae	25.02.1926	5 ani	?-30.05.1950
Ioniţă	Nicu	01.03.1923	5+1 ani	26.02.1950-05.06.1951
Iordache	Dumitru	23.04.1922	2 ani	?-29.10.1950
Iorga	Pimen	22.04.1923	7 ani	05.07.1949-30.05.1950
Iosif	Iosif V.	18.11.1925	10+15 ani	25.07.1949-16.08.1951
Iosub	Mihai	–	–	?-30.07.1950
Iova	Constantin	10.08.1923	2 ani 6 luni	?-05.06.1950
Isăcescu	Oreste	17.02.1927	8+5 ani	?-05.06.1950
Iscrulescu	*Romulus*	–	–	–
Ispas	Dumitru	25.03.1924	20 ani	26.06.1949-29.08.1951
Istrate	Constantin	17.01.1926	5 ani	?-29.10.1950
Isvoranu	Emil	24.05.1925	4+3 ani	?-26.05.1950
Itul	Nicolae	10.12.1923	10+5 ani	?-30.05.1950
Iulian	Constantin	17.10.1929	7 ani	?-26.05.1950
Jianu	Mihai	27.03.1922	6 ani	?-07.06.1950
Jitariuc	Constantin	09.06.1928	5 ani	?-26.05.1950
Jorăscu	Eugen	01.10.1926	5 ani	?-07.06.1950
Juberian	Constantin	29.10.1926	7 ani+moarte	09.06.1949-29.08.1951
Jurg	*Gheorghe*	–	–	–
Juverdeanu	Ovidiu	03.11.1926	5 ani	–
Laitin	Dănilă	05.04.1925	3 ani	–
Latiş	Gavril	24.09.1927	3 ani	22.03.1951-05.06.1951
Lazăr	Andrei	06.06.1920	25 ani	29.06.1949-29.08.1951
Lăzărescu	Constantin	13.12.1926	17 ani	22.03.1951-16.08.1951
Leonida	Titus	26.09.1928	8 ani	26.02.1950-16.08.1951
Leviţchi	Mihai	18.01.1923	2 ani+?	?-06.06.1950
Lichi	Victor	29.05.1927	3 ani	?-26.05.1950
Lie	Pompiliu	17.08.1926	4 ani	?-26.05.1950
Limberea	Paul	–	–	?-30.05.1951
Lisacovschi	Ludovic	01.01.1929	7 ani	?-05.06.1950
Livinschi	Mihai	26.06.1926	7 ani+moarte	?-07.06.1950
Luca	Cornel	13.11.1925	6 ani	15.11.1949-29.08.1951
Luca	Vasile	29.12.1928	8 ani	?-07.06.1950
Lucinescu	Dumitru	21.05.1927	15 ani	05.11.1949-16.08.1951
Ludu	Alexandru	15.05.1928	8 ani	07.02.1950-16.08.1951
Lungeanu	Mihai	16.04.1924	4 ani	?-14.04.1950
Lungeanu	Virgil	08.04.1925	15 ani	22.04.1949-15.08.1951
Lungu	Gheorghe	–	–	–
Lungu	Mircea	08.09.1927	2 ani	?-09.06.1950
Lunguleac	Ion	17.01.1925	6 ani	?-09.11.1950
Lupaşcu	Ion	06.12.1927	3+1 ani	?-05.06.1950
Lupescu	Adrian	18.01.1925	6 ani	?-07.06.1950

Lupşa	Petru	27.09.1927	2 ani	04.08.1949-28.05.1950
Macarei	Dionisie	03.04.1924	4 ani	?-29.10.1950
Macovei	Dumitru	29.10.1925	6 ani	?-05.06.1950
Macovei	Mircea	18.11.1921	5 ani	22.04.1949-05.06.1951
Maftei	Constantin	03.07.1921	5 ani	–
Maiorescu	Radu	11.02.1929	5 ani	–
Mandinescu	Sergiu	03.06.1928	12 ani	13.02.1950-16.08.1951
Manoliu	Mircea	06.03.1933	1 an 6 luni	19.12.1950-25.06.1951
Manu	Iuliu	11.01.1924	3+1 ani	?-29.10.1950
Marcoci	Neculae	30.10.1920	3 ani	?-29.10.1950
Mare	Alecu	19.04.1926	5 ani	–
Marinescu	Nicolae	20.05.1923	15 ani	10.01.1950-16.08.1951
Marinescu	Paul (Eugen)	29.10.1920	25 ani	10.08.1950-16.08.1951
Marinescu	Valerian	22.11.1925	6 ani	?-05.06.1950
Mateescu	Dumitru	15.12.1925	15 ani	26.06.1949-29.08.1951
Matei	Corvin	05.09.1927	3+2 ani	?-30.05.1950
Matricală	Dumitru	05.07.1924	4+1 ani	?-26.05.1950
Maxim	Mircea	24.09.1926	8 ani	?-07.06.1950
Maxim	Vasile	24.05.1923	6 ani	22.04.1949-05.06.1951
Maximilian	Laurenţiu	24.06.1924	3+3 ani	?-26.05.1950
Măgirescu	Cedric	17.06.1927	3 ani	27.07.1950-05.06.1951
Măgirescu	Eugen	13.02.1922	12+3 ani	22.04.1949-16.08.1951
Mărăcine	Paul	03.01.1928	8 ani	?-05.06.1950
Mărculescu	Constantin	20.10.1929	2 ani	24.03.1950-16.08.1951
Mărculescu	Vasile	25.06.1925	10 ani	22.02.1951-16.08.1951
Mărgineanu	Eugen	23.06.1926	3 ani	?-26.05.1950
Mărtinuş	Alexandru	31.01.1921	15 ani	05.11.1949-29.08.1951
Măruţă	Gheorghe	23.08.1927	8 ani	?-05.06.1950
Mătase	Gheorghe	20.11.1924	10 ani	19.09.1949-29.08.1951
Mătărângă	Vasile	20.06.1925	3 ani	?-26.05.1950
Măţăuanu	Alexandru	16.01.1926	8 ani	?-05.06.1950
Mândruţiu	Emil	14.05.1926	2 ani 6 luni	?-05.06.1950
Melinte	Corneliu	11.10.1926	6 ani	?-09.06.1950
Merişca	Constantin	21.03.1927	5 ani	?-07.06.1950
Meteşan	Aurel	15.07.1926	3 ani	?-26.05.1950
Mezin	Ioan	12.12.1924	4 ani	?-29.10.1950
Micloş	Gheorghe	22.04.1926	3 ani	?-05.06.1950
Miculescu	Alexandru	14.12.1923	8 ani	26.06.1949-29.08.1951
Mihalcovici	Pavel	05.12.1923	18 ani	15.12.1949-29.08.1951
Mihuţ	Gheorghe	–	–	–
Minescu	Laurenţiu	06.01.1929	3 ani	?-26.05.1950
Mitan	Virgil	20.06.1923	8 ani	22.04.1949-29.08.1951
Miulescu	Gheorghe	–	–	–
Moldoveanu	Mircea	10.03.1922	–	20.03.1949-10.12.1951
Moraru	Viorel	05.09.1923	3 ani	?-26.05.1950
Morărescu	Iustin	21.02.1929	8+1 ani	?-05.06.1950
Moroianu	Vasile	14.11.1923	10+3	19.09.1949-16.08.1951
Moş	Aurel	29.04.1926	2+1 ani	22.03.1951-05.06.1951

Mreneş	Gavrilă	10.10.1921	7 ani	09.06.1949-05.06.1951
Muntean	Ovidiu	10.07.1919	7 ani	?-09.06.1950
Munteanu	Alexandru	01.10.1924	15 ani	08.08.1949-29.08.1951
Munteanu	Alexandru	24.11.1924	5+2 ani	09.02.1951-05.06.1951
Munteanu	Constantin	15.01.1924	12 ani	14.07.1951-16.08.1951
Munteanu	Constantin	29.01.1929	8 ani	06.09.1950-05.06.1951
Munteanu	Eugen	19.12.1926	7 ani	27.06.1950-16.08.1951
Munteanu	Eugen	23.12.1925	*2 ani*	–
Munteanu	Ion	01.10.1923	15 ani	09.06.1949-29.08.1951
Murarescu	Vichentie	11.08.1928	7 ani	?-07.06.1950
Mureşan	Izidor	11.07.1928	1 an 6 luni	?-09.06.1950
Murgu	*Silviu*	*13.08.1927*	*3 ani*	–
Muşat	Petre	15.02.1927	6 ani	19.12.1950-25.06.1951
Nagy	Géza	13.12.1929	3 ani	09.02.1951-16.08.1951
Nanu	Silvestru	16.05.1928	3+1 ani	?-09.06.1950
Nădăban	Liviu	19.09.1928	7 ani	07.07.1950-?
Neamţu	Ilie	20.11.1921	8 ani	04.08.1949-29.08.1951
Neamţu	Nicolae	02.10.1926	3 ani	?-26.05.1950
Necşulescu	Florea	–	–	–
Neculau	Ioan	30.06.1926	6 ani	?-09.06.1950
Nedelcu	Nicolae	02.05.1924	15 ani	26.07.1949-16.08.1951
Negrescu	Fag	5.06.1929	18 ani	26.06.1949-29.08.1951
Negrilă	Viorel	01.11.1927	2 ani 6 luni	?-? ? ?.06.1950
Negură	Ion	01.09.1926	7 ani	?-29.10.1950
Nemţeanu	Aurelian	08.03.1926	8 ani	?-07.06.1950
Nicoară	Mircea	13.08.1924	4 ani	–
Nicoară	*Titus*	–	–	–
Niculescu	Cristian	16.01.1929	2 ani	?-20.12.1950
Niculescu	Gheorghe	30.01.1925	3 ani	?-07.06.1950
Nisipeanu	Teodor	18.09.1927	5 ani	?-05.06.1950
Nistorescu	Mircea	17.12.1927	6 ani	?-29.10.1950
Niţă	Cornel	31.05.1927	–	?-01.03.1950
Niţescu	Gheorghe	17.04.1927	8 ani	?-10.02.1950
Niţulescu	Mihai	15.04.1928	5 ani	?-09.06.1950
Oancea	Sergiu	17.07.1926	2 ani	?-29.10.1950
Oancea	Traian	28.03.1925	8 ani	02.03.1949-16.08.1951
Oanţă	Nicolae	20.11.1925	6 ani	?-05.06.1950
Oarcea	*Vasile*	–	–	–
Oargă	Ioan	09.03.1926	10 ani	?-26.05.1950
Obrejan	Ion	22.03.1930	3 ani	09.02.1951-05.06.1951
Olteanu	Gheorghe	29.04.1922	12 ani	14.11.1949-16.08.1951
Olteanu	Sorin	09.12.1924	4 ani	?-05.06.1950
Oprea	Crăciun	17.06.1925	8 ani	?-07.06.1950
Oprea	Gheorghe	19.02.1928	3 ani	?-26.05.1950
Opriş	Gheorghe	14.02.1927	3 ani	?-09.06.1950
Oprişan	Constantin	16.03.1921	25 ani	26.06.1949-29.08.1951
Oşteanu	Titus	26.05.1927	6 ani	?-05.06.1950
Otparlic	Eugen	19.09.1924	8 ani	?-30.05.1950

Oţea	Gheorghe	02.01.1921	2 ani	?-07.06.1950
Pandurescu	Aurel	16.04.1920	15 ani	10.01.1950-16.08.1951
Paragină	Constantin	19.12.1922	10 ani	17.06.1949-29.08.1951
Parizianu	Gheorghe	25.09.1925	18 ani	22.04.1949-29.08.1951
Pascu	Ioan	30.10.1929	5 ani	?-05.06.1950
Pavel (Dimitriu)	Ion	04.11.1925	7 ani	?-29.10.1950
Paven	Justin	01.06.1925	3+2 ani	?-30.05.1950
Pătraşcu	Vasile	03.01.1922	15 ani	26.06.1949-29.08.1951
Pătrăşcanu	Nuti	01.08.1923	6+msv*	?-30.05.1950
Păun	Ion	15.01.1926	8 ani	?-30.05.1950
Păunescu	Ion	04.08.1921	25 ani	06.07.1951-16.08.1951
Păunescu	Ion	10.04.1922	12 ani	26.06.1949-29.08.1951
Păvăloaie	Constantin	13.05.1924	10 ani 5 luni	05.11.1949-29.08.1951
Păvăloaie	Vasile	14.08.1925	8 ani+moarte	?-07.06.1950
Peptea	Gheorghe	07.02.1927	2 ani	?-07.06.1950
Perşinaru	Ion	07.09.1925	5 ani	?-29.10.1950
Petcu	Aristide	10.02.1933	2 ani	19.12.1950-25.06.1951
Petcu	*Narcis*	*29.06.1924*	*5 ani*	–
Petre	Paul	06.05.1925	5 ani	–
Petrescu	Aurel	27.10.1924	2 ani	?-07.06.1950
Petrescu	Constantin	25.02.1929	6 ani	?-30.05.1950
Petric	Caius	06.07.1928	6 ani	–
Petrică	Ion	11.04.1928	6 ani	?-26.05.1950
Petrovanu	Miron	07.04.1929	25 ani	26.06.1949-29.08.1951
Peţanca	Ion	07.01.1927	2 ani	?-05.06.1950
Pintilie	Ioan	30.12.1926	7 ani	26.02.1950-14.01.1951
Pintilie	Sorin	–	–	–
Pintiliescu	Liviu	16.07.1929	2 ani	?-05.06.1950
Pinţa	Sever	05.12.1922	3 ani	?-07.06.1950
Pittini	Titus	22.09.1925	2 ani	?-26.05.1950
Plapşa	Lucian	08.11.1927	3+1 ani	?-09.11.1950
Plop	Gheorghe	01.08.1924	8 ani	?-07.06.1950
Poenaru	Hanibal Mihai	06.01.1926	–	?-28.03.1950
Pop	Ion	12.07.1923	3 ani	?-29.10.1950
Pop	Cornel	03.09.1924	15 ani+moarte	05.11.1949-29.08.1951
Pop	Romulus	01.05.1923	10 ani	14.11.1949-16.08.1951
Pop	Sever	–	–	–
Popa	Alexandru	13.11.1924	6+25 ani	?-07.06.1950
Popa	Aurel	30.06.1918	20+25 ani	06.09.1949-29.08.1951
Popa	Ion	02.01.1924	3 ani	?-26.05.1950
Popa	Dorin	31.08.1924	3+3 ani	?-29.10.1950
Popa	Gheorghe	09.11.1922	3 ani	26.06.1949-25.09.???
Popa	Ioan	13.09.1927	3 ani	?-26.05.1950
Popa	Neculai	19.03.1925	10 ani	12.08.1949-16.08.1951
Popa	Valeriu	13.08.1924	5 ani	–
Popa	Vasile	11.11.1925	5 ani	–
Popescu	Aristotel	23.11.1923	4 ani+msv*	?-09.06.1950
Popescu	Constantin	25.06.1926	3 ani+?	–

Popescu	Gheorghe	13.08.1929	8 ani+moarte	?-09.06.1950
Popescu	Gheorghe	10.05.1925	2 ani	?-09.06.1950
Popescu	Ioan (Jenică)	10.05.1924	20 ani	?-10.02.1950
Popescu	Ioan (Nelu)	21.19.1919	20 ani	10.12.1949-29.08.1951
Popescu	Paul-Petru	26.06.1927	15 ani	12.08.1949-16.08.1951
Popescu	Radu	01.04.1928	5 ani	?-05.06.1950
Popescu	Traian	27.08.1923	20 ani	09.05.1951-16.08.1951
Popovici	Cornel	15.09.1928	3 ani+moarte	?-09.06.1950
Predescu	Aurel	23.02.1923	2 ani	19.11.1949-09.*06*.1950
Prisăcaru	Adrian	26.08.1927	5 ani	?-29.03.1950
Proistosescu	Romulus	20.01.1917	10+4 ani	26.06.1949-29.08.1951
Purcărea	Nicolae	13.12.1923	7 ani	18.06.1950-05.06.1951
Puşcaşu	Vasile	12.09.1923	3 ani+moarte	?-07.06.1950
Racotă	Petre	21.06.1924	3 ani	15.11.1950-05.06.1951
Radu	Eugen	22.01.1926	3 ani	?-05.06.1950
Raica	Aurel	24.07.1924	3 ani	?-26.05.1950
Raţiu	Ion	23.04.1926	6 ani	?-05.06.1950
Rădoiu	Gheorghe	02.05.1923	9 ani	?-07.06.1950
Răgălie	Constantin	01.06.1921	5+1 ani	04.08.1949-05.06.1951
Răitaru	Iordan	15.06.1925	2 ani	?-26.05.1950
Răşchitoru	Vasile	18.03.1928	5 ani	–
Răvaru	Radu	28.05.1926	4+1 ani	17.06.1949-05.06.1951
Râpă	Ştefan	02.01.1920	7 ani	?-29.10.1950
Regman	Ioan	20.01.1924	3+1 ani	?-09.06.1950
Reus	Gheorghe	22.01.1925	10+6 ani	22.04.1949-29.08.1951
Riţiu	Ioan	05.08.1924	6 ani	10.03.1949-05.06.1951
Rizeanu	Ion	02.02.1924	5+2 ani	?-05.06.1950
Rodas	Constantin	14.11.1924	5+1 ani	09.02.1951-18.08.1951
Rodinciuc	Gheorghe	12.12.1922	5 ani	02.03.1949-05.06.1951
Rogobete	Gheorghe	13.03.1924	8 ani	09.06.1949-29.08.1951
Roman	Mircea	25.08.1926	1 an 6 luni	?-26.05.1950
Roman	Teodor	19.04.1921	5+3 ani	28.12.1950-05.06.1951
Romanescu	Grigore	13.05.1928	2 ani+moarte	?-07.06.1950
Roşca	Gheorghe	30.01.1923	5 ani	?-29.10.1950
Roşianu	Ştefan	03.11.1926	4 ani	?-26.05.1950
Rotaru	Petre	*25.07.1925*	6 ani	–
Rujici	Petru	29.05.1920	3 ani	?-25.06.1950
Rusu	Gheorghe	03.03.1927	4 ani	?-26.05.1950
Rusvid	Matei	? ? ? ? ?.1926	–	–
Sadovanu	Ioan	19.07.1914	5+5 ani	–
Samson	Ion	23.09.1928	2 ani	–
Sava	Ilie	–	–	–
Săbăciag	Ioan Petru	06.06.1925	1 an 6 luni	–
Săbăduş	Petre	23.07.1920	12 ani	09.06.1949-29.08.1951
Sântimbreanu	Ion	08.12.1922	15 ani	08.08.1949-16.08.1951
Sârbu	Ioniţă	22.11.1922	12+3 ani	22.04.1949-16.08.1951
Sârbu	*Petru*	*21.02.1927*	*3 ani*	–
Scridon	Emil	20.11.1919	1 an 6 luni	27.06.1950-?

Scutaru	Ioan	07.01.1924	20 ani	22.04.1949-29.08.1951
Scutaru	Mihai	18.11.1921	15 ani	26.06.1949-29.08.1951
Sebeşan	Emil	15.03.1926	5 ani	?-09.06.1950
Selten	Mircea	04.06.1924	10 ani	?-05.06.1950
Sgârcea	Constantin	07.09.1921	6 ani	?-29.10.1950
Silaghi	Ioan	07.08.1920	7 ani	02.03.1949-16.08.1951
Simescu	Petre	24.01.1925	5 ani	?-29.10.1950
Simionovici	Toma	10.04.1926	3+1 ani	?-26.05.1950
Soare	Ioan	10.09.1922	5 ani	–
Sobolevschi	Maximilian	27.02.1925	5 ani+moarte	?-29.03.1950
Sofron	Mihai	16.09.1926	15 ani	11.03.1950-16.08.1951
Sofronie	Constantin	01.08.1925	4+3 ani	?-26.05.1950
Solymosi	Adalbert	24.12.1948	3 ani	?-26.05.1950
Soroiu	Gheorghe	14.03.1924	–	–
Spătăceanu	Ioan	05.09.1922	5+1 ani	08.08.1949-05.06.1951
Spuză	Mihai	12.12.1926	5 ani	?-26.05.1950
Stănescu	Cezar	27.04.1927	3 ani 4 luni+1 an	26.06.1949-05.06.1951
Stănescu	Tudor	31.01.1928	8 ani	07.02.1950-16.08.1951
Stănică	Gheorghe	23.04.1922	4+1 ani	?-29.10.1950
Steier	Ioan	05.12.1920	3 ani	?-26.05.1950
Stoica	Viorel	25.03.1928	5 ani	?-30.05.1950
Stratulat	Mihai	14.10.1926	8 ani	12.08.1949-29.08.1951
Străchinaru	Constantin	10.09.1926	9 ani	?-30.05.1950
Stroescu	Ştefan	29.05.1919	5 ani	?-05.06.1950
Struţeanu	Ioan	17.06.1926	?+1 ani	?-05.11.1949
Suciu	Aurel	01.04.1924	2 ani 6 luni+2 ani	09.02.1951-16.08.1951
Suciu	Nicolae	06.???.1923	2 ani	?-09.06.1950
Suciu	Silviu	31.12.1927	10+3 ani	27.06.1950-16.08.1951
Şahan	Eugen	06.03.1926	7 ani	–
Şerban	Gheorghe	17.12.1920	–	–
Şestac	Silviu	25.07.1924	8 ani	22.04.1949-29.08.1951
Şindrilaru	Aurelian	16.06.1923	6 ani	?-07.06.1950
Şoltuz	Laurenţiu	23.10.1923	20+7 ani	?-*30.07.1949*
Şoltuz	Mircea	09.08.1925	8 ani	14.11.1949-29.08.1951
Şotel	Radu	23.09.1926	7 ani	–
Ştefănescu	Dumitru	10.10.1923	10 ani	?-05.06.1950
Şufaru	Gheorghe	30.03.1922	12 ani 6 luni+4 ani	10.01.1950-16.08.1951
Şuşman	Teodor	07.10.1921	2 ani	07.02.1950-02.08.1951
Şuteu	Iulius	30.03.1930	3 ani	19.12.1950-25.06.1951
Tacu	Aurel	30.04.1923	2+3 ani	?-30.05.1950
Taşcă	Constantin	11.11.1923	3 ani	?-07.06.1950
Tăuţan	Gheorghe	–	–	–
Târnoveanu	Mircea	25.12.1927	5 ani	?-07.06.1950
Teodoru	Valeriu	26.01.1925	10 ani	09.06.1949-29.08.1951
Teotoi	Victor	27.10.1925	4+1 ani	?-29.10.1950
Tetler	Alexandru	21.02.1926	20 ani	26.01.1950-16.08.1951
Toader	Petru	23.06.1924	7 ani	?-07.06.1950

Tofolean	Ioan	02.10.1926	6 ani	?-26.05.1950
Toldişan	Vasile	29.03.1924	2+2 ani	?-07.06.1950
Tomescu	Temistocle	30.08.1925	5 ani	–
Tomescu	Traian	26.04.1926	6 ani	?-05.06.1950
Tomşa	Tiberiu	21.02.1926	4 ani	?-05.06.1950
Tomuţa	Octavian	08.05.1924	10+4 ani	02.03.1949-16.08.1951
Tonciulescu	Constantin	01.11.1928	8 ani	?-05.06.1950
Trifan	Laurenţiu	04.06.1928	2 ani	?-09.06.1950
Tudoreanu	Aurel	10.07.1922	3 ani	–
Tudose	Petre	08.06.1924	15 ani	22.04.1949-29.08.1951
Tudose	Tudor	11.01.1922	5 ani	?-29.10.1950
Tufeanu	Mihail	10.02.1923	20 ani	26.06.1949-29.08.1951
Turcu	Constantin	26.10.1925	8 ani	07.02.1950-16.08.1951
Turcu	Traian	07.05.1929	2 ani	?-05.06.1950
Turtureanu	Ion	13.01.1925	12 ani	05.11.1949-12.05.1950
Ţăranu	Ilie	14.07.1928	5+1 ani	?-26.05.1950
Ţăranu	Petre	07.01.1923	2 ani	?-07.06.1950
Ţurcanu	Eugen	08.07.1925	7 ani+moarte	22.04.1949-18.08.1951
Unghianu	Petre	05.09.1926	6 ani	?-09.06.1950
Ungureanu	Alexandru	20.01.1928	10+3 ani	?-07.06.1950
Ungureanu	Dumitru	23.10.1923	5 ani	?-07.06.1950
Ungureanu	Vasile	27.02.1912	12 ani	12.08.1949-16.08.1951
Unişor	Constantin	17.05.1922	5 ani	?-09.06.1950
Urcan	Aurel	25.03.1928	12 ani	14.11.1949-29.08.1951
Vaman	Constantin	23.02.1922	10 ani	02.03.1949-16.08.1951
Vasiliu	Constantin	30.05.1924	25 ani	27.07.1950-16.08.1951
Vasilovici	Ioan	10.09.1925	1 an 6 luni	?-17.07.1950
Văideanu	Octavian	02.06.1926	6 ani	?-05.06.1950
Văleanu	Constantin	25.09.1925	6 ani	12.08.1949-18.08.1951
Vătăşoiu	Gheorghe	16.03.1928	–	?-20.02.1950
Verzotti	Silviu	14.06.1927	7 ani	?-05.06.1950
Vintilescu	Mihai	24.08.1928	5 ani	17.03.1951-05.06.1951
Vişovan	Aurel	04.06.1926	10 ani	26.09.1949-29.08.1951
Vlaicu	Nicolae	20.05.1925	4+1 ani	–
Voicescu	Constantin	05.08.1924	4 ani	?-30.05.1950
Voiculescu	Ioan	13.01.1926	3 ani	?-07.06.1950
Voin	Ioan	23.11.1923	5 ani+moarte	?-07.06.1950
Voinea	Octavian	23.04.1922	25+25 ani	26.06.1949-29.08.1951
Voisa	Teofil	07.06.1926	10 ani	?-26.05.1950
Zaharia	Nicolae	28.01.1924	3 ani	10.01.1950-09.01.1951 06.06.1951-29.08.1951
Zbranca	Octavian	07.01.1927	6 ani+moarte	?-07.06.1950

Note :
- Numele şi datele ce apar cu caractere cursive sunt incerte
- La „Condamnare” s-au trecut pedepsele de după recurs ; internările administrative au fost cumulate şi exprimate în ani

* muncă silnică pe viaţă

2. Victime ale acțiunii violente din Piteşti şi Gherla

Drohobeczky Attila Anton

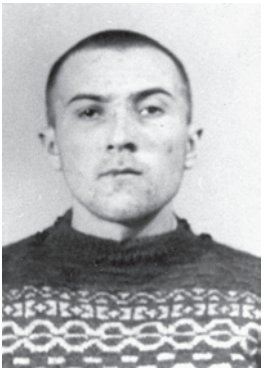

Nagy Géza

Hájek Zoltán

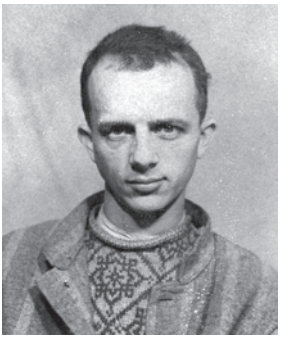

Iosif V. Iosif

Constantin Păvăloaie, înainte de arestare

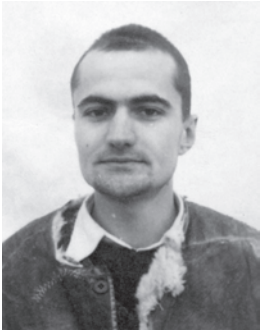

Sergiu Mandinescu

Octav Grama

Octavian Zbranca

Cristian Paul Şerbănescu

Gheorghe Reus

Ştefan Andronic

Eugen Măgirescu

Ion Bobu

Florea Cambera

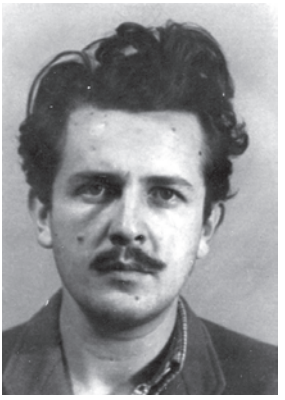

Ilie Chebeleu

Vlad Drăgoescu

Marin Dondoe

Constantin Istrate

3. Oficiali ai regimului comunist implicați în „demascări”

Mircea Mihai

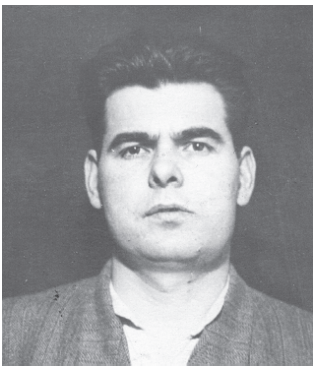

Constantin Avădani

Viorel Bărbos

Augustin Văşcan

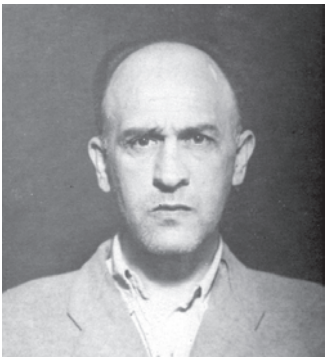

Tudor Sepeanu

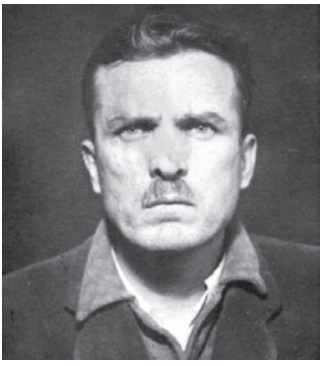

Alexandru Dumitrescu

4. Fosta închisoare Piteşti în 2010

În dreapta – piciorul T-ului, în stânga – capul T-ului

Index de antroponime

A

Abdul Ferid, Idris, 60, 315
Adel, Mircea, 125, 315
Albon, Augustin (comandant), 129
Aldea, Aurel (general), 16, 275
Aldea, Marin, 42, 90, 96, 102, 315
Alexandrescu, Dumitru, 125, 315
Alexandru, Gheorghe (căpitan), 139-140
Alupei, Vasile, 95
Ambrozie, Constantin, 41, 315
Ambruş, Remus, 71, 315
Anagnoste, Stere, 73, 315
Anastasis, Petre Gregory C., 85-86
Andreev, Andrei, 42, 118-122, 315
Andreica, Gheorghe, 39, 51, 64, 66, 85, 90, 92, 100, 106--107, 112-115, 129, 138-139, 183-184, 202, 210, 234-235, 258-259, 289, 291, 293-294
Andronache, Vasile, 54, 56-58, 71, 83, 86, 89, 166, 225, 315
Andronescu, Demostene, 84
Andronescu, Nicolae, 98
Andronic, Laurenţiu, 135
Andronic, Ştefan, 73, 248-249, 315, 329
Angelescu, Ion, 58, 178, 315
Anghel, Avram, 60, 79, 98-99, 315
Antonescu, Dumitru/Ion (gardian), 113-115, 245
Antonescu, Ion (mareşal), 15, 16, 205
Apăvăloaie, Ştefan, 94, 112
Apostol, Dumitru, 228
Apostol, Gheorghe, 117
Aramă, Ioan (comisar ajutor), 20
Arapu, Petre, 73, 315
Ardei, Gheorghe, 95
Ardeleanu, Gheorghe, 71, 315
Armeanu, Marcel, 71, 98, 315
Arsenescu, Gheorghe, 95-96
Asandei, Pavel (slt.), 71, 81-82
Avădani, Constantin (sublocotenent), 105-106, 109-110, 141--145, 147-148, 153, 172, 192, 194, 208, 218, 220, 226, 233, 254, 263, 278, 330

B

Baciu, Ion (colonel), 38, 65, 144, 146-147, 261, 263, 268, 282, 284, 315
Bacu, Dumitru, 295, 297
Badale, Vasile, 58, 69, 118, 120--121, 214-215, 248, 315
Bal, Sigismund, 103
Balaban, Octavian, 115
Balanişcu, Chirică, 41, 60, 76, 315
Balla, Andrei, 60, 70, 128, 315
Balla, Corneliu, 114
Banciu, Gheorghe, 94
Bandu, Paul, 74, 315
Banu, Achim, 100
Banu, Florian, 17-18, 260, 299
Barabaş, Francisc, 70, 315
Barbă, Constantin, 60, 71, 89, 138, 140, 316
Bardac, Nicolae, 115
Baronian, Zareh (Arhimandrit Dr.), 11, 290
Baruţia, Liviu, 74, 316
Bauman, Emil, 132
Băcilă, Adrian, 77, 79, 240, 316
Bădescu, Ilie, 64, 68, 128, 178, 238, 258-259, 297, 314, 316
Bălan, Gheorghe, 100, 154, 171, 316
Bălan, Ion, 93
Bălăceanu, Ştefan (comisar), 20, 157, 165, 175
Băldeanu, Florica, 189
Bărbos, Viorel (doctor), 92, 95, 102, 110, 141-143, 145, 147--148, 226, 299, 330
Bărbulescu, Theodor, 260, 316
Bărcuţeanu, Moise, 73, 316
Bărgăoanu, Gheorghe, 84, 90, 96, 132
Bâgu, Gheorghe, 11, 42-45, 203, 248, 252, 256, 284
Bârjoveanu, Dumitru, 121
Bârlea, Gheorghe Mihai, 18
Bârsan, Florin, 94, 96, 112, 115
Bârsan, Mircea, 30, 316
Bej, pr. Gheorghe, 11
Berghezan, Ioan, 58, 316
Berheci (comisar ajutor), 20
Berindei, Mihnea, 16
Bernard, Nöel, 173
Bertea, Mihai (director), 81
Berza, Eugen, 31, 33, 58, 74
Beşchea, Tiberiu, 11, 36, 43, 45-46, 87
Biaş, Gheorghe, 77, 316
Biriş, Niculae, 96
Birtaş, Eva (Eva Rothschild), 146, 269

Birtaş, Gavrilă (colonel), 30, 80, 130, 144-146, 164, 261, 263-265, 271-273, 276-277
Blaga, Liciniu, 77, 138, 316
Blaga, Traian, 36, 39, 43-44, 316
Blăgescu, Valentin, 73, 78-79, 316
Blănaru, Spiru, 96, 190-191
Blehan, Octavian (comisar), 20, 165
Blejan, Gheorghe, 60, 71, 86, 153, 316
Bobohalmă, Nicolae, 70, 316
Bobu, Ion, 25, 33, 168, 329
Boceanu, Constantin, 58, 70, 316
Bodnăraş, Emil, 16, 148, 274--275, 279
Bododel, Corneliu, 94
Bogdanovici, Alexandru, 21-33, 37, 54-58, 66-68, 137, 139, **156-162**, 166, 168, 183, 185, 189, 196-197, 199-201, 204--205, 207, 213-214, 217, 224--225, 231-232, 244-245, 251--255, 271, 281, 297, 316
Bogdănescu, Ion, 70, 125-129, 139, **163-164**, 302, 316
Bogos, Constantin, 6, 25, 32--33, 54, 58-59, 69, 71, 83, 89, 93, 98, 109, 113, 116, 139, 159, **165-167**, 196, 201, 226, 244-245, 305, 316
Bohotici, Ioan, 35
Boldoc, 107
Boldur-Lăţescu, Gheorghe, 60, 70, 128, 139, 186, 225
Boncea, Andrei, 36, 42, 316
Bordeianu, Dumitru Gheorghe, 19-20, 30, 35, 65, 67-68, 74-75, 79, 107-108, 161, 168, 176, 181, 198, 209-210, 216, 224, 247, 254, 256, 316
Bordeianu, Virgil, 25, 32, 54--55, 58, 69, 71, 74, 125, 151--153, 155, **168-169**, 176-177, 187, 242, 257, 301, 316
Borilă, Petre, 297
Borza, Nicolae, 153, 316
Botez, Octav/Octavian, 71, 95, 316
Botez, Sorin, 95
Botez, Virgil, 96
Botoacă, Ion, 93
Bozenovici, Gheorghe, 132
Bozeşan, Vasile, 100
Braga, Roman, 77, 316
Brahonschi, Gheorghe, 218
Brandabur, Constantin, 115
Brazdă, Aurel, 11
Brânduş, Vasile, 60, 121, 316
Brânzei, Emilian, 77, 316
Brezeanu, Flaviu, 60
Brumă, Anton (comandant), 119
Bucur, Constantin, 73-74, 316
Bucur, Gheorghe, 132, 316
Budeancă, Cosmin, 15, 34, 50, 55, 60, 68, 73-75, 77, 161, 180-181, 219, 228, 240, 295
Buliman, Ion, 20, 244
Bumbeş, Mihail, 66
Buracu, Mihai, 11, 77, 234, 292, 293, 316
Burada, Ioan, 113-116, 245
Burcea, Mihai, 66, 133, 146, 270, 273
Burchi, Florin Crăciun, 77, 318
Burculeţ, Viorel, 42, 54, 56-58, 69-70, 125, 128, 168, 316
Burghelea, Nicolae, 94
Burtea, Dumitru T., 97, 110, 197
Buta, Marcel, 94, 96, 112
Buţan, Constantin, 33, 59, 70, 159, 183, 200, 317
Buzdug, Ion, 70, 317

C

Calciu, Gheorghe (Pr. Gheorghe Calciu-Dumitreasa), 9, 11, 76, 79, 149-155, 169, **170--174**, 211, 215, 304, 306, 317
Cambera, Florea, 85-86, 242, 329
Cantemir, Gheorghe, 125-126, 317
Cantemir, Ioan, 77, 317
Caravia, Paul, 197
Carlaonţ, Iancu (general), 178
Carpiuc, Traian, 95
Cazacu, Marcel, 114
Caziuc, Gheorghe, 25, 33, 57, 71, 76, 78, 151, 153-155, **175--177**, 224, 317
Căliman, Cornel, 92
Călinescu, Nicolae, 58, 61, 222, 317
Călinici, Vladimir, 89, 95, 317
Cărăuşu, Adrian, 41, 70, 153, 317
Cârla, Nicolae, 60
Ceauşescu, Nicolae, 266, 279
Cerbu, Ioan, 71, 85, 87-91, 96, 98, 137, 140, 255, 317
Cesereanu, Ruxandra, 11, 18, 298
Chebeleu, Ilie, 77, 317, 329
Chelminski, Rudolf, 296
Chirculescu, Gheorghe, 79, 133, 317
Chirică, Gabor, 41, 60, 76, 133, 315
Chirilă, Ion, 93, 317
Chirion, Toma (slt.), 126-129, 144, 163, 263, 276
Chirulescu, Dumitru, 126
Chiţulescu, Luca, 42, 317
Chivulescu, Gheorghe, 73, 317
Chivulescu, Nicolae, 73, 79, 317
Cicherschi, Victor, 71, 317
Ciobanu, Gheorghe (gardian), 45, 47, 142
Cioltar, Io[a]n (sanitar), 61, 142, 147
Ciornea, Gheorghe, 73, 317
Ciubreag, Ion, 110
Ciuceanu, Radu, 11, 58, 100, 104-105, **178-179**, 317
Ciupagea (inspector), 20, 22, 250
Ciupea, Ioan, 18, 314
Ciura, Francisc, 71, 87, 98, 317
Ciurescu, Valeriu, 77, 317
Cîrtea, Gheorghe, 94
Climescu, Dumitru, 63, 71, 317
Clinciu, Gheorghe, 11, 60, 87
Cobâlaş, Nicolae, 23-24, 137, 139, 156, 224, 255, 299
Cobzaru, Iosif, 94, 112-113, 115, 165, 245
Cocâlnău, Iulian, 94
Codrea, Vichente, 69, 126, 183, 317

Codreanu, Corneliu Zelea, 249
Codreanu, Nestor, 126, 317
Coifan, Virgil, 74, 76, 78, 153, 317
Cojocaru, Mircea, 11, 42-43, 45, 70, 189, 317
Cojocaru, Nicolae, 30, 258, 317
Cojocaru, Petru, 11, 50, 54-55, 74, 79, 176, **180-181**, 219, 317
Colibaba, Artemie, 93
Comănici, Io[a]n, 30, 74, 317
Comşa, Ieronim, 65, 74, 77--79, 153, 157, 176, 199, 209, 317
Condrea, Petre, 100
Condurache, Emanoil, 33, 74, 317
Condurache, Emil, 31
Constandache, Radu, 71, 118, 121-122, 317
Constantin, Iulian, 31, 33, 58--59, 70, 159, 165, 185, 321
Constantinescu, Emil, 54-55, 58, 176, 199, 318
Constantinescu, Marin (colonel), 65, 66, 104, 122, 153, 263, 318
Cordun, Friederich, 42, 44, 318
Cordun, Vasile, 124
Coriciuc, Traian, 115
Coriciuc, Vasile, 115
Cornea, Corneliu Ioan, 11, 34, 71, 318
Corneliu, Octavian, 11, 25, 33--34, 36, 71, 77, 81, 94, 98, 109, 114, 249, 318, 322
Costăchescu, Cornel[iu], 33, 77, 318
Costea, Gheorghe, 30, 318
Costin, Alexandru, 41, 54, 58, 60-61, 73, 77, 86, 96, 217, 288, 318
Cotârlă, Paul, 98
Cotlarciuc, Gheorghe, 248
Covaciu, Marin, 71, 89, 318
Cracă, Marin, 77, 318
Crainic, Ioan, 77, 318
Craiu, Constantin, 42, 44, 71, 318
Crăciun, Gheorghe (col.), 24, 55, 71, 77, 168, 197, 200, 238, 285, 289, 301, 318, 323
Crăciunescu, Mircea, 30, 318
Crinu, Horia, 42, 318
Cristea, Ion, 90-91, 220
Cristescu, 113, 318
Cristescu, Pavel, 270
Crişan, Gheorghe, 66, 318
Cucoli, Gheorghe, 74, 318
Cucu, Mircea, 25, 58, 176, 179, 318
Curelescu, Eugen, 54, 126, 318
Cuşa, George/Gheorghe, 11, 71, 163, 318
Czeller, Ludovic (colonel), 286, 296

D

Daciu, Voicu, 261
Daina, Dumitru, 115
Danielescu, Margareta, 118
Danielevici, 20
Daniliuc, Ştefan (director), 118--119, 130
Davidescu, Ştefan Ioan, 51, 54, 69, 160, 169, 201, 222, 289, 318
Davidovici, Iosif (comisar), 20
Dăneţ, Emilian, 126, 318
Dănilă, Constantin, 31, 58, 318
Dănilă, Mihai, 30, 73, 259, 318
Dănilă, Nichi (gardian), 69, 90, 92, 96, 109
Dănilă, Petru, 33, 77, 318
Dâmbu, Vasile, 90-2
Decebal, Cornel Andrei, 152, 257, 315
Dej, Gheorghe Gheorghiu, 15-6, 96, 104, 178, 194, 264, 266, 298
Deletant, Dennis, 15-16, 18, 298
Dézmeri, Zsombor, 77, 318
Diaca, Dan, 79, 318
Diaconescu (director), 284, 318
Dimciu, Garofil, 96
Dimitriu, Eugen, 100, 324
Dimitrov, Eugen, 25, 70, 122, 215-216, 318
Dincă, Ion, 98, 105, 232
Dipşe, Gheorghe, 115
Dobre, Florica, 260, 318
Dobrincu, Dorin, 16, 18, 161
Domăşneanu, Petru, 98
Dondoe, Marin, 70, 178, 319, 329
Dora, Mihai (sublocotenent), 144
Doran, Nicolae, 93, 98
Dorneanu, Ştefan, 32, 175, 242, 271
Dragodan, Constantin Aurel, 70, 319
Drăghici, Alexandru, 117, 266
Drăghici, Horia, 77, 319
Drăgoescu, Vlad, 54, 74, 77, 178, 191, 319, 329
Drăguţ, Pavel, 180
Drohobeckzy, Attila Anton, 100, 103, 133, 328
Duică, Camelia Ivan, 261
Duicu, Emilian, 98
Dulgheru, Mişu (colonel), 16, 130, 144, 147, 152, 198, 259, 274, 276-277, 296-297
Dumitrache, moş (gardian), 112
Dumitrescu, Alexandru (director), 36-42, 45-47, 55-56, 59, 61-62, 64, 67, 72, 76, 130, 138-139, 142, 145-148, 152-153, 159, 161-162, 180, 220, 252-253, 255, 260, 263, 268, 271-272, 275, 280-282, **284-286**, 296, 301, 330
Dumitrescu, Dan, 10, 29, 31-33, 73, 77-79, 137, 140, 151, 153, 155, 159, 165, 167, **182--184**, 187, 200, 256, 305, 319
Dumitrescu, Florian, 36, 41, 73-74, 77, 157, 180, 187, 217, 319
Dumitrescu, Grigore, 50, 60, 214, 253, 319
Dumitrescu, Ion, 138
Dumitrescu, Marin, 77, 153, 319
Dumitrescu, Paul, 11, 44-45, 213
Dumitrescu, Spirea (director), 111, 114
Dumitriu, Ioan Gh., 79, 163, 319
Dumitriu, Ioan N., 70, 319
Dumitru, Florea, 286

Dumitru, Vasile, 96, 208, 232, 237
Dungaciu, Dan, 297, 314
Duşmanu, Vasile, 58, 319

E

Eftimie, Gheorghe, (locotenent colonel), 140
Enache, Marin, 142
Enăchescu, Simion, 60, 70, 125, 127-128, 319
Encea, Victor, 115
Ene, Pavel (sublocotenent), 114--115
Engels, [Friedrich], 160
Erhan, Ioan, 227
Eşianu, Nicolae, 225, 319
Eutuşanu, Romulus, 70, 319

F

Fadeev, Aleksandr, 69
Fâlfănescu, Eugen, 60, 70, 319
Fântână, Constantin, 100, 319
Fekşedi (gardian), 109
Feneşan, Mircea, 77, 319
Fiedler, Ioan, 77, 319
Filderman, Willy, 189
Florea, Dina (gardian), 85-86, 142, 242, 286, 319-320, 323
Foriş, Ştefan, 264
Formagiu, Dumitru, 70, 119, 121, 319
Franco, Pavel, 95
Frunză, Grigorie, 11, 70, 319
Fuchs, Iosif, 7, 58, 61, 70, 126, 128, 139, **185-186**, 272, 296, 319
Fuică, Ion, 77, 319
Fulea, Ion, 115
Fulicea, Alexandru, 91-92, 319
Furet, François, 295
Fürtös, Robert, 18, 295

G

Gabor, Tiberiu (gardian), 90, 109, 133
Gafencu, Valeriu, 35, 118
Gafencu, Valeriu, 319
Gavagină, Iosif, 93
Gavrilaş, Vasile, 90
Gavruş, Vinug, 98
Găbureac, Traian, 71, 97, 102, 226, 320
Gebac, Leonard, 25-27, 30, 36, 38, 42, 44, 68, 126, 320
Georgescu, Teohari, 16, 22, 104, 267, 269, 277, 297, 298, 320
Gheorghieş, Dumitru, 75, 78--79, 254, 320
Gheorghiţă, Savel, 100
Gheorghiţă, Viorel, 54, 73, 78, 197, 210
Gheorghiu, Constantin (director), 92, 93, 106, 110, 142
Gheorghiu, Gheorghe, 11, 74--75, 79, 154, **187-188**
Gheorghiu, Ioan, 60, 74
Gherase, Aurel, 31
Gherasim, Ioan, 73, 320
Gherman, Coriolan, 42, 54-56, 58, 60-61, 64, 70, 125-126, 128, 139, **189**, 213, 219, 253, 302, 305, 320
Ghica, Grigore, 117, 203, 320
Ghiţulescu, Ion, 36, 43, 71, 118, 320
Ghiuriţă, Enea, 74, 79, 320
Gligor, Emil, 93
Glodeanu, Inocenţiu, 11, 76, 79, 191, 320
Godea, Io[a]n, 73, 79, 320
Gojinschi, Nicolae, 54, 320
Gorbatâi, Gheorghe, 77, 184, 320
Gordan, Valeriu (locotenent), 149
Gorgos, Gheorghe, 96
Goşu, Armand, 16
Grama, Octav, 25, 84, 89, 91--94, 96, 109, 127, 129, 133, 226, 245, 328
Greceanu, doamna, 299
Griga, Io[a]n, 44, 70, 320
Grigoraş, Ion, 74, 320
Grigore, Monica, 7, 50, 58, 60, 70-71, 87, 88, 90, 96, 98-100, 117, 133, 137, 140--141, 203, 214, 236, 253, 268-269, 319, 325
Grimalschi, Pavel, 155, 184
Groza, dr. Petru, 15, 104, 267, 275
Gruia, Ioan, 31

H

Hachenselner, Gheorghe, 95-96
Hájek, Zoltán, 100, 103, 133, 208, 328
Hausman, Frimi, 185
Hălălău, Ştefan (colonel), 178
Hâncu, Ioan (căpitan), 164
Herlea, Adrian, 100
Hoinic, Dragoş, 7, 36, 73-74, 77, 79, 149, 151-152, 154--155, 177, 210, 240, 320
Holdevici, Viaceslav, 69, 126, 160, 168, 320
Horescu, Nicolae, 96, 190
Huţuleac, Io[a]n, 30, 74

I

Iacob, Dezideriu (referent politic), 109, 261
Iagăru, Marin (sublocotenent), 71, 81, 138, 144, 194, 263
Iamandi, Teodor, 71, 87, 320
Ianolide, Ioan, 35, 117, 118, 124, 290
Ibănescu, Dumitru, 112
Ierunca, Virgil, 195, 295-297
Iftode, Gheorghe, 71, 118-119, 121-122, 205-206, 320
Ignat, Ioan, 94
Ignătescu, Vasile, 30, 320
Ilade, (badea), 110
Ilea, Vasile, 11, 94, 164
Iliescu, Mihai, 320
Ioanid, Alexandru Virgil, 71, 118, 320
Ionel, Oana, 269
Ionescu, Constantin P., 98-100, 103, 108-109, 132, 136, 140, 246
Ionescu, Eugen, 60
Ionescu, Gheorghe, 71
Ionescu, Ioan, 44
Ionescu, Ion (doctor), 61-62, 65, 76, 142, 272, 281, 285-286
Ionescu, Mircea, 76-77, 183
Ionescu, Radu, 120
Ionescu, Romeo (maior), 93, 97, 100, 110
Ionescu, Virgil, 70, 120

Ionescu-Galbeni, Nicolae, 70, 321
Ioniţă, Nicu, 33, 73, 153, 165, 314, 321, 325
Ioniţoiu, Cicerone, 236
Iordache, Ion (sublocotenent), 114-116, 144, 263, 321
Iorga, Filip-Lucian, 128, 139, 186
Iorga, Pimen, 42, 70, 121
Iorga, Valeriu, 100
Iorgulescu, Constantin, 114-115
Iosif al II-lea, 83
Iosif, Iosif V., 7, 20, 28, 37-38, 58, 61-62, 66-67, 70, 74, 76, 79, 81, 83, 93-94, 99, 109, 112, 128, 130, 138-139, 142--152, 154-155, 159, 162, 165, 185, 187-188, 194, 198, 211, 245, 252, 261-262, 264, 267--268, 270, 272-273, 276, 280, 282, 285, 290, 301, 321, 328
Iosipescu, Romeo, 94, 112, 115, 199
Iosub, Mihai, 321
Iova, Constantin, 70, 321
Ismană, Ion, 82, 99, 100, 101, 133, 245
Ispas, Dumitru, 11, 73, 79, 321
Istrate, Constantin, 30, 36, 126, 321, 329
Itul, Nicolae, 11, 62, 70, 256, 286, 321
Iulian, Constantin, 11, 31, 33, 58-59, 70, 94, 159, 165, 174, 185, 321
Ivan, Sabin, 126, 129, 164, 261, 304

J

Jeamgocian, Edvard, 290
Jela, Doina, 66, 304
Jianu, Marin, 37, 61-62, 72, 84, 103, 130, 147, 261-262, 266, **267-269**, 270, 273-274, 277-278, 285-286
Jianu, Mihai, 60, 64, 71, 89, 95, 98, 138, 146, 321
Jitariuc, Constantin, 70, 321
Juberian, Constantin, 74, 77--79, 106, 108, 136-138, 140, 166, 180, **190-192**, 234, 254, 321

K

Katz, Elisabeta Maria, 274
Keropeian, Nerses, 290
Keropeian, pr. Papken (Kerop Keropeian), 99, 102-103, 138, 197, 207, 218, 290

L

Ladislau, Ady, 133
Laitin, Dănilă, 58, 69, 89, 321
Lapteş, Mihail, 31
Lateş, Mircea, 31
Lazăr, Andrei, 74, 321
Lazăr, Mihai, 109
Lazăr, Tiberiu (director), 83, 85-86, 130
Lăcătuşu, Dumitru, 9, 34-35, 133, 143, 148, 260, 262, 266
Lăpuşneanu, Gheorghe, 60
Lăzăroiu, Nicolae (gardian), 142, 147
Leahul, Victor, 250
Lenin, V.I., 26, 85, 113, 160
Leonida, Titus, 11, 71, 74, 77--79, 139, 183-184, 187, **193--195**, 207, 254, 296-297, 302, 321
Leviţchi, Mihai, 54, 89, 321
Lichi, Victor, 70, 321
Lie, Pompiliu, 70, 125, 128--129, 239, 321
Limberea, Paul, 41, 76-77, 321
Livezeanu, Lică (locotenent), 120
Livinschi, Anton, 25, 112-113
Livinschi, Mihai, 25, 33, 54, 56-58, 69, 71, 83, 87, 89-90, 93-97, 99, 101-104, 107, 109, 135-136, 139-140, 160, 192, **196-198**, 238, 321
Livinschi, Nicolae, 25, 32, 84
Luca, [Vasile], 298
Luca, Cornel, 54, 135
Lucinescu, Dumitru, 11, 20-21, 31-33, 74, 76, 79, 157, 159, 176, 182-183, 187, 194, **199--200**, 217, 235, 321
Lungeanu, Mihai, 54-55, 182, 205, 304, 321
Lungeanu, Virgil, 31, 74, 321
Lungu, Mircea, 60, 89, 321
Lunguleac, Ion, 87, 321
Lupaşcu, Ion, 60, 70, 128, 321
Lupescu, Adrian, 60, 71, 88-91, 96, 321
Lupoaie, Constantin, 31, 99-101, 114-115, 133, 245, 271

M

Macovei, Mircea, 31, 93, 322
Maftei, Constantin, 69, 322
Maier, Marcel, 80
Maiorescu, Radu, 44, 242, 322
Makarenko, A.S., 33, 69, 114, 298, 300
Man, Nistor, 115
Mandinescu, Sergiu, 76, 79, 178, 322, 328
Mandiu, Marin, 93
Maniu, Ion, 119
Maniu, Iuliu, 275
Marcarian, Dinar (maior), 291
Marcoci, Neculae, 126, 322
Marghita, Iosif, 99
Marian, Gheorghe, 11
Marina, Ion (referent politic), 39-42, 45-47, 54, 57, 59, 61-62, 66-67, 80, 116, 131, 138, 142, 145-148, 152, 160, 162, 252-253, 255, 260-261, 271-272, **280-283**, 285-286
Marina, patriarh Iustinian, 173
Marinescu, Nicolae, 74, 322
Marinescu, Petre, 93
Marta, Romulus, 193
Marx, [Karl], 112, 160, 181
Mateescu, Dumitru, 73, 79, 322
Matei, Alexandru, 84, 87, 88, 89, 90, 91, 93, 109, 124, 133, 138, 226, 325
Matei, Corvin, 70, 322
Maxim, Vasile, 31, 74
Maxim, Virgil, 99-102, 111-112, 114-115, 133, 140, 197-198, 210-211, 291-292
Mazuru, Vladimir (general), 16, 18, 277

Măgirescu, Eugen, 31, 41, 65, 74, 78, 79, 106, 179, 200, 322, 329
Măgirescu, Neculai, 31, 100, 103
Măran, Nicolae, 98
Mărăcine, Paul, 60, 322
Mărculescu, Constantin, 73, 322
Mărgineanu, Eugen, 70, 322
Mărtinuş, Alexandru, 25-27, 32-33, 58-59, 69, 71, 73, 78--79, 106, 157, 159, 180, 187, 192, **201-202**, 220, 228, 244, 246, 254, 289, 296, 322
Măruţă, Gheorghe, 60, 64, 70, 127-128, 322
Mătase, Gheorghe, 33, 54-55, 76, 78, 153, 176, 322
Mătărângă, Vasile, 58, 322
Măţăoanu/Măţăuanu, Alexandru, 60, 70, 153, 322
Măzăreanu, Petre, 20, 94
Mândruţă, Gheorghe (gardian), 47, 142, 281, 286
Mântulescu, Gheorghe, 95
Medan, Ioan (locotenent), 164
Melinte, Corneliu, 25, 71, 98, 109, 322
Merişca, Constantin, 36, 41, 54, 58, 60-61, 71, 73, 77, 86, 96, 217, 288, 322
Meteşan, Aurel, 60, 322
Mezin, Ioan, 126, 180, 322
Mihai I, regele, 15, 17, 77, 154, 181, 191, 209, 240, 254
Mihai, Mircea (sublocotenent), 71-72, 138, 142, 144-147, 152-153, 171, 260, 262-263, 276, 278, 330
Mihai, Sandu, 25, 69, 89
Mihalcovici, Pavel, 77, 95, 166, 322
Mitan, Virgil, 25, 31, 74, 79, 322
Mitoiu, pr. Dumitru, 31, 230-231
Mitric, Teodor, 250
Miulescu, Gheorghe, 62, 285, 322
Moater, Martin, 95-96
Mocanu, Vasile, 129
Mogoş, Octavian, 95, 283
Moldovan, Valentin, 89
Moraru, Victor, 100, 322
Moraschi, Ştefan, 22, 25-26, 32, 231
Morărescu, Iustin, 60, 70, 322
Moroianu, Vasile, 58, 214, 322
Mreneş, Gavrilă, 183, 323
Mucea, Mihai, 94
Muntean, Alexandru (pr. Alexandru Muntean), 11, 73, 77
Muntean, Ioan, 170, 191, 224
Munteanu, Alexandru, 114
Munteanu, Eugen, 25-28, 31--32, 54, 57, 79, 118-121, 123--124, 152, 159, 168, 196, **203-206**, 214
Munteanu, Florin, 110
Munteanu, Ion, 35, 65, 74
Murarescu, Vichente, 58, 71, 87, 88, 90, 93, 95, 96, 98, 99, 102, 103, 104, 132, **207--208**, 226, 237, 323
Muraru, Andrei, 19, 34-35, 83, 111, 117, 125
Mureşan, Alin, 34-35, 133, 143, 148, 260, 262, 266
Mureşan, Izidor, 71, 323

N

Nagy, pr. Géza, 11, 77, 79, 304, 323, 328
Nanu, Silvestru, 11, 60, 68, 71, 89, 93, 161, 323
Neacşu, Alexandru, 267
Neagu, Dumitru, 99-101, 115, 133, 140
Neagu, Gheorghe, 138
Neamţu, Ilie, 73, 323
Nedelcu, Mihail (colonel), 37, 64-65, 131, 148, 189, 285
Nedelcu, Nicolae, 74, 323
Negoiţă, Constantin, 114-115
Negrescu, Fag, 74, 314, 323
Negrilă, Viorel, 68, 323
Negulescu, Valeriu, 6, 10, 149--155, 169, 171, 177, 184, 188, 211, 218, 227, 259, 290, 298, 299
Negură, Ion, 25, 30, 33, 36, 38, 53, 126, 168, 323
Nemeş, Iosif (colonel), 28-30, 36-40, 42, 45-47, 54, 56-57, 59, 61-63, 66-67, 69, 71-72, 76, 80-81, 109, 113, 119-120, 123, 130-131, 138, 142-148, 152, 159, 161-162, 185, 198, 205-206, 215, 252-253, 255, 261-262, 264-268, **270-273**, 275-276, 278, 280-282, 285--286, 301
Nicoară, Daia, 299, 323
Nicolschi, Alexandru (general), 16, 18, 28, 30, 52, 93, 104, 130, 142, 145-146, 261-262, 265, 274-275, 277, 279, 296--298, 300, 304
Niculescu, Gheorghe, 87, 89, 323
Niculescu, Ilie, 218
Niculescu, Traian, 60
Nisipeanu, Teodor, 60, 323
Nistor, Constantin, 60
Nistor, Gheorghe (gardian), 142
Niţă, Cornel, 60, 214, 232, 323
Niţă, Mihai, 62-63, 94-95
Niţescu, Gheorghe, 71, 323
Niţulescu, Mihai, 88, 89, 90, 91, 96, 98, 323
Nour, Mihai, 114, 115

O

Oanţă, Nicolae, 60, 323
Obreja, Aurel, 99-100, 114-115, 133, 140
Obreja, Octav, 199
Obreja, Spiridon, 199
Obrejan, Ion, 77, 323
Oişteanu, Titus, 60
Olaru, Aurel, 31
Olaru, Constantin, 20
Olteanu (gardian), 109
Olteanu, Florentin, 295
Olteanu, Gavrilă, 16
Onişoru, Gheorghe, 18
Oprea, Crăciun, 71
Oprea, Filip, 93
Oprea, Gheorghe, 70, 126-128
Oprea, Marius, 18, 20, 264, 266-267, 269
Oprişan, Constantin, 10, 41, 52, 65, 73-74, 77, 79, 102, 149-151, 153-155, 172, 176,

180, 187, **209-211**, 257, 288--289, 292, 299, 323
Orban, Petrică (gardian), 122
Ostrovschi, Felix, 298
Otparlic, Eugen, 11, 70, 117, 323

P

Pandurescu, Aurel, 35, 73-75, 77, 79, 153, 181, 324
Pangrate, Ion, 90, 92, 133, 148, 314
Papuc, Mihai (referent politic), 28-29
Paragină, Constantin, 73, 77, 79, 96, 324
Paraschiv, Gheorghe, 99, 105, 138, 220, 246
Pascal, [Blaise], 209
Pascaru, Lucian Haralambie, 32, 271
Pascu, Constantin, 100, 324
Pasqualini, Jean, 296
Paşca, Corvin, 77
Pauker, Ana, 298
Paul, Petre, 126, 324
Paven, Justin Ştefan, 60, 64, 68, 70, 304, 324
Păduraru, Nicolae, 95, 98
Pătraşcu, Vasile, 41, 73, 79, 324
Pătrăşcanu, Lucreţiu, 15, 18, 36, 38-39, 41, 43-46, 49, 54--58, 64-65, 70, 119-122, 124, 131, 135, 137, 148, 151, 153, 172, 206, 213-216, 219, 253, 264-265, 324
Pătrăşcanu, Pafnutie, 118, 123, 140, 155, **212-215**, 296
Păunescu, Ion (Daia), 73-74, 79, 216-217, 324
Păunescu, Ion (Nelu), 61
Păunescu, Ion (Salzburg), 79, 154, 324
Păvăloaie, Constantin, 33, 54, 58, 61, 69, 74, 101, 153, 159, 214, **216-218**, 324, 328
Păvăloaie, Vasile, 55, 58, 71, 91, 101-102, 134, 137, 140, 218, **219-220**, 324
Pâslaru, Nicolae, 31
Pâslaru, pr. Nicolae, 31
Perca, Vasile, 100
Perşinaru, Ion, 42, 71, 126, 324
Petraşcu, Nicolae, 155
Petrescu, Alexandru (general), 140
Petrescu, Constantin, 58, 70, 122
Petric, Caius, 54, 58, 324
Petrică, Io[a]n, 54, 58, 61, 70, 122, 125, 127-128, 324
Petrişor, Marcel, 11, 138, 155, 184, 211, 227, 256, 305
Petru, Narcis, 87
Peţanca, Ion, 70, 242, 324
Pilat, Constantin, 97, 103, 110, 138
Pimen, Iorga, 42, 70, 121, 321
Pintilie, Gheorghe (general), 18, 28, 30, 72, 80, 130, 143, 146-148, 260-262, **264-266**, 270, 273, 275, 277-279, 300--301
Pintilie, Io[a]n, 33, 74, 76, 324
Pintilie, Sorin, 85, 89, 324
Pinţa, Sever, 98, 324
Piticar, Alexandru, 99, 103, 105, 138
Pittini, Titus, 60, 70, 324
Pivin, [Gheorghe], 249
Plapşa, Lucian, 11, 58, 125, 127-129, 178, 193, 207, 238, 324
Pleşiţă, Nicolae (general), 52
Plop, Gheorghe, 60, 324
Poenaru, Cornel, 60, 324
Pompilian, Alexandru (comisar-şef), 20, 145, 165
Pompiliu, Lie, 70, 125, 128--129, 239, 321
Pop, Cornel, 58, 61, 74-75, 77-79, 106, 137, 140, **221--223**, 236, 259
Pop, Gavrilă, 121
Pop, Ion, 71, 126
Pop, Iulia, 295
Pop, Macovei, 93
Pop, Romulus, 324
Popa, Alexandru (Ţanu), 27, 31-33, 54, 59, 68-69, 71, 83--84, 86-90, 93-95, 97-98, 100, 103, 106, 108-110, 132, 138, 142, 154-155, 159, 166, 185, 197, 205, 214, 220, **224-227**, 232, 237-238, 245-246, 254, 305
Popa, Aurel, 79, 135, 149, 154--155, 324
Popa, Ilie, 115, 298
Popa, Neculai, 20, 23, 74-76, 117, 187, 217, 223, 247, 293
Popa, Ştefan, 98
Popa, Valeriu, 11, 36, 45, 324
Popa, Vasile, 87, 98, 121, 324
Popazu, V. (cpt.), 164
Popescu, Aristotel, 36, 39, 43--44, 85, 87-92, 95-96, 98-99, 102, 104, 137, 140, 151, 154--155, 184, 220, 226, 256
Popescu, Aurel, 110
Popescu, Gheorghe, 58, 69, 86--87, 89, 104, 132, 136-137, 140, 183, 207-208, 268, 325
Popescu, Gheorghe I., 71, 85, 325
Popescu, Gogu (general), 276
Popescu, Io[a]n (Jenică), 11, 71, 118, 325
Popescu, Lucian D., 172
Popescu, Petre, 98
Popescu, Traian, 36, 41, 79, 99, 154, 292
Popescu, Vasile, 115
Popic, Isac/Ioan (colonel), 20, 29, 67
Popovici, Anghel, 60
Popovici, Cornel, 51, 90, 93, 94, 96, 97, 98, 135, 137, 140, 197, 325
Postelnicu, Tudor, 174
Potcoavă, Ion, 100, 110
Potra, Octavian, 98
Preda, Miron, 60
Predescu, Aurel, 58,
Predescu, Titică, 133, 295
Preotescu, Ion, 31, 98
Prisăcaru, Adrian, 25, 54-58, 63, 80-82, 126, 128, 160, 175-176, 180, 204, 272, 325
Prodan, Alexandru, 100
Prodea, Ioan, 227
Proistosescu, Romulus, 74-75, 325
Purcărea, Nicolae, 11, 15, 73--74, **228-229**, 325

Puşcaşu, Vasile, 22, 25, 33, 54-55, 57-58, 61, 64, 67, 83, 86-88, 90, 96-100, 102, 104, 106, 133, 136, 140, 160-161, 166, 201, 204-205, 213, 225, **230-233**, 237, 301, 325

R

Radovan, Alexandru, 197
Raţ, 112
Raţiu, Ion, 115, 325
Rădăceanu, Lotar, 104
Rădescu, [Nicolae] (general), 15
Rădoi, Elisabeta, 236
Rădoi, Gheorghe, 98
Rădulescu, Mihai, 113, 157--158, 292-293
Răitaru, Iordan, 54, 70, 128, 290, 325
Rău, Ioan, 96
Râmboiu, Septimiu, 115
Regman, Ioan, 85, 325
Reus, Gheorghe, 31, 73, 79, 325, 329
Rizeanu, Ion, 60, 325
Robu, Iancu, 178
Rodas, Constantin, 11, 77, 107, 114, 202, 217, **234-235**, 241, 325
Roman (gardian), 77, 92, 109, 200, 217, 230, 250, 316, 325
Romanescu, Grigore, 58, 71, 87-88, 90, 96, 98-100, 133, 137, 140, **236-237**, 268
Romanescu, Mihai (general), 236
Roşca, Gheorghe, 32, 54-55, 57-59, 61, 64, 69, 126, 166, 168, 187, 204, 213, 325
Roşianu, Alexandru (maior), 132, 144, 266
Roşianu, Ştefan, 128
Rukenstein, Israil, 20
Rusu, Ilarie, 99, 105, 325
Rusvid, Matei, 124, 325

S

Sadovan, Ion, 178, 229
Saghin, Lazăr, 249, 251
Saghin, Oltea, 248
Sasu, Ioan, 212, 242
Săbăciag, Ioan Petru, 11, 53, 155, 191, 325
Sănătescu, [Constantin] (general), 15
Sărăcuţu, Constantin, 31
Sărăcuţu, Ion, 31
Sârbu, Ioniţă, 153, 325
Schaferman (zis Munteanu), 152
Schnellbach, Martin, 181
Scridon, Emil, 191, 325
Scutaru, Io[a]n, 31, 73-74, 326
Scutaru, Mihai, 76, 153, 326
Sebeşan, Emil, 11, 58, 66, 69, 71, 98, **238-239**, 254, 288, 326
Seilă, Vasile, 90
Selten, Mircea, 60, 70, 326
Sepeanu, Tudor (colonel), 16, 71-72, 76, 81, 86-88, 91, 93, 104, 115-116, 118-119, 121, 126-127, 130-131, 133, 138, 141, 143-148, 253, 255, 261--262, 264-266, 268-269, 272--273, **274-279**, 283, 286, 296, 298, 300, 330
Sgârcea, Constantin, 54-55, 74, 126, 326
Sima, Horia, 135, 137, 139, 154, 299
Simionescu, Ion, 106, 128-129, 131, 163
Simionovici, Gheorghe, 96
Simionovici, Toma, 22, 70, 183, 231
Simulescu, Ioan, 280
Sireteanu, Ilie, 124
Smultea, Traian, 97
Soare, Ion, 58, 100, 326
Sobolevschi, Maximilian, 21--22, 24-25, 28, 30, 32, 38, 42, 46, 54, 56-58, 63, 80-82, 128-129, 136, 138, 140, 162, 168, 176, 180, 186, 204, 213, 248, 250-251, 272, 281, 285, 288, 326
Sofron, Mihai, 74, 326
Sofronie, Constantin, 25, 33, 42, 44, 69-70, 126, 128, 326
Solcan, Dumitru, 248-249
Soroiu, Gheorghe, 36, 38-39, 41, 43-44, 128, 212, 326
Spânu, Alexandru-Alin, 15-16
Sporea, Ion (locotenent), 149
Staicu, Dan, 95
Stalin, I.V., 11, 85, 282
Stamu, Dumitru, 114, 115
Stan, Marius, 66
Stana, Ştefan, 96
Stancu, Ion, 60
Stancu, Zaharia, 114
Stănescu, Anton Dabija, 87
Stănescu, Cezar, 41, 326
Stănescu, Mircea, 44-45, 69, 133, 196, 295
Stănescu, pr. Teodor (Tudor Stănescu), 69, 73-74, 77-79, 183-184, **240-241**
Stănică, Gheorghe, 11, 54, 126, **242-243**, 326
Stângă, Mihai (referent politic), 5, 28, 29, 30, 31, 37, 159, 197, 252, 261
Stoia, Ion, 98
Stoian, Ion, 25, 33, 94, 96, 99-100, 104, 112-116, 132, 136-137, 140, 165, 178, 226, 237, **244-246**
Stoica, Aurelian Marcu (Aurelian Stoica), 31-32, 99, 100-101, 114-115, 133, 140, 165, 326
Stoica, Chivu, 117
Stoilescu, Coman (colonel), 132--133, 144-145, 260-261, 263, 277-278, 300
Strâchinaru, Constantin, 31, 54--55, 58, 70, 176
Strâchinaru, Dumitru, 31, 115
Struţeanu, Ion, 58, 326
Sucigan, Gheorghe (sublocotenent), 8, 84, 86-97, 99, 104-106, 108-110, 116, 121, 131, 141-145, 147-148, 208, 226, 233, 254, 262, 278
Suciu, Aurel, 11, 77, 326
Suciu, Nicolae, 85-86, 326
Suciu, Silviu, 76, 79, 171, 191, 326
Szálasi, Ferenc, 77

Ş

Şahan, Eugen, 158, 326
Şerban, Gheorghe, 60-62, 152, 217, 265, 271, 273, 281, 320, 326

Şerbănescu, Cristian Paul, 84, 89, 93, 97, 109, 329
Şerbănescu, Marin (locotenent), 96, 136, 140, 149
Şestac, Silviu, 31, 74, 326
Şindrilaru, Aurel, 98, 220, 326
Şleam, Augustin (sublocotenent), 118-124, 131, 144, 206, 214-215, 263
Şniţer/Schnitzer (comisar), 21, 250
Şoltuz, Laurenţiu, 204, 326
Şotel, Radu, 85, 326
Ştefănescu, Domniţa, 236
Ştefănescu, Dumitru, 60
Şufaru, Gheorghe, 76, 326
Şuşman, Teodor, 77, 326

T

Taban, Ştefan, 11, 92, 277
Tacu, Aurel, 39, 43-44, 46-47, 70, 213, 326
Tănase, Cezar, 118
Tănase, Evghenie (general), 133--134, 299
Tăuţan, Gheorghe, 42, 44, 68, 86, 326
Tâmpa, Ion, 93
Târnoveanu, Mircea, 31, 54, 97-98, 326
Teja, Constantin, 99, 101-102, 133, 197, 218
Telea, Simion, 93, 96
Timaru, Mihai, 52, 95, 99-100, 102, 105, 110, 178, 197, 210, 232, 292
Tintilă, Gheorghe, 112
Tiron, Aurel, 28
Tismăneanu, Vladimir, 18
Tiutiu, Dionisie, 92
Todea, Stăncuţa, 18
Toldişan, Vasile, 71, 87, 93, 183, 327
Tolstoi, Lev, 114
Toma, Ana, 266
Toma, Octavian, 94
Tomorug, Epaminonda, 65, 262--263
Tomuţă, Octavian, 77
Tonciulescu, Constantin, 70, 327
Trifan, Laurenţiu, 58, 327
Tudor, Dan, 99
Tudorică, Corneliu, 36
Tudose, Petre/Petru, 31, 74, 327
Tudose, Tudor, 126, 327
Tufeanu, Mihai, 79, 327
Tulbure, Emil (maior), 156
Turcu, Constantin, 77, 327
Turtureanu, Ion, 33, 58, 159, 327

Ţ

Ţăranu, Ilie, 70, 128, 327
Ţăranu, Liviu, 261
Ţârău, Virgiliu, 18
Ţepeş, Vlad, 111
Ţeţu, Remus, 16
Ţigău, Ion, 82
Ţurcanu, Eugen, 10, 21-28, 30-32, 36, 37-48, 51, 53-80, 97, 105-108, 110, 123, 131--133, 136-143, 147, 149-155, 159-162, 166, 168-169, 171--172, 176, 178, 180, 184-185, 187, 189, 191-192, 194, 197--198, 201-202, 204-205, 209--215, 219-223, 225-228, 230--235, 237, 240, 246, **247-256**, 257-258, 260, 262, 270-272, 275-276, 280-282, 284-289, 291, 293-294, 296-298, 301--302, 304-305, 327

U

Ungureanu, Dumitru, 89, 327
Ungureanu, Traian, 94
Ungureanu, Vasile, 74, 327
Unişor, Constantin, 25, 30, 33, 36, 38-39, 71, 327

V

Vais, Maria, 103
Vais, Vintilă, 101, 103-105, 108, 131-132, 138, 141, 218, 220
Vaman, Constantin, 60, 77, 79, 138, 140, 327
van Collie, Dries, 296
Vandor, Sabin, 133
Vanghele, Vanghele D., 114-115
Vasilache, Anatoli, 100
Vasile, Cristian, 18
Vasilescu (director adjunct), 111
Vasiliu, Gheorghe, 138, 327
Vatamanu, Gavrilă, 25
Văideanu, Octavian, 70, 327
Văran, Sabin, 98, 100, 138
Văşcan, Augustin (gardian), 90, 94-95, 104, 109, 141-143, 145, 330
Vătăşoiu, Gheorghe, 60-62, 146, 268, 281-282, 327
Velianu, Velian (sublocotenent), 144
Vereş, Grigore (sanitar), 109-110, 141
Vereşmorteanu, Nichifor, 88-90, 96, 98
Verigheanu, Mihai, 31
Verzotti, Silviu, 70, 327
Vinu, Adrian, 99
Vişoianu, Constantin, 189
Vişovan, Aurel, 54, 79, 176, 210, 256, 327
Vlad, Anghel, 98
Vlad, Iulian, 174
Vlase, Teodor (maior), 140
Vlasu, 191
Voicescu, Constantin, 70, 327
Voin, Io[a]n, 71, 87-88, 90-91, 95-96, 98, 133, 137, 140, 180, 327
Voinea, Octavian, 10, 36, 41, 51, 74, 77, 79, 107, 134, 137-140, 151, 154-155, 172, 183-184, 235, **257-259**, 289, 291, 293-294, 327
Voineanu, Octavian, 128
Volcinschi, Raul, 11
Voloşniuc, Constantin, 115, 199

Z

Zaharia, Andon, 25
Zaharia, Nicolae, 49, 58, 69, 71, 74, 79, 114, 139, 160, 169, 218, 289, 302, 327
Zbranca, Octavian, 25, 30, 54, 69, 71, 83, 89, 137-140, 166, 327-328
Zeriu, Nicolae, 93
Zottu, Vasile, 100

Index de toponime

A

Aiud, 45, 51, 54, 84, 129, 132, 144, 150, 151, 154-155, 158, 164, 169-170, 172, 174, 177, 188-189, 199, 215, 217-218, 227, 229, 235, 241, 259, 271, 299
Alba Iulia, 203, 228-229, 312
Alexandria (Virginia), 174
Aninoasa, 267
Auschwitz, 185

B

Bacău, 25, 182, 193, 209, 244--245
Baia Mare, 146
Baia Sprie, 95, 110, 168-169
Bardizag, 290
Băceşti, 230
Bălteni, 203
Bălţi, 290
Bârlad, 166
Beiuş, 270
Bicaz, 206
Blaj, 222
Blândeşti, 175
Boroaia, 168
Botoşani, 157, 175-176, 199, 203, 216
Braşov (Oraşul Stalin), 11, 28, 45, 47, 62-63, **80-82**, 126, 199, 217, 228-230, 234, 241, 272, 300
Brăila, 163, 227
Broşteni, 247-248
Buchenwald, 209
Bucium, 196
Bucureşti, 13, 15-16, 18-20, 22, 29, 33, 36-37, 42-43, 50, 64-67, 71-72, 81-82, 84, 87, 99, 105-106, 108, 111, 113, 117, 119, 122, 128, 131, 133, 141, 143, 145-146, 149-150, 154, 157, 164, 169-170, 172--174, 178-180, 185, 187, 193, 200, 212, 216, 225, 230, 236, 240, 242, 247, 254, 257, 259--262, 267-271, 274-277, 279, 281-282, 284, 290, 295
Bumbeşti-Livezeni, 191
Buzău, 71, 216, 284

C

Calea Rahovei, 240
Canalul Dunăre-Marea Neagră (Canal), 65, 82, 98, 110, 125--126
Capul Midia, 269
Caracal, 15, 203, 216, 228
Caransebeş, 180, 190
Carei, 189
Casimca Jilavei, 155, 172, 177, 184, 211, 215, 227, 305
Călineşti, 176
Câmpulung Moldovenesc (Câmpulung), 248
Cernavodă, 200
Cernăuţi, 199
Cernica, 290
Chişinău, 157
Cluj Napoca (Cluj), 18, 35, 40, 51, 128, 148, 163-164, 189-191, 193, 209-210, 219, 221, 236, 240, 280, 295
Cluj-tribunal, 189, 191, 221
Coasta Galeş, 242
Codlea, 81, 229
Constanţa, 39, 66, 85, 126, 212, 290-291
Copăceni, 273
Corabia, 219
Craiova, 178, 228, 293, 311
Crângul Teiului (mănăstire), 111
Criveşti-Bârlad, 175
Culmea, 81, 229

D

Dârmoxa, 247
Dej, 15, 16, 96, 104, 178, 194, 264, 266, 298
Deva, 112
Ditrău, 270
Dofteana, 193
Dolhasca, 216, 218
Domaşnea, 180, 190
Dorohoi, 203, 219
Drăgăneşti, 234
Drăgoiasa, 248
Drăgoteşti, 284
Durleşti, 165

F

Făgăraş, 114, 145
Fălticeni, 168, 216, 219
Floreşti, 224
Focşani, 173, 290

G

Gai, 178
Galata, 165, 194, 199, 216, 224

Galaţi, 76, 144, 174, 187, 227, 229
Găeşti, 116
Gârbău, 221
Gherla, 25, 33, 37, 44, 47, 51-52, 54, 70-71, 79, **83--110**, 115, 121, 123, 126-127, 129-133, 135-138, 141-145, 147, 153-154, 166, 170-172, 176, 178-179, 181, 184, 187, 191, 194, 197-202, 207-208, 210, 218, 220, 223, 225-227, 229-230, 232, 234-235, 237--238, 241, 245, 247, 254, 258, 261-263, 266, 268, 275--278, 287, 289-290, 292, 295, 297, 299-300, 302-304
Giurgiu, 242
Grind, 229

H

Haifa, 186
Hamilton, 295, 297

I

Iaşi, 15, 17-22, 25-26, 34, 36, 41, 45, 66-67, 75, 137, 156--157, 161-162, 165, 167-168, 175, 182, 193-197, 199, 201, 203-204, 216-217, 224, 230, 236, 247-250, 256

J

Jilava, 33, 36, 81, 108, 115, 132-133, 140, 152, 155, 169, 178, 187-189, 191-192, 194, 198-199, 202, 206-207, 215, 218, 220, 226-229, 235-236, 246, 254-256, 259, 286

L

Lăteşti, 229
Lucaceşti, 182

M

Mahmudia, 170
Malmaison, 241
Măgurele, 200
Mediaş, 230
Mera, 219
Ministerul de Interne (închisoare), 154
Miroslava, 236
München, 50

N

Năvodari, 127-128, 163

O

Ocnele Mari, 40, 44, 278, 280, 286
Onceşti, 209
Oradea, 185, 221, 236-237, 261, 270, 272
Oraviţa, 224

P

Panciu, 257
Pata, 280
Păltiniş, 248
Peninsula (Valea Neagră), 33, 70, **125-129**, 131, 163, 168--169, 176, 185, 189, 234, 239, 242, 276, 299
Periprava, 81, 229
Piatra Neamţ, 173
Piteşti, 9-11, 19, 30, 32-33, **34-79**, 80-89, 99, 105-110, 115, 118-133, 135, 137-140, 142-156, 159, 165, 167-170, 172, 175-178, 180-183, 185, 187, 189-191, 193-195, 197--201, 204-207, 209-212, 214--215, 217, 219, 220-223, 225--231, 233-235, 237-238, 240--242, 247, 252-255, 257-258, 260-266, 268-273, 275-280, 282, 284-285, 287, 289, 292, 295-306
Ploieşti, 112, 126, 134, 163--164, 192, 198, 215, 227, 234-235, 255, 284
Poarta Albă, 176, 234, 269
Prajila, 224

R

Răcătău, 164
Rădăuţi, 93, 218
Râmnicu Sărat, 134, 137, 202, 215, 258
Râmnicu Vâlcea, 157
Roman, 77, 92, 109, 200, 217, 230, 250

S

Săndeni, 216
Sărata, 54, 274
Sânpetru, 199
Sibiu, 224, 227, 230
Sighetu Marmaţiei (Sighet), 185
Simeria, 238
Slatina (mănăstire), 218
Slobozia, 15, 234
Socola, 194
Soroca, 156-157, 224
Suceava, 11, **19-33**, 36-38, 41--42, 45, 48, 54-58, 67, 78, 80, 84, 94, 112-113, 116, 118--119, 136, 142, 145, 156, 158-160, 165-166, 168, 175--176, 182-183, 191, 196, 199, 201, 203-207, 212, 217-218, 224-225, 231, 237, 244-245, 247-248, 250-252, 261, 265, 270, 297, 300-301

Ş

Şimleul Silvaniei, 146

T

Taşaul, 128
Tatarbunar, 15
Tămădău, 16, 18
Târgovişte, 157
Târgşor, 11, 63, 93-95, **111--116**, 165, 178-179, 234, 245
Târgu Jiu, 212, 216
Târgu Ocna, 47, 62, 68, 70, 81, **117-124**, 130-131, 182, 203, 205-206, 211, 214, 276--277, 299-300
Tecuci, 76, 86, 209

Teregova, 180
Timişoara, 59, 93, 180-181, 193, 207, 219, 221, 237-238, 293
Timişoara (închisoarea militară), 180-181, 207
Tiraspol, 264
Tulcea, 170, 216
Turnu Severin, 98

U

Ulmu, 163

V

Vasile Roaită (fosta Domniţa Maria), 244
Vaslui, 165
Văcăreşti, 33, 66, 81, 133, 140, 154, 178, 189, 194, 205-206, 216, 220, 228, 286
Viforâta, 248
Viişoara, 172